

שבוע פרשת מטות-מסעי

(30 June – 6 July 13)

כ"ב – כ"ח תמוז ה'תשע"ג

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

היום, על לבבך. ושננתם לבני ודפרת כם, בשבתך בביתך טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עלי:

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיבדק.
פָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מִלֵּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ
מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה. פָּרוּךְ אַתָּה
יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל-אַהֲרֹן וְאֶל-בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִבְרְכוּ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יְבָרְכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַדְךָ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיִשֶּׁם לְךָ שְׁלוֹם:
וְשֵׁמוֹ אֶת-שְׁמִי עַל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

פָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַנִּיחַ תַּפְלִין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל-ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצֻוּנוּ עַל מִצּוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שָׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאֶתְחַבֵּת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לִבְבְּךָ וּבְכֹל נַפְשְׁךָ וּבְכֹל מְאֹדָּה. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

נכון לומר קודם התפילה:

תְּרִינִי מִקֶּבֶל עַל־מַצּוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָה לְרַעְדַּךְ כְּמוֹךְ
מצווה להתפלל בתפילין את כל תפילות שחרית כולל שיעור תהלים כפי
שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה פֶּת הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֲדָּה צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יֵשׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוֹמָשׁ - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מתורו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־יתירות "לה'")) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדר, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייחפר ל"חדר ובית של צדקה".

קיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והוא יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּיָהּ | אֲשֶׁר־אִישׁ יֵרָא אֶת־יְהוָה בְּמִצּוֹתָיו חֲפִץ מֵאֹד: ב גִּבּוֹר בְּאַרְץ יְהוּדָה זָרְעוּ דֹרֹר
יִשְׂרָאֵל יִבְרָךְ: ג הוֹן־וְעֹשֶׁר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמֶדֶת לְעַד: ד זָרַח בַּחֲשֶׁךְ אֹר לַיִּשְׂרָאֵל חֲנוּן
וְרַחוּם וְצַדִּיק: ה טוֹב־אִישׁ חוֹנֵן וּמְלֹא יִכְלָל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו פִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמּוֹט לִזְכֹּר
עוֹלָם יְהוָה צַדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נֶכֶן לָבו בְּטַח בִּיהוָה: ח סִמּוֹךְ לָבו לֹא יִירָא
עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְּצִרּוֹ: ט פֶּנֶר | נָתַן לְאֲבִיוָנִים צִדְקָתוֹ עֲמֶדֶת לְעַד קִרְנוֹ תִּרּוֹם בְּכָבוֹד:
י רִשָּׁע יִרְאֶה | וְכַעַס שְׁנֵי יַחֲרֹק וְנֶמֶס תֹּאוֹת רָשָׁעִים תֹּאבֵד:

קיג

בו יסופר נפלאות מציאת מצרים:

א הַלְלוּיָהּ | הִלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הִלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ מִעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
ג מִמְזִרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבֹאֵז מְהֻלָּל שֵׁם יְהוָה: ד רֵם עַל־כְּלָגִים | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
ה מִי בִיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמְּגִבִּיתִי לְשִׁבְתִּי: ו הַמְּשַׁפִּילִי לְרֹאשׁוֹת בָּשָׂמִים וּבְאַרְץ: ז מְקִימִי מַעְפָּר
דָּל מֵאֲשַׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן: ח לְהוֹשִׁיבִי עִם־נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבִי | עֶקְרַת הַפִּית
אִם־הַבָּנִים שְׂמִיחָה הַלְלוּיָהּ:

המשך ביאור למס' פסחים ליום חמישי עמ' א

15 הוסיף רבי עקיבא, מימיתן של בָּנִים לֹא נִמְנְעוּ מִלְּהַדְלִיק כו' שמן
16 שנפסל בטבול יום בנר שנשטא בטמא מת. מקשה הגמרא: מִכִּי
17 (הרי) שֶׁמֶן שֶׁנִּפְסַל בְּטַבּוּל יוֹם מֵאִי הָיוּ – מזה הוא, הלא שְׁלִישִׁי
18 לטומאה הוא, וְכִי מְדַלֵּק לֵית (וְכֹאשֶׁר מְדַלֵּקִים אֶת הַשֶּׁמֶן) בְּתוֹךְ
19 גַּר שֶׁנִּפְסַל בְּטַמֵּא מֵת שֶׁהוּא רֹאשׁוֹן לטומאה, מֵאִי הָיוּ – מזה נהיה
20 הַשֶּׁמֶן, הלא הוא נעשה בכך שֶׁנִּי לטומאה. ואם כן מֵאִי קָא מְשַׁמְע
21 לָן – מזה משמיענו רבי עקיבא, הלא דין זה שְׁלִישִׁי לטומאה מוֹתֵר
22 לַעֲשׂוֹתִי שְׁנֵי, תִּיְיֵנוּ תָךְ – הוא אותו חידוש שהשמיענו רבי חנינא
23 סגן הכהנים בבשר קדשים, כמבואר לעיל, ואם כן מה הוסיף עליו
24 רבי עקיבא, ומדוע נקטה המשנה בלשונה 'הוסיף רבי עקיבא'
25 שמשמע שיש בדבריו תוספת על דברי רבי חנינא. מתרצת
26 הגמרא: אֲמַר רַב יְהוּדָה, הָכָא – כאן בדברי רבי עקיבא, בְּנֵר שֶׁל
27 מִתְּכֶת עֶקְבִּינִן – מדובר. דִּרְחֻמָּא אֲמַר – שכן אמרה התורה (במדבר
28 יט טז),

1 טומאתו הקודמת.
2 דוחה הגמרא תירוץ זה: אִי הָכִי – אם נטמא הבשר מהמשקים, הָאִי
3 – לשון זו ששינו במשנתנו, 'לא נמנעו מלשרוף את הבשר
4 שנשטא בולד הטומאה עִם הַבָּשָׂר שֶׁנִּפְסַל בְּטַמֵּא מֵת' תמוהה,
5 שהרי לפי זה 'עִם הַבָּשָׂר וּמִשְׁקִין שֶׁנִּשְׁטַמְּאוּ בְּאֵב הַטּוֹמְאָה' מִכְּעִי לֵית
6 – היתה המשנה צריכה לומר, שהרי כל החידוש הוא בכך שמותר
7 להוסיף טומאה לבשר השלישי על ידי המשקים שעל גבי הבשר
8 הראשון. מחמת קושיא זו חוזרת בה הגמרא ומתרצת תירוץ אחר:
9 אֵלֶּא נָהִי (אפילו) דְּאִין אוֹכֵל מִטַּמֵּא אוֹכֵל מִדְּאֻרְיָתָא, מִדְּרַגְנָן
10 מִיָּהוּ (מכל מקום) אוֹכֵל מִטַּמֵּא אוֹכֵל. ובאה המשנה להשמיענו
11 שמותר לשרוף את הבשר השלישי יחד עם הבשר הראשון,
12 ואפילו שבכך מוסיפים לו טומאה דרבנן, ועושים אותו שני
13 לטומאה מדבריהם.
14 הגמרא מבררת את דברי רבי עקיבא במשנתנו. שינוי במשנה:

מפתח כללי

(א) סדר הנחת תפילין	ב.....	(כ) מסכת פסחים עם ביאורים	מדף יעד דף טז.....קכד
(ב) מזמורי תהלים קיב, קיג.....ג		מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
(ג) מאמר ד"ה וידבר משה אל ראשי המטות		(כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים	אדמו"ר הזקן.....קנב
ש"פ מטות מסעי, מברכים החודש מנחם-אב ה'תשכ"ו.....ה		(כב) שולחן ערוך הלכות שבת	אדמו"ר הזקן.....קנב
(ד) שיחת ש"פ מטות מסעי,		(כג) לקוטי תורה	אדמו"ר הזקן.....קנד
מברכים החודש מנחם אב ה'תשכ"ו.....יג		(כד) שערי אורה	אדמו"ר האמצעי.....קנד
(ה) לקוטי שיחות – פרשת מטות		(כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו	אדמו"ר ה"צמח צדק".....קנה
(בלה"ק) כרך יג.....יח		(כו) תורת שמואל תרל"ב	אדמו"ר מוהר"ש.....קנה
(ו) מתוך פניני לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח		(כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב	אדמו"ר מוהרש"ב.....קנו
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל.....כא		(כח) ספר המאמרים ה'תש"ט	אדמו"ר מוהרי"צ.....קנו
(ז) זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה		(כט) לקוטי דיבורים	אדמו"ר מוהרי"צ.....קנו
ע"ה ז"ל שניאורסאהן חוברת לב, תרגום מאדיש.....כב		(ל) יומן כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ	אדמו"ר מוהרי"צ.....קנו
(ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת מטות.....כג		(לא) אגרות קודש	אדמו"ר מוהרי"צ.....קנח
(ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת מטות מסעי.....כה		(לב) הלכות בית הבחירה.....קנט	
(י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת מטות מסעי.....סג			
(יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)			
לשבוע פרשת מטות מסעי.....סד			
(יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת מטות מסעי.....עג			
(יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם.....עה			
שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק:			
(יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת מטות מסעי.....עח			
(טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת מטות מסעי.....ק			
(טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת מטות מסעי.....קז			
(יז) נביאים וכתובים			
מלכים א פרק טז-יז, תהלים פרק פז-פז.....קיב			
(יח) משניות – מסכת סנהדרין			
ביאור קהתי.....קיד			
(יט) ביאורים בפרקי אבות פרק ב.....קסא			
(לד) חומש לקריאה בציבור.....קסב			
(לה) לוח זמנים לשבוע פרשת מטות מסעי.....קעד			

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

נאמר בפסוק הפותח את פרשת מטות:

1 וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת נְשֵׁי־הַשִּׁבְטִים לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
2 לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה', אִישׁ כִּי יָדוּר נָדָר וְגו' ¹
3 והתורה הולכת ומפרטת את פרטי דיני הנדרים.

4 וַצִּירָף לְהִבִּין ² מֵהוּ פְּלָלוֹת

5 עֲנִין הַנְּדָרִים שֶׁאֵדָם נֹדֵר וְאוֹסֵר

6 עַל עֲצָמוֹ לִיהֲנוֹת מִדְּבָרִים כֹּאֵלָה

7 וְאַחֲרֵים, וְהָרִי אֵיתָא מִיִּבְּרָא

8 בִּירוּשָׁלַיִם ³ בְּתַלְמוּד יְרוּשָׁלַיִם

9 בְּמִסְכַּת נְדָרִים לֹא דִיִּךְ בְּמֵה

10 שְׁאִסְרָה תוֹרָה כו' (בְּתַמִּיָּה)

11 וְכִי לֹא דִי לָךְ בְּמֵה שֶׁהַתּוֹרָה אִסְרָה

12 עֲלֶיךָ שֶׁאַתָּה מוֹסִיף עַל עֲצָמְךָ עוֹד

13 אִיסוּרִים, וְלִמָּה לְאֵדָם לְאִסוּר

14 עַל עֲצָמְךָ דְּבָר הַמוֹתֵר? וְאֵם

15 כֵּן כָּל עֲנִין הַנְּדָרִים הוּא תְּמוּהָ וְלֹא

16 מוֹבֵן.

17 גַּם צִירָף לְהִבִּין עוֹד דְּבַר תְּמוּהָ

18 לְמָה נֶאֱמָרָה פְּרָשָׁה זֹאת פְּרָשָׁה

19 הַנְּדָרִים לְרָאשֵׁי הַמִּטּוֹת נְשֵׁי־

20 הַשִּׁבְטִים דְּוָקָא, דְּלֹא כָּכָל שְׁאָר

21 הַפְּרָשִׁיּוֹת שֶׁנֶּאֱמָרוּ עַל־יְדֵי ה'

22 לְמֹשֶׁה רַבֵּנוּ עַל־מִנְתָּ לְמַסּוֹר אֵת

23 הַדְּבָרִים לְכָל יִשְׂרָאֵל. וְרַשִׁי

24 פִּירֵשׁ וְנָתַן טַעַם לָכֵן שֶׁהַפְּרָשָׁה

25 נֶאֱמָרָה לְרָאשֵׁי הַמִּטּוֹת, חֵלֶק כְּבוֹד

26 לְנִשְׁאִיִּם לְלִמְדָם תְּחִילָה,

27 וְאַחֲרֵי־כֵן לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

28 וְמוֹסִיף רַשִׁי וּמִפְרֵשׁ עוֹד, וּמִפְּנֵי

29 מֵהִיכֵן אֵנוּ לְמַדִּים שְׁאֵף שְׁאָר

30 הַדְּבָרִים כֵּן, שֶׁלְּמַעֲשֵׂה גַם שֶׁאֵר

31 הַדְּבָרִים שֶׁנֶּאֱמָרוּ מֵה' אֵל מֹשֶׁה נִמְסְרוּ

32 כֵּן שֶׁתְּחִילָה נֶאֱמָרוּ לְרָאשֵׁי הַמִּטּוֹת

33 וְרַק אַחֲרַיִם כֵּן לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּלִמּוּד

34 לֹמֵר בְּמִקּוֹם אַחֵר (בְּפִרְשָׁתָהּ כִּי

35 תִּשָּׂא) וְיִשׁוּבוּ אֵלָיו אֵל מֹשֶׁה,

36 אַחֲרָיו הִכָּהוּ וְכָל הַנְּשִׁיִּים

37 בְּעֵדָה, וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵיהֶם,

38 וְאַחֲרַיִם כֵּן נִגְשׁוּ קָל בְּנֵי

39 יִשְׂרָאֵל ⁴ וּפְסוּקִים אֵלֶּה מִדְּבָרִים עַל

40 הַסֵּדֶר הַקּוֹבֵעַ שֶׁבּוּ מִסֵּר מֹשֶׁה לַעַם אֵת

41 דְּבָרֵי ה', הֵרִי שֶׁתְּמִיד הַנְּשִׁיִּים שֶׁמֶנּוּ

42 לְפָנֵי שֶׁאֵר הָעָם. וְלִפִּי זֶה אֵין לְהַתְּפִילָא עַל כָּךְ שֶׁהַכְּתוּב אֹמֵר לְמַסּוֹר

43

ביאור בדרך אפשר

44 הָאִמּוֹר בְּפִרְשָׁה זֹאת לְנִשְׁאִיִּם תְּחִילָה. אֵךְ עֲדִין צִירָף לְהִבִּין אִם אֵין

45 הַדְּבַר נִכּוֹן לִגְבִי כָּל דִּינֵי הַתּוֹרָה מִדּוּעַ מִשְׁמִיעַ הַכְּתוּב עֲנִין זֶה

46 (שֶׁחֵלֶק כְּבוֹד לְנִשְׁאִיִּם לְלִמְדָם תְּחִילָה) בְּפִרְשָׁתָהּ נְדָרִים

47 דְּוָקָא? וּבְפִירוּשׁ רַשִׁי יֵשׁ הַתִּייחסוֹת לְשִׁאלָה הַזֹּאת, וְכֵן רָאָה

48 לְאִמְרָה כֵּן, לְמַד שֶׁהַפְּרָשָׁה

49 נְדָרִים בְּיָחִיד מוֹמַחָה וְכו'.

50 כְּלוּמָר, הַכְּתוּב מִפְרֵשׁ שֶׁהַדְּבָרִים נִמְסְרוּ

51 תְּחִילָה לְרָאשֵׁי הַמִּטּוֹת דְּוָקָא בְּפִרְשָׁתָהּ

52 נְדָרִים כְּדִי לְלַמֵּד שְׂדִיין מוֹמַחָה יִכּוֹל

53 לְהַפֵּר (לְבַטֵּל, לְהַתִּיר) נְדָרִים גַּם כְּדִיין

54 יָחִיד (וְאֵם אֵין מוֹמַחָה, יֵשׁ צוֹרֵךְ

55 בְּשִׁלּוּשָׁה שֶׁאֵינֶם מוֹמַחִים). וְצִירָף

56 לְהִבִּין מֵהוּ הָעֲנִין בְּזֶה לְפִי

57 הַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל הַדְּבָרִים?.

58 גַּם צִירָף לְהִבִּין מֵה שֶׁכְּתֹב

59 הַבְּחִי ⁵ בְּפִירוּשׁוֹ לְפִרְשָׁה זֹאת

60 שֶׁנֶּסְמָכָה פְּרָשָׁתָהּ נְדָרִים בַּה

61 פּוֹתַחַת פְּרָשָׁתָהּ מִטּוֹת לְפִרְשָׁתָהּ

62 מוֹעֲדוֹת שֶׁבָּה מְדוּבָר בְּפִרְשָׁתָהּ פִּינַחֵם

63 הַסְּמוּכָה לְפִרְשָׁתָהּ מִטּוֹת, לְפִי

64 שֶׁבְּסִיּוֹם פְּרָשָׁתָהּ מוֹעֲדוֹת לְאַחֵר

65 פִּירוּט הַקְּרִבּוֹת שִׁישׁ לְהַבִּיא כָּכָל חֵג

66 וּמוֹעֵד נֶאֱמָר ⁶ בְּתוֹרָה אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ

67 לְה' בְּמוֹעֲדֵיכֶם וְלִכְד

68 מִנְּדָרֵיכֶם וּנְדָבוֹתֵיכֶם וְגו'.

69 כְּלוּמָר, אֵלֶּה הֵם קְרִבּוֹת הַחֻבּוּבָה

70 שֶׁצִּירָף לְהַקְרִיב בְּחִגִּים בְּנוֹסֵף לְקְרִבּוֹת

71 הַבָּאִים בְּגָלָל נֹדֵר אוֹ נִדְבָה.

72 וְלִכְאוּרָה אֵינוֹ מוֹבֵן, מִדּוּעַ

73 הַדְּבַר הוּא נִתְּנָה טַעַם לְסִמְכּוֹת בֵּין

74 פְּרָשָׁתָהּ הַקְּרִבּוֹת לְפִרְשָׁתָהּ הַנְּדָרִים

75 שֶׁהָרִי פְּלָלוֹת עֲנִין הַמוֹעֲדִים

76 אֵינוֹ נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי נֹדֵר שֶׁל

77 הָאֵדָם אֵלֶּה זֹאת מִצְוָה מֵאֵת הַקֹּדֶשׁ

78 בְּרוּךְ הוּא. וְאַדְרָבָה, בְּסִיּוֹם עֲנִין

79 הַמוֹעֲדִים נֶאֱמָר לְכָד

80 מִנְּדָרֵיכֶם גּו' וְהַפְּסוֹק עֲצָמוֹ מִדְּגִישׁ

81 שֶׁכָּל הָאִמּוֹר בְּעֲנִין קְרִבּוֹת הַחֻגִּים

82 הוּא דְּבַר נִבְדָּל וְנִפְרָד מִהַנְּדָרִים

83 וְהַנְּדָבוֹת, וְאֵם־כֵּן מֵהוּ הַקָּשֶׁר

84 וְהַשְׁכִּיחוֹת שֶׁבֵּין נְדָרִים

85 לְמוֹעֲדוֹת וְכֵן הַמְשַׁמְעוֹת שֶׁל דְּבָרֵי

86

בס"ד. שבת פרשת מטות-מסעי, מברכים החודש מנחם-אב, ה'תשכ"ו

(הנחה בלתי מוגה)

1 וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל

2 לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה', אִישׁ כִּי

3 יָדוּר נָדָר וְגו' ¹. וַצִּירָף לְהִבִּין ² מֵהוּ פְּלָלוֹת עֲנִין

4 הַנְּדָרִים, וְהָרִי אֵיתָא בִּירוּשָׁלַיִם ³ לֹא דִיִּךְ בְּמֵה

5 שְׁאִסְרָה תוֹרָה כו' (בְּתַמִּיָּה), וְלִמָּה לְאֵדָם

6 לְאִסוּר עַל עֲצָמוֹ דְּבָר הַמוֹתֵר. גַּם צִירָף לְהִבִּין

7 לְמָה נֶאֱמָרָה פְּרָשָׁה זֹאת לְרָאשֵׁי הַמִּטּוֹת דְּוָקָא,

8 דְּלֹא כָּכָל שְׁאָר הַפְּרָשִׁיּוֹת שֶׁנֶּאֱמָרוּ לְכָל יִשְׂרָאֵל.

9 וְרַשִׁי פִירֵשׁ, חֵלֶק כְּבוֹד לְנִשְׁאִיִּם לְלִמְדָם

10 תְּחִילָה, וְאַחֲרֵי־כֵן לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּמוֹסִיף,

11 וּמִפְּנֵי שְׁאֵף שְׁאָר הַדְּבָרִים כֵּן, תְּלִמּוּד לֹמֵר

12 וְיִשׁוּבוּ אֵלָיו אַחֲרָיו וְכָל הַנְּשִׁיִּים בְּעֵדָה, וַיְדַבֵּר

13 מֹשֶׁה אֲלֵיהֶם, וְאַחֲרַיִם כֵּן נִגְשׁוּ כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ⁴.

14 אֵךְ עֲדִין צִירָף לְהִבִּין מִדּוּעַ מִשְׁמִיעַ הַכְּתוּב עֲנִין

15 זֶה (שֶׁחֵלֶק כְּבוֹד לְנִשְׁאִיִּם לְלִמְדָם תְּחִילָה)

16 בְּפִרְשָׁתָהּ נְדָרִים דְּוָקָא. וּבְפִירוּשׁ רַשִׁי, וְכֵן רָאָה

17 לְאִמְרָה כֵּן, לְמַד שֶׁהַפְּרָשָׁה נְדָרִים בְּיָחִיד מוֹמַחָה

18 וְכו'. וַצִּירָף לְהִבִּין מֵהוּ הָעֲנִין בְּזֶה. גַּם צִירָף

19 לְהִבִּין מֵה שֶׁכְּתֹב הַבְּחִי ⁵ שֶׁנֶּסְמָכָה פְּרָשָׁתָהּ נְדָרִים

20 לְפִרְשָׁתָהּ מוֹעֲדוֹת, לְפִי שֶׁבְּסִיּוֹם פְּרָשָׁתָהּ מוֹעֲדוֹת

21 נֶאֱמָר ⁶ אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לְה' בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְכָד מִנְּדָרֵיכֶם

22 וּנְדָבוֹתֵיכֶם וְגו'. וְלִכְאוּרָה אֵינוֹ מוֹבֵן, שֶׁהָרִי

23 פְּלָלוֹת עֲנִין הַמוֹעֲדִים אֵינוֹ נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי נֹדֵר.

24 וְאַדְרָבָה, בְּסִיּוֹם עֲנִין הַמוֹעֲדִים נֶאֱמָר לְכָד

25 מִנְּדָרֵיכֶם גּו', וְאֵם־כֵּן מֵהוּ הַקָּשֶׁר וְהַשְׁכִּיחוֹת

26 שֶׁבֵּין נְדָרִים לְמוֹעֲדוֹת.

רַבֵּנוּ בַּחֲזִי עַל סְמִיכוֹת הַפְּרָשִׁיּוֹת זֹאת לָזֶה?.

לְפָנֵי שֶׁאֵר הָעָם. וְלִפִּי זֶה אֵין לְהַתְּפִילָא עַל כָּךְ שֶׁהַכְּתוּב אֹמֵר לְמַסּוֹר

(1) ריש פרשתנו (מטות ל, ב-ג). (2) בהבא לקמן - ראה רד"ה וידבר גו' המטות העת"ר (המשך תער"ב ח"ב ע' א'טט).
(3) נדרים פ"ט ה"א. וראה לקו"ש ח"ג ע' 107 ואילך (מהתוועדות זו). (4) תשא לר, לא-לב. (5) פרשתנו (מטות ל, ב. ס"פ

וידבר משה אל ראשי המטות

ביאור בדרך אפשר

הנכון והרצוי בעבודת ה' אינו באופן של שבירת החמירות 43
וביטולה באמצעות סיגופים ופרישות מענייני העולם הזה מתוך כוונה 'לשבור' 44
את החומרות, אלא אדרבה, הסדר הנכון והרצוי בעבודת ה' הוא עזוב 45
תעזוב עמו, לעזור לגוף לבצע את המוטל עליו היינו שהעבודה 46
עבודת ה' כראוי צריכה להיות לא 47
מתוך התנגדות לגוף ו'שבירת' הגוף 48
אלא יחד עם הגוף ונפש 49
הבהמית, לבררם להפריד בין 50
הטוב והרע המעורבים בהם ולזככם 51
לזכך ולעדן את הגוף הגשמי ואת 52
הנפש הבהמית, שגם הם יתעלו 53
במדריגת האלקות. ולכן בגלל 54
שעבודת ה' הנכונה היא תוך שיתוף 55
פעולה וסיוע לגוף אמרה תורה 56
כדברי התלמוד הירושלמי האמורים 57
לעיל ד"ק די ומספיק לך במה 58
שאסרתך תורה, ואין לאדם 59
לידור נדרים לאסור על עצמו 60
דברים המותרים, כיון 61
שתכלית הפונה של כללות בריאת 62
העולם היא בענין הבריורים 63
וכיוון שכן צריך להבין לשם מה נועד 64
כל ענין הנדרים? 65
אלא הביאור: 66
אמנם¹¹, כל זה המבואר לעיל על 67
כך שלאמתו של דבר לא רצוי לפרוש 68
מענייני העולם אלא יש לעבוד את ה' 69
עם הגוף ולזככו ועם הגשמיות 70
ולהעלותה לקדושה הוא באדם 71
ישר הולך¹², והינו שהולך 72
בדרך הישרה כו', והנהגתו 73
ומעשיו הם לפי הוראות התורה אכל 74
מי שחטא ופגם כמבואר 75
במקומות רבים כי החטא יוצר פגם בנפש האדם וכן למעלה כביכול (ובלשון 76
רבנו חזקן באגרת התשובה שבספר התניא פרק א': "והעובר על מצות לא 77
תעשה, עלייך שנדבק הרע בנפשו עושה פגם למעלה בשרשה ומקור חוצבה" 78
של הנפש) ועבר על דרכי התורה, ורואה מכיר ויודע 79
בנפשו שאי-אפשר לו שאין לו את היכולת לברר את הדבר והוא 80
יודע בעצמו שאם ירבה להיות שקוע בענייני העולם, הדבר יפגע במצבו 81
הרוחני, אזי העצה לאותו אדם היא שפוש עצמו ונודר הנאה 82
ומקבל על עצמו איסור גם מדבר המותר, וכדברי כ"ק מו"ח 83
מורי וחמי אדמו"ר הרבי הרי"צ (רבי יוסף יצחק מליובאוויטש, חותנו 84

ב) והענין לפי התוכן הפנימי של הדברים הוא, דהנה ידוע מאמר 1
חכמינו ז"ל במדרש שנתאנה הקב"ה הקדוש ברוך הוא להיות לו 2
דירה בתחתונים⁷, והיינו, שהפונה והמטרה של בריאת העולם 3
היא שתהיה הדירה מקום משכן לאלוקות שבו תהיה גילוי והשראת 4
השכינה למטה בעולם הזה התחתון 5
דווקא, שלכן צריכים בני 6
ישראל לעסוק בענייני המטה 7
ולבוא במגע עם דברים גשמיים 8
וחומריים כדי לבררם להפריד בין 9
הטוב והרע המעורבים בהם יחד 10
ולהעלות את הטוב ולזככם לעשות 11
את הדברים הגשמיים מזוככים 12
ומעודנים יותר. ומזה מובן, מאחר 13
שעל האדם להתעסק עם דברים 14
גשמיים כדי לזככם ולהעלות אותם, 15
מובן שלא צריך להיות ענין 16
הנדרים שאדם אוסר על עצמו 17
דברים שונים בעולם הזה, שהוא 18
ענין הפרישות והתרחקות 19
מגשמיות העולם, כמאמר רבותינו 20
ז"ל⁸ נדרים סיג לפרישות, כי 21
כאשר פורש מדברים 22
המותרים ולא מתעסק בהם ונהנה 23
מהם, הרי אינו מבררם 24
ומזככם וזאת בניגוד למטרת 25
הבריאה שהאדם כן יבוא במגע עם 26
הגשמיות ויהפוך את ה'תחתונים' 27
דווקא להיות 'ידיה' ומשכן לה'. 28
וכידוע תורת הפעל-שם- 29
טוב⁹ על הפסוק¹⁰ כי תראה 30
חמור שונאך וגו' רובץ תחת 31
משאו וחדלת מעזוב לו ויעלה בדעתך 32
שלא לסייע לו בפריקת המשא מעל 33
החמור, ואמרת לך התורה עזוב תעזוב עמו וכן תסייע לו, ופירש הבעל 34
שם טוב (להלן, מתוך "היום יום...", כ"ח שבט: כי תראה חמור - כאשר 35
תסתכל בעיון טוב בהחומר שלך שהוא הגוף, תראה - שונאך - שהוא שונא 36
את הנשמה המתנגעת לאלקות ורוחניות, ועוד תראה שהוא - רובץ תחת 37
משאו - שנתן הקדוש ברוך הוא להגוף שיוזכך על ידי תורה ומצוות והגוף 38
מתעצל בקיומו. ואולי יעלה בלבבך - וחדלת מעזוב לו - שיוכל לקיים 39
שליחותו, כי אם תתחיל בסיגופים לשבור את החומרות, הנה לא בוז הדרך 40
ישכון אור התורה, כי אם - עזוב תעזוב עמו - לברר את הגוף ולזככו ולא 41
לשבור בסיגופים. ומדברי הבעל-שם-טוב מובן שפסד העבודה שהסדר 42

פינחס (כט, לט). (7) ראה תנחומא נשא טז. בחוקותי ג. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. (8) אבות פ"ג מ"ג. (9) אגרות-קודש אדמו"ר מהור"צ ח"ג ע' שכה. הועתק ב"היום יום" כח שבט. כתר שם טוב בהוספות סימן כא. וש"נ. (10) משפטים כג, ה. (11) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1076 ואילך. (12) ע"פ לשון הכתוב - קהלת ז, כט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

הספירות העליונות מתגלות ומאירות בדרך של התלבשות "אורות" ב"כלים" 42
ובעולם האצילות לא רק ה"אורות" (חיות) מאוחדים לחלוטין באלוקות ואין 43
להם מציאות נפרדת אלא גם ה"כלים" (גרמוהי) שבעצם נועדו לגרום לאור 44
הגדרה מסוימת ו"ציר" מסוים, גם הם בטלים לאלוקות לגמרי (ראה תניא, 45
אגרת הקודש סימן כ: "איהו וחיהו 46
חד איהו וגרמוהי חד בהן (פירוש: 47
עשר ספירות דאצילות חיהו הן 48
האורות וגרמוהי הן הכלים שכולן 49
אלוקות מה-שאין-כן בבריאה-יצירה- 50
עשיה"), זאת למרות שהכלים "הן" 51
בבחינת גבול" – עיין שם באריכות. 52
מה-שאין-כן בעולמות 53
בריאה-יצירה-עשיה, שם אין 54
ביטול לאלוקות באותה דרגה כמו 55
בעולם האצילות שעל-זה על 56
מעמדם של הספירות והנבראים 57
הרוחניים (כמלאכים עליונים) בעולמות 58
אלו נאמר¹⁷ ומשם יפרד, 59
ששם מתחיל ענן הפרוד, כי 60
הביטול לאלוקות אינו מוחלט כמו 61
באצילות ועד שבדרגות יותר נמוכות 62
יש נתינת מקום למציאות של רע 63
כו', היפך הקדושה, שהרי אפילו 64
בעולם הבריאה שהוא עולם 65
רוחני נעלה מאד יש על-כל-פנים 66
מיעוט רע¹⁸ על ארבעת העולמות 67
אצילות-בריאה-יצירה-עשיה נאמר 68
בכתבי האר"ז של שבעולם האצילות 69
כולו טוב ("לא יגורך רע"), בעולם 70
הבריאה רובו טוב ומיעוטו רע, בעולם 71
היצירה חציו טוב וחציו רע ובעולם העשיה רובו רע (ולכן נאמר בספר 72
התניא, פרק ו, שהעולם הזה, עולם העשיה הגשמי, נקרא "עולם הקליפות", 73
ו"כל מעשה עולם הזה קשים ורעים והרשעים גוברים בו"). 74
ומזה מובן, שענן הנדרים שנועדו למנוע מהאדם להיות שקוע 75
בגשמיות יתר על המידה שייך רק במדרגת עולמות בריאה- 76
יצירה-עשיה, שהם, כאמור, עולמות שבהם יש מציאות של פירוד 77
מהקדושה ואי ביטול לאלוקות ויש צורך בהתרחקות ופרישות מדברים מסוג 78
זה מה-שאין-כן מצד מדרגת עולם האצילות שבו אין כל 79
נתינת מקום לדברים בלתי רצויים אין צורך כלל בענן הנדרים. 80
ובענן הספירות כפי ששני האופנים האמורים משתקפים בספירות 81
העליונות הרי זה החילוק ההבדל בין ספירת הפינה שבה יש 82

של הרבי) שישנו הפתגם הידוע בין חסידים: וואס מ'טאר ניט, 1
טאר מען ניט, און וואס מ'מעג, דארף מען ניט¹³, מה 2
שאסור – אסור, ומה שמותר – מותר, והיננו הפרישות מענייני העולם 3
וההימנעות גם מדברים המותרים היא התנהגות נכונה וראויה באנשים 4
מסוימים לפי שנמצא אותו אדם 5
שסטה מהדרך הישרה ו"עבר את 6
הדרך" נמצא במעמד ומצב 7
שאינו להיות שלא זו בלבד 8
שהוא לא יברר את המאכל 9
ויעלה אותו לקדושה, אלא 10
אדרבה, שהמאכל ימשיך 11
ויוריד אותו למטה כו' ולמרות 12
שהמאכל מותר באכילה מן הדין, כיוון 13
שמדובר באדם ששקוע בגשמיות 14
וחומריות, האכילה תגרום לו 15
הידרדרות נוספת (וזה לשון רבנו הזקן 16
בתניא פרק ז: "אך מי שהוא בזוללי 17
בשר וסובאי יין למלאת תאוות גופו 18
ונפשו הבהמית... עלי-יד זה יורד חיות 19
הבשר והיין שבקרבו ונכלל לפי שעה 20
ברע גמור שבשלוש קליפות הטמאות 21
וגופו נעשה להן לבוש ומרכבה לפי 22
שעה עד אשר ישוב האדם ויחזור 23
לעבודת ה' ולתורת..."), ולכן צריך 24
אדם זה לפרש ממנו ולאסור 25
על עצמו גם דברים המותרים מצד 26
עצמם. 27
(ג) וענן ב' אופנים הנ"ל 28
בעבודת האדם, האחד – שהאדם כן 29
עוסק בענייני העולם ומברר אותם 30
ומעלה אותם לקדושה, והשני שהאדם נודר נדרים ופורש מענייני העולם, כפי 31
שהוא משתקף ובא לידי ביטוי בכללות העולמות הוא החילוק 32
ההבדל שבין עולם האצילות הראשון והנעלה מבין ארבעת העולמות 33
הרוחניים הכללית ועולמות בריאה-יצירה-עשיה הרוחניים שלמטה 34
מעולם האצילות. דהנה, עולם האצילות הוא עולם מבורר 35
וממוכן שמלכתחילה אין בו רע והיפך הקדושה, דכתיב ביה¹⁴ שכתוב בו 36
לא יגורך רע, ונקרא עולם האחדות¹⁵ העולם שבו הכול בטל 37
לאלוקות בצורה מוחלטת ואין שום מציאות שנראית כדבר נפרד מאלוקות, 38
לפי ששם בעולם האצילות הרי כלשון זוהר לא רק איהו וחייהו 39
חד, הוא והחיות שלו אחד, אלא גם איהו וגרמוהי חד הוא 40
וה"כלים" שלו, כביכול, אחד¹⁶ וכמובאר בתסידות הכוונה היא שעשר 41

(13) ספר השיחות תש"ה ע' 72. אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' עד (הועתק ב"היום יום" כה אדר שני). (14) תהלים
ה. ה. לקו"ת במדבר ג, ג ואילך. (15) ראה עבודת הקודש ח"א פ"ב. לקוטי הש"ס להאר"ז"ל מסכת שבת. ובכ"מ. (16) תקו"ז
בהקדמה (ג, ב). (17) בראשית ב, י. וראה תו"א בראשית ג, א. וארא נז, א. ובכ"מ. (18) ראה עץ חיים שער מג (שער ציור
עולמות) בהקדמה להדרוש. (19) ראה לקו"ת פרשתנו פה, סע"א. אוה"ת שם ע' א'שט ואילך. ד"ה וידבר גו' המטות עטר"ת

ביאור בדרך אפשר

1 מקום ליישות ומציאות עצמית ולכן יש מקום לנדרים ופרישות **לְסִפְרִית**
 2 **הַחֲכָמָה** ¹⁹ עניינה הוא ביטול מוחלט ובה אין צורך בנדרים ופרישות, כפי
 3 שהולך ומבאר, **דִּהְיָה סִפְרִית הַבִּינָה** שעניינה הוא התפשטות הרעיון
 4 השכלי שבחכמה הוא כנקודה בלבד **היא מְקוֹר הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת**, האור
 5 האלוני היורד להוות ולקיים את
 6 העולמות בא מלמעלה למטה בצורה
 7 הדרגתית ויורד מדרגה לדרגה לפי
 8 'סדר השתלשלות' כך שכל דרגה
 9 קשורה בחברתה כמו חוליות של
 10 שרשרת האחויות זו בזו, והמקור
 11 שממנו מתחילה ירידת והמשכת האור
 12 בדרך זו הוא ספירת הבינה (כי ספירת
 13 החכמה היא אמנם הראשונה מבין
 14 עשר הספירות שדרכן בא האור והגילוי
 15 אבל היא כנקודה בלבד שאין לה
 16 התפשטות וגילוי) **וְהִינֵנו שָׁעַם**
 17 **הַיְיִוְתָה לְמַעְלָה מִשְׁבַּעַת יָמִי**
 18 **הַבִּנְיָן**, ספירת הבינה היא חלק
 19 מהמוחין (הנחלקים לחכמה בינה
 20 ודעת) שלמעלה משבע המידות
 21 הנקראות "שבעת ימי הבניין" כי בהן
 22 נברא העולם (כמו שכתוב "עולם חסד
 23 יבנה") **מִפְּלִי מְקוֹם** למרות שהבינה
 24 היא למעלה מהמידות (כמו שבאדם
 25 המידות הן האופן שהוא מתגלה
 26 ומשפיע חוץ ממנו אל זולתו, ואילו
 27 המוחין הם בעיקר לעצמו) בכל זאת
 28 **יֵשׁ לָהּ שְׂיִכּוּת אֱלִיָּהֶם, שְׁהִיא**
 29 **מְקוֹרָם כֹּו',** יש קשר ויחס בין

30 המוחין למידות כך הבינה היא המקור למידות (ועל שום כך היא נקראת "אם
 31 הבנים") **וְלִכֵּן שִׁיף שָׁם** בספירת הבינה **עֲנִינְ הַנְּדָרִים** כי למרות
 32 מעלתה, ספירת הבינה קשורה ל'סדר השתלשלות' שבו האור האלוני יורד
 33 מדרגה לדרגה עד לעולמות ונבראים תחתונים שזקוקים לבירור.
 34 **מֵה־שְׁאִינֶן בְּחִינַת הַחֲכָמָה** העליונה, ספירת החכמה **הִיא**
 35 **לְמַעְלָה מִהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת**, ואין לה ערך ויחס ל'השתלשלות' של ירידת
 36 האור האלוני למטה **וְכִידּוּעַ שְׁבַחֲכָמָה** העליונה **מְאִיר אֹרֶךְ אֵין־**
 37 **סוּף** האור האלוני הבליגבול שלמעלה מהתלבשות בעולמות מוגבלים,
 38 **וְהִינֵנו לְפִי שְׁנֶרְגֵשׁ** בספירת החכמה **הַעֲנִינְ שְׁהִיא לְבָדוּ** הוא
 39 **וְאֵין זולָתוּ כֹו',** ²⁰ שמלבד הקדוש־ברוך־הוא בעצמו לא קיימת שום
 40 מציאות אמיתית, ומבחינת החכמה **לֹא שִׁיף** לא ייתכן שִׁתְּהִיָּה

ביאור בדרך אפשר

41 **יְנִיקַת הַחִיצוֹנִים**, שהשפעה והארה מהאור האלוני תרד להשפיע
 42 לקליפות וסטר־אחרא הנקראים 'חיצונים' בהיותם מחוץ לגבול הקדושה
 43 **וְכִמּוֹ שְׁכָתוּבִי** ²¹ **יְמוּתוֹ וְלֹא בְּחֲכָמָה**, כלומר, במקום שאין חכמה
 44 ואין התגלות של האור אין־סוף אין חיות, כי חיות נובעת מדבקות באלוקות,
 45 מְקוֹר הַחַיִּים האמיתיים **וְלִכֵּן לֹא**
 46 **שִׁיף שָׁם** בספירת החכמה **עֲנִינְ**
 47 **הַנְּדָרִים** כי מאחר שאין שום נתינת
 48 מקום להיפך הטוב, אין צורך בנדרים
 49 ופרישות מדברים בלתי רצויים.
 50 **(ד) וְהִנֵּה פָשַׁם שִׁישְׁנו חִילוֹק**
 51 **הַהִבְדֵּל הַנִּל** בין שני אופני
 52 העבודה, האחד שבו אין צורך
 53 בפרישות והשני שבו הפרישות נחוצה
 54 **בְּמְקוֹם** בתחום רוחני מוגדר בדומה
 55 להגדרת המקום **(בְּעוֹלָמוֹת**
 56 **וּבְסִפְרוֹת** כמבואר לעיל שיש הבדל
 57 בין עולם האצילות לעולמות בריאה־
 58 יצירה־עשייה ויש הבדל בין ספירת
 59 החכמה לספירת הבינה), **כִּמּוֹ כֵּן**
 60 **יִשְׁנֵנו חִילוֹק** הבדל זה בין שני
 61 האופנים האמורים **גַּם בְּזִמְנֵן, שִׁשְׁהוּ**
 62 שני אופנים אלו הוא **כָּלְלוֹת**
 63 **הַחִילוֹק** ההבדל **שְׁבִין יְמוֹת**
 64 **הַחֹל** ²², **יְמִים־טוֹבִים וְיוֹם**
 65 **הַשַּׁבָּת** כפי שהולך ומבאר.
 66 **וְהַעֲנִינְ בְּזָה, דִּהְיָה נִתְבָּאֵר**
 67 **לְעֵיל** ²³ במאמר דיבור־המתחיל "מי
 68 מנה עפר יעקב" שנאמר ב"ב תמוז
 69 שנה זו, תשכ"ו (ויצא לאור עם ביאור
 70 בדרך אפשר ב'דבר מלכות' לשבוע פרשת בלק השנה. יעויין שם באריכות)
 71 **בְּעֲנִינְ הַבִּירוּרִים** של הדברים הגשמיים, היינו ההבדלה בין הטוב והרע
 72 המעורבים בהם והעלאתם לקדושה, **שִׁישׁ בִּירוּר בְּשִׁיכּוּת לְפִסְלָת,**
 73 בירור שנועד מלכתחילה לברר ולהעלות דברים שמעורב בהם רע (קליפות
 74 וסטר־אחרא) שביחס לטוב (קדושה, אלוקות) הוא כפסולת ביחס לאוכל
 75 ובוה עצמו הבירור הוא בשני אופנים **אִם בְּאֹפֶן דְּבִירוּר** הפרדה והוצאה
 76 של הפסולת מתוך האוכל, **אוּ בְּאֹפֶן דְּבִירוּר** הפרדה והוצאה
 77 של האוכל מתוך הפסולת ²⁴, **וּבְעֲנִינְ זֶה** של בירור הפסולת **הִיא**
 78 **כָּלְלוֹת הַעֲבוּדָה** של "עבודת הבירורים" **דִּימוֹת הַחֹל. אֲמָנָם, גַּם**
 79 **בְּיָמִים־טוֹבִים** אף שהם במעלה ומדריגה יותר גבוהה ונעלית מימות החול
 80 בכל זאת **יִשְׁנֵנו** בימים טובים **עֲנִינְ הַבִּירוּרִים בְּשִׁיכּוּת לְפִסְלָת,**

(סה"מ עטר"ת ע' תקמג ואילך). סד"ה הנ"ל העת"ר (המשך תער"ב שם ע' א'עו). (20) ראה תניא פל"ה בהגהה. (21) איוב ד, כא. וראה תו"א לך יב, ד. ובכ"מ. (22) ראה אוה"ת שם ע' א'שח ואילך. ד"ה הנ"ל תר"ל. עטר"ת (סה"מ תר"ל ע' רכ. עטר"ת ע' תקמד ואילך). (23) ד"ה מי מנה די"ב תמוז פ"ד ואילך (סה"מ תשכ"ו ע' רנט ואילך). (24) ראה המשך תער"ב ח"ב ס"ע א'מה ואילך. ע' אינח ואילך. (25) מלאכי ב, ג. וראה זח"ב פח, ב. תו"א ר"פ חיי שרה. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 שְׁמַחָה, בַּחֲנִינָה בִּינָה, הרי שיש קשר מיוחד בין ספירת הבינה
 43 (שבהיותה המקור למידות נקראת "אם הבנים") לענין השמחה שְׁזוּהִי
 44 בחינת בינה מְדַרְיגַת עוֹלָם הַבְּרִיאָה, כְּמֵאֲמַר³² זוהר אימא
 45 עֵילָאָה מְקַנְנָא בְּכוֹרְסִיאָה האם העליונה (שהיא ספירת הבינה, בשונה
 46 מ"אימא תתאה", האם התחתונה, ספירת המלכות) 'מקננת' (היינו שם
 47 נמצא המדור והקן שלה) בכורסה, עולם הבריאה הנקרא עולם הכסא (כמו)
 48 שכתוב בישעיה "ואראה את ה' יושב על כסא"). וְכִיּוֹן שְׁבִינָה הִיא
 49 מְקוֹר הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת (כנ"ל סְעִיר ג), לָכֵן שִׁיף שָׁם עֲנִין
 50 שֶׁל יְנִיקָה כו' ומאחר שתיתכן אפשרות של יניקה לחיצונים שהם
 51 היפך הקדושה, יש צורך בזהירות מיוחדת כדי שהדבר לא יקרה. ונמצא
 52 שגם בימים טובים יש צורך בזהירות מעין ימות החול וממילא יש מקום
 53 לפרישות ונדרים כמבואר לעיל. וּלְמַעַלָּה מִזֶּה למעלה לא רק
 54 מימות החול אלא גם מהחגים הוּא יוֹם הַשַּׁבָּת, שֶׁהוּא בַּחֲנִינָה
 55 מוֹחִין דְּאַבְאָא²⁹, כאמור חכמה ובינה נמשלו ל'אב' ו'אם' בגלל
 56 פעולתן ב'הולדת' המידות (כך שהחכמה היא נקודת הרעיון, והבינה
 57 היא ההרחבה וההתפתחות שלו) בַּחֲנִינָה שְׁלִמְעָלָה
 58 מְהֻשְׁתַּלְשָׁלוֹת, כמבואר לעיל שבספירת החכמה מאיר האור האלוני
 59 האין-סוף ובלי גבול שלמעלה מ'סדר השתלשלות' שבו האור האלוני מאיר
 60 בגבול וצמצום שְׁבִינָה בספירת החכמה שלמעלה מהעולמות לא שִׁיף עֲנִין הַפְּסוּלָת, מלכתחילה,
 61 שְׁזוּהִי מֵהַ שְׁבִינָה בַּפְּסוּק הַנּוֹכַח לַעִיל פֶּרֶשׁ פְּסוּלַת חֲגִיכֶם דְּקָא,
 62 וְלֹא פֶּרֶשׁ שְׁבִינָתְכֶם³³ כי לשבת בהיותה למעלה מהעולמות ומהגבול אין
 63 'פרש' ופסולת, וְלָכֵן שַׁבָּת אינו זמן לפרישות מענייני העולם אלא להיפך
 64 מְצוּה לַעֲנֹגוּ בְּאִכִּילָה וּשְׁתִּינָה³⁴, וְעַד שֶׁאֵפִילוּ שִׁינָה שהיא
 65 דבר יותר גשמי וחומרי אפילו מאכילה ושתייה שהרי בעת השינה החיות של
 66 האדם מסתלקת במידה מסוימת בְּשַׁבָּת תַּעֲנוּגָא³⁵, בִּיּוֹן שֶׁאֵי-אֶפְשָׁר
 67 שְׁתִּינָה יְנִיקָה כו' כיוון שהשבת היא למעלה מהעולמות המוגבלים אין

1 וְכֵמוֹ שְׁבִינָה²⁵ לגבי המועדים פֶּרֶשׁ פְּסוּלַת חֲגִיכֶם, וְלָכֵן גם בימים
 2 טובים יֵשׁ צוּרָה, בדוגמת ימות החול, בְּזִהְיוֹת שְׁלֹא תִהְיֶה יְנִיקָה
 3 לַחֲצִיצוֹנִים כו', על דרך האמור לעיל לגבי ספירת הבינה שכאשר ישנה
 4 התפשטות והתגלות, יש צורך בזהירות מיוחדת שהשפע יגיע למקום הראוי
 5 ולא תהיה כבדרך אגב גם יניקה והשפעה ל'חיצונים' שלא בצד
 6 הקדושה, וכך גם בימים טובים שישנה בהם הארה והתגלות מלמעלה ויש
 7 צורך בזהירות שהשפע לא יירד למקום לא רצוי וּכְפִשְׁטוֹת הַדִּין כמו
 8 שמצינו בהלכה כפשוטה שְׁשִׁמְחָת יוֹם-טוֹב שבעיקרה נובעת מתוקן
 9 הגילוי האלוני שמאיר בימים אלה דורשת זהירות מיוחדת, ולכן היא
 10 צְרִיכָה לְהִיּוֹת בְּאֹפֶן שְׁחִיב לְהִאָּכִיל לִסְפֵּק אוכל לָגֵר לְיִתּוֹם
 11 וְלֹאֲלִמְנָה עִם שֶׁאֵר הָעֲנִיִּים כו', כְּמוֹ שְׁבִינָה²⁶ בתורה לגבי
 12 מצות השמחה בימים טובים וּשְׁמִינָה בְּחֻגְךָ, אִתָּה וְגו' וְהִגֵּר
 13 וְהִיתָם בְּשַׁעְרֶיךָ, וְלֹאֲלִי זֹאת, הִנֵּה עַל-זֶה נֶאֱמַר וְזִרְתִּי פֶּרֶשׁ עַל פְּנִיכֶם פֶּרֶשׁ חֲגִיכֶם²⁷, וְעַד
 14 שְׁחִיבִין בֵּית-דִּין לְהַעֲמִיד שוֹטְרִים בְּרִגְלִים שִׁיְהִיו מְסַבְּבִין וּמַחְפְּשִׁין כו', כְּדִי שְׁשִׁמְחָת
 15 יוֹם-טוֹב תִּהְיֶה כְּהוֹגֵן²⁸, וְכָל זֶה הוּא לְפִי שְׁיָוִם-טוֹב הוּא בַּחֲנִינָה מוֹחִין דְּאַימָא²⁹, כִּי
 16 יָמִים-טוֹבִים הֵם מוֹעֲדִים לְשִׁמְחָה³⁰, וּכְתִיב³¹ אִם הַבָּנִים שְׁמִינָה, בַּחֲנִינָה בִּינָה, שְׁזוּהִי מְדַרְיגַת
 17 עוֹלָם הַבְּרִיאָה, כְּמֵאֲמַר³² אימא עֵילָאָה מְקַנְנָא בְּכוֹרְסִיאָה. וְכִיּוֹן שְׁבִינָה הִיא מְקוֹר הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת
 18 (כנ"ל סְעִיר ג), לָכֵן שִׁיף שָׁם עֲנִין שֶׁל יְנִיקָה וּלְמַעַלָּה מִזֶּה הוּא יוֹם הַשַּׁבָּת, שֶׁהוּא בַּחֲנִינָה
 19 מוֹחִין דְּאַבְאָא²⁹, בַּחֲנִינָה שְׁלִמְעָלָה מְהֻשְׁתַּלְשָׁלוֹת, שְׁבִינָה לֹא שִׁיף עֲנִין הַפְּסוּלָת, שְׁזוּהִי מֵהַ שְׁבִינָה
 20 פֶּרֶשׁ חֲגִיכֶם דְּקָא, וְלֹא פֶּרֶשׁ שְׁבִינָתְכֶם³³, וְלָכֵן שַׁבָּת מְצוּה לַעֲנֹגוּ בְּאִכִּילָה וּשְׁתִּינָה³⁴, וְעַד
 21 שֶׁאֵפִילוּ שִׁינָה בְּשַׁבָּת תַּעֲנוּגָא³⁵, בִּיּוֹן שֶׁאֵי-אֶפְשָׁר שְׁתִּינָה יְנִיקָה כו', וְכָלֹלָת הָעֲבוּדָה דְּשַׁבָּת אֵינָה
 22 חגים וימים טובים שְׁיִהִיו מְסַבְּבִין וּמַחְפְּשִׁין כו' בגנות ובפרדסין שהעם נוהגים כראוי לקדושת החג ובצניעות, כְּדִי שְׁשִׁמְחָת יוֹם-טוֹב
 23 תִּהְיֶה כְּהוֹגֵן²⁸, וְכָל זֶה הַדְּבָרִים הַמוֹכִיחִים עַל הַצּוּרָה בְּזִהְיוֹת וּשְׁמִינָה וְסִיגִים בְּשִׁמְחָת יוֹם טוֹב הוּא לְפִי שְׁיָוִם-טוֹב הוּא בַּחֲנִינָה מוֹחִין
 24 דְּאַימָא²⁹, המוחין שהם המקור ל'הולדת' המידות נמשלו לאב ואם 'מוחין דאבא' - חכמה ומוחין דאימא' - בינה. וכמו שנתבאר לעיל כל ענין הזהירות והפרישות (נדרים) נדרש במדריגת הבינה ולא במדריגת החכמה כִּי
 25 יָמִים-טוֹבִים הֵם מוֹעֲדִים לְשִׁמְחָה³⁰, וּכְתִיב³¹ אִם הַבָּנִים

(26 פ' ראה טז, יד. 27) רמב"ם הל' יו"ט פ"ו ה"ח. (28) שם הכ"א. שו"ע אדה"ז או"ח סתקכ"ט סי"ג. (29) ראה פרי עץ חיים שער מקראי קדש פ"א. לקו"ת צו יא, ד. ד"ה הנ"ל העת"ר (ע' א"עג). (30) נוסח תפלת (ויקדוש) דיו"ט. (31) תהלים קיג, ט. זהר ח"א ריט, א. ח"ב פד, א. פה, ב. פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) ערך אם הבנים. לקו"ת שמע"צ פח, ד. ובכ"מ. (32) תקוני זהר ת"ו (כג, א). (33) ראה זח"ב ותו"א שבהערה 25. (34) שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס רמב. (35) ראה ילקוט

וידבר משה אל ראשי המטות

ביאור בדרך אפשר

44 אור אין סוף, ובעולמות בריאה-יצירה-עשיה דוקא שהם
45 באופן של פירוד מהאלוקות וכו', ולא בעולם האצילות שהוא עולם
46 האחדות וכן בעבודת בני ישראל, שענין הנדירים הוא רק
47 באשר רואה בנפשו שאי-אפשר לו לברר את הדבר כו' והעדר
48 היכולת לעסוק בעבודת
49 הביוריים היא בגלל מעמדו ומצבו
50 הנחות של האדם (כמבואר לעיל
51 שבאדם במצב רוחני ירוד יש חשש
52 שהעיסוק בדברים גשמיים יגרום לו
53 הידרדרות רוחנית נוספת). ומזה
54 מוכן, שענין הנדירים שיה
55 יתיר לאנשים פשוטים, שמצד
56 פחיתות מדרגתם הרוחנית
57 צריך להיות אצלם ענין
58 של פרישות כו' מענייני העולם
59 הגשמי והחומרי.
60 ואם-כן נשאלת השאלה מדוע
61 נאמרה פרשה זו לראשי המטות,
62 נשיאי השבטים, שהם במדרגה
63 נעלית, וכמו הזקנים שבעים
64 הזקנים עליהם מסופר בתורה (בפרשת
65 בהעלותך) שהיו במדרגה נעלית
66 ביותר עד כדי כך שהיו במדרגת
67 משה, כמו שכתוב³⁷ בתורה לגבי שבעים
68 הזקנים ואצילתי והפרשתי מן הרוח
69 אשר עליך על משה רבינו ושמי עליהם,
70 ומאחר שהזקנים קבלו מרוחו של
71 משה הרי הם במדרגת משה
72 והרי במדרגת משה, בחינת החכמה, לא
73 שיה ענין הנדירים (כנ"ל סעיף ג)
74 ולמה אם כן נאמרה פרשה זו לראשי המטות?
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86

1 חשש שמהאור והשפע המאיר בה תהיה 'ניקה' לחיצונים שאינם ראויים
2 לקבל את השפע, וקלילות העבודה של האדם את ה' דשבת אינה
3 בענין הביוריים שיהיה בהם פסולת אלא שבבירור עצמו יש בורר
4 אוכל מתוך פסולת ויש בורר אוכל מתוך פסולת, שהרי בשבת בורר
5 אסור והבורר בפשטות (של החיטה מהמין) הוא אחת מל"ט המלאכות
6 האסורות בשבת וגם ה'בירור' ברוחניות במובנו הרגיל והפשוט של
7 הפרדה והבדלה בין טוב לרע אין לו מקום
8 בשבת, אלא העבודה דשבת היא על-דרך מה
9 שכתוב³⁶ ואכלתם אכול גו', וכפל הלשון מלמד שהאדם עוסק
10 באוכל בלבד שהוא ענין בירור אוכל מתוך האוכל, ללא כל
11 מגע וללא כל שייכות עם פסולת כנ"ל
12 במאמר דיבור-המתחיל "מי מנה עפר יעקב" בארוכה.
13 וכן יוכן גם שייכות ענין המועדות לענין
14 הנדירים¹⁹, וכן יוכן גם שייכות ענין המועדות לענין
15 הנדירים¹⁹, וכן יוכן גם שייכות ענין המועדות לענין
16 הנדירים¹⁹, וכן יוכן גם שייכות ענין המועדות לענין
17 הנדירים¹⁹, וכן יוכן גם שייכות ענין המועדות לענין
18 הנדירים¹⁹, וכן יוכן גם שייכות ענין המועדות לענין
19 הנדירים¹⁹, וכן יוכן גם שייכות ענין המועדות לענין
20 הנדירים¹⁹, וכן יוכן גם שייכות ענין המועדות לענין
21 הנדירים¹⁹, וכן יוכן גם שייכות ענין המועדות לענין
22 הנדירים¹⁹, וכן יוכן גם שייכות ענין המועדות לענין
23 הנדירים¹⁹, וכן יוכן גם שייכות ענין המועדות לענין
24 הנדירים¹⁹, וכן יוכן גם שייכות ענין המועדות לענין
25 הנדירים¹⁹, וכן יוכן גם שייכות ענין המועדות לענין
26 הנדירים¹⁹, וכן יוכן גם שייכות ענין המועדות לענין
27 הנדירים¹⁹, וכן יוכן גם שייכות ענין המועדות לענין
28 הנדירים¹⁹, וכן יוכן גם שייכות ענין המועדות לענין
29 הנדירים¹⁹, וכן יוכן גם שייכות ענין המועדות לענין
30 הנדירים¹⁹, וכן יוכן גם שייכות ענין המועדות לענין
31 הנדירים¹⁹, וכן יוכן גם שייכות ענין המועדות לענין
32 הנדירים¹⁹, וכן יוכן גם שייכות ענין המועדות לענין
33 הנדירים¹⁹, וכן יוכן גם שייכות ענין המועדות לענין
34 הנדירים¹⁹, וכן יוכן גם שייכות ענין המועדות לענין
35 הנדירים¹⁹, וכן יוכן גם שייכות ענין המועדות לענין
36 הנדירים¹⁹, וכן יוכן גם שייכות ענין המועדות לענין
37 הנדירים¹⁹, וכן יוכן גם שייכות ענין המועדות לענין
38 הנדירים¹⁹, וכן יוכן גם שייכות ענין המועדות לענין
39 הנדירים¹⁹, וכן יוכן גם שייכות ענין המועדות לענין
40 הנדירים¹⁹, וכן יוכן גם שייכות ענין המועדות לענין
41 הנדירים¹⁹, וכן יוכן גם שייכות ענין המועדות לענין
42 הנדירים¹⁹, וכן יוכן גם שייכות ענין המועדות לענין
43 הנדירים¹⁹, וכן יוכן גם שייכות ענין המועדות לענין

ראובני ואתחנן ד, יט. סידור האריז"ל (קול יעקב) אחרי סעודת שבת. של"ה מסכת שבת קלד, ב. שו"ע אדה"ז או"ח
רסרפ"א. רצ"ב ס"ב. (36) יואל ב, כו. וראה המשך תער"ב שם (ע' אינח ואילך). (37) בהעלותך יא, יז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

פירוש רש"י על כתוב זה שבנוסף לאפשרות להתיר נדר על ידי מומחה יחיד
 ("ראשי המטות") אפשר להתיר נדר גם על ידי שלושה 'הדיוטות', היינו
 אנשים פשוטים שאינם מומחים. **וְהֶעֱנִין בָּזָה**, לפי פנימיות הדברים,
דִּהְיָה מְבוּאָר בְּסִידוּר³⁹ "סידור עם דא"ח (דברי אלוקים חיים)" ובו
 מאמרי חסידות מתורת רבנו הזקן
 שנכתבו על ידי אדמו"ר האמצעי
הֶעֱנִין שְׁפִשְׁלָשָׁה אוֹמְרֵי נְבִרָה,
 כאשר שלושה שאכלו כאחד (יחד)
 מברכים ברכת המזון בזמון, המברך
 אומר "נברך" **שֶׁהֵן** לפי פנימיות
 העניינים המושג "שלושה שאכלו
 כאחד" האמור כאן היינו **בְּחִינַת**
 שלושת הספירות של המידות
 העליונות **חֲסֵד-גְבוּרָה-תְּפָאֶרֶת**
כְּשֶׁמִּתְפַּלְלִים יַחַד, כאשר לא זו
 בלבד שיש התכללות (התחברות
 והתאחדות) של הספירות זו בזו (חסד
 שבגבורה, גבורה שבחסד וכו') אלא
 יש התכללות של שלוש ספירות יחד
 (זו בזו ושתיים יחד בשלישית) **וְאָז**
הֵיא השפעה של **הַבְּרָכָה לְרִבִּים**
 והדבר נרמז בהלכה שדווקא שלושה
 שאכלו כאחד מברכים ברכת המזון
 באופן נעלה יותר מאשר אחד שאכל
 לבד או אפילו שניים שאכלו יחד
שְׁנִמְשָׁקֶת הַבְּרָכָה לְרִבִּים מִבְּחִינַת
 התכללות של שלוש בחינות שונות
 ביחד, דבר שמביא ברכה והשפעה
 מיוחדת.

וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה יֵשׁ לוֹמַר בְּעֵנִין
ג' הַדְּיוּטוֹת, שאמנם הם "הדיוטות" פשוטים ולא "ראשי המטות" אבל
 בכוח היותם שלושה יש להם כוח מיוחד **שְׁמִמְשָׁקִים מִבְּחִינַת הַבְּתָר**,
 כמו "ראשי המטות" שמאיר בהם אור מבחינת הכתר ("גבורות דעתיק"),
 כמבואר לעיל **וְלָכֵן בִּיכָלְתֶּם לְהַתִּיר אֶת הַנֶּדֶר** כדיוק כמו הנשאים
 הנעלים.
וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְהוֹסִיף בְּבִיאוֹר הַסְּמִיכוֹת דְּפִרְשֵׁת מוֹעֲדוֹת
 שבפרשת פנחס **לְפָרֶשֶׁת נְדָרִים** שבפרשתנו פרשת מטות, **שְׁבַפְסוּק**
אֵלָּה תַעֲשׂוּ לָהּ בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבַד מִנְּדָרֵיכֶם וְנִדְבוֹתֵיכֶם גו',
 אין הכוונה להבדיל ולהפריד בין ענייני החובה שבמועדים לענייני הנדרים
 והנדרות (כפי שהייתה סברה בשאלות שבתחילת המאמר) אלא כפירוש רבנו
 בחיי שהפסוק מלמד על הקשר ביניהם ובוה **מְרוֹמְזוּ הַקָּשֶׁר וְהַשְׁמִיכוֹת**
שְׁבִין מוֹעֲדוֹת לְנְדָרִים, ולפי האמור מובן מה המשותף ביניהם

וְזֶהוּ הַטֵּעַם הַפְּנִימִי לִכְךָ שְׁפִרְשָׁה זֶה נֶאֱמָרָה לְרֹאשֵׁי הַמִּטּוֹת, כְּדִי
שֶׁהֵם יַפְעִלוּ הַתֵּרֶת נְדָרִים, כִּי עֵנִין הַתֵּרֶת נְדָרִים נַעֲשֶׂה
עַל-יְדֵי חֲכָם דּוֹקָא, בגלל מעלתו (בשונה מעניין הנדרים בתור פרישות
 ואיסור ששייך דווקא למי שנמצא בדרגה נמוכה, כמבואר לעיל) **וּבְאֹפֶן**
שְׁעוֹקֵךְ אֶת הַנֶּדֶר מְעִיקָרוֹ³⁸,
 כמובא לגבי דיני נדרים שכאשר חכם
 מפר את הנדר הרי זו עקירה מוחלטת
 כאילו לא היה נדר מלכתחילה (ובלשון
 הגמרא: "מה בין חכם לרופא, חכם
 עוקר את הנדר מעיקרו ורופא אינו
 מרפא אלא מכאן ולהבא") **וְהֵינִינוּ**
שְׁיִפְעֵלוּ רֹאשֵׁי הַמִּטּוֹת אֵצֶל כָּל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁיְהִיו בְּמַעֲמָד
וּמַעֲבָ נַעֲלָה יוֹתֵר שְׁלֹא יִצְטָרְכוּ לַעֲנִין
הַנְּדָרִים. וְכִלְלוֹת הֶעֱנִין שְׁחָכֶם מִתִּיר אֶת הַנֶּדֶר,
דִּהְיָנוּ שֶׁהַדָּבָר הָאֲסוּר נַעֲשֶׂה מוֹתֵר, הוּא מַצֵּד
בְּחִינַת אֹר אֵין-סוֹף שֶׁבְּחֻמְכָּה, וְהוּא בְּחִינַת
גְּבוּרָה דְּעִתִּיק, שְׁלָכֵן בִּיכָלְתוֹ לְהַתִּיר. וְיֵשׁ גַּם
אֹפֶן הַתֵּרֶת נְדָרִים בְּשִׁלְשָׁה הַדְּיוּטוֹת. וְהֶעֱנִין
בָּזָה, דִּהְיָה מְבוּאָר בְּסִידוּר³⁹ **הֶעֱנִין שְׁבִשְׁלָשָׁה**
אוֹמְרֵי נְבִרָה, שֶׁהֵן בְּחִינַת חֲסֵד-גְבוּרָה-תְּפָאֶרֶת
כְּשֶׁמִּתְפַּלְלִים יַחַד, וְאָז הֵיא הַבְּרָכָה לְרִבִּים
שְׁנִמְשָׁקֶת מִבְּחִינַת כְּתִיר-חֻמְכָּה-בִּינָה. וְעַל-דֶּרֶךְ-
זֶה יֵשׁ לוֹמַר בְּעֵנִין ג' הַדְּיוּטוֹת, שְׁמִמְשָׁקִים
מִבְּחִינַת הַבְּתָר, וְלָכֵן בִּיכָלְתֶּם לְהַתִּיר אֶת הַנֶּדֶר.
וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְהוֹסִיף בְּבִיאוֹר הַסְּמִיכוֹת
דְּפִרְשֵׁת מוֹעֲדוֹת לְפָרֶשֶׁת נְדָרִים,
שְׁבַפְסוּק אֵלָּה תַעֲשׂוּ לָהּ בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבַד
מִנְּדָרֵיכֶם וְנִדְבוֹתֵיכֶם גו', מְרוֹמְזוּ הַקָּשֶׁר
וְהַשְׁמִיכוֹת שְׁבִין מוֹעֲדוֹת לְנְדָרִים, שְׁזָהוּ לְפִי
 הגילוי בעולם האצילות, ובעוד שבעולמות אצילות-בריאה-יצירה-עשייה
 הגבורה היא מידת הדין, הרי 'גבורה דעתיק' היא 'גבורת ממותקות' (ראה
 לקוטי תורה לרבנו הזקן, שמיני עצרת: "... המשכת י"ג מידות הרחמים נקרא
 וזרקתי עליכם מים טהורים ... גבורה דעתיק יומין המלוכשת במוחא סתימאה
 [על-דרך האמור כאן שגבורה דעתיק היא אור אין סוף שבחכמה] ... ונקרא
 מים טהורים לפי שבהם ועל ידם נמשך הטהרה כדכתיב מי יתן טהור מטמא
 כו'... הרי שהמשכה עלינוה זו נקראת גם כן לשון טהרה [על דרך האמור כאן
 שעל ידי בחינה זו מהפכים אסור למותר] ... הטהרה היא העיקר בסוד
 הגבורה. אך אין זה בגבורה סתם דאצילות כי אם המשכת גבורה דעתיק כנ"ל
 מקור הטהרה... גבורה דעתיק שהם גבורות הממותקות בתכלית (...) **שְׁלָכֵן**
בִּיכָלְתוֹ שֶׁל הַחֲכָם לְהַתִּיר כיון שמאיר בו אור אין סוף.
וְיֵשׁ גַּם אֹפֶן הַתֵּרֶת נְדָרִים בְּשִׁלְשָׁה הַדְּיוּטוֹת כמובא גם בהמשך

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בפנימיות הדברים שָׁזָהוּ לְפִי שְׁשֻׁנֵיהֶם הֵם מִבְּחִינַת בִּינָה, שְׁלֹמֶעֱלָה מִבְּחִינַת הַבִּינָה ובה, בבחינת החכמה, אין צורך ואין
2 שְׁמֶשֶׁם יְכוּלָה לִהְיוֹת יְנִיקָה מקום לנדרים. וְקָמוּ עֲנָנֵי הַשֶּׁבֶת
3 כו', כמבואר לעיל באריכות וְלֹכֵן 1 שְׁשֻׁנֵיהֶם הֵם מִבְּחִינַת בִּינָה, שְׁמֶשֶׁם יְכוּלָה
4 יֵשׁ צוּרָה פְּעֻנָן הַפְּרִישׁוֹת 2 לִהְיוֹת יְנִיקָה כו', וְלֹכֵן יֵשׁ צוּרָה פְּעֻנָן הַפְּרִישׁוֹת
5 כו'. וְלֹא־חֲרִי-זָה בָּאָה פְּרִשְׁת נְדָרִים, שְׁעִיקָרָה 3
6 הנוכר בפרשת פנחס שבו המועדות 4 הוּא עֲנָנֵי הַתֶּרֶת נְדָרִים, שְׁזָהוּ מִצַּד בְּחִינַת
7 והנדרים הם בדרגה שמחייבת זהירות 5 הַחֲכָמָה שְׁלֹמֶעֱלָה מִבְּחִינַת הַבִּינָה. וְקָמוּ עֲנָנֵי
8 ופרישות, כמבואר לעיל, בָּאָה 6 הַשֶּׁבֶת שְׁלֹמֶעֱלָה מִיּוֹם-טוֹב⁴⁰, וְעַד שְׁבָאִים
9 פְּרִשְׁת נְדָרִים, שְׁעִיקָרָה הוּא 7 לְתַכְלִית הָעִילוי דְיוֹם הַשֶּׁבֶת, לְיוֹם שְׁכּוּלוֹ שֶׁבֶת
10 עֲנָנֵי הַתֶּרֶת והפרת נְדָרִים, 8
11 שְׁזָהוּ מִצַּד בְּחִינַת הַחֲכָמָה 9 וּמְנוּחָה לַחֲיֵי הָעוֹלָמִים⁴¹.

40 חסר קצת (המו"ל). 41 תמיד בסופה.

המשך ביאור למס' פסחים ליום שבת קודש עמ' א

- 1 הגמרא: קָשָׁא – אכן קשה על דברי שמואל מהכתוב האמור.
2 הגמרא מקשה על שיטת רב שאין למשקים טומאה מן התורה
3 כלל: תָּא שְׁמַע – בוא ושמע קושיא על דברי רב ממקרא מפורש.
4 הלא נאמר בכלי חרס שנטמא משרץ (ויקרא יא לג–לד), וְכָל כְּלֵי חָרֶשׁ
5 אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֵל תּוֹכוֹ, כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וגו', מִכָּל הָאוֹכֵל
6 אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יִבֹּא עָלָיו מִיָּם יִטְמָא, וְכָל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה כָּל
7 כְּלֵי יִטְמָא'. ופשוט משמעות הכתוב היא, שכלי חרס טמא מטמא
8 את כל אשר בתוכו, בין אוכלים שהוכשרו על ידי מים ובין
9 משקים, ואם כן איך אומר רב שמשקה אינו מקבל טומאה כלל מן
10 התורה. מתרצת הגמרא: מָאִי –[מהו] 'יִטְמָא' שנאמר במשקים,
11 הַבְּשִׂיר את האוכלים לקבל טומאה, ולא שנטמא בעצמו. שכן עד
12 שיבואו מים או שאר משקים על המאכל אין הוא ראוי לקבלת
13 טומאה. וכך היא משמעות הכתוב לדעת רב, כל אוכל שיבוא
14 עליו מים, או שיבוא עליו כל משקה אשר ישתה בכל כלי, יכשיר
15 אותו המשקה להיטמא על ידי אור כל החרס הטמא.
16 מקשה הגמרא: הלא מה שהבשיר המשקה את האוכלים מְרִישָׁא
17 דְקָרָא שְׁמַעַת לִיה – כבר שמענו מתחילת דברי הכתוב, שכן נאמר
18 שם 'מִכָּל הָאוֹכֵל אֲשֶׁר יֵאָכֵל וגו' אֲשֶׁר יִבֹּא עָלָיו מִיָּם יִטְמָא', ולמה
19 הוצרך הכתוב לחזור וללמדנו שמשקה מכשיר את האוכלים.
20 מתרצת הגמרא: חָד –[אחד] מכתובים אלו מדבר במים תְּלוּשִׁין,
21 חָד –[ואחד] מהם מדבר במים מְחוּבְּרִין לקרקע. וְצִרְכֵּי – ונצרכים
22 שני כתובים אלו, משום דָּאִי אֲשַׁמְעִין –[שאם היה משמיענו]
23 הכתוב רק במים תְּלוּשִׁין שהם מכשירים, היינו אומרים שהוא
24 מְשֻׁם דְּאִחְשְׁבִינָהוּ – שהחשיבם למשקה בכך שתלשם מהקרקע
25 ומילאם בכלי וגילה את דעתו שהוא צריך להם, אֲכָל בְּמִים
26 מְחוּבְּרִין אִימָא –[היינו אומרים] שהם לא מכשירים את האוכלים,
27 משום שאינם חשובים משקה. וְאִי תָנָא –[ואילו נאמר] רק במים
28 מְחוּבְּרִין שהם מכשירים, היינו אומרים שהוא מְשֻׁם דְּקִיּוּמִי
29 בְּדוּקְתִּיהוּ חֲשִׁיבִי – שמאחר שהם עדיין עומדים במקומם הראשון
30 הרי הם חשובים כמשקה ומכשירים את האוכלים, אֲכָל בְּמִים
- 31 תְּלוּשִׁין שנעקרו ממקומם, אִימָא –[היינו אומרים] שהם לא
32 מכשירים, משום שאינם חשובים עוד כמים. על כן צִרְכֵּי
33 –[נצרכים] שני כתובים אלו ללמדנו, שבין מים תְּלוּשִׁים ובין
34 מחוברים מכשירים.
35 הגמרא מקשה על שיטת רב מכתוב אחר: תָּא שְׁמַע – בא ושמע
36 קושיא על דברי רב ממקרא מפורש. הלא נאמר במים מחוברים
37 (שם יא לו), 'אִי מְעִין וְבוֹר מְקִנָה מִיָּם יִהְיֶה מְהוּר', ומשמע שדווקא
38 מים אלו שהם מחוברים אינם מקבלים טומאה, אבל מים תְּלוּשִׁים
39 מקבלים טומאה, ולא כדברי רב שאין למשקים טומאה מן התורה
40 כלל. מתרצת הגמרא: אין כוונת הכתוב לטהרת המים עצמם,
41 אלא מָאִי 'יִהְיֶה מְהוּר', שהטמא הטובל בהם נטהר מְשֻׁמְמָתוֹ, ובא
42 הכתוב להשמיענו שדווקא מי מעין ומקוה מטהרים, ולא מים
43 שאובים.
44 הגמרא מקשה על המבואר לעיל בשיטת רב, ש'יטמא' שנאמר
45 במשקה בא לרבות משקים תְּלוּשִׁים להכשיר אוכלים: וּמִיָּם תְּלוּשִׁין
46 מִי –[וכי] מְבַשְּׂרִין אוכלים לקבלת טומאה מן התורה, וְהָאִמָּר
47 –[והרי אמר] רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי הֲנִינָא, מְשַׁקֵּין שֶׁל בֵּית מִטְבְּחָא
48 שבעורה, לֹא דִיּוּן שֶׁהֵן דָּבָן –[טהורים] ואין להם טומאה, אִלָּא שְׁגֵם
49 אֵין מְבַשְּׂרִין את האוכלים. ומוכח מזה שמים תְּלוּשִׁים מכשירים
50 רק מדרבנן, ובכדי למנוע טומאת קדשים לא גזרו חכמים על
51 המשקים שבעזרה שיכשירו. שהרי אם תְּלוּשִׁים מכשירים מן
52 התורה, איך היה כח ביד חכמים להפקיע ממשקי בית מטבחיא דין
53 הכשר דאורייתא. מתרצת הגמרא: תִּירְנָמָא –[תפרש] את דברי רבי
54 יוסי ברבי חנינא שמשקי בית מטבחיא אין מכשירים עַל דָּם של
55 קרבנות שאינו מכשיר, ולא על מים. שכן דם קרבנות נתמעט מדין
56 הכשר, כְּמוֹ דְאָמַר רַבִּי חִיָּא בְּרַ אָבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מְנַן לְדָם
57 קְדָשִׁים שְׁאִינוֹ מְבַשְּׂרִין את האוכלים לקבלת טומאה, מִמָּה שְׁנִמְאָר
58 בדם (דברים יב כד) 'לֹא תֹאכְלֻנּוּ עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֻנּוּ בְּמִים', ומכאן
59 שדווקא דָּם שְׁנִשְׁפָּךְ בְּמִים והולך לאיבוד ואין חוששים לקבלו
60 בכלי הוקש למים, וּמְבַשְּׂרִין כמותם.

בס"ד. שיחת ש"פ מטות-מסעי, מבה"ח מנחם-אב, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

א. הפרשיות מטות ומסעי הם לעולם בג' השבועות ד"בין המצרים".¹

- פרשת פינחס, יש שנים שהיא לפני ג' השבועות, וגם בשנים שהיא בתוך ג' השבועות, הרי זה רק בהתחלת ג' השבועות. ולעומת זאת, פרשת דברים היא לעולם בתשעת הימים. ואילו הפרשיות מטות ומסעי הם לעולם בתוך ג' השבועות, ויתירה מזה בנוגע לפרשת מסעי - שלפעמים היא בתשעת הימים. ויש לבאר השייכות דפרשת מטות לג' השבועות:

בהתחלת פרשת מטות מדובר אודות ענין הנדרים. ומבואר בזה², שמי שנמצא במדריגת צדיק, והולך בדרך התורה כו' - עליו אמרו חז"ל³ "דייך מה שאסרה לך התורה"; ורק כיון ש"אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא"⁴, אזי יש צורך בענין הנדרים שהם "סייג לפרישות"⁵, כדי שלא יבוא לידי חטא כו'.

וזוהי גם השייכות דפרשת נדרים לג' השבועות ד"בין המצרים" - כי כללות הענין ד"בין המצרים" שקאי על מיצר הגלות הוא מצד החסרון בהנהגה ע"פ התורה, שהרי כאשר ההנהגה היא ע"פ התורה אזי לא שייך ענין הגלות, כמאמר רז"ל⁶ "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה", ונמצא, שמיצר הגלות ("בין המצרים") הוא רק כאשר חסר בהנהגה ע"פ התורה; ובמצב כזה יש צורך גם בענין הנדרים, כנ"ל.

ומזה מובן גם בנוגע לפרשת פינחס, שכיון שלפעמים היא לפני ג' השבועות (אף שלפעמים היא בתוך ג' השבועות), הרי היא הכנה והקדמה לג' השבועות.

[ובדוגמת פרשת נצבים ש"קורין לעולם קודם ר"ה, ומרומז במלת היום דקאי על ר"ה"⁷, "שהוא יום הדין, וכמ"ש⁸ ויהי היום גו', ותרגם והוה יום דינא רבא"⁹, והיינו, שאף שיש בה כבר הענין דר"ה, שהרי נאמר בה "היום" דקאי על ר"ה, מ"מ, קורין אותה קודם ר"ה, בתור הכנה והקדמה לר"ה].

ב. והענין בזה:

אמרו רז"ל¹⁰ "פינחס זה אליהו".

ובנוגע לאליהו - הרי אף שהיו אצלו כו"כ ענינים, הנה ענינו העיקרי הוא "מבשר טוב"¹¹, שבא לבשר על הגאולה¹² (בכדי שיתכוננו לזה, ככל עניני קדושה שצריכים לבוא ע"י עבודה ויגיעה, ולא באופן של "נהמא דכיסופא"¹³).

ולהעיר, שכיון שענינו של אליהו הו"ע הגאולה, לכן מצינו שאמר לבנ"י "עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים אם ה' האלקים לכו אחרי וואם הבעל לכו אחריו"¹⁴ (דבר שלא מצינו בשאר נביאים) - דלכאורה אינו מובן¹⁵: היתכן לומר "אם הבעל לכו אחריו", שזהו טוב יותר מאשר "פוסחים על שתי הסעיפים"? - אלא כי ענין הגאולה בא דוקא ע"י עבודת הברורים, שמבררים הפסולת מתוך האוכל

(10) תיב"ע וארא ו, יח. פרדר"א פמ"ז. זהר ח"ב קצ, סע"א. ח"ג (רע"מ פינחס) רטו, א. יל"ש ר"פ פינחס. פרש"י ב"מ קיד, ב (ד"ה לאו מר כהן). רלב"ג מלכים א, יז, א. (11) ישעי' נב, ז.

(12) ראה עירובין מג, ב ובתוד"ה דלא אתא. תיב"ע ויל"ש שבהערה 10. רמב"ם הל' מלכים פי"ב ה"ב. פרש"י בחוקותי כו, מב.

(13) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. הובא בלקו"ת צו ז, רע"ד. ובכ"מ.

(14) מלכים א, יח, כא.

(15) ראה גם תורת מנחם - התועדויות ח"ט ע' 101 ואילך. וש"נ.

(1) ראה גם שיחת ש"פ מטות"מ, ב' מנ"א תשכ"א בתחלתה (תורת מנחם - התועדויות חל"א ע' 161 ואילך). וש"נ.

(2) ראה שיחת ש"פ מטות"מ, מבה"ח מנ"א תשכ"ב בתחלתה (תורת מנחם - התועדויות חל"ד ע' 196 ואילך). וש"נ.

(3) ירושלמי נדרים פ"ט ה"א.

(4) קהלת ז, כ.

(5) אבות פ"ג מ"ג.

(6) שם פ"ו מ"ב.

(7) לקו"ת ר"פ נצבים.

(8) איוב ב, א.

(9) ראה כתר שם טוב בהוספות סמ"א. וש"נ (נעתק ב"היום יום" כה אלול).

- 1 כו', כך, שכל דבר עומד בפני עצמו כו', ולכן אמר "עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים", כיון שיש
2 צורך בבירור וליבון המעמד ומצב כו'.
- 3 וכיון ש"פינחס זה אליהו", הרי מובן, שגם ענינו העיקרי של פינחס הו"ע הגאולה.
- 4 וכמובן גם מדברי הגמרא¹⁶ "הרואה פינחס בחלום פלא נעשה לו", וכמשנת¹⁷ שאין זה בגלל שהשם
5 פינחס מתחיל באות פ', אלא כפירוש רש"י "כמו שנעשה לפינחס, כדאמרינן בסנהדרין"¹⁸, שמזה מובן,
6 שאף שהיו אצלו כו"כ ענינים (כמו ענין השלום - "הנני נותן לו את בריתי שלום"¹⁹, וכיו"ב), הנה ענינו
7 העיקרי הוא ש"פלא נעשה לו". והרי גם כללות ענין הגאולה הו"ע של "פלא".
- 8 ועפ"ז מובן ענינה של פרשת פינחס בתור הכנה והקדמה לג' השבועות ד"בין המצרים" - שלפני
9 שמתחיל "בין המצרים" שקשור עם מיצר הגלות, מקדים הקב"ה רפואה למכה (כמובא בפירוש רש"י²⁰
10 מדברי הגמרא²¹) ע"י "פינחס זה אליהו", מבשר הגאולה.
- 11 ג. ויש להוסיף בזה:
- 12 בנוגע לפינחס ואליהו - הרי כיון שאליהו הי' לאחר פינחס, מתאים יותר לומר "אליהו זה פינחס",
13 ואעפ"כ, אומרים "פינחס זה אליהו", שזהו בודאי בדיוק, כידוע שגם הסדר בתורה הוא תורה²².
- 14 ומבואר בזה²³ - ע"פ מ"ש בזהר²⁴ שאליהו הי' כבר "מקדמת דנא", קודם בריאת העולם, ולכן אומרים
15 ש"פינחס (שהי' לאחריו) זה אליהו" (שהי' עוד מקודם לכן).
- 16 וכן הוא בנוגע לענין הגאולה - ענינם של אליהו ופינחס - כדאיתא במדרש²⁵ על הפסוק²⁶ "ורוח
17 אלקים מרחפת על פני המים", "זה רוחו של מלך המשיח", והיינו, שעוד קודם בריאת העולם, ואפילו
18 קודם המאמר "יהי אור"²⁷, הי' כבר ענין הגאולה - "רוחו של מלך המשיח".
- 19 והענין בזה:
- 20 תכלית כוונת הבריאה היא שע"ז יגיעו למדריגה נעלית יותר מכמו שהי' קודם בריאת העולם (שזהו
21 כללות הענין דירידה צורך עלי', היינו, שתהי' עלי' לדרגה נעלית יותר מכמו שהי' קודם הירידה, דאל"כ,
22 הרי זה ללא תועלת, ובודאי שהקב"ה אינו עושה דבר בחנם), כי קודם הבריאה היו נש"י במדריגת
23 צדיקים, כמאד²⁸ "במי נמלך בנשמותיהם של צדיקים", ואילו ע"י בריאת העולם ניתוסף העילוי
24 דעבודת התשובה²⁹, שלמעלה מעבודת הצדיקים³⁰.
- 25 וזהו שקודם בריאת העולם היתה כבר "רוחו של מלך המשיח" - בבחינת הקדמת רפואה למכה -
26 שהרי ענינו של משיח הו"ע התשובה, כמאמר³¹ "משיח אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא".
- 27 כלומר: נוסף לכך שבסופו של דבר "לא ידח ממנו נדח"³², הנה כבר מלכתחילה ישנו ענין התשובה
28 מצד "רוחו של מלך המשיח".
- 29 ובזה מודגש יותר שענין של אליהו - ענין הגאולה - הוא מקדמת דנא (שלכן אתי שפיר הלשון
30 "פינחס זה אליהו"), שזהו ע"י "רוחו של מלך המשיח" שהיתה כבר קודם הבריאה.

(16) ברכות נו, סע"ב.

(17) שיחת ש"פ פינחס, כ"א תמוז ס"ב (תורת מנחם - התוועדיות חמ"ז ע' 227). וש"נ.

(18) פב, ב.

(19) פינחס כה, יב.

(20) אסתר ג, א. וראה גם ואתחנן ד, כה.

(21) מגילה יג, ב.

(22) ראה פסחים ו, ב. של"ה חלק תושבע"פ, כלל לשונות

בתחלתו (תב, ב).

(23) ראה תורת מנחם - התוועדיות חכ"ו ע' 79. וש"נ.

(24) ח"א מו, ב.

(25) ב"ר פ"ב, ד. פ"ח, א.

(26) בראשית א, ב.

(27) שם, ג.

(28) שם פ"ח, ז. רות רבה פ"ב, ג.

(29) ראה לקו"ת בלק עג, א. ובכ"מ.

(30) ראה ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

(31) ראה זח"ג קנג, ב. לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. ובכ"מ.

(32) ע"פ שמואל-ב יד, יד. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סה"ג.

תניא ספל"ט.

ד. וענין זה נוגע גם לעבודת האדם:
 כיון שענין הגאולה ישנו כבר מקדמת דנא, והיינו, שעוד לפני התחלת הגלות הי' כבר ענין הגאולה,
 כאמור שהקב"ה מקדים רפואה למכה, "אקדימא טעניתא"³³ - הרי מובן, שכללות ענין הגלות והמניעות
 והעיוכים שבו כו', אינם מציאות אמיתית.
 כלומר: לא זו בלבד שכללות ענין הגלות הוא בדוגמת "נהרות המכזבין", שכיון שפוסקת נביעתם,
 הרי זו הוכחה שגם מלכתחילה אינם בבחי' "מים חיים"³⁴ - שענין זה נעשה רק לאחר שפוסקת נביעתם,
 אלא יתירה מזה - שכבר מלכתחילה ישנו ענין הגאולה שמבטל את ענין הגלות, וכיון שכן, הרי כל
 מציאות הגלות אינה אלא כדי שיבטלו אותה (וע"ד שמצינו בנגלה דתורה לגבי נדרים, שיש נדרים שכל
 קיום מציאותם אינו אלא כדי שיבטלו אותם³⁵).
 וכאשר יודעים שכל ענין הגלות והמניעות והעיוכים כו' אינם מציאות אמיתית, וכל מציאותם אינה
 אלא כדי שיבטלו אותם ע"י העבודה (כך, שבידו ה"מפתח" לפעול זאת) - אזי נעשית העבודה שבזמן
 הגלות בנקל יותר ומתוך שמחה וטוב לבב.
 ועד שעי"ז פועלים את ענין הגאולה, החל מהגאולה הפרטית של כל אחד מישראל, ומזה באים
 לגאולה הכללית של כל בני, באופן ש"פדאני לי ולבני מבין אומות העולם"³⁶, בביאת משיח צדקנו,
 בפועל ממש, למטה מעשרה טפחים.

* * *

ה. ע"פ האמור לעיל שפרשת פינחס באה כהכנה והקדמה לג' השבועות בבחינת הקדמת רפואה
 למכה, מובן, שענין זה צריך להתבטא גם בעבודת האדם, שבזמן זה צריכה להיות עבודת כאו"א מישראל
 באופן העבודה של פינחס.
 ובהקדמה - שענין זה שגם עכשיו ישנה הפעולה של פינחס, מצינו גם בנגלה דתורה (ככל הענינים
 שישנם גם בנגלה, בגלוי או עכ"פ ברמז)³⁷, כדאיתא בספרי³⁸ על הפסוק³⁹ "ויכפר על בני ישראל", "לכפר
 על בני לא נאמר כאן, אלא ויכפר על בני", שעד עכשיו לא זו, אלא עומד ומכפר עד שיחיו המתים".
 ו. והענין בזה:
 בנוגע לפינחס נאמר בכתוב⁴⁰ ש"השיב את חמתי מעל בני ישראל .. לכן .. הנני נותן לו את בריתי
 שלום".
 ולכאורה אינו מובן⁴¹: הרי גם בנוגע למשה רבינו מצינו כמה פעמים שהשיב את חמתו של הקב"ה
 מעל בני⁴², ולמה דוקא בנוגע לפינחס נאמר "הנני נותן לו את בריתי שלום"?
 והביאור בזה:
 בנוגע למשה רבינו - כיון שכל ענינו הוא היותו רועה ישראל, הרי חובתו היא להתעניין ולעשות כל
 התלוי בו לטובתם של ישראל, ובנדו"ד, להשיב את חמת הקב"ה מעליהם; משא"כ פינחס, שלא הי'
 מחוייב לקנא כו' (שזוהי הפעולה שעל ידה השיב את חמת הקב"ה מעל בני), ואילו הי' בא לשאול על
 זה, לא היו מורין לו לעשות זאת (שהרי ע"פ תורה "אין מורין כן"⁴³), ואעפ"כ עשה זאת מתוך מס"נ
 בפועל שלמעלה מהבנה והשגה (כדאיתא במדרשי רז"ל⁴⁴ ששבט שמעון רצו להרגו, ואעפ"כ לא התפעל
 מזה, אף שאין סומכין על הנס כו').

39) פינחס כה, יג.

40) שם, יא"ב.

41) ראה גם לקו"ש ח"ח ע' 344 ואילך. וש"נ.

42) ראה פרש"י קרח טז, ד.

43) סנהדרין פב, א.

44) ראה תנחומא ובמדבר ס"פ בלק.

33) לשון חז"ל - זח"א קעט, א"ב.

34) פרה פ"ח מ"ט.

35) ראה גם תורת מנחם - התוועדיות ח"י ע' 202. חכ"ט

ע' 7. ע' 35.

36) ברכות ח, רע"א.

37) ראה גם תורת מנחם - התוועדיות חמ"ז ע' 183. וש"נ.

38) ס"פ בלק.

- 1 ונקודת הענין - שפעולתו של פינחס היתה בכח עצמו, ואפילו לא מצד בחי' משה שבנפשו,
- 2 - כמבואר בתניא⁴⁵ בפירוש "מ"ש בגמרא⁴⁶ על פסוק⁴⁷ ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי
- 3 אם ליראה את ה' אלקיך, אטו יראה מילתא זוטרתא היא, אין, לגבי משה מילתא זוטרתא היא וכו',
- 4 דלכאורה אינו מובן התירוץ, דהא שואל מעמך כתיב, אלא הענין הוא, כי כל נפש ונפש מבית ישראל
- 5 יש בה מבחי' משרע"ה וכו' -
- 6 שהרי בנוגע למשה רבינו עצמו - "נתעלמה ממנו הלכה"⁴⁸, ועאכו"כ בנוגע לניצוץ משה.
- 7 ואף שפינחס "אמר לו למשה מקובלני מןך"⁴⁹ - הרי זה רק ענין של נתינת כח, ואילו עצם הענין
- 8 הי' באופן ש"ראה מעשה ונזכר הלכה"⁴⁹, בכח עצמו דוקא.
- 9 וכיון שפעולתו של פינחס היתה בכח עצמו, לכן זכה לענין ד"הנני נותן לו את בריתי שלום".
- 10 ז. ובפרטיות יותר:
- 11 החילוק שבין משה לפינחס הוא⁵⁰ - שענינו של משה הוא מלמעלה למטה, שזהו ענין התורה, עלי'
- 12 נאמר⁵¹ "דברי אשר שמתי בפיו", "דברי" (דהקב"ה), שלכן אמרו רז"ל⁵² "מה להלן באימה וביראה
- 13 וברתת ובזיע אף כאן כו'", "כי גם עסק התורה שבכ"א ובכל זמן הוא דבר ה' ממש שנאמר למשה
- 14 מסיני"⁵³; ואילו ענינו של פינחס הוא מלמטה למעלה, שזהו ענין התפלה, שהיא "סולם מוצב ארצה
- 15 וראשו מגיע השמימה"⁵⁴.
- 16 וזהו מ"ש⁵⁵ "ויעמוד פינחס ויפלל ותעצר המגפה", "ויפלל" מלשון תפלה⁵⁶ - דלכאורה: מצינו
- 17 שאהרן עצר המגפה ע"י הקטורת, כמ"ש⁵⁷ "ויתן את הקטורת גו' ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעצר
- 18 המגפה"; אבל היכן מצינו שפינחס עצר המגפה ע"י תפלה? - אך הענין הוא, שכללות ענינו של פינחס
- 19 הוא מלמטה למעלה, שזהו ענין התפלה.
- 20 ועפ"ז יובן גם בנוגע לענין הנבואה של פינחס⁵⁸, שאף שהאריך ימים הרבה מאד (כמ"ש הרלב"ג⁵⁹
- 21 בנוגע לענינים שבהם משתווים פינחס ואליהו) - שהרי מצינו שכבר בימי המילואים הי' ראוי לשמש
- 22 בכהונה⁶⁰, ומצינו שחי בימי יהושע, וגם בימי יפתח כו' - מ"מ, לא נמצאו נבואות שלו אלא במקומות
- 23 ספורים בלבד, וטעם הדבר⁶¹, לפי שעיקר ענינו הי' ענין התפלה (מלמטה למעלה), ולא ענין הנבואה.
- 24 אמנם, אף שענינו של פינחס הוא העלאה מלמטה למעלה, מ"מ, לא הי' זה באופן של רצוא ללא
- 25 שוב (כפי שהי' אצל נדב ואביהוא), אלא הי' אצלו גם ענין השוב (ועד שעל ידו נתכפר החטא של נדב
- 26 ואביהוא⁶²) - כמודגש בכך שעל ידו נעצרה המגפה, היינו, שישארו בחיים למטה דוקא, היפך הענין
- 27 דרצוא ללא שוב, וכן מצינו שהי' משוח מלחמה⁶³ (וגם להדעות שלא הי' משוח מלחמה⁶⁴, הרי מפורש
- 28 להדיא בקרא שהשתתף בעצמו במלחמה⁶⁵), והרי כללות ענין המלחמה הוא תנועה של שוב, שהו"ע
- 29 ההמשכה למטה דוקא.

(45) רפמ"ב.
 (46) ברכות לג, ב.
 (47) עקב יו"ד, יב.
 (48) פרש"י בלק כה, ו - מסנהדרין שם.
 (49) ראה גם שיחת ש"פ פינחס, מבה"ח מנ"א תשכ"א
 בתחלתה (תורת מנחם - התועדויות חל"א ע' 150). וש"נ.
 (50) פרש"י שם, ז - מסנהדרין שם.
 (51) ישע"י נט, כא.
 (52) ברכות כב, א. וש"נ.
 (53) תו"א יתרו סז, ב.
 (54) ויצא כח, יב. וראה זהר ח"א רסו, ריש ע"ב. ח"ג שו,
 ריש ע"ב. תקו"ז תמ"ה (פג, א).
 (55) תהלים קו, ל.
 (56) ראה ברכות ו, ב. כו, ב.
 (57) קרח יז, יב"ג.
 (58) ראה ויק"ר בתחלתו ובפ"י מהרז"ו.
 (59) ס' שופטים ה, לא. ו. ח. מלכים"א יז, א. וראה רד"ק דברי
 הימים"א ט, כ. וראה גם תורת מנחם מנחם ציון ח"ב ע' 384.
 וש"נ.
 (60) ראה זבחים קא, ב ובחדא"ג מהרש"א שם. רמב"ם הל'
 ביאת המקדש פ"ה הי"ג.
 (61) ראה גם המשך תער"ב ח"ב ע' א"סח.
 (62) ראה זח"ג ריז, א. הובא ונת' בסה"מ תרכ"ט ע' עדר.
 המשך תער"ב ח"א ע' שי. ח"ב שם.
 (63) סוטה מג, רע"א. פרש"י פרשתנו (מטות) לא, ו.
 (64) ראה מהרש"א סוטה שם. משל"מ לרמב"ם הל' איסור"ב
 פ"ז הט"ז. ועוד.
 (65) פרשתנו שם.

- ח. וההוראה מזה - בנוגע למעלת העבודה בכח עצמו:
 ידוע⁶⁶ שכל החידוש ("אויפטו") של חסידות חב"ד הוא - שצריכה להיות עבודה בכח עצמו דוקא, ולא לסמוך על משהו אחר כו', כמו השיטה שהעיקר היא עבודתו של הצדיק, ו"צדיק באמונתו יחי"⁶⁷,
 "אל תקרי יחי" אלא יחי", כך, שיכולים לסמוך על הרבי... אלא בהכרח שתהי' העבודה בכח עצמו, מלמטה למעלה.
 בודאי יש צורך וישנה הנתינת כח של רבותינו נשיאינו בנוגע לכל הענינים, אבל, יחד עם זה, צריכה להיות העבודה בכח עצמו דוקא, "אליין טאן", "אליין האָרעווען", אלא, שכדי לידע שאכן הולכים בדרך הנכונה, צריכים לילך בדרכיו ואורחותיו אשר הורנו כו'.
 וע"י העבודה בכח עצמו דוקא, בדוגמת עבודתו של פינחס, פועלים הענין דתחיית המתים (היפך ענין המגיפה רח"ל), החל מענין התחי' בנוגע ל"מאן דנפיל מדרגי" (ד) איקרי מית"⁶⁸, ועד לענין דתחיית המתים כפשוטו, בביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו כו', בפועל ממש, למטה מעשרה טפחים.

* * *

- ט. מאמר ד"ה וידבר משה אל ראשי המטות גו'.

* * *

- ...כ"ק אדמו"ר שליט"א סיים בברכה שיהפכו ימים אלו לששון ולשמחה, בביאת משיח צדקנו.

(68) ראה זח"ג קלה, ב. הנסמן באג"ק ח"ב ס"ע ד.

(66) ראה לקו"ד ח"א קמא, ב. סה"ש תש"ד ע' 133. ועוד.

(67) חבוקק, ב. ד. וראה מכות בסופה. תניא פל"ג.

המשך ביאור למס' פסחים ליום שני עמ' א

- החבל ופורך עליו פונדא -[חגורה חלולה] או פסקיא - חגורה שחוגרים אותה סביב השוקיים, ובלבד שלא יענבנו לפונדא ולפסקיא, אלא יכרוך אותו על החבל בכריכה בעלמא. וסברה הגמרא שרבי יהודה אוסר עניבה בשבת משום גזירה, שמא מתוך שמתעסק בה יבוא לידי קשירה. ולפי זה הקשתה, קשיא -[הלא קשה] מדבריו דרבי יהודה בעניבה אדרבי יהודה - על דבריו בשפופרת, מדוע לא גזר בה שמא יבוא לאכול מהשמן, כשם שגזר בעניבה. וכן קשיא -[קשה] מדבריהם דרבינן בעניבה אדרבינן - על דבריהם בשפופרת, מדוע לא גזרו בעניבה כמו שגזרו בשמן. מתרצת הגמרא: מדרבנן אדרבנן לא קשיא - לא קשה, משום ששמן שבשפופרת בשמן אחר מיחלף -[מתחלף] אצל בני אדם, שהרי אותו שמן הוא, ומאחר שרגילים לאכול שמן יבואו לאכול גם את השמן שבשפופרת. ואולם עניבה בקשירה לא מיחלף - אינה מתחלפת, ואף אם נתיר עניבה לא יבואו מתוך כך לידי קשירה. וכן מדרבי יהודה אדרבי יהודה לא קשיא - לא קשה, משום דמטעמא -[שטעמן] דרבי יהודה האוסר עניבה, לאו -[אינו] משום דגזר עניבה אטו קשירה - שאם נתיר עניבה יבואו לידי קשירה, אלא טעמו הוא משום דקשכר שעניבה גופה -[עצמה] קשירה היא, ואסורה מן התורה משום אב מלאכה של קושר.
 הגמרא מקשה על שיטת חכמים בהיתר עניבה: ורמי -[וקשה] מדבריו דרבנן בעניבה אדרבנן - על דבריהם במקום אחר. דתנן - שהרי שנינו במסכת שבת (קג), קושין בשבת דלי לפי הבור בפסקיא - בחגורה שחוגרים אותה סביב השוקיים, שכן אין אדם רוצה להפסיד את הפסקיא שלו ולהניחה שם בקביעות, ונמצא שאין זה קשר של קיימא. אבל לא קושרים את הדלי בקבל, שמא יניחנו שם לעולם, ונמצא שהוא קשר של קיימא האסור בשבת. ורבי יהודה מתיר אף לקושרו בחבל. הגמרא מבררת את דברי המשנה, ומסיקה את קושיתיה: קבל דמאי - באיזה חבל נחלקו חכמים ורבי יהודה, אילימא -[אם נאמר] בקבל דעלמא העשוי לקשור בו את הדלי, וכי יתכן שרבי יהודה מתיר לקשור בו, הלא
- קשר של קיימא הוא, ודאי אתי לבטולי - שהרי ודאי יש לחשוש שמא יבוא לבטלו לדלי ולהשאירו שם בקביעות, שכן הוא עשוי לכך. אלא פשימא -[פשוט] שמדובר בחבל דגדי -[של אורגים], שאינו ראוי למילוי מים באופן קבוע, ועל כן אין לחשוש בו שמא יבטלוהו לדלי וישאירוהו שם לעולם, ומכל מקום נזרי דרבנן שלא לקשור בקבל דגדי אפילו שאינו קשר של קיימא. אטו -[משום] חשש שמא יבואו לקשור בקבל דעלמא. ואם כן מדוע התירו במשנה שהובאה לעיל לענוב חבל שנפסק, ולא גזרו על עניבה משום קשירה. מתרצת הגמרא: אין - אכן אין דומה עניבה לחבל דגדי, משום שחבל בקבל מיחלף -[מתחלף], ואם נתיר בחבל דגדי יבואו להתיר בכל חבל, אבל עניבה בקשירה לא מיחלף - אינה מתחלפת, ואם נתיר עניבה לא יבואו מתוך כך להתיר קשירה.
 הגמרא חוזרת להקשות על שיטת רבי יהודה באיסור חדש מדבריו במקום אחר: וכל היכא דבדיל מיניה - וכי בכל דבר איסור שבני אדם בדלים ממנו, כגון באיסור חדש, לא גזר רבי יהודה שמא יבוא לעבור עליו, והתיר להתעסק עמו. (והתניא) -[והתנן] - והרי שנינו במשנה בבכורות (לב), כבוד בהמה טהורה שחזו דם - שנתרבה דמו ומתוך כך הוא בא לידי סכנה, אפילו הוא מת -[אם ימות] ללא הקות דמו אין פקיון לו דם. שכן בכור בהמה טהורה קדוש וקרב על גבי המזבח, ואם נפל בו מום מאליו הרי הוא נפסל להקרבה, ונאכל בכל מקום. ואולם אסור להטיל בו מום, כדין כל קדשי מזבח, שאסור לעשות בהם מום. ועל כן אסור להקזי לו דם אפילו במקום שאינו עושה בו מום, שמא יעשה כן במקום שעושה בו מום, דברי רבי יהודה. וחקמים אומרים, יקוין לו דם, ובלבד שיהיה שלא יטיל בו מום. הרי שבכל אופן אוסר רבי יהודה להקזי דם לבכור, שמא יעשה כן באופן שיטיל בו מום, ואפילו שהכל בדלים מן הקדשים ונזהרים שלא להטיל בהם מום. ואם כן מדוע לא גזר גם בחדש שלא להתעסק עמו כלל, שמא יבוא לאוכלו. מתרצת הגמרא: הָתָם -[שם] בבכור, מתוך שאדם כהן

לקוטי שיחות פרשת מטות כרך יג

מפורש בה טעם⁹: "לא יחל דברו – כמו לא יחלל דברו, לא יעשה דבריו חולין", ולפיכך "ככל היוצא מפיו יעשה" – משא"כ פרטיו¹⁰ הדינים ש"בין איש לאשתו בין אב לבתו", שלא מצינו בהם טעם בכתוב;

אבל זה גופא דורש טעם: למה חזר הכתוב בסיכומו רק על ה"חוקים" שבדיני נדרים ולא על עיקר הדין הנדרים?

ב. הביאור בזה:
מובן בפשטות שעצם הדין שהנודר צרים לקיים דיבורו, אינו זקוק לקרא מיוחד, כי הוא דבר שהשכל הפשוט מחייבו; וגם נכלל הוא במה שנאמר¹¹ "מדבר שקר תרחק" (אף שאינו דומה ממש). וגם מובן הוא מכללות ענין שבועה (וכריתות ברית) המבואר כ"פ בתורה. ולכן מצינו ענין הנדרים גם לפני מתן תורה, כמ"ש¹² "וידר יעקב נדר וגו' והאבן הזאת וגו' יהי בית אלקים גו'", ואח"כ אמר לו הקב"ה¹³ "אשר נדרת לי שם נדר, עתה קום צא מן הארץ הזאת ושוב אל ארץ מולדתך" ופרש¹⁴: "אשר נדרת לי – וצריך אתה לשלמו שאמרת יהי בית אלקים שתקריב שם קרבנות".

ולכן ג"כ מצינו בתורה (עוד לפני פ' נדרים) כמה ענינים שהם בגדר של "נדר"¹⁴, ואין הכתוב מזכיר בהם עצם החיוב לקיים הנדר, אלא מפרש פרטים ואופנים המסתעפים מדין נדר, כגון: "איש כי יפליא נדר בערכך נפשות לה"¹⁵, שהכתוב רק קובע את הסכומים השונים של הערכין; וכן "איש

א. כבר נתבאר כמה פעמים¹, שדרכו של רש"י בפירושו עה"ת, לפרש כל הענינים הקשים והבלתי מובנים בפשוטו של מקרא, ובאם ישנם ענינים הנראים כבלתי מובנים (כפי' הפשוט של הכתובים) ואין רש"י מפרשם – הרי זה גופא הוכחה שלדעתו של רש"י מתיישבים ענינים אלו באופן פשוט ונקל כ"כ, עד שאין צורך לפרשם² [וכדמוכח גם מזה שבכמה מקומות כותב רש"י בפירושו "איני יודע מה מלמדנו"³ וכיו"ב – ואם אין דעתו לפרש את כל הדברים הדורשים ביאור בפשטות הכתובים, לא הי' לו להעיר בכתובים אלו].

עפ"י צריך ביאור מה שרש"י לא מבאר מאומה על הכתוב בפרשתנו⁴ בסיום פרשת נדרים: "אלה החוקים אשר ציוה ה' את משה בין איש לאשתו בין אב לבתו בנעורי בית אבי" – דלכאורה אי"מ: מכיון שתוכן הפסוק הוא סיום קצר מדיני הנדרים שנאמרו לפני⁵, הו"ל לכתוב לכל לראש נקודת הדין הנדר (שחובת הנודר לקיים נדרו) האמור בתחלת פרשתנו⁵: "איש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה לאסר איסר על נפשו לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה" – ואח"כ לפרט הפרטים האמורים – "בין איש לאשתו בין אב לבתו"?

ואף שלאחר שמקדים הכתוב "אלה החוקים אשר צוה ה' את משה גו'", מובן (לפרש"י⁷), ששוב א"א לכלול ביניהם את עצם החיוב לקיים הנדר, כיון שאינו בגדר "חוקה" (מצוה) שאין טעם בדבר אלא גזירת המלך וחוקותיו על עבדיו⁸), שהרי

(1) ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 141.

(2) או מפני שהוא פשוט בעצם, או מפני שמובן הוא ע"פ מה שכתב רש"י לפני².

(3) תולדות כח, ה. ונסמנו כו"כ מקומות כיו"ב בלקו"ש ח"ה ע' 1 (בהערה 2).

(4) ל, יז.

(5) שם, ג.

(6) כבסיום פ' שלפני: לבד מנדרים ונדבותיכם (לפרטיהם); לעולותיכם ולמנחותיכם גו'.

(7) כי לפי התרגום אונקלוס "לא יבטל פתגמי", אי"ז טעם למה "ככל היוצא מפיו יעשה", כ"א זוהי ההלכה עצמה – שלא יבטל דיבורו, משא"כ לפרש"י הרי זהו טעם החיוב לקיים מה שנדר כי בלא"ה עושה דבריו חולין (כדלקמן בפנים). וכמובן מזה שאברהם אבינו נתן טעם להקב"ה למה לא "להמית צדיק עם רשע" (וירא יח, כה), כי "חלילה לך – חולין הוא לך".

(8) פרש"י תולדות כו, ה. וראה פרש"י בשלח טו, כו. אחרי יח, ד. קדושים יט, יט. חוקת יט, ב.

(9) פרש"י פרשתנו שם.

(10) כי על כללות הדין שהאב והבעל מפירים נדרי הבת והאשה י"ל בפשטות כמ"ש הכלי יקר (שם ד"ה לא יחל) "לכן יש בידם להפר מטעם שכל אשה ברשות בעלה או ברשות אביה ואין כח בידה לעשות גדולה או קטנה בלתי הסכמתם, ודומה כאלו התנו בשעת הנדר ע"מ שיסכימו הבעל או האב, וכשאינן מסכימים אז למפרע בטל הנדר וכו'" – אבל על פרטי הדינים אין מפורש טעם. אבל ראה שיחת פ' מטו"מ תשל"ג.

(11) משפטים כג, ז. ולהעיר גם (בנוגע ללפני מ"ת – ראה לקמן בפנים) מהמבואר בלקו"ש ח"ה ע' 147.

(12) ויצא כח, כ. כב.

(13) שם לא, יג.

(14) ראה גם ויקרא ז, טז. אמור כב, יח. כא. ועוד.

(15) בחוקות כז, ב.

החידוש הוא שהפרת נדר' היא ע"י האב והבעל
(דאין סברא שהחידוש הוא גם בזה, שבלי הפרת
האב והבעל אזי קמו כל נדר' וכו' – כי מאי
קמ"ל: ה"ז נדר כשאר הנדרים), וא"כ כשפרשה זו
נאמרה "אל ראשי המטות" לרמז שיש בה ענין
השייך אליהם – הרי מסתבר ששייכות זו נוגעת
בדין הפרת נדרים שהוא תוכנה של הפרשה²⁰.

ד. והנה ענין זה שהלימוד ד"אל ראשי המטות"
הוא דווקא בשייכות להפרת נדרים, יש לו הכרח גם
בפנימיות הענינים:

ידוע מ"ש בירושלמי²¹ בנוגע לנדרים: "לא
דיין מה שאסרה לך התורה אלא שאתה מבקש
לאסור עליך דברים אחרים", והטעם ע"ז מובן:
הכוונה העליונה בקיום התורה ומצוות ה"ה בכדי
לעשות (על-ידם) לו ית' דירה בתחתונים²². ובמילא
מובן, שצ"ל העבודה עם²³ הענינים הגשמיים,
לעשות מהם דירה לו ית', ולא להסתייג ולהבדל
מהם ע"י נדרים ושבועות²⁴.

אמנם לאידך, הרי ארז"ל²⁵ "נדרים סיג
לפרישות" שהנדרים מסייעים לקיים את הציווי²⁶
ד"קדש עצמך במותר לך".

ונתבאר²⁷ החילוק בין ב' הוראות אלו, שאדם
המתנהג באופן טוב וישר, עליו אמרו "דיין מה
שאסרה לך התורה", ואדרבה אסור הוא בנדרים²⁸,
מאחר שהם מונעים אותו מלעבוד ולברר את
הדברים הגשמיים; משא"כ זה שהנהגתו אינה

או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה"¹⁶,
שהכתוב מפרש רק פרטי דיני נזיר. והטעם ע"ז:
לפי שעצם החיוב לקיים הנדר הוא דבר המובן
מעצמו.

וכן נראה ממ"ש¹⁷ "וידר ישראל נדר לה' וגו'
והחרמתי את עריהם", ובנ"י קיימו את הנדר
בפועל, כמ"ש¹⁸ "ויחרם אתהם ואת עריהם" –
היינו שגם אז (קודם שנאמרה פרשה זו) ה' ידוע
להם ענין הנדרים וחובת קיומם.

עפ"ז צ"ל, שמ"ש בפרשתנו "איש כי ידור נדר
לה' או השבע שבועה וגו' לא יחל דברו ככל
היוצא מפיו יעשה" לא בא הכתוב להשמיענו זה
בתור ציווי או דין חדש, כפי שמשמע לכאורה
מלישנא דקרא, אלא שהוא כעין פתיחה והקדמה
למה שנאמר אח"כ; וכאילו אמר הכתוב: בענין
הנדרים, אשר דינו העיקרי הידוע ש"ככל היוצא
מפיו יעשה", יש בו כמה הלכות בנידון נדרי אשה
בנעורי' בבית אבי' ואשה נשואה – ובזה הוא
החידוש של פ' זו.

ובמילא מובן בפשטות – ועד שרש"י אין צריך
לפרשו – שכשבא הכתוב בסוף הפרשה לסכם את
ראשי הפרקים של ההלכות שפ' זו באה ללמדנו,
אין מקום לצרף עמהן גם עצם הדין דנדרים, מכיון
שאין פה משום חידוש בפרשה זו.

ג. עפ"ז יומתק ג"כ מ"ש רש"י בתחלת הסדרה:
"ראשי המטות – חלק כבוד לנשיאים ללמדם
תחלה וכו' ומה ראה לאומרה כאן, למד שהפרת
נדרים ביחיד מומחה, ואם אין יחיד מומחה מפר
בשלשה הדיוטות". ולכאורה, אף שיש להוכיח
ממה שנאמרה פ' זו "אל ראשי המטות" שיש ענין
מיוחד בנדרים השייך ל"ראשי המטות", מ"מ
מנ"ל, בפשוטו של מקרא, שענין זה הוא היפך ענין
הנדרים – הפרת הנדרים¹⁹?

אמנם עפ"י הנ"ל מובן: מכיון שכל פרשה זו
לא באה (לעצם הענין דנדרים בכלל) אלא ללמדנו
דינים פרטים דאשה בנעורי' ולאחר נשואי' – ובזה

(20) ואעפ"כ לא פירשה התורה גם זה (שהפרת נדרים ע"י
יחיד מומחה או שלשה הדיוטות) בהסיכום – כי אי"ז מפורש
בכתוב, כ"א "למד שהפרת נדרים וכו'".

(21) נדרים פ"ט ה"א.

(22) תנחומא נשא טז. וראה שם בחוקתי ג. ב"ר ספ"ג.
במדב"ר פ"ג, ו. תניא פל"ו.

(23) וכתורת הבעש"ט עה"פ (משפטים כג, ה) "כי תראה חמור
שונאך וגו' עזוב תעזוב עמו" (היום יום ע' כג. התמים ח"ח ע'
מט"ג [תא, א"ב]. וראה ספח"מ תשי"ד ע' 145. לקו"ש ח"א ע' 32
ואילן).

(24) ראה ירושלמי שם (לפנ"ז): לאחד שנדר מן הככר . . אין
לא אכיל חטי על נפש' (וע"ז הו"ע התרת נדרים, כדמסיים
בירושלמי שם).

(25) אבות פ"ג מ"ג.

(26) יבמות כ, א. ספרי ראה יד, כא (פיסקא קד). וראה תניא
פ"ל (לט, א) "שהוא מדאורייתא". וראה רמב"ן ר"פ קדושים.
תניא פ"ז. פכ"ז (לד, סע"ב).

(27) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1076.

(28) ראה ירושלמי סוף קדושין. וראה גם ירושלמי שבהערה

(16) נשא ו, ב.

(17) חוקת כא, ב.

(18) שם, ג.

(19) ועד"ז קשה במ"ש רש"י שם ד"ה "זה הדבר" בפירוש
השני: "ד"א זה הדבר מיעוט הוא לומר שהחכם בל' התרה ובעל
בל' הפרה וכו'".

25 ולכן כשעמדו להכנס לא"י ולהתעסק בה
 26 בעבודה זו, נאמרה להם פ' הפרת נדרים, שגם
 27 תוכנה היא העבודה עם הענינים הגשמיים כנ"ל.
 28 ו. אמנם מכיון שבפועל כתוב גם בפרשה זו
 29 עצם הדין של נדרים – וגם זה נאמר להם סמוך
 30 לכניסתם לא"י ולהתעסקותם בהענינים הגשמיים –
 31 מובן שגם בזה יש הוראה באופן העבודה הלזו:
 32 נקודת ענין נדרים הוא "לא יחל דברו" – היינו
 33 ש"לא יעשה דבריו חולין" – וזהו אופן העבודה
 34 בהענינים הגשמיים, לפעול שגם "דבריו" הגשמיים
 35 לא יהיו "חולין", אלא להמשיך בהם קדושה³⁷.
 36 ומכיון שהוראה זו נרמזת בענין הנדרים עצמם,
 37 הרי מובן שלכא"א ישנו הכח לעבודה זו³⁸, גם למי
 38 שלא הגיע לדרגת הפרת נדרים³⁹, והטעם ע"ז כתוב
 39 להלן: "בין איש לאשתו בין אב לבתו" – כי
 40 כא"א מבנ"י הוא בדוגמת "אשתו" של הקב"ה⁴⁰,
 41 ו"בתו" של הקב"ה⁴¹, ובודאי שהקב"ה נותן לו
 42 הכח לפעול עבודה זו, ולמלאות רצונו לעשות לו
 43 ית' דירה בתחתונים.

(משיחת ש"פ מטור"מ, תשכ"ד)

1 כדבעי למיהוי, שבמצבו יש לחוש שהדברים
 2 הגשמיים יפעלו בו ירידה²⁹ – עליו אמרו "נדרים
 3 סיג לפרישות"³⁰.
 4 לפ"ז מובן שהתכלית הוא³¹ להתעלות לדרגא
 5 כזו שבה יש מעלה יתירה, היינו – שלילת וביטול
 6 הנדר. ומעתה כשהתורה מרמזת שיש איזה ענין
 7 בנדרים המשותף דווקא ליחיד מומחה (או ג'
 8 הדיוטות, שהם ביי"ד³²) מצד דרגתו הנעלה – הרי
 9 מובן שאין³³ המדובר בענין השייך לקיום הנדרים,
 10 כ"א לביטול והפרת הנדרים – היינו שהמומחה (או
 11 הב"ד) פועל³⁴ עילוי בהאדם הנודר, עד שמגיע
 12 לדרגא כזו שאין צריך לנדרים.
 13 ה. ע"פ הנ"ל שעיקרה של פרשה זו הוא ענין
 14 הפרת הנדרים, יובן ג"כ למה נאמרה פרשת נדרים
 15 (הלזו) סמוך לכניסתם לארץ ישראל:
 16 ההפרש (העיקרי) שבין עבודת בנ"י במדבר
 17 לעבודתם בא"י הוא בזה³⁵, שבמדבר לא היו
 18 עסוקים בענינים גשמיים, שהרי היו ניזונים שם
 19 ב"לחם מן השמים" – מן, ושתו מים מבארה של
 20 מרים, וגם לא הי' להם להתעסק באספקת לבושים,
 21 כי בגדיהם גדלו עמהם³⁶; משא"כ בארץ ישראל
 22 הוצרכו לעסוק במלאכת החרישה וזריעה וכו' –
 23 ודוקא עבודה זו היא, כנ"ל, תכלית הכוונה
 24 העליונה: לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

29 ראה תניא פ"ז. פ"ח. פי"ג.

30 וע"ד פי' הה"מ במרז"ל "אל יאמר אדם אי אפשר כו' אפשר כו'", שזהו דוקא בצדיקים משא"כ בע"ת, מכיון ש"סורו רע" צ"ל "אי אפשר" (לקו"ת ואתחנן ט, ד). מים רבים תרלו"ו (ע' רלד). סה"מ תש"ד (ע' 136). נתבאר בלקו"ש שם ס"ע 1182 ואילך).

31 עפ"ז יש לבאר טעם כל מקום שספקו לקולא – דלכאורה למה יכנס לספק (או – למה אמרו חכמים רק הודאי. וביותר יקשה מחיוב אשם תלוי – שהוא על הספק). וראה קדושין (עג, א) ספק יבוא בקהל (ובלקו"ת תזריע ד"ה קמיפלגי ספ"ד).

32 רשב"ם ד"ה לומר (כ"ב קכ, ב).

33 להעיר כה"ג בדחז"ל: כח דהתירא עדיף (להשמיענו – ביצה, ב, ד"ה דהתירא).

34 ראה לקו"ש שם ע' 1077 ואילך.

35 ראה לקו"ת ר"פ שלח. לקו"ש שם ע' 1042 ואילך.

36 כמ"ש (עקב ח, ד) "שמלתך לא בלתה מעליך". וראה בלקו"ש שם. פרש"י שם.

37 ראה גם בדא"ח (תו"א יג, א. סידור קמה, ד ואילך. דרמ"צ ח, א. ועוד) בביאור ענין "חולין שנעשו על טהרת הקודש" (חגיגה יט, ב. וש"נ), שזוהי עבודת האדם שה"חולין" שלו לא יהיו "חולין" ממש (כמו שהם מצד עצמם), כ"א – ע"ל טהרת הקודש.

38 ואף ש"עכשיו שנתמעטו הלבבות צ"ל בלי נדר" (לקו"ת סד"ה וידבר גו' המטות. סוף הביאור) – היינו שאין ממשכין האור"מ באופן שיתעלה וכו'.

39 ואף שאצלו צ"ל העבודה של פרישות – הרי: (א) יש "חולין" שמוכרח בהם וצ"ל עטה"ק. (ב) החילוק הוא רק מהו עיקר העבודה, אבל מובן שאצל כא"א מב' הסוגים צ"ל גם עבודה השני (וראה גם לקו"ש שם ע' 1078 ואילך).

40 כידוע שהקב"ה וכנס"י הם בדוגמת איש ואשה. ושה"ש מיוסד ע"ז כידוע במדרשי חז"ל.

41 ראה שהש"ר ספ"ג. ושם מוכח שאפילו כשאין החביבות ד"אחותי" ו"אמי" ישנה החביבות ד"בתי".

ד) והתוית תיו על מצחות האנשים וגו', ותנינן דכתיב וממקדשי תחלו, אל תקרי ממקדשי אלא ממקדושי, ובגין כך עלמא לא יתברי כך.

עאלו⁵ תלת אתוון שי"ן קו"ף רי"ש כל חד וחד בלחודוי, אמר לי' קודשא בריך הוא לאו אתון כדאי למברי בכו עלמא, דהא אתון אתוון דאתקרי בכו שקר, ושקר לאו איהו כדאי למיקם קמאי, והא אוקמוה, ועאלו פ"א צד"י וכן כלהו, עד דמטו אתוון לאת כ"ף, כיון דנחת כ"ף מעל כתרא, אזדעזעו עלאי ותתאי כו', עד דאתקיים כלא באת ב"ת דאיהו סימן ברכה, ובה אשתכלל עלמא ואתברי.

ואי' תימא דאל"ף איהו רישא דכל (אינון) אתוון, (לאו) יאות איהו, אלא בגין דאתקרי ב"י ארור (ובגין דאתקרי ב"י ארור), בגין דא לא אתברי בה עלמא וכו'. בגין דלא למיהב דוכתא לסטרא אחרא דאקרי ארור, לא אתברי בה עלמא, ואשתכלל בב"ת עלמא ובי' אתברי.

ספר הזהר חלק א' דף ר"ה עמוד ב'

ביאור מ"ש בזוהר, בשעה שנברא האדם באה תורה והמליצה בעד האדם – וטעם דנברא העולם באות ב' דוקא – סימן "ברכה"

תא¹ חזי, כד ברא קודשא בריך הוא עלמא, כל יומא ויומא עביד עבידתא כדקא חזי, בכל יומא ויומא כמה דאצטריך.

כיון² דאתא יומא שתיתאה, ואצטריך למברי אדם, אתת אורייתא קמאי, אמרה (קמי קודשא בריך הוא) האי אדם דאת בעי למברי זמין הוא לארגזא קמן, אלמלא לא תאריך רוגזא, טב לי' דלא יתברי, אמר לה קודשא בריך הוא, וכי למגנא אתקרינא ארך אפים, אלא כולא באורייתא אתברי, וכולא באורייתא אשתכלל.

בגין³ דעד לא ברא קודשא בריך הוא עלמא, אתון כל אתוון קמאי, ועאלו כל חד וחד למפרע, עאלת תי"ו, אמרה קמאי רעותך למברי בי עלמא, א"ל לאו, דבך זמינין כמה צדיקאי למימת⁴, דכתיב (יחזקאל ט,

(1) [תרגום ללה"ק] בא וראה כשברא הקב"ה את העולם, בכל יום ויום עשה את מלאכתו כראוי לו, בכל יום ויום כמו שהי' צריך.

(2) [תרגום ללה"ק] כיון שבא יום הששי והי' צריך לברוא את האדם, באה התורה לפניו, אמרה לפני הקב"ה, זה האדם שאתה רוצה לברוא, עתיד הוא להרגיז אותך, אם לא תאריך לו אפך מוטב לו שלא יברא, אמר לה הקב"ה וכי לחנם אני נקרא ארך אפים בתורה, אלא כל מעשה בראשית נברא על ידי תורה, וכל הבריאה נשתכללה על ידי התורה.

(3) [תרגום ללה"ק] (ומפרש את סדר הבריאה שהיתה על ידי אותיות התורה ואמר:) לפי שעד שלא ברא הקב"ה את העולם באו כל האותיות לפני הקב"ה ונכנסו כל אחת ואחת למפרע (בסדר תשר"ק וכל אחת בקשה שעל ידה יברא העולם), נכנסה אות ת' לפניו אמרה לו רצונך לברוא בי העולם. אמר לה אי אפשר לברוא בך העולם, כי בך עתידים הרבה צדיקים למות דכתיב "והתוית תיו על מצחות האנשים וגו', ותנינן" שבת נ"ה עמוד א', "דכתיב וממקדשיך תחלו, אל תקרי ממקדשי אלא ממקדושי" שהם צדיקים הקדושים, ולפיכך העולם לא יברא כך.

(4) ראה גם לעיל סימן יב.

(5) [תרגום ללה"ק] נכנסו ג' אותיות שיק'ר' כל אחד לבדה, אמר להם הקב"ה אין אתם כדאי לברוא בכם את העולם, כי ביחד אתם אותיות שנקרא בכם שק"ר, ושקר אינו כדאי לעמוד לפני, "והא אוקמוה" וכבר פירשהו לעיל בזוהר דף ב' עמוד ב', ואחר כך נכנסו אותיות פ' וצ' וכן שאר כל האותיות, עד שהגיעו האותיות לאות כ', כיון שירדה כ' מעל הכתר נודעזעו עליונים ותחתונים (כמבואר שם), עד שנתקיימה כל הבריאה באות ב' שהיא סימן ב'רכה שבה התחילה התורה, ובה נשתכלל העולם ונברא.

(6) [תרגום ללה"ק] ואם תאמר הלא אות א' היא ראש כל האותיות ולמה לא נברא העולם בה, ומתוך אמת שהוא כך אלא משום שבה מתחלת מלת א'רור, בשביל זה לא נברא בה העולם, כדי שלא לתת לסטרא אחרא הנקרא ארור לכן לא נברא בה העולם, "ואשתכלל בב"ת עלמא ובי' אתברי" ונשתכלל העולם בב' ובה נברא.

[ראה לקוטי שיחות חלק טו עמוד 11].

המשך ביאור למס' פסחים ליום רביעי עמ' ב

ומותרות באכילה. וכל זמן ששתייהן היו מונחות שם, כל העם היו אוכלין חמץ. ובתחילת השעה החמישית כאשר ניטלה אחת מהן, היו כל העם תולין את חמצם, ולא היו אוכלין אותו ולא שורפין אותו, אלא מאכילים ממנו לבהמתם. ובסוף השעה החמישית כאשר ניטלו שתייהן וגם השניה נאכלה, ונכנסה השעה הששית, התחילו בולין שורפין את חמצם. הברייתא מביאה סימן אחר שעשו לזמן איסור החמץ: תנאי, אפא שאול אומר,

1 ליה פאבנה – כרבי שמעון אביו, דאמר כל העומד לזרוק פזרוק דמי, 2 ולאחר שנתקבל הדם בכוס והוא עומד להזרוק על גבי המזבח, 3 הרי הוא כמי שכבר נזרק, ועל כן הוא מקדש את הלחם בקדושת 4 הגוף. ומאחר שנשפך הדם ושוב אין לחלות אלו תקנה על ידי 5 פדיון, הונחו על גג האיציטבא עד שהגיע זמן הביעור. 6 הגמרא מביאה ברייתא החולקת על משנתנו בענין חלות התורה 7 שהונחו בהר הבית בערב פסח: תנא – שנינו בברייתא. משום רבי 8 אלעזר אמרו, חלות אלו שהונחו על גבי האיציטבא, בשיירות היו,

חוברת לב

על משמר טהרת החינוך

למעשה הובאו שני רבנים נוספים מערים אחרות¹³³, הכל כדי שלא להניח להשפעה החסידית לגבור. לאחר-מכן החל מאבק על החינוך – על תכנית להקמת ישיבה, ועל סדר הלימודים בה – האם יהיה על-פי השיטה החדשה או הישנה. היתה זו התקופה שבה הונהגו "חדרים מתוקנים" – כך הם נקראו אז – שבהם למדו בשיטת "עברית בעברית"¹³⁴.

רוב הציבור – ובפרט האמידים שבהם – תמכו, כמובן, בתנועה החדשה, ובהתאם לכך אף הקימו ישיבה שבה התנהלו כל הלימודים על-פי השיטה החדשה. אני זוכרת שבעלי ערך אסיפה במטרה להביא לידי פועל את ייסודו של תלמוד-תורה גדול – כולל כיתות גבוהות יותר שבהן ילמדו גמרא עם רש"י – שבו ילמדו אל"ף-בי"ת עם נקודות¹³⁵, שיטה שנחשבה אז בלתי-פדגוגית בעליל.

באסיפה זו השתתף חייט, שלא הבין כלל את העניין. בעלי ניסה אפוא לקרב אותו אל הדברים, כדי שיבין את העניין טוב יותר. שאל אותו בעלי: "אמור לי, ר' אברהם איצ'ה, כיצד טוב יותר לגהץ בגד לאחר גמר תפירתו – האם במגהץ ברזל, שמחממים אותו היטב קודם לכן עד שנעשה חם מאוד, וחמו מחזיק מעמד זמן רב, או שמא במגהץ קיטור, שצריך תמיד להוסיף לתוכו גחלים, תוך פתיחתו וסגירתו, בהתאם לאופנה החדשה?"...

או-אז התבהר לו העניין היטב, והוא אמר בתוקף: "ודאי שעדיף מגהץ ברזל, כפי שהיו מגהצים פעם". הוא הצטרף, אפוא, לקבוצת האנשים שנתנו את קולם בעד לימודים בשיטה הישנה, היינו: אלף-בית, חומש ותנ"ך, ולא "סיפורי המקרא"¹³⁶; ומהתנ"ך גופו – ללמוד על-פי הסדר, ולא לבחור את החלקים המוצאים חן בעיני המלמד, ואותם חלקים שאינם חשובים בעיניו – לא ללמד.

לכתוב על כך – אין זה קשה. אבל מה קשה היה המאבק על כך באותו ימים! באותה ישיבה למדו על-פי השיטה החדשה, ומנהליה נמנו על "הצד שכנגד". אחדים מחברי ההנהלה רצו ששניאורסון יבוא מפעם לפעם להתפלל שם בשבת, ושהילדים ישמעו את דבריו, אבל אחד מהמתעסקים שם לא הניח לעשות זאת בשום-אופן. הוא לא רצה שלשניאורסון או לשיטתו תהיה שם השפעה כלשהי. אדם זה כבר לא היה צעיר, והוא נמנה על ה"בורגנים"⁷² (כפי שהם נקראו שם). כעבור זמן-מה, זכורתני, נפל אדם זה למשכב, ושלח את בנו – שכאדם צעיר היה, כרגיל, חפשי עוד יותר בדעותיו – בשליחות אל בעלי: "באתי אליכם, רבי, בשם אבי. הוא מבקש מכם שתמחלו לו. הוא אינו בריא, ורצונו שתאחלו לו רפואה. לא היתה לו כל כוונה לעשות דבר-מה הפוגע בכבודכם בכך שלא הניח לכם להיכנס לשם, אלא היו לכך סיבות אחרות" וכו'.

133) אחד מהם – הרב פינחס גלמן (תר"מ-תרפ"א), שכיהן קודם לכן כרב בעיר טראשצ'ה, ואכן המשיך לכהן ברבנות יקטרינוסלב (לצד רלוי"צ) עד פטירתו.

134) שיטת רבותינו נשיאינו נגד הלימוד "עברית בעברית" – אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"ב ע' תכא. ספר השיחות תרצ"א ע' 195. ע' 199. ובמכתב ר' שבט תשי"ד (אגרות-קודש ח"ח ע' קמו): "לימוד עברית בעברית. – ידוע עד כמה נלחמו בזה נשיאינו רבותינו (למרות ה"טענות" של ה"מחנכים" שחפשו כביכול "טובת" התלמידים, וה"הנימוקים שמעתיק במכתבו)".

135) ראה אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"ה ע' סז ואילך. ע' קלו ואילך. ספר השיחות תרפ"ט ע' 44.

136) בבתי-הספר של תנועת ההשכלה נהגו ללמוד מתוך גרסאות מקוצרות של התנ"ך, שנקראו "סיפורי המקרא".

תכלית הנישואין, וכמאמר רז"ל¹⁰ "תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים". והיינו, שהוא וכל עשיותיו הם כלי שבטל ומתאחד להענין שבתוך הכלי.

ב. הגם שמעלת העבודה דנישואין היא נעלית הרבה יותר מאשר העבודה דאירוסין, מכל מקום, יש מעלה בעבודה דאירוסין על העבודה דנישואין:

יכול אדם לחשוב, שכיון שהגיע לעבודה דנישואין, הרי הוא כבר צדיק גמור, ואינו זקוק עוד לעזר הקב"ה¹¹, הוא כבר בעל המיפר בפני עצמו ואינו זקוק להאב.

אבל האמת היא, שכאשר ה' מישוהו שאמר כן¹², אזי ידעו מיד שאינו "בר כוכבא", "דורך כוכב מיעקב"¹³, אלא "בר כוזבא". ושם דובר אודות מלחמה בגשמיות, ומכל-שכן בנוגע למלחמה ברוחניות.

וזהו המעלה דארוס, עבודה דאירוסין, על עבודה דנישואין – הגם שמצד עצמו הוא למטה יותר, אבל המעלה בזה היא, שמיפר ב"שותפתי" דאב¹⁴. הוא הולך בכחו של הקב"ה, וכאשר הולכים בכחו של הקב"ה, אזי סרות כל ההגבלות, וביכולתו להגיע למקום כזה שמצד עצמו לא ה' יכול להגיע אליו.

תהו קדם לתיקון, ומתהו נלקחים הדברים גשמיים עם היצר הרע שאקדימי¹⁵ טעניתא¹⁶. הנה מצד כח עצמו אינו מיפר בקודמין; הוא לא מגיע בתהו, ובמילא אין לו גם את הכח לברר את הענינים שנלקחים מתהו.

אבל על ידי זה שמיפר ב"שותפתי" דאב¹⁷, שאצל הקב"ה לא קיימת ההגבלה דקודמין, תהו שקדם לתיקון – נותן הוא כח גם להארוס, שיגיע בתהו, וינצח את היצר הרע שאקדימי¹⁸ טעניתא, על ידי זה שהקב"ה עוזרו – יכול לו¹⁹. זהו נתינת כח לברר את הניצוצות דתהו שישנם בדברים הגשמיים. וזהו הענין דהפרת נדרים – היתר ונתינת כח בעבודת הבריורים בדברים הגשמיים²⁰.

ונקודת הענין:

ככל שנמצאים במדריגה נעלית, אפילו כאשר אוחזים בעבודה דנישואין²¹ – צריכים לדעת, שאי אפשר ללכת בכח עצמו ("מיטן אייגענעם כח"), אלא צריכים תמיד להתקשר עם למעלה ממנו, מתוך ידיעה שישנם ענינים נעלים יותר, בעילוי אחר עילוי, שעדיין לא הגיע אליהם, ובענינים אלו הרי הוא עדיין בהתחלת העבודה.

ל, ד – ואשה כי תדור נדר לה' ואסרה אסר בבית אביה בנעוריה

ביאור מעלת הארוס לגבי בעל, ומבאר בזה דגם לע"ל יהי' ענין האמונה, וכן דמשיח יהי' רב ומלך ביחד וכו'

א. בפרשת מטות מדובר אודות נדרים ואודות עקירת נדר, שיש בזה ג' אופנים: על ידי חכם שעוקר את הנדר למפרע²², על ידי אב ובעל שמפירים את הנדר מכאן ולהבא²³. ובעל גופא ישנם ב' זמנים, קודם הנישואין ולאחרי הנישואין: ארוס ובעל, לשניהם יש זכות של הפרת נדרים, אלא שישנם חילוקי דינים בין ארוס לבעל. לכאורה מסתבר שהבעל יש לו כח וזכות יותר מארוס, ומכל מקום מצינו בדין הפרת נדרים, שיש מעלה בארוס לגבי בעל:

הדין הוא ש"אין הבעל מיפר בקודמין"²⁴, הנדרים שנדרה קודם הנישואין אינם שייכים לבעל. ולעומת זאת, בארוס הדין הוא ש"מיפר בקודמין"²⁵.

אחד ההסברים בזה הוא – לפי שארוס אינו מיפר בפני עצמו, אלא יחד עם האב, ד"נערה המאורסה אבי ובעלה מפירין נדרי"²⁶, וכיון שאצל האב לא שייכת ההגבלה דקודמין, הרי זה גורר גם את הארוס, שגם אצלו אין הגבלה ומיפר בקודמין. משא"כ הבעל שמיפר בפני עצמו, שהרי "נתרוקן רשות אבי"²⁷, ונעשה מציאות לעצמו, במילא ישנן ההגבלות שלו.

הענין בזה בעבודה הוא:

בעבודת השם ישנם שני אופני עבודה: העבודה דאירוסין והעבודה דנישואין. הגם שכללות זמן הגלות נמשל לאירוסין ודוקא לעתיד לבוא יהי' ענין הנישואין²⁸, הנה בפרטיות יש בזמן הגלות גופא המדריגה דאירוסין והמדריגה דנישואין.

העבודה דאירוסין היא – "דאסר לה אכולי עלמא"²⁹. האדם נעשה מנותק מהעולם. עבודתו לא פעלה עד כדי כך שיהי' במדריגה ד"דבק גו' והיו לבשר אחד"³⁰, להיות מאוחד עם אלקות, הוא עדיין לא נתאחד עם אלקות, אבל מעניני העולם כבר יצא.

העבודה דנישואין היא – "והיו לבשר אחד". האדם נעשה מאוחד עם אלקות, עד שמוליד בדומה לו, שזהו

(10) פירוש רש"י ריש פרשת נח. בראשית רבה פ"ל, ו.

(11) העיקר הוא שהקב"ה לא יעזור ללעומת זה, ואם רק הקב"ה לא יעזור ללעומת זה, אזי ינצח כבר גם ללא העזר של הקב"ה... (מהנחה בלתי מוגה).

(12) ראה ירושלמי תענית פ"ד ה"ה. ובבלי – גיטין נז, א. סנהדרין צג, ב.

(13) בלק כד, יז.

(14) עיין לעיל הערה 4.

(15) ראה זהר חלק א קעט, ב.

(16) ראה סוכה נב, ריש עמוד ב. ושם נתבאר.

(17) ראה ד"ה להבין ענין הנדרים דשבת פרשת מטות תשי"ד פ"ו (תורת מנחם – התוועדות חלק יב עמוד 133 ואילך). ושם נתבאר.

(18) והרי עומדים אנו בפרשת "מסעי", וכבר עברנו כמה וכמה מסעות, כך, שיכול להיות שבענינים מסויימים עומדים כבר במדריגת נישואין (מהנחה בלתי מוגה).

(1) כתובות עד, ריש עמוד ב.

(2) ראה זויר כא, ב ואילך. אנציקלופדי' תלמודית ערך הפרה ס"א (כרך יו"ד עמוד קיג ואילך). ושם נתבאר.

(3) נדרים סז, סוף עמוד א. שולחן ערוך יורה דעה סימן רלד סעיף לה.

(4) שם, סוף עמוד ב. שולחן ערוך שם ס"ה.

(5) שם סז, סוף עמוד ב. שולחן ערוך שם.

(6) ראה שם סח, א ובפירוש רש"י (ד"ה נתרוקנה).

(7) ראה שמות רבה ספ"ו. הובא בלקוטי תורה פרשתנו (מטות) פד, ג.

(8) קידושין ב, ריש עמוד ב.

(9) בראשית ב, כד.

שבמשיח יהיו ב' הענינים, היינו, שתהי' השפעה פנימית, שבה יהי' ענין הראי', ויהי' גם ענין של רוממות, שבה יהי' בענין האמונה.

ועל דרך זה הוא גם במעשינו ועבודתנו במשך זמן הגלות – שגם כאשר נמצאים במדרגה דנישואין, ישנם ענינים נעלים יותר שלגביהם נמצאים במדרגה דאירוסין]. ועל ידי זה שמתקשרים עם דרגא שלמעלה ממנו, מתוך ידיעה שעדיין אינו מוכן, כיון שישנם ענינים שהם בעילוי אחר עילוי – אזי גורר ה"אב" עמו גם את ה"ארוס", ומתבטלות אצלו כל ההגבלות, ו"מיפר בקודמין".

לקוטי שיחות חלק ב עמוד 612 ואילך – תורת מנחם

התוודעויות חלק יז עמוד 126

[ועל דרך¹⁹ שיהי' לעתיד לבוא, שגם אז יהי' אצל בני ישראל ענין האמונה – דלכאורה אינו מובן: כיון שאז תהי' ראי' באלקות, למה יצטרכו לענין האמונה? אך הענין הוא, שגם אז יתגלו ענינים נעלים יותר מהענינים שיהיו באופן של ראי', ובנוגע לענינים אלו יהי' צורך ענין האמונה²⁰.

וזהו שמצינו בנוגע למשיח ש"איהו רב ואיהו מלך"²¹, ולכאורה, הרי רב ומלך הם ה' הפכים, ש"רב" ענינו השפעה בקירוב, ו"מלך" ענינו רוממות וריחוק? אך הענין הוא,

(19) המוסגר בחצאי ריבוע – מהנחה בלתי מוגה.

(20) ראה לקוטי תורה ואתחנן ז, סוף עמוד א ואילך. ובכמה מקומות.

(21) ראה ספר המצוות להצמח-צדק מצות מינוי מלך פרק ג (דרך מצותיך קי, ב ואילך). ובכמה מקומות.

המשך ביאור למס' פסחים ליום ראשון עמ' ב

לאחר זמן הביעור. אך לדברי הכל די בבדיקה אחת, ואם בדק
בליל ארבעה עשר שוב אינו צריך לבדוק.
הגמרא מביאה גירסא אחרת בדברי הבריייתא, שלפיה מפורש
בדבריה שדי בבדיקה אחת: מר זוטרא מתייבב וכו' [שונה כן]
שמועה זו. מתייבב [הקשה] רב יוסף על דברי רב חסדא ורבה בר
רב הונא, הלא שנינו בפירוש בבריייתא, רבי יהודה אומר, כל שלא
בדק באחד משלשה פקדים הללו, שוב אינו בודק, אלמא [ומוכח]
שרק ב'שוב אינו בודק' לאחר זמן הביעור הוא דפליגי [ונחלקו],
שכן בפירוש אמר רבי יהודה 'באחד מזמנים אלו', הרי שרק בזמן
אחד הוא בודק ולא בשלשתם. מסיקה הגמרא: אלמא רבי יהודה נמי
[גם כן] רק אם לא בדק' בזמן הראשון קאמר שיבדוק בזמן השני,
ואם לא בדק בשני יבדוק בשלישי, ולא שיבדוק בכל שלשת זמנים
אלו. והקא קאמרינן – וכאן בכך נחלקו, מר [רבי יהודה] קבר,
מקמי איפוקא אין – דווקא קודם זמן איסור החמץ מן התורה
בשעה השביעית, תיקנו חכמים לבדוק, אבל פתור איפוקא [לאחר
איסורו] לא תיקנו לבדוק, גזירה דילמא אתי למיכל מיניה – שמא
תוך כדי התעסקות בחמץ יבוא לאכול ממנו. ורובן קבר – וחכמים
סוברים, לא גזרינן – אין אנו גוזרים גזירה זו, ואף לאחר זמן איסורו
יש לבדוק, ואין חוששים שמא יאכל ממנו.
מצוה מן התורה להקריב ביום ט"ז בניסן את מנחת העומר. ועד
לאותה שעה אסורה תבואה חדשה של שנה זו באכילה, והקרבן
העומר מתירא אותה באכילה. הגמרא מקשה משיטת רבי יהודה
בענין איסור זה, על שיטתו במשנתנו בדין בדיקת חמץ: ומי [וכי]
גזר רבי יהודה במאכל איסור שלא להתעסק עמו דילמא אתי
למיכל מיניה – שמא יבוא לאכול ממנו, ומשום כן אסר לבדוק את
החמץ לאחר זמן איסורו מן התורה והא גזר – והרי שנינו במסכת
מנחות (סד), משקרב קרבן העומר בט"ז בניסן, היו יוצאין ומוציאין בו
ביום את שוקי ירושלים כשהם מלאים קמח וקלי – תבואה שנקלתה
ונתייבשה בתנור, מהתבואה החדשה שקודם יום טוב נקטפה
ונטחנה ונתייבשה.

המועד של הביעור, יבדוק לאחר המועד, מתחילת השעה
השביעית של יום ארבעה עשר עד הלילה, אבל לאחר מכן לא
יבדוק. ובגמרא יבואר במה נחלקו רבי יהודה וחכמים.
המשנה מבארת כיצד לנהוג עם החמץ לאחר הבדיקה: ומה
שמשירי מהחמץ לאחר בדיקתו לצורך אכילתו עד זמן איסורו,
נתינתו בצניעה – במקום שמור, כדי שלא יאבד והא צריך בדיקה
אחריו.

נמרא

שנינו במשנה שנחלקו רבי יהודה וחכמים בזמני הבדיקה. וסברה
הגמרא בתחילה, שנחלקו במנין הפעמים שיש לבדוק את החמץ.
שלדעת רבי יהודה שאמר 'בודקין אור ארבעה עשר ובארבעה
עשר שחרית ובשעת הביעור, יש לבדוק את החמץ בכל אחד
משלשת הזמנים האמורים. ולדעת חכמים שאמרו 'לא בדק אור
ארבעה עשר יבדוק בארבעה עשר וכו' לא בדק בתוך המועד
יבדוק לאחר המועד', די בבדיקה אחת, אלא שאם לא בדק בעיקר
זמנה שהוא בליל י"ד יבדוק בזמן השני, ואם לא בדק בזמן השני
יבדוק בשלישי. לפיכך שואלת הגמרא: מאי טעמא [מהו טעמו]
דרבי יהודה שמצריך לבדוק שלש פעמים. משיבה הגמרא: רב
הקא ורבה בר רב הונא דאמרי תרוניה – שניהם אמרו, שלש
בדיקות אלו הן כנגד שלש השבתות [לשונות השבתה] שאמורות
בתורה, לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור' (שמות יג ז), 'שבעת
ימים שאור לא ימצא בבתיכם' (שם יב יט), ו'אף ביום הראשון תשביתו
שאור מבתיכם' (שם יב טו). הרי ששלש לשונות השבתה נאמרו
בחמץ, העדר ראיה, העדר מציאה, והשבתה.
הגמרא דוחה פירוש זה בדברי רבי יהודה: מתייבב [הקשה] רב
יוסף, הלא שנינו בבריייתא, רבי יהודה אומר, כל שלא בדק משלשה
פקדים [זמנים] הללו, שוב אינו בודק, אלמא [ומוכח] כמבאן
ואילך הוא דפליגי – שלא נחלקו אלא בחיוב בדיקה מהזמן
השלישי ואילך, שלדעת רבי יהודה שלשה זמנים בלבד הם, ואם
לא בדק בשעת הביעור שוב לא יבדוק, ולדעת חכמים יבדוק גם

♦ יום ראשון כ"ב תמוז ♦

ל (ב) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:

כ"ב ראשי המטות. חלק כבוד לנשיאים ללמדם תחלה, ואחר כך לכל בני ישראל. ומניין שאף שֶׁאֵר הדברות פֶּן? תלמוד לומר (שמות לד): "וישבו אליו אהרן וכל־הנשאים בעדה וידבר משה אליהם: ואחר־כן נגשו כל־בני ישראל". ומה ראה לאמרה כאן? למד, שהפרת נדרים ביחיד ממחה, ואם אין יחיד ממחה – מפר בשלשה הדיוטות. (ב"ב קכ) או יכול שלא אמר משה פרשה זו אלא לנשיאים בלבד? נאמר כאן "זה הדבר", ונאמר בשחוט חוץ (ויקרא יז) "זה הדבר", מה להלן נאמרה לאהרן ולבניו ולכל בני ישראל, שנאמר: "ידבר אל אהרן וגו'" אף זו נאמרה לכלן. זה הדבר. (ספרי) משה נתנבא (שמות יא) ב"כה אמר ה' פחצות הלילה". והנביאים נתנבאו ב"כה אמר ה'", מוסף עליהם משה שנתנבא בלשון "זה הדבר" (ספרי. נדרים עז). דבר אחר: זה הדבר – מעוט הוא, לומר שהחכם בלשון "התרה", ובעל (ואב) בלשון "הפרה" כלשון הדבר, וכן, ואם חלפו – אין מתר ואין מופר. אבן עזרא

ג (ג) אִישׁ כִּי־יֵדֵר נָדָר לַיהוָה אוֹ־הַשְּׁבַע שְׁבַעַה לְאָסֹר
אָסֹר עַל־נַפְשׁוֹ לֹא יַחַל דְּבָרוֹ בְּכָל־הַיָּצָא מִפִּיו
יַעֲשֶׂה:

כ"ג נדר. האומר: הרי עלי קונם, שלא אוכל או שלא אעשה דבר פלוני. יכול אפלו נשבע שיאכל גבלות, אני קורא עליו "בכל־היוצא מפיו יעשה"? תלמוד לומר "לאסור אסור" – לאסור את המתר, ולא להתיר את האסור. לא יחל דברו. כמו "לא יחלל דברו", לא יעשה דבריו חלין.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ 9 לקו"ש ח"ד עמ' 1076 – מנחם 'לקראת שבת')

נדרים – ענין חיובי או שלילי

אִישׁ כִּי־יֵדֵר נָדָר לַיהוָה אוֹ־הַשְּׁבַע שְׁבַעַה לְאָסֹר אָסֹר עַל־נַפְשׁוֹ וגו' (במדבר ל, ג)

בנוגע לנדרים איתא במשנה (אבות פ"א): "נדרים סייג לפרישות", היינו, דע"י שאוסר על עצמו דברים המותרים, ע"ז מגיע לדרגת הפרישות, "קדש עצמו במותר לך". מזה משמע שענין הנדרים הוא דבר רצוי. ואילו בירושלמי נאמר (נדרים פ"ט ה"א) "דיין מה שאסרה לך התורה", דזה שאדם אוסר על עצמו דברים המותרים – נדרים, הוא ענין שלילי. וצריך להבין איך זה מתאים עם מאמר המשנה הנ"ל? וי"ל, שהדבר תלוי בדרגת האדם: כאשר האדם מתנהג כדבעי למקומו, כתכלית בריאתו אשר "האלקים עשה את האדם ישר", אינו צריך להתנזר מדברים המותרים, ואדרבה: חייב להתעסק עם עניני עולם הזה ולהעלותם לקדשה. אבל כאשר עבודתו אינה כדבעי, אלא, "המה בקשו חשבונות רבים", דתחת אשר יחשב על תכלית בריאתו, הוא עסוק בחשבונות איך לשקע בעניני עולם הזה, ותענוגו הוא מדברים גשמיים, הנה אז לא רק שאינו מעלה את הגשמיים אלא אדרבה, התאנה והתענוג במאכל ובדבר הגשמי יורידו אותו ממדרגתו (וגם את הדבר הגשמי) ולכן עליו לגדר עצמו בנדרים ופרישות שלא יפשל ח"ו.

אבן עזרא על התורה

אלעזר ואל נשיאי העדה, ודברו דבריהם. ואחרי כן כתוב ויצו להם משה את אלעזר הפהן ואת יהושע בן נון ואת ראשי אבות המטות, הם נשיאי העדה הנזכרים. ובעבור שאמר משה לבני גד ולבני ראובן, והיוצא

ב ראשי המטות. לפי דעתי, שזאת הפרשה היתה אחר מלחמת מדן, על בן היא אחריה. כמו ותדבר מרים ואהרן במשה, אחר ויהיו בחצרות, כאשר פירשתי. והכתוב אמר שבאו בני גד אל משה ואל

מפיהם תעשו, על בן כתוב וידבר משה אל ראשי המטות. ושם כתוב, ככל היוצא מפיו יעשה: לבני ישראל. שיאמרו בן לבני ישראל:

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש ד עמ' שצז)

איש כי ידור נדר לה' (ל, א) מצות נדרים מתחילה ב'מפלא סמוך לאיש', וכדאיתא בספרי שכן י"ב שנה ויום א' נדריו נבדקים, ואלו שאר ציוני התורה מתחילים רק מבן י"ג שנה. ונש לבאר, דהנה נדר הוא בגדר סייג, כמאמר (אבות ג, יג) נדרים סייג לפרישות, שאדם נודר בדבר המתיר כדי שלא יפשל בדבר אסור, בבחינת 'משמרת למשמרת'. ודבר זה הוא מן ההקדמה, כי בקיום המצוות לבד הרי אפשר שיהיה 'נבל ברשות התורה' ר"ל. לכן מתחילה מצות נדרים בגיל י"ב שנה, כדי לרמז לנו שבראשונה על האדם לקחת על עצמו נדר ו'משמרת' לתורה, ורק אחרי הכנה זו יש לחייבו בקיום שאר המצוות, כשהיה בן י"ג שנה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לג עמ' 191)

איש כי ידור נדר לה' (ל, א) בענין נדרים מצינו סתירה בדברי חז"ל. במקום אחד (אבות ג, יג) דברו בשבח הנודר ואמרו נדרים סייג לפרישות, ובמקום אחר (וישלמי נדרים ט, א) דברו בגנותו של הנודר - לא דיין מה שאסרה תורה, אלא שאתה אוסר עליך דברים אחרים? וידוע הבאור בזה, שמי שנמצא בדרגה נמוכה בעבודת ה' ונמשך אחרי מותרות, צריך לפרש גם מדבר המתיר, ועליו אמרו נדרים סייג לפרישות. אף מי שהגיע לדרגה געילית בעבודת ה', ואין חשש שהדבר המתיר יגרם לו ירידה - אדרבה, עליו לעסוק עם עניני העולם כדי לבררם ולזככם, ועליו אמרו לא דיין כו'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ביאורים לפירוש רש"י ד עמ' 263)

לא יעשה דבריו חלין (ל, א) לפי זה יש פאן נתינת טעם לכך שאדם צריך לעמוד בדבורו, שהרי אם לא יעשה כן הרי הוא עושה דבריו חלין. וכמו שפרש רש"י בפרשת וינא (יה, כה) חלילה לך, חלין הוא לך, שהוא נתינת טעם שלא להמית צדיק עם רשע. מה שאין פן לפי התרגום, לא יבטל פתגמיה, אין פאן אלא החיוב עצמו ולא סבתו. **אבן עזרא**

(ד) **ואשה כיתדר נדר ליהוה ואסרה אפר בבית אביה בנעריה:** וואתמא ארי תדר נדר קדם יי וחסר אסר בבית אביהא ברכייתהא:

רש"י • **בבית אביה** • (ספרי) ברשות אביה ואפלו אינה בביתו. **בנעריה** • ולא קטנה ולא בוגרת, שהקטנה אין נדרה נדר, והבוגרת אינה ברשותו של אביה להפר נדריה. ואי זו היא קטנה? (נדה מ"ה ב) אמרו רבותינו: בת י"א שנה ויום אחד נדריה נבדקין: אם ידעה לשם-מי נדרה ולשם-מי הקדישה - נדרה נדר. בת י"ב שנה ויום אחד אינה צריכה להבדק. **אבן עזרא**

(ה) **ושמע אביה את-נדרה ואסרה אשר אסרה על-נפשה והחריש לה אביה וקמו כל-נדריה וכל-אסר אשר-אסרה על-נפשה יקום:**

(ו) **ואם-הניא אביה אותה ביום שמעו כל-נדריה ואסריה אשר-אסרה על-נפשה לא יקום ויהוה יסלח-לה כיהניא אביה אותה:**

רש"י • **ואם-הניא אביה אותה** • אם מנע אותה מן הנדר, כלומר שהפר לה. **"הנאה"** זו איני יודע מה היא, כשהוא אומר: **"ואם ביום שמע אישה יניא אותה והפר"**, הניא אומר: **"הנאה"** זו הפרה. ופשוטו: לשון מניעה והסרה; וכן (לקמן לב): **"ולמה תניאון"**, וכן (תהילים קמא): **"שמן ראש אל-יני ראשי"**, וכן (לעיל יד): **"וידעתם את-תנואתי"** - את אשר סרתם מעלי. **וה' יסלח-לה** • במה הפתוב מדבר? באשה שנדרה בנזיר ושמע

אבן עזרא על התורה

ג לה'. שהזכיר השם והנדר. אם יהיה פן, אתן לשם פך וכן או אהענה: השבע. שם הפועל. וקא עם שם. וכמהו רבים: לא יהיה איש או מתי תהיה אשה: ד ואסרה אסר. או אסרה איסר. ואסרה, ממשקל אחר. ואיננו כמו אסר:

שיעור יומי ליום ראשון כ"ב תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום – ל – פרשת מטות-מסעי
 בעלה והפר לה, והיא לא ידעה ועוברת על נדרה ושותה יין ומטמאה למתים, זו היא שצריכה סליחה,
 ואף-על-פי שהוא מופר. ואם המופרים צריכים סליחה, קל וחמר לשאינן מופרים (ספרי). **אבן עזרא**

(ו) **וְאִם־הָיוּ תַּהֲיוּ לְאִישׁ וְנִדְרֶיהָ עָלֶיהָ אוֹ מִבְטָא שְׁפָתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ:**
 וְאִם מְהֵרָה תְּהִי לְגִבֹּר וְנִדְרָהָ עָלֶיהָ אוֹ פְרוֹשׁ סְפוֹתָהָ דִּי אָסְרָת עַל נַפְשָׁהּ:

כ"י א – וְאִם־הָיוּ תַּהֲיוּ לְאִישׁ • (נדרים סז) זו ארוסה; או אינו אלא נשואה? כשהוא אומר: "וְאִם בֵּית אִישׁ נִדְרָה", הרי נשואה אמונה, וכאן בארוסה; ובא לחלק בה, שאביה ובעלה מפירין נדריה. הפר האב ולא הפר הבעל, או הפר הבעל ולא הפר האב, הרי זה אינו מופר, ואין צריך לומר אם קים אחד מהם. ונדריה עליה • שנדרה בבית אביה, ולא שמע בהן אביה ולא הופרו ולא הוקמו. **אבן עזרא**

(ח) **וְשָׁמַע אִישׁ בַּיּוֹם שָׁמְעוּ וְהַחֲרִישׁ לָהּ וְקָמוּ נִדְרֶיהָ וְאָסְרָה אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּמוּ:**
 כ"י א – וְשָׁמַע אִישׁ וְגו' • הרי לה, שאם קים הבעל, שהוא קים.

(ט) **וְאִם בַּיּוֹם שָׁמַע אִישׁ יֵנִיא אוֹתָהּ וְהִפָּר אֶת־נִדְרָהָ אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְאֵת מִבְטָא שְׁפָתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ וַיְהִי וַיִּסַּח־לָהּ:**
 ט ואם ביום ששמע בעלה בעלה אעדי יתה ובטל ית נדרהא די עלה וית פרוש ספותהא די אסרת על נפשה ומן קדם יי ושתבק לה:

כ"י א – וְהִפָּר אֶת־נִדְרָהָ • יכול אפלו לא הפר האב? תלמוד לומר "בַּנְּעִרְיָה בֵּית אָבִיהָ" – כָּל שִׁבְעָנִיָּה בְּרִשּׁוֹת אָבִיהָ הִיא (קידושין יג). **אבן עזרא**

(י) **וְנָדַר אֶלְמָנָה וּגְרוּשָׁה כָּל אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ:**
 יונדר אלמנה וגרושה כל אשר-אסרה על-נפשה יקום עליה:

כ"י א – כָּל אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ • לפי שאינה לא ברשות אב ולא ברשות בעל; ובאלמנה מן הנשואין הכתוב מדבר, (נדרים סז) אבל אלמנה מן הארוסין – מת הבעל, נתרוקנה וחזרה לרשות האב.

(יא) **וְאִם־בֵּית אִישׁ נָדְרָה אוֹ־אָסְרָה אֶפְרָ עַל־נַפְשָׁהּ בְּשִׁבְעָה:**
 יא ואם בית בעלה נדרת או אסרת אסר על נפשה בקיום:

כ"י א – וְאִם־בֵּית אִישׁ נָדְרָה • בנשואה הכתוב מדבר. **אבן עזרא**

(יב) **וְשָׁמַע אִישׁ וְהַחֲרִישׁ לָהּ לֹא הֵנִיא אוֹתָהּ וְקָמוּ כָּל־נִדְרֶיהָ וְכָל־אֶפְרָ אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם:**
 יב וישמע איש ויחריש לה לא הניא אותה וקמו ויקומו כל נדרהא וכל אסר די אסרת על נפשה יקומו:

אבן עזרא על התורה

ו הניא. כמו שבר והפר, כמו את תנואתי: **ט ביום שמעו.** הדבר מפיה: **מבטא** שפתייה. השבועה: **יא ואם בית אישה נדרה.** האלמנה בימים הקדמונים, והניא אותה, לא תקים נדרה ביום שמעו. לא ביום אחר: **ז ונדריה עליה.** בבית אביה, ולא הניא אותה אביה, בעלה יניא אותה:

בימי אלמנותה. וזה על דבר העתיד, שנדרה ומת הבעל קודם הגעת הזמן. מלת סליחה מפורשת:

(יג) וְאִם־הִפֹּר יִפֹּר אַתֶּם, אִישָׁהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ
כָּל־מוֹצֵא שְׁפָתֶיהָ לְגִדְרֶיהָ וְלֹא־סָר נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם
אִישָׁהּ הַפֹּר וַיְהִי וַיִּלַּחֲלָהּ:

(יד) כָּל־גִּידֵר וְכָל־שִׁבְעַת אֶסֶר לַעֲנַת נַפֶּשׁ אִישָׁה
יִקְיֶמְנוּ וְאִישָׁהּ יִפְרֶנּוּ:

ה"י כָּל־גִּידֵר וְכָל־שִׁבְעַת אֶסֶר וְגו'. לפי שאמר שהבעל מפר, יכול כל גִּידֵרִים בְּמִשְׁמַע? תלמוד לומר
"לענת נפש" – אינו מפר אלא גִּידֵרִי עֲנוּי נֶפֶשׁ בְּלִבְדוּ. והם מפרשים בְּמִסְכַּת גִּידֵרִים (דף עט.) אבן עזרא

(טו) וְאִם־הִחֲרִישׁ יִחֲרִישׁ לָהּ אִישָׁהּ מִיּוֹם אֲלִיּוֹם
וְהָקִים אֶת־כָּל־גִּדְרֶיהָ אוֹ אֶת־כָּל־אֶסְרֶיהָ אֲשֶׁר
עָלָהּ הָקִים אַתֶּם בִּי־הִחֲרִישׁ לָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ:

ה"י מִיּוֹם אֲלִיּוֹם. שלא תאמר מצת לעת, לִכְךָ נֶאֱמַר "מִיּוֹם אֲלִיּוֹם" – לְלַמֶּדְךָ שְׁאִין מִפֶּר אֶלָּא עַד
שִׁתְּחַשֵּׁךְ. אבן עזרא

(טז) וְאִם־הִפֹּר יִפֹּר אַתֶּם אַחֲרֵי שָׁמְעוֹ וְנָשָׂא אֶת־
עֹנָהּ:

ה"י אַחֲרֵי שָׁמְעוֹ. אַחֲרֵי שִׁשְׁמַע וְקָם, שֶׁאָמַר: "אֶפְשִׁי בּוֹ" וְחִזַּר וְהִפֹּר לָהּ אֶפְלוּ בּוֹ בְּיוֹם. וְנָשָׂא
אֶת־עֹנָהּ. הוּא נִכְנָס תַּחְתֶּיהָ. לְמַדְנּוּ מִכָּאן, שֶׁהַגֹּרֵם תַּקְלָה לְחִבְרוֹ, הוּא נִכְנָס תַּחְתֵּיו לְכָל עוֹנָשִׁין. אבן עזרא

(יז) אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ
לְאִשְׁתּוֹ בֵּין־אָב לְבִתּוֹ בְּנִעֻרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ: פ אבן עזרא
לא (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

(ב) נָקֻם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים אַחֲרֵי
תֹּאסַף אֶל־עַמּוּךְ:

ה"י מֵאֵת הַמִּדְיָנִים. וְלֹא מֵאֵת הַמוֹאָבִים, שֶׁהַמוֹאָבִים נִכְנְסוּ לְדַבֵּר מִחַמַּת יִרְאָה, שֶׁהָיוּ יִרְאִים מֵהֶם שִׁיחִיו
שׁוֹלָלִים אוֹתָם, שֶׁלֹּא נֶאֱמַר אֶלָּא (דברים ב): "אֶל־תִּתְּנֵהוּ בָּם מִלְחָמָה", אֲבָל מִדְיָנִים נִתְעַבְרוּ עַל רִיב לֹא לָהֶם.
דָּבָר אַחֵר: מִפְּנֵי שְׁתֵּי פְרִידוֹת טוֹבוֹת שֵׁשׁ לִי לְהוֹצִיא מֵהֶם: רוֹת הַמוֹאָבִיָּה וְנִעְמָה הָעַמּוֹנִית.

(ג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם לֵאמֹר הַחֲלִצוּ מֵאִתְּכֶם
אֲנָשִׁים לְצָבָא וַיְהִיו עַל־מִדְיָן לָתֵת נִקְמַת־יְהוָה
בְּמִדְיָן:

אבן עזרא על התורה

יֵד לַעֲנוֹת נֶפֶשׁ. אֶפְלוּ לַעֲנוֹת נֶפֶשׁ שֶׁהוּא
הַצּוּם, כְּאֲשֶׁר פִּירְשְׁתִּי:
טו וְהָקִים. כָּבֹד הָקִים. וְאַחֵר כֵּן פִּירַשׁ אִיךָ
הָקִים אוֹתָם, בְּעִבּוֹר שֶׁהִחֲרִישׁ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ:
טז וְנָשָׂא אֶת עֹנָהּ. כִּי הִיא בְּרִשׁוֹתוֹ:
יז בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ. וְהִיא בּוֹגֶרֶת: בֵּין
אָב לְבִתּוֹ. אִם אֵינָהּ בּוֹגֶרֶת, עַל כֵּן נֶאֱמַר
בְּנִעֻרֶיהָ:

שיעור יומי ליום ראשון כ"ב תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום – לא – פרשת מטות-מסעי

כט כס"י וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה וְגו' (ספרי) אף-על-פי ששמע שמיתתו תלויה בדבר, עשה בשמחה ולא אחר. החלצו • פתרגומו, לשון חלוצי צבא מזיגים. אנשים • צדיקים, וכן (שמות טז): "בחר-לנו אנשים", וכן (דברים א): "אנשים חכמים וידעים". נקמת-ה' • שהעומד כנגד ישראל, כאלו עומד כנגד הקדוש-ברוך-הוא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ביאורים לפירוש רש"י ד עמ' 264)

שהעומד כנגד ישראל כאלו עומד כנגד הקב"ה (לא, ג) בשני מקומות אחרים מביא רש"י ענין זה – בפרשת בשלח (טז, ז) ובפרשת בהעלותך (י, לה), ושם מביא ראיה לכך מפסוק (תהלים פג, ג-ד): כִּי הִנֵּה אֲנִי בְיָדְךָ יְהִימִין וּמִשְׁנֵאִיךָ נִשְׂאוֹ רֹאשׁ, עַל עִמּוֹךְ יַעֲרִימוּ טוֹד. ואלו כאן אינו מביא ראיה לדבריו. ונמוקו עמו – כאן הרי מפךש בכתוב נקמת בני ישראל . . . נקמת ה' (פסוקים ב-ג), ואין צורך בראיה ממקום אחר. מה שאין כן בפרשת בשלח ובפרשת בהעלותך כתיב רק 'קמיו', 'משנאיך', ותו לא. אבן עזרא

(ד) אֶלֶף לַמִּטָּה אֶלֶף לַמִּטָּה לְכָל מִטּוֹת יִשְׂרָאֵל תִּשְׁלְחוּ לְצָבָא: דאלפא אלפא לשבטא אלפא לשבטא לכול שבטא דישאל תשלחון לחילא:

כס"י וַיִּשְׁלַח אֶת־מֹשֶׁה אֶלֶף לַמִּטָּה לְצָבָא אֹתָם (ספרי) לרבות שבט לוי.

(ה) וַיִּמְסְרוּ מֵאֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל אֶלֶף לַמִּטָּה שְׁנֵים-עָשָׂר אֶלֶף חֲלוּצֵי צָבָא: הוואתבחרו מאלפא דישאל אלפא לשבטא תרי עשר אלפין מזרזי חילא:

כס"י וַיִּמְסְרוּ • להודיע שבתן של רועי ישראל כמה הם חביבים על ישראל: עד שלא שמעו במיתתו מה הוא אומר? (שמות טז): "עוד מעט וסקלני", ומששמעו שמיתת משה תלויה בנקמת מדן, לא רצו ללכת עד שנמסרו על כרחן. אבן עזרא

(ו) וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֶלֶף לַמִּטָּה לְצָבָא אֹתָם וְאֶת־פִּינְחָס בֶּן־אֱלֶעָזָר הַכֹּהֵן לְצָבָא וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ וְחֲצִצְרוֹת הַתְּרוּעָה בִּידוֹ: וישלח אתה משה אלף אלפא לשבטא לחילא ויהיו וית פינחס בן אלעזר כהנא לחילא ומני דקודשא וחצצרת יבבמא בידה:

כס"י וְאֹתָם פִּינְחָס • מגיד, שהיה פינחס שקול כנגד כלם. ומפני מה הלך פינחס, ולא הלך אלעזר? אמר הקדוש-ברוך-הוא: מי שהתחיל במצוה, שהרג כזבי בת צור, יגמר. דבר אחר: שהלך לנקם נקמת יוסף אבי אמו, שנאמר (בראשית לו): "והמדינים מכרו אתו" (סוטה מ). ומניין שהיתה אמו של פינחס משל יוסף? שנאמר (שמות ו): "מבנות פוטיאל" – מזרע יתרו שפטים עגלים לעבודת אלילים ומזרע יוסף שפטפט ביצרו. (סוטה מג) דבר אחר: שהיה משוח מלחמה. וכלי הקדש • זה הארון והציץ, שהיה בלעם עמהם ומפריח מלכי מדן בכשפים והוא עצמו פורח עמהם, הראה להם את הציץ שהשם חקוק בו והם נופלים, לכך נאמר: "על-חלליהם" במלכי מדן, שנופלים על החללים מן האויר, וכן בבלעם כתיב: "אל-חלליהם" בספר יהושע (יג). בידו • ברשותו; וכן (במדבר כא): "ויקח את-כל-אצו מידו". אבן עזרא

(ז) וַיִּצְבְּאוּ עַל־מִדְיָן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וַיַּהֲרֹגוּ כָּל־זָכָר: וואתחילו על מדן כמא די פקיד יי ית משה וקטלו כל דכורא:

ויהרגו כל-זכר: אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

ג החלצו. חגרו חלוציכם: נקמת ה'. היא ה וימסרו. כמו וינתנו. וקרוב ממנו, למסור מעל בזה: ו וכלי הקדש. הארון: ו ויהרגו כל זכר. גדול בשנים:

ח וְיָת מַלְכֵי מִדְּיָן קָטְלוּ עַל קְטִילֵיהוֹן יִתְּ
אֹרִי וְיִת רָקֹם וְיִת צֹר וְיִת חֹר וְיִת רִבְעֵ
חֲמִשָּׁא מַלְכֵי מִדְּיָן וְיִת בִּלְעָם בַּר בְּעֹר
קָטְלוּ בַּחֲרָב:

(ח) וְאֶת־מַלְכֵי מִדְּיָן הָרָגוּ עַל־חֲלָלֵיהֶם אֶת־אֹרִי
וְאֶת־רָקֹם וְאֶת־צֹר וְאֶת־חֹר וְאֶת־רִבְעֵ חֲמִשָּׁת
מַלְכֵי מִדְּיָן וְאֵת בִּלְעָם בֶּן־בְּעֹר הָרָגוּ בַּחֲרָב:

כ"י חֲמִשָּׁת מַלְכֵי מִדְּיָן • וְכִי אִינִי רוֹאֶה שְׁחֲמִשָּׁה מִנֵּה הַפְּתוּב, לְמַד הַזֶּקֶק לוֹמַר "חֲמִשָּׁת"? אֵלָּא לְלַמֶּדֶךָ,
שֶׁשְׁשׁוּ כָּלָם בַּעֲצָה וְהָשׁוּ כָּלָם בַּפְּרָעוּת. בִּלְעָם הֵלֵךְ שָׁם לְטַל שְׂכָר עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה אֶלֶף שֶׁהָפִיל מִיִּשְׂרָאֵל
בַּעֲצָתוֹ, וְיָצָא מִמִּדְּיָן לְקִרְאֵת יִשְׂרָאֵל וּמִשְׁאֵן עֲצָה רָעָה. אָמַר לָהֶם: אִם כְּשֶׁהֵייתֶם שְׂשִׁים רְבּוּא לֹא
יִכְלֹתֶם לָהֶם, וְעַכְשָׁיו בִּי"ב אֶלֶף אַתֶּם בָּאִים לְהִלָּחֵם? נִתְּנוּ לוֹ שְׂכָרוֹ מְשָׁלֵם וְלֹא קִפְחוּהוּ. בַּחֲרָב • הוּא בָּא
עַל יִשְׂרָאֵל וְהִחְלִיף אֲמָנוּתוֹ בְּאֲמָנוּתָם, שְׁאִין נּוֹצְחִים אֵלָּא בְּפִיהֶם עַל־יְדֵי תַּפְלָה וּבִקְשָׁה, וְכֵּן הוּא וְתַפְשׁ
אֲמָנוּתָם לְקַלֵּלָם בְּפִיו, אִף הֵם בָּאוּ עֲלָיו וְהִחְלִיפוּ אֲמָנוּתָם בְּאֲמָנוּת הָאֲמוֹת שֶׁבָּאִין בַּחֲרָב, שְׁנֶאֱמַר (בְּרַאשִׁית
כ): "וְעַל־חֲרָבָךָ תַּחֲיָה". אֲבָן עֲזָרָא

ט וַיָּשָׁבוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־נָשֵׁי מִדְּיָן וְאֶת־טַפָּם וְאֵת
טַפְּלֵהוֹן וְיִת כָּל בְּעִירֵהוֹן וְיִת כָּל גִּיתֵיהוֹן
וְיִת כָּל נִכְסֵיהוֹן בְּזֹו:

(ט) וַיָּשָׁבוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־נָשֵׁי מִדְּיָן וְאֶת־טַפָּם וְאֵת
כָּל־בְּהֶמְתָּם וְאֶת־כָּל־מִקְנֵהֶם וְאֶת־כָּל־חֵילָם

בְּזֹו: אֲבָן עֲזָרָא

י וְיִת כָּל קְרוֹנֵיהוֹן בְּמוֹתִבְנֵיהוֹן וְיִת כָּל בֵּית
סִגְדָתָהוֹן אוֹקִידוֹ בְּנוֹרָא:

(י) וְאֵת כָּל־עֲרֵיהֶם בְּמוֹשְׁבֹתָם וְאֵת כָּל־טִירָתָם
שָׂרְפוּ בָאֵשׁ:

כ"י טִירָתָם • מָקוֹם פְּלִטְרִין שְׁלָהֶם, שֶׁהוּא לְשׁוֹן מוֹשֵׁב כּוֹמְרִים יוֹדְעֵי חֲקִיהֶם. דְּבָר אַחֵר: לְשׁוֹן מוֹשֵׁב
שָׂרִיָּהֶם, כְּמוֹ שְׁמֵתוֹרְגָם "סְרַגִּי פִלְשֵׁתִים" – "טוֹרְגִי פִלְשֵׁתָאִי". אֲבָן עֲזָרָא

יא וַיָּשָׁבוּ יִת כָּל עֲדָאָה וְיִת כָּל דְּבָרָתָא
בְּאֲנָשָׁא וּבְכַעֲרָא:

(יא) וַיָּקָחוּ אֶת־כָּל־הַשָּׁלָל וְאֵת כָּל־הַמִּלְקוֹחַ בָּאָדָם
וּבַבְּהֵמָה:

כ"י וַיָּקָחוּ אֶת־כָּל־הַשָּׁלָל וְגו' • מַגִּיד, שֶׁהָיוּ כְּשָׂרִים וְצַדִּיקִים, וְלֹא נִחַשְׁדוּ עַל הַגָּזֵל לְשַׁלֵּחַ יָד בַּבִּזָּה שְׁלֹא
בְּרִשׁוּת, שְׁנֶאֱמַר: "אֶת־כָּל־הַשָּׁלָל וְגו'", וְעַל־יָהֶם מִפְּרֵשׁ בַּקֶּבֶל "שְׁנִיף כְּעֶדֶר הָרַחֲלִים וְגו'", אִף אֲנָשִׁי
הַמִּלְחָמָה שֶׁבָּדוּ כָּלָם צַדִּיקִים. שָׁלָל • הֵן מִטְּלָטְלִין שֶׁל מַלְבוּשׁ וְתַכְשִׁיטִין. בְּזֹ • הוּא בֵּית מִטְּלָטְלִין, שְׂאִינָם
תַּכְשִׁיטִין. מִלְקוֹחַ • אָדָם וּבְהֵמָה. וּבְמָקוֹם שֶׁפְּתוּב "שְׁבִי" אֵצֶל "מִלְקוֹחַ": "שְׁבִי" – בָּאָדָם, וּ"מִלְקוֹחַ" –
בַּבְּהֵמָה. אֲבָן עֲזָרָא

יב וַיָּבֹאוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־עֲרֹת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשְּׁבִי וְאֶת־הַמִּלְקוֹחַ וְאֶת־הַשָּׁלָל
אֶל־הַמַּחֲנֶה אֶל־עֲרֹכֶת מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־יַרְדֵּן
דִּירָחוֹ: ס אֲבָן עֲזָרָא

(יב) וַיָּבֹאוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־עֲרֹת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשְּׁבִי וְאֶת־הַמִּלְקוֹחַ וְאֶת־הַשָּׁלָל
אֶל־הַמַּחֲנֶה אֶל־עֲרֹכֶת מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־יַרְדֵּן
דִּירָחוֹ: ס אֲבָן עֲזָרָא

אֲבָן עֲזָרָא עַל הַתּוֹרָה

יא וַיָּקָחוּ אֶת כָּל הַשָּׁלָל וְאֵת כָּל
הַמִּלְקוֹחַ. שָׁם כָּלֵל לְאָדָם וּלְבְּהֵמָה:
יב הַשְּׁבִי. פָּרַט לְאָדָם: הַשָּׁלָל. הֵם
הַבְּגָדִים:

ט חֵילָם. שָׁם כָּלֵל. וְהוּא זָהָב וְכֶסֶף וְנִחְשָׁת
וּבְרָזָל וּבְגָדִים:
י וְאֵת כָּל עֲרֵיהֶם בְּמוֹשְׁבֹתָם. כָּלֵל וּפָרַט:
טִירָתָם. אֲרֻמוֹת הַמַּלְכִּים:

ח וְאֵת צֹר. אֲבִי כְּנָבִי: בִּלְעָם בֶּן בְּעֹר.
יז אוֹמְרִים, אַחֵר שֶׁשָּׁב אֶל מְקוֹמוֹ, בָּא אֶל
מִדְּיָן. כְּאִשְׁרֵי שְׁמַע הַמַּגִּפָּה שֶׁהִיטָה בְּיִשְׂרָאֵל
בַּעֲצָתוֹ, שָׁב לְקַחַת מָמוֹן מִזְקָנֵי מִדְּיָן:

♦ יום שני כ"ג תמוז ♦

(יג) וַיֵּצְאוּ מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְכָל־נְשֵׁי־הָעֵדָה לִקְרֹאתֶם אֶל־מַחֲוִיז לַמַּחֲנֶה:

כ"ג י"ג וַיֵּצְאוּ מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן • לְפִי שָׂרְאוּ אֶת נְעָרֵי יִשְׂרָאֵל יוֹצְאִים לַחֲטָף מִן הַבְּזָה.

(יד) וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הַחֵיל שָׂרֵי הָאֲלָפִים וְשָׂרֵי הַמֵּאוֹת הַבָּאִים מִצִּבְא הַמִּלְחָמָה:

כ"ג י"ד וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הַחֵיל • מִמֵּנִים עַל הַחֵיל; לְלַמֶּדְךָ, שֶׁכָּל סִרְחוֹן הַדּוֹר תְּלוּי בְּגִדּוּלִים, שֶׁיֵּשׁ כַּח בְּיָדָם לַמַּחֲוֹת. אבן עזרא

(טו) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה הַחַיִּיתֶם כָּל־נַקְבָּה: אבן עזרא

(טז) הֵן הִנֵּה הָיוּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדַבָּר בִּלְעָם לְמַסֵּר מַעַל בַּיהוָה עַל־דְּבַר פֶּעֹר וַתְּהִי הַמִּגֶּפֶה בַּעֲרַת יְהוָה:

כ"ג ט"ז הֵן הִנֵּה • מַגִּיד, שֶׁהָיוּ מִפִּירִין אוֹתָן: זוֹ הִיא שְׁנִכְשֵׁל פְּלוּנִי בָּהּ. בְּדַבָּר בִּלְעָם • אָמַר לָהֶם: אִפְלוּ אַתֶּם מְכַנִּיסִים כָּל הַמוֹנוֹת (ס"א הָאֲמוֹת) שֶׁבְּעוֹלָם, אֵין אַתֶּם יְכוּלִים לָהֶם; שָׁמָּה מְרַבִּים אַתֶּם מִן הַמַּצְרִים שֶׁהָיוּ שֵׁשׁ מֵאוֹת רֶכֶב בַּחוּר? בּוֹאוּ וְאַשְׁיֹאֲכֶם עֲצָה: אֲלֵהֶם שֶׁל אֱלֹהֵי שׁוֹנָא זְמָה הוּא וְכו', כִּדְאִיתָא בַּחֲלָק וּבִסְפָּרִי.

(יז) וַעֲתָה הִרְגוּ כָל־זָכָר בִּטָּף וְכָל־אִשָּׁה יָדַעַת אִישׁ לְמַשְׁכַּב זָכָר הִרְגוּ:

כ"ג י"ז וְכָל־אִשָּׁה יָדַעַת אִישׁ • (יבמות ס) רְאוּיָה לְהַבְעֵל אֶף־עַל־פִּי שְׁלֹא נִבְעֲלָה. (יבמות ס) וּלְפָנַי הַצִּיץ הַעֲבִירוּם, וְהָרְאוּיָה לְהַבְעֵל פְּנִיָּה מוֹרִיקוֹת. הִרְגוּ • (ספרי) לָמָּה חֲזַר וְאָמַר? לְהַפְסִיק הַעֲנִינָן, דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, שֶׁאִם אֲנִי קוֹרָא: "הִרְגוּ כָל־זָכָר בִּטָּף וְכָל־אִשָּׁה יָדַעַת אִישׁ... וְכָל הַטָּף בְּנָשִׁים וְגו'", אֲנִי יוֹדֵעַ אִם לְהִרְגַּ (וְכָל־אִשָּׁה יָדַעַת) עִם הַזְּכָרִים אוֹ לְהַחֲיוֹת עִם הַטָּף? לָכֵן נֶאֱמַר "הִרְגוּ". אבן עזרא

(יח) וְכָל־הַטָּף בְּנָשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ מַשְׁכַּב זָכָר הַחֲיוּ לָכֶם:

(יט) וְאַתֶּם חֲנּוּ מַחֲוִיז לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים כָּל־הִרְגָּ נֶפֶשׁ וְכָל־ נֶגַע בַּחֲלָל תִּתְחַטְּאוּ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אַתֶּם וּשְׂבִיכֵיכֶם:

אבן עזרא על התורה

י"ד עַל פְּקוּדֵי הַחֵיל. מַגִּיד, שֶׁהָיוּ מִפִּירִין אוֹתָן; זוֹ הִיא שְׁנִכְשֵׁל פְּלוּנִי בָּהּ. בְּדַבָּר בִּלְעָם • אָמַר לָהֶם: אִפְלוּ אַתֶּם מְכַנִּיסִים כָּל הַמוֹנוֹת (ס"א הָאֲמוֹת) שֶׁבְּעוֹלָם, אֵין אַתֶּם יְכוּלִים לָהֶם; שָׁמָּה מְרַבִּים אַתֶּם מִן הַמַּצְרִים שֶׁהָיוּ שֵׁשׁ מֵאוֹת רֶכֶב בַּחוּר? בּוֹאוּ וְאַשְׁיֹאֲכֶם עֲצָה: אֲלֵהֶם שֶׁל אֱלֹהֵי שׁוֹנָא זְמָה הוּא וְכו', כִּדְאִיתָא בַּחֲלָק וּבִסְפָּרִי.

כ"ג י"ז הֵן הִנֵּה • מַגִּיד, שֶׁהָיוּ מִפִּירִין אוֹתָן; זוֹ הִיא שְׁנִכְשֵׁל פְּלוּנִי בָּהּ. בְּדַבָּר בִּלְעָם • אָמַר לָהֶם: אִפְלוּ אַתֶּם מְכַנִּיסִים כָּל הַמוֹנוֹת (ס"א הָאֲמוֹת) שֶׁבְּעוֹלָם, אֵין אַתֶּם יְכוּלִים לָהֶם; שָׁמָּה מְרַבִּים אַתֶּם מִן הַמַּצְרִים שֶׁהָיוּ שֵׁשׁ מֵאוֹת רֶכֶב בַּחוּר? בּוֹאוּ וְאַשְׁיֹאֲכֶם עֲצָה: אֲלֵהֶם שֶׁל אֱלֹהֵי שׁוֹנָא זְמָה הוּא וְכו', כִּדְאִיתָא בַּחֲלָק וּבִסְפָּרִי.

כ"ג י"ז הֵן הִנֵּה • מַגִּיד, שֶׁהָיוּ מִפִּירִין אוֹתָן; זוֹ הִיא שְׁנִכְשֵׁל פְּלוּנִי בָּהּ. בְּדַבָּר בִּלְעָם • אָמַר לָהֶם: אִפְלוּ אַתֶּם מְכַנִּיסִים כָּל הַמוֹנוֹת (ס"א הָאֲמוֹת) שֶׁבְּעוֹלָם, אֵין אַתֶּם יְכוּלִים לָהֶם; שָׁמָּה מְרַבִּים אַתֶּם מִן הַמַּצְרִים שֶׁהָיוּ שֵׁשׁ מֵאוֹת רֶכֶב בַּחוּר? בּוֹאוּ וְאַשְׁיֹאֲכֶם עֲצָה: אֲלֵהֶם שֶׁל אֱלֹהֵי שׁוֹנָא זְמָה הוּא וְכו', כִּדְאִיתָא בַּחֲלָק וּבִסְפָּרִי.

כ"ג י"ז הֵן הִנֵּה • מַגִּיד, שֶׁהָיוּ מִפִּירִין אוֹתָן; זוֹ הִיא שְׁנִכְשֵׁל פְּלוּנִי בָּהּ. בְּדַבָּר בִּלְעָם • אָמַר לָהֶם: אִפְלוּ אַתֶּם מְכַנִּיסִים כָּל הַמוֹנוֹת (ס"א הָאֲמוֹת) שֶׁבְּעוֹלָם, אֵין אַתֶּם יְכוּלִים לָהֶם; שָׁמָּה מְרַבִּים אַתֶּם מִן הַמַּצְרִים שֶׁהָיוּ שֵׁשׁ מֵאוֹת רֶכֶב בַּחוּר? בּוֹאוּ וְאַשְׁיֹאֲכֶם עֲצָה: אֲלֵהֶם שֶׁל אֱלֹהֵי שׁוֹנָא זְמָה הוּא וְכו', כִּדְאִיתָא בַּחֲלָק וּבִסְפָּרִי.

כ"ג"א מחוץ למחנה • שלא יפנסו לעזרה. כל הרג נפש • (ספרי) רבי מאיר אומר: בהורג בדבר המקבל טמאה הכתוב מדבר. ולמדך הכתוב: שהכלי מטמא אדם בחבורי המת, כאלו נוגע במת עצמו. או יכול אפילו זרק בו חץ והרגו? תלמוד לומר: "וכל נגע בחלל", מקיש הורג לנגע, מה נוגע על-ידי חבורו, אף הורג על-ידי חבורו. תתחטאו • במי נדה כדין שאר טמאי מתים, שאף לדברי האומרים (יבמות סא) קברי עובדי גילולים אינן מטמאין באהל, שנאמר (יחזקאל לד): "ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם", אתם קרויים אדם ואין עובדי גילולים קרוין אדם, מודה הוא שהעובדי גילולים מטמאין במגע ובמשא, שלא נאמר אדם אלא אצל טמאת אהלים, שנאמר (במדבר יט): "אדם כי ימות באהל". אתם ושביכם • לא שהנכרים מקבלין טמאה וצריכין הנזאה, אלא מה אתם בגי-כרית, אף שביכם, כשיבואו לכרית ויטמאו, צריכין הנזאה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ביאורים לפירוש רש"י ד עמ' 269)

בהורג בדבר המקבל טמאה הכתוב מדבר, ולמדך הכתוב שהכלי מטמא אדם בחבורי המת כאלו נגע במת עצמו (לא, יט) יש לשאל, הרי בפסוק נאמר כל הורג נפש, ובפשוטו של מקרא משמע שהכונה הן בחרב והן בחץ? ויש לומר, דהנה ממה שנאמר כל הורג נפש משמע, שכל מי שהורג אדם נטמא בטמאת מת, הינו שהטמאה אינה קשורה לנגיעה במת או עם המצאות באהל המת, אלא עצם מעשה ההריגה מטמא. ולפי זה קשה: מפיו שיש כאן גדר חדש של טמאת מת, מדוע לא נזכר דין זה לעיל בפרשת חקת (יט, א ואילף), שם נאמרו כל דיני טמאת מת? ועל זה מתרץ שהטמאה היא פרט בטמאת **מגע**, עליה כבר למדנו לעיל, אלא שהתורה מפרטת ומחדשת כאן, שהנוגע בכלי הנוגע במת הרי זה כאלו נוגע במת עצמו. **אבן עזרא**

(כ) **וכל-בגד וכל-כלי-עור וכל-מעשה עזים וכל-בלי-עץ תתחטאו: ם**
כ וכל לבוש וכל מן דמשח וכל עובד מעזי
וכל מן דעא תדין עלוהי:

כ"ג"א וכל-מעשה עזים • (ת"כ) להביא כלי הקרנים והשולפים והעצמות. **אבן עזרא**

(כא) **ויאמר אלעזר הכהן אל-אנשי הצבא הבאים למלחמה זאת חקת התורה אשר-צוה יהוה את-משה:**
כא ואמר אלעזר כהנא לגברי חילא דאתו
לקרבא דא גזרת אורייתא די פקיד יי ית
משה:

כ"ג"א ויאמר אלעזר הכהן וגו' • לפי שבא משה לכלל כעס, בא לכלל טעות, שנתעלמו ממנו הלכות געולי נכרים, וכן אתה מוצא בשמיני למלואים, שנאמר (ויקרא י): "ויקצף (משה) על-אלעזר ועל-איתמר" – בא לכלל כעס, בא לכלל טעות, וכן (במדבר כ) ב"שמעו-נא המרים": "ויף את-הסלע" – על-ידי הכעס טעה. **אשר צוה ה' וגו' • (ספרי) תלה ההוראה ברבו. אבן עזרא**

(כב) **אך את-הזהב ואת-הכסף את-הנחשת את-הברזל את-העפרת:**
כב ברם ית דהבא וית כסףא ית נחשתא ית
פרזלא ית אבצא וית אברא:

כ"ג"א אך את-הזהב וגו' • אף-על-פי שלא הזהיר לכם אלא על הלכות טמאה, עוד יש להזהיר לכם על הלכות געול. ו"אך" לשון מעוט, כלומר ממעטין אתם מלהשתמש בכלים אפלו לאחר טהרתן מטמאת המת עד שיטהרו מבליעת אסור נבלות. ורבותינו אמרו: "אך את-הזהב" לומר, שצריך להעביר חלדה שלו קדם שיגעילנו, וזהו לשון "אך", שלא יהא שם חלדה, אך המתכת יהיה כמות שהוא. **אבן עזרא**

— אבן עזרא על התורה —

הפנה, לאלעזר נתנה. ומשה אמר להם
מתחטאו, דרך כלל, ואלעזר פירש להם:
כב הבדיל. דרוע:

ועמכם כל בגד עד שתחטאו. או תהיה
מלת מתחטאו, יוצאה. וכן והתאיתם לכם,
כי הגבול הוא הפעול:
כא ויאמר אלעזר הכהן. כי חקת תורת

יט אתם ושביכם. בעבור הגבול השוכן
בתוכם:

כ וכל מעשה עזים. כאשר פירשתי. והנה
הבגד, בעבור שנגע בכלל הוא טמא השעם

כג כל מדעם דמתעל בנורא תעברונה בנורא
וידפי ברם במי אדיותא יתדי וכל די לא
מתעל בנורא תעברונה במיא :

(כג) פֿל־דְּדָבָר אֲשֶׁר־יָבֹא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ וְתִהְיֶה
אֵךְ בְּמִי נִדָּה יִתְחַטֵּא וְכָל אֲשֶׁר לֹא־יָבֹא בָאֵשׁ
תַּעֲבִירוּ בְּמִים:

הש"י פֿל־דְּדָבָר אֲשֶׁר־יָבֹא בָאֵשׁ • לְבַשֵּׁל בּוֹ כָּלוּם • תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ • (ע"ד ב) כְּדָרְךָ תִּשְׁמִישׁוּ – הַגְעַלְתוּ, מֵה
שֶׁתִּשְׁמִישׁוּ עַל־יְדֵי חֲמִין, יִגְעִילְנּוּ בְּחֲמִין, וְמֵה שֶׁתִּשְׁמִישׁוּ עַל־יְדֵי צָלִי, כְּגוֹן הַשְּׁפּוֹד וְהָאֶסְכָּלָה, יִלְבַּנּוּ
בְּאוֹר • אֵךְ בְּמִי נִדָּה יִתְחַטֵּא • לְפִי פֶשׁוּטוֹ "חֲטוּי" זֶה לְטַהֵרוֹ מִטְּמֵאָת מֵת • אָמַר לָהֶם: צָרִיכִין הַפְּלִים
גְּעוּל לְטַהֵרֵם מִן הָאֶסּוּר, וְחֲטוּי לְטַהֵרֵן מִן הַטְּמֵאָה • וְרַבּוּתֵינוּ דְּרִשׁוּ מִכָּאן, שְׂאֵף לְהַכְשִׁירֵן מִן הָאֶסּוּר הַטְּעִין
טְבִילָה לְכָלִי מִתְּכּוֹת, וְיִמִּי נִדָּה הַתְּכּוֹבִין כָּאן, דְּרִשׁוּ - מִים הָרְאוּים לְטַבֵּל בָּהֶם נִדָּה • וְכִמְּהָ הֵם? אַרְבָּעִים
סָאָה • וְכָל אֲשֶׁר לֹא־יָבֹא בָאֵשׁ • כָּל דְּבָר שְׂאִין תִּשְׁמִישׁוּ עַל־יְדֵי הָאוּר, כְּגוֹן כּוֹסוֹת וְצִלּוּחִיוֹת שֶׁתִּשְׁמִישֵׁן
בְּצוּנָן וְלֹא בְּלֶעֶז אֶסּוּר • תַּעֲבִירוּ בְּמִים • מִטְבִּילוֹ וְדִיו, וְדוֹקָא כָּלִי מִתְּכּוֹת • אבן עזרא

(כד) וְכַבֵּסְתֶּם בְּגִדֵיכֶם בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וְתִהְיֶה רֵאשִׁית וְאַחֶר
תָּבֹאוּ אֶל־הַמַּחֲנֶה: ס

הש"י אֶל־הַמַּחֲנֶה • לְמַחֲנֶה שְׂכִינָה, שְׂאִין טְמֵא מֵת טְעוֹן שְׁלוֹחַ מִמַּחֲנֶה לְוִיָּה וּמִמַּחֲנֶה יִשְׂרָאֵל •

(כה) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

(כו) שָׂא אֶת רֹאשׁ מַלְקוֹת הַשְּׁבִי בָאָדָם וּבְבִהְמָה
אֲתָהּ וְאַלְעֹזֶר הַבִּלְוִן וְרֹאשֵׁי אֲבוֹת הָעֵדָה:

הש"י שָׂא אֶת רֹאשׁ • קַח אֶת הַחֹשֶׁבּוֹן • אבן עזרא

(כז) וְחִצִּית אֶת־הַמַּלְקוֹת בֵּין תַּפְשֵׁי הַמַּלְחָמָה
הַיִּצְאִים לְצִבָּא וּבֵין פֿל־הָעֵדָה:

הש"י וְחִצִּית אֶת־הַמַּלְקוֹת בֵּין תַּפְשֵׁי הַמַּלְחָמָה וּגו' • חֲצִיו לְאֵלוֹ וְחֲצִיו לְאֵלוֹ • אבן עזרא

(כח) וְהִרְמֹת מִכֶּם לַיהוָה מֵאֵת אֲנָשֵׁי הַמַּלְחָמָה
הַיִּצְאִים לְצִבָּא אֶחָד נֶפֶשׁ מִחֲמֵשׁ הַמֵּאוֹת מִן־הָאָדָם
וּמִן־הַבָּקָר וּמִן־הַחֲמֹרִים וּמִן־הַצֹּאן:

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (ע"פ לְקו"ש חז"ל עמ' 110 ואילך – מִתּוֹךְ 'לְקִרְאֵת שַׁבָּת')

אֶחָד מִחֲמֵשׁ מֵאוֹת בְּדִיוֹק

וְהִרְמֹת מִכֶּם לַיהוָה • • אֶחָד נֶפֶשׁ מִחֲמֵשׁ הַמֵּאוֹת (לא, כח)

בְּפֶרֶשְׁתָּנוּ מִסֵּפֶר שֶׁהַקֶּב"ה צִוָּה לְמֹשֶׁה לְחַלֵּק אֶת הַמַּלְקוֹת לְשְׁנֵי חֲלָקִים, מַחֲצִית לְתֵת לְאֲנָשֵׁי הַצִּבָּא וּמַחֲצִית לְכָל הָעֵדָה,
וּלְהַפְרִישׁ מִכֶּס לַה' - אֶחָד מִחֲמֵשׁ מֵאוֹת מִחֲלָק אֲנָשֵׁי הַצִּבָּא, וְאֶחָד מִחֲמֵשִׁים מִמַּחֲצִית הַשְּׁנִיָּה. לֵאמֹר מִפְּרֹט הַכְּתוּב כִּמְּהָ
הָיָה סְכּוּם מַחֲצִית הַמַּלְקוֹת, וְכִמְּהָ הָיָה סְכּוּם אֶחָד מִחֲמֵשׁ מֵאוֹת שֶׁהַפְּרִישׁוֹ אֲנָשֵׁי הַצִּבָּא.

אבן עזרא על התורה

כְּמוֹ שֶׁמֶשׁ גִּרַּח: וְרֹאשֵׁי אֲבוֹת הָעֵדָה. הֵם
הַנְּשִׂאִים:

כֹּז וְחִצִּית אֶת הַמַּלְקוֹת. שֵׁם כָּלִל:

רִחְבָּה מִדְּעַתְנוּ:

כֹּז שָׂא אֶת רֹאשׁ. פִּירֶשְׁתִּי: מַלְקוֹת.

הַבְּהֵמָה: הַשְּׂבִי. הָאָדָם. וְתִחַסֵּר מֵלֵת ו',

כג אֵךְ בְּמִי נִדָּה יִתְחַטֵּא. הָיָה נִרְאֶה לָנוּ,
כִּי הוּא מִי אֶפֶר הַפָּרָה, כְּמוֹ מִי נִדָּה לֹא
זוֹרֵק עָלָיו. וְחֲזו"ל אָמְרוּ, כִּי טַעְמוֹ, בְּשַׁעֲוֹר
הַמִּים שֶׁתִּרְחֹץ בָּהֶם הָאִשָּׁה הַנִּדָּה. וְדַעְתָּם

והקשה ה'אור החיים' הקדוש, וזה לשונו: "צל"ד למה האריך כל כך בפרטי החשבון בדבר שיכול כל הבא למנות לידע כי כך יעלה למחצה וכן יעלה למכס וגו', גם בענין מחצת העדה . . דן אנכי שלא היה צריך לאומרו". וכן הקשו הרמב"ן ועוד מפרשים, ותרצו באופנים שונים.

ויש לתרץ, דבזה בא הכתוב לישב תמי' אפשרית, והיא: אלוהא המפרש בכתוב, הרי בפשטות לא מסתבר כלל, שהשבי והמלקוח באדם ובבהמה מספרם יעלה למספר מדויק עד כדי כך שמוחציתו יחלק לקבוצות של חמשים וחמש מאות בדיוק, בלי שיתר עדף, וכלשון הגמ' (חולין כח, ב ועוד) "אי-אפשר א"א לצמצם". ואם פן קשה, למה לא צוה הקב"ה מה לעשות עם העדף?

ולכן מפרט הכתוב את כל המספרים בפרטיות, להודיע שבנז"ד אכן היה לכל מין בפ"ע מספר מדויק, ולא נשאר עדף. [והא דלא פרט כמה ה' אחד מחמשים, כי אחרי שכתב שלא ה' עדף פשחלקו לחמש מאות מוכן מעצמו שגם בחמשים ה' בן]. **אבן עזרא**

(כט) **בְּמִחְצִיתָם תִּקְחוּ וְנִתְּתָה לְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן תְּרוּמָה יְהוָה:**

כט מפלגותיהון תסבין ותיבה לאלעזר כהנא אפרשותא קדם יי:

ל ומפלגות בני ישראל תסב חד דאסתחד מן חמשין מן אנשא מן תורי מן חמרי ומן ענא מכל בעירא ותיבה ויהיון ללואי נטרי מטרת משפנא דיי:

(ל) **וּמִמִּחְצֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל תִּקַּח אֶחָד אֶחָז מִן הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאָדָם מִן־הַחֲמִירִים וּמִן־הַצֹּאן מִכֹּל־הַבְּהֵמָה וְנִתְּתָה אֹתָם לְלוֹיִם שְׂמִרֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן יְהוָה:** **אבן עזרא**

לא ועבד משה ואלעזר כהנא כמה די פקיד יי ית משה:

(לא) **וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:**

לב ויהיה דברתא שאר בנא די בזו עמא די נפקו לחילא ענא שית מאה ושבעין וחמשא אלפין:

(לב) **וַיְהִי הַמִּלְקוֹחַ יֵתֵר הַבֶּזֶז אֲשֶׁר בָּזְזוּ עִם הַצֹּבָא צֹאן שְׁש־מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁבַע־עֶשְׂרִים אֶלֶף וַחֲמִשָּׁת אֲלָפִים:**

כס"א ויהי המלקוח יתר הבזז. לפי שלא נצטוו להרים מכס מן המטלטלין אלא מן המלקוח, כתב את הלשון הזה: ויהי המלקוח, שבא לכלל חלקה ולכלל מכס, שהיה עודף על בז המטלטלין אשר בזזו עם הצבא איש לו, ולא בא לכלל חלקה, מספר הצאן וגו'. **אבן עזרא**

(לג) **וּבִקֶּר שָׁנִים וּשְׁבַע־עֶשְׂרִים אֶלֶף:**

לג ותורי שבעין ותריין אלפין:

(לד) **וּחֲמִירִים אֶחָד וּשְׁשִׁים אֶלֶף:**

לד וחמרי שתין וחד אלפין:

(לה) **וַנִּפֹּשׂ אָדָם מִן־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר כֹּל־נֶפֶשׁ שָׁנִים וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף:**

לה ונפשא אדם מן הנשים אשר לא ידעו משכב משכבי דכורא כל נפשתא תלתין ותריין אלפין:

שיעור יומי ליום שני כ"ג תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום - לא - פרשת מטות-מסעי לה

לו וְתָהִי הַמַּחֲצֵה חֶלֶק הַיָּצְאִים בַּצֵּבָא מִסֵּפֶר הַצָּאֵן
שְׁלֹש־מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וְשִׁבְעַת אֲלָפִים
וְחָמֵשׁ מֵאוֹת:

לז וַיְהִי הַמָּכֶם לַיהוָה מִן־הַצָּאֵן שֵׁשׁ מֵאוֹת חֲמִשׁ
וְשִׁבְעִים:

לח וְהַבִּקֵּר שֵׁשָׁה וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וּמִכָּסֶם לַיהוָה
שָׁנִים וְשִׁבְעִים:

לט וְחִמְרִים שְׁלֹשִׁים אֶלֶף וְחֲמִשׁ מֵאוֹת וּמִכָּסֶם
לַיהוָה אֶחָד וְשִׁשִּׁים:

מ וְנִפְשׁ אָדָם שֵׁשָׁה עֶשֶׂר אֶלֶף וּמִכָּסֶם לַיהוָה
שָׁנִים וּשְׁלֹשִׁים נֶפֶשׁ:

מא וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־מִכָּסֶם תְּרוּמַת יְהוָה לְאַלְעָזָר
הַכֹּהֵן בֶּאֱשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

מב וּמִמַּחֲצִית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חֲצָה מֹשֶׁה מִן־
הָאֲנָשִׁים הַצֵּבָאִים:

מג וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־מִכָּסֶם תְּרוּמַת יְהוָה לְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן בֶּאֱשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

מד וְהָיָה מִכָּסֶם הָעֵדָה מִן־הַצָּאֵן שְׁלֹש־מֵאוֹת אֶלֶף
וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף שִׁבְעַת אֲלָפִים וְחָמֵשׁ מֵאוֹת:

מז וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִמַּחֲצֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הָאֶחָד אֶחָד
מִן־הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאָדָם וּמִן־הַבְּהֵמָה וַיִּתֵּן אֹתָם
לְלֹוִים שְׁמֵרֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן יְהוָה בֶּאֱשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה:

מח וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הָאֶחָד אֶחָד מִן־הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאָדָם וּמִן־הַבְּהֵמָה וַיִּתֵּן אֹתָם לְלֹוִים שְׁמֵרֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן יְהוָה בֶּאֱשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

מט וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִמַּחֲצֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הָאֶחָד אֶחָד
מִן־הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאָדָם וּמִן־הַבְּהֵמָה וַיִּתֵּן אֹתָם לְלֹוִים שְׁמֵרֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן יְהוָה בֶּאֱשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

מז וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הָאֶחָד אֶחָד מִן־הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאָדָם וּמִן־הַבְּהֵמָה וַיִּתֵּן אֹתָם לְלֹוִים שְׁמֵרֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן יְהוָה בֶּאֱשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

מז וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הָאֶחָד אֶחָד מִן־הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאָדָם וּמִן־הַבְּהֵמָה וַיִּתֵּן אֹתָם לְלֹוִים שְׁמֵרֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן יְהוָה בֶּאֱשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

(מח) וַיִּקְרְבוּ אֶל־מֹשֶׁה הַפְּקָדִים אֲשֶׁר לְאַלְפֵי הַצֹּבָא שְׂרֵי הָאֲלָפִים וְשְׂרֵי הַמֵּאוֹת:

כ"י"א הפקדים • המנזים • אבן עזרא

(מט) וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה עֲבָדֶיךָ נִשְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ אֲנִישֵׁי הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר בִּידֵנוּ וְלֹא־נִפְקַד מִמֶּנּוּ אִישׁ:

כ"י"ב וְלֹא־נִפְקַד • ולא נחסר, ותרגומו "ולא שגא", אף הוא בלשון ארמי "חסרון", כמו (בראשית לא): "אֲנֹכִי אֲחַטְּנָה" תרגומו: "דְּהוֹת שְׂגִיא מִמִּנְנָא", וכן (שמואל א כ): כִּי יִפְקַד מוֹשָׁבְךָ – יחסר מקום מושבך, איש הרגיל לישוב שם, וכן (שם כ): "וַיִּפְקַד מְקוֹם דָּוִד" – נחסר מקומו ואין איש יושב שם. אבן עזרא

(נ) וַנִּקְרַב אֶת־קֶרְבֶּן יְהוָה אִישׁ אֲשֶׁר מִצָּא כְּלִי־זָהָב אֲצֻעָה וְצִמִּיד טַבַּעַת עָגִיל וְכוּמָז לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵינוּ לִפְנֵי יְהוָה:

כ"י"ג אֲצֻעָה • אלו צמידים של רגל. וצמיד • של יד. עגיל • נזמי אֶזֶן. וְכוּמָז • דפוס של בית הרחם, לכפר על הרהור הלב של בנות מדין. אבן עזרא

(נא) וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת־הַזָּהָב מֵאֵתָם כָּל כְּלִי מַעֲשֵׂה: אבן עזרא

(נב) וַיְהִי כִּלְי־זָהָב הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הָרִימוּ לַיהוָה שֵׁשֶׁה עֶשְׂרֵי אֵלֶף שִׁבְע־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל מֵאֵת שְׂרֵי הָאֲלָפִים וּמֵאֵת שְׂרֵי הַמֵּאוֹת:

(נג) אֲנִישֵׁי הַצֹּבָא בָּזוּ אִישׁ לוֹ: אבן עזרא

(נד) וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת־הַזָּהָב מֵאֵת שְׂרֵי הָאֲלָפִים וְהַמֵּאוֹת וַיָּבֵאוּ אוֹתוֹ אֶל־אַהֲל מוֹעֵד וּפְרוֹן לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי יְהוָה: פ

אבן עזרא על התורה

מח הפקדים. פירשתינו: מט אשר בידינו. בעבור היותם בראשותם. וכן ולקחת בידך עשרה אנשים: נ ונקרב. במחשבה או בפה: אצעדה. היא על הנדוץ, כי בן כתוב: וצמיד. ליד:	טבעת. באצבע: עגיל. באזנים, כי בן כתוב. אולי נקרא בן, בעבור היותו עגול: וכוּמָז. בכתביו: נא כל כלי מעשה. הגיד הכתוב שלא	היה בהם כלי שבור: נג אנשי הצבא בזו איש לו. הנכיר הכתוב זה, להודיע כי זהב רב וכלי מעשה בזו כל אחד:
--	--	---

♦ יום שלישי כ"ד תמוז ♦

א ובעיר סגי הנה לבני ראובן ולבני גד
תקיף לחדא וחזו זת ארע יעזר וזת ארע
גלעד והא אתרא אתר פשר לבית בעיר:

לב (א) ומקנה רב ה'ה לבני ראובן ולבני גד עצום
מאד ויראו את-ארץ יעזר ואת-ארץ גלעד והנה
המקום מקום מקנה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ט עמ' 18)

ומקנה רב ה'ה לבני ראובן ולבני גד (לב, א) איתא בספרים ששני השבטים הללו חבבו את המן ולא אכלו מאכלים
אחרים, ולפיכך לא שחטו את צאנם ובקרום, כשבטים האחרים, וכך היה להם מקנה רב. ויש לבאר את הקשר בין הסבה
(חבת המן) למסובב (הרצון להשאר בעבר הירדן, שהוא מקום מקנה). דהנה, מבאר בחסידות שבני גד ובני ראובן רצו להשאר בעבר
הירדן ולעסוק במקנה משום שבעבודת מרעה הצאן אין טרדות, ובעסוק זה יוכלו תמיד להיות קשורים להקב"ה. מובן
אם כן, שחבת המן, לחם מן השמים, הביאה לכך שלא רצו להפגס לארץ ישראל ולעסוק בענינים ארציים. **אבן עזרא**

ב ויבאו בני גד ובני ראובן ואמרו למשה
ולאלעזר כהנא ולרברבי כנשתא למימר:

(ב) ויבאו בני גד ובני ראובן ויאמרו אל-משה
ואל-אלעזר כהנא ואל-נשיאי העדה לאמר: **אבן עזרא**

ג מכללתא ומלכשתא וכומרינ ובית נמרין
ובית חשכנא ובעלי דכבא (וכימא) וסיעת
בית קברתא דמשה ובעזר:

(ג) עטרות ודיבן ויעזר ונמרה וחשבון ואלעלה
ושכם ונבו ובעזר:

ה"ע עטרות ודיבן וגו' • מארץ סיחון ועוז ה'יו.

ד ארעא די מחא יי ית יתבהא קדם כנשתא
דישראל ארע פשרא לבית בעיר היא
ולעבדיך אית בעיר:

(ד) הארץ אשר הבה יהוה לפני עדת ישראל ארץ
מקנה הוא ולעבדיך מקנה: **ם**

ה ויאמרו אם-מצאנו חן בעיניך יתן את-הארץ
הזאת לעבדיך לאחיה אל-תעברנו את-הירדן:

(ה) ויאמרו אם-מצאנו חן בעיניך יתן את-הארץ
הזאת לעבדיך לאחיה אל-תעברנו את-הירדן:

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעיין בארוכה בלקו"ש ח"ח עמ' 186 ואילך – מותך 'לקראת שבת')

טעם רצונם דבני גד וראובן להשאר בעבר הירדן

ויאמרו אם-מצאנו חן בעיניך . . אל-תעברנו את-הירדן: (לב, ה)

בחסידות מבאר, שהטעם שחפצו בני גד וראובן להשאר בעבר הירדן ולעסוק במקנה הוא, היות שבעבודה זו אין רבוי
הטרדה, ויוכלו להתקשר ולהדבק באלקות באין מפריע. ובדגמת האבות והשבטים שהיו רועי צאן מטעם הנ"ל.
ולכן השווה משה את בקשתם, לחטא המרגלים, "כה עשו אבותיכם בשלחי אותם וגו', היינו, שהנהגה זו היא בלתי רצויה,
דקדם מותן תורה היתה נתינת מקום להנהגה זו של פרישות מעניגי העולם, אבל לאחר מ"ת - שהפנה של מ"ת היא
לעשות את העולם הגשמי כלי לאלוקות - צריכים להתעסק עם הענינים הגשמיים ולעשות מהם דירה לו יתברך.
וע"ז היה מענה בני גד וראובן, ובהקדים:

הן אמת שעקר העבודה הוא קיום המצות בדברים גשמיים שעל ידי זה הוא המושכת העצמות למטה, "דירה בתחתונים",
אף בכל זאת יש צורך ב'מארי תורה' שעקר עסקם הוא בתורה שהם מאירים את מעשה המצות של ה'מארי עובדין'
טבין, ועל ידם המושכת העצמות היא בגלוי.

אבן עזרא על התורה

א לבני ראובן. כי הוא כן הגבירה: מקום מקנה. כי שם מרעה טוב: ב ויבאו בני גד. הם היו בעלי העצה בתחלה, על כן
הקדימם הכתוב:

ולכן בקשו שישארו הם בעבר הירדן, כדי שיוכלו להתעסק בלמוד התורה, כי כדי להשלים הפונה יש צורך גם במארי תורה. משא"כ המרגלים שרצו שכל ישראל ישארו במדבר שזה הפך הפונה. **אבן עזרא**

(ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְבִנְיָדָד וְלִבְנֵי רְאוּכָן הָאֲחִיכֶם יָבֹאוּ לְמַלְחָמָה וְאַתֶּם תֵּשְׁבוּ פֹה:

רש"י - האחיכם • לשון תמיכה הוא.

(ז) וְלָמָּה תִּנְיָאוּן אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַבְרֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם יְהוָה:

רש"י - ולמה תניאון • תסירו ותמנעו לכם מעבר, שיהיו סבורים שאתם נראים לעבר מפני המלחמה וחזק הערים והעם. **אבן עזרא**

(ח) כֹּה עָשׂוּ אֲבֹתֵיכֶם בְּשַׁלְּחֵי אֹתָם מִקֶּדֶשׁ בְּרִנֵּעַ לְרֹאוֹת אֶת־הָאָרֶץ:

רש"י - מקדש ברנע • כך שמה, ושני קדש היו.

(ט) וַיַּעֲלוּ עַד־נַחַל אֲשַׁכּוֹל וַיֵּרְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וַיָּנִיאוּ אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבִלְתִּי־בֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם יְהוָה: **אבן עזרא**

(י) וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּשְׁבַּע לֵאמֹר:

(יא) אִם־יֵרְאוּ הָאֲנָשִׁים הָעֲלִים מִמִּצְרַיִם מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמֵעַלָּה אֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לַיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב כִּי לֹא־מִלְאוּ אַחֲרָי: **אבן עזרא**

(יב) בִּלְתִּי כָלֵב בֶּן־יִפְנֶה תִּקְנִי וַיְהִי־שַׁע בֶּן־גּוֹן כִּי מִלְאוּ אַחֲרֵי יְהוָה:

רש"י - תקנני • (סוטה יא) חורגו של קנז הנה, וילדה לו אמו של כלב את עתניאל. **אבן עזרא**

(יג) וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּנָּעַם בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־תָּתֵם כָּל־הַדּוֹר הָעֹשֶׂה הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה:

רש"י - וינעם • ויטלטלם, מן "נע ונד" (ס"א וטלטלם בנע ונד). **אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה

ה ויאמרו יותן. אמר ויאמרו פעם אחרת, בעבור שארכו הדברים. יש אומרים, כי את, הוא פעול יותן. ולא אדע למה זה. כי הנה קתוב נעםם ארץ. ויחלק הארץ. ולא נשא אותם הארץ. אשר הוא בא שמה בקרב:	ז תניאון. כמו תשברון: ט ויעלו עד נחל אשכול. כי העולים מצפון, הלכו לנגב: יא לא מלאו. קל הלמ"ד. והוא מהבנין הפכד, מלא קרנף שמן. לא השלימו מה	שחתחילו: יב כלב בן יפנה. בתחלה פאשר דבר השם. ומלת מלאו, כמו בקשו נפשי. שלחו באש מקדשך: יג וינעם. מגזרת נע ונד. בעבור שלא נחו:
--	--	---

שיעור יומי ליום שלישי כ"ד תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום – לב – פרשת מטות-מסעי לט

(יד) וְהִנֵּה קָמְתֶם תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם תִּרְבּוּת אֲנָשִׁים חֲטָאִים לְסָפוֹת עוֹד עַל חֲרוֹן אַף־יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל: כְּמוֹ (ישעיה כט): "סָפוּ שָׁנָה עַל־שָׁנָה" (ירמיה ז): "עֲלוּתֵיכֶם סָפוּ וְגו'" לְשׁוֹן תּוֹסֶפֶת. אבן עזרא

יְיָ וְהָא קָמְתוּן חֲלָף אֲבֹתֵיכוֹן תִּלְמִידֵי גְבֵרִיא חֲבִינָא לְאוֹסְפָא עוֹד עַל תְּקוּף רְגָזָא דִּי לְיִשְׂרָאֵל:

(טו) כִּי תָשׁוּבוּן מֵאַחֲרָיו וְיִסָּף עוֹד לְהַנִּיחוֹ בַּמִּדְבָּר וְשַׁחַתְתֶם לְכָל־הָעָם הַזֶּה:

טו אָרִי תַתּוּבוּן מִבְּתַר דְּחִלְתָּה וְיִוֹסֵף עוֹד לְאַחֲרוּתָהוֹן בְּמִדְבָּרָא וְתַחֲבִלוּן לְכָל עָמָא דְּדִין:

(טז) וַיִּגְשׁוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ גְדֵרֶת צֶאן נִבְנָה לְמִקְנֵנוּ פֶה וְעָרִים לְטַפָּנוּ:

טז וְקָרִיבוּ לְוֹתָה וְאָמְרוּ חֲטָרִין דְּעֵין נִבְנִי לְבַעֲיָרָנָא דְּכָא וְקָרוּיִן לְטַפְלָנָא:

כְּמוֹ נִבְנָה לְמִקְנֵנוּ פֶה • חֲסִים הָיוּ עַל מְמוֹנָם יוֹתֵר מִבְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם, שֶׁהִקְדִּימוּ מִקְנֵיהֶם לְטַפָּם. אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: לֹא כֵן, עֲשׂוּ הָעֶקֶר – עֶקֶר, וְהַטָּפַל – טָפַל. בָּנוּ לָכֶם תַּחֲלָה עָרִים לְטַפְכֶּם וְאַחֲר־כֵּן גְּדֵרוֹת לְצִאֲנֵכֶם. אבן עזרא

(יז) וַאֲנַחְנוּ נִחְלֵץ חֲשִׁים לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עַד אֲשֶׁר אִם־הִבִּיאֲנָם אֶל־מְקוֹמָם וַיֵּשֶׁב טַפָּנוּ בְּעָרֵי הַמִּבְצָר מִפְּנֵי יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ:

יז וְאֲנַחְנָא נִדְרִיז מִבְּעִין קָדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד דִּי נַעֲלֻנוּן לְאַתְרֵיהוֹן וְיִתְבוּן טַפְלָנָא בְּקָרוּיִן בְּרִיכוֹן מִן קָדָם יְתִבֵּי אַרְעָא:

כְּמוֹ נִדְרִיזִין מִהִירִים, כְּמוֹ (ישעיה ח): "מָהֵר שָׁלַל חֵשׁ בְּזוֹ", (שם ה): "יִמְהַר יְחִישָׁה". לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל • בְּרָאשֵׁי גֵיטוֹת, מִתּוֹךְ שְׂגֻבּוּרִים הָיוּ, שָׁכַן נֶאֱמַר בְּגֵד (דברים לג): "וַיִּטְרֹף זֶרַע אֶף־קֶדֶד". וְאַף מֹשֶׁה חֲזַר וּפִירֵשׁ לָהֶם בְּאֵלָה הַדְּבָרִים (שם ג): "וְאֶצְוֹ אֶתְכֶם בְּעֵת הַהוּא וְגו'" חֲלוּצִים תַּעֲבְרוּ לִפְנֵי אֲחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־בְּנֵי־חֵיל". וּבִירִיחוֹ כְּתִיב (יהושע ו): "וְהִחֲלוּץ הַלֵּךְ לִפְנֵיהֶם". זֶה רְאוּבֵן וְגַד שֶׁקִּיְמוּ תְּנָאִם. וַיֵּשֶׁב טַפָּנוּ • בְּעוֹדֵנוּ אֲצֵל אֲחֵינוּ. בְּעָרֵי הַמִּבְצָר • שְׂנִיבָה עֲכָשׁוּ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ביאורים לפירוש רש"י ד עמ' 279)

וְאַף מֹשֶׁה חֲזַר וּפִירֵשׁ לָהֶם בְּאֵלָה הַדְּבָרִים (לב, יז) לְרַש"י הוֹקֵשָׁה, מִדּוּעַ לֹא נֶאֱמַר בְּמַעֲנֵה מֹשֶׁה לִבְנֵי גַד וְלִבְנֵי רְאוּבֵן שֶׁיֵּלְכוּ רַאשׁוֹנִים, בְּרָאשֵׁי גֵיטוֹת? וְעַל זֶה מִבִּיא שְׂבָפְרֶשֶׁת דְּבָרִים פֶּרֶשׁ מֹשֶׁה אֶת דְּבָרָיו, שְׁמָה שְׂאֵמַר לָהֶם אִם תַּחֲלֹצוּ לִפְנֵי ה' לְמִלְחָמָה (פסוק כ) הַתְּכַנֵּן לִזְמַר שֶׁיֵּלְכוּ רַאשׁוֹנִים - חֲלוּצִים תַּעֲבְרוּ לִפְנֵי אֲחֵיכֶם. אבן עזרא

(יח) לֹא נָשׁוּב אֶל־בְּתִינוּ עַד הַתַּנְחִל' בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נִחְלָתוֹ:

יח לֹא נָתוּב לְבִיתָנָא עַד דִּיחֲסֻנוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גְּבַר אַחֲסָנְתָּה:

(יט) כִּי לֹא נִחְל' אֲתָם מַעֲבַר לִירְדֵן וְהִלָּאָה כִּי בָּאָה נִחְלָתָנוּ אֵלֵינוּ מַעֲבַר הִירְדֵן מִזְרָחָה: פ

יט אָרִי לֹא נַחְסִין עֲמָהוֹן מַעֲבָרָא לִירְדָּנָא וְלִהְלֹא אָרִי קַבְלָנָא אַחֲסָנְתָּנָא לָנָא מַעֲבָרָא לִירְדָּנָא מְדִינְחָא:

כְּמוֹ מַעֲבַר לִירְדֵן וְגו' • בְּעֶבֶר הַמַּעֲרָבִי. כִּי בָּאָה נִחְלָתָנוּ • כָּכָר קַבְלָנוּהָ בְּעֶבֶר הַמְּזֻרְחִי. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

יד תִּרְבּוּת. מְגֻזֶּרֶת אֲשֶׁר טַפְחִי וְרִבִּיתִי. כִּי לֹא מִצָּאנוּ בְּכַעֲלֵי הַיּוֹד מִזֶּה הַשָּׁרֵשׁ וְהוּא קְרוֹב מְגֻזֶּרֶת עַל כָּל רֵב בֵּיתוֹ. וְהַטָּעַם, בְּכַנְיָן הַקָּל, חֶסֶר יוֹד: יט וְהִלָּאָה. נִמְצָא עַל מְקוֹם וְעַל זְמַן, וְהַטָּעַם וְלִמְעָלָה: טז וְעָרִים. בְּתַחֲלָה לְטַפָּנוּ: יז חֲשִׁים. עַל מִשְׁקַל מוֹלִים הָיוּ, כְּמוֹ

♦ יום רביעי כ"ה תמוז ♦

כ וַיֹּאמֶר לַהוֹן מֹשֶׁה אִם תַּעֲבֹדוּן יְת פִּתְגָמָא
הַדִּין אִם תִּזְדָּרוּן קָדָם עָמָא דִּי לְקָרְבָּא :

כא וַיַּעֲבֹר לָכוֹן כָּל דְּמִזְרֵי יְת יִרְדְּנָא קָדָם
עָמָא דִּי עַד דִּיתִרְפֵּי יְת בַּעֲלֵי דְכַבּוּהֵי מִן
קָדְמוּהֵי :

כב וַתִּתְפַּכֵּשׂ אַרְעָא קָדָם עָמָא דִּי וּבִתְרָא פִּן
תַּתּוּבּוֹן וַתְּהוֹן זָכָאִין מִן קָדָם יִי וּמִיִּשְׂרָאֵל
וַתְּהִי אַרְעָא הָדָא לָכוֹן לְאַחְסָנָא קָדָם יִי :

כג וְאִם לֹא תַעֲבֹדוּן כֵּן הָא חֲבִיתוֹן קָדָם יִי
וְדַעְו חוֹבִיתוֹן דִּי תִשְׁפַּח יִתְכּוֹן :

כד בְּנוּ לָכוֹן קְרוּוֹן לְטַפְלָכוֹן וְחִטְרִין לַעֲנֹכּוֹן
וְדִיפּוֹק מִפּוֹמְכוֹן תַּעֲבֹדוּן :

כ"ה • לְצַנְאֲכֶם • תְּבַח זֶה מִגְזֵרָתָא (תהלים ח) : "צִנָּה וְאַלְפִים כָּלָם", שָׁאִין בּוּ אֶל־ךְ מִפְסִיק בֵּין נִי"ן לְצַד־י. וְאַל־ךְ
שָׁבָא פֶּאן אַחֵר הַנּוּי"ן, בְּמִקּוֹם הַ"א שֶׁל צִנָּה הוּא, מִיסוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשֵׁן לְמַדְתִּי פֶּן. וְהִיצָא מִפִּיכֶם
תַּעֲשׂוּ • לְגַבְהָ, שְׁקַבְלָתֶם עֲלֵיכֶם לַעֲבֹר לְמַלְחָמָה עַד כַּבוּשׁ וְחִלּוּק; שְׁמֹשֶׁה לֹא בִקֵּשׁ מֵהֶם אֶלָּא "וְנִכְבְּשֶׁה
... וְאַחֵר תֵּשְׁבּוּ", וְהֵם קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם "עַד הַתַּנְחַל", הָרִי הוֹסִיפּוּ לְהַתְּעַכֵּב שְׁבַע שָׁחֲלָקוּ וְכֵן עָשׂוּ. אבן עזרא

כה וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי גֹד וּבְנֵי רְאוּבֵן אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר
עֲבַדְיָךְ יַעֲשׂוּ פֶּאֶשֶׁר אֲדֹנִי מִצִּוְהָ :

כו טַפְלָנָא נִשְׁנָא גִיתָנָא וְכָל בַּעֲרִינָא יְהוֹן
תַּמֵּן בְּקִרְוֵי גִלְעָד :

כז וַעֲבַדְיָךְ יַעֲבֹדוּן כָּל מִזְרֵי חֵילָא קָדָם עָמָא
דִּי לְקָרְבָּא כָּמָא דִּי רַבּוּנֵי מִמְלָל :

כח וּפִקְדִי לַהוֹן מֹשֶׁה יְת אֶלְעָזָר בְּהֵנָּא וְיִת
יְהוֹשֻׁעַ בֶּר נִין וְיִת רִישֵׁי אֲבֹתָא שְׁבִטָא לְבְנֵי
יִשְׂרָאֵל :

כ"ה • וַיִּצְוּ לָהֶם • כְּמוֹ עֲלֵיהֶם, וְעַל תַּנְאָם מִנָּה אֶלְעָזָר וְיְהוֹשֻׁעַ. כְּמוֹ (שמות יד) : "ה' יִלְחָם לָכֶם".

(ב) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה אִם־תַּעֲשׂוּן אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה
אִם־תַּחֲלֹצוּ לִפְנֵי יְהוָה לְמַלְחָמָה :

(כא) וַעֲבֹר לָכֶם כָּל־חֲלוּץ אֶת־הַיַּרְדֵּן לִפְנֵי יְהוָה עַד
הוֹרִישׁוּ אֶת־אֲבִיּוֹ מִפְּנֵיו: אבן עזרא

(כב) וְנִכְבְּשֶׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה וְאַחֵר תֵּשְׁבּוּ וְהִייתֶם
נָקִים מִיְּהוָה וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהִיְתָה הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם
לְאֶחָזָה לִפְנֵי יְהוָה: אבן עזרא

(כג) וְאִם־לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן הִנֵּה חֲטֹאתֶם לַיהוָה וְדַעוּ
חֲטֹאתֶכֶם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶתְכֶם :

(כד) בְּנוּ־לָכֶם עָרִים לְטַפְּכֶם וּגְדֵרֹת לְצִנְאֲכֶם וְהִיצָא
מִפִּיכֶם תַּעֲשׂוּ:

(כה) וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי־גֹד וּבְנֵי רְאוּבֵן אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר
עֲבַדְיָךְ יַעֲשׂוּ פֶּאֶשֶׁר אֲדֹנִי מִצִּוְהָ :

כ"ה • וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי־גֹד • כָּלָם כְּאִישׁ אֶחָד.

(כו) טַפְּנוּ נִשְׁיֵנוּ מִקְנֵנוּ וְכָל־בְּהֵמָתֵנוּ יְהוּי־שָׁם בְּעָרֵי
הַגִּלְעָד :

(כז) וַעֲבַדְיָךְ יַעֲבֹרוּ כָּל־חֲלוּץ צֶבָא לִפְנֵי יְהוָה
לְמַלְחָמָה פֶּאֶשֶׁר אֲדֹנִי דִּבֶּר: אבן עזרא

(כח) וַיִּצְוּ לָהֶם מֹשֶׁה אֶת אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶת יְהוֹשֻׁעַ
בֶּן־נֵון וְאֶת־רֹאשֵׁי אֲבוֹת הַמִּטּוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל :

כ"ה • וַיִּצְוּ לָהֶם • כְּמוֹ עֲלֵיהֶם, וְעַל תַּנְאָם מִנָּה אֶלְעָזָר וְיְהוֹשֻׁעַ. כְּמוֹ (שמות יד) : "ה' יִלְחָם לָכֶם".

אבן עזרא על התורה

כא עד הורישו. השם:
כב לפני ה'. כי שם הארון. לפני ה',
פֶּאֶשֶׁר פִּירְשִׁתִּי. כי לעולם הוא לשבח:
כד כָּל חֲלוּץ צֶבָא. כְּמוֹ הָאָרוֹן הַקִּבְרִית.
וְהַשָּׁעַם, כָּל חֲלוּץ חֲלוּץ צֶבָא:
נְהִירוֹת:

(כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֱלֹהִים אִם-יַעֲבֹדוּ בְנֵי-גֵר
וּבְנֵי-רַאיוֹנָן אֶתְכֶם אֶת-הִירְדֵּן פֶּלֶח־לֹוֹץ לַמִּלְחָמָה
לִפְנֵי יְהוָה וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵיכֶם וְנִתַּתֶּם לָהֶם
אֶת-אֶרֶץ הַגִּלְעָד לְאַחֲזָה: אבן עזרא

(ל) וְאִם-לֹא יַעֲבֹדוּ חֲלוּצִים אֶתְכֶם וְנֶאֱחָזוּ בְּתַכְכֶּם
בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: אבן עזרא

(לא) וַיַּעֲנוּ בְנֵי-גֵר וּבְנֵי רַאיוֹנָן לֵאמֹר אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר
יְהוָה אֶל-עֲבָדֶיךָ כֵּן נַעֲשֶׂה: אבן עזרא

(לב) נָחֲנוּ נַעֲבֹד חֲלוּצִים לִפְנֵי יְהוָה אֶרֶץ כְּנָעַן וְאֶתְנוּ
אֲחֹת נִחְלָתָנוּ מֵעֵבֶר לִירְדֵּן:

כ"ה וְאֶתְנוּ אֲחֹת נִחְלָתָנוּ • פְּלוּמֶר, בְּיַדֵּנוּ וּבְרִשׁוֹתֵנוּ תְּהִי אֲחֹת נִחְלָתָנוּ מֵעֵבֶר הַזֶּה. אבן עזרא

(לג) וַיִּתֵּן לָהֶם מֹשֶׁה לְבְנֵי-גֵר וּלְבְנֵי רַאיוֹנָן וְלַחֲצִי
שִׁבְט מְנַשֶּׁה בֶּן-יוֹסֵף אֶת-מַמְלַכֶּת סִיחֹן מֶלֶךְ
הָאֱמֹרִי וְאֶת-מַמְלַכֶּת עֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן הָאֶרֶץ לְעֵרִיהָ
בְּגִבְלַת עַרִי הָאֶרֶץ סָבִיב:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חכ"ח עמ' 210 ואילך – מותוך 'לקראת שבת')

ירושלמי הארץ ע"י משה רבנו

וַיִּתֵּן לָהֶם | מֹשֶׁה לְבְנֵי-גֵר וּלְבְנֵי רַאיוֹנָן וְלַחֲצִי | שִׁבְט | מְנַשֶּׁה בֶּן-יוֹסֵף אֶת-מַמְלַכֶּת סִיחֹן . . וְאֶת-מַמְלַכֶּת עֹג
גו'. (מטות לב, לג)

א' בירושלמי (בכורים פ"א ה"ח) "חצי שבט מנשה לא נטלו מעצמן". וב'פני משה' שם מפרש: "דויתן להם משה כתיב,
והן לא בחרו מעצמן בתחלה כמו בני ראובן ובני גד".

וקשה, דהרי זה שבקשו בני גד ובני ראובן אחוזה מעבר לירדן לא ה' לרצון משה רבנו, ועד שהשונה אותם למרגלים,
וא"כ, מדוע נתן משה רבנו מעצמו לחצי שבט מנשה ש"לא בחרו מעצמן" אחוזה בעבר הירדן?

יש לומר בטעם הדבר, דהנה מצינו שכל הענינים העקריים השייכים לעם ישראל נפעלו על ידי משה רבנו, וכמו התורה
ש"משה קבל תורה מסיני" (אבות פ"א מ"א), ועד ש"אפי' מה שתלמיד ותיק עתיד להורות לפניו רבו כבר נאמר למשה
מסיני" (ירושלמי פאה פ"ב ה"ד), וכמו כן בנוגע לגאולת ישראל אמרו חז"ל "משה הוא גואל ראשון הוא גואל אחרון" (ראה
שמו"ר פ"ב, ו. דבר ספ"ט. ועוד).

וכן הוא בנוגע לירושל הארץ, דאיתא בב"ב (נו, א) "כל שהרצהו הקב"ה למשה חייב במעשר", ומפרש ה'צפנת פענח'
(ראה צפע"נ המלוקט עה"ת ברכה לד, א) "דהוא קדש בראי' שלו האויר", והינו דירשת וקדשת הארץ היתה ג"כ על ידי משה.
והנה לעת"ל "ירחיב ה"א את גבולך" (פ' ראה יב, כ. שופטים יט, ח) ויירשו בני ישראל גם את ארץ קניז קנזי וקדמוני (ספרי
ראה שם. רש"י שופטים שם. ב"ר ספמ"ד. ועוד), ועל פי זה יש לומר שלכן נתן משה לבני מנשה (ש"וסף חשב את הארץ"
(פירש"י פנחס כז, א)) חלק בעבר הירדן כדי שגם ירושת החלק שמעבר לירדן לעתיד לבא תהיה על ידי משה רבנו.

אבן עזרא על התורה

לב נחגו. הוא העיקר, ואל"ף אָנחנו נוסף.
ולא הזכיר עד עתה חצי שבט מנשה,
בעבור היותו חצי השבט:

עמקם בעל כרחם ונאחזו. או אם יתנחמו,
ונאחזו בתוככם. ובאת זו המלה כמשפט
בעלי הי"ד, כי אותיות אָחזי מתחלפים:
לא ויענו בני גד. שנית חזק:

כט ונתתם. נתנו להם. ונתנו כפ"א רפה
בלשון שמעאל, כי כן משפט הלשון:
ל ונאחזו בתככם. חלק להם כבוד. כי
הטעם, אם לא יעברו חלוצים, תולכום

(לד) וַיִּבְנוּ בְנֵי־גֹד אֶת־דִּיבֹן וְאֶת־עֲטֹרֹת וְאֶת עֲרֵעֵר:

צֶרְעֵר:

לֹה וְיֵת עֲטֹרֹת שׁוֹפָן וְיֵת יַעֲזֹר וְרִמְתָּא:

(לה) וְאֶת־עֲטֹרֹת שׁוֹפָן וְאֶת־יַעֲזֹר וַיִּגְבְּהָה:

(לו) וְאֶת־בֵּית נִמְרָה וְאֶת־בֵּית הָרֶן עֲרֵי מִבְצָר וַגְּדֵרֹת

לֹה וְיֵת בֵּית נִמְרָה וְיֵת בֵּית הָרֶן קְרוּיִן פְּרִיבֹן

צֶאן:

כ"ה עֲרֵי מִבְצָר וַגְּדֵרֹת צֶאן • זֶה סוּף הַפָּסוּק מוֹסֵב עַל תַּחֲלַת הָעֲנָיִן: "וַיִּבְנוּ בְנֵי־גֹד" אֶת־הָעָרִים הַלָּלוּ לִהְיוֹת "עֲרֵי מִבְצָר וַגְּדֵרֹת צֶאן".

(לז) וּבְנֵי רְאוּבֵן בָּנוּ אֶת־חֲשִׁבּוֹן וְאֶת־אֶלְעָלָא וְאֶת

לֹה וּבְנֵי רְאוּבֵן בָּנוּ יֵת חֲשִׁבּוֹן וְיֵת אֶלְעָלָא

קְרִיתִים:

(לח) וְאֶת־נָבֹו וְאֶת־פַּעַל מְעוֹן מוֹסֵבֶת שֵׁם וְאֶת־

לֹה וְיֵת נָבֹו וְיֵת פַּעַל מְעוֹן מִקֶּדֶן שְׁמֵהוּ וְיֵת שְׁבָמָה וְקָרוּ בְּשֵׁמֵהוּ יֵת שְׁמֵהוּ קְרוּיָא דִּי בָנוּ:

שְׁבָמָה וַיִּקְרְאוּ בְּשֵׁמֹת אֶת־שְׁמוֹת הָעָרִים אֲשֶׁר

בָּנוּ:

כ"ה וְאֶת־נָבֹו וְאֶת־פַּעַל מְעוֹן מוֹסֵבֶת שֵׁם • נָבֹו וּפַעַל מְעוֹן – שְׁמוֹת עֲבוּדֹת אֱלִילִים הֵם, וְהָיוּ הָאֱמוּרָאִים קוֹרִים עָרֵיהֶם עַל שֵׁם עֲבוּדֹת אֱלִילִים שְׁלֵהֶם, וּבְנֵי רְאוּבֵן הִסְבוּ אֶת שְׁמֵם לְשֵׁמוֹת אֲחֵרִים, וְזֶהוּ "מוֹסֵבֶת שֵׁם" – נָבֹו וּפַעַל מְעוֹן מוֹסֵבֹת לְשֵׁם אֲחֵר. וְאֶת־שְׁבָמָה • בָּנוּ שְׁבָמָה, (ס"א בְּשֵׁמָה וְעֵינִן רַמְבַּ"ן) וְהָיָא שְׁבָם הָאֱמוּרָא לְמַעְלָה. אבן עזרא

(לט) וַיִּלְכְּוּ בְנֵי מָכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה גִּלְעָדָה וַיִּלְכְּדָה וַיּוֹרֶשׁ

לֹה וַיִּלְכְּוּ בְנֵי מָכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה גִּלְעָדָה וַיִּלְכְּדָה וַיּוֹרֶשׁ

אֶת־הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר־בָּה:

כ"ה וַיּוֹרֶשׁ • כְּתוּבָהוּ וַתִּרְיָה, שְׁתַּבַּת רִישׁ מִשְׁמֶשֶׁת שְׁתֵּי חֲלָקוֹת: לְשׁוֹן יִרְשָׁה וּלְשׁוֹן הוֹרֶשָׁה, שֶׁהוּא טְרוּד וַתִּרְיָה. אבן עזרא

(מ) וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־הַגִּלְעָד לְמָכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה וַיֵּשֶׁב

מֹוִיָּהב מֹשֶׁה יֵת גִּלְעָד לְמָכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה

וַיֵּשֶׁב בָּה:

בָּה: אבן עזרא

(מא) וַיֵּאִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה הַלֵּד וַיִּלְכְּד אֶת־חֻתִּיָּהֶם וַיִּקְרָא

מֹא וַיֵּאִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה אֶזֶל וַיִּבְשׁ יֵת פְּכַגְיָהוּן

וַיִּקְרָא יֵתָהּ פְּכַגְיָי יֵאִיר:

אֶתָהּ חֻתִּי יֵאִיר:

כ"ה חֻתִּיָּהֶם • פְּכַגְיָהוּן. וַיִּקְרָא אֶתָהּ חֻתִּי יֵאִיר • לִפִּי שְׁלֵא הָיוּ לוֹ בָּנִים, קָרָאִם בְּשֵׁמוֹ לְזַכְרוֹן. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

בן כתוב. ואין פה מקום לשאול, איך לקח יאיר נחלה עם שבט אחר, כי ארץ פנען היא הנחלקת, ולא ארץ האמורי שהיא מעבר לירדן מן־הנה. כי יש אמורי בארץ פנען, והוא הנה הסקין מכל שבט גוים: חוֹתִיָּהֶם. פִּירוּשׁוֹ לִפִּי מִקוֹמוֹ, כְּמוֹ קְרוּיֹת:

כְּמוֹ וַיֵּאֱמֹר יְהוָה לְשִׁמְעוֹן אֲחִיו: מֹא וַיֵּאֱמֹר בֶּן־מְנַשֶּׁה. הוּא מִשְׁפַּחַת יְהוּדָה. כִּי בן כתוב, כִּי חֲצֵרוֹן לִקְחַת בֶּן־מָכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה, וְהוּלִיד מִמֶּנָּה שְׁגוּב, וּשְׁגוּב הוּלִיד אֶת יֵאִיר, שֶׁהָיוּ לוֹ הָעָרִים בְּעָרֵי הַגִּלְעָד. וַיִּקְרָא עַל שֵׁם מִשְׁפַּחַת אִמּוֹ. גַּם יֵשׁ כְּהָנִים שֶׁנִּקְרְאוּ עַל שֵׁם בְּנֵי בְרוּזִילִי הַגִּלְעָדִי, כִּי

לֹחַ וְאֵת נָבֹו. יִתְכַּן שֶׁהוּא הָרֵן נָבֹו שֶׁשָּׁם נִקְבְּרָה מֹשֶׁה, כְּאֲשֶׁר אָפְרַשׁ: מוֹסֵבֹת. אֵלֶּה הָעָרִים הוֹסְבוּ שְׁמוֹתֵם. וְכֵן שְׁבָמָה: לֹחַ וַיּוֹרֶשׁ. יֵשׁ אוֹמְרִים, כִּי מָכִיר חֵי הָיָה. וּלְפִי דַעְתִּי, שְׁמֵלֹת וַיּוֹרֶשׁ שְׁבָה אֶל הַגְּבוּר שֶׁהָיָה בְּמִשְׁפַּחָה: מִן וְטַעַם לְמָכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה. לְכַנִּי מָכִיר,

(מב) וַנִּבְחַ הַלֵּךְ וַיִּלְכְּדוּ אֶת־קִנְיָת וְאֶת־בְּנֵי־הָאֵל וַיִּקְרָא
מִבְּנוֹכַח אֶזְרָא וַיִּכְבֹּשׁ יָת קִנְיָת וַיִּתּוּ בַּפְּרָנְהָא
וַיִּקְרָא לָהּ נִבְחַ בְּשֵׁמָהּ: פ פ פ
לָהּ נִבְחַ בְּשֵׁמוֹ:

ה"י וַיִּקְרָא לָהּ נִבְחַ • לָהּ אֵינוֹ מַפִּיק ה"א, וְרֵאִיתִי בִּיסוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדְרָשָׁן, לִפִּי שֶׁלֹא נִתְקַנְסָה לָהּ
שֵׁם זֶה, לִפְיָקָהּ הוּא רָפָה, שֶׁמִּשְׁמָעוֹת מְדַרְשׁוֹ כְּמוֹ 'לֹא'. וְתַמְהָנִי מֵהַ יִּדְרֹשׁ בְּשֵׁתִי תְבוֹת הַדּוּמוֹת לָהּ (ד"ת ב):
"וַיֹּאמֶר לָהּ בַּעֲזָה", (זכריה ה) "לְכַנּוֹת־לָהּ בֵּית":

ק"ב פסוקים, בק"י יק"ב סימן. חסלת פרשת מטות

לג (א) אֵלֶּה מִסְעֵי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם לְצִבְאָתָם בְּיַד־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:

ה"י אֵלֶּה מִסְעֵי • לָמָּה נִכְתְּבוּ הַמִּסְעוֹת הַלֵּלוּ? לְהוֹדִיעַ חֲסִדּוֹ שֶׁל מָקוֹם, שֶׁאַף־עַל־פִּי שֶׁגִּזְרוּ עֲלֵיהֶם לְטַלְטֵלָם
וְלִהְיוֹתָם בַּמִּדְבָּר, לֹא תֹאמַר שֶׁהָיוּ נָעִים וּמְטַלְטְלִים מִפֶּסַע לְמִסְעָה כָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה וְלֹא הָיְתָה לָהֶם מְנוּחָה,
שֶׁהָיוּ אֵין כָּאֵין אֶלָּא אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם מִסְעוֹת; צֹא מִהֶם י"ד, שֶׁכָּלָם הָיוּ בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה קֹדֶם גְּזֵרָה, מִשְׁנִסְעוֹ
מִרַעְמָסָס עַד שֶׁבָּאוּ לְרֵתְמָה שֶׁמִּשְׁשׁ נִשְׁתַּלְחוּ הַמְּרַגְלִים, שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל יב): "וַאֲחֵר נִסְעוּ הָעָם מִחֲצֵרוֹת וְגו'",
(שם יג): "שְׁלַח־לָךְ אֲנָשִׁים וְגו'". וְכָאֵן הוּא אוֹמֵר: "וַיִּסְעוּ מִחֲצֵרֹת וַיִּחְנוּ בְּרֵתְמָה", לְמַדָּה, שֶׁהָיָה בַּמִּדְבָּר
פָּאֶרֶן. וְעוֹד הוּצָא מִשֵּׁם שְׁמוֹנָה מִסְעוֹת שֶׁהָיוּ לְאַחֵר מֵיִתַּת אֲהֶרֶן – מֵהַר הָהָר עַד עֲרֻבוֹת מוֹאָב בְּשָׁנַת
הָאַרְבָּעִים, נִמְצָא שֶׁכָּל שְׁמוֹנָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה לֹא נִסְעוּ אֶלָּא עֲשָׂרִים מִסְעוֹת. זֶה מִיסוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה
הַדְרָשָׁן. וְרַבִּי תַנְחוּמָא דְרַשׁ בּוּ דְרַשָּׁה אֲחֵרַת: מִשָּׁל לְמַלְךְ שֶׁהָיָה בְּנוֹ חוֹלָה וְהוֹלִיכּוֹ לְמָקוֹם רְחוֹק לְרַפָּאוֹתוֹ,
כִּינּוֹן שֶׁהָיוּ חוֹזְרִין, הִתְחִיל אָבִיו מוֹנֶה כָּל הַמִּסְעוֹת. אָמַר לוֹ: כָּאֵן יִשְׁנֶנּוּ, כָּאֵן הוֹקְרֶנּוּ, כָּאֵן חֲשִׁשְׁתָּ אֶת
רֹאשְׁךָ וְכו' (במדבר רבה).

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"י"ח עמ' 391 – מתוך 'לקראת שבת')

משל בן המלך – והנמשל

אלה מסעי

משל לְמַלְךְ שֶׁהָיָה בְּנוֹ חוֹלָה, וְהוֹלִיכּוֹ לְמָקוֹם רְחוֹק לְרַפָּאוֹתוֹ, כִּינּוֹן שֶׁהָיוּ חוֹזְרִין הִתְחִיל אָבִיו מוֹנֶה כָּל הַמִּסְעוֹת,
אָמַר לוֹ, כָּאֵן יִשְׁנֶנּוּ, כָּאֵן הוֹקְרֶנּוּ, כָּאֵן חֲשִׁשְׁתָּ אֶת רֹאשְׁךָ וְכו' (לג, א. ובפרש"י).

יש לומר שג' דגמאות אלו מכונות בדקדוק כנגד ג' המסעות הראשונות מארץ מצרים לים סוף:
המסע הראשון מרעמסס סכופתה נקרא "כאן ישננו", דלספות באו ביום הראשון דיציאת מצרים ונסעו משם רק למחרתו
(רש"י בשלח יג, כ) וא"כ נמצא שלאחר המסע הראשון נשארו ללון שם בלילה, וזה המשמעות ד"כאן ישננו".
במסע השני מספות לאתם נתחדש ענין ענגי הכבוד (ראה בשלח יג, כא ותיב"ע יב, לו) שענינם "לצל לבל זכה בהם שרבו
ושמש", ולכן "כאן הוקרנו", דענגי הכבוד שסוככו על בג"י הגנו עליהם מחם השמש וע"כ פן נתקרו.
ובמסע לים סוף פשטענו ישראל נגד משה רבנו "טוב לנו עבד את מצרים ממותנו במדבר" – הרי זה בחי' "חששת את
ראשך" טענה שכלית שאינה על-פי התורה. (לעמ' זו בשאר הנסיונות שהיו במדבר, עקר טענותם היתה מצד שהיו
רעבים ללחם וצמאים למים ולא טענה שכלית).

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"י"ח עמ' 348 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

יציאת מצרים ברוחניות

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים (לג, א)

ידועה הקשיא (ראה לקו"ת ריש פרשת מסעי) מדוע נאמר מסעי לשון רבים, הרי המסע שיצאו מארץ מצרים הוא מסע אחד
בלבד, המסע מרעמסס לספות, ושאר המסעות היו כבר אחרי היציאה ממצרים, ומהו מסעי לשון רבים?
ויש לבאר זה בעבודת האדם לקונו:

מצרים הוא גם מלשון "מצרים" וגבולים, והינו דברים המונעים ומעכבים מעבודת השי"ת. והעבודה היא לצאת
מה"מצרים" הרוחניים, ששום דבר לא יעצר בעדו מלעבד את ה'.

אמנם גם כאשר "יצא" ממצריה הרוחניים, צריך לידע, שאין זה מספיק עדיו, כי אף שלגבי מצבו כבר יצא ממצרים, עדיו

יכול הוא להתעלות עוד יותר, ולגבי מדרגה נעלית יותר, עדין ב"מצרים" הוא. ולכן נאמר "מסעי" לשון רבים – לרמז כי גם כאשר יצא ממצרים, הנה לגבי מדרגה נעלית יותר נמצא הוא עדין במצרים, וצריך להתעלות "ולהסיע" עצמו למדרגה יותר גבוהה. ואל יאמר האדם שדי ומספיק לו בעבודתו הקודמת – כי תפקיד האדם וענינו הוא להיות "מהלך" ולא "עומד", ובכל יום שנתן לו הקב"ה, עליו להתעלות לבחינה עליונה יותר מעבודתו ביום שלפני זה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חלק י"ח עמ' 390 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

מסעות בני ישראל בזמן הגלות

אלה מסעי בני ישראל

משל למלך שהיה בנו חולה, והוליו למקום רחוק לרפאותו, כיון שהיו חוזרין התחיל אביו מונה כל המסעות, ואמר לו, פאן ישננו, פאן הוקרנו, פאן חששת את ראשך. כך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: מנה להם כל המקומות היכן הכעיסונו, לכך נאמר: אלה מסעי בני ישראל. (לג, א. ובפרש"י ומדרש תנחומא פרשתנו ג) לכאורה המשל אינו מתאים לגמרי לנמשל, דבמשל האב מנה לבנו את כל המסעות "כיון שהיו חוזרין", ואלו בנמשל – ישראל לא חזרו שוב על מסעותיהם? וי"ל בזה על-פי פנימיות הענינים:

הנה המ"ב מסעות רומזים גם על הברור של מדבר העמים בזמן הגלות, כי המדבר הוא מקום יניקת הקלפות "נחש שרף ועקרב" שהם ג' קלפות הטמאות ולכן אין במדבר גדול צמח ודשא כלל, כי ההשפעה באה מהקדשה, והקלפות אינם בטלים לקדשה ומשום הכי אינם מקבלים ההשפעה. וסיום המסעות הוא ב"ירדן ירחו" הרומז לגלוי המשיח שעליו נאמר "והריחו ביראת ה'", שאז תבטל מציאות הרע דמדבר העמים ובלשון הכתוב "ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ". והנה לצורך עבודה זו דברור מדבר העמים ירדה הנשמה מאגרא רמה לביא עמיקתא, מקום של העלם והסתהר על אלקות, וירידה זו אינה רק לצורך עלית המדבר אלא גם לצורך עלית הנשמה, רק שבשעת המסעות גופא נרגש בהם הגלות וההסתהר אלא שכל ידם מגיעים (מאחר יותר) לעליה, והגם שיוצעים הפונה והתכלית של הגלות שהיא העליה אבל במקום הגלות נרגשת ירידה, מצב של מדבר "אשר לא ישב אדם שם" הרומז על הקב"ה ו"הכעיסונו" שמצב זה הוא הפך רצון העליון.

ורק כאשר חוזרים היינו העליה שלאחר הירידה, מתגלה שהמסעות עצמם הנם חלק מהעליה "מנה להם כל המקומות שהכעיסונו" ע"ד הנאמר לע"ל "אודך ה' כי אנפת בי" [על שפעסת עלי] שיוזו לקב"ה על כך, כי יתגלה שגם הסתהר זה הוא חסדי ה'.

ואם תקשה: איך אפשר לומר על הירידה בגלות שהיא חלק מהעליה, לכן המדרש מבהיר במשל שבן-המלך אינו הולך לבדו אלא עם המלך (הרומז על הקב"ה) ויתרה מזו המלך הוליו לשם, ויתרה מזו, מסעות אלו הם כדי לרפאותו וא"כ ברור שירידה זו גופא היא ענין של חסד.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כג עמ' 227)

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים (לג, א) נשאלת השאלה, הרי בני ישראל יצאו ממצרים במסע אחד בלבד (המסע מרעמסס לסכות), ומדוע נאמר מסעי לשון רבים. ומבאר בחסידות, דהנה מצרים היא לשון מצר וגבול, וכל עוד לא הגיעו בני ישראל ל"ירדן ירחו" (לקמן פסוק מח), רמז למשיח ש'מורח ודאין' (סנהדרין ג, ב) – הם עדין בתוך המצר והגבול של 'ארץ מצרים'. לכן נאמר מסעי לשון רבים, כי מטרת כל המסעות היא – לצאת מקל מצר וגבול ולהגיע לגאולה האמתית והשלמה על ידי משיח צדקנו. **אבן עזרא**

(ב) ויכתב משה את-מוצאיהם למסעיהם על-פי יחזה ואלה מסעיהם למוצאיהם: **אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה

א אלה מסעי. כאשר חנו בני ישראל בערכות מואב, וישבו שם חדשים עד שבנו הערים הנזכרים, ולא זזו משם כי אס אחרי מות אהרן, כתב משה כל המסעים: ב את מוצאיהם. איך יצאו ממקום למקום, על פן אחריז למסעיהם: על פי ה'. דבך עם למסעיהם:

ג ונטלו מרעמסס בנחא קדמא בנחא עשרא
עשרא יומא לנחא קדמא מבתר פסחא
נפקו בני ישראל בריש גלי לעיני כל
מצראי:

ד ומצראי מקברין ית די קטל יי בהון כל
בוכרא ובטעותהון עבד יי דינין:

ה ונטלו בני ישראל מרעמסס ושרו פסח:

ו ונטלו מספת ושרו באתם די בסטר
מדברא:

ז ונטלו מאתם ותב על פום חירתא די קדם
בעל צפון ושרו קדם מגדל:

ח ונטלו מן פום חירתא ועברו בגו ימא
למדברא ואזלו מהלך תלתא יומין
במדברא דאתם ושרו במרה:

ט ונטלו ממרה ואתו לאילם ובאילם תרי
עשר מבויעין דמין ושבעין דקלין ושרו
תמן:

י ונטלו מאילם ושרו על ימא דסוף:

יא ונטלו מימא דסוף ושרו במדברא דסין:

יב ונטלו ממדברא דסין ושרו בדפקה:

יג ונטלו מדפקה ושרו באלוש:

יד ונטלו מאלוש ושרו ברפידם ולא הנה
תמן מיא לעמא למשתי:

טו ונטלו מרפידם ושרו במדברא דסיני:

טז ונטלו ממדברא דסיני ושרו בקברי
דמשאלי:

יז ונטלו מקברי דמשאלי ושרו בחצרת:

(ג) ויסעו מרעמסס בחדש הראשון בחמשה עשר
יום לחדש הראשון ממחרת הפסח יצאו בני
ישראל ביד רמה לעיני כל מצרים: אבן עזרא

(ד) ומצרים מקברים את אשר הפה יהוה בהם
כל-בכור ובאלהיהם עשה יהוה שפטים: אבן עזרא
כ"י ומצרים מקברים • טרודים באבלם.

(ה) ויסעו בני ישראל מרעמסס ויחנו בספת:

(ו) ויסעו מספת ויחנו באתם אשר בקצה המדבר:

(ז) ויסעו מאתם וישב על-פי החירת אשר על-פני
בעל צפון ויחנו לפני מגדל: אבן עזרא

(ח) ויסעו מפני החירת ויעברו בתוך-הים המדברה
וילכו דרך שלשת ימים במדבר אתם ויחנו
במרה: אבן עזרא

(ט) ויסעו ממרה ויבאו אילמה ובאילם שתים עשרה
עינת מים ושבעים תמרים ויחנו-שם:

(י) ויסעו מאילם ויחנו על-ים-סוף:

(יא) ויסעו מים-סוף ויחנו במדבר-סין:

(יב) ויסעו ממדבר-סין ויחנו בדפקה:

(יג) ויסעו מדפקה ויחנו באלוש:

(יד) ויסעו מאלוש ויחנו ברפידם ולא-היה שם מים
לעם לשתות:

(טו) ויסעו מרפידם ויחנו במדבר סיני:

(טז) ויסעו ממדבר סיני ויחנו בקברת התאוה: אבן עזרא

(יז) ויסעו מקברת התאוה ויחנו בחצרת:

אבן עזרא על התורה

פירשתי: טז קברות התאוה. הוא קדש ברוג, כאשר פירשתי:

ז וישב. רמז לענן או לישראל: ח מפני החירות. ופי החירות, מקום אחד הוא. והפה בפנים: דרך שלשת ימים.

ג ממחרת הפסח. פירשתי. וכן ביד רמה: ד ובאלהיהם עשה ה' שפטים. כמו ראש דגון. כי פן אמר השם למשה:

יָח וְנָטְלוּ מִחֲצֵרֶת וְשָׂרוּ בְּרֵתָמָה :

רמיה, חצי גבור שְׁנוּנִים עִם גִּחְלֵי רִתְמִים".

יט ונטלו מרתמה ושרו ברמן פריץ :

כ וַיִּנְטְלוּ מִרְמֶן פָּרֶץ וְשָׂרוּ בְּלִבָּנָה :

כא ונטלו מלבנה ושרו פרסה :

כב ונטלו מרסה ושרו בקהלתה :

כג ונטלו מקהלתה ושרו בטורא דשפר :

כד ונטלו מטורא דשפר ושרו בחרדה :

כה ונטלו מחרדה ושרו במקלות:

בו ונטלו ממקהלות ושרו בתחת :

בזו ונטלו מפתח ושרו בתרח :

בת ונומלן: מפרק ונשרו במחנה :

במנומלן ממשכה ולשרו בהשמה :

ל ניוטון מחזמור נעורו המחרות :

לֹא נִימְנָלוּ מִמְּרֹת וְנִשְׁרֹת בְּרוּי יִשְׂרָאֵל .

ל- נאמנאל מברע ווירט ווייניק פאר אים

ה'תשס"ח - חג המנוחות

— **WILLIAM H. WATSON**, *University of Illinois at Chicago*

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

הִיא רִקָּם:

אַרְעָא דְּאֵדוֹם :

(לח) וַיֵּעַל אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אֶל־הָהָר עַל־פִּי יְהוָה וַיָּמָת שָׁם בַּשָּׁנָה הָאֲרֻבָּעִים לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בְּאַחֵר לַחֹדֶשׁ: כִּי־עַל־פִּי ה' מְלַמֵּד שְׁמַת בְּנִשְׁיָקָה.

לח ויסלק אהרן כהן ההר על-פי יהוה וימת שם בשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים בחודש החמישי באחר לחדש:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 412)

וַיָּמָת שָׁם . . . בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בְּאַחֵר לַחֹדֶשׁ (לג, לח) מִיַּת אֶהֱרֹן, שֶׁהִיָּתָה בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ מִנְחַם־אָב, קִשְׁוֶה בְּחֶרֶן הַבֵּית, שֶׁהָיָה אָף הוּא בַּחֹדֶשׁ זֶה, כְּמֵאֲמֹר רז"ל (ראש השנה יח, ב) שֶׁקֹּלָה מִיַּתָּן שֶׁל צַדִּיקִים כְּשֶׁרֶפֶת בֵּית אֱלֹקֵינוּ. דִּהְנָה, יוֹם מִיַּת צַדִּיק הוּא זְמַן שֶׁל בְּכִי וְאַבְלוּת, אֲבָל יַחַד עִם זֶה הוּא גַם זְמַן לְלַמֵּד מִמַּעֲשָׂיו הַטּוֹבִים וְלִלְכַת בְּדַרְכּוֹ, שְׂאֵז, כְּאִשֹּׁר זֶרַעוֹ בְּחַיִּים, אָף הוּא בְּחַיִּים (תַּעֲנִית ה, ב). וְאִף בְּחֶרֶן הַבֵּית כִּן: מִצַּד אֶחָד, יֵשׁ חֵיב לְהִתְאַבֵּל עַל יְרוּשָׁלַיִם, אָף לֹאִידוֹ, הֲרִי דוֹקָא בֵּין הַמִּצְרִים הוּא זְמַן מִיַּחַד לְעַסֵּק בְּהִלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה, שְׂאֵז מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כֹּאֵלּוּ עוֹסְקִים בְּבִנְיַן הַבֵּית (תַּנְחוּמָא צו יד). וַיֵּשׁ בָּזָה הַדְּגִשָּׁה מִיַּחֲדָת: סִבַּת חֶרֶן בֵּית שְׁנֵי הֵיָּתָה שְׁנָאת חָנֻם (יומא ט, ב), וְהִתְקוֹן הוּא אֶהֱבַת חָנֻם: הֵנוּ מִתְלַמְּדֵיוֹ שֶׁל אֶהֱרֹן . . . אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת וּמְקַרְבֵּן לַתּוֹרָה.

(לח) וְאֶהֱרֹן בֶּן־שִׁלְשׁ וְעֶשְׂרִים וּמֵאָת שָׁנָה בָּמָתוֹ בְּהָרֵי הָהָר:

לט ואהרן בר מאה ועשרין ותלת שנים פד מית בהור טורא:

(מ) וַיִּשְׁמַע הַכִּנְעֲנִי מֶלֶךְ עָרֹד וְהוּא־יָשֵׁב בְּגִבַּת בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בְּבֶאֱבָר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

מ ושמע כנענאה מלכא דערד והוא יתב בדרומא בארעא דכנען במית בני ישראל:

כִּי־עַל־פִּי ה' מְלַמֵּד הַכִּנְעֲנִי • (ר"ה ג) כָּאֵן לְמֶדֶךְ, שְׁמִיתַת אֶהֱרֹן הִיא הַשְׁמוּעָה, שְׁנִסְתַּלְקוּ עֲנָנֵי כְבוֹד, וַיִּסְבּוּר שְׁנִתְּנָה רְשׁוּת לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל, לְפִיכֹךְ חֲזוֹר וּכְתֻבָּה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ביאורים לפירוש רש"י ד עמ' 290)

וַיִּסְבּוּר שְׁנִתְּנָה רְשׁוּת לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל (לג, מ) וַיֵּשׁ לְדִיֵּק בָּזָה, הֲרִי מִדְּבַר בְּעַמְלֵק, כְּפִרּוּשׁ רש"י לְעִיל (הַקֵּת כֹּא, א): וַיִּשְׁמַע הַכִּנְעֲנִי . . . זֶה עַמְלֵק. וְהֲרִי עַמְלֵק הוּא רְצִיעַת מִרְדּוּת לְיִשְׂרָאֵל, מִזְמֹן כָּל עַת לְפָרְעֻנוּת (רש"י שם), וְהוּא נִלְחָם בְּיִשְׂרָאֵל גַּם בְּרַפְיֵידִים, בְּחַיִּיו שֶׁל אֶהֱרֹן, וּמָה הַכּוֹנֵה שֶׁסְּבֹר שְׁנִתְּנָה רְשׁוּת לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל? אֵלָּא פִּנּוֹת רש"י הִיא, שֶׁעַמְלֵק יֵצֵא לְמִלְחָמָה לֹא כְּעַמְלֵק, שְׁנִתְּנָה לוֹ הַדְּמִנוּת לְפָגַע בְּיִשְׂרָאֵל, מִחֲמַת סִלּוֹק עֲנָנֵי הַכְּבוֹד, אֵלָּא כְּכִנְעֲנִי, שֶׁסְּבֹר שְׁנִתְּנָה רְשׁוּת לְהִלָּחֵם בָּהֶם. הַכְּתוּב מְלַמְּדֵנוּ גְּדֵל חֲשִׁיבוּת מִיַּת אֶהֱרֹן: מִיַּתָּנוּ עֲצָמָה (לֹא סִלּוֹק עֲנָנֵי הַכְּבוֹד) יִצְרָה אֶת הָרָשָׁם שְׁנִתְּנָה רְשׁוּת לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל. אֲבָן עוֹרָא

(מא) וַיִּסְעוּ מִהָרֵי הָהָר וַיַּחֲנוּ בְּצִלְמָנָה:

מא ונטלו מהר טורא ושרו בצלמנה:

(מב) וַיִּסְעוּ מִצִּלְמָנָה וַיַּחֲנוּ בְּפוֹנֵן: אֲבָן עוֹרָא

מב ונטלו מצלמנה ושרו בפונן:

(מג) וַיִּסְעוּ מְפוֹנֵן וַיַּחֲנוּ בְּאַבְתָּ:

מג ונטלו מפונן ושרו באבת:

(מד) וַיִּסְעוּ מֵאַבְתָּ וַיַּחֲנוּ בְּעֵי הָעֵבְרִים בְּגִבּוֹל מוֹאָב:

מד ונטלו מאבת ושרו במגזת עבראי בתחום מואב:

כִּי־עַל־פִּי ה' מְלַמֵּד הָעֵבְרִים • לְשׁוֹן תְּרֻבוֹת וְגִלִּים, כְּמוֹ (מִיכָה א): "לְעִי הַשְּׂדֵה", (תהילים עט): "שָׁמוּ אֶת־יְרוּשָׁלַיִם לְעֵיִים".

(מה) וַיִּסְעוּ מֵעֵיִים וַיַּחֲנוּ בְּדִיבֵן גָּד:

מה ונטלו ממגזתא ושרו בדיבן גד:

אבן עזרא על התורה

מ וטעם וישמע הכנעני כי נלחם עם ישראל בהיותם בהר ההר: מב צלמנה ופונן. פירשתיים:

- (מו) וַיִּסְעוּ מִדִּיבֶן גֵּד וַיַּחֲנוּ בְּעֵלְמָן דְּבַלְתִּימָה: אבן עזרא
 מו ונטלו מדיבן גד ושרו בעלמן דבלתימה:
 (מז) וַיִּסְעוּ מֵעֵלְמָן דְּבַלְתִּימָה וַיַּחֲנוּ בְּהַרֵּי הָעֵבְרִים
 מז ונטלו מעלמן דבלתימה ושרו בטהרי העברים
 לִפְנֵי נָבוֹ:
 לפני נבו:
 (מח) וַיִּסְעוּ מִהַרֵּי הָעֵבְרִים וַיַּחֲנוּ בְּעֵרְכַת מוֹאָב עַל
 מח ונטלו מטהרי העברים ויחנו בערכת מואב על
 יַרְדֵּן יִרְחוֹ:
 ירדן ירחו:
 (מט) וַיַּחֲנוּ עַל־הַיַּרְדֵּן מִבֵּית הַיִּשְׁמָת עַד אֲבֵל הַשָּׁטִים
 מט ויחנו על-הירדן מבית הישמת עד אבל השטים
 בְּעֵרְכַת מוֹאָב: ס
 בערכת מואב: ס
 כס"א מִבֵּית הַיִּשְׁמָת עַד אֲבֵל הַשָּׁטִים • כָּאֵן לְמִדָּךְ שְׁעוֹר מִחֲנֶה יִשְׂרָאֵל י"ב מִל, דְּאָמַר רַבָּה בַר בַּר חֲנָה:
 "לְדִידִי חֲזִי לִי הֵהוּא אֶתְרָא וְכוּ": אֲבֵל הַשָּׁטִים • מִיִּשׁוֹר שֶׁל שָׁטִים "אֲבֵל" שְׁמוֹ. אבן עזרא

♦ יום חמישי כ"ו תמוז ♦

- (ג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעֵרְכַת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן
 יִרְחוֹ לֵאמֹר:
 ירחו לאמר:
 (גא) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי אַתֶּם
 גא נא מלל עם בני ישראל ותימר להון ארי
 עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶל־אֶרֶץ כְּנָעַן:
 אתון עברין ית ירדנא לארעא דכנען:
 כס"א כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן וְגו' וְהוֹרַשְׁתֶּם וְגו' • וְהָלֹא כִּמָּה פְּעָמִים הִזְהַרוּ עַל כֶּךָ? אֵלֶּא כֶּךָ אָמַר
 לָהֶם מֹשֶׁה: כְּשֶׁאַתֶּם עוֹבְרִים בִּירְדֵּן בִּיבֻשָּׁה, עַל־מִנַּת כֶּן תַּעֲבְרוּ. וְאִם לֹא — מִיִּם בָּאִין וְשׁוֹטְפִין אֶתְכֶּם;
 וְכֵן מְצִינִי שֶׁאָמַר לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ בְּעוֹדָם בִּירְדֵּן.
 (גב) וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת־כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם
 גב נב ותתרכון ית כל יתבי ארעא מן קדמיכון
 וְאִבְדֶּתֶם אֶת כָּל־מִשְׁפֵּיתֶם וְאֵת כָּל־צִלְמֵי מִסְכַּתְכֶם
 ותבדון ית כל בית סגדתהון וית כל צלמי
 תַּאֲבָדוּ וְאֵת כָּל־בְּמוֹתֶם תִּשְׁמִידוּ:
 מתכתהון תבדון וית כל במתהון תשצון:
 כס"א וְהוֹרַשְׁתֶּם • וְגִרְשְׁתֶּם. מִשְׁפֵּיתֶם • כְּתַרְגוּמוֹ: "בֵּית סִגְדָתְהוֹן", עַל שֵׁם שֶׁהָיוּ מִסְכְּכִין אֶת הַקֶּרֶקַע
 בְּרֹצֶפֶת אֲבָנִים שֶׁל שִׁישׁ לְהַשְׁתַּחֲוֹת עֲלֵיהֶם בְּפִשׁוּט יָדִים וְרַגְלִים, כְּדִכְתִּיב (ויקרא כו): "וְאֵכָן מִשְׁפִּית לֹא תִתְּנוּ
 בְּאַרְצְכֶם לְהַשְׁתַּחֲוֹת עֲלֶיהָ". מִסְכַּתְכֶם • כְּתַרְגוּמוֹ: מִתְכַּתְהוֹן. אבן עזרא
 (גג) וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ וַיִּשְׁבְּתֶם־בָּהּ כִּי לָכֶם נָתַתִּי
 גג נג ותתרכון ית יתבי ארעא ותיבבון בה ארי
 אֶת־הָאָרֶץ לְרִשְׁתָּהּ:
 לכון יתבית ית ארעא למירת יתה:
 כס"א וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ • וְהוֹרַשְׁתֶּם אוֹתָהּ מִיִּשְׁבֻּכְיָהּ, וְאֵז וַיִּשְׁבְּתֶם־בָּהּ — תּוֹכְלוּ לְהִתְקַנֵּם בָּהּ, וְאִם לֹא
 — לֹא תּוֹכְלוּ לְהִתְקַנֵּם בָּהּ.

אבן עזרא על התורה

- מו בעלמן דבלתימה. שם כלל למסעים
 מו בעלמן דבלתימה. שם כלל למסעים
 רבים, כאשר פירשתי בפרשת זאת חקת
 רבים, כאשר פירשתי בפרשת זאת חקת
 התורה:
 התורה:
 מט מבית הישימת. הוא הגיא הנשקף
 מט מבית הישימת. הוא הגיא הנשקף
 על פני הישימון, אז צוה השם להזהיר
 על פני הישימון, אז צוה השם להזהיר
 ישראל, כי הם קרובים לעבור:
 ישראל, כי הם קרובים לעבור:

(נד) וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֶת־הָאָרֶץ בְּגֹרֶל לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם לְרֹב תִּרְבּוּ אֶת־נַחֲלָתוֹ וְלִמְעַט תִּמְעִיט אֶת־נַחֲלָתוֹ אֶל־אֲשֶׁר־יֵצֵא לוֹ שְׁמָה הַגּוֹרֵל לוֹ יִהְיֶה לְמִטּוֹת אֲבֹתֵיכֶם תִּתְנַחֲלוּ:

נד ותחסנון ית ארעא בעדבא לזרענתכון לסגיא תסגון ית אחסנתהון ולזעירי תזעירון ית אחסנתהון לדיפוק לה תמן עדבא די לה יהי לשבטי אבהתכון תחסנון:

כס"א אל אשר-יצא לו שמה • מקרא קצר הוא זה: אל מקום אשר יצא לו שמה הגורל, לו יהיה. למטות אבותיכם • (כ"ב קיז) לפי חשבון יוצאי מצרים. דבר אחר: בשנים עשר גבולין כמנן השבטים. אבן עזרא

(נה) וְאִם־לֹא תוֹרִישׁוּ אֶת־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְהָיָה אֲשֶׁר תּוֹתִירוּ מֵהֶם לְשָׁפִים בְּעֵינֵיכֶם וּלְצִנִּינָם בְּצַדִּיכֶם וְצָרְרוּ אֹתְכֶם עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ:

נה ואם לא תורישו את יושבי הארץ מפניכם והיה אשר תותירו מהם לשפים בעיניכם ולצנינם בצדיכם וצררו אתכם על הארץ אשר אתם יושבים בה:

כס"ב וְהָיָה אֲשֶׁר תּוֹתִירוּ מֵהֶם • יהיה לכם לרעה. לשפים בעיניכם • ליתדות המנקרים עיניכם. תרגום של יתדות: "סיפא". ולצנינם • פותרים בו הפותרים לשון מסוכת קוצים הסוככת אתכם לסגר ולכלא אתכם מאין יוצא וכא. וצררו אתכם • כתרגומו. אבן עזרא

(נו) וְהָיָה כֹּאֲשֶׁר דִּמְיִיתִי לַעֲשׂוֹת לָהֶם אַעֲשֶׂה לָכֶם: פ לָד (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

נו ויהי כמא די חשכית למעבד להון אעבד לכון: א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) צֹו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־אַתֶּם בָּאִים אֶל־הָאָרֶץ כְּנָעַן זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּפֹּל לָכֶם בְּנַחֲלָה אָרֶץ כְּנָעַן לְגִבְלָתֶיהָ:

ב פקד ית בני ישראל ותימר להון ארי אתון עליו לארעא דכנען דא ארעא די תתפלג לכון באחסנא ארעא דכנען לתחומהא:

כס"ג זאת הארץ אשר תפל לכם וגו' • לפי שהרבה מצוות נהגות בארץ ואין נהגין בחוצה לארץ, הצרף לכתב מצרני גבולי רוחותיה סביב. לומר לה: מן הגבולים הללו ולפנים המצוות נהגות. תפל לכם • על שם שנתחלקה בגורל, נקראת חלוקה לשון נפילה. ומדרש אגדה אומר: על-ידי שהפיל הקדוש-ברוך-הוא שריהם של שבעים אמות מן השמים וכפתן לפגי משה, אמר לו: ראה, אין בכם עוד כח! • אבן עזרא

(ג) וְהָיָה לָכֶם פְּאֶת־נֶגֶב מִמִּדְבַּר־צֶן עַל־יְדֵי אָדָם וְהָיָה לָכֶם גְּבוּל נֶגֶב מִקְצֵה יַם־הַמֶּלַח קְדָמָה:

ג ויהי לכון רוח דרומא ממדברא דצן על תחומי אדום ויהי לכון תחום דרומא מסיפי ימא דמלחא קדומא:

כס"ד וְהָיָה לָכֶם פְּאֶת־נֶגֶב • רוח דרומית אשר מן המזרח למערב. ממדבר-צן • אשר אצל אדום מתחלת מקצוע דרומית-מזרחית של ארץ תשעת המטות. כיצד? שלש ארצות יושבות בדרומה של ארץ-ישראל

אבן עזרא על התורה

נד והתנחלתם. כמו והתאזיתם. והפעול, הארץ: וטעם להזכיר לרב תרבו. לדבק אתרו, ואם לא תורישו: נה לשפים. קוצים חדים. מגזרת, הסר מסוכתו. הנני שף את דרכך בסירים: ולצנינם. פירושו לפי מקומו. כמו ולשוטט בצדיכם, שהם מכות בשוט. או קוצים חדים, כמו צנים פחים. והנה עוד פירש להם גבול נחלתם, שהם חבים להוריש משם יושב הארץ: ב אל הארץ כנען. כמו והנבואה עודד הנביא, הנבואה נבואת עודד הנביא. והשעם

זו אצל זו: קצת ארץ מצרים, וארץ אדום בלה, וארץ מואב בלה; ארץ מצרים במקצוע דרומית-מערבית, שנאמר בפרשה זו: "מעצמון נחלה מצרים, והיו תוצאותיו הימה". ונחל מצרים היה מהלך על פני כל ארץ מצרים, שנאמר (יהושע יג): מן-השיחור אשר על-פני מצרים. ומפסיק בין ארץ מצרים לארץ-ישראל, וארץ אדום אצלה לצד המזרח, וארץ מואב אצל ארץ אדום בסוף הדרום למזרח, וכשיצאו ישראל ממצרים, אם רצה המקום לקרב את כניסתם לארץ, היה מעבירם את הנילוס לצד צפון ובאין לארץ-ישראל, ולא עשה כן; וזהו שנאמר (שמות יג): "ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים", שהם יושבים על הים במערכה של ארץ כנען – כענין שנאמר בפלשתים (צפניה ב): "ישבי חבל הים גוי כרתים". ולא נחם אותו הדרך, אלא הסבן והוציאו דרך דרומה אל המדבר, והוא שקראו יחזקאל (יחזקאל כ): "מדבר העמים", לפי שהיו כמה אמות יושבות בצדו. והולכין אצל דרומו מן המערב כלפי מזרח תמיד, עד שבאו לדרומה של ארץ אדום, ובקשו ממלך אדום שיניחם לעבר דרך ארצו ולהכנס לארץ דרך רחבה, ולא רצה. והצרכו לסבב את כל דרומה של אדום, עד באום לדרומה של ארץ מואב, שנאמר (שופטים יא): "וגם אל-מלך מואב שלח ולא אבה". והלכו כל דרומה של מואב עד סופה, ומשם הפכו פניהם לצפון עד שסבבו כל מצר מזרחי שלה לרחבה; וכשכלו את המזרחה, מצאו את ארץ סיחון ועוג, שהיו יושבין במזרחה של ארץ כנען והיירדן מפסיק ביניהם; וזהו שנאמר בפרשת (ש): "וילך במדבר ויסב את-ארץ אדום ואת-ארץ מואב, ויבא ממזרח-שמש לארץ מואב". וכבשו את ארץ סיחון ועוג, שהיתה בצפונה של ארץ מואב, וקרבו עד היירדן, והוא כנגד מקצוע צפונית מערבית של ארץ מואב. נמצא, שארץ כנען שבעבר היירדן למערב – היה מקצוע דרומית-מזרחית שלה אצל אדום. **אבן עזרא**

(ד) ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקרבם ועבר צנה והיו תוצאותיו מנגב לקדש ברנע ויצא חצר-אדר ועבר עצמנה:

ו ינסחר לכון תחומא מדרומא למסקנא דעקרבם ויעבר לצן ויהון מפקנוהי מדרומא לרם גיאה ויפוק לחצר אדר ויעבר לעצמן:

כ"ו ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקרבם. כל מקום שנאמר "ונסב" או "ויצא" מלמד שלא היה המצר שזה אלא הולך ויצא לחוץ. יוצא המצר ועוקם לצד צפונה של עולם באלקסון למערב ועובר המצר בדרומה של מעלה עקרבם. נמצא מעלה עקרבם לפני מן המצר. ועבר צנה. אל צין, כמו "מצרימה". והיו תוצאותיו. קצותיו. בדרומה של קדש ברנע. ויצא חצר-אדר. מתפשט המצר ומרחיב לצד צפון של עולם ונמשך עוד באלקסון למערב ובא לו לחצר-אדר ומשם לעצמון ומשם לנחל מצרים. ולשון "נסב" האמור כאן לפי שכתב ויצא חצר-אדר, שהתחיל להרחיב משעבר את קדש ברנע. ורחב אותה רצועה שבלטה לצד צפון היתה מקדש ברנע עד עצמון, ומשם והלאה נתקצר המצר ונסב לצד הדרום ובא לו לנחל מצרים, ומשם לצד המערב אל הים הגדול, שהוא מצר מערכה של כל ארץ ישראל. נמצא, שנחל מצרים במקצוע מערבית דרומית.

(ה) ונסב הגבול מעצמון נחלה מצרים והיו תוצאותיו הימה:

ה וינסחר תחומא מעצמון לנחלא דמצרים ויהון מפקנוהי לימא:

כ"ז והיו תוצאותיו הימה. אל מצר המערב, שאין עוד גבול נגב מאריך לצד המערב משם והלאה. **אבן עזרא**

(ו) וגבול ים והיה לכם הים הגדול וגבול זה יהיה לכם גבול ים:

ו ותחום מערבא והי לכון ימא רבא ותחומה דין יהי לכון תחום מערבא:

שיעור יומי ליום חמישי כ"ו תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום – לד – פרשת מטות-מסעי נא

כ"א וְגָבֹול יָם • וּמָצָר מַעֲרָבִי מֵהוּ? • וְהָיָה לָכֶם הַיָּם הַגָּדוֹל • לְמַצָּר. וְגָבֹול • הַנֶּסֶן שְׁבִתוֹף הַיָּם, אֵף הֵם מִן הַגָּבֹול, וְהֵם אֵיִם שְׁקוּרִין "איזל"ש". אבן עזרא

(ז) וְהָיָה לָכֶם גָּבֹול צָפוֹן מִן־הַיָּם הַגָּדֹל תִּתְּאוּ וְדִין יְהִי לָכֹן תַּחֲסִים צָפוֹנָא מִן יָמָא רַבָּא תִּכְנֹנִין לָכֹן לְהַר טוֹרָא: לָכֶם הָר הָהָר:

כ"א גָּבֹול צָפוֹן • מָצָר צָפוֹן. מִן־הַיָּם הַגָּדֹל תִּתְּאוּ לָכֶם הָר הָהָר • שֶׁהוּא בְּמִקְצוֹעַ צְפוֹנִית מַעֲרָבִית וְרֹאשׁוֹ מִשְׁפִּיעַ וְנִכְנָס לְתוֹף הַיָּם, וְיֵשׁ מִרְחֵב הַיָּם לִפְנֵים הֵימָנוּ וְחוּצָה הֵימָנוּ. תִּתְּאוּ • תִּשְׁפְּעוּ לָכֶם לְנֻטוֹת מִמַּעֲרָב לְצָפוֹן, אֶל הָר הָהָר. תִּתְּאוּ • לְשׁוֹן סִבָּה, כְּמוֹ (ד"ה ב יב): "אֶל־תָּא הָרָצִים", (יחזקאל ט): "וְתֵאֵי הַשָּׁעַר" – הַיָּצִיעַ, שְׁקוּרִין "אנפנדי"ץ", שֶׁהוּא מִסָּב וּמִשְׁפָּע.

(ח) מֵהָר הָהָר תִּתְּאוּ לְבֵא חֲמַת וְהָיוּ תּוֹצְאוֹת הַגָּבֹול צִדְדָה:

כ"א מֵהָר הָהָר • תִּסְבּוּ וְתִלְכוּ אֶל מָצָר הַצָּפוֹן לְצִד הַמִּזְרָח וְתִפְגְּעוּ ב־"לְבֵא חֲמַת" זוֹ אֲנִטוּכִיָּא. תּוֹצְאוֹת הַגָּבֹול • סוּפֵי הַגָּבֹול. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר תּוֹצְאוֹת הַגָּבֹול, אוֹ הַמָּצָר כְּלָה שֶׁם לְגַמְרֵי וְאִינוּ עוֹבְרִי לְהֵלֶן כָּלֵל, אוֹ מִשֶּׁם מִתְּפַשֵּׁט וּמִרְחֵב וְיוֹצֵא לְאַחוּרָיו לְהַמְשִׁיךְ לְהֵלֶן בְּאֶלְכָסוֹן יוֹתֵר מִן הָרִחֵב הָרֹאשׁוֹן. וְלַעֲנֵן רִחֵב הַמִּדָּה הָרֹאשׁוֹן קָרְאוּ "תּוֹצְאוֹת", שֶׁשֶּׁם כְּלָתָהּ אוֹתָהּ מִדָּה.

(ט) וְיוֹצֵא הַגָּבֹול וּפְרָנָהּ וְהָיוּ תּוֹצְאוֹתָיו חֲצֵר עֵינָן וְהָיָה לָכֶם גָּבֹול צָפוֹן:

כ"א וְהָיוּ תּוֹצְאוֹתָיו חֲצֵר עֵינָן • הוּא הִיָּה סוֹף הַמָּצָר הַצָּפוֹנִי, וְנִמְצְאוֹת חֲצֵר עֵינָן בְּמִקְצוֹעַ צְפוֹנִית־מִזְרָחִית. וּמִשֶּׁם הַתְּאֻיֹּתָם לָכֶם אֶל מָצָר הַמִּזְרָחִי.

(י) וְהַתְּאֻיֹּתָם לָכֶם לְגָבֹול קִדְמָה מִחֲצֵר עֵינָן שְׁפָמָה:

כ"א וְהַתְּאֻיֹּתָם • לְשׁוֹן הַסִּבָּה וְנִטְיָה, כְּמוֹ "תִּתְּאוּ". שְׁפָמָה • בְּמָצָר הַמִּזְרָחִי וּמִשֶּׁם הָרִבְלָה. אבן עזרא

(יא) וְיֵרֵד הַגָּבֹול מִשְׁפָּם הָרִבְלָה מִקְדָּם לְעֵין וִירֵד הַגָּבֹול וּמִתְּחַה עַל־כִּנְתָּף יָם־כִּנְתָּף קִדְמָה:

כ"א מִקְדָּם לְעֵין • שֶׁם מְקוֹם, וְהַמָּצָר הוֹלֵךְ בְּמִזְרָחוֹ. נִמְצָא הָעֵין לִפְנֵים מִן הַמָּצָר, וּמֵאֲרֵץ־יִשְׂרָאֵל הִיא. וְיֵרֵד הַגָּבֹול • כָּל שֶׁהַגָּבֹול הוֹלֵךְ מִצָּפוֹן לְדָרוֹם, הוּא יוֹרֵד וְהוֹלֵךְ. וּמִתְּחַה עַל־כִּנְתָּף יָם־כִּנְתָּף קִדְמָה • שִׁיחָא יָם כִּנְתָּף תּוֹף לְגָבֹול בְּמַעֲרָב, וְהַגָּבֹול בְּמִזְרָח יָם כִּנְתָּף, וּמִשֶּׁם יוֹרֵד אֶל הַיָּרְדֵּן, וְהַיָּרְדֵּן מוֹשֵׁף וּבָא מִן הַצָּפוֹן לְדָרוֹם בְּאֶלְכָסוֹן נוֹטָה לְצִד מִזְרָח וּמִתְקָרֵב לְצִד אֶרֶץ כְּנָעַן כְּנָגֵד יָם כִּנְתָּף, וּמוֹשֵׁף לְצִד מִזְרָחָהּ שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל כְּנָגֵד יָם כִּנְתָּף עַד שְׁנוּפֵל בֵּינָם הַמֶּלַח, וּמִשֶּׁם כְּלָה הַגָּבֹול בְּתוֹצְאוֹתָיו אֶל יָם הַמֶּלַח, שֶׁמִּמֶּנּוּ הַתְּחַלַּת מָצָר מִקְצוֹעַ דְּרוֹמִית מִזְרָחִית, הָרִי סוֹכְכַת אוֹתָהּ לְאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

ו הַיָּם הַגָּדֹל. הַסְפָּרְדִי. וְהַטַּעַם, גָּבֹול מַעֲרָב נִחְלָתָם. וְהָיָה הַיָּם הַגָּדֹל וְהוּא הַגָּבֹול בְּעֶצְמוֹ: י וְאֶל־יָף וְהַתְּאֻיֹּתָם. תַּחַת וְיָוִי, וְהַתְּאֻיֹּתָם. תִּיּוֹ. וְאֵם הֵם ב' כְּנָנִים. וְהַתְּאֻיֹּתָם. כְּמוֹ עַד תֵּאוֹת גְּבוּעוֹת עוֹלָם: יא וּמִתְּחַה. כָּאֲשֶׁר אָמְרוּ קְדְמוֹנֵינוּ, תְּכִירְתָא. מִגְזֵרֵת, וּמִתְּחַה כָּף:

(יב) וַיֵּרֶד הַגְּבֹול תִּירְדָּנָה וְהָיוּ תּוֹצְאָתָיו יַם הַמֶּלַח
זֹאת תִּהְיֶה לָכֶם הָאָרֶץ לְגִבְלֹתֶיהָ סָבִיב:

(יג) וַיֵּצֵאוּ מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הָאָרֶץ
אֲשֶׁר תִּתְּנַחֲלוּ אֹתָהּ בְּגוֹרֵל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לָתֵת
לָתְשַׁעַת הַמַּטּוֹת וְחֻצֵי הַמַּטֵּה:

(יד) כִּי לָקַחוּ מַטֵּה בְנֵי הָרְאוּבֵנִי לְבֵית אָבֹתָם וּמַטֵּה
בְּנֵי־הַגָּדִי לְבֵית אָבֹתָם וְחֻצֵי מַטֵּה מְנַשֶּׁה לָקַחוּ
נַחֲלָתָם:

(טו) שְׁנֵי הַמַּטּוֹת וְחֻצֵי הַמַּטֵּה לָקַחוּ נַחֲלָתָם מֵעֵבֶר
לְיֶרֶדן יֵרָחוּ קְדָמָה מִזְרָחָה: פ

יב וַיֵּרֶד הַגְּבֹול תִּירְדָּנָה וְהָיוּ תּוֹצְאָתָיו יַם הַמֶּלַח
זֹאת תִּהְיֶה לָכֶם הָאָרֶץ לְגִבְלֹתֶיהָ סָבִיב:

יג וַיֵּצֵאוּ מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הָאָרֶץ
אֲשֶׁר תִּתְּנַחֲלוּ אֹתָהּ בְּגוֹרֵל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לָתֵת
לָתְשַׁעַת הַמַּטּוֹת וְחֻצֵי הַמַּטֵּה:

יד אַרְבֵּי קְבִילֹי שְׁבֻטָא דְבְנֵי רְאוּבֵן לְבֵית
אֲבֹתָהוֹן וְשְׁבֻטָא דְבְנֵי גַד לְבֵית אֲבֹתָהוֹן
וּפְלָגוֹת שְׁבֻטָא דְמְנַשֶּׁה קְבִילֹי אֲחִיסָנָתָהוֹן:

טו תְּרִין שְׁבֻטִין וּפְלָגוֹת שְׁבֻטָא קְבִילֹי
אֲחִיסָנָתָהוֹן מַעֲבָרָא לְיֶרֶדָנָא דִּירְחוּ קְדָמָה
מִדִּינְחָא:

כ"ז – קְדָמָה מִזְרָחָה • אֵל פְּנֵי הָעוֹלָם, שֶׁהֵם בְּמִזְרָח, שְׂרֹוֹת מִזְרָחִית קְרוּיָה "פְּנִים" וּמַעֲרִבִית קְרוּיָה "אֲחֹר",
לְפִיכָף דְּרוֹם לְמִיָּן וְצָפוֹן לְשִׁמָּאל. אבן עזרא

♦ יום שישי כ"ז תמוז ♦

(טז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(יז) אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־יִנְחֲלוּ לָכֶם אֶת־
הָאָרֶץ אֲלַעְזֹר הַכֹּהֵן וַיהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן:

כ"ז – אֲשֶׁר־יִנְחֲלוּ לָכֶם • בְּשִׁבְלֵכֶם. כָּל נָשִׂיא וְנָשִׂיא אֲפּוֹטְרוֹפּוֹס לְשֻׁבְטוֹ, וּמַחֲלָק נַחֲלַת הַשְּׁבֻט לְמִשְׁפָּחוֹת
וְלִגְבָרִים, וּבוֹרֵר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד חֶלֶק הַגּוֹן. וּמֵה שֶׁהֵם עוֹשִׂין יִהְיֶה עָשׂוּי כְּאֵלוֹ עֲשָׂאוֹם שְׁלוּחִים. וְלֹא יִתְּכֵן
לְפָרֶשׁ "לָכֶם" זֶה, כָּכָל "לָכֶם" שֶׁבְּמִקְרָא, שָׂאֵם כֵּן הִיָּה לוֹ לְכַתֵּב "יִנְחִילוּ לָכֶם", 'יִנְחֲלוּ' – מִשְׁמַע שֶׁהֵם
נוֹחֲלִים לָכֶם בְּשִׁבְלֵכֶם וּבְמִקּוֹמְכֶם, כְּמוֹ (שְׁמוֹת יד): "ה' יִלְחֶם לָכֶם".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ביאורים לפירוש רש"י ד עמ' 297)

כָּל נָשִׂיא וְנָשִׂיא אֲפּוֹטְרוֹפּוֹס לְשֻׁבְטוֹ, וּמַחֲלָק נַחֲלַת הַשְּׁבֻט לְמִשְׁפָּחוֹת וְלִגְבָרִים וּבוֹרֵר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד חֶלֶק הַגּוֹן
(לד, יז) יֵשׁ לִשְׂאֵל, מִנֵּיין לוֹ לְרִש"י שֶׁהַנְּשִׂאִים חֲלָקוּ אֶת נַחֲלַת הַשְּׁבֻט לְמִשְׁפָּחוֹת, וְלֹא שֶׁחֲלָקוּ אֶת הָאָרֶץ לְשֻׁבְטִים? וַיֵּשׁ
לוֹמֵר, דִּהְיָה תִּפְקִידוֹ שֶׁל הַנְּשִׂיא נִחֲלָק לְשָׁנִים. א. מִצַּד יִשְׂרָאֵל – הוּא שְׁלוּחָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְסַפּוֹק כָּל צָרְכֵיהֶם, וְדֹאגָתוֹ
מִצַּד תִּפְקִיד זֶה הִיא בְּעֵקֶר לְצָרְכֵי הַכֹּלֵל, וּכְדֹרֶף הָעוֹלָם, שֶׁכָּל קְבוּצָה שֶׁל אָנָשִׁים מְמַנָּה מִנְהִיג שְׂדוּאָג לְצָרְכֵי הַכֹּלֵל. ב.
מִצַּד הַקְּב"ה – הַקְּב"ה מְנָה אוֹתוֹ (על יְדֵי מֹשֶׁה) לְהִיּוֹת נָשִׂיא שְׁבֻטוֹ, וּמִצַּד מִנּוּי זֶה פְּעֻלָּתוֹ כּוֹלֶלֶת גַּם אֶת צָרְכֵי הַפְּרָט,
שֶׁהָרִי הוּא נָשִׂאוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד בְּיָחִיד. וְהִנֵּה, בְּפִסּוּק נִזְכָּרוֹ אֲלַעְזֹר וַיהוֹשֻׁעַ, שֶׁקְּבִילוֹ מִנּוּי מִיָּחִיד מֵאֵת ה', וּמִזֶּה לְמַד רִש"י
שָׂאֵף לְגַבִּי הַנְּשִׂאִים כִּי: מְדַבֵּר בְּמִנּוּי מִיָּחִיד מֵאֵת ה' לְהִיּוֹת מְמַנִּים וּבְעֵלִים' עַל כָּל עֲנִיֵּי הַשְּׁבֻט. לְכֵן מְפָרֵשׁ רִש"י שֶׁכָּל
נָשִׂיא הוּא אֲפּוֹטְרוֹפּוֹס לְשֻׁבְטוֹ וְהוּא דוֹאָג לְצָרְכֵי שֶׁל כָּל יָחִיד בְּפָרֶט. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

טו שְׁנֵי הַמַּטּוֹת. פַּעַם שְׁנִית, לְבָאֵר מְקוֹם
נַחֲלָתָם:
יז יִנְחֲלוּ. פַּעַל יוֹצֵא לְשָׁנִים פְּעוּלִים. וְכֵן
וְנַחֲלָתָם, עַל דַּעַת הַמְּדַקְדָּקִים: אֲלַעְזֹר.
רַאשׁוֹנָה, כִּי עַל פִּי צֶאֱ יְהוֹשֻׁעַ. גַּם הוּא
כֵּן אֶתְרֵן. וְלֹא הִזְכִּיר נָשִׂיא לְבְנֵי רְאוּבֵן
בְּקִי שְׂטָנָה גְדוֹלָה עֲלֵיהֶם, אֵף עַל פִּי

(יח) וְנָשִׂיא אֶחָד נָשִׂיא אֶחָד מִמֵּטָה תִּקְחוּ לְנָחֹל אֶת־הָאָרֶץ:

כ"י – לְנָחֹל אֶת־הָאָרֶץ • שִׁיחָא נֹחֵל וְחֹלֵק אוֹתָהּ בְּמִקְוָמָכֶם.

(יט) וְאַלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים לַמֵּטָה יְהוּדָה כָּלָב בֶּן־יִפְנֶה:

(כ) וּלַמֵּטָה בְּנֵי שְׁמֵעוֹן שְׁמוּאֵל בֶּן־עֲמִיהוּד:

(כא) לַמֵּטָה בְּנִימֵן אֶלִידֶר בֶּן־פֶּסְלֹן:

(כב) וּלַמֵּטָה בְּנֵי־דָן נָשִׂיא בָקִי בֶן־יִגָּלִי:

(כג) לְבִנֵי יוֹסֵף לַמֵּטָה בְּנֵי־מְנַשֶּׁה נָשִׂיא חֲנִיָּאל בֶּן־אֶפְדִּי:

(כד) וּלַמֵּטָה בְּנֵי־אֶפְרַיִם נָשִׂיא קִמּוּאֵל בֶּן־שַׁפְטָן:

(כה) וּלַמֵּטָה בְּנֵי־זְבוּלֹן נָשִׂיא אֶלִיצָפָן בֶּן־פְּרִנָּה:

(כו) וּלַמֵּטָה בְּנֵי־יִשָּׁשְׁכָר נָשִׂיא פִלְטִיָּאל בֶּן־עֵזֶן:

(כז) וּלַמֵּטָה בְּנֵי־אָשֶׁר נָשִׂיא אַחִיהוּד בֶּן־שְׁלֹמִי:

(כח) וּלַמֵּטָה בְּנֵי־נַפְתָּלִי נָשִׂיא פֶּרְהָאֵל בֶּן־עֲמִיהוּד: אבן עזרא

(כט) וְאַלֶּה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לְנָחֹל אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: פ

כ"י – לְנָחֹל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • שְׁהֵם יִנְחִילוּ אוֹתָהּ לָהֶם לְמַחְלָקוֹתֶיהָ.

(א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן יִרְחוֹ לְאֹמֶר:

(ב) צֹו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַנּוּ לָלוִים מִנַּחֲלַת אֲחֻזָּתָם עָרִים לְשֹׁבֵת וּמִגְרָשׁ לְעָרִים סְבִיבֹתֵיהֶם תִּתְּנוּ לָלוִים:

כ"י – וּמִגְרָשׁ • רֹוח מְקוֹם חֶלֶק חוּץ לְעִיר סְבִיב לַהֲיוֹת לְגוֹי לְעִיר, וְאֵין רִשְׁאִין לְבָנוֹת שָׁם בֵּית וְלֹא לְנָטֵעַ בָּרֶם וְלֹא לְזֹרֵעַ וְרִיעָה. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

שְׁהִפְרִישׁ נָכוֹן יִהְיֶה נֶרְאָה לְפִי דְעֻתֵינוּ: מְלֻחַת שְׁוֹת בְּשַׁעֲם. כִּי הֵחָ"א אֵינָהּ בַּמִּגְרָשׁ. יְדוּעַ: כַּח פֶּדְהָאֵל. אִם נֶעְלַם הֵחָ"א, הֵם שְׁתֵּי מִקְדָּאוֹתִית הַמִּשְׁחָה:

יח וְנָשִׂיא אֶחָד נָשִׂיא אֶחָד מִמֵּטָה תִּקְחוּ לְנָחֹל אֶת־הָאָרֶץ:

יט וְאַלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים לַמֵּטָה יְהוּדָה כָּלָב בֶּן־יִפְנֶה:

כ וּלַמֵּטָה בְּנֵי שְׁמֵעוֹן שְׁמוּאֵל בֶּן־עֲמִיהוּד:

כא לַמֵּטָה בְּנִימֵן אֶלִידֶר בֶּן־פֶּסְלֹן:

כב וּלַמֵּטָה בְּנֵי־דָן נָשִׂיא בָקִי בֶן־יִגָּלִי:

כג לְבִנֵי יוֹסֵף לַמֵּטָה בְּנֵי־מְנַשֶּׁה נָשִׂיא חֲנִיָּאל בֶּן־אֶפְדִּי:

כד וּלַמֵּטָה בְּנֵי־אֶפְרַיִם נָשִׂיא קִמּוּאֵל בֶּן־שַׁפְטָן:

כה וּלַמֵּטָה בְּנֵי־זְבוּלֹן נָשִׂיא אֶלִיצָפָן בֶּן־פְּרִנָּה:

כו וּלַמֵּטָה בְּנֵי־יִשָּׁשְׁכָר נָשִׂיא פִלְטִיָּאל בֶּן־עֵזֶן:

כז וּלַמֵּטָה בְּנֵי־אָשֶׁר נָשִׂיא אַחִיהוּד בֶּן־שְׁלֹמִי:

כח וּלַמֵּטָה בְּנֵי־נַפְתָּלִי נָשִׂיא פֶּרְהָאֵל בֶּן־עֲמִיהוּד:

כט אֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לְנָחֹל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:

א וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּמִישְׁרָא דְּמוֹאָב עַל יַרְדֵּנָא דִּירְחוֹ לְמִימָר:

ב פֶּקֶד יְיָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִתְּנוּ לָלוֹאִי מִנַּחֲלַת אֲחֻזָּתָם עָרִים לְשֹׁבֵת וּמִגְרָשׁ לְעָרִים סְבִיבֹתֵיהֶם תִּתְּנוּ לָלוֹאִי:

(ג) וַיְהִי הָעֶרְיִם לָהֶם לְשֹׁבֵת וּמִגְרָשֵׁיהֶם יִהְיוּ לְבִהְמָתָם וְלָרֶכֶשׁ וּלְכָל חֵיתָם:
 כש"י וְלְכָל חֵיתָם • לְכָל צְרִיכָהֶם.

(ד) וּמִגְרָשֵׁי הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לְלוֹיִם מִקֹּדֶשׁ הָעִיר וְחֻצָּהּ אֶלֶף אַמָּה סָבִיב:
 כש"י אֶלֶף אַמָּה סָבִיב • (עירובין כא) וְאַחֲרָיו הוּא אוֹמֵר: "אֲלֵפִים בְּאַמָּה". הָא בְּיָצֵד? אֲלֵפִים הוּא נוֹתֵן לָהֶם סָבִיב, וּמִמָּה אֶלֶף הַפְּנִימִיִּים לְמִגְרָשׁ וְהַחֲצוֹנִים לְשָׂדוֹת וּבְרָמִים.

(ה) וּמִדֹּדְתָם מִחוּץ לָעִיר אֶת־פֶּאת־קִדְמָהּ אֲלֵפִים בְּאַמָּה וְאֶת־פֶּאת־נֶגֶב אֲלֵפִים בְּאַמָּה וְאֶת־פֶּאת־יָם אֲלֵפִים בְּאַמָּה וְאֶת פֶּאת צָפוֹן אֲלֵפִים בְּאַמָּה וְהָעִיר בְּתוֹךָ זֶה יִהְיֶה לָהֶם מִגְרָשֵׁי הָעָרִים:

(ו) וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לְלוֹיִם אֵת שְׁש־עָרֵי הַמִּקְלָט אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָנֶס שָׁמָּה הֲרָצָה וְעָלִיהֶם תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים וּשְׁתֵּים עִיר:

(ז) כָּל־הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לְלוֹיִם אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה עִיר אֶתְהֶן וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהֶן:

(ח) וְהָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ מֵאַחֲזֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הָרֶב תִּרְבּוּ וּמֵאֵת הַמַּעֲט תִּמְעִיטוּ אִישׁ כְּפִי נִחְלָתוֹ אֲשֶׁר יִנְחָלוּ יִתֵּן מִעָרָיו לְלוֹיִם: פ

♦ שבת קודש כ"ח תמוז ♦

(ט) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:
 (י) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כִּי אֲתֶם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶרֶצָה כְּנָעַן: אֲבָן עֲזָרָא
 (יא) וְהִקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם וְגַם שָׁמָּה רֹצֵחַ מִבְּהֶנֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה:
 כש"י וְהִקְרִיתֶם • אֵין "הַקְרִיָּה" אֵלָּא לְשׁוֹן הַזְמָנָה; וְכֵן הוּא אוֹמֵר (בראשית כז): "כִּי הִקְרִיָּה ה' אֵלֶיךָ לִפְנֵי".

ט ומליל יי עם משה למימר:
 י מלל עם בני ישראל ומימר להון ארי אתון עברין ית ירדנא לארעא דכנען:

יא ויתזמנן לכון קרוין קרוי שזביתא יהוין לכון ויערוק לתמן קטולא דיקטול נפשא בשלו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ז ח' ב עמ' 494 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

שש מצות התמידיות – מקלט מיצר הרע

והקרייתם לכם ערים ערי מקלט תהיינה לכם (לה, יא)

בספר החנוך פותב, שהסמון לשש המצוות התמידיות הוא שש ערי המקלט.

וגש לבאר השניות ביניהם:

מפיון ש"יצר לב האדם רע מנעוריו" לכן הקב"ה מסיעו להאדם שיוכל להתגבר על יצרו הרע, ומאחר שיצרו של אדם עומד עליו תמיד להחטיאו, לכן העזר צריך להיות בדבר תמידי, שעל ידו יוכל להנצל בתמידות מהיצר, ולקף נתן הקב"ה שש מצוות שמן זמן חייבם הוא תמידי, שעל ידם יוכל להנצל תמיד מהיצר הרע.

וזהו שיכונתם לערי מקלט: דשש מצוות התמידיות הם בדגמות ערי מקלט, כי תפקידם הוא להציל היהודי מהיצר, דגואל הדם הוא השטן ויצר הרע, כמאחז"ל (ב"ב טז, ב) "הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ט ב עמ' 596)

ונס שמה רוצח מכה נפש בשגגה (לה, יא) נפש – רומז לנפש השנית בישאל (תנא ריש פ"ב), שהיא חלק אלוה מופעל מממש. מכה נפש – רומז לחטא ועון, שגורם לשפיכת הדם' והחיות של 'אדם דקדושה' ב'אדם דקליפה', כמבאר בחסידות. בשגגה – ביהודי לא שף חטא במזיד, שהרי כל יהודי רוצה לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העברות (רמב"ם הלכות גרושין ב, כ). אבן עזרא

(יב) והיו לכם הערים למקלט מנאל ולא ימות הרצח עד-עמדו לפני העדה למשפט: כס"א מגאל • מפני גואל הדם, שהוא קרוב לנרצח.

(יג) והערים אשר תתנו שש-ערי מקלט תהיינה לכם: יג וקרנא די תתנו שית קרני שזכותא יהוין לבון:

כס"ב שש-ערי מקלט • (מכות ט) מגיד, שאף-על-פי שהבדיל משה בחייו שלש ערים בעבר הירדן, לא היו קולטות עד שנבחרו שלש שנתן יהושע בארץ כנען (ספרי).

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ז ב עמ' 494)

שש ערי מקלט תהיינה לכם (לה, יג) ספר החנוך נותן סימן לשש המצוות התמידיות – שש ערי מקלט. וגש לבאר את הקשר בין שש מצוות אלה לערי מקלט, דהנה יצרו של אדם 'עובד' תמיד, ללא הפסק, ומוכן אפוא שיש צורך במצוות תמידיות, שישמרו על האדם מפני יצרו. והרי גם ערי מקלט מגנות על יהודי מפני 'גואל הדם' – השטן והיצר הרע.

ובדרך הרמז: מי שנמצא בששת ימי המעשה ומתעסק בענייני חליו, זקוק למצוות תמידיות שישמרו עליו מפני היצר. אבל מי שנמצא ביום השביעי ומקיים מצוות שבת, אין לו צורך כל כך בשש מצוות אלה. ואדרבה, הוא מקיים אותן בדרך נעלית יותר – לא בתור הגנה מפני היצר אלא בענייני קדשה.

(יד) את שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארץ כנען ערי מקלט תהיינה: יד תלת קרנא תתנו מעברא לירדנא וית תלת קרנא תתנו בארצא דכנען קרני שזכותא יהוין:

כס"ג את שלש הערים וגו' • (מכות שם) אף-על-פי שבארץ כנען תשעה שבטים וכאן אינן אלא שנים וחצי, השנה מגן ערי מקלט שלהם, משום דבגלעד נפישו רוצחים, דכתיב (הושע ו) : "גלעד קרית פעלי און עקבה מדם".

אבן עזרא על התורה

יא והקרייתם. מגזרת קריה:

(טו) לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר וְלַתּוֹשֵׁב בְּתוֹכְכֶם תִּהְיֶינָה
שְׁש־הָעָרִים הָאֵלֶּה לְמִקְלָט לָנוֹם שָׁמָּה כָּל־מִבֵּה

נֶפֶשׁ בְּשׁוּגָה: אבן עזרא

טו לבני ישראל ולגר ולתושב
יהיון שית קרויא האלין לשזכא למערוק
לתמן כל דיקטול נפשא בשלו:

(טז) וְאִם־בְּכָלִי בְּרוֹל הִכְהוּ וַיָּמָת רֹצֵחַ הוּא מוֹת
וַיָּמָת הָרֹצֵחַ:

טז ואם במן דפרזלא מכהי וקטלה קטולא
הוא אתקטלא יתקטל קטולא:

ט"ז וְאִם־בְּכָלִי בְּרוֹל הִכְהוּ • אֵין זֶה מִדְּבַר בְּהוֹרֵג בְּשׁוּגָה הַסְמוּךְ לוֹ, אֲלָא בְּהוֹרֵג בְּמִזִּיד; וְכֵּן לִלְמַד, שֶׁהַהוֹרֵג בְּכָל דְּבַר, צָרִיךְ שִׁיְהֵא בּוֹ שְׁעוֹר כְּדִי לְהַמִּית, שְׁנֵאמַר בְּכָלֶם: "אֲשֶׁר־יָמוּת בּוֹ" דְּמִתְרַגְּמִין: "דִּהִיא כְּמִסַּת דִּימּוּת בֵּה", חוץ מִן הַבְּרוֹל, שְׁגִלּוּי וְיָדוּעַ לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, שֶׁהַבְּרוֹל מְמִית בְּכָל שְׂהוּא, אֶפְלוּ מִחַט, לְפִיכָךְ לֹא נִתְּנָה בּוֹ תוֹרָה שְׁעוֹר לְכַתֵּב בּוֹ: "אֲשֶׁר יָמוּת בּוֹ". וְאִם תֹּאמַר בְּהוֹרֵג בְּשׁוּגָה הַכְּתוּב מִדְּבַר, הֲרִי הוּא אוֹמֵר לְמַטָּה: "אוֹ בְּכָל־אֶבֶן אֲשֶׁר־יָמוּת בֵּה בְּלֹא רְאוּת וְגו'". לְמַד עַל הָאֲמִוּרִים לְמַעַלָּה, שֶׁבְּהוֹרֵג בְּמִזִּיד הַכְּתוּב מִדְּבַר.

(יז) וְאִם בְּאֶבֶן יָד אֲשֶׁר־יָמוּת בֵּה הִכְהוּ וַיָּמָת רֹצֵחַ
הוּא מוֹת וַיָּמָת הָרֹצֵחַ:

יז ואם באבן יד דמתנסבא בידא דהיא כמסת
די ימות ביה מכהי וקטלה קטולא הוא
אתקטלא יתקטל קטולא:

ט"ח בְּאֶבֶן יָד • (ספרי) שִׁישׁ בֵּה מָלֵא יָד. אֲשֶׁר־יָמוּת בֵּה. שִׁישׁ בֵּה שְׁעוֹר לְהַמִּית, כְּתִרְגוּמוֹ. לְפִי שְׁנֵאמַר (שמות כא): "וְהָכָה אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ בְּאֶבֶן" וְלֹא נִתֵּן בֵּה שְׁעוֹר. יָכוֹל כָּל שְׂהוּא? לְכָךְ נֹאמַר: "אֲשֶׁר־יָמוּת בֵּה".

(יח) אוֹ בְּכָלִי עֵץ־יָד אֲשֶׁר־יָמוּת בּוֹ הִכְהוּ וַיָּמָת רֹצֵחַ
הוּא מוֹת וַיָּמָת הָרֹצֵחַ:

יח או במן דאע דמתנסב בידא דהיא כמסת
די ימות ביה מכהי וקטלה קטולא הוא
אתקטלא יתקטל קטולא:

ט"ט או בְּכָלִי עֵץ־יָד • לְפִי שְׁנֵאמַר (שמות כא): "וְכִי יִכֶּה אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ אוֹ אֶת־אִמָּתוֹ בַּשֹּׁבֶט". יָכוֹל כָּל שְׂהוּא? לְכָךְ נֹאמַר בְּעֵץ: "אֲשֶׁר־יָמוּת בּוֹ", שִׁיְהֵא בּוֹ כְּדִי לְהַמִּית.

(יט) גִּזְלָל הֵדֵם הוּא יָמוּת אֶת־הָרֹצֵחַ בְּפָגְעוֹ־בּוֹ הוּא
יָמָתָנוּ:

יט גזאל דמא הוא יקטול ית קטולא כד
אתחייב לה מן דינא הוא יקטלנה:

ט"י בְּפָגְעוֹ־בּוֹ • אֶפְלוּ בְּתוֹךְ עָרֵי מִקְלָט. אבן עזרא

(כ) וְאִם־בְּשִׁנְאָה יִהְיֶה עוֹלָהּ עָלָיו בְּצִדָּה
וַיָּמָת:

כ ואם בסנאה דהי או רמא עלוהי ככמנא
וקטלה:

ט"א בְּצִדָּה • כְּתִרְגוּמוֹ "בְּכִמְנָא" בְּמֶאֱרַב. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

כ יתדפנו. מקום גבוה: או השליך
עליו. כמו קיר נטוי. או כלי שימות בו:
בצדיה. פירשתי:

הגר בתוכם, תהיינה שש הערים האלה
מקלט:
"ט בפגעו בו. בשבר הפ", כמו בשברי
לכם. כי שמות הפועלים ישתנו:

טו לבני ישראל. איננו דבק עם הפסוק
הראשון. כי בפסוק הראשון אמר, כי אלה
הערים תהיינה ערי מקלט, ולא אמר מקלט
למי. אחר כן באר, כי לבני ישראל ולגר

(כא) או באיבה הפהו בידו וימת מות-יומת המפה רצח הוא גאל הדים ימית את-הרצח בפגעו-בו:

(כב) ואם-בפתע בלא-איבה הדפו או-השליך עליו כל-כלי בלא צדיה:

כ"י • בפתע • באנס. ותרגומו "בתכף", שהיה סמוך לו ולא היה לו שהות להזהר עליו. אבן עזרא

(כג) או בכל-אבן אשר-ימות בה בלא ראות ויפל עליו וימת והוא לא-אויב לו ולא מבקש רעתו:

כ"י • או בכל-אבן אשר-ימות בה • הפהו. בלא ראות • שלא ראהו. ויפל עליו • (מכות יא) מכאן אמרו: שהורג דרך ידידה, גולה. דרך עליה, אינו גולה. אבן עזרא

(כד) ושפטו העדה בין המפה ובין גאל הדים על המשפטים האלה:

(כה) והצילו העדה את-הרצח מיד גאל הדים והשיבו אותו העדה אל-עיר מקלטו אשר-נס שמה וישב בה עד-מות הפהן הגדל אשר-משח אותו בשמן הקדש:

כ"י • עד-מות הפהן הגדל • שהוא בא להשרות שכינה בישראל ולהאריך ימיהם, והרוצח בא לסלק את השכינה מישראל ומקצר את ימי החיים, אינו כדאי שיהא לפני כהן גדול. דבר אחר: לפי שהיה לו לכהן גדול להתפלל שלא תארע תקלה זו לישראל בחייו. אשר-משח אותו בשמן הקדש • לפי פשוטו, מן המקראות הקצרים הוא, שלא פירש מי משחו, אלא כמו: "אשר משחו המושח אותו בשמן הקדש". ורבותינו דרשוהו במסכת מכות לראית דבר, ללמד שאם עד שלא נגמר דינו, מת כהן גדול ומנו אחר תחתיו, ולאחר מכאן נגמר דינו, חוזר במיתתו של שני, שנאמר: "אשר-משח אותו", וכי הוא משחו לכהן, או הפהן משח אותו? אלא להביא את הנמשח בימיו, שמחזירו במיתתו (מכות יא ב) • אבן עזרא

(כו) ואם-יצא יצא הרצח את-גבול עיר מקלטו אשר ינום שמה: אבן עזרא

(כז) ומצא אותו גאל הדים מחוץ לגבול עיר מקלטו ורצח גאל הדים את-הרצח אין לו דם:

כ"י • אין לו דם • (מכות י) הרי הוא כהורג את המת שאין לו דם. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

כב בפתע. כמו פתאום: וכמוהו, תמות חכמה. ולא אמרו כלום, כי עמכם תמות חכמה הוא כמשמעו. וגם כן עד מות הפהן הגדול, כי הוא יכפר בעד ישראל, וזה המאורע ארע בימיו:

כז את גבול. מן גבול. כמו, כצאתי את העיר: כז דם. פירשתיו:

כג בלא ראות. שם הפועל: ולא אויב לו. ולא מתפנן לבקש רעתו: כה עד מות. יש אומר, עד מות, עד חפוש.

כח אַרְי בְּקָרִית שְׁבוּתָהּ יִתֵּב עַד דִּמּוּת
כְּהֵנָּה רַבָּא וּבִתָּר דִּמּוּת כְּהֵנָּה רַבָּא יִתּוּב
קְטוּלָא לְאַרְעֵי אֲחִיסְתָּהּ :

(כח) כִּי בָּעִיר מִקְלָטוֹ יֵשֵׁב עַד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל
וְאַחֲרֵי־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל יָשׁוּב הָרִצָּח אֶל־אֶרֶץ
אֲחֻזָּתוֹ:

כט וַיְהִי־זֶן אֵלֶיךָ לְכוּן לְגִזְרֵת דִּין לְדַרְיִכּוֹן בְּכָל
מוֹשְׁבֵיכֶם :

(כט) וַהֲיוּ אֵלֶיךָ לְכֶם לְחֻקַּת מִשְׁפָּט לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל
מוֹשְׁבֵיכֶם:

כס"א בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם • לְמַד שֶׁתִּהְיֶה סִנְהֶדְרִין [קְטָנָה] נוֹהֶגֶת בְּחוּצָה לְאַרְץ כָּל זְמַן שְׁנוֹהֶגֶת בְּאַרְץ־יִשְׂרָאֵל.

ל כָּל דִּיקְטוּל נִפְשָׁא לְפָנֵם סִנְהֶדְרִין וְקְטוּל יִת
קְטוּלָא וְסִנְהֶדְרִין חַד לֹא יִסְתַּד בְּאַנְשׁ לְמִקְטָל :

(ל) כָּל־מִכֶּה־נֶפֶשׁ לְפִי עֵדִים יִרְצָח אֶת־הָרִצָּח וְעַד
אַחֵר לֹא־יֵעָנֶה בְּנֶפֶשׁ לָמוֹת:

כס"ב כָּל־מִכֶּה־נֶפֶשׁ וְגו' • הַבָּא לְהִרְגוֹ עַל שֶׁהִכָּה אֶת הַנֶּפֶשׁ. לְפִי עֵדִים יִרְצָח • שִׁיעִירוֹ שֶׁבְּמִזִּיד וּבִהֲתָרָא
הָרִגוֹ.

לא וְלֹא תִקְבְּלוּן מִמּוֹן עַל אֲנָשׁ קְטוּל דִּי הוּא
חֵבֵב לְמִקְטָל אֲרִי אֲתִקְטָלָא יִתְקַטֵּל :

(לא) וְלֹא־תִקְחוּ כֹפֶר לְנֶפֶשׁ רִצָּח אֲשֶׁר־הוּא רָשָׁע
לָמוֹת בִּימוֹת יוֹמָת:

כס"ג וְלֹא־תִקְחוּ כֹפֶר • (כְּתוּבָת לז) לֹא יִפְטֹר בְּמִמּוֹן.

לב וְלֹא תִקְבְּלוּן מִמּוֹן לְמַעְרוֹק לְקָרִית
שְׁבוּתָהּ לְמַתוּב לְמַתָּב בְּאַרְעָא עַד דִּמּוּת
כְּהֵנָּה :

(לב) וְלֹא־תִקְחוּ כֹפֶר לָנוֹם אֶל־עִיר מִקְלָטוֹ לְשׁוֹב
לְשֹׁכֵת בְּאַרְץ עַד־מוֹת הַכֹּהֵן:

כס"ד וְלֹא־תִקְחוּ כֹפֶר לָנוֹם אֶל־עִיר מִקְלָטוֹ • לְמִי שֶׁנִּסַּס אֶל עִיר מִקְלָטוֹ, שֶׁהִרְגַּב בְּשׁוֹגֵג, אֵינוֹ נִפְטֹר מִגְלוּת
בְּמִמּוֹן לְתֵן כֹּפֶר לְשׁוֹב לְשֹׁכֵת בְּאַרְץ בְּטָרָם יְמוֹת הַכֹּהֵן. לָנוֹם • כְּמוֹ לָנוֹם (בְּשׁוֹא וּבְקָמִין), כְּמוֹ (מִכָּה ב): "שׁוֹבֵי
מִלְחָמָה" – שֶׁשָּׁבוּ מִן הַמִּלְחָמָה. וְכֵן (צִפְנִיָּה ג) "נוֹגֵי מִמּוֹעֵד", וְכֵן (יְהוֹשֻׁעַ ה) "כִּי מַלִּים הָיוּ". בְּאַשֶׁר תֹּאמַר "שׁוֹב"
עַל מִי שֶׁשָּׁב כָּבֵד, ו"מִוִּל" עַל מִי שֶׁמָּל כָּבֵד, בֵּן תֹּאמַר "לָנוֹם" עַל מִי שֶׁנִּסַּס כָּבֵד, וְקוֹרְאוֹ "נוֹם", כְּלוּמַר
מִכָּרַח. וְאִם תֹּאמַר "לָנוֹם" – לְכָרַח, וּתְפַרְשֶׁהוּ: לֹא תִקְחוּ כֹפֶר לְמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְכָרַח, לְפָטְרוֹ מִן הַגְּלוּת, לֹא
יִדְעִיתִי הֵיאָךְ יֵאמַר: "לְשׁוֹב לְשֹׁכֵת בְּאַרְץ", הָרִי עֲדִין לֹא נָס, וּמֵהֵיכָן יָשׁוּב?.

לג וְלֹא תִחַיְבוּן יִת אֲרַעָא דִּי אֲתוֹן בִּיה אֲרִי
דְּמָא הוּא מְחִיב יִת אֲרַעָא וְלֹא־אֲרַעָא לֹא
מִתְפַּסֵּר עַל דָּם זָכִי דְּאֲתִשֵּׁד בִּיה אֲלֵהֵן בְּדָם
אֲשִׁדָּה :

(לג) וְלֹא־תִחַיְבוּן אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּהּ כִּי הָדָם
הוּא יִחַיְיָ אֶת־הָאָרֶץ וְלֹא־אֲרֶץ לֹא־יִכְפֹּר לְדָם אֲשֶׁר
שָׁפַךְ־בָּהּ בֵּי־אִם בְּדָם שָׁפְכוּ:

כס"ה וְלֹא־תִחַיְבוּן • וְלֹא תִרְשִׁיעוּ, כְּתִרְגוּמוֹ וְלֹא תִחַיְבוּן. אֲבָן עֲזָרָא

לד וְלֹא תִסְאָבוּן יִת אֲרַעָא דִּי אֲתוֹן יִתְבִּין בִּיה
דִּי שְׁכִינָתִי שְׁרִיָּא בְּגוּיָה אֲרִי אֲנָא יִי דְשְׁכָנָתִי
שְׁרִיָּא בְּגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל :

(לד) וְלֹא תִסְמָא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ
אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ כִּי אֲנִי יְהוָה שֹׁכֵן בְּתוֹךְ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

כ"ח אֲשֶׁר אָנִי שׁוֹכֵן בְּתוֹכָהּ • שְׁלֹא תִשְׁכְּנוּ אוֹתִי בְּטִמְאַתָּהּ • כִּי אֲנִי ה' שׁוֹכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • אֶף בְּזֶמֶן שֶׁהֵם טִמְאִים, שְׁכִינָה (שְׁרִיָּה) בִּינִיהֶם • אבן עזרא

א וַיִּקְרְבוּ רִישֵׁי אֲבֹהֵתָא לְזִרְעִית בְּנֵי גִלְעָד
בַּר מְכִיר בֶּן מְנַשֶּׁה מְזִרְעִית בְּנֵי יוֹסֵף
וּמְלִילוֹ קָדָם מֹשֶׁה וְקָדָם רַבְרַבְיָא רִישֵׁי
אֲבֹהֵתָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

לו (א) וַיִּקְרְבוּ רִישֵׁי הָאֲבוֹת לְמִשְׁפַּחַת בְּנֵי־גִלְעָד
בֶּן־מְכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה מִמִּשְׁפַּחַת בְּנֵי יוֹסֵף וַיִּדְבְּרוּ לְבְנֵי
מֹשֶׁה וּלְבְנֵי הַנְּשִׂאִים רִישֵׁי אֲבוֹת לְבְנֵי
יִשְׂרָאֵל: אבן עזרא

ב וַיֹּאמְרוּ יְתֵי רַבּוֹנֵי פְקִיד יְיָ לְמִתֵּן יְתֵי אֶרְעָא
בְּאַחְסָנָא בְּעִדְבָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְרַבּוֹנֵי
אֶתְפַּקֵּד בְּמִימְרָא דְיְיָ לְמִתֵּן יְתֵי אֶחְסָנָת
צִלְפָּחֵד אַחֲוָנָא לְבְנָתָהּ:

(ב) וַיֹּאמְרוּ אֶת־אֲדֹנֵי צֹנָה יְהוָה לָתֵת אֶת־הָאָרֶץ
בְּנַחֲלָהּ בְּגוֹרֵל לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲדֹנֵי צֹנָה בִּיהוָה לָתֵת
אֶת־נַחֲלָתָהּ צִלְפָּחֵד אַחֲוָנוֹ לְבָנָתָיו:

ג וַיְהִינֶן לְחַד מִבְּנֵי שְׁבֻטֵי דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
לְנָשִׁין וְתַתְּמִנֵּעַ אֶחְסָנָתָהֶן מֵאַחְסָנָת
אֲבֹהֵתָא וְתַתְּסֹף עַל אֶחְסָנָת שְׁבֻטֵי דִי
תְהוֹנִן לְהוֹן וּמַעֲדָב אֶחְסָנָתָא יְתַמְנֵעַ:

(ג) וְהָיוּ לְאַחֶר מִבְּנֵי שְׁבֻטֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְנָשִׁים
וְנִגְרָעָה נַחֲלָתָן מִנַּחֲלַת אֲבֹתָיו וְנוֹסֵף עַל נַחֲלַת
הַמָּטָה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִגֹּרֵל נַחֲלָתָנוּ יִגְרַע:

כ"ח וְנוֹסֵף עַל נַחֲלַת הַמָּטָה • שְׁהָרִי בְּנָה יוֹרְשָׁהּ וְהֵבֵן מִתִּיחַס עַל שְׁבֻט אָבִיו.

ד וְאִם יְהִי יוֹכְלָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְתַתְּסֹף
אֶחְסָנָתָהֶן עַל אֶחְסָנָת שְׁבֻטֵי דִי תְהוֹנִן
לְהוֹן וּמֵאַחְסָנָת שְׁבֻטֵי דְאַבְהֵתָא יְתַמְנֵעַ
אֶחְסָנָתָהֶן:

(ד) וְאִם־יִהְיֶה הַיּוֹכֵל לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנוֹסֵף
עַל נַחֲלַת הַמָּטָה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִנַּחֲלַת מָטָה
אֲבֹתָיו יִגְרַע נַחֲלָתָן:

כ"ח וְאִם־יִהְיֶה הַיּוֹכֵל • מִכָּאֵן הָיָה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עֲתִיד הַיּוֹכֵל שִׁיפְסֹק. וְאִם־יִהְיֶה הַיּוֹכֵל • כְּלוֹמַר אִין
זוֹ מְכִירָה שְׁחוּזָרָת בַּיּוֹכֵל, שְׁהִירְשָׁה אֵינָה חוּזָרָת, וְאַפְלוּ אִם יִהְיֶה הַיּוֹכֵל, לֹא תַחֲזֹר הַנַּחֲלָה לְשְׁבֻטוֹ, וְנִמְצָא
שֶׁנוֹסֵפָה עַל נַחֲלַת הַמָּטָה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם • אבן עזרא

ה וּפְקִיד מֹשֶׁה יְתֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל מִימְרָא
דְיְיָ לְמִימְרָא יְאוּת שְׁבֻטֵי דְבְנֵי יוֹסֵף
מִמְלָלִין:

(ה) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל־פִּי יְהוָה לֵאמֹר
בֶּן מָטָה בְּנֵי־יוֹסֵף דְּבָרִים: אבן עזרא

ו דִּין פְּתַגְמָא דִי פְקִיד יְיָ לְבָנָת צִלְפָּחֵד
לְמִימְרָא לְדַתְקִין בְּעִינֵיהוֹן תְּהוֹנִן לְנָשִׁין בְּרַם
לְזִרְעִית שְׁבֻטֵי דְאַבְהֵתָא תְּהוֹנִן לְנָשִׁין:

(ו) זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לְבָנֹת צִלְפָּחֵד לֵאמֹר
לְטוֹב בְּעִינֵיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים אֹף לְמִשְׁפַּחַת מָטָה
אֲבִיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים:

ז וְלֹא תִסְחַר אֶחְסָנָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁבֻטֵי
לְשְׁבֻטֵי אֲרִי גִבֹּר בְּאַחְסָנָת שְׁבֻטֵי
דְאַבְהֵתָא יִדְבְּקוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(ז) וְלֹא־תִסָּב נַחֲלָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמָּטָה אֶל־מָטָה
כִּי אִישׁ בְּנַחֲלַת מָטָה אֲבֹתָיו יִדְבְּקוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל: אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

ה בן מטה בְנֵי יוֹסֵף. כִּי רִאשֵׁי הָאֲבוֹת
דְּבָרוּ בְּעִבּוּר כָּל הַמָּטָה:
ז וְטַעַם תִּסְבּ. שֶׁפַּעַם תִּסְבּ מִפָּה מִפָּה (ס"א
תִּסְבּ מִפָּה וְכֵן), בֵּין הֵם בֵּין אֲחֵרִים: וְטַעַם
לֹא תִסְבּ נַחֲלָה. מֵהַיּוֹם, קוֹדֶם נַחֲלַת הָאָרֶץ:

כָּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה לָתֵת מִנַּחֲלַת יִשְׂרָאֵל עָרִים
לְלוּיִם: רִאשֵׁי אֲבוֹת. הֵם הַנְּשִׂאִים:
ד וְאִם יִהְיֶה הַיּוֹכֵל. וְאַפִּילוּ שִׁיחָהּ הַיּוֹכֵל,
לֹא נִקְוָה לְשׁוּב הַנַּחֲלָה אֲלֵינוּ, רַק תִּהְיֶה
תְּמִיד נִסְפָּת עַל נַחֲלַת הַמָּטָה:

לֹד וְלֹא תִטְמָא. הַחֲנוּפָה אֶת הָאָרֶץ. או
הוּא צוּרִי, בְּעִבּוּר כִּי אֲנִי שׁוֹכֵן בְּתוֹכָם. וְלֹא
לְכָבוֹד הָאָרֶץ רַק לְכָבוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, עַל
כֵּן אָמַר שׁוֹכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
א וַיִּקְרְבוּ. גַּם זֹאת הַפִּרְשָׁה דְּבָקָה עִם

(ח) וְכָל־בֵּית יִרְשָׁת נַחֲלָה מִמִּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַחֶד מִמִּשְׁפַּחַת מִטָּה אָבִיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה לְמַעַן יִירָשׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת אָבִיתּוֹ:

ח"י א וְכָל־בֵּית יִרְשָׁת נַחֲלָה • שְׁלֹא הָיָה בֶּן לְאָבִיהָ • אֲבֵן עֲזָרָא

(ט) וְלֹא־תִסָּב נַחֲלָה מִמִּטָּה לְמִטָּה אַחֵר כִּי־אִישׁ בְּנַחֲלָתוֹ יִדְבָּקוּ מִטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(י) כֹּאשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עִשׂוֹ בְּנוֹת צִלְפָּחֵד:

(יא) וַתִּהְיֶינָה מַחֲלָה תַרְצָה וַחֲגִלָּה וּמַלְכָּה וְנַעֲמָה בְּנוֹת צִלְפָּחֵד לְבָנֵי דִדְיָהן לְנָשִׁים:

ח וְכָל בְּרִיתָא יִרְשַׁת אַחְסָנָא מִשְׁבָּטָא דְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֵד מִזְרַעִית שְׁבָטָא דְּאָבוּהָא תִּהְיִי לְאַנְתּוֹ בְּדִיל דִּי יִרְתּוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גְּבֵר אַחְסָנָת אָבִיהֶתוּהִי:

ט וְלֹא תִסָּחַר אַחְסָנָא מִשְׁבָּטָא לְשְׁבָטָא אַחְרָנָא אֲרִי גְבֵר בְּאַחְסָנָתָהּ יִדְבָּקוּן שְׁבָטָא דְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל:

י כֹּמָא דִּי פִקִּיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה בֶּן עִשְׂרֵי בְּנֵת צִלְפָּחֵד:

יא וַתִּהְיֶינָה מַחֲלָה תַרְצָה וַחֲגִלָּה וּמַלְכָּה וְנַעֲמָה בְּנֵת צִלְפָּחֵד לְבָנֵי אָחִי אָבוּהֶן לְנָשִׁין:

ח"י א מַחֲלָה תַרְצָה וְגו' • (ב"ב ק"ט) כָּאֵן מְנָאן לִפִּי גְדֻלָּתָן זֶה מִזֹּו בְּשָׁנִים, וְנִשְׂאוּ כִסְדֵּר תּוֹלְדוֹתָן. וּבְכָל הַמִּקְרָא מְנָאן לִפִּי חֻכְמָתָן, וּמַגִּיד, שִׁשְׁקוּלוֹת זֶה כְּזֹו.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (ע"פ לקו"ש ח"ח עמ' 206 – מוֹתֵךְ 'לְקִרְאָת שַׁבָּת')

סֵדֶר חֻכְמָתָן דְּבְנוֹת צִלְפָּחֵד

וַתִּהְיֶינָה מַחֲלָה תַרְצָה וַחֲגִלָּה וּמַלְכָּה וְנַעֲמָה בְּנוֹת צִלְפָּחֵד לְבָנֵי דִדְיָהן לְנָשִׁים:

מַחֲלָה תַרְצָה וְגו'. כָּאֵן מְנָאן לִפִּי גְדֻלָּתָן זֶה מִזֹּו בְּשָׁנִים, וְנִשְׂאוּ כִסְדֵּר תּוֹלְדוֹתָן, וּבְכָל הַמִּקְרָא מְנָאן לִפִּי חֻכְמָתָן, וּמַגִּיד שִׁשְׁקוּלוֹת זֶה כְּזֹו. (במדבר לו, יא. ובפרש"י)

כַּד דִּיקָת, הַדְּבָרִים סִתְרֵי אַחֲדִי: בְּתַחֲלָה אָמַר שׁ"בְּכָל הַמִּקְרָא מְנָאן לִפִּי חֻכְמָתָן" וְהִינוּ שְׁלֹא הִיוּ שְׁוֹת בְּחֻכְמָה, וְתַכְף לֹאחֲ" הוֹסִיף "וּמַגִּיד שִׁשְׁקוּלוֹת זֶה כְּזֹו"?

וְהַנֶּרְאָה בְּזֶה: בְּחֻכְמָה יִשְׁנֵם ב' סוּגִים: א. עֵקֶר הַחֻכְמָה – הַמַּגִּיעָה עַל יְדֵי לְמוּד וְיִגִּיעָה. ב. חֻכְמָה הַנִּקְנִית עַל יְדֵי רַבּוֹי הַשָּׁנִים שֶׁחִלְפוּ – "יָמִים יִדְּבָרוּ וְרַב שָׁנִים יוֹדִיעוּ חֻכְמָה".

וּלְפִי זֶה נִשְׁעָה אִף שֶׁהִיָּתָה הַצְעִירָה בְּבְנוֹת צִלְפָּחֵד, מִכָּל מְקוֹם הִיָּתָה שְׁנִיָּה בְּחֻכְמָה, כִּי עַל יְדֵי רַבּוֹי יִגִּיעָתָה, הַגִּיעָה לְחֻכְמָה יִתְרָה מִכְּמָה מֵאַחִיוֹתֶיהָ. וְלֹאִידָךְ, מִפִּיּוֹן שֶׁהִיָּתָה הַצְעִירָה מִבִּינֵיהֶם חֹסֶר אֶצְלָה הַמַּעֲלָה ד' רַב שָׁנִים יוֹדִיעוּ חֻכְמָה", וּבְזֹאת הִיָּה לְתַרְצָה (שֶׁהִיָּתָה שְׁנִיָּה בְּסֵדֶר הַתּוֹלְדָה וְאַחֲרֹנָה מִבְּנֵי חֻכְמָה) מַעֲלָה עָלֶיהָ.

וְזֶהוּ בְּנֵת רַש"י "שִׁשְׁקוּלוֹת זֶה כְּזֹו" הִינוּ דְּכָאֶשֶׁר מִצְרָפִים יָחַד ב' סוּגֵי חֻכְמָה, – חֻכְמָתָה דְּתַרְצָה שֶׁמִּצַּד רַבּוֹי הַשָּׁנִים, וְחֻכְמָתָה דְּנַעֲמָה שֶׁמִּצַּד הַגִּיעָה – הַסִּיָּה־כָּל הוּא, "שִׁשְׁקוּלוֹת זֶה כְּזֹו" אֲבֵן עֲזָרָא

(יב) מִמִּשְׁפַּחַת בְּנֵי־מִנְשֶׁה בֶּן־יוֹסֵף הָיוּ לְנָשִׁים וַתִּהְיֶי נַחֲלָתָן עַל־מִטָּה מִשְׁפַּחַת אָבִיהֶן: אֲבֵן עֲזָרָא

יג אֵלֶּה הַמִּצְוֹת וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְכַּת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יִרְחוֹ: אֲבֵן עֲזָרָא

(יג) אֵלֶּה הַמִּצְוֹת וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְכַּת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יִרְחוֹ:

יִרְחוֹ: אֲבֵן עֲזָרָא

חֻק חֻק וְנִתְחַזֵּק

קל"ב פסוקים, חול"ה מוחל"ה סימן. חסלת פרשת מסעי

אֲבֵן עֲזָרָא עַל הַתּוֹרָה

יג אֵלֶּה הַמִּצְוֹת. שֶׁל הַנַּחֲלָה וְהַנֶּגֶד, וְכָל בֵּית יִרְשָׁת נַחֲלָה וּמִשְׁפָּטֵי הַדָּם. עַל יַרְדֵּן יִרְחוֹ מוֹרְחָה:

כָּאֶשֶׁר נִזְכְּרוּ. וְעַתָּה הַזְכִּירָם כָּאֶשֶׁר נִשְׂאוּ לְאִנְשִׁים בְּתַחֲלָה: י"ב מִמִּשְׁפַּחֹת. לְאוֹת כִּי בְּנֵי דוֹרִיתָן לֹא הָיוּ כּוֹלִים אֲחִים:

אֲחֵר נִיחֹל. אֲחֵר תִּסּוּב הָאֶרֶץ. עַל כֵּן אָמַר הַכְּתוּב, וְלֹא תִסּוּב נַחֲלָה, פָּעַם שְׁנִית: י"א מַחֲלָה תַרְצָה. הַזְכִּירָם הַכְּתוּב בְּתַחֲלָה

ביאור על ההפטרות מתוך החומשים
ע"פ שי למורא

(ב) בשלש עשרה שנה למלכו, או התחילה לשרות עליו השראת הנבואה. (ג) ויהי בימי יהויקים וגו', והנה מתנבא גם בימי יהויקים בנו ובימי צדקיהו וכו'. (ה) בטרם אצרך כבטן ידעתיך, בטרם יצאתיך צורה כבטן אמן, גדלתיך. הקדשתיך, ומנתי אותך. (ו) אהה, לשון קריאה על הצער ועל הדאגה. לא ידעתי דבר, רצה לומר, דברי חוכמה. כי נער אנכי, כי צעיר לזמנים אנכי, ואיך אהיה מוכיח לעמים. (ט) את ידו, את דברי נבואתו. ויגע על פי, והעביר את דברי הנבואה שיהיו מסדרים כפי. (י) הפקדתיך, שמתוך פקיד וממנה. לנתוש, לעקר. ולנתוץ, לכתת ולשבר. (יא) מקל שקד, מטה מאילן שקדים בו שקדים. (יב) שקד אני על דברי לעשותו, מתמסר ומשתדל במהירות לקום את דברי. כמו השקד שהוא ממהר להוציא פרח לפני שאר האילנות. (יג) סיר נפוח, סיר מעלה רתיחה. והוא רמו על ירושלים. ופניו, פני הרתיחה, כלומר המקום שמעלה רתיחה מרבה. פרוש אחר, "ופניו", פני הסיר, שהצד של הסיר שממנו יוצקים, נקרא פניו. מפני צפונה, מצד צפון. (יד) מצפון, מצד צפון, והוא בכל, שהיא מורחית צפונית לארץ ישראל. (טו) כי הנני קורא, כלומר, אשים בלכם שיבואו. משפחות ממלכות צפונה, המשפחות הם העמים, והממלכות הם המלכים. (יז) תאזר מתניך, לשון זרוז, כאיש חיל. אל תחת, אל תפחד. פן אחתך לפניהם, אם תפחד מהם, אשבר אותך לפניכם, ויובלו להיזקד. (יח) למלכי יהודה, כנגד מלכי יהודה. (יט) ונלחמו אליך, ולחמו נגדך בדברי משפט, לסתור את דברי נבואתך. להצילך, שלא ימותו. (כ) באזני ירושלים,

הפטרות לשנים מקרא ואחד תרגום בירמיה פרק א

א דברי ירמיהו בן-חלקיהו מן-הכהנים אשר בענות בארץ בנימין: ב אשר היה דבר-יהוה אליו בימי יאשיהו בן-אמון מלך יהודה בשלש-עשרה שנה למלכו: ג ויהי בימי יהויקים בן-יאשיהו מלך יהודה עד-תם עשתי-עשרה שנה לצדקיהו בן-יאשיהו מלך יהודה עד-גלות ירושלים בחדש החמישי: ד ויהי דבר-יהוה אלי לאמר: ה בטרם אצרך כבטן ידעתיך ובטרם תצא מרחם הקדשתיך נביא לגוים נתתיך: ו ואמר אהה אדני יהוה הנה לא-ידעתי דבר כיוצא אנכי: ז ויאמר יהוה אלי אל-תאמר נער אנכי כי על-כל-אשר אשלחך תלך ואת כל-אשר אצוך תדבר: ח אל-תירא מפניהם כי-אתך אני להצילך נאם-יהוה: ט וישלח יהוה את-ידו ויגע על-פי ויאמר יהוה אלי הנה נתתי דברי בפיו: י ראה הפקדתיך. י היום הזה על-הגוים ועל-הממלכות לנתוש ולנתוץ ולהאבד ולהרוס לבנות ולנמוע: יא ויהי דבר-יהוה אלי לאמר מה-אתה ראה ירמיהו ואמר מקל שקד אני ראה: יב ויאמר יהוה אלי היטבת לראות כי-שקד אני על-דברי לעשותו: יג ויהי דבר-יהוה י אלהי שנית לאמר מה אתה ראה ואמר סיר נפוח אני ראה ופניו מפני צפונה: יד ויאמר יהוה אלי מצפון תפתח הרעה על כל-משפחות ממלכות צפונה נאם-יהוה וכו' ונתנו איש כסאו פתח י שערי ירושלים ועל כל-חומותיה סביב ועל כל-ערי יהודה: טו ודברתי משפטי אותם על כל-רעתם אשר עזבוני ויקטרו לאלהים אחרים וישתחוו למעשי ידיהם: יז ואתה תאזר מתניך ודברת אליהם את כל-אשר אנכי אצוך אל-תחת מפניהם פן-אחתך לפניהם: יח ואני הנה נתתיך היום לעיר מבצר ולעמוד ברזל ולחמות נחשת על-כל-הארץ למלכי יהודה לשריה לכהניה ולעם הארץ: יט ונלחמו אליך ולא-יובלו לך כי-אתך אני נאם-יהוה להצילך: כ א ויהי דבר-יהוה אלי לאמר: ב הלך וקראת באזני ירושלים לאמר פה אמר יהוה וזכרתי לך

חֶסֶד נְעוּרָיִךְ אֶהְבֵּת כְּלוּלָתְךָ לְכֶתֶךָ אַחֲרֵי כִּמְדָּרְךָ בְּאַרְץ
לֹא זְרוּעָה: גִּקְדַּשׁ יִשְׂרָאֵל לַיהוָה רִאשִׁית תְּבוּאָתָהּ כֹּל
אֲכָלְיוֹ יֵאָשְׁמוּ רְעָה תִּבְאֵל אֲלֵיהֶם נָאִם יְהוָה:

הפטרה לקריאה בציבור ולשנים מקרא ואחד תרגום

נרפסה בעמ' קע

אֵל הָעָם אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם. זִכְרָתִי לָךְ חֶסֶד
נְעוּרָיִךְ, אֵף עַל פִּי שְׁאֵנִי מְבִיא עֲלוֹךְ רְעָה בְּעִבּוֹר
מַעֲשֵׂיךָ הָרָעִים, לֹא אֲכַלָּה אוֹתְךָ, וְגַם אֲעִנֵּשׁ אֶת
הַמַּצִּיקִים לָךְ, כִּי זִכְרָתִי לָךְ חֶסֶד נְעוּרָיִךְ. אֶהְבֵּת
כְּלוּלָתְךָ, הַאֲהָבָה שֶׁהָיְתָה לִי עֲלוֹךְ בְּעַת שְׁהִיִּית
בְּכַלָּה בְּזִמָּן חֲפָזָה, כְּלוּמֵר בְּמַעֲמַד הַר סִינִי לְקַבֵּל
הַתּוֹרָה. (ג) כִּנְדָּשׁ יִשְׂרָאֵל לָהּ, נִחְשָׁבִים הֵם כְּמוֹ
כִּנְדָּשׁ, שֶׁלֹּא יֵאָכְלֻנוּ זֶר. רִאשִׁית תְּבוּאָתָהּ,
הַמִּיטֵב שֶׁבְּכָל תְּבוּאָתוֹ, כְּלוּמֵר, הַמִּבְחָרִים שֶׁבְּמִין הָאֲדָם. כֹּל אֲכָלְיוֹ יֵאָשְׁמוּ, כֹּל הַגּוֹזְלִים וּמְכַלִּים אֶת יִשְׂרָאֵל, יִהְיוּ אֲשָׁמִים וְהָרְעָה
תְּבוּאָה עֲלֵיהֶם.

המשך ביאור למס' פסחים ליום שישי עמ' ב

1 לטמאותה. הרי שמודה רבי יוסי בקדשים האסורים מן התורה,
2 שלדעת בית הלל מותר לטמאותם אפילו שעדיין אין עליהם שם
3 טומאה כלל. ואם כן הוא הדין לתרומת חמץ בשעה השביעית,
4 שהרי באותה שעה היא אסורה מן התורה.
5 דוחה הגמרא: שְׁאֵנִי הָתָם – שונה שם הדין בפיגול ונותר, שמותר
6 לטמאותם משום דְּאִיתָ לָהּ (ו-שיש להם) כבר שם מִטְמֵאָה מִדְּרַבָּנָן,
7 מלבד מה שהם אסורים מן התורה. דְּתֵנָן – שכן שנינו במשנה להלן
8 (קכ), תְּפִיגוּל וְהַנּוֹתֵר מִטְמֵאֵין אֶת הַיָּדִים, שכן גזרו עליהם חכמים
9 טומאה, כדי שלא יפגלו הכהנים את הקרבן בשביל להפסיד את
10 הבעלים, וכדי שלא יתעצלו הכהנים באכילתו ויביאוהו לידי
11 נותר. ודווקא משום כן מותר לטמאותם, אבל תרומת חמץ טהורה
12 בשעה שביעית, אפילו שהיא אסורה מן התורה יתכן שאסור
13 לטמאותה, לפי שאין עליה שם טומאה כלל.
14 הגמרא מבקשת להוכיח כדברי רבי יוחנן מברייטא אחרת: לִימָא
15 מְסִיעֵ לֵיה – האם יש סיוע לדברי רבי יוחנן שלדברי הכל מותר
16 לטמא תרומת חמץ בשעה שביעית, ממה ששנינו בברייטא, הִפֵּת
17 שְׁעִיפְשָׁה וְנִפְסְלָה מִלְּאֲכֹל לְאָדָם, ועדיין חָלָב וְכֹל לְאֲכֹלָהּ, עדיין
18 יש עליה תורת אוכל לענין קבלת טומאה, ואם נטמאה הרי היא
19 מִטְמֵאָה דבר אחר בטומאת אוֹכְלִין בְּאֹפֶן שיש בה שיעור בְּפִיָּה,
20 כדין שאר אוכלים שמטמאים בשיעור זה. ואם פת זו היא של
21 תרומה טהורה, הרי היא נִשְׁרָפֶת (מותר לשורפה) יחד עִם הַפֵּת
22 הַמִּטְמֵאָה בְּפִסְחָה, ואפילו שתוך כדי שריפתן יחד נוגעת הטמאה
23 בטהורה ומטמאה אותה. הרי שמותר לטמא תרומה שאינה ראויה
24 לאכילה אף לשיטת רבי יוסי, שכן ברייתא זו בהכרח שנויה
25 בשיטתו, שהרי לשיטת רבי מאיר מותר לטמא בערב פסח גם
26 תרומת חמץ שראויה לאכילה. והוא הדין לתרומת חמץ בשעה
27 השביעית, שאף לשיטת רבי יוסי מותר לטמאותה, לפי שהיא
28 אסורה מן התורה באיסור חמץ ואינה ראויה לאכילה. דוחה
29 הגמרא: שְׁאֵנִי הָתָם – שונה שם הדין בפת שעִיפְשָׁה, משום דְּעִפְרָא
30 בְּעִלְמָא הוּא – שהיא כעפר, ואינה ראויה לאכילה מחמת עִיפּוּשָׁה,
31 ועל כן מותר לשורפה עם הטמאה בפסח. מה שאין כן בתרומת
32 חמץ טהורה בשעה השביעית, שמצד המציאות היא ראויה
33 לאכילה, ורק מחמת דין התורה אסור לאוכלה, ועל כן יתכן
34 שאסור לטמאותה.
35 הגמרא מבררת את דברי רבי יוסי במשנתנו לשיטת רבי יוחנן.
36 מקשה הגמרא: אִי הָכִי – אם אכן הוכחת רבי מאיר היא מעדותו
37 של רבי חנינא סגן הכהנים, מֵאִי (מה) השיב לו רבי יוסי מִזְדָּה רבי
38 אליעזר ורבי יהושע, הרי לא מדבריהם הוכיח רבי מאיר את דינו.
39 מתרצת הגמרא: הָכִי קָאָמַר לֵיהּ ו-כך אמר לו רבי יוסי לְרַבִּי מֵאִיר,
40 מה שהוכחת מעדותו של רבי חנינא סגן הכהנים על תרומת חמץ

41 אינה הוכחה, כפי שיבאר להלן. ואפילו לשיטת רבי יהושע דְּמִיָּקָל
42 יותר מרבי אליעזר בין תרומה שעומד ליפול לתוך חולין טמאים
43 ולהיטמא, ומתיר לקבלו בכלים טמאים, לא התיר לעשות כן אלא
44 במקום הפסד, כדי שלא תיפול התרומה לתוך החולין ותאסרם.
45 אבל בשריפת תרומת חמץ טהורה יחד עם הטמאה בערב פסח,
46 שאין הפסד בכך שישרוף כל תרומה בפני עצמה, כִּי מִיָּקָל – מתי
47 יתכן לומר שהיקל בדבר, דווקא בתרומת חמץ תְּלוּיָה ו-פספס
48 טמאה) ובתרומת חמץ מִטְמֵאָה היקל לשורפן יחד, אֲכָל בְּתֵרומת
49 חמץ מְהוּרָה ובתרומת חמץ מִטְמֵאָה לא היקל לשורפן יחד.
50 עוד מקשה הגמרא: אִי הָכִי – אם אכן למד רבי מאיר את דינו
51 מעדותו של רבי חנינא סגן הכהנים שמותר להוסיף טומאה על
52 בשר שנטמא בולד הטומאה דרבנן, אֲמַאי (ומדוע) השיב לו רבי
53 יוסי שְׁאֵינָהּ הִיא הַמְּדָה – שאין לדמות תרומת חמץ טהורה בשעה
54 השישית לבשר זה, הלא מְדָה וּמְדָה הִיא – הלא דומים הם זה לזה.
55 שהרי מכך שמודה רבי יוסי שמותר לטמאותה בשעה השביעית,
56 מוכח שהוא מדמה איסור לטומאה, ואינו מחלק ביניהם. ואם כן
57 יפה הוכיח רבי מאיר מדברי רבי חנינא, שכשם שמותר להוסיף
58 טומאה דאורייתא לבשר טמא מדרבנן, כמו כן יש להתיר לטמא
59 בטומאה דאורייתא תרומה בשעה שישית האסורה מדרבנן,
60 ומדוע דחה רבי יוסי את דבריו.
61 מתרצת הגמרא: אֲמַר רַבִּי יְרֵמְיָה, הָכֵא (כאן) בעדותו של רבי
62 חנינא סגן הכהנים מדובר בְּבִשְׂרֵי שְׁנִטְמָא בְּמִשְׁקִין, שְׁנִטְמָא מִחֲמַת
63 שָׂרִיף, ונחלקו רבי מאיר ורבי יוסי האם בשר זה טמא מדרבנן או מן
64 התורה. וְאָדָא (והולך) רַבִּי מֵאִיר לְמַעֲמִיָּה (לשיטתו), וְרַבִּי יוֹסִי
65 הוֹלֵךְ לְמַעֲמִיָּה (לשיטתו). רַבִּי מֵאִיר לְמַעֲמִיָּה, דְּהִירִי אֲמַר שְׁמוּמָת
66 מִשְׁקִין לְטִמָּא אֲחֵרִים אינה אלא מִדְּרַבָּנָן, ומן התורה משקים אינם
67 מטמאים אפילו אוכלים. נמצא שבשר זה שנגע במשקים נטמא רק
68 מדרבנן, ואף על פי כן התיר רבי חנינא לטמאותו בטומאה
69 דאורייתא, על ידי בשר שנטמא באב הטומאה. ומדבריו הוכיח
70 רבי מאיר שמותר לטמא תרומת חמץ טהורה בשעה שישית
71 בטומאה דאורייתא, ואפילו שבאותה שעה אין היא אסורה אלא
72 מדרבנן. וְרַבִּי יוֹסִי לְמַעֲמִיָּה, דְּהִירִי אֲמַר שְׁמוּמָת מִשְׁקִין לְטִמָּא
73 אֲחֵרִים היא מִדְּאֻרִייתָא, נמצא שבשר זה טמא מן התורה, ודווקא
74 משום כן התיר רבי חנינא לשורפו עם בשר שהוא ראשון
75 דאורייתא. לפיכך אין להוכיח מדברי רבי חנינא על תרומת חמץ
76 בשעה שישית שאינה אסורה אלא מדרבנן, ואסור לשורפה עם
77 תרומה טמאה.
78 הגמרא מביאה את מקור מחלוקת רבי מאיר ורבי יוסי בדין טומאת
79 משקים לטמא אחרים: דְּתֵנָן – שכן שנינו בברייטא,

שיעורי תהלים לשבוע פרשת מטות מסעי

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ב תמוז מפרק קו עד סוף פרק קז	יום רביעי - כ"ה תמוז פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו
יום שני - כ"ג תמוז מפרק קח עד סוף פרק קיב	יום חמישי - כ"ו תמוז פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק
יום שלישי - כ"ד תמוז מפרק קיג עד סוף פרק קיח	יום שישי - כ"ז תמוז מפרק קכ עד סוף פרק קלד
שבת קודש - כ"ח תמוז פרק כ מפרק קלה עד סוף פרק קלט	

יום ראשון כ"ב תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 194, ואף מי שלא עבר... עד עמ' צח, כולן:

- 1 ואף מי שלא עבר על עון כרת, וגם לא על עון מיתה בידי
2 שמים שהוא הוצאת דם לבמה ובהאי ג' - וכדומה,
3 אלא - עבר על שאר עבירות קלות, אף על פי כן מאחר
4 שהן פוגמים בנשמה ונפש האלקית, וכמשל פנימית
5 ופסיקת חבלים דקים
6 כנזכר לעיל - בפרק ה',
7 ש"חבל ההמשכה" של
8 הנשמה, הוא כמו חבל
9 השזור מתרי"ג (613)
10 פתילות, ובשעה שהוא
11 עובר על אחת מתרי"ג
12 המצוות, הרי זה כניתוק
13 פתילה אחת מהחבל, הרי
14 ברבוי החטאים יכול
15 להיות פגם כמו בלאו
16 אחד שיש בו כרת או
17 מיתה, ואפילו בכפילת
18 חטא אחד פעמים רבות
19 מאד²², כמו שהמשיל
20 הנביא החטאים לענן
21 המאפיל - על, אור
22 השמש, כמו שכתוב²³:
23 "מחיתי כעב פשעיך" -
24 הם עבירות חמורות,
25 [המבדילים] בין פנימית
26 השפעת שם הוי"ה
27 ברוך-הוא לנפש
28 האלקית, בהבדלת ענן
29 עב וחשוף, המבדיל בין
30 השמש לארץ ולדרים
31 עליה²⁴ על-דרך משל; -
32 ומה שכתוב: "ובענן
33 המאפיל" - כענן קל מחיתי, חטאתיך, - הן עבירות קלות
34 שאדם דש בעקביו, המבדילים בהבדלת ענן קל וקלוש על
35 דרך-משל. והנה, כמו שבמשל הזה, - מכיסוי אור השמש,
36 אם משים אדם נגד אור השמש בחלון מחצות קלות
37 וקלושות לרב מאד, - מחיצות רבות דקות, הן מאפילות -
38 על אור השמש, כמו מחצה אחת עבה, ויותר - מכך, וככה
39 ממש הוא בנמשל - בעבירות המשולות לעננים המעיבים על
40 אור השמש, בכל עונות שאדם דש בעקביו. - מפאת שהם
- אינם נחשבים בעיניו כעבירות חמורות, אבל, מפני שהוא עובר
עליהם פעמים רבות, הרי זה כמו הרבה מחיצות דקות המכסות
כמו מחיצה אחת עבה, או יותר מאשר מחיצה אחת עבה, ומכל
שבן - העונות המפורסמות מדברי רבותינו זכרונם לברכה, שהן
משן ממש בעבודה זרה
וגילוי עריות ושפיכות
דמים, כמו²⁵ העלמת
עין מן הצדקה, כמו
שכתוב²⁶: "השמר לך
פן יהיה דבר עם לבבך
כליעל גוי", - להימנע
מענין של צדקה,
ו"כליעל", - אומרים
רבותינו ז"ל, היא עובדי
עבודת אלילים²⁷ וכו', -
הרי שהעלמת עין מן
הצדקה נחשבת כמו
עבודה זרה; והמספר
פגמות חברו, היא לשון
הרע, השקולה בעבודה
זרה וגילוי עריות
ושפיכות דמים²⁸, וכל
הכועס כאלו עובד
עבודה זרה²⁹, וכן מי
שיש בו גסות הרוח³⁰,
וכהנה רבות בנמרא, -
למרות שלגבי העונש אין
עבירות אלו דומות
לעבודה זרה (עליה מגיע
הרי מיתת בית דין, מה
שאין כן על עבירות אלו),
אך לגבי הפגם הרוחני
שהן פוגמות בנפש, הן דומות לחטאים החמורים - עבודה זרה,
גילוי עריות ושפיכות דמים, ותלמוד תורה - העבירה של
ביטול תלמוד תורה שוקלת כנגד כלן, - כנגד כל העבירות
האמורות, במאמר רבותינו זכרונם לברכה³¹: "ויתר
הקדוש ברוך-הוא על עבודה זרה וכו'". - גילוי עריות
ושפיכות דמים ולא ויתר על עון ביטול תורה. הרי שעל ידי כל
העבירות הללו - למרות שהן אינן עבירות שיש בהן כרת או
מיתה בידי שמים, אף על פי כן, מנתקות דן את הנפש האלקית

22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכידוע הראי' ע"ז מר"ן (לפס"ד - בשו"ע או"ח ששכ"ח סט"ז - דאדה"ז) דאיסור מה"ת פחות מכשיעור אבל כמה פעמים - חמור מאיסור סקילה! (ומזה ראי' לא רק שהוא "כמור", אלא גם "יותר" כדלקמן). 23. ישעיה מד, כב. 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מיותר. וי"ל דזהו כבנמשל - ב' הענינים: ה"א תתאה (מל', ארץ), נפח"א (דרים עלי'). 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כתובות סח, א". 26. ראה טו, ט. 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"כ הוא ע"פ גמרא שם וסנה' קיא, ב". 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ערכין טו, ב". 29. זח"ב קפב, ב. רמב"ם הלכות דעות פ"ב ה"ג. 30. ראה סוטה ה, א. 31. פתיחת לאיכה רבה אות ב' (בתחלתה). ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז.

- 1 ממקורה בחיי החיים ברוך הוא. וְלִבְּךָ סִדְרוֹ בְּקִרְיַת שְׁמַע
2 שְׁעַל הַמַּטְהָרָה³², לְקַבֵּל עָלֶיךָ ד' מִיתוֹת בֵּית-דִין וְכו'. – סקילה,
3 שריפה, הרג וחנק, וזאת גם על מי שלא עבר אף פעם על
4 עבירות שעונשן מיתת בית דין, שכן, ישנן הרבה עבירות
5 הפוגמות בנפש כמו
6 העבירות שיש בהן עונש
7 מיתת בית דין; מִלְכָּד
8 שְׁעַל-פִּי הַפֹּדֶר, – על פי
9 ה"קבלה", כָּל הַפִּגְמִים
10 בְּאוֹת יו"ד שֶׁל שָׁם
11 הַיּוֹנָה – בְּאֵלּוֹ נִתְחַיֵּב
12 סְקִילָה, וְהַפִּגְמִים בְּאוֹת
13 ה"א – הראשונה של שם
14 הוי', בְּאֵלּוֹ נִתְחַיֵּב
15 שְׂרָפָה, – והפוגם ובְּאוֹת
16 יו"ו – של שם הוי', בְּאֵלּוֹ נִתְחַיֵּב הָרֶג, – והפוגם ובְּאוֹת ה"א³³
17 אַחֲרוֹנָה – של שם הוי', בְּאֵלּוֹ נִתְחַיֵּב חֲנֹק; וְהַמְבַטֵּל קְרִיַּת
18 שְׁמַע – פִּגְמִים בְּאוֹת יו"ד, וְתַפְלִין – המבטל מצות תפילין,
19 פוגם בְּאוֹת ה"א, – הראשונה של שם הוי', וְצִיצִית – המבטל
20 מצות ציצית, פוגם בְּאוֹת יו"ו, – של שם הוי', וְתַפְלָה –
21 המבטל מצות תפלה, פוגם בְּאוֹת ה"א – אחרונה של שם הוי',
- אגרת התשובה**
- 22 וכו'. – הרי, גם אם לא עבר על שום עבירות חמורות שיש בהן
23 מיתת בית דין, ישנן גם עבירות אחרות שעל פי "קבלה" פוגמות
24 בנפש באותה מדה של העבירות החמורות שיש בהן מיתת בית
25 דין. ולכן על האדם לקבל על עצמו בקריאת שמע, ד' מיתות
26 בית דין, כדי לתקן את
27 הפגם שפגם בנפשו. וּמִזֶּה
28 יְכוּל הַמְשַׁכֵּל לְלַמֵּד –
29 בקשר לְשִׁאָר עֲוֹנוֹת
30 וְחַטָּאִים, – הערת כ"ק
31 אדמו"ר שליט"א: "לאיזה
32 אות שייכים – ובמילא
33 לאיזה מד' מיתות ב"ד" –
34 ובכּוֹל תּוֹרָה כְּנֶגֶד כָּלֵן;
35 – הנה מכל זה יכול האדם
36 להגיע ל"לב נשבר",
37 בהתבוננותו בדעתו בפגם שפגם גם על ידי חטאים אחרים (ולא
38 רק על ידי חטא שיש בו כרת ומיתה בידי שמים). וזהו הדבר
39 השני המביא ל"תשובה תתאה" – ה"לב נשבר" שיש לו, השובר
40 ומסיר את "רוח הטומאה" וה"סטרא אחרא", וממילא אפשר לו
41 אז לחזור בתשובה ב"אמת", בחרטה על העבר וקבלה טובה על
42 להבא.

יום שני כ"ג תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צח, פרק ח והנה אחרי... עד עמ' צח, מלפפתו וכו'.

- 43 **פֶּרֶק ח** בפרק הקודם, פרק ז', הסביר רבנו הזקן שני דברים המהווים
44 הדרך האמיתית והישרה להגיע ל"תשובה תתאה": – ההתבוננות
45 ברחמנות הגדולה שעל נשמתו (ועל מקור נשמתו) – וחשבון הנפש
46 והתעמקותו בענין גלות השכינה, שהוא גרם על ידי חטאיו; חשבון נפש
47 זה, מביא את האדם להיות
48 בעל "לב נשבר", שיש לו לב
49 שבור, ובכך הוא שובר את
50 רוח ה"סטרא אחרא".
51 וְהֵנָּה, אַחֲרֵי הַעֲמָקָת
52 תְּדַעַת כָּל הַנּוֹכַח לְעִיל,
53 – ברחמנות הגדולה שעל
54 נפשו האלקית ועל
55 מקורה, ובמה שגרם על
56 ידי חטאיו יוֹכֵל לְבַקֵּשׁ
57 בְּאֵמֶת מַעֲמָק דְּלִבָּא – מעומק הלב, את הבקשה שבפסוק:
58 "כִּרְבֹּךָ רַחֲמֶיךָ מִחַה פִּשְׁעֵי יוֹנָה"¹, – זה הרי פסוק בפרק
59 התהלים שאומרים בשעת "תיקון חצות" וגם ב"קריאת שמע
60 שעל המטה", שלפניהם הוא הזמן המסוגל לחשבון הנפש (כפי
61 שאמר לעיל). הרי אחרי חשבון הנפש שלפני תיקון חצות או
- אגרת התשובה**
- 62 לפני קריאת שמע שעל המטה, יכול האדם לבקש באמת בקשה
63 זו. כִּי אֲזִי תִקְבַּע בְּלִבִּי בְּאֵמֶת גְּדֹל הַרְחָמְנוּת עַל בְּחִינַת
64 אֱלֻקוֹת שֶׁבִּנְפִשׁוֹ וְשִׁלְמַעְלָה, – במקור נשמתו, כְּנוֹכַח לְעִיל.
65 – בפרק ז' – שהרחמנות היא גם על נפשו האלקית וגם על מקור
66 נשמתו למעלה. וְכֵן
67 יַעֲזֹר רַחֲמִים הַעֲלִיּוֹנִים
68 מִי"ג מִדּוֹת הַרְחָמִים,
69 הַנְּמַשְׁכוֹת מִרְצוֹן הַעֲלִיּוֹן
70 פְּרוֹד-הוּא, הַנִּרְמָז
71 בְּקוֹצוֹ שֶׁל יו"ד, – של
72 שם הוי', שִׁלְמַעְלָה מַעְלָה
73 מִבְּחִינַת הַהִשְׁפָּעָה
74 הַנִּשְׁפָּעָה מֵאוֹתִיּוֹת שָׁם
75 הַיּוֹנָה. – כאמור בפרק
76 הקודם, פרק ז', ישנן עבירות הפוגמות באות יו"ד של שם הוי'
77 או באות ה"א וכו' – ועל ידי הפגם, נפסקת ההשפעה משם הוי',
78 שממנה באה חיות ליהודי, ונמשך ממנה חיות ל'קליפה' ו"סטרא
79 אחרא". אך בשעה שהוא ממשיך רחמים העליונים מִי"ג מִדּוֹת
80 הרחמים, שהם באות מהרצון העליון שלמעלה משם הוי' – בא

32. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "השייכות לאגה"ת (שאינן ענינה ב' התפלות) – כי קשעה"מ ענינה גם חשבון הנפש ותשובה (ראה ג"כ ח"א ספ"ז)". 33. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע שמביא כאן – ובב' הפעמים – הוי' שבמילואו בגימ' נד. [בסידורו – מובא בלא מילין]". 1. תהלים נא, ג.

- 1 לימוד תורה ביראת ה' ואהבת ה', אינו ענין המיוחד לבעלי
- 2 תשובה, גם צדיקים גמורים לומדים תורה ביראת ה' ואהבת ה',
- 3 במה, איפוא, מתבטאת
- 4 מעלתם של בעלי תשובה
- 5 לגבי צדיקים? – הרי זה, 1 כמ"ש בזה"ק פ' חיי שרה דאינון משכי עליהו ברעותא
- 6 כְּמוֹ שְׁכָנוֹת בְּזֶהָר 2 דלבא יתיר ובחילא סגי לאתקרבא למלכא וכו'): שהתקרבותם להקב"ה
- 7 תְּקַדֵּשׁ פְּרִשְׁתָּ חַיִּי היא ברצון ובתוקף חזק
- 8 שָׁרָה⁸, דְּאִינוֹן – בעלי התשובה, מְשַׁכְּי עֲלֵיהּ – ממשיכים על

אגרת התשובה

יום רביעי כ"ה תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 196, פרק ט וביאור הענין... עד עמ' צט, דר"ה:

- 17 פֶּרֶק ט בסוף הפרק הקודם, פרק ח', הסביר רבנו הזקן, שהתשובה
- 18 באופן זה שלאחר שהנפש נוקתה מהחטאים, היא מסוגלת להתעלות
- 19 מעלה מעלה למקורה ושרשה ולהיות מיוחדת עם הקב"ה בידוד נפלא
- 20 כפי שהיתה לפני ירידתה בגוף – זו היא "תשובה עילאה" הבאה אחרי
- 21 "תשובה תתאה", והביא על
- 22 כך מהוהר הקדוש,
- 23 ש"תשובה עילאה" היא – 3
- 24 שיעסוק בתורה מתוך יראה 4
- 25 ואהבה אל הקב"ה. ברם, 5
- 26 נדרש עדיין ביאור בענין: 6
- 27 בפרק ד' הביא רבנו הזקן 7
- 28 מהוהר, ש"תשובה עילאה" 8
- 29 היא "תשובה ה' עילאה", שובה 9
- 30 של ה' עילאה, (אות ה"א 10
- 31 הראשונה של שם הוי') – איזו 11
- 32 שייכות יש לכך לאהבה 12
- 33 וליראה (ללימוד תורה מתוך

אגרת התשובה

פרק ט וביאור הענין כמ"ש בזה"ק ותיקוני' בכמה מקומות. דבינה איהי תשובה עילאה והאם רובצת על האפרוחים וכו'. דהיינו שע"י שמתבונן בגדולת ה' בהעמקת הדעת ומוליד מרוח בינתו דו"ר שכליים ובטוב טעם ודעת כענין שנא' לאהבה את ה' אלקיך משום כי הוא חיך וכו' ולא די לו באהבה טבעית המסותרת לבד וכו'. וכן ביראה ופחד או בוש וכו' כנודע. אזי נקראת האם רובצת על האפרוחי' וכו'. והנה עיקר האהבה היא אתדבקות רוחא ברוחא כמ"ש ישקני מנשיקות פיהו וכו' כנודע.

- 34 אהבה ויראה), השייכות לאותו של שם הוי' – לתשובה של ה' עילאה
- 35 של שם הוי'? בתחילת הפרק הנוכחי, מסביר רבנו הזקן, שהכוונה במה
- 36 שאומרים ש"תשובה עילאה" היא לימוד תורה מתוך יראה ואהבה, היא
- 37 יראה ואהבה הנוצרות משכל, כלומר, מהשכל המתבונן בגדולתו של
- 38 הקב"ה, שזהו ענינה של בינה (ההתבוננות בגדולת הוי') ויראה ואהבה
- 39 אלו דוקא הן החיבור של הה"א עם הו"א (של השכל המתבונן עם
- 40 המדות הנולדות מהשכל). לאחר מכן יסביר רבנו הזקן מדוע לפגם
- 41 הברית נדרש דוקא ענין של "תשובה עילאה".
- 42 וביאור הענין, – לאיזו אהבה ויראה יש שייכות לה' עילאה,
- 43 כְּמוֹ שְׁכָנוֹת בְּזֶהָר תְּקַדֵּשׁ וְתִקְוִינִים כְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת, דְּבִינָה
- 44 – אִיחָי – היא, תְּשׁוּבָה עֲלֵהָ, – כלומר, הכוונה לאופן הבינה
- 45 כפי שהיא נקראת "אם", ככתוב: "וְהָאֵם רֹבֶצֶת עַל
- 46 הָאֶפְרוּחִים" וכו'. דְּהֵינּוּ, שְׁעַל יְדֵי שְׁמִתְבּוֹנֵן בְּגִדְלַת ה'
- 47 בְּהַעֲמֶקֶת הַדַּעַת, וּמִלִּיד מְרוּחַ בִּינָתוֹ דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵי
- 48 שְׁכָלִיִּים, – יראה ואהבה שכליות, – לא שהשכל מגלה בלבד
- 49 את האהבה והיראה הטבעיות? שכבר נמצאות בו, אלא

- 50 שהשכל יוצר בו אהבה ויראה, וְכִטְבֵּי טַעַם וְדַעַת, – שיש לו
- 51 על אהבה או יראה אלו טעם שכלי, מדוע עליו לאהוב את
- 52 הקב"ה ומדוע עליו לירא ממנו, כְּעֵינֵינוּ שְׁנֵאמְרֵי: "לְאַהֲבָה אֶת
- 53 ה' אֱלֹהֶיךָ", מְשׁוּם "כִּי הוּא חַיִּךְ וְגו'", – המלה "כי" היא
- 54 נתינת טעם מדוע עליו
- 55 לאהוב את ה' אלקיך –
- 56 מפני (משום) "כי" הוא
- 57 חיך", וזהו אהבה בעלת
- 58 טעם שכלי, וְלֹא דִי לֹא –
- 59 אין הוא מסתפק, בְּאַהֲבָה
- 60 מְבַעִית הַמְסֻתְרָת לְבַד
- 61 וכו', – בלבד של כל
- 62 יהודי, ושיש לגלותה
- 63 בלבד, הרי אין הוא
- 64 מסתפק בגילוי האהבה
- 65 בלבד, אלא הוא יוצר
- 66 בתוכו אהבה משכלו
- 67 והתבוננותו, וְכֵן בְּיִרְאָה וְפֶחַד – שאין הוא מסתפק בגילוי
- 68 יראה ופחד טבעיים בלבד, אלא הוא יוצר בתוכו יראה ופחד
- 69 משכלו והתבוננותו אִזְּ בּוֹשָׁה וְכו', – "יראת בוש" שהוא
- 70 מתבייש מגדלות הקב"ה לעשות את הרע בעיני ה', בְּנֹדֶע –
- 71 כפי שאמר בפרק ד' בחלק הראשון, שאת היראה והבושה הוא
- 72 יוצר בתוכו משכלו והתבוננותו. אִזְּ – היא, נְקִרְאָת "הָאֵם
- 73 רֹבֶצֶת עַל הָאֶפְרוּחִים וכו'". – כלומר, על היראה והאהבה
- 74 שה"בינה" (בינתו) ילדה ויצרה. וְהֵנָּה, עֶקֶר הָאַהֲבָה הִיא
- 75 אֲתִדְבָּקוֹת רִיחָא בְּרִיחָא⁴, – עיקר האהבה הוא ההתדבקות
- 76 של רוח אחת ברוח שניה (רוח האדם עם הרוח שלמעלה). כְּמוֹ
- 77 שְׁכָנוֹת: "יִשְׁקֵנִי מְנַשִּׁיקוֹת פִּיהוּ וְגו'", בְּנֹדֶע. – כשם
- 78 שב"נשיקין" בגשמיות, מתאחד ה"הבל הפנימי" של אדם אחד
- 79 עם ה"הבל הפנימי" של אדם שני, כך מתאחדת פנימיות הנשמה
- 80 עם הפנימיות שלמעלה, על ידי דיבור התורה, מעשה המצוות,
- 81 ובמיוחד על ידי לימוד תורה בעיון; כפי שרבונו הזקן מסביר
- 82 בפרק מ"ה בחלק הראשון – שכשם שב"נשיקין" ישנה התאחדות

8. קצט, ב. 1. לשון הכתוב – תצא כב, ו. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע ובירור אם כן הוא. וצל"ע בפמ"ד ועוד". 3. נצבים ל, כ. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כו"כ שינויים (כבי' אתדבקות רב"ר) למשנ"ת בפמ"ט". 5. שה"ש א, ב.

דבקות, וְהִיחֹד, כְּשֶׁהָיָה מִחֲמַת אֲהָבָה וְכוּ'. – למרות שגם
כשלימוד התורה אינו מתוך אהבה אלא מתוך קבלת עול, הרי
זה גם כן דביקות של רוח ברוח, אך מתי זה בתכלית הדביקות
והיחוד – הרי זה דוקא כשזה בא מצד אהבה. ולכן ענינה של
"תשובה עילאה" דוקא

הוא "דיתעסק באורייתא
בדחילו ורחימו (ביראה
ואהבה) דקוב"ה", לימוד
התורה מתוך אהבת ה'
ויראת ה'. שכן, דוקא אז
זה תכלית הדביקות
והיחוד, שזהו תוכנה של
"תשובה עילאה" –
הדביקות ויחוד הנפש עם
אלקות בתכלית הדביקות
והיחוד. ולפי שפגם
הקב"ה בְּהוֹצֵאת זֶרַע
לְכַמְלָה, וְאִין צְרִיךְ
לִזְמַר בְּעִרְוֹת, אִי שְׂאָר
אִסּוּרֵי בִיָּאָה דְּאִוְרִיתָא,
אִי דְרַבְנָן – איסורי ביאה
מן התורה או איסורי
ביאה מדרבנן, (כי
חֲמוּרִים דְּכָרִי סוֹפְרִים –
דברים שאיסורם הוא רק
מדרבנן, וְכוּ' – יותר

מדברי תורה, מאיסורי תורה), וכיון שענינים אלה פְּזוּגִים –
פוגמים, בְּמַתָּה, לְכָן תִּקְוֹנוּ הוּא דִּיתַעְסֵק בְּאִוְרִיתָא, דְּמַחְכְּמָה
נִפְקָא. – שיעסוק בתורה הבאה מחכמה, לכן תיקון פגם הברית,
כמובא לעיל בפרק ד' מהוזהר הקדוש (לפי פירוש ה"ראשית
חכמה"), הוא דוקא "תשובה עילאה", שהיא הענין של "יתעסק
באורייתא בדחילו ורחימו דקוב"ה". וְהָיוּ שְׂכָתוֹב בְּתֵנָא דְּכִי
אֲלֵהוּ¹⁰: אָדָם עֵבֶר עֲבָרָה וְנִתְחַיֵּב מִיתָה לְמָקוֹם, – הוצאת
זרע לבטלה היא עבירה שעונשה מיתה בידי שמים, מֶה יַעֲשֶׂה
וְיִחַיָּה? אִם תִּהְיֶה רְגִיל לְקָרוֹת דָּף אֶחָד – יִקְרָא ב' דְּפִים,
לְשָׁנוֹת פֶּרֶק אֶחָד – יִשְׁנֶה ב' פֶּרֶקִים וְכוּ'. – כלומר, תוספת
בלימוד התורה יש בה משום תיקון על העבירה שעבר ואשר
עונשה מיתה בידי שמים, כמו ענין פגם הברית. ההכפלה של
הדבר הנלמד, במקום דף אחד – שני דפים, במקום פרק אחד –
שני פרקים, היא מפני, וְהִינוּ, כְּמִשְׁלַל הַבֵּל הַנִּפְסֵק וְחֹזֶר
וְקוֹשְׁרוֹ, שְׂבִמְקוֹם הַקֶּשֶׁר הוּא כְּפֹל וּמְכֹפֵל, וְכֵכָה הוּא
בְּ"חֲבֵל נִחְלָתוֹ" וְכוּ'. – הנשמה היא הרי קשורה בשרשה

1 "פה בפה", כך גם בדיבור התורה, ישנה התאחדות של פה
2 האדם המדבר דברי תורה עם הפה שלמעלה – תורה היא הרי
3 דיבור שלמעלה, "דבר ה' זו הלכה", וכך הלאה. וְעַל זֶה
4 נֶאֱמַר: "וְכָבֵל נִפְשֶׁךָ", – שהאהבה תהיה באופן שכל הנפש
5 (כל כוחות הנפש) תתאחד
6 עם הקב"ה, שֶׁהֵם הֵם כָּל
7 חֲלָקֵי הַנֶּפֶשׁ: שְׂכָל
8 וּמִדּוֹתָ, וְלִבּוֹשִׁיהֶם:
9 מִחֲשָׁבָה דְּפִיּוֹר וּמַעֲשֵׂה, לְדַבָּקָה בְּלֵן בּוֹ יִתְבָּרֵךְ.
10 דְּהִינוּ, – כלומר: הַמִּדּוֹת
11 – של האדם, תתאחדנה
12 בְּמִדּוֹתָיו יִתְבָּרֵךְ, מֶה
13 הוּא רְחוּם וְכוּ'; – אף
14 אתה רחום. כשהאדם
15 עושה חסד מצד רחמיו –
16 מתאחדות אז מדותיו עם
17 מדות הקב"ה, וְהַשְׂכָּל –
18 של האדם יתאחד בְּשְׂכָלוֹ
19 וְחֻמָּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, הוּא
20 עֵינֵי הַתּוֹרָה, – בעין
21 בתורה בחכמה ובשכל,
22 שעל ידי כך מתאחד שכל
23 האדם עם השכל
24 שלמעלה, דְּאִוְרִיתָא
25 מִחֲכָמָה נִפְקָא⁸, – מפני

27 שתורה באה מחכמה (שלמעלה). וְכֵן הַמִּחֲשָׁבָה – מחשבתו
28 של האדם תתאחד בְּמִחֲשָׁבָתוֹ יִתְבָּרֵךְ; וְהַדְּבִיּוֹר – דיבורו של
29 האדם יתאחד בְּדִבְרֵי ה', זו הַלֵּכָה, וְכֵמוֹ שְׂכָתוֹב: – על
30 תורה¹⁰: "וְאִשִּׁים דְּכָרִי בְּפִיד", – התורה נקראת "דברי"
31 (הדיבורים שלי), דיבוריו של הקב"ה, וזאת "בפיד", בפיו של
32 האדם הלומד תורה, "וְדְכָרִי אֲשֶׁר שְׁמָתִי בְּפִיד"¹¹; וְהַמַּעֲשֵׂה
33 – התאחדות המעשה של האדם עם המעשה שלמעלה, הוּא –
34 על ידי, מַעֲשֵׂה הַצִּדְקָה, – וחסד, לְהַחְיֹת רוּחַ שְׁפִלִים, – על
35 ידי כך נעשה מעשה האדם מאוחד עם המעשה שלמעלה,
36 שענינו גם להחיות את הנבראים שהם שפלים, כְּמוֹ שְׂכָתוֹב¹²:
37 "כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' וְגו'", – על בריאת הנבראים וחיותם,
38 כתוב הלשון עשיה, "ששת ימים עשה ה'", שכן, וזהו ירידה של
39 כוחות אלקיים, הנמצאים בירידה ובצמצום בבריאה, כדי
40 לברוא ולהחיות נבראים שהם שפלים, בְּגִזְעָה – ומבואר,
41 בְּמָקוֹם אֶחָד, וְזוֹ הִיא אֲתִדְבָּקוֹת דְּרוּחָא בְּרוּחָא – התדבקות
42 רוח ברוח, בְּתַכְלִית הַדְּבָקוֹת – בדרגה העליונה ביותר של

6. ואתחנן ו, ה. 7. ראה ירושלמי פאה פ"א ה"א. ובכ"מ. 8. זח"ב פה, א. 9. שבת קלח, ב. 10. ישעיה נא, טז. 11. שם נט, כא. 12. יתרו כ, יא. 13. ראה עירובין כב, ב. ובכ"מ. 14. לא נמצא שם. ועיין ויק"ר רפכ"ה.

- 1 ומקורה, ואם על ידי עבירה נפסקה התקשרות זו, ועל ידי
2 תשובה נקשרת הנשמה מחדש – הרי שהחבל במקום הקישור
3 צריך להיות כפול
4 ומכופל, וזה ענינה של
5 תורה. וזהו ש'אמר 1 וככה הוא בחבל נחלתו וכו'. וזש"ה בחדס ואמת
6 ה'תשובה¹⁵: "בחדס ואמת 2 יכופר עון וכו' ואין אמת אלא תורה וכו'. ועון בית
7 יכפר עון וגו'", "ואין 3 עלי בזבח ומנחה הוא דאינו מתכפר אבל מתכפר
8 אמת אלא תורה 4 בתורה וגמ' ח כדאי' בספ"ק דר"ה:
9 וכו'".¹⁶ – כלומר, על ידי
10 תורה באה כפרתו של העון, ועון בית עלי – עליו נאמר¹⁷
11 "אם יכופר עון בית עלי בזבח ומנחה", אומרים חכמינו ז"ל,

יום חמישי כ"ו תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צט, פרק י והנה... עד עמ' 198, כנודע.

- 23 פרק י בפרק הקודם, פרק ט, הסביר רבנו הזקן ענין "תשובה עילאה",
24 וכפי שהיא מתבטאת בדביקות הנפש באלקות באופן של "אתדבק
25 רוחא ברוחא", שרוח האדם מתדבק ברוח שלמעלה, כפי שזה בענין
26 לימוד התורה ובצדקה (וגמילות חסדים).
27 והנה, תשובה עלאה זו,
28 דא'תדבקותא דרוחא
29 ברוחא, – של התדבקות
30 רוח ברוח, על ידי תורה
31 וגמילות חסדים, היא
32 ב'בחינת המשיכה
33 מלמעלה למטה, – שכן,
34 גם תורה וגם גמילות
35 חסדים, אינן התעלות
36 העצמית של האדם שהוא
37 מתעלה על ידי עבודתו,
38 אלא כפי שהוא מתעלה
39 מצד כוח עליון, המעלה
40 אותו למעלה באין-ערוך
41 מאשר התעלותו מצד מדרגתו ועבודתו העצמית, להיות –
42 שתהיה, דבר ה' ממש בפניו, – שהרי אין זה מצד כוחו
43 ועבודתו של האדם, שכן בעבודתו לא היה יכול אף פעם להגיע
44 לידי כך, אלא זהו כוח שמעניקים לו מלמעלה, שכשיהודי
45 לומד תורה, יהיה בדיבוריו "דבר הוי" ממש, וב'מו' ש'ב'תוב:
46 "ואשם דברי ב'פיה", – הקב"ה עושה זאת, "ואשים", שבפיו
47 של יהודי הלומד תורה יהיה "דברי", דיבוריו של הקב"ה. הרי
48 שבלימוד התורה זה ענין שמלמעלה למטה, שהקב"ה מעניק
49 לאדם כוח זה ומעלה אותו למעלה מעלה מכפי שהוא עצמו
50 מצד עבודתו היה מגיע. כך גם ההתעלות שעל ידי גמילות
51 חסדים היא גם כן מלמעלה למטה, "וימינו תחבקיני"² – יד
52 ימינו של הקב"ה תחבק אותי, על ידי גמילות חסדים,
- 12 בזבח ומנחה הוא דאינו מתכפר – אבל מתכפר בתורה
13 וגמילות חסדים, כדאי'א – כמו שכתוב, בסוף פרק קמא
14 – ראשון, דראש השנה:
15 – הרבי שליט"א מציין
16 ב"הערות ותיקונים"
17 שנדפסו עם ספר ה"תניא",
18 שדרוש קצת ביאור, מדוע
19 אומר רבנו הזקן שזה
20 נמצא בסוף הפרק
21 הראשון, בשעה שזה נמצא ארבעה דפים לפני סוף הפרק, בדף
22 י"ח.
- 23 פרק י בפרק הקודם, פרק ט, הסביר רבנו הזקן ענין "תשובה עילאה",
24 וכפי שהיא מתבטאת בדביקות הנפש באלקות באופן של "אתדבק
25 רוחא ברוחא", שרוח האדם מתדבק ברוח שלמעלה, כפי שזה בענין
26 לימוד התורה ובצדקה (וגמילות חסדים).
27 והנה, תשובה עלאה זו,
28 דא'תדבקותא דרוחא
29 ברוחא, – של התדבקות
30 רוח ברוח, על ידי תורה
31 וגמילות חסדים, היא
32 ב'בחינת המשיכה
33 מלמעלה למטה, – שכן,
34 גם תורה וגם גמילות
35 חסדים, אינן התעלות
36 העצמית של האדם שהוא
37 מתעלה על ידי עבודתו,
38 אלא כפי שהוא מתעלה
39 מצד כוח עליון, המעלה
40 אותו למעלה באין-ערוך
41 מאשר התעלותו מצד מדרגתו ועבודתו העצמית, להיות –
42 שתהיה, דבר ה' ממש בפניו, – שהרי אין זה מצד כוחו
43 ועבודתו של האדם, שכן בעבודתו לא היה יכול אף פעם להגיע
44 לידי כך, אלא זהו כוח שמעניקים לו מלמעלה, שכשיהודי
45 לומד תורה, יהיה בדיבוריו "דבר הוי" ממש, וב'מו' ש'ב'תוב:
46 "ואשם דברי ב'פיה", – הקב"ה עושה זאת, "ואשים", שבפיו
47 של יהודי הלומד תורה יהיה "דברי", דיבוריו של הקב"ה. הרי
48 שבלימוד התורה זה ענין שמלמעלה למטה, שהקב"ה מעניק
49 לאדם כוח זה ומעלה אותו למעלה מעלה מכפי שהוא עצמו
50 מצד עבודתו היה מגיע. כך גם ההתעלות שעל ידי גמילות
51 חסדים היא גם כן מלמעלה למטה, "וימינו תחבקיני"² – יד
52 ימינו של הקב"ה תחבק אותי, על ידי גמילות חסדים,

15. משלי טז, ו. 16. ראה ברכות ה, ב. 17. שמואל א ג, ד. 1. ישעיה נא, טז. 2. שה"ש ב, ו. 3. הקדמת תקו"ז. 4. ואתחנן ו, ה ואילך. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שבד"ת הכתוב מדבר – ברכות (יג, ב), וראה ח"א ספמ"ט."

- 1 שבפיו, הרי זה אז באמת, "ואין אמת וכו'", – אלא תורה.
 2 וכן לקחם כל המצות, כמו שמכרכים: "אשר קדשנו
 3 במצותיו", כמו: – המלה "קדשנו" היא כמו, "הרי את
 4 מקדשת לי", – שעל ידי מצוות נעשה "קדשנו", היא
 5 בחינת קדש העליון, –
 6 שיהודי ממשיך על עצמו
 7 על ידי מצוות. "קדש"
 8 היא לשון פרישות
 9 והבדלה, – שהיא בחינה
 10 ומדרגה כמו שמופרשת
 11 ונבדלת, שאינו יכול
 12 להתלבש תוך עלמיו,
 13 – בתוך העולמות, להיות
 14 להם חיות פנימית
 15 מותאמת למדריגתם,
 16 משום דכלא קמיה בלא חשיב, – מפני שהכל לגבי
 17 יתברך אינו נחשב לכלום, ואין מדרגה זו יכולה להתלבש
 18 לפי ערך העולמות, כי אין לעולמות שום ערך כלל לגבי
 19 מדרגה זו, אלא בבחינת סובב כל עלמיו, – המקיפה כל
 20 העולמות ומשפיעה בהם בהיותה למעלה מעלה במדרגה
- מהם, הוא רצון העליון ברוך-הוא וכו', – הנמשך על
 ידי ענין המצוות, כמו שנתבאר בלקוטי אמרים – ספר
 ה"תניא", חלק ראשון, פרק מו. וגם אחר התפלה
 אומרים: "אליך ה' נפשי אשא", – התעלות הנפש
 להקב"ה "מלמטה"
 למעלה", דהיינו
 לאתדבקא רוחא
 ברוחא – התדבקות רוח
 ברוח, כל היום וכו'. –
 על ידי ענין המצוות. וכל
 זה על ידי ההתבוננות
 בגלות אי-סוף
 ברוך-הוא, בנעמקת
 תדעת, ב"שמים –
 בשתי הברכות, לפניה"
 – שלפני קריאת שמע, ובפסוקי
 ידי ההתבוננות הוא יוצר בקרבו אהבה להקב"ה, שתתבטא
 בלימוד התורה ובקיום המצוות. זה ענינה של "תשובה
 עילאה" מלמטה למעלה – ענינה של עבודת התפלה
 והתצאה שמעבודה זו.

אגרת התשובה

כמ"ש אשר קדשנו במצותיו כמו הרי את מקדשת לי
 היא בחי' קדש העליון לשון פרישות והבדלה שאינו
 יכול להתלבש תוך עלמיו משום דכולא קמיה בלא
 חשיב אלא בבחי' סובב כ"ע הוא רצון העליון ב"ה וכו'
 כמ"ש בלק"א פמ"ו. וגם אחר התפלה אומרים אליך
 ה' נפשי אשא דהיינו לאתדבקא רוחא ברוחא כל היום
 וכו'. וכל זה ע"י ההתבוננות בגדולת א"ס ב"ה
 בהעמקת הדעת בשמים לפניו ובפסוקי דזמרה כגודע.

יום שישי כ"ז תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 198, ומאחר שהתפלה היא... עד עמ' 198, עילאה):

- 41 ומאחר שהתפלה היא בחינת תשובה עילאה – צריך
 42 להקדים לפניה בחינת תשובה תתאה. – הענין של הכנעה
 43 ו"לב נשבר", כפי שהסביר לעיל. וזהו שאמרו רבותינו
 44 זכרונם לברכה במשנה⁸: "אין עומדין להתפלל אלא מתוך
 45 בכד ראש", ופרש רש"י
 46 – "הכנעה", – שהאדם
 47 שבור ונכנע בתוכו, והיא
 48 בחינת תשובה תתאה
 49 לעורר – על עצמו,
 50 רחמים בנזכר לעיל,
 51 בפרק ז' ובפרק ח',
 52 ובדילוף התם בגמרא⁹
 53 מקרא, – כפי שלומדת
 54 הגמרא שם מפסוק,
 55 דבתיב¹⁰: – שכתוב בחנה:
 56 "והיא מרת נפש". –
 57 והתפללה להקב"ה. הרי,
 58 שכדי להתפלל להקב"ה זה צריך להיות על ידי הכנה של נפש
 59 מרה, ענינה של "תשובה תתאה". אכן, בבבביתא שם¹¹: "תנו
 60 רבנן, אין עומדין להתפלל אלא מתוך שמחה". – כלומר,
 61 שתיכף ומיד עליו לעבור ממצב של מרירות למצב של שמחה,
- שלמרות שבתחילה צריכה להיות ההכנה לתפלה במרירות,
 הרי בעמודו להתפלל, עליו להיות במצב של שמחה, ועכשיו
 בדור יתום הזה, שאין הכל יכולין להפך לבם כרגע מן
 הקצרה, – אל הקצה, ממרירות לשמחה, כך שלמרות שרגע
 לפני כן היה במרירות,
 יעבור מיד לשמחה, ואין
 עצה היעוצה, – לכך
 היא, להקדים בחינת
 תשובה תתאה בתקון
 חצות בנזכר לעיל. –
 שהזמן המסוגל לחשבון
 הנפש ולהתבוננות
 המביאה להכנעה ול"לב
 נשבר" – הוא ב"תיקון
 חצות"¹². ומי שאי אפשר
 לו – לערוך "תיקון חצות",
 בכל לילה¹³ – על-כל-
 פנים לא יפחת – בעבודת "תיקון חצות", מפעם אחת
 בשבוע, לפני יום השבת, בנזכר לזויעים, שהשבת היא
 בחינת תשובה עילאה, ושבת – אותיות תש"ב אנוש¹⁴, –
 הרי ששבת היא ענין התשובה, ואיזו תשובה היא שבת? – בחינת

6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה ספ"ד". 7. תהלים פו, ד. 8. ברכות רפ"ה (ל, ב). 9. ל, ב. 10. ש"א א, י. 11. לא, א. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה לעיל פ"ד". 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "איתא הב" ע"ז בקונ' התפלה פ"א דהיינו דוקא בצדיקים גדולים כו' אבל בשאר כל אדם אי"צ להיות בכל לילה כו'". 14. תורת נתן (למהרנ"ש) בסופו.

13 נאלתיך, פרוש כי
14 מאחר ש"מחיתי כעב
15 פשעך" היא העברת
16 ה"סמך" אחרא,
17 ו"נאלתיך" מן החיצונים
18 בהתעוררות רחמים
19 עליונים, באתעוררת
20 דלתתא – בהתעוררות
21 שמלמטה, בתשובה
22 תתאה פנוכר לעיל –
23 אזי "שובה אלי"
24 בתשובה עלאה):

אגרת התשובה

יום השבת כנודע ליודעים שהשבת היא בחי' תשובה
עילאה ושב"ת אותיות תש"ב אנוש כי בשבת היא
עליות העולמות למקורם כו' ובפרט תפלות השבת
וד"ל. (ובזה יובן מ"ש שובה אלי כי גאלתיך פי' כי
מאחר שמחיתי כעב פשעך היא העברת הסמ"א
וגאלתיך מן החיצונים בהתעוררות רחמים עליונים
באתעוררת דלתתא בתשובה תתאה כנ"ל אזי שובה
אלי בתשובה עילאה):

1 "תשובה עילאה", כי
2 פשעך היא עליות
3 העולמות למקורם כו',
4 - והיא גם זמן עליית
5 הנשמה למקורה בענין
6 התשובה, ובפרט תפלות
7 השבת, - שגם בימות
8 החול מהווה התפלה,
9 כאמור, ענין "תשובה"
10 עילאה" ובמיוחד בשבת,
11 וְדִי לְמִבֵּין. (וְכֵן יוֹכֵן
12 מֵה שְׁכֵתוֹב⁵: - אחרי "מחיתי כעב וגו'": "שובה אלי כי

יום שבת קודש כ"ח תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 198, פרק יא ואמנם... עד עמ' ק, לאין קץ.

55 בשעת התפלה, אלא בשעת התפלה עצמה תהיינה שתייהן יחד,
56 כְּכֵן מְלִיתָא אַמּוּרָה - הדברים אמורים כבר בלקוטי אַמּוּרִים
57 - בספר ה"תניא" חלק ראשון, סוף פֶּרֶק לָד, - שכיוון
58 שהמרירות ו"לב נשבר" שלו באים מצד מצב גופו ונפשו
59 הבהמית, והשמחה באה
60 מצד הנשמה - הנפש
61 האלקית והניצוץ האלקי
62 המלוכשים בו להחיותו,
63 הרי כיוון שהם באים
64 משתי סיבות נפרדות - יש
65 באפשרות שתי התנועות
66 (תנועת המרירות ו"לב
67 נשבר" ותנועת השמחה)
68 להיות יחד. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב
69 בְּיָהֳרָה חֲקֻדְשִׁי: "חֲדוּהָ
70 תְּקִיעָא בְּלִבָּאִי מִסְטָרָא

25 פֶּרֶק י"א. בפרק הקודם, פרק י', הסביר רבנו חזקן, כיוון שתפלה היא
26 ענין "תשובה עילאה", יש להקדים לפני התפלה הענין של "תשובה
27 תתאה", שהיא הכנעה ו"לב נשבר", הבאה מצד חשבון הנפש
28 והתעוררות רחמים על נפשו. כפי שהמשנה אומרת "אין עומדין להתפלל
29 אלא מתוך כובד ראש", שלפי
30 פירוש רש"י, הכוונה
31 ל"הכנעה", שהיא "תשובה"
32 תתאה; אך, בברייתא כתוב,
33 שתפלה צריכה להיות מתוך
34 שמחה, "אין עומדין להתפלל
35 אלא מתוך שמחה", וכיוון
36 שבזמננו אנו, לא כל אחד
37 יכול לעבור תיכף ומיד
38 מהכנעה ולב נשבר לשמחה -
39 הרי העצה היעוצה היא,
40 לעסוק ב"תשובה תתאה"

אגרת התשובה

פרק יא ואמנם להיות בלבו ההכנעה היא בחי'
תשובה תתאה כנ"ל וגם השמחה
בה' שתיהן ביחד. כבר מילתא אמורה בלק"א ס"פ
ל"ד. כמ"ש בזוה"ק חדרה תקיעא בלבאי מסטרא דא
וכו' ובצירוף עוד האמונה והבטחון להיות נכון לכו בטוח
בה' כי חפץ חסד הוא וחגון ורחום ורב לסלוח תיכף
ומיד שמבקש מחילה וסליחה מאתו ית' (כרוב רחמין
מחה פשעי כבסני טהרני וכל עוונותי מחה וכו') בלי
שום ספק וס"ס בעולם. וכמו שאנו מברכין בכל

71 דָּא וְכוּ". - שמחה תקועה בלבי מצד זה, ובכיה מהצד השני,
72 את זאת אמר ר' אלעזר ב"ר שמעון כששמע מאביו סודות
73 התורה בענין חורבן בית המקדש, היתה בשעת מעשה בלבו
74 בכיה ושברון לב מגודל החורבן (שזה עתה נודע לו גודל
75 החורבן) ומצד שני היתה בו שמחה מסודות התורה שנתגלו לו.
76 הרי שבשעה שישנן שתי סיבות שונות, יכולות שתי התנועות,
77 חדרה ובכיה, להיות יחד. ובצירוף עוד האמונה והבטחון, -
78 וכשמטפדים לכך האמונה והבטחון דלהלן בודאי שישנה
79 שמחה להיות נכון לכו בטוח בה', כי חפץ חסד הוא, וחגון
80 ורחום ורב לסלוח, תיכף ומיד שמבקש מחילה וסליחה
81 מאתו ויתברך ("כרב רחמין מחה פשעי", "כבסני
82 טהרני", - מחטאי, "וכל עוונותי מחה וכו'"), - כל הבקשות
83 הללו - מוחל לו הקב"ה מיד, כְּלִי שוֹם סָפֵק וסָפֵק סָפֵק
84 בְּעוֹלָם. - אם הקב"ה מוחל לו, אלא בודאי הוא מוחל לו, וְכֵן

41 בזמן אחר - כמו ב"תיקון חצות", שישמש כהכנה לתפלה; ואילו בשעת
42 התפלה תשרור בו ענין השמחה הנדרשת בתפלה. בפרק הנוכחי, אומר
43 רבנו חזקן, שלמרות האמור לעיל, אפשר הדבר שתהיינה שתייהן יחדיו,
44 הכנעה ולב נשבר מ"תשובה תתאה" והשמחה של העבודה להקב"ה
45 בתפלה - שהרי, למרות שהן שתי תנועות הפכיות בנפש, מרירות
46 ושמחה, בכל זאת, כשהן באות משתי סיבות נפרדות, יכולות הן להיות
47 יחד, במיוחד בענין זה, כשהשברון עצמו משמש גורם לבטחון, שהקב"ה
48 יסיר את הסיבה לשברון הלב, כלומר, הקב"ה מוחל לו - דבר שהוא
49 כשלעצמו מביא לשמחה.
50 וְאַמֵּנָם, לְהֵיוֹת - כדי שיהיו בְּלִבּוֹ הַהֲכָנָה, - ושברון הלב,
51 היא בְּחִינַת הַתְּשׁוּבָה תִּתְּאָה פְּנוּכָר לְעֵיל, וְגַם הַשְּׂמִיחָה בְּה',
52 - וכן השמחה מעבודתו את הקב"ה הנדרשת בעבודת התפלה,
53 תהיינה שְׁתֵּיהֶן בְּיָחֵד - לא שתהיינה בשני זמנים נפרדים,
54 ההכנעה ו"תשובה תתאה" בשעת "תיקון חצות", והשמחה

26 וְהָרִי אֶפְלוּ בְּמִדַּת בְּשֶׁר־וּדָם בֶּן, שְׁצָרִיף הָאָדָם לְמַחֵל תִּכְפֹּה
27 וּמִיָּד שְׂמִבְקָשִׁים מִמֶּנּוּ מַחִילָה, וְלֹא יִהְיֶה אֲכֹזֵרִי מְלֻמַּחֵל, -
28 אלא עליו למחול מיד, וְאֶפְלוּ בְּקוּטֵעַ יָד חֲבֵירוֹ, - ומבקש
29 מחילה מחבירו - על חבירו למחול לו, כְּדֹאִיתָא - כאמור

30 בְּנִמְרָא בְּסוּף פֶּרֶק ח
31 דְּכָבֵא קִמְאָה, וְאִם בְּקֹשׁ

32 מִמֶּנּוּ ג' פְּעָמִים וְלֹא
33 מַחֵל לוֹ - שׁוֹב אֵין צָרִיף

34 לְבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ,
35 וְהַגְבַּעוּנִים שְׂבִיקֵשׁ דּוּד

36 הַמֶּלֶךְ עֲלִיזֵה־הַשְּׁלוֹם מֵהֶם
37 מַחִילָה בְּעַד שְׂאוּל

38 שְׁהִמִּית אֶת הַגְּבַעוּנִים,
39 וְלֹא רָצוּ לְמַחֵל - גִּזֵּר

40 דּוּד עֲלֵיהֶם שְׁלֵא יִבְאוּ
41 בְּקַהֵל ה', שְׁהֶם רַחֲמָנִים

42 וְכוּ', - שְׂכִיּוֹן שְׁחִסְרָה
43 לַגְּבַעוּנִים הַרְחַמְנוּת וְלֹא

44 רָצוּ לְמַחֵל, אֵין הֶם
45 שְׂיִיכִים לְקַהֵל ה',

46 כְּדֹאִיתָא - כאמור בְּפֶרֶק
47 ח דִּיבְמֹתָהּ, - ואם כך

48 הדבר במדותו של אדם, שעליו למחול כשמבקשים ממנו מחילה,
49 הרי וּבְמִדַּת הַקְּדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא, עַל־אֲחַת־בְּמֵהֶם וְכִמְתָּא לֵאמֹר
50 קִיָּן. - שהוא מוחל כשמבקשים ממנו מחילה.

1 שְׂאֵנּוּ מְכַרְבִּין בְּכָל תַּפְלַת י"ח - תפלת "שמונה עשרה", תִּכְפֹּה
2 - מיד לאחר, שְׂמִבְקָשִׁים "סֵלַח לָנוּ כו'" - הרי מיד לאחר
3 שמבקשים "סלח לנו", אומרים: "בְּרוּךְ אַתָּה ה' חֲנוּן חַמּוּדָה
4 לְסֵלַח", - מברכים מיד על סליחתו ומחילתו של הקב"ה, וְהָרִי

5 - הדין הוא: סִפֵּק בְּרִכּוֹת

6 לְהִקְלֵל, - ולא לברך,

7 מִשּׁוֹם חֲשַׁשׁ בְּרִכָּה

8 לְבִמְלָכָה. - שלכן, אם

9 אדם מסופק אם עליו

10 לברך ברכה מסויימת או

11 לא, עליו להקל ולא

12 לברך. שאם היה עדיין

13 ספק אם הקב"ה מוחל או

14 לא, כיצד ניתן לברך "חֲנוּן

15 הַמְּרַבֵּה לְסִלּוּחַ"? אֵלָּא

16 אֵין בָּאֵן שׁוֹם סִפֵּק בְּלָל,

17 מֵאַחַר שְׂבִיקֵשׁנוּ "סֵלַח

18 לָנוּ" מִחֵל לָנוּ", - וְדֹאִי

19 הַדְּבַר שֶׁהַקְּב"ה מוֹחֵל לָנוּ,

20 וְאֵלּוּ לֹא תִּינּוּ חוּזְרִים

21 וְחוּטָאִים - תִּינּוּ נִגְאָלִין

22 מִיָּד, כְּמוֹ שְׂאֵנּוּ מְכַרְבִּין;

23 "בְּרוּךְ אַתָּה ה' גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל". - שהקב"ה גואל את בני

24 ישראל. שכן, אחרי תשובה ומחילה, באה הגאולה מיד. מדוע,

25 אכן, אין הגאולה באה בפועל? - הרי זה מפני שחוזרים וחוטאים.

5. ברכות לג, א. 6. צב, א. 7. שמואל א פכ"א. 8. עח, ב ואילך.

המשך ביאור למס' פסחים ליום ראשון עמ' א

16 פרוטות חמץ, ואחר כך מִצָּא שם תִּשַׁע פרוטות בלבד, תִּינּוּ וְהָרִי
17 זֶהוּ בְּדִין הַשְּׁנִי בְּסִיפָא של הברייתא שהובאה לעיל. דְּתִנּוּ, הֵנִיחַ
18 מֵאִתִּים זֶהוּ של מעשר שני, ואחר כך מִצָּא שם מִנָּה וְהָרִי (מֵאֵה זֶהוּ)
19 בלבד, אנו תולים שְׂמִנָּה אחד הוא המנה של המעשר שהיה מוֹנֵחַ
20 כאן מתחילה, ואילו הַמִּנָּה השני מוֹפָל - נִטֵּל מִכָּאן. דְּכָרִי רַבִּי.
21 וְחֻכְמִים אוֹמְרִים, הֵבֵל חוּלִין, לפי שאנו תולים שנטל את המֵאִתִּים
22 הראשונים והניחם במקום אחר, ולאחר כן הניח כאן מנה אחר של
23 חולין, ושכח מכך. והוא הדין לחמץ, שלדעת רבי אנו תולים
24 שתשע הפרוטות שנמצאו הן אותן חתיכות שהניח שם בתחילה,
25 ועליו לבדוק רק אחר הפרוסה העשירית שהופרדה מהתשע על
26 ידי אדם אחר, ולאחר שמצא אחת אינו צריך להמשיך ולבדוק
27 אחר האחרות. ואילו לדעת חכמים יש לתלות שתשע אחרות הן,
28 ועליו להמשיך ולבדוק עד שימצא את כל עשר הפרוטות שהניח
29 בתחילה.

1 כך מִצָּא במקום זה עֶשֶׂר פרוטות, דִּין זֶה תְּלוּי בְּפִלְטָא
2 וְהָרִי וְהָרִי וְהָרִי. דְּתִנּוּ, הֵנִיחַ מִנָּה וְהָרִי (מֵאֵה זֶהוּ) של מעשר
3 שני, ואחר כך מִצָּא שם מֵאִתִּים זֶהוּ, אנו תולים שמעות חולין ומעות
4 מִעֶשֶׂר שְׁנֵי מְעוֹרְבִין זֶה בָּזֶה בתוך מאתים אלו, מאה מהן הן מעות
5 המעשר שהניח שם, והמאה האחרות הן של חולין, והונחו שם
6 יחד עם המאה הראשונות שהיו שם בתחילה. דְּכָרִי רַבִּי. וְחֻכְמִים
7 אוֹמְרִים, הֵבֵל חוּלִין, שכן מאחר שמנין המעות שמצא אינו כאותו
8 מנין שהניח, יש לתלות שהמנה הראשון נִטֵּל מִכָּאן, והונחו
9 במקומו מאתים אחרות של חולין. והוא הדין בחמץ, שלדעת רבי
10 אם הניח תשע פרוטות ומצא עשר אנו תולים שאלו הן התשע
11 שהניח בתחילה, ואחר כך נוספה פרוסה נוספת אליהן. ולדעת
12 חכמים יש לחשוש שמא התשע הראשונות נגררו על ידי חולדות
13 למקום אחר בבית, ועשר הפרוטות שלפנינו הובאו על ידי אדם
14 אחר, ועל כן עליו לבדוק בכל הבית אחרי התשע הראשונות.
15 הגמרא דנה באופן שנחסרה אחת מהפרוטות שהניח: הֵנִיחַ עֶשֶׂר

יום ראשון	יום ראשון	כב תמוז	ה'תש"ג
-----------	-----------	---------	--------

שיעורים. חומש: מטו"מ, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קוֹקֵן.
תניא: פרק ה. והנה . . . כדלקמן.

אאמו"ר אמר: א חסידישער ווארט מאכט קלאָר די קאַפּ און ריין די האַרץ. א חסידישע הנהגה טובה מאַכט ליכטיג אין שטוב. א חסידישער ניגון שטאַרקט די תקוה ובטחון בריינגט שמחה און שטעלט אוועק די הויז מיט דער הויז געזינד אין קרן אורה.

אַדני אָבי מורי וְרבי [הַרש"ב] אָמר: פֿתָּגם חֲסִידֵי מֵבִיא לְרֹאשׁ צָלוּל וּמִנְקָה אֶת הַלֵּב. הַנְּהִיגָה טוֹבָה חֲסִידִית עוֹשֶׂה אֹרֶךְ חַיִּים. נִגּוֹן חֲסִידִי מַחֲזִיק אֶת הַתְּקִנָּה וְהַבְּטָחוֹן, מֵבִיא שְׂמִיחָה וּמַעֲמִיד אֶת הַבַּיִת וְאֶת בְּנֵי הַבַּיִת בְּקֶרֶן אֹרֶחַ.

יום שני	יום שני	כג תמוז	ה'תש"ג
---------	---------	---------	--------

שיעורים. חומש: מטות־מסעי, שני עם פירש"י.
תהלים: קח־קִיב.
תניא: פרק ו. אמנם . . . צו לי"ח.

כָּאֲשֶׁר מִטּוֹת וּמִסְעֵי נִפְרָדוֹת, קוֹרִין - בְּמִנְחַת שְׁכֶת, ב', ה' - לְלוֹי עַד סוֹף כָּל הַמִּסְעוֹת.

יום שלישי	יום שלישי	כד תמוז	ה'תש"ג
-----------	-----------	---------	--------

שיעורים. חומש: מטות־מסעי, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קיג־קִיח.
תניא: והנה יעקב . . . נאמר וכו'.

מִפֶּתַּגְמִי הַצ"צ: א פִּנְיָמִי אִיז, אַז בַּעֲטָען א בִּרְכָה אויף עֲבוּדָה אִיז דאָס אַל יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי הַבַּל, און עס דאַרף זיין תִּכְבֵּד הָעֲבוּדָה עַל הָאֲנָשִׁים.

מִפֶּתַּגְמִי הַצ"צ: "פִּנְיָמִי" הוּא - שְׁלִבְקֵשׁ בְּרָכָה עֲבוּר 'עֲבוּדָה' הָרִי זֶה "אַל יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי הַבַּל", וְנִחוּץ שִׁיְהִי "תִּכְבֵּד הָעֲבוּדָה עַל הָאֲנָשִׁים".

יום רביעי	יום רביעי	כה תמוז	ה'תש"ג
-----------	-----------	---------	--------

שיעורים. חומש: מטות־מסעי, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: פרק ז. ואולם . . . צו ונדכה כו'.

אין חסידות איז פאראן צוויי זייער כאראקטעריסטישע אויסשפראכען: א) א איד דערקענט ג-טליכקייט און פילט די איבערנאטירליכקייט און בעדארף אויף דעם קיין באוועגן ניט האָבען. ב) א איד ניט ער וויל און ניט ער קען זיין אָפּגעריסען פון ג-טליכקייט.

דער אמת איז אז די צוויי אויסשפראכען זיינען איין זאך: א איד דערקענט ג-טליכקייט און פילט דעם למעלה מן הטבע, דערפאר איז ניט ער וויל ניט ער קען זיין אָפּגעריסען פון ג-טליכקייט.

בַּחֲסִידוֹת יֵשׁ שְׁנֵי בִטּוּיִים מְאֹד אֲפִינִיִּים: (א) יְהוּדֵי מְכִיר בָּאֲלָקוֹת וְחָשׂ אֶת הָעַל-טְבְּעֵי וְאֵינּוּ זָקוּק לְשׁוֹם הוֹכָחוֹת עַל כֵּן. (ב) יְהוּדֵי אֵינּוּ רוֹצֶה וְאֵינּוּ יָכוֹל לִהְיוֹת מְנַתֵּק מֵאֲלָקוֹת. הָאֲמֶת הִיא, שְׁשֵׁנִי הַבִּטּוּיִים חֵד הֵם: יְהוּדֵי מְכִיר בָּאֲלָקוֹת וְחָשׂ אֶת הַלְמַעְלָה מִן הַטְּבַע, לְכֹן אֵינּוּ רוֹצֶה וְאֵינּוּ יָכוֹל לִהְיוֹת מְנַתֵּק מֵאֲלָקוֹת.

יום חמישי

יום חמישי כו תמוז ה'תש"ג
שיעורים. חומש: מטות-מסעי, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תנאי: והאיך . . . בתשובה כנודע.

אין לערנען איז די איבערגעגעבענקייט פון מענטשען צו א זאך, וועלכע ער וויל פארשטיין און פארשטייט. אין דאוונען איז די איבערגעגעבענקייט צו העכער ווי פארשטאנד.

אין לערנען תורה פילט זיך א איד ווי א תלמיד בא א רבי'ן, אין דאוונען – ווי א קינד בא א פאטער.

בַּלְמוּד – הַתְּמַסְרוֹת הָאֲדָם הִיא לְדַבֵּר שֶׁהוּא חָפֵץ לְהִבִּין, וּמִבִּין. בַּתְּפִלָּה – הַהִתְמַסְרוֹת הִיא אֶל הַנִּצְלָה מִהֶחֱבִנָּה.
בַּלְמוּד תּוֹרָה מְרַגֵּשׁ יְהוּדִי עֲצָמוֹ כְּתַלְמִיד בְּפָנֵי רֵבּוֹ, בַּתְּפִלָּה – כִּכֵּן אֶצֶל אֲבִיו.

יום שישי

יום שישי כז תמוז ה'תש"ג
שיעורים. חומש: מטות-מסעי, ששי עם פירש"י.
תהלים: קכ"ד.
תנאי: ואף מי . . . כנגד כולן.

אָחַד מִהַעֲלוּיִים הַמְּפָרְסָמִים, בַּעַל כְּשָׁרוֹן גָּדוֹל וְעִמְקָן נִפְלָא, בָּא לְלִיאָזְנָא וְשָׁקַד בַּלְמוּד הַחֲסִידוֹת, וּבִגְדָל כְּשָׁרוֹנוֹתָיו רָכַשׁ לוֹ בְּמִשְׁךְ זָמַן קָצֵר יְדִיעָה גְדוֹלָה וּרְחִיבָה בַתּוֹרַת הַחֲסִידוֹת. בִּיחִידוֹת הָרֵאשׁוֹנָה שָׁנִכְנַס לְרִבְנוֹ הַזָּקֵן שָׂאֵל: רַבִּי, מֶה חֶסֶד לִי? וַיַּעֲנֶהוּ רִבְנוֹ הַזָּקֵן: אֵין חֶסֶד לֶךְ מֵאוּמָה, כִּי יֵרָא אֱלֹקִים אִתָּה וְלִמְדֵן, רַק צָרִיךְ אִתָּה לְהוֹצִיא אֶת הַחֲמִץ שֶׁהוּא הֵישׁוּת וְגִסּוֹת הָרוּחַ, וְלִהְיוֹת מִצָּה שֶׁהוּא בְּטוֹל. וְכָלִי שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בִּישׁוּת, שְׂנֵדָמָה לוֹ שֶׁהוּא אוֹר, כְּגוֹן שְׁפוּדִין, שְׁדוּחִקִּין רַגְלֵי הַשְּׂכִינָה, דָּאֵין אֲנִי וְהוּא יְכוּלִין לְדוֹר, צָרִיךְ לַבּוֹן. וְהַלְבּוֹן הוּא עַד שִׁיְהִי הַנִּיצוּצוֹת דִּהְבִּירוּרִים נִתְּזִין וְנִכְלָלִין בְּהָאוֹר הָאֲמִתִּי.

שבת קודש

שבת כח תמוז ה'תש"ג
מְבָרְכִים רֹאשׁ חֹדֶשׁ מִנְחָם אָב. אֲמִירַת כָּל הַתְּהִלִּים בְּהַשְׁבָּחָה. יוֹם הַתּוֹעֲדוֹת. הַפְּטוּרָה: שְׁמַעו – אֱלֹקֵיךְ יְהוָה. אִם תָּשׁוּב – וְבוֹ יִתְהַלָּל.
שיעורים. חומש: מטות-מסעי, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קלה-קלט.
תנאי: פרק ח. והנה . . . למלכא וכו'.

לְכָל אָחַד מִהַרְבֵּיִים [=הָאֲדָמוֹרִים] הָיוּ מֵאֲמָרִים קְבוּעִים בִּיחוד בְּשִׁבִּיל זֶה (לְטַהֵר אֲוִיר הָעוֹלָם), אֲשֶׁר פַּעַם בְּשָׁתִים אוּ בְּשִׁלֵּשׁ שָׁנִים הָיוּ חוֹזְרִים עֲלֵיהֶם בְּרַבִּים. אָחַד מֵמֵאֲמָרֵי רִבְנוֹ הַזָּקֵן – "הַחֲלָצוֹ" שֶׁב־לְקוּטֵי תּוֹרָה" בְּלִי הַהֲגָהוֹת. אָחַד מֵמֵאֲמָרֵי אֲדָמוֹר הָאֲמִצְעִי – "יָפָה שְׁעָה אַחַת", וְתַכְנוּ עֲשֶׂרָה פְּרָקִים הָרֵאשׁוֹנִים דְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "הִנֵּה כָל אָחַד וְאָחַד אוֹמֵר אֱלֹקֵי נִשְׁמָה" [שְׁבִסְפֹר "דֶּרֶךְ הַחַיִּים". אָחַד מֵמֵאֲמָרֵי הַ"צִּמְח צֶדֶק" – "מֶה טָבוֹ" שֶׁב־לְקוּטֵי תּוֹרָה". אָחַד מֵמֵאֲמָרֵי אֲדָנִי אֲבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [מִהַר"ש] – "מִי כְמוֹכָה בְּאֵלִים". אָחַד מֵמֵאֲמָרֵי אֲדָנִי אֲבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרש"ב] – "יִדְעָתָה הַיּוֹם", מֵאֲסָקוּאָ רַנ"ז.

לאחר השביעית - החוב קיים או נמחק? יום ראשון כ"ב תמוז ה'תשע"ג

שכתבו לנהוג כך למעשה, כי דעת היראים היא דעת יחיד נגד רוב הראשונים (דרך אמונה כאן ביה"ל ד"ה משמיט).

אך הרבי נוקט בגישה חדשה:

גם לדעת רוב הפוסקים שהלווה אינו חייב להשיב את החוב אף כשהמלווה לא אמר 'משמט אני', אין הפירוש שהחוב לא קיים אלא רק שהלווה פטור מלהשיבו, אף שהחוב קיים ולמלווה יש בעלות בנכסי הלווה כשיעור החוב מדין 'שעבוד נכסים'.

והיסוד מוכח מהלכה זו שהמחזיר חוב שעברה עליו שביעית לא זו בלבד שאין בזה חיסרון אלא 'רוח חכמים נוחה הימנו'. ואם מדין תורה אין חוב כלל הרי המחזיר את הכסף בתורת פירעון חוב עושה ההיפך מרצון התורה! אלא בהכרח לומר שהחוב קיים אלא שאין חיוב על הלווה לפורעו, אמנם, אם פרע אזי 'רוח חכמים נוחה הימנו' (לקוטי

סיחות יו"ע 290).

ולפי זה נראה שגם לדעת רוב הפוסקים אין בעל התשובה חייב להשיב חובות שגבה אחרי השמיטה, ואין להחשיב זאת כגזילה בידו, מאחר וגוף החוב קיים גם לאחר השמיטה.

הלכות שמיטה ויובל פרק ט, הלכה כח: **כָּל הַמַּחְזִיר חוֹב שֶׁעָבְרָה עָלָיו שְׁבִיעִית, רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הִימָנוּ. וְצָרִיף הַמָּלוּה לֹמֵר לַמַּחְזִיר: 'מִשְׁמִיט אֲנִי, וּבְכֵךְ נִפְטָרְתָּ מִמֶּנִּי'. אוֹמֵר לוֹ: 'אֵף עַל פִּי כֵן, רְצוֹנִי שֶׁתִּקְבֹּל' - וְכָבֵל מִמֶּנּוּ.**

האם בעל תשובה חייב להחזיר חובות שגבה לאחר שעברה עליהן השמיטה?

יש שכתבו שהדבר תלוי במחלוקת ראשונים בגדר שמיטת כספים: לדעת ה'יראים' (סי' קסד) מצוה על המלווה לוותר על החוב, אך כל זמן שאינו מקיים את מצוותו החוב עומד בעינו והלווה חייב לפורעו (אף שיכול לתבוע את המלווה לבית דין שיכפוהו לומר 'משמט אני' כדין 'כופין על המצוות'). ולפי זה גביית החוב אינה גזל אלא שביטול את המצוה להשמיט, ולכן אינו חייב להשיב את הכסף אלא יעשה תשובה על ביטול מצות עשה. אך לדעת רוב הראשונים החוב נשמט מאליהם אלא שמצוה על המלווה לומר 'משמט אני'. דוגמא לדבר: בכור בהמה קדוש מאליה, ובכל זאת מצוה על הבעלים להקדישו (ראה מרדכי גטין פ"ד סי' שפ). ולפי זה גביית החוב לאחר השביעית נחשבת גזילה, ואם כן על בעל התשובה להחזיר את הכסף שגבה. ויש

נטיעת עצים ברחבת בית הכנסת יום שני כ"ג תמוז ה'תשע"ג

הכנסת – אין בהם קדושה. ועל כל פנים משמע שאם העצים היו כבר נטועים או שגדלים אחר כך מעצמם – אין איסור לקיימם.

ורבה של בני ברק, הגר"י לנדא ז"ל, דן בשאלה זו לגבי עצים שניטעו ברחבת בית הכנסת בעיר, ובתשובה כתב לו הגרי"א הרצוג (פסקים וכתבים כרך א, סי' כב) שאין כל איסור בדבר, מכמה טעמים:

א. האוסרים נטיעת עץ בבית המקדש לא הזכירו כלל שגם בבית כנסת קיימת הלכה זו.

ב. בית הכנסת היא דוגמת העזרה וחצר בית הכנסת היא דוגמת הר הבית, והרי הרמב"ם אסר נטיעת עץ רק בהיכל ובעזרה, ולא בהר הבית.

ג. גם החושש לדברי הרמב"ן (בפירושו עה"ת, דברים טז, כא) ש"מנהג העכו"ם לנטוע אילנות לפני פתחי בית העכו"ם שלהם" ולכן ראוי לאסור נטיעת עצים לפני פתח בית הכנסת – הרי זהו דוקא לפני פתח בית הכנסת ממש, אבל אין חשש לנטוע עצים בחצר בית הכנסת.

הלכות בית הבחירה פרק א, הלכה ט: **וְאִין בּוֹנִין בּוֹ עֵץ בּוֹלֵט כָּלָל... וְאִין עוֹשִׂין אֲכִסְדְּרִיּוֹת שֶׁל עֵץ בְּכָל הָעוֹרָה.** הלכה זו נלמדת מהפסוק "לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלקיך" (דברים טז, כא).

אמנם, מן התורה האיסור הוא רק בנטיעת עץ "מפני שזה היה דרך עבודה זרה נוטעין אילנות בצד מזבח שלה", אך מדרבנן אסור גם לבנות בנין של עץ או אכסדרה של עץ, כי "הרחקה יתירה, שנאמר 'כל עץ' " (רמב"ם הל' ע"ז פ"ו ה"ט, וכסף משנה שם).

וכתב הגר"ע איגר (על גליון שו"ע, אור"ח סי' קג) בשם הר"ד ערמה, שנטיעת עץ האסור בבית המקדש מן התורה, אסורה מדרבנן גם בסמוך לבית הכנסת, אך בניה של עץ שאפילו במקדש אסורה רק מדרבנן, מותרת בבית הכנסת.

ובשו"ת 'הר צבי' (אור"ח סי' ע"ד) כתב בשם ה'בנין ציון' (סי' ט), שלא נמצא כל רמז בפוסקים שאסור לנטוע עצים בפתח בית הכנסת. והביא את דברי ה'מגן אברהם' (אור"ח סי' קנ"ד סק"א), שגן ופרדס סביב בית הכנסת, אע"פ שפתוחים לבית

מזבח אחד, שתי מטרות יום שלישי כ"ד תמוז ה'תשע"ג

לדבריו כאן - "אין להוסיף על מדתו ולא לגרוע ממנה" ויש לבאר:

במצות בניית המזבח יש שני עניינים: א. כמטרה בפני עצמה, שיהא ראוי להקרבה. ב. כחלק מבנין בית המקדש,

הלכות בית הבחירה פרק ב, הלכה ג: **מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ מְבֻנוֹת הַרְבֵּה... וְאִין לְהוֹסִיף עַל מִדָּתוֹ, וְלֹא לִגְרֹעַ מִמֶּנָּה.** להלן (הלכה יז) כתב הרמב"ם: "מדת ארכו ומדת רחבו ומדת קומתו אינן מעכבין", ולכאורה הדברים סותרים

הבחינה (מצוה כ), והראב"ד השיג עליו מדוע לא מנה את המצוה לבנות מזבח, אך לפי האמור - ובהתאם לדברי הרמב"ם ב'ספר המצוות' (שרש השלישי) שאין למנות מצוה שאינה נוהגת לדורות - יש לבאר:

המצוה על בניית המזבח לדורות אכן נכללת במצות בניית בית הבחירה, שהרי המזבח הוא חלק בלתי נפרד מהבנין ומכשיר אותו. ואמנם קודם בנין המקדש היתה מצוה על בניית מזבח בפני עצמו, אך מצוה זו אינה קיימת לדורות, שהרי עם הקמת המקדש שוב אין מצוה לבנות מזבח בפני עצמו (במקום אחר) אלא כחלק ממצות בית הבחירה, ונמצא שלדורות קיימת רק מצוה אחת של בנין בית הבחירה.

היינו מדיני בית המקדש שצריך להיות בו מזבח והוא משלים את תבנית הבית. ולכן מצאנו בגמרא (חולין פג, ב) שהפסוק האמור לגבי בנין המקדש "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל" המלמד על האיסור לשנות מצורת הבית, נדרש גם לגבי מדות המזבח שהרי הוא מהווה חלק מבנין הבית. ולפי זה יש לומר שדברי הרמב"ם כאן אודות חיוב הדיוק במידות המזבח אמורים רק לגבי הבמזבח כחלק מבנין בית המקדש, שאם לא נעשה במידות אלו לא התקיימה מצות בנין בית הבחירה, אך לגבי הכשר ההקברה על המזבח אין המידות מעכבות ולכן כוונת הרמב"ם בהלכה זו.

מעתה ניתן ליישב קושיא נוספת:

במנין המצוות מנה הרמב"ם רק את מצות בנין בית

יום רביעי כ"ה תמוז ה'תשע"ג

הקרבת קרבנות בזמן הזה

תיתכן גם הקרבת הפסח.

ב. קרבן הוא 'לשם ריח ולשם ניחוח' - "נחת רוח לפני הקב"ה שאמר ונעשה רצונו" (ובחסד מו, ב, ורש"י שם). והנה, האמור בהלכה זו שקדושת המקדש לא בטלה (ו"מקריבין אף על פי שאין שם בית") נלמד מהפסוק "והשימותי את מקדשיכם" (ויקרא כו, לא) - "אע"פ ששוממין בקדושתן הן עומדים", ובהמשך הפסוק אומר הקב"ה "ולא אריח בריח ניחוחכם", ומזה לומדים שאין להקריב לאחר החורבן כי חסר התנאי 'לריח ניחוח', וההלכה "מקריבין אע"פ שאין בית" מתקיימת כאשר הקב"ה מצוה לבנותו ועדיין לא נגמרה הבניה, ולכן בימי עזרא הקריבו בטרם נבנה הבית (בנין ציון ס' א).

ג. כיון שטומאה לא הותרה בציבור אלא דחווה, צריך להיות ריזיו ציץ, והציץ מרצה רק על מצח כהן גדול (הל' ביאת המקדש פ"ד הט"ו) הלושב שמונה בגדים ובבגדי כהונה צריך להיות חוט תכלת ושנינו בתוספתא (מנחות פ"ו) שהתכלת מעכבת. וכבר כתב הרי"ף (הל' ציצית ס' רעג) שמימות הגאונים אין לנו תכלת וממילא אי אפשר להקריב בזמן הזה (שאלת דוד ח"א, דרישת ציון וירושלים. מקדש מלך עמ' קח).

הלכות בית הבחירה פרק ו, הלכות ט"ז: לְפִיכָּךְ מִקְרִיבִין הַקְרָבָנוֹת בְּלֵן אֶף עַל פִּי שְׁאֵין שָׁם בֵּית מִצְוִי... שֶׁקִּדְשָׁה רִאשׁוֹנָה קִדְשָׁתָן לְעֵתִיד לָבוֹא, וּבְקִדְשָׁתָּהּ שְׁאֵר אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל... לֹא קִדְשָׁה לְעֵתִיד לָבוֹא.

בספר 'כפתור ופרח' (פרק ו) הביא שבשנת שבע עשרה לאלף השביעי רצה רבינו חננאל מפאריש לבוא לירושלים להקריב קרבן פסח ושאר קרבנות ציבור, ואף שכולנו טמאים טומאת מת, הרי קרבן ציבור דוחה את הטומאה. והאחרונים העלו כמה נימוקים מדוע אי אפשר להקריב קרבנות ציבור בזמננו:

א. ה'שאלת יעבץ' (ח"א ס' פט) וה'חתם סופר' (יור"ד ס' רלו) כתבו: קרבנות ציבור נקנים מהשקלים שהשתתפו בהם כל ישראל, וכיון שהשקלים נוהגים רק בזמן שבית המקדש היה קיים (הל' שקלים פ"א ה"ח) הרי בזמננו אין אפשרות להקריב קרבנות ציבור. ולפי זה אין מניעה להקריב בזמן הזה קרבן פסח שאינו בא משקלי ציבור.

אך ב'מקדש מלך' (להגרצ"פ פרנק, עמ' קנ) העיר: שנינו (מנחות מט, א) שאין מחנכים את המזבח אלא בתמיד של שחר, וכיון שבזמן הזה אין מקריבים קרבן תמיד שהוא קרבן ציבור, לא

יום חמישי כו תמוז ה'תשע"ג

'אין עניות במקום עשירות'

ובשופרות שפיהם מצופה כסף (הל' תענית פ"א ה"ד), ואמרו בגמרא (ראש השנה כו, א) שלא היו מצופים זהב כמו שופר של ראש השנה שבמקדש, משום ש"התורה חסה על ממונם של ישראל".

ועוד: הקלפי שנעשו בו ביום הכיפורים הגורלות של שני השעירים היתה מעץ (הל' עבודת יוכ"פ פ"ג ה"א). ולא מכסף או זהב כיון שהתורה חסה על ממונם של ישראל (יומא לט, א).

וביארנו:

שיקול דעת החכמים הוא המכריע להבדיל בין דבר לדבר, לפי גודל ההפסד, כבוד העבודה והצורך (יום תרועה ר"ה שם. תפארת ישראל, תמיד פ"ה ס"ק כז).

הלכות כלי המקדש פרק א, הלכה טו: סְבִין שְׁנִשְׁמַט מִן הַנֶּזֶב, או שְׁנִפְנָם - אֵין מְחִירִין אוֹתוֹ וְאֵין מְשַׁחֲוִין אוֹתוֹ, אֶלָּא גּוֹנְוִין אוֹתוֹ... שְׁאֵין עֲנִיּוֹת בְּמָקוֹם עֲשִׁירוֹת.

וזה גם הטעם להלכה הבאה (פ"ח ה"ה): "בגד מבגדי כהונה... אין מלבנין אותו ולא מכבסין אותו, אלא מניחו לפתילות ולובש חדשים", כפי שפירש רש"י (תמיד כט, א) "כל מעשיהם בעושר ובשררה".

והקשו האחרונים (תשובה מאהבה ח"א ס' ד, באר שבע תמיד לג, א ועוד): לכאורה, הכלל 'אין עניות במקום עשירות', סותר לכלל 'התורה חסה על ממונם של ישראל' שנאמר בכמה הלכות, לדוגמה: בתעניות היו תוקעים במקדש בחצוצרות

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ עז

וה'נודע ביהודה' (תשובה מאהבה ח"א סי' ז) מחלק:

הכלל 'אין עניות במקום עשירות' נאמר רק בכלי שרת או בדבר הקדוש בקדושת הגוף (וכן כתב בס' 'עבודת ישראל' על עבודת יוהכ"פ (דף קטו, א) ונימוקו - "לאו אורח ארעא לשמש בפני מלכו של עולם במדת עניות"), והכלל 'התורה חסה על ממונם של ישראל' אמור לגבי ממון חולין,

ולכן בסכין ובגדי כהונה נהגו בעשירות ובקלפי שהיא של חול הסתפקו בעץ.

והחצוצרות והשופר שתקעו בהן בתעניות, היו של כסף כי: א. כלים אלו אינם כלי שרת. ב. כלי כסף אינם בגדר 'עניות' ודי בזה כי יש לחוס על ממונם של ישראל, ואת השופר ציפו זהב משום כבוד יום טוב.

קדושה וכבוד

יום שישי, כ"ז תמוז ה'תשע"ג

"וקדשתו – על כרחו" ולכאורה, הדברים סותרים לדבריו בפירוש המשניות (גיטין פ"ה מ"ח) - "מן הכללים אצלנו שכהן שהיה ראוי לקרוא ראשון אם הרשה לישראל שהוא כמותו או פחות ממנו שיעלה ויקרא ראשון – הרי זה רשאי..."!

ומבאר על כך אדמו"ר הזקן (שו"ע או"ח סי' קכח ס"ט):

"אין אומרים 'וקדשתו בעל כרחו', אלא בדברים התלויים בקדושת הכהנים, שאינו רשאי לחלל קדושתו ולישא גרושה וכיוצא בה, לפי שקדושת הכהנים לא ניתנה להם ליהנות בה גופם... לפיכך אינה בידם למחלה, אבל כבוד הכהונה ניתן להם להנאתם... לפיכך הוא בידם למחול כבודם, ורשאי ליתנו לישראל אם רצה, כי רצונו של אדם זהו כבודו".

הלכות כלי המקדש, פרק ד הלכות א"ב: ומצות עשה היא להבדיל חפציהם ולקדשם ולתקנם לקרבן - שְׁנֵאמַר: "וְקִדְּשְׁתוּ... וְצִרְיָהּ כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל לְנֶחֱג בּוֹ כְבוֹד הַרְבֵּה, וְלִתְקַדֵּם אוֹתָן לְכָל דָּבָר שֶׁבִקְדֻשָּׁה.

מדברי הרמב"ם כאן משמע שהמצוה היא להכין את הכהנים לעבודת המקדש, ואילו החובה לנהוג בהם כבוד ולהקדים אותם לכל דבר שבקדושה היא חיוב (מדברנן) הנובע מקדושת הכהן. ועל פי זה, חזר בו מדבריו ב'ספר המצות' ובמנין המצות (מ"ע לב), שם כלל את החיוב לכבד ולהקדים את הכהן לכל דבר שבקדושה במצות עשה של "וקדשתו".

והנה, ב'ספר המצות' הוסיף ש"אפילו אם יסרבו לך, לא נשמע להם", והביא על כך לימוד מהספרא (אמור א, יד)

מתי צריך להסתפר לכבוד שבת?

שבת קודש כ"ח תמוז ה'תשע"ג

לכבוד השבת, ואם אין לו פנאי בערב שבת מחמת טורח צרכי שבת יגלח ביום ה'".

והט"ז (שם סק"א) כתב טעם אחר להימנע מלהסתפר ביום חמישי - כי השערות מתחילות לצמוח ביום השלישי מתספורת השער, והמסתפר ביום חמישי גורם להתחלת הצמיחה בשבת.

והוסיף ה'אליה רבה' (שם סק"ה): למעשה, אין שום איסור לגרום להתחלת צמיחת השערות בשבת, אלא שתספורת השערות היא 'תיקון' לכבוד השבת, ואם יסתפר ביום החמישי יגרום לכך שה'קלקול' יחזור דוקא בשבת, ואין זה לכבוד השבת.

אמנם, על עצם הקביעה שהשערות מתחילות לצמוח ביום השלישי לתספורתן, הקשה ה'תוספת שבת' (שם סק"ג) שהרי "החוש מכחישו, דבאמת מתחילין לצמוח תיכף ומיד אחר הגילוח". וכן תמה על זה אדה"ז (שם קר"א סק"א) מדברי הגמרא (תענית יז, א) שהמלך מסתפר בכל יום, היינו שישנה צמיחת שערות כבר ביום שמסתפר!

הלכות כלי המקדש פרק ו, הלכה יא: אֲנָשִׁי מַעֲמֵד אֶסוּרִין מִלְסַּפֵּר וּמִלְבָּבֵם כָּל הַשָּׁבָת שְׁלֵחָן; וּבַחֲמִישִׁי מִתְרִין מִפְּנֵי כְבוֹד הַשָּׁבָת.

'אנשי מעמד' - ה'עומדים ומתפללים על קרבן אחיהם שיקבל לרצון, ועומדים שם בשעת העבודה, וכן 'אנשי המשמר' - הכהנים המשרתים בבית המקדש בשבוע שבו המשמרת שלהם, אסורים להסתפר באותו שבוע אך מותרים להסתפר ביום החמישי לכבוד השבת (תענית טו, ב, ורש"י שם).

וה'מגן אברהם' (או"ח תחילת סי' רס) הביא בשם רש"ל שמצוה להסתפר לכבוד השבת בערב שבת דווקא כי ביום החמישי אינו ניכר שעושה זאת לכבוד השבת. והקשה עליו מההלכה שלפנינו, שאנשי מעמד מסתפרים ביום החמישי! ותרץ: אכן, מצוה מן המובחר להסתפר בערב שבת ממש ולא קודם לכן, אלא ש'אנשי מעמד' לא היה להם פנאי בערב שבת ולכן הקדימו להסתפר ביום חמישי.

וכך סיכם אדה"ז (שם ס"א) להלכה: "מצוה מן המובחר לגלח בערב שבת ולא קודם לכן כדי שיהא ניכר שעושה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"ב-כ"ח תמוז ה'תשע"ג

יום ראשון כ"ב תמוז ה'תשע"ג

הלכות שמיטה ויובל

פרק ט

1 **א.** מצות עשה להשמיט המלוה בשביעית, שנאמר: "שמוט
2 כל בעל משה ידו"; והתובע חוב שעברה עליו שביעית -
3 עבר על לאו, שנאמר: "לא יגש את רעהו ואת אחיו".
4 **ב.** אין שמיטת כספים נוהגת מן התורה בשביעית, אלא
5 בזמן שהיובל נוהג, שיש שם [- ביובל] שמיטת קרקע -
6 שהרי ישוב הקרקע לבעליו בלא כסף; ודבר זה, קבלה
7 הוא [ממשה רבינו]: אמרו חכמים, בזמן שאמה משמיט
8 קרקע - אמה משמיט כספים בכל מקום, בין בארץ בין
9 בחוצה לארץ; ובזמן שאין שם שמיטת קרקע - אין אמה
10 משמיט כספים בשביעית, אפילו בארץ.
11 **ג.** ומדברי סופרים [חכמים], שתהא שמיטת כספים נוהגת
12 בזמן הזה בכל מקום, ואף על פי שאין היובל נוהג - כדי
13 שלא תשתכח תורת השמיטת כספים מישראל.
14 **ד.** אין שביעית משמיטת כספים אלא בסופה - שנאמר:
15 "מקץ שבע שנים, תעשה שמיטה. וזה דבר השמיטה:
16 שמוט וכו'", ושם הוא אומר: "מקץ שבע שנים, במועד
17 שנת השמיטה - בחג הסוכות"; מה שם אחר שבע, אף
18 השמיטת כספים אחר שבע. לפיכך, המלוה את חברו
19 בשביעית עצמה, גובה חובו כל השנה בלה; וכשתשקע
20 חמה בליל ראש השנה של מוצאי שביעית, אבד החוב.
21 **ה.** שחט את הפרה, וחלקה על דעת שהיום ראש השנה
22 של מוצאי שביעית, ונתעבר אלו, ונמצא אותו היום סוף
23 שביעית - אבדו הדמים, שהרי עברה שביעית על החוב.
24 **ו.** שביעית משמיטת את המלוה; ואפילו מלוה שבשטר
25 שיש בו אחריות נכסים, הרי זה משמיט. ואם סיים לו שדה
26 בהלואתו, אינו משמיט. והשביעית משמיטת את השבועה,
27 שנאמר: "לא יגש" - מפל מקום, לא לשלם ולא להשבע.
28 **ז.** במה דברים אמורים? בשבועת הדינין, וכל פיוצא בה
29 מדברים שאם יודה בהן, שביעית משמיטת אותן; אבל
30 שבועת השומריין והשתפין [- שטענו שנגנב מהם], וכיוצא
31 בהן משבועות שאם יודה ישלם - הרי זה ישבע אחר
32 השמיטה.
33 **ח.** הללו ותבעו וכפר בו, והגיעה שמיטה והוא בכפירתו,
34 והודה אחר שעברה שביעית, או שבאו עליו עדים אחר
35 השביעית - אין השביעית משמיטת.
36 **ט.** המלוה את חברו, וקבע לו זמן לעשר שנים - אינו
37 משמיט; אף על פי שהוא בא ליד "לא יגש", הרי הוא עתה
38 אינו יכול לנגש. התנה עמו שלא יתבענו, שביעית משמיטת.

1 **י.** המלוה את חברו, והתנה עמו שלא תשמיטנו שביעית
2 - הרי זה נשמיט, שאינו יכול לבטל דין השביעית. התנה
3 עמו שלא ישמיט הוא חוב זה, ואפילו בשביעית - תנאו
4 קים; שכל תנאי שבממון קים, ונמצא זה חייב עצמו
5 בממון שלא חייבה אותו תורה, שהוא חייב.
6 **יא.** הקפת חננות, אינה נשמיטת; ואם עשה אותה מלוה,
7 נשמיטת. שכן שכיר, אינו נשמיט; ואם זקפו עליו במלוה,
8 הרי זה נשמיט.
9 **יב.** קנס של אוגס והמפתה והמוציא שם רע - אינן
10 נשמיטין; ואם זקפן במלוה, נשמיטין. ומאימתי נזקפין
11 במלוה? משעת העמדה בדין.
12 **יג.** המגרש את אשתו קדם השמיטה, אין כתבתה נשמיטת;
13 ואם פגמה אותה, או זקפתה עליו במלוה - נשמיטת.
14 **יד.** המלוה על המשכון, אינו משמיט - והוא, שהיה החוב
15 כנגד המשכון; ואם היה יתר, משמיט היתר על המשכון.
16 **טו.** המוסר שטרותיו לבית דין, ואמר להם: 'אתם גבו לי
17 חובי זה' - אינו נשמיט, שנאמר: "ואשר יהיה לך את
18 אחיך"; וזה - בית דין תובעין אותו. וכן בית דין שתתכו
19 אינו נשמיט; שנה כגבוי הוא, וכאלו בא לידו, ואינו במלוה.
20 **טז.** כשראה הלל הנזן שנמנעו מלהלוות זה את זה,
21 ועוברין על הפתוב בתורה: "השמר לך פן יהיה דבר וגו'" -
22 התקין [שטר] פרוזבול, כדי שלא ישמט החוב, עד שילוו
23 זה את זה. ואין הפרוזבול מועיל אלא בשמיטת כספים
24 בזמן הזה, שהיא מדברי סופרים; אבל שמיטה של תורה,
25 אין הפרוזבול מועיל בה.
26 **יז.** אין כותבין פרוזבול, אלא בית דין חכמים גדולים
27 ביותר, בבית דינו של רבי אמי ורבי אסי - שהן ראויין
28 להפקיע ממון בני אדם; אבל שאר בתי דינין, אין כותבין.
29 **יח.** זה הוא גופו של פרוזבול: 'מוסר אני לכם, פלוני
30 ופלוני הדינין שבמקום פלוני, שכל חוב שיש לי, שאגבנו
31 כל זמן שארצה'; והדינין חותמין מלמטן, או העדים.
32 **יט.** אין כותבין פרוזבול, אלא על הקרקע; אם אין קרקע
33 ללוה - מזה לו המלוה כל שהוא בתוך שדהו, אפילו קלח
34 של כרוב. השאילו מקום לתנור או לכירה, כותבין עליו
35 פרוזבול; היתה לו שדה ממשפנת, כותבין עליה פרוזבול.
36 **כ.** וכותבין לאיש על נכסי אשתו, וליתומים על נכסי
37 אפטרופיין. אין לו קרקע, ולעבד יש לו קרקע - כותבין
38 לו עליה פרוזבול. היה לו חוב על חברו, ויש לחברו
39 קרקע - הואיל והוא תחת שעבודו, כותב עליו פרוזבול.
40 **כא.** אחד שללו מחמשה, צריכין פרוזבול לכל אחד
41 ואחד; וחמשה שללו מאחד, דין פרוזבול אחד לכלן.
42 **כב.** כתב הפרוזבול תחלה, ואחר כך הלך - אינו מועיל,
43 אלא משמיט; עד שיכתב הפרוזבול לאחר שהלך.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ב תמוז - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל עט

מתוך מהדורת חזק

שנאמר: 'השמר', או 'פן', או 'אל' - הרי זו מצות לא
תעשה. והתורה הקפידה על מחשבה רעה זו, וקראה אותו
"בליעל"; והרי הוסיף הפתוח להזהיר ולצוות שלא ימנע
אלא יתן, שנאמר: "נתון תתן לו, ולא ירע לך בך בתוך
לו"; והבטיח הקדוש ברוך הוא בשכר מצוה זו בעולם
הזה, שנאמר: "פי בגלל הדבר הזה, יברכך וגו'".

פרק י

א. מצות עשה לספר שנים שבע שבע, ולקדש שנת
החמשים - שנאמר: "וספרת לך שבע שבת שנים וגו'
וקדשתם את שנת החמשים"; ושתי מצוות אלו, מסורין
לבית דין הגדול בלבד.

ב. ומאימתי התחילו למנות? מאחר ארבע עשרה שנה
משנכנסו לארץ - שנאמר: "שש שנים תזרע שדה, ושש
שנים תזמר פרמך", עד שיהיה כל אחד מפיר ארצו;
ושבע שנים עשו בכבוש הארץ, ושבע שנים בחלוק.
נמצאת אומר, בשנת שלש וחמש מאות וארבעים מראש
השנה שאחר מולד אדם הראשון, שהיא שנה שניה
לצירה - התחילו למנות. ועשו שנת עשר וחמש מאות
וארבעים לצירה, שהיא שנת אחת ועשרים משנכנסו לארץ
- שמטה; ומנו שבע שמטות וקדשו שנת חמשים, שהיא
שנת ארבע וששים משנכנסו לארץ.

ג. שכעז עשר יובלים מנו ישראל, משנכנסו לארץ ועד
שיצאו; ושנה שיצאו בה, שחרב הבית בראשונה [ג'
של"ט ליצירה], מוצאי שביעית היתה, ושנת שש ושלושים
ביובל היתה - שארבע מאות שנה ועשר שנים עמד בית
ראשון. כיון שחרב הבית, בטל מנין זה משבטלה הארץ.
ונשארה הארץ חרבה שבעים שנה [ש"מ, ת"ט], ונבנה בית
שני [בשנת ת"י], וארבע מאות ועשרים עמד. ובשנה
השביעית מבנינו עלה צורא, והיא הביאה השנה; ומשנה
זו [תט"ז] התחילו למנות מנין אחר. ועשו שנת שלש
עשרה לבנין בית שני שמטה, ומנו שבע שמטות וקדשו
שנת חמשים; אף על פי שלא היה שם יובל בבית שני,
מונין היו אותו כדי לקדש שמטות.

ד. נמצאת למד, שהשנה שחרב בה הבית באחרונה,
שתחלתה מתשרי שאחר חרבן בשני חדשים, שהרי
מתשרי הוא המנין לשמשים וליובלות - אותה השנה
מוצאי שביעית היתה, ושנת חמש עשרה מן היובל
התשיעי [שנת תת"ז] היתה. ולפי חשבון זה - שנה זו,
שהיא שנת אלה ומאה ושבע וחרבן, שהיא שנת שבע
ושמונים ואלף וארבע מאות למנין שטרות, שהיא שנת
שש ושלושים ותשע מאות וארבעת אלפים לצירה - היא
שנת שמטה, והיא שנת אחת ועשרים מן היובל.

ה. אבל כל הגאונים אמרו, שמטות היא בידיהם איש
מפי איש, שלא מנו באותן השבעים שנה שבין חרבן בית
ראשון ובנין בית שני אלא שמטות בלבד, בלא יובלות;
וכן משחרב באחרונה, לא מנו שנת חמשים אלא שבע

נמצאת אומר, שכל מלכה הקודמת לפרובול, אינה
נשמטת בפרובול זה; ואם הפרובול קדם את המלכה,
הרי זו נשמטת.

כג. לפיכך, פרובול המקדם פשר, והמאחר פסול. ביצר?
כתב הפרובול בניסן, והקדים זמנו מאדר - פשר; שהרי
הזרע כחו, שאינו משמיט אלא עד אדר. אבל אם אחר
זמנו, וכתבו מאיר - פסול; שהרי מנפה כחו, שהוא אינו
משמיט עד איר שלא בדין - שאין דינו שלא ישמיט אלא
עד ניסן, בשעת מסירת הדברים לבית דין.

כד. המוציא שטר חוב אחר שביעית, ואין עמו פרובול
- אבד חובו. ואם אמר: 'היה לי פרובול, ואבד' - נאמן;
שמזמן הספנה ואילך, בעל חוב גובה שלא בפרובול.
ולא עוד, אלא כשיביא בעל חוב את שטרו, או כשיבוא
לתבע במלכה על פה - אומרים לנתבע: 'שלם לו'; ואם
טען הנתבע ואמר: 'איה פרובול שלי'? אומרים לתובע:
'היה לך פרובול, ואבד'? אם אמר: 'כן היה', נאמן; ואם
הודה שלא כתב פרובול, אבד חובו. והיתומין, אינן
צריכין פרובול.

כה. הוציא פרובול, וטען הנתבע ואמר: 'מלכה זו שהיא
תובע - אחר פרובול זה היתה', והתובע אומר: 'קדם
פרובול זה היתה' - התובע נאמן; שאלו אמר: 'היה לי
ואבד' - נאמן, ואף על פי שאין אנו יודעין זמן הפרובול
שאבד.

כו. טען הנתבע ואמר: 'מלכה יש לו אצלי, והתובע
אומר: 'לא פי, אלא הקפת חנות היא שאינה נשמטת,
שהרי לא זקפתה מלכה' - הרי זה נאמן; שאם ירצה
יאמר: 'מלכה היתה, ופרובול היה לי ואבד' - שפינן
שתקנו חכמים פרובול, חזקה היא שאין אדם מניח דבר
מתר ואוכל דבר אסור.

כז. תלמידי חכמים שהליו זה את זה, ומסר דבריו
לתלמידים, ואמר: 'מוסר אני לכם, שכל חוב שיש לי
שאגבנו כל זמן שארצה' - אינו צריך לכתב פרובול;
מפני שהן יודעין שהשמטת כספים בזמן הזה מדבריהם
[של חכמים], ובדברים בלבד היא נדחית.

כח. כל המחזיר חוב שעברה עליו שביעית, ויה חכמים
נוחה הימנו. וצריך המלכה לומר למחזיר: 'משמיט אני,
וכבר נפטרת ממני'. ואמר לו: 'אף על פי כן, רצוני
שתקבל' - יקבל ממנו, שנאמר: "לא יגש", והרי לא נגש.
ולא יאמר לו: 'בחובי אני נותן לך'; אלא יאמר לו: 'שלי
הם, ובמתנה אני נותן לך'.

כט. החזיר לו חובו, ולא אמר לו כן - מסבב עמו
בדברים, עד שיאמר לו: 'שלי הם, ובמתנה נתתם לך';
אם לא אמר, לא יקבל ממנו - אלא יטל מעותי, וילך לו.
ל. מי שנמנע מלהלוות את חברו קדם השמטה, שמא
יתאחר החוב אצלו וישמט - עבר בלא תעשה, שנאמר:
"השמר לך וגו'". וחסא גדול הוא - שהרי הזהירה תורה
עליו בשני לאוין, שנאמר: "השמר לך פן וגו'", וכל מקום

48 בית דין בשופר, נפטר עבדים לבתיהן, וחרור שדות
49 לבצליהן.

50 טו. דין היובל בשבימת הארץ ודין השמטה, אחד הוא
51 לכל דבר: כל שאסור בשביעית מעבודת הארץ, אסור
52 בשנת יובל; וכל שמותר בשביעית, מותר ביובל; ומלאכות
53 שלוקין עליהן בשביעית, לוקין עליהן ביובל; ודין פרות
54 שנת יובל באכילה ומכירה ובבעור, דין פרות שביעית
55 לכל דבר.

56 טז. יתרה שביעית על היובל - שהשביעית משמטת
57 כספים, ואין היובל משמיט כספים. ויותר יובל על
58 השביעית - שהיובל מוציא עבדים, ומשמיט קרקע; וזה
59 הוא דין מכירת שדות האמור בתורה, והיא מצות עשה,
60 שנאמר: "גאלה תתנו לארץ". יובל משמיט קרקע בתחלתו,
61 ושביעית אין משמטת כספים אלא בסופה, כמו שבארנו.

פרק יא

62 א. ארץ ישראל המתחלקת לשבטים - אינה נמכרת
63 לצמיתות, שנאמר: "והארץ לא תמכר לצמית". ואם מכר
64 לצמיתות, שניהם עוברין בלא תעשה; ואין מעשיהן
65 מועילין, אלא תחזור השדה לבצליה ביובל.

66 ב. והמוכר שדהו לששים שנה, אינה יוצאה ביובל - שאין
67 חזר ביובל, אלא דבר הנמכר סתם, או הנמכר לצמיתות.
68 ג. לא ימכר אדם ביתו או שדה אחרתו, אף על פי שהן
69 חזרין אחר זמן - אלא אם כן העני, שנאמר: "וכי ימוך
70 אחר, ומכר מאחזתו". אבל למכר ולהניח הדמים בכיסו,
71 או לעשות בהן סחורה, או לקח בהן פלים ועבדים ובהמה
72 - אינו רשאי; אלא למזונות בלבד. ואם עבר ומכר מכל
73 מקום, הרי אלו מכורין.

74 ד. ודין בבית דין ערי חומה, ובשדה דין שדה
75 אחרת. דין מוכר שדה אחרתו - להשיב את הדמים לפי
76 השנים הנשארות ליובל; ובכל עת שירצה לפדות, מחשב
77 עם הלוקח על השנים שאכל, וגורע מדמי המכר, ומחזיר
78 לו את השאר.

79 ה. ביצד? הרי שנשאר ליובל עשר שנים, ומכר לו שדהו
80 במאה דינר, אכלה הלוקח שלש שנים, ורצה המוכר לגאל
81 - נותן לו שבעים דינר, ומחזיר שדהו; וכן אם אכלה שש
82 שנים - נותן לו ארבעים דינר, ומחזיר שדהו. לא גאלה,
83 אלא היתה ביד הלוקח עד שנת היובל - תחזר לבצלים
84 בלא דמים, שנאמר: "במספר שני תבואת ימכר לך".

85 ו. מכרה לו והיא מלאה פרות, ולאחר שנים גאלה - אינו
86 יכול לומר לו: 'החזינה לי מלאה פרות כמו שמכרתי
87 לך'. לפיכך, אם מכרה לו מלאה פרות לפני ראש השנה,
88 וגאלה אחר שתי שנים - הרי זה אוכל שלש תבואות
89 בשתי השנים, ואינו מחשב עמו אלא לפי שתי שנים
90 בלבד, שנאמר: "על פי השנים", לא על פי התבואות.

91 ז. הקנים והזמורות ופרות שקמה שבתוכה, הרי הן של
92 לוקח כשאר הפרות שלה; אבל אילן שנכסח או שיבש,

1 שבע בלבד מתחלת שנת החרבן. וכן עולה מתלמוד
2 עבודה זרה, כפי חשבון זה, שהוא קבלה.

3 ו. ושנת השמטה ידועה היא ומפרסמת אצל הגאונים
4 ואנשי ארץ ישראל; וכלן לא מנו אלא לשני חרבן,
5 משליכין אותן שבע שבע. ולפי חשבון זה - תהי שנה זו,
6 שהיא שנת שבע ומאה ואלף לחרבן, מוצאי שביעית. ועל
7 זה אנו סומכין, וכפי חשבון זה אנו מורין לענין מעשרות
8 ושביעית והשמטת כספים - שהקבלה [מסורת הגאונים]
9 והמעשה עמודים גדולים בהוראה, ובהם ראוי להסתלות.
10 ז. שנת יובל אינה עולה ממנין שני השבוע [השמיטה] -
11 אלא שנת תשע וארבעים שמטה, ושנת חמשים יובל;
12 ושנת אחת וחמשים, תחלת שש שנים של שבוע. וכן בכל
13 יובל ויובל.

14 ח. משגלה שבט ראובן ושבט גד ויחזי שבט מנשה, בטלו
15 היובלות - שנאמר: "וקראתם דרור בארץ לכל ישביה",
16 בזמן שכל יושביה עליה; והוא, שלא יהיו מערבין שבט
17 בשבט, אלא כלן יושבים בתקנן. בזמן שהיובל נוהג
18 בארץ, נוהג בחוצה לארץ, שנאמר: "יובל הוא" - בכל
19 מקום, בין בפני הבית בין שלא בפני הבית.

20 ט. ובזמן שהיובל נוהג, נוהג דין עבד עברי, ודין בתי
21 ערי חומה [שנאמר בו "לא יצא ביובל"], ודין שדה חרמים
22 [המוחרמת לבדק הבית או לכהן], ודין שדה אחרת - שירש
23 מאבותיו ומכרה, חזרת אליו ביובל, ומקבלין גר תושב;
24 ונוהגת שביעית בארץ, והשמטת כספים בכל מקום - מן
25 התורה. ובזמן שאין היובל נוהג, אין נוהג עבד עברי, ולא
26 בתי ערי חומה, ולא שדה אחרת, ולא שדה חרמים, ואין
27 מקבלין גר תושב; ונוהגת שביעית בארץ מדבריהם, וכן
28 השמטת כספים בכל מקום מדבריהם, כמו שבארנו.

29 י. מצות עשה לתקע בשופר בצעשירי בחשירי בשנת היובל.
30 ומצוה זו מסורה לבית דין, תחלה; וכל יחיד ויחיד חב
31 לתקע, שנאמר: "תעבירו שופר". ותוקעין בשופר תשע,
32 כדרך שתוקעין בראש השנה; ומעבירין שופר בכל גבול
33 ישראל.

34 יא. שופר של יובל ושל ראש השנה, אחד הוא לכל דבר;
35 ואחד היובל ואחד ראש השנה לתקיעות, אלא שביובל
36 תוקעין בין בבית דין שקדשו בו את החדש, ובין בבית
37 דין שלא קדשו בו את החדש; וכל יחיד ויחיד חב לתקע
38 כל זמן שבית דין יושבין, ושלא בפני בית דין.

39 יב. ובראש השנה שחל להיות בשבת, לא היו תוקעין
40 אלא בבית דין שקדשו בו את החדש; ואין כל יחיד ויחיד
41 תוקע, אלא בפני בית דין.

42 יג. שלשה דברים מעבדין ביובל: תקיעה, ושלוח עבדים,
43 והחזרת שדות לבצליהן - וזו היא השמטת קרקע.

44 יד. מראש השנה ועד יום הכפורים, לא היו עבדים
45 נפטרים לבתיהם, ולא משתעבדין לאדניהם, ולא השדות
46 חוזרות לבצליהן - אלא עבדים אוכלין ושותים ושמיחים,
47 ועטרותיהם בראשיהם. כיון שהגיע יום הכפורים - תקעו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ג תמוז - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל פא

מתוך מהדורת חזק

יח. מצא מעט, ורצה לגאל חצי השדה שמכר - אין
שומעין לו, שנאמר: "כדי גאלתו" - או גאל את כלתו,
או אינו גאל. ואם רצו קרוביו לגאל - גאלין, שנאמר:
"וכא גאלו הקרב אליו".

יט. הנותן שדהו מתנה, הרי זו חזרת לו ביובל -
שנאמר: "תשבו איש אל אחזתו", לרבות את המתנה.
כ. האחין שחלקו (בירושה) - כלקוחות הן, ומחזירין זה
לזה חלקו ביובל; ולא תפטל חלקתן ממכמות שהיתה. וכן
הבכור והמזבם [נושא] אשת אחיו [שמת] - מחזיר ביובל
חלק שנטל, ונוטל החלק שנקננו.

כא. אבל היורש את אשתו - אף על פי שירשת הבעל
מדבריהם [של חכמים] - עשו חזק לדרביהם כשל תורה,
ואינו מחזיר ביובל. ואם ירש ממנה [מקום ב:] בית
הקברות - יחזיר לבני משפחה, משום פגם משפחה [שגנאי]
להם שיקבר זר בתוכם והם יקברו במקום אחר; ויתנו לו
דמיה, ומנפין לו דמי קבר אשתו - שהרי חייב בקבורתה.

יום שני כ"ג תמוז ה'תשע"א

פרק יב

א. המוכר בית בתוך עיר המקפת חומה - הרי זה גואל
אותה כל שנים עשר חדש מיום שמכר, בכל עת שירצה,
ואפלו ביום שמכר; וכשרוצה לפדות - נותן כל הדמים
שחלקו, ואינו גורע ללוקח כלום.

ב. ואין הקרובים פודין אותה, אלא המוכר עצמו אם
השיגה ידו. ויש לו למכר מנכסיו ולפדות; אבל לא ילוה
ויגאל, ולא יגאל לחצאין.

ג. מת הלוקח, ופדה מיד בנו; וכן אם מת המוכר, יש
לבנו לפדותה כל שנים עשר חדש.

ד. מכר לראשון, ומכר ראשון לשני בתוך השנה - מונין
לראשון: כיון ששלמה שנה לראשון - החלט הבית [עבר]
לרשותו לגמרי. כי הדין שני; שהמוכר מכר לשני כל זכות
שתבוא לידו. הגיע שנים עשר חדש ולא גאלה, הרי זו
נחלטה ביד הלוקח. וכן אם נתן הבית מתנה ולא גאלו
כל שנים עשר חדש, הרי זה נחלט ביד זה שנתינו לו מתנה.
ה. היתה שנה מעברת, אינו נחלט עד סופה - שנאמר:
"עד מלאת לו שנה תמיתה", להביא חדש העבור.

ו. מכר שני בתיים, אחד בתצי אדר ראשון ואחד בראש
אדר שני - זה שמכר בראש אדר שני, כיון שהגיע אחד
באדר של שנה הבאה, עלתה לו שנה; וזה שמכר בתצי
אדר הראשון, לא עלתה לו שנה עד חצי אדר של שנה
הבאה - מפני שירד הלוקח בחדש העבור.

ז. הגיע יום שנים עשר חדש, ולא נמצא הלוקח לפדות
ממנו - הרי זה מניח מעותיו בבית דין, ושוכר הדלת ונכנס
לבייתו; ואימתי שבוא הלוקח, יבוא ויטל את מעותיו.
ח. המקדיש בית עיר חומה, וגאלו אחר מיד ההקדש -
כיון שעלתה לו שנה משעה שנגאל מיד ההקדש ולא

שניהן אסורין בו. כיצד יעשה? ומכר, וילקח בדמיו
קרקע, והלוקח אוכל פרותיה, עד שתגאל השדה מידו.
ח. הלוקח שדה אחזה, ונטעה אילנות והשביחה -
כשהיא חוזרת ביובל, שמין שבח האילנות שבתוכה,
ונותן בעל השדה דמי השבח ללוקח, שנאמר: "ויצא
ממפר בית" - ממפר חוזר, ואין השבח חוזר.

ט. המוכר את שדהו בזמן שהיובל נוהג, כמו שבארנו -
אינו מתר לגאל לפחות משתי שנים, שנאמר: "במספר
שני תבואת ימך לך"; ואפלו רצה הלוקח, הרי זה אסור
- שנאמר: "במספר שנים אחר היובל, תקנה מאת
עמיתך", אין פחות משתי שנים מצת לצת מיום המכירה.
י. וצריך שיאכל הלוקח שני תבואות בשתי השנים [ו-]
שנתיים שהיו בהן תבואות, ואחר גאל - שנאמר: "שני
תבואת"; לפיכך, אם היתה אחת משתי השנים שביעית,
או שנת שדפון או ירקון - אינה עולה מן המנין.

יא. הניחה הלוקח בורה [לא זרועה] שנה ואכלה שנה,
או אכלה שנה ונרה [חרש] שנה לזריעה ולא זרעה - הרי
אלו עולין למנין. מכרה בשנת יובל עצמה - אינה נמכרת,
והדמים חוזרין לבעלים.

יב. מכרה שנה אחת לפני היובל - הרי הלוקח אוכל
אותה שנה שניה אחר היובל, שנאמר: "שני תבואת".

יג. מכר נקעים מלאים מים, או סלעים שאינם ראויין
לזריעה - הרי זה פודה בפחות משתי שנים, שנאמר:
"במספר שני תבואת" - שדה הראויה לתבואה, היא
שאינה נגאלת אלא אחר שתי שנים. ואם לא גאלה - אף
על פי שאינה ראויה לזריעה, חוזרת לבעלים ביובל.

יד. מכר אילנות - אין נגאלין לפחות משתי שנים, שהרי
ראויין לתבואות; ואם לא גאלן, אינן חוזרין לבעלים
ביובל - שנאמר: "ושב לאחזתו", ולא לאילנות.

טו. מכר שדהו לראשון, ומכר הראשון לשני, ושני
לשלישי, אפלו מאה - בשנת היובל תחזור האדון ראשון,
שנאמר: "בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו,
לאשר לו אחזת הארץ".

טז. מכרה לראשון במאה דינר, ומכרה הראשון לשני
במאתים, ורצה האדון לגאל - אינו מחשב אלא עם
הראשון, שנאמר: "לאיש אשר מכר לו". מכרה לראשון
במאתים, ומכרה הראשון לשני במאה - הרי זה מחשב
עם האחרון. וכן אם מכרה במאה, והשביחה ביד הלוקח,
והרי היא ראויה להמכר במאתים - מחשב לפי מה
שמכר; ואם מכרה במאתים, והכסיפה, והרי היא ראויה
להמכר במאה - מחשב לפי מה שהיא. לעולם מניפין כח
המוכר שדה אחזה, ומרעין כח הלוקח.

יז. המוכר שדה אחזה, והיו לו שדות אחרות, ומכר
מאותן השדות כדי לגאל שדה שמכר - אין שומעין לו,
שנאמר: "ומצא כדי גאלתו", עד שימצא דבר שאינו מצוי
בשעה שמכר. וכן אם לזה לגאל, אין שומעין לו -
שנאמר: "והשיגה ידו", לא שילווה.

46 אבותיך, אתה נוהג בחדוש כל הדברים האלו, אף
47 ירשתך, אתה נוהג בה בחדוש כל הדברים האלו.

פרק יג

48 א. שבט לוי - אף על פי שאין להם חלק בארץ, כבר נצטוו
49 ישראל לתן להם ערים לשבת ומגורשיהן; והערים - הן שש
50 ערי המקלט, ויעליהן ארבעים ושנים עיר; וכשמוסיפין ערי
51 מקלט אחרות בימות המשיח, הכל ללוים.

52 ב. מגרשי הערים, כבר נתפרשו בתורה שהן שלשת
53 אלפים אמה סביב - שנאמר: "מקור העיר וחוצה, אלה
54 אמה סביב", ויהלך הוא אומר: "ומדתם מחוץ לעיר, את
55 פאת קדמה אלפים באמה וגו'" - אלה הראשונות מגרש,
56 ואלפים שמודין חוץ למגרש לשדות וקדמים.

57 ג. ונותנין לכל עיר, בית קבורה חוץ לתחום זה - שאין
58 קוברין מתייהם בתחום עריהם, שנאמר: "ומגורשיהם יהיו
59 לבהמתם ולרכשם, ולכל חיתם" - לחיים נתנו, לא לקבורה.
60 ד. אין עושין בערי הלוים עיר מגרש, ולא מגרש עיר,
61 ולא מגרש שדה, ולא שדה מגרש - שנאמר: "וישדה
62 מגרש עריהם, לא ימכר";

63 ה. ומפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שזה
64 שנאמר: "לא ימכר", לא ישנה - אלא השדה והמגרש
65 והעיר, כל אחד משלושתן פמות שהוא לעולם. וכן בשאר
66 ערי ישראל - אין עושין שדה מגרש, ולא מגרש שדה,
67 ולא מגרש עיר, ולא עיר מגרש;

68 ו. ולא יסתר אדם את ביתו לעשותו גנה, ולא ישע את
69 תרבתו גנה; שלא יתריבו ארץ ישראל.

70 ז. כהנים ולוים שמכרו שדה משדות עריהם, או בית
71 מבתי ערי חומה שלחן - אין גואלין בסדר הזה, אלא
72 מוכרין השדות ואפלו סמוך ליובל, וגואלין מיד; ואם
73 הקדשו שדה, וגואלין מיד ההקדש לאחר היובל; וגואלין
74 בתי ערי חומה כל זמן שירצו, אפלו אחר כמה שנים -
75 שנאמר: "גאלת עולם תהיה ללוים".

76 ח. ישראל שירש את אבי אמו לוי - הרי זה גואל בלוים,
77 אף על פי שאינו לוי; הואיל והערים או השדות של לויים,
78 גואל לעולם; שדין זה תלוי במקומות אלו, לא בבצלים.
79 ט. ולוי שירש את אבי אמו ישראל - אינו גואל בלוים,
80 אלא כישראל; שלא נאמר "גאלת עולם תהיה ללוים",
81 אלא בערי הלוים.

82 י. כל שבט לוי, מזהרין שלא ינחלו בארץ כנען. וכן הן
83 מזהרין, שלא ישלו חלק בבזה בשעה שבוכשין את הערים
84 - שנאמר: "לא יהיה לכהנים הלוים כל שבט לוי, חלק
85 ונחלה עם ישראל", "חלק" בבזה, ו"נחלה" בארץ; וכן
86 הוא אומר: "בארצם לא תנחל, וחלק לא יהיה לך
87 בתוכם", בבזה. וכן לוי או כהן שנטל חלק בבזה, לוקה;
88 ואם נטל נחלה בארץ, מעבירין אותה ממנו.

1 גאלו בעליו, נחלט ביד הגואל; שאין ההקדש חולט, אלא
2 הלוקח, שנאמר: "לקנה אתו, לדתיו".

3 ט. מכר בית עיר חומה, והגיע יובל בתוך שנת המכר -
4 אינו חוזר ביובל, אלא יהיה ביד הלוקח, עד שירצה
5 המוכר לגאל כל שנת המכר; או תמלא שנה, ויחלט.

6 י. המוכר בית בבתי העצרים, או בעיר שאינה מקפת
7 חומה כראוי - הרי זה נגאל בכח זפה שבדין השדות
8 ושבדין הבתים המקפין חומה. כיצד? אם רצה לגאל מיד
9 - גואל, בדין הבתים. הגיע שנים עשר חדש ולא גאל -
10 הרי זה גואל עד שנת היובל, בדין השדות; ובעת שגואל
11 - מחשב עם המוכר, וגורע לו מה שאכל. הגיע יובל
12 ולא גאל - חוזר הבית בלא דמים, בדין השדות.

13 יא. כל שהוא לפנים מן החומה, כגון הגנות
14 והמקצאות והשוככות - הרי הוא בבתי, שנאמר:
15 "אשר בעיר". אבל השדות שבתוך העיר, נגאלין בדין
16 השדות שחוץ לעיר, שנאמר: "וקם הבית אשר בעיר" -
17 "הבית" וכל הדומה לבית, לא השדות.

18 יב. בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות, אינו
19 נחלט בבתי ערי חומה. וירושלים, אין הבית נחלט בה.
20 ובית הבנוי בחומה, אינו בבתי ערי חומה.

21 יג. עיר שגודתיה חומתה, או שהים חומתה - אינו כמקפת.
22 יד. אין המקום נקרא 'עיר חומה' - עד שיהיה בו שלש
23 חצרות או תר, ויכל חצר מהן שני בתים או תר, ויקיפו
24 אותן חומה תחלה, ואחר כך יבנו החצרות בתוכו; אבל
25 מקום שישב ואחר כך הקף, או שלא היו בו שלש חצרות
26 של שני בתים - אינו עיר חומה, אלא בתים שבו בבתי
27 העצרים.

28 טו. אין סומכין אלא על חומה המקפת בשעת כבוש
29 הארץ. כיצד? עיר שלא היתה מקפת חומה בשעה
30 שבכש יהושע את הארץ - אף על פי שהיא מקפת עתה,
31 הרי היא בבתי העצרים; ועיר שהיתה מקפת חומה בימי
32 יהושע - אף על פי שאינה מקפת עתה, הרי היא
33 כמקפת. וכיון שגלו בחרבן ראשון, בטלה קדשת ערי
34 חומה שהיו בימי יהושע. כיון שעלה עזרא בביאה
35 השנייה, נתקדשו כל הערים המקפות חומה באותה העת
36 - מפני שביאתן בימי עזרא שהיא ביאה שנייה, כביאתן
37 בימי יהושע: מה ביאתן בימי יהושע, מנו שמטין
38 ויובלות, וקדשו בתי ערי חומה, ונתחייבו במעשר - אף
39 ביאתן בימי עזרא, מנו שמטין ויובלות, וקדשו בתי ערי
40 חומה, ונתחייבו במעשר.

41 טז. וכן לעתיד לבוא בביאה שלישית, בעת שיבנסו
42 לארץ - יתחילו למנות שמטין ויובלות, ויקדשו בתי ערי
43 חומה, ויתחייבו כל מקום שיכבושהו במעשרות, שנאמר:
44 "והביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך,
45 וירשתה", מקיש ירשתך לירשת אבותיך - מה ירשת

במצלות; (ד) ליראה מן המקדש; (ה) לשמר את המקדש סביב; (ו) שלא להשבית שמירת המקדש. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

פרק א

א. מצות עשה לעשות בית לה', מוכן להיות מקריבין בו הקרבנות, וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה - שנהאמר: "ועשו לי מקדש". וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבנו, והיה לפי שעה - שנהאמר: "כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואף הנחלה".

ב. כיון שנכנסו לארץ, העמידו המשכן בגלגל ארבע עשרה שנה שכבשו ושהלכו. ומשם באו לשילה, וכנו שם בית של אבנים; ופרשו וריעות המשכן עליו, ולא היתה שם תקרה. ושלש מאות וששים ותשע שנה עמד מקדש שילה, וכשמת עלי - חרב, ובאו לנב ובנו שם מקדש; וכשמת שמואל - חרב, ובאו לגבעון ובנו שם מקדש. ומגבעון באו לבית העולמים. וימי נב וגבעון - שבע וחמשים שנה.

ג. כיון שנבנה המקדש בירושלים - נאסרו כל המקומות כלן לבנות בהן בית לה', ולהקריב בהן קרבן; ואין שם בית לדורי הדורות אלא בירושלים בלבד, ובהר המוריה שבה - שנהאמר: "ויאמר דוד: זה הוא בית ה' האלהים, וזה מזבח לעולה לישראל", ואמר: "זאת מנוחתי עדי עד".

ד. כיון שנבנה שלמה, כבר מפרש במלכים; וכן בגין העתיד לבנות - אף על פי שהוא כתוב ביחזקאל, אינו מפרש ומבאר. ואנשי בית שני - כשבנו בימי עזרא - בנוהו כבנין שלמה, ומעין דברים המפרשים ביחזקאל. ה. ואלו הם הדברים שהם עקר בבנין הבית: עושין בו קדש, וקדש הקדשים, ויהיה לפני הקדש מקום אחד והוא הנקרא 'אולם'; וישלשון נקראין 'היכל'. ועושין מחצה אחרת סביב להיכל, רחוקה ממנו כעין קלעי החצר שהיו במדבר; וכל המקדש במחצה זו שהוא כעין חצר אהל מועד, הוא הנקרא 'עזרה'. והכל נקרא 'מקדש'.

ו. ועושין במקדש שבעה כלים: מזבח לעולה ולשאר הקרבנות; וכבש שעולין בו למזבח, ומקומו לפני האולם, משוף לדרום; וכיור וכנו, לקדש ממנו הפהנים ידיהם ורגליהם לעבודה, ומקומו בין האולם ולמזבח, משוף לדרום שהוא שמאל הנכנס למקדש. ומזבח לקטרת, ומנוחה, ושלחן; וישלשם בתוך הקדש, לפני קדש הקדשים.

ז. המנוחה בדרום משמאל הנכנס, ושלחן מזמין שעליו לחם הפנים; ושיניהם בצד קדש הקדשים מבחוץ. ומזבח הקטרת משוף מבין שיניהם לחוץ. ועושין בתוך העזרה גבולין - 'עד כאן לישראל', 'עד כאן לפהנים'; ובונים בה בתים לשאר צרכי המקדש, כל בית מהם נקרא 'לשכה'. ח. כשבונים ההיכל והעזרה, בונים באבנים גדולות; ואם

יא. יראה לי, שאין הדברים האלו אמורים, אלא בארץ שנבנת עליה ברית לאברהם ליצחק וליעקב, וירשונה בניהם ונתחלקה להם; אבל שאר כל הארצות שכושב מלך ממלכי ישראל - הרי הפהנים והלויים באותן הארצות ובבנותן, ככל ישראל.

יב. ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובבנותה עם אחיו? מפני שהבדל לעבד את ה' ולשרתו, ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים - שנהאמר: "וירוש משפט ליעקב, ותורתך לישראל". ולפיכך, הבדלו מדרבי העולם - לא עורכין מלחמה בשאר ישראל, ולא נוחלין, ולא זוכין לעצמן בכח גופן; אלא הם חיל ה', שנהאמר: "ברך ה' חילו", והוא ברוך הוא זכה להם, שנהאמר: "אני חלקך ונחלתך".

יג. ולא שכט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מקל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו, והבינו מדעו להבדל לעמד לפני ה' לשרתו ולעבדו לדעת את ה', והלך ישר כמו שעשהו האלהים, ופרק מעל צנארו על החשבונות הרבים אשר בקשו בגי האדם - הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים; ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו, כמו שזכה לפהנים וללויים. הרי דוד אומר: "ה' מנת חלקי וכסי - אתה תומיד גורלי". בריך רחמנא דסיען. נגמר ספר שביעי, בעזרת שדי. ומגן פרקים של ספר זה, חמשה ושמנים: הלכות כלאים, עשרה פרקים; הלכות מתנות צניים, עשרה פרקים; הלכות תרומות, חמשה עשר פרקים; הלכות מעשרות, ארבעה עשר פרקים; הלכות מעשר שני וגטע רבעי, אחד עשר פרקים; הלכות כפורים ושאר מתנות כהנה שבגבולין, שנים עשר פרקים; הלכות שמטה ויובל, שלשה עשר פרקים.

בשם ה' אל עולם.

שאלו שלום ירושלים, ישליו אהבה.

ספר שמיני והוא ספר עבודה

הלכותיו תשע, וזה הוא סדורן: הלכות בית הבחירה, הלכות כלי המקדש והעובדים בו, הלכות ביאת המקדש, הלכות אסורי מזבח, הלכות מעשה הקרבנות, הלכות תמידין ומוספין, הלכות פסולי המקדשין, הלכות עבודת יום הכפורים, הלכות מעילה.

הלכות בית הבחירה

יש בכללן שש מצוות - שלש מצוות עשה, ושלש מצוות לא תעשה; וזה הוא פירטן: (א) לבנות מקדש; (ב) שלא לבנות המזבח גזית; (ג) שלא לעלות עליו

מזבח, מתמעט ויורד מראש המזבח עד הארץ; והוא
הנקרא 'כבש'. והעולה במעלות על המזבח, לוקה. וכן
הנותר אכן אחת מן המזבח או מכל ההיכל או מבין
האולם ולמזבח, דרך השחתה - לוקה, שנאמר: "ונתפתם
את מזבחתם... לא תעשון בן לה' אלהיכם".
יח. המנורה וכליה, והשלחן, וכליו, ומזבח הקטרת וכל
כלי השרת - אין עושין אותן אלא מן המתכת בלבד; ואם
עשו אותן של עץ או עצם או אבן או של זכוכית, פסולין.
יט. היו הקהל עניים, עושין אותן אפלו של בדיל; ואם
העשירי, עושין אותן של זהב. אפלו המורקות והשפודין
והמגפרות של מזבח העולה, והמדות - אם יש כח
ויכולת בצבור, עושין אותן של זהב. אפלו שערי העזרה
- מחפין אותן זהב, אם מצאה ידם.
כ. אין עושין כל הכלים מתחלת, אלא לשם הקדש; ואם
נעשו מתחלת להדייט, אין עושין אותן לגבוה. וכלי גבוה
- עד שלא נשתמש בהן גבוה, רשאי להשתמש בהן הדייט;
ומשתמש בהן גבוה, אסורין להדייט. אבנים וקורות
שחצבן לשם בית הכנסת, אין בונים אותן ביהר הבית.

יום שלישי כ"ד תמוז ה'תשע"ג

פרק ב

א. המזבח, מקומו מבין ביהר; ואין משניין אותו
מקומו לעולם, שנאמר: "וזה מזבח לעלה לישאאל".
ובמזבח נעקר יצחק אבינו, שנאמר: "ולך לך אל ארץ
המריה", ונאמר: "ויבן שלמה את הבית ביהר המזבחה".
ב. ומסרת ביד הכל, שהמקום שבנה בו דוד ושלמה
המזבח בגלן ארונה - הוא המקום שבנה בו אברהם
המזבח ועקד עליו יצחק, והוא המקום שבנה בו נח
כשיצא מן התבה, והוא המזבח שעליו הקריב קין והבל,
ובו הקריב אדם הראשון כשנבאר קרבו, ומשם נבאר;
אמרו חכמים: 'אדם ממקום כפירתו נבאר'.
ג. מדות המזבח מכונות הרבה, וצורתו ידועה איש
מאיש. ומזבח שבנו בני הגולה, כעין מזבח שעתידי
להבנות עשוהו; ואין להוסיף על מדתו, ולא לגרע ממנה.
ד. ושלשה נביאים עלו עמקו מן הגולה - אחד העיד
להם על מקום המזבח, ואחד העיד להם על מדותיו,
ואחד העיד להם שמקריבין על המזבח הזה כל הקרבנות
אף על פי שאין שם בית.
ה. מזבח שעשה משה, ושעשה שלמה, ושעשו בני
הגולה, ושעתידי לעשות - כלן עשר אמות גבה כל אחד
מהן; וזה שכתוב בתורה: "שלוש אמות קמתו" - מקום
המצרקה בלבד. ומזבח שעשו בני הגולה, וכן העתידי
להבנות - מדת ארכו ורחבו, שלשים ושתים אמות על
שלשים ושתים אמות.
ו. עשר אמות של גבה המזבח - מהן באמה בת חמשה
טפחים, ומהן באמה בת ששה טפחים; ושאר כל אמות

לא מצאו אבנים, בונים בלבנים. ואין מפצלין את אבני
הבנין ביהר הבית, אלא מפצלין אותן ומסתתין אותן
מבחוץ, ואחר כך מכניסין אותן לבנין, שנאמר: "אבנים
גדולות אבנים יקרות ליסד הבית, אבני גזית", ואומר:
"ומקבות והגרזן כל כלי ברזל, לא נשמע בבית בהבנתו".
ט. ואין בונים בו עץ בולט כלל, אלא או באבנים או
בלבנים וסיד; ואין עושין אכסדריות של עץ בכל העזרה,
אלא של אבנים או לבנים.
י. ומרצפין כל העזרה באבנים יקרות. ואם נעקרה אבן -
אף על פי שהיא עומדת במקומה - הואיל ונתקלקלה,
פסולה; ואסור לכהן העובד לעמוד עליה בשעת העבודה,
עד שתקבע בארץ.
יא. ומצוה מן המבחר לחזק הבנין ולהגביהו כפי כח
הצבור, שנאמר: "(ו)לרומם את בית אלהינו". ומפארין
אותו ומפנין כפי כחן. ואם יכולין לטות אותו כלו בזהב
ולהגדיל במעשיו - הרי זו מצוה.
יב. אין בונים את המקדש בלילה, שנאמר: "וביום הקים
את המשכן" - ביום מקימין, לא בלילה; ועוסקין בבנין
מעלות השחר עד צאת הכוכבים. והכל חייבין לבנות
ולסעד בעצמם ובממונם, אנשים ונשים, כמקדש המדבר;
ואין מבטלין תינוקות של בית רבן לבנין. ואין בונים מקדש
דוחה יום טוב.
יג. המזבח, אין עושין אותו אלא בגין אבנים. וזה
שנאמר בתורה: "מזבח אדמה תעשה לי" - שיהיה מחבר
באדמה; שלא יבנוהו לא על גבי כפין, ולא על גבי
מחלות; וזה שנאמר: "ואם מזבח אבנים" - מפי השמועה
למדו שאינו רשות אלא חובה.
יד. כל אבן שנפגמה כדי שתחגר בה הצפרן, כספין של
שחיטה - הרי זו פסולה לכבש ולמזבח, שנאמר: "אבנים
שלמות תבנה את מזבח ה'". ומהיכן היו מביאין אבני
מזבח? מבתולת הקרקע - חופרין עד שמגיעין למקום
הנפר שאינו מקום עבודה ובנין, ומוציאין ממנו האבנים,
או מן הים הגדול, ובונים בהן. וכן אבני ההיכל והעזרות
שלמות הן.
טו. ואבני היכל ועזרות שנפגמו או שנגממו - פסולות;
ואין להן פדיון, אלא נגזזין. כל אבן שנגע בה הברזל -
אף על פי שלא נפגמה - פסולה לבנין המזבח ובנין
הכבש, שנאמר: "כי חרבך הנפת עליה, ותחללה". והבונה
אבן שנגע בה ברזל במזבח או בכבש - לוקה, שנאמר:
"לא תבנה אתה גזית"; והבונה אבן פגום, עובר בעשה.
טז. אבן שנפגמה או שנגע בה הברזל אחר שנבנית
במזבח - אותה האבן פסולה, והשאר פשוט. ומלבנין את
המזבח פעמים בשנה, בפסח ויחג; וכשמלבנין אותו,
מלבנין אותו במפה, אבל לא בכפס של ברזל, שמא יגע
באבן ויפסל.
יז. אין עושין מדרגות למזבח, שנאמר: "ולא תעלה
במעלות על מזבחי"; אלא בונים כמו תל בדרומו של

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ד תמוז - ספר עבודה - הלכות בית הבחירה פה

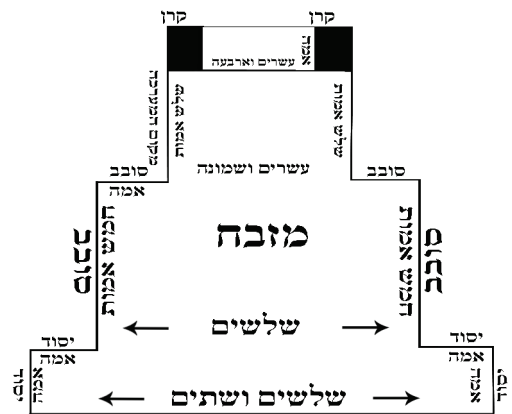
מתוך מהדורת חזק

יג. וכבש היה בנוי לדרומו של מזבח - ארכו שלשים
ושפים, על רחב שש עשרה אמה; והיה אוכל בארץ
שלשים אמה מצד המזבח, ופורח ממנו אמה על היסוד
ואמה על הסוכב. ואור מעט היה מפסיק בין הכבש
למזבח, כדי לתן את האברים בזריקה. וגבה הכבש תשע
אמות פחות שתות, עד כנגד המערכה.
יד. ושני כבשים קטנים יוצאים ממנו, שבהן פזין ליסוד
ולסוכב, ומבדלין מן המזבח כמלא נימא. וחלון היתה
במערכו של כבש, אמה על אמה, ורבוכה היתה נקראת,
שבה נותנין פסולי חטאת העוף, עד שתעבר צורתה ותצא
לבית השרפה.
טו. ושני שלחנות היו במערכ הכבש - אחד של שיש,
שנותנין עליו את האברים; ואחד של כסף, שנותנין עליו
כלי השרת.
טז. כשבזנין המזבח, בזנין אותו בלו אטום קמין עמוד,
ואין עושין בו חלל כלל; אלא מביא אבנים שלמות
גדולות וקטנות, ומביא סיד וזפת וקוניא, וממחה ושוף
לתוך מלבן גדול כמדתו, ובונה ועולה. ונותן בתוך הבנין
גוף של עץ או אבן בקרן דרומית מזרחית, כמדת היסוד;
וכן נותן בתוך כל קרן וקרן, עד שישלים הבנין ויסיר
הגופים שבתוך הבנין; כדי שתשאיר קרן דרומית מזרחית
בלא יסוד, וישאיר הקרנות חלולין.
יז. ארבע קרנות של מזבח, ויסודו, ורבוועו - מעפכין;
וכל מזבח שאין לו קרן, ויסוד, וכבש, ורבווע - הרי הוא
פסול, שארבעתו מעפכין. אבל מדת ארכו, ומדת רחבו,
ומדת קומתו - אינן מעפכין; והוא שלא יפחות מאמה על
אמה ברום שלש אמות, כשעור מקום המערכה של מזבח
מדבר.
יח. מזבח שנפגם מבנינו - אם נפגם מבנינו טפח, פסול;
פחות מטפח, פשר; והוא שלא יהא בנשאור אבן פגומה.

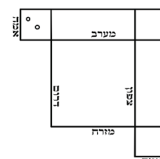
פרק ג

א. המנוחה, מפרשת צורתה בתורה. וארבעה גביעים ושני
כפתורים ושני פרחים היו בקנה המנוחה, שנאמר:
"ויבמנה ארבעה גביעים, משקדים, כפתוריה ופרחיה";
ועוד פרח שלישי היה סמוך לירכה של מנוחה, שנאמר:
"עד ירכה עד פרחיה".
ב. ושלש רגלים היו לה. ושלשה כפתורים אחרים היו
בקנה המנוחה, שמהן יוצאין ששת הקנים, שלשה מצד זה,
ושלשה מצד זה; ובכל קנה וקנה מהן, שלשה גביעים
וכפתור ופרח, והכל משקדים כמו שקדים שקדים בעשיתן.
ג. נמצאו כל הגביעים שנים ועשרים, והפרחים תשעה,
והכפתורים אחד עשר. וכלן מעפכין זה את זה; אפלו אחד
מן השנים וארבעים, מעפכ את כלן.
ד. במה דברים אמורים? בשעשויה זהב; אבל של שאר
מיני מתכות, אין עושין בה גביעים כפתורים ופרחים. וכן
מנוחה הבאה זהב - תהיה בלה כפר עם גרומיה, ותהיה

הבנין, בת ששה טפחים. וגבה כל המזבח, שמונה
וחמשים טפח.
ז. וכן היתה מדתו וצורתו: עלה חמשה טפחים, וכנס
חמשה טפחים - זה הוא יסוד; נמצא רחב שלשים אמה
ושני טפחים, על רחב שלשים אמה ושני טפחים. עלה
שלשים טפח, וכנס חמשה טפחים - זה הוא סוכב; נמצא
רחבו שמונה ועשרים אמה וארבעה טפחים, על שמונה
ועשרים אמה וארבעה טפחים. ומקום הקרנות, אמה מזה
ואמה מזה סביב; וכן מקום רגלי הכהנים, אמה סביב;
נמצא מקום המערכה, רחב ארבע ועשרים אמה וארבעה
טפחים, על ארבע ועשרים אמה וארבעה טפחים.
ח. גבה כל קרן וקרן, חמשה טפחים; ורבווע כל קרן,
אמה על אמה. וארבע הקרנות חלולין היו מתוכן. וגבה
מקום המערכה, שמונה עשר טפח. נמצא חצי גבה
המזבח, כששה טפחים מסוף הסוכב ולמטה.
ט. וחוט של סקרא היה חגור באמצע המזבח, להבדיל
בין דמים העליונים לדמים התחתונים; ונמצא גבהו מן
הארץ עד מקום המערכה, תשע אמות פחות טפח; וזו
היא צורתו לפי מדותיו:

י. יסוד המזבח לא היה מקיף מארבע רוחותיו כמו
הסוכב, אלא היה היסוד משוף כנגד כל רוח צפון ומערב,
ואוכל בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת; וקרן דרומית
מזרחית לא היה לה יסוד.
יא. ובקרן מערבית דרומית היו שני נקבים כמין שני
חטמין דקין; והן הנקראין 'שיתין': שהדמים יורדין בהן
ומתערבין באמה, ויוצאין לנחל קדרון.
יב. ולמטה ברצפה באותה הקרן - היה מקום אמה על
אמה, וטבלה של שיש וטבעת קבועה בה, שבו יורדין
לשית ומנקין אותו, וזו היא צורתו:

יא. ואכן היתה לפני המנוחה, ובה שלש מעלות, שעליה כהן עומד ומטיב את הנרות, ומניח עליה כלי שמנה ומלקחיה ומחתותיה בשעת הטבה.

יב. השלחן - היה ארבע שנים עשר טפח, ורחבו ששה טפחים; והיה מנח ארבע לארבע הבית ורחבו לרחב הבית. וכן שאר כל הכלים שבמקדש, ארבע לארבע; חוץ מן הארון, שהיה ארבע לרחב הבית; וכן גרות המנוחה היו כנגד רחב הבית, בין הצפון והדרום.

יג. ארבעה צניפין של זהב היו לשלחן, מפצלין מראשיהן, שהיו סומכין בהם שתי המערכות של לחם הפנים, שנים מסדר זה ושנים מסדר זה; והם הנאמרים בתורה: "וקשותיו".

יד. ועשרים ושמונה קנים של זהב, כל אחד מהן כחצי קנה חלול, היו לו - ארבעה עשר לסדר זה, וארבעה עשר לסדר זה; והן הנקראין "מנקיותיו". ושני הבזיכין שמניחין בהן הלבונה על השלחן בצד המערכות, הן הנקראין "כפותיו". והדפוסין שעושין בהן לחם הפנים, הם הנקראין "קצרותיו".

טו. אלו הארבעה עשר קנים - נותן החלה הראשונה על עצמו של שלחן, ונותן בין ראשונה ושניה שלשה קנים, ובין כל חלה וחלה שלשה קנים, ובין ששית וחמישית שני קנים בלבד, לפי שאין על הששית אחרת; נמצאו ארבעה עשר בכל מערכה.

טז. ושני שלחנות היו באולם מבפנים על פתח הבית - אחד של שיש, נוחנין עליו לחם הפנים בכניסתו, ואחד של זהב, שנותנין עליו הלחם הפנים ביציאתו; שמעלין בקדש ולא מורידין.

יז. מזבח הקטרת היה מרבע, אמה על אמה; והוא נתון בהיכל, מכון בין הצפון לדרום, משוף מבין השלחן והמנוחה לחוץ. ושלששתן היו מנחין משליש ההיכל ולפנים, כנגד הפרכת שמבדלת בין הקדש ובין קדש הקדשים.

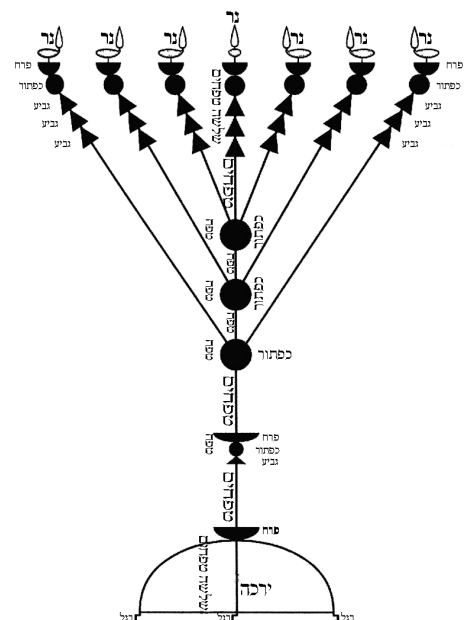
יח. הכיור - היו לו שנים עשר דד, כדי שיהיו כל הכהנים המתעסקין בתמיד מקדשין ממנו באחד. ומוכני עשו לו, שיהיו בה המים תמיד; והיא חל, כדי שלא יהיו המים שבה נפסלין בלינה; שהכיור מפלי הקדש, ומקדש; וכל דבר שיתקדש בכלי קדש - אם לן, נפסל.

פרק ד

30

א. אכן היתה בקדש הקדשים במערבו, ועליה היה הארון מנח, ולפניו צונצנת המן ומטה אהרן. ובעת שפנה שלמה את הבית, וידע שסופו לחרב, בנה מקום לגזו בו הארון למטה, במטמוניות עמקות וצקלקלות; ויאשיהו המלך צוה, וגנזו אותן במקום שפנה שלמה, שנאמר: "ויאמר ללויים המבינים לכל ישראל הקדושים לה: תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל, אין לכם משא בכתף. עתה עבדו את ה' אלהיכם וגו'". ונגנזו עמו מטה אהרן וצונצנת המן ושמן המשחה; וכל אלו לא

1 כלה מקשה מן העשות. ושל שאר מיני מתכות - אין
2 מקפדין על משקלה, ואם היתה חלולה כשרה.
3 ה. ואין עושין אותה לעולם מן הגרוטאות - בין שהיתה
4 של זהב, בין שהיתה של שאר מיני מתכות.
5 ו. המלקחים והמחתות וכלי השמן, אינן מכלל הכפר;
6 שהרי נאמר במנוחה: "זהב טהור", וחרזר ואמר:
7 "ומלקחיה ומחתותיה זהב טהור"; ולא נאמר גרותיה זהב
8 טהור, מפני שהנרות קבועין במנוחה והן מכלל הכפר.
9 ז. שבעת קני המנוחה מעבדין זה את זה, ושבעה גרותיה
10 מעבדין זה את זה - בין שהיתה של זהב, בין שהיתה של
11 שאר מיני מתכות. וכל הנרות קבועים בקנים.
12 ח. ששת הנרות הקבועין בששת הקנים היוצאין מן
13 המנוחה, כלן פניהם לגר האמצעי {שעל קנה} {של קני}
14 המנוחה. וזה הגר האמצעי, פניו כנגד קדש הקדשים; והוא
15 הנקרא גר מערב.
16 ט. הגביעים דומין לכוסות אלכסנדרה, שפיהן רחב
17 ושוליהן קצר; והפפתורים כמין תפוחים בירותיים, שהן
18 ארפין מעט כביצה ששני ראשיה כדין; והפחים כמו
19 פרחי העמודים, שהם כמו קורה ושפתה כפולה לחוץ.
20 י. גבה המנוחה היה שמונה עשר טפח: הרגלים והפרח
21 שלשה, ושני טפחים חלק, וטפח שבו גביע כפתור ופרח,
22 וטפחים חלק; וטפח כפתור, ושני קנים יוצאין ממנו -
23 אחד הילף ואחד הילף, ונמשכין ועולין כנגד גבה
24 המנוחה; וטפח חלק; וטפח כפתור, ושני קנים יוצאין
25 ממנו - אחד הילף ואחד הילף, ונמשכין ועולין כנגד גבה
26 המנוחה; וטפח חלק; וטפח כפתור, ושני קנים יוצאין
27 ממנו - אחד הילף ואחד הילף, ונמשכין ועולין כנגד גבה
28 המנוחה; וטפחים חלק; גשמיורו שלשה טפחים, שבהן
29 שלשה גביעים, כפתור ופרח. וזו היא צורתה: *

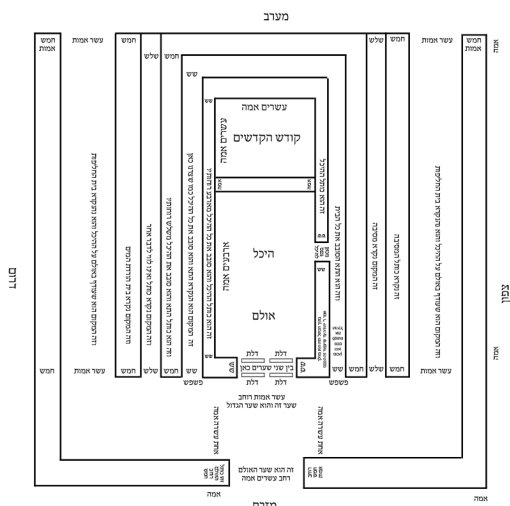
שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ד תמוז - ספר עבודה - הלכות בית הבחירה פז

מתוך מהדורת חזק

1. הפשפש הוא השער הקטן; ושני פשפשין היו להיכל
מזדי השער הגדול שבאמצעו [- בין הפשפשיים] - אחד
בצפון, ואחד בדרום. שבדרום, לא נכנס בו אדם מעולם;
ועליו הוא מפרש על ידי יחזקאל: "השער הזה סגור יהיה,
לא יפתח". ושבצפון, בו נכנסין. ומהלך [הנכנס] בין שני
הפתלים [- בתוך קיר ההיכל], עד שמגיע למקום פתוח
לקדש משמאלו, ונכנס לתוך ההיכל; ומהלך עד שער
הגדול, ופתחו.
2. השער הגדול - היה רחבו עשר אמות, ונבחו עשרים
אמה. וארבע דלתות היו לו - שתיים [מ:] בפנים, ושתיים
מבחוץ. החיצונות נפתחות לתוך [לכיוון] הפתח לכסות
עביו של פתח, והפנימיות נפתחות לתוך הבית [- ההיכל]
לכסות [הקיר ש] אחורי הדלתות.
3. פתחו של אולם היה גבוה ארבעים אמה, ורחב
עשרים; ולא היו לו שערים. וחמש מלתריות של מילא [-
קורות מצוירות] היו על גבי פתחו מלמעלה - הפתחונה
עודפת [בולטת מ:] על [ורוחב] הפתח אמה מזה ואמה מזה,
וכל אחת מחמשותף עודפת על שלמשה ממנה אמה מזה
ואמה מזה; נמצאת העליונה שלשים אמה. ונדבך של
אבנים היה בין כל אחת ואחת. וזו היא צורת המלתריות:

(ט.) וזו היא צורת ההיכל כולו לפי מדת ארפו ורחבו:

ט. ההיכל - היה בגובה רחב מלפניו [ממזרח] וצר מאחוריו

1. חזרו בבית שני. ואף אורים ותמים שהיו בבית שני - לא
2. היו משיבין ברוח הקדש, ולא היו נשאלין בהן, שנאמר:
3. "עד עמד כהן לאורים ותמים"; ולא היו עושין אותן
4. אלא כדי להשלים בהן שמונה בגדים לכהן גדול, כדי
5. שלא יהיה מחסר [שמונה] בגדים.
6. ב. בבית ראשון היה כהל מבדיל בין הקדש ובין קדש
7. הקדשים, עביו אמה. ובין שני שני, נסתפק להם
8. אם עביו הכהל היה ממדת [שטח] הקדש; לפיכך עשו קדש
9. הקדשים עשרים אמה תמימות, ועשו הקדש ארבעים אמה
10. תמימות, והניחו אמה יתרה בין הקדש ובין קדש
11. הקדשים. ולא בנו כהל בבית שני, אלא עשו שתי פרוכות
12. - אחד מצד קדש הקדשים, ואחד מצד הקדש, וביניהן
13. אמה, כנגד [במקום] עביו הכהל שהיה בראשון; אבל
14. במקדש ראשון, לא היתה שם אלא פרכת אחת בלבד -
15. שנאמר: "והבדילה הפרכת לכם וגו'".
16. ג. ההיכל שפניו בני הגולה, היה מאה על מאה על רום
17. [גובה] מאה; וכך היתה מדת רומו [גובהו]: בנו גבה שש
18. אמות אטום, כמו יסוד [בסיס] לו; ורום כתי הבית
19. ארבעים אמה, ורום הפיור [הציור] שבתקרה אמה; ועל
20. גביו גבה שתי אמות [חלל] פניו, שיכנס בו הדלף [גשם],
21. והוא הנקרא 'בית דלפא'; ועביו התקרה שעל גבי בית
22. דלפא אמה, ומעצובה [טיח] גבה אמה. ועליה [- עלית גג]
23. בנייה על גביו, גבה כתי ארבעים; ובגגה גבה אמה
24. פיור, ואמתים גבה בית דלפא, ואמה תקרה, ואמה
25. מעצובה. וגבה המעקה שלש; וטס של כרזל כמו סף
26. [חורב], גבהו אמה, על גבי המעקה סביב, כדי שלא יגוחו
27. עליו העופות - והוא הנקרא 'פלה עורב' [- מכלה
28. עורבים]. הרי הכל מאה אמה.
29. ד. מן המערב למזרח, מאה אמה; וזה הוא חשבונן:
30. ארבעה כתלים זה לפנים [אחור] מזה, וביניהן שלשה
31. מקומות פנויים - בין הכהל המערבי ובין הכהל שלפנים
32. ממנו חמש אמות, ובין כהל שני ושלישי שש אמות, ובין
33. כהל שלישי ורביעי שש; ואלו המדות הן של עביו הכהל
34. עם המקום הפנוי שבין שני הכתלים. וארץ קדש הקדשים
35. עשרים אמה, ובין שתי הפרוכות המבדילות בינו ובין
36. הקדש אמה, וארץ הקדש ארבעים אמה, ועביו הכהל
37. המזרחי שבו השער שש אמות; והאולם אחת עשרה אמה,
38. ורחב כהל האולם חמש אמות. נמצא הכל מאה אמה.
39. ה. מן הצפון לדרום, מאה אמה: עביו כהל האולם
40. חמש אמות, ומכהל האולם עד כהל הקדש עשר אמות.
41. וכתי הקדש ששה כתלים זה לפנים מזה, וביניהם
42. חמשה מקומות פנויים - בין כהל חיצון ובין השני חמש
43. אמות, ובין שני ושלישי שלש אמות, ובין שלישי
44. ורביעי חמש, ובין רביעי וחמישי שש, ובין חמישי
45. וכהל הפנימי שש. נמצא הכל ארבעים אמה מצד זה,
46. וארבעים אמה מצד זה שפנגדו, ורחב הבית מבפנים
47. עשרים - הרי מאה אמה.

ב. וְחַמְשָׁה שְׁעָרִים הָיוּ לוֹ - אֶחָד מִן הַמַּעֲרָב, וְאֶחָד מִן
הַמְּזֻרָה, וְאֶחָד מִן הַצָּפוֹן, וְשְׁנַיִם מִן הַדָּרוֹם. רַחֵב כָּל שַׁעַר
עֶשְׂרֵי אַמּוֹת, וְגִבְהוֹ עֶשְׂרִים; וַיֵּשֶׁ לָּהֶן דְּלָתוֹת.
ג. לִפְנֵים מִמֶּנּוּ סוּרָג [דגל] מִקִּיף סָבִיב, גִּבְהוֹ עֶשְׂרֵה
טַפְחִים. וְלִפְנֵים מִן הַסּוּרָג - הַחִיל [חומה], גִּבְהוֹ עֶשְׂרֵי
אַמּוֹת; וְעָלָיו הוּא אוֹמֵר בְּקִינּוֹת: "וַיֵּאָבֵל חָל וְחוֹמָה,
יַחְדָּו"; "וְחוֹמָה" - זוֹ חוֹמַת הָעֲצָרָה.
ד. לִפְנֵים מִן הַחִיל - הָעֲצָרָה; וְכָל הָעֲצָרָה הִיָּתָה אֶרֶץ מֵאָה
וּשְׁמוֹנִים וְשֶׁבַע, עַל רַחֵב מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים וְחָמֵשׁ. וְשִׁבְעָה
שְׁעָרִים הָיוּ לָּהּ - שְׁלֹשָׁה מִן הַצָּפוֹן סְמוּכִין לַמַּעֲרָב,
וּשְׁלֹשָׁה מִן הַדָּרוֹם סְמוּכִין לַמַּעֲרָב, וְאֶחָד בַּמְּזֻרָה מִכֻּנּוּן
כְּנָגֵד בֵּית קֹדֶשׁ הַקֹּדָשִׁים בְּאַמְצָע.
ה. כָּל שַׁעַר מִהֶן הָיָה רַחְבּוֹ עֶשְׂרֵי אַמּוֹת, וְגִבְהוֹ עֶשְׂרִים
אַמָּה; וְהָיוּ לוֹ דְּלָתוֹת מְחֻפּוֹת [מְצוּפּוֹת] זָהָב - חוּץ מִשַּׁעַר
מִזְרָחִי שֶׁהָיָה נְחֹשֶׁת דּוֹמָה לְזָהָב, וְשַׁעַר זֶה הוּא הַנִּקְרָא
'שַׁעַר עֲלִיּוֹן', וְהוּא שַׁעַר נִיגְנוֹר.
ו. הָעֲצָרָה לֹא הִיָּתָה מְכֻנֶּנֶת בְּאַמְצָע הַר הַבֵּית, אֲלָא רְחוּקָה
מִדָּרוֹם הַר הַבֵּית יָתֵר מִכָּל הָרוּחוֹת [הַצָּדִידִים], וְקִרְבָּהּ
לַמַּעֲרָב יָתֵר מִכָּל הָרוּחוֹת; וּבִינָהּ וּבֵין הַצָּפוֹן [הַמְּרַחֵק]
יָתֵר מִמָּה שֶׁבִּינָהּ וּבֵין הַמַּעֲרָב, וּבִינָהּ וּבֵין הַמְּזֻרָה יָתֵר
מִמָּה שֶׁבִּינָהּ וּבֵין הַצָּפוֹן.
ז. וְלִפְנֵי הָעֲצָרָה בַּמְּזֻרָה הִיָּתָה עֲזֹרַת נָשִׁים, וְהִיא הִיָּתָה
אֶרֶץ מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים וְחָמֵשׁ עַל רַחֵב מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים וְחָמֵשׁ.
וְאַרְבַּע לִשְׁכוֹת [חֲדָרִים] הָיוּ בְּמִקְצְעוֹתֶיהָ [בַּפִּינּוּתָהּ], שָׁל
אַרְבָּעִים אַרְבָּעִים אַמָּה, וְלֹא הָיוּ מְקֻרוֹת; וְכֵן עֲתִידִין
לְהִיָּת [בְּמִקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי].
ח. וְמָה הֵן מִשְׁמָשׁוֹת? דְּרוֹמִית מִזְרָחִית - לִשְׁכַת הַנְּזִירִים,
שֵׁשׁ מִבְּשָׁלִין אֶת שְׁלֹמִיהֶן וּמְגַלְחִין אֶת שַׁעֲרָן; וּמִזְרָחִית
צְפוֹנִית - לִשְׁכַת דִּיר הָעֲצִים, שֵׁשׁ כְּהָנִים בְּעָלֵי מוֹמִין
מְתַלְעִין בְּעֲצִים, שֶׁכָּל עֵץ שֶׁנִּמְצָא בּוֹ תוֹלַעַת, פָּסוּל; צְפוֹנִית
מַעֲרָבִית - לִשְׁכַת הַמַּעֲרָעִים; מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית - כֶּהָ הָיוּ
נוֹתְנִין יָין וְשֶׁמֶן, וְהִיא הִיָּתָה נִקְרָאת 'לִשְׁכַת בֵּית שְׁמִנְיָה'.
ט. עֲזֹרַת נָשִׁים הִיָּתָה מְקַפֶּת כְּצוּצְטָרָה [מְרַפֶּסֶת], כְּדִי
שִׁיְהִיו הַנָּשִׁים רֹאוֹת מִלְּמַעַל וְהָאֲנָשִׁים מִלְּמַטָּן [בַּשְּׂמֻחַת
בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה] - כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיוּ מַעֲרָבִיִּין. וּבֵית גְּדוֹל הָיָה
בְּצֵד הָעֲצָרָה, בְּצְפוֹנָהּ מִבְּחוּץ בֵּין הָעֲצָרָה וְהַחִיל, וְהָיָה כְּנִי
[בַּצּוֹרֶת] כֶּפֶה, וּמִקָּף רְבִידִין [מִדְּפִים] שָׁל אֶבֶן; וְהוּא הָיָה
נִקְרָא 'בֵּית הַמוֹקֵד'. וְשְׁנֵי פִתְחִים הָיוּ לוֹ - אֶחָד פִּתּוּחַ
לְעֲצָרָה, וְאֶחָד פִּתּוּחַ לַחִיל.
י. וְאַרְבַּע לִשְׁכוֹת הָיוּ בּוֹ, שְׁתֵּים [בַּעֲזָרָה שְׁחִיא:] קֹדֶשׁ
וּשְׁתֵּים [מִחוּץ לַעֲזָרָה וְהֵן:] חָל; וְרֹאשִׁי פִּסְפָּסִין [קוֹרוֹת
קִסְנוֹת] מִבְּדִילִין בֵּין הַקֹּדֶשׁ וְהַחִיל. וְמָה הֵן מִשְׁמָשׁוֹת?
מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית - לִשְׁכַת הַטָּלָאִים [- שְׂמוּכִין לַהֲקָרְבָּה];
דְּרוֹמִית מִזְרָחִית - לִשְׁכַת עוֹשֵׂי לֶחֶם הַפָּנִים; מִזְרָחִית צְפוֹנִית
- כֶּהָ גָּזוּז בֵּית חֲשִׁמוֹנָאִי אֲבָנִי הַמְּזֻבָּח שֶׁשָּׁקְצוּם [שְׂטִימָא]
מִלְכֵי יוֹן; צְפוֹנִית מַעֲרָבִית - כֶּהָ יוֹדִין לְבֵית הַטְּבִילָה.
יא. הַיּוֹרֵד לְבֵית הַטְּבִילָה מִלְשָׁכָה זֹה, הָיָה הוֹלֵךְ בְּמִסְבָּה

1 [מִמְעַרְב], כְּמוֹ אֲרִי. וַיִּצְעִים [קוֹרוֹת אֲבָן] הָיוּ מְקַפִּין לְבֵית כָּל
2 מִסְבִּיב, [מִן] חוּץ לְכֶתֶל הַמִּסְבָּה [הַמְעַבֵּר הַפְּנִימִי]. הַיִּצְעִי
3 הַתַּחְתּוֹנָה חָמֵשׁ [אַמּוֹת], וְרִבְדּוֹ [- רֹחֵב הַקוֹמָה ש:] עַל גִּבְהָ
4 שֶׁשׁ; וְהַיִּצְעִי הָאֲמֻצָּעִית שֶׁשׁ, וְרִבְדּוֹ עַל גִּבְהָ שֶׁבַע; וְהַעֲלִיּוֹנָה
5 שֶׁבַע, שְׁנָאָמֶר: "הַיִּצְעִי הַתַּחְתּוֹנָה". וְכֵן הָיוּ הַשְּׁלֹשׁ יִצְעִים
6 מְקִיפִים לְבֵית מִשְׁלֹשׁ רוּחוֹתָיו [צָדִידִין]. וְכֵן סָבִיב לְכֶתֶלִי
7 הָאוֹלָם מִלְּמַטָּה עַד לַמַּעֲלָה, כֶּף הָיוּ: אַמָּה אַחַת חֶלֶק, וְרִבְדּוֹ
8 שְׁלֹשׁ אַמּוֹת, וְאַמָּה חֶלֶק, וְרִבְדּוֹ שְׁלֹשׁ אַמּוֹת - עַד לַמַּעֲלָה.
9 וְנִמְצָאוּ הָרְבִידִין מְקַפִּין לְכֶתֶלִים - רַחֵב כָּל רִבְדּוֹ שְׁלֹשׁ אַמּוֹת,
10 וּבֵין כָּל רִבְדּוֹ וְרִבְדּוֹ אַמָּה; וְרִבְדּוֹ הָעֲלִיּוֹן הָיָה רַחְבּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת.
11 י. כָּל אֵלּוּ הַמְּקוֹמוֹת הַפְּנוּיִים שְׁבִין הַכֶּתֶלִים, הֵם הַנִּקְרָאִים
12 'תְּאִים'; וְנִמְצָאוּ הַתְּאִים הַמְּקַפִּין לַמַּקְדָּשׁ, חָמֵשׁ מִן הַצָּפוֹן
13 וְחָמֵשׁ מִן הַדָּרוֹם וּשְׁלֹשׁ מִן הַמַּעֲרָב. וּשְׁלֹשׁ דִּיאָטוֹת [קוֹמוֹת]
14 הָיוּ, דִּיאָטָה עַל גְּבִי דִּיאָטָה. נִמְצָאוּ חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי תְּאִים
15 בְּדָרוֹם, חֲמִשָּׁה עַל גְּבִי חֲמִשָּׁה; וְכֵן בְּצָפוֹן חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי.
16 וּשְׁמוֹנָה תְּאִים הָיוּ בַּמַּעֲרָב, שְׁלֹשָׁה עַל גְּבִי שְׁלֹשָׁה וּשְׁנַיִם
17 עַל גְּבִיָּהֶן בְּדִיאָטָה אַחַת. הַכָּל שְׁמוֹנָה וּשְׁלֹשִׁים תְּאִים.
18 יא. שְׁלֹשָׁה פִּתְחִים הָיָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִן הַתְּאִים -
19 אֶחָד לְתֵא מִן הַיָּמִין, וְאֶחָד לְתֵא מִן הַשְּׂמָאל, וְאֶחָד לְתֵא
20 שְׁעַל גְּבִי; וּבִקְרָן מִזְרָחִית צְפוֹנִית בְּתֵא שְׁבִידִיאָטָה
21 הָאֲמֻצָּעִית, הָיוּ חֲמִשָּׁה פִּתְחִים - אֶחָד לְתֵא מִיָּמִין, וְאֶחָד
22 לְתֵא שְׁעַל גְּבִי, וְאֶחָד לְמִסְבָּה [מְעַבֵּר בֵּין הַתְּאִים], וְאֶחָד
23 לְתֵא שֵׁשׁ בּוֹ הַפְּשָׁפֶשׁ [לְפִתּוּחַ הַחִיכָל], וְאֶחָד לְהִיכָל.
24 יב. וּמִסְבָּה הִיָּתָה עוֹלָה מִקְרָן מִזְרָחִית צְפוֹנִית לְקִרְן
25 צְפוֹנִית מַעֲרָבִית, שֶׁבָּהּ הָיוּ עוֹלִין לְגִגּוֹת הַתְּאִים: הָיָה
26 עוֹלָה בְּמִסְבָּה, וּפְנִיּוֹ לַמַּעֲרָב; הֵלֶךְ אֶת כָּל פְּנֵי הַצָּפוֹן,
27 עַד שֶׁהוּא מִגִּיעַ לַמַּעֲרָב; הִגִּיעַ לַמַּעֲרָב, הִפָּךְ פְּנִיּוֹ לְדָרוֹם;
28 הֵלֶךְ אֶת כָּל פְּנֵי הַמַּעֲרָב, עַד שֶׁהוּא מִגִּיעַ לְדָרוֹם; הִגִּיעַ
29 לְדָרוֹם, הִפָּךְ פְּנִיּוֹ לַמְּזֻרָה, וְהָיָה מִהֵלֶךְ בְּדָרוֹם עַד שֶׁהוּא
30 מִגִּיעַ לְפִתְחָהּ שָׁל עֲלִיָּה [לִגָּה], שֶׁפִּתְחָהּ שָׁל עֲלִיָּה הָיָה
31 פִּתּוּחַ לְדָרוֹם.
32 יג. וּבְפִתְחָהּ שָׁל עֲלִיָּה הָיוּ שְׁתֵּי כְּלוֹנְסִיּוֹת שָׁל אֲרֹז
33 [מִדְּרוֹת] שֶׁבֶהֶן עוֹלִין לְגִגָּה שָׁל עֲלִיָּה. וְרֹאשֵׁי פִּסְפָּסִין הָיוּ
34 מִבְּדִילִין בְּעֲלִיָּה בֵּין גִּג הַקֹּדֶשׁ לְגִג קֹדֶשׁ הַקֹּדָשִׁים. וְלֹלִין
35 [פִּתְחוֹן קִסְנוֹת] הָיוּ פִּתּוּחִין בְּעֲלִיָּה לְבֵית קֹדֶשׁ הַקֹּדָשִׁים,
36 שֶׁבֶהֶן מִשְׁלָשִׁין אֶת הָאֲמִנִין בְּחֻבּוֹת, כְּדִי שֶׁלֹּא יִזְוִנוּ
37 [יִבִּיטוּ] אֶת עֵינֵיהֶם מִבֵּית קֹדֶשׁ הַקֹּדָשִׁים; וּפַעַם אַחַת
38 בְּשָׁנָה מְלַבְּנִין [צוֹבְעִים] אֶת הַהִיכָל, מִפִּסָּח לְפִסָּח.

יום רביעי כ"ה תמוז ה'תשע"ג

פרק ה

40
41 א. הַר הַבֵּית, וְהוּא הַר הַמּוֹרִיָּה - הָיָה חָמֵשׁ מֵאוֹת אַמָּה
42 עַל חָמֵשׁ מֵאוֹת אַמָּה, וְהָיָה מִקָּף חוֹמָה; וְכַפִּין [כִּפּוּת] עַל
43 גְּבִי כַפִּין הָיוּ בְּנוֹיּוֹת מִתַּחְתּוֹ, מִפְּנֵי אֵהָל הַטְּמָאָה [- שֶׁלֹּא
44 תַּעֲלֶה]. וְכָלּוּ הָיָה מְקָרָה סָטוּ [- עַל גְּבִי עַמּוּדִים] לִפְנֵים
45 מִסָּטוּ [- הַתְּקָרָה הַקִּיפָה אֶת הַהַר מִבַּפְּנִים].

פרק ו

א. המקדש כלו לא היה במישור, אלא במעלה ההר: 49
בשארם נכנס משער מזרחי להר הבית, מהלך עד סוף 50
החיל בשנה [במישור], ועולה מן החיל לעזרת הנשים 51
בשמים עשרה מעלות [מדרגות], רום [גובה] כל מעלה 52
חצי אמה ושלחה [רוחבה] חצי אמה. 53
ב. ומהלך כל עזרת נשים בשנה, ועולה ממנה לעזרת 54
ישראל, שהיא תחלת העזרה, בתשע עשרה מעלות, רום 55
כל מעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה. 56
ג. ומהלך כל עזרת ישראל בשנה, ועולה ממנה לעזרת 57
הכהנים במעלה גבוהה אמה, ועליה דוכן [במה] יש בו 58
שלש מעלות, רום כל מעלה חצי אמה ושלחה 59
חצי אמה. נמצאת עזרת כהנים גבוהה על של ישראל 60
שתי אמות ומחצה. 61
ד. ומהלך כל עזרת כהנים והמזבח וכן האולם ולמזבח 62
בשנה; ועולה משם לאולם בשמים עשרה מעלות, רום 63
כל מעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה. והאולם וההיכל 64
כלו בשנה. 65
ה. נמצא גבה קרקע ההיכל [מ] על קרקע שער המזרח 66
של הר הבית עשרים ושתי אמות. וגבה שער הר הבית 67
עשרים אמה; לפיכך העומד כנגד שער המזרח, אינו 68
רואה פתח ההיכל; ומפני זה עשו כהל שפל גבי שער 69
זה נמוך, כדי שיהיה כהן העומד בהר המשחה [ה] הר 70
הזיתים, הנמצא למזרח המקדש [רואה פתח ההיכל בשעה 71
שמונה מדים הפרה נכח ההיכל. 72
ו. ולשכות היו שם פתח עזרת ישראל פתוחות לעזרת 73
הנשים, ששם הלויים נוהגין הפגורות והנבילים והמצלמים 74
וכל כלי השיר; ועל הדוכן העולה מעזרת ישראל לעזרת 75
הכהנים, היו הלויים עומדים בשעה שאומרים שירה על 76
הקרבן [בשעת ההקדבה]. 77
ז. הלשכות הבנויות בקדש ופתוחות לחל - אם היו 78
גגותיהן שוין [מחבורין] עם קרקע העזרה - תוכן חל, 79
וגגותיהן קדש; ואם אינן שוין - אף גגותיהן חל; 80
שהגגות והעליות לא נתקדשו. לפיכך גגים אלו - אין 81
אוכלין שם קדשי קדשים, ולא שוחטין קדשים קלים. 82
ח. היו בנזירות פתוחות לקדש - תוכן קדש לאכילת 83
קדשי קדשים, אבל אין שוחטין שם קדשים קלים; 84
והנכנס לשם בטמא, פטור; וגגותיהן חל לכל דבר. 85
ט. המחלות הפתוחות לעזרה, קדש; והפתוחות להר 86
הבית, חל. החלונות ועבי החומה [קדושתם] כלפנים - 87
בין לאכילת קדשי קדשים, בין לטמא. 88
י. בית דין שרצו להוסיף על [שטחה של] ירושלים, או 89
להוסיף על העזרה - מוסיפין; ויש להן [ורשאים] למשך 90
[להרחיב] העזרה עד מקום שירצו מהר הבית, ולמשך 91
חומת ירושלים עד מקום שירצו. 92
יא. אין מוסיפין על העיר [ירושלים] או על העזרות - 93

1 [מחילה] ההולכת פתח המקדש כלו, והנרות דולקות
2 מכאן ומכאן, עד שמגיע לבית הטבילה. ומדרגה היתה
3 שם, ובית הפסא של כבוד; וזה הוא כבודו - [שאם] מצאו
4 נעול, בידוע שיש שם אדם.
5 יב. ארץ העזרה מן המערב למזרח, מאה ושמנים ושבע;
6 וזה הוא חשבונן: מכתל מערבי של עזרה עד כהל ההיכל -
7 אחת עשרה אמה; וארץ ההיכל כלו - מאה אמה; בין
8 האולם ולמזבח - שמים ועשרים; המזבח - שמים
9 ושלשים; מקום דריסת [הליכת] רגלי הכהנים, והוא הנקרא
10 'עזרת כהנים' - אחת עשרה אמה; מקום דריסת רגלי
11 ישראל, והוא הנקרא 'עזרת ישראל' - אחת עשרה אמה.
12 יג. ורחב העזרה מן הצפון לדרום, מאה ושלשים וחמש;
13 וזה הוא חשבונן: מכתל צפוני עד בית המטבחים -
14 שמונה אמות; בית המטבחים - שמים עשרה אמה
15 ומחצה, ושם תולין ומפשיטין את הקדשים. ובצדן.
16 יד. מקום השלחנות - שמונה אמות, ובו שלחנות של
17 שיש שמניחין עליהן הנתחים, ומדיחין את הבשר לבשרו;
18 ושמונה שלחנות היו. ובצד מקום השלחנות, מקום
19 הטבעות [לאחיזת הבהמות בשחיטה] - עשרים וארבע
20 אמה; ושם שוחטין את הקדשים.
21 טו. ובין מקום הטבעות והמזבח - שמונה אמות,
22 והמזבח - שלשים ושמים, והפכש - שלשים, ובין הפכש
23 ולכתל דרומי - שמים עשרה אמה ומחצה.
24 טז. מכתל צפוני של עזרה עד כהל המזבח, שהוא רחב
25 [העזרה] שלשים ומחצה, וכנגדו מכתל האולם עד כהל
26 מזרחי של עזרה, שהוא ארץ [העזרה] ששה ושבעים.
27 (זז.) כל המרבע הזה הוא הנקרא 'צפון', והוא המקום
28 ששוחטין בו קדשי קדשים.
29 יז. שמונה לשכות היו בעזרת ישראל - שלש בצפון,
30 ושלש בדרום. שבדרום - לשכת המלח, לשכת הפרה,
31 לשכת המדיחין: לשכת המלח - שם נוהגין מלח לקרבן;
32 לשכת הפרה - שם מולחין עורות הקדשים, ועל גגה היה
33 בית טבילה לכהן גדול ביום הכפורים; לשכת המדיחין -
34 שם היו מדיחין קרבי [כרס] הקדשים, ומשם מסבה עולה
35 לגג בית הפרה. והשלש שבצפון - לשכת הגזית, לשכת
36 הגולה, לשכת העץ: לשכת הגזית - שבה סנהדרי גדולה
37 יושבת, וקצצה היה [ב:] קדש וקצצה היה חל; ולה שני
38 פתחים, אחד לקדש ואחד לחל. ובחצי של חל, היו
39 הסנהדרין יושבין. לשכת הגולה - שם היה בור שממלאין
40 ממנו בגלה [ספלה], ומשם מספקין מים לכל העזרה.
41 ולשכת העץ היתה אחורי שתייה, והיא היתה לשכת כהן
42 גדול; והיא הנקראת 'לשכת פלדהרין'. וגג שלשפת שנה
43 [בגובהה]. ושתי לשכות אחרות היו שם בעזרת ישראל,
44 אחת מימין שער מזרחי, והיא לשכת פינחס המלביש
45 [המכין את בגדי הכהנים], ואחת משמאלו, והיא לשכת
46 עושי חבתין [המכנינים את מנחת כהן גדול במחבת]. וזה
47 היא צורת כל הלשכות והעזרה פלה לפי מדותיה.

פרק ז

48

א. מצות עשה ליראה מן המקדש, שנאמר: "ומקדשי
תיראו"; ולא מן המקדש אפה ירא, אלא ממי שצוה על
יראתו.

ב. ואיזו היא יראתו? שלא יפנס להר הבית במקלו, או
במנעלו שברגליו, או באפנדתו [חלוק לספיגת זיעה], או
באבק שצל רגליו, או במעות הצורירין לו בסדינו [בבגדו].
ואין צריך לומר שאסור לו לרק בכל הר הבית; אלא אם
נודמן לו רק, מבליעו בכסותו. ולא יעשה הר הבית דרך,
שיפנס מפתח זו ויצא בפתח שנגנדה כדי לקצר הדרך,
אלא יקיפו מבחוץ. ולא יפנס לו אלא לדבר מצוה.

ג. וכל הנכנסין להר הבית, נכנסין דרך ימין ומקיפין
ויוצאין דרך שמאל - חוץ ממי שארעו דבר [אבל או
מנוחה], שהוא מקיף על השמאל. לפיכך היו [העובדין
ושביו] שואלין אותו: 'מה לך מקיף על השמאל?' -
[ומשיב] 'שאני אבל'. - 'השוכן בבית הזה ינחמד'. 'שאני
מגדה' - 'השוכן בבית הזה יתן בלבד ותשמע לדברי
חבריו ויקרבו'.

ד. כל [כהן] שהשלים עבודה ונסתלק לו, אינו יוצא
ואחוריו להיכל, אלא מהלך אחורנית מעט מעט, ומהלך
על צדו [כשפניו לעזרה] עד שיצא מן העזרה. וכן אנשי
משמר [הכהונה] ואנשי מעמד [שלוחי ישראל למעמד
ההקרבה] ולויים מדיכנן [מזימרתם] - כן הן יוצאין מן
המקדש, כמו שפוסע אחר תפלה [שמונה עשרה] לאחוריו.
כל זה ליראה מן המקדש.

ה. לא יקל אדם את ראשו [בשחוק] כנגד שער מזרחי של
עזרה שהוא שער ניקנור, מפני שהוא מכון כנגד קדש
הקדשים. וכל הנכנס לעזרה - יהלך בנחת במקום שמתר
לו להפנס לשם, ויראה עצמו שהוא עומד לפני האדון ה'
שאמר: 'והיו עיני ולבי שם כל הימים'; ומהלך באימה
ויראה ופחד ורעדה, שנאמר: "בבית אלהים יהלך ברגש".
ו. ואסור לכל אדם לישב בכל העזרה; ואין ישיבה
בעזרה אלא למלכי בית דוד, שנאמר: "ויבא המלך דוד,
וישב לפני ה'". והסנהדרין שהיו יושבין בלשכת הגזית
[שחציה קודש וחציה חול], לא היו יושבין אלא בחציה
של חל.

ז. אף על פי שהמקדש היום חרב בעוונותינו, חייב אדם
במוראו כמו שהיה נהוג בו בבנינו: לא יפנס אלא למקום
שמתר להפנס לשם, ולא ישב בעזרה, ולא יקל ראשו כנגד
שער המזרח, שנאמר: "את שבתותי תשמרו, ומקדשי
תיראו" - מה שמירת שבת לעולם, אף מורא מקדש
לעולם; ואף על פי שחרב, בקדשתו עומד.

ח. בזמן שהיה המקדש בנוי - אסור לו לאדם להקל את
ראשו מן [הר] הצופים, שהוא חוץ לירושלים ולפנים;
והוא שיהיה רואה את המקדש, ולא יהיה גדר מפסיק בינו
ובין המקדש.

93

א. אלא על פי מלך, ועל פי נביא, ובאורים ותמים, ועל פי
סנהדרין של שבעים ואחד זקנים, שנאמר: "ככל אשר אני
מראה אותך... וכן תעשו", לדורות; ומשה רבנו מלך היה.
יב. וכיצד מוסיפין על העיר? עושין בית דין שתי
[קרבני] תודות, ולוקחין לחם חמץ שבהן [הבאים
עמהם], והולכים בית דין אחר שתי [לחמין] התודות,
ושתי התודות נישאות ע"י ב' כוהנים [זו אחר זו];
ועומדין בכנורות ובנבלים ובצלצל, על כל פנה ופנה ועל
כל אגן ואגן שבירושלים, ואומרים: "ארומקך, ה', כי
דליהני", עד שמגיעין לסוף המקום [שהוסיפו לעיר]
שמקדשין אותו, ועומדין שם. ואוכלין שם לחם תודה
אחת משתי התודות, והשניה נשרפת. ועל פי הנביא
שורפין את זו ואוכלין את זו.

יג. וכן אם הוסיפו על העזרה, מקדשין אותה בשירי
המנחה: מה ירושלים, התודה שנאכלת בה [בכל העיר]
מקדשתה - אף העזרה, שירי המנחות שאין נאכלין אלא
בה הן שמקדשין אותה בהן; ואוכלין אותן בסוף המקום
שקדשו.

יד. כל מקום שלא נעשה בכל אלו וכסדר הזה - לא
נתקדש קדוש גמור. וזה שעשה עזרא [כשעלו מבבל] שתי
תודות, זכר הוא שעשה; ולא במעשיו נתקדש המקום,
שלא היה שם לא מלך ולא אורים ותמים. ובמה נתקדשה?
בקדשה ראשונה שקדשה שלמה - שהוא קדש העזרה
וירושלים לשעתה [בזמנו], וקדשה לעתיד לבוא [לנצח].
טו. לפיכך מקריבין הקרבנות בלן אף על פי שאין
שם בית מצוי, ואוכלין קדשי קדשים בכל העזרה אף
על פי שהיא חרבה ואינה מקפת במחצה, ואוכלין
קדשים קלים ומעשר שני בכל ירושלים אף על פי
שאין שם חומה; שקדשה הראשונה קדשה לשעתה,
וקדשה לעתיד לבוא.

טז. ולמה אני אומר במקדש וירושלים, שקדשה ראשונה
קדשתה לעתיד לבוא, ובקדשת שאר ארץ ישראל לענן
שביעית ומעשרות וכיצא בהן, לא קדשה לעתיד לבוא?
לפי שקדשת המקדש וירושלים - מפני השכינה, ושכינה
אינה בטלה. והרי הוא אומר: "והשמותי את מקדשיכם";
ואמרו חכמים: 'אף על פי ששוממין, בקדשתן הן
עומדין'. אבל חייב הארץ בשביעית ובמעשרות, אינו אלא
מפני שהוא כבוש רבים [ע"י מלך או נביא או שופט
מדעת רוב ישראל]; וכיון שנקלחה הארץ מדיהם - בטל
הכבוש, ונפטרה מן התורה מן המעשרות ומן השביעית,
שחרי אינה ארץ ישראל. וכיון שעלה עזרא וקדשה, לא
קדשה ככבוש אלא בחזקה [בקנין] שהחזיקו בה [כל אחד
במקומו]; ולפיכך כל מקום שהחזיקו בו עולי בבל
ונתקדש בקדשת עזרא השניה - הרי הוא מקדש היום,
ואף על פי שנקלחה [נקנתה] הארץ ממנו [אח"כ ע"י
נכרי], וחיב בשביעית ובמעשרות, על הדרך שבארנו
בהלכות תרומה.

47

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ו תמוז - ספר עבודה - הלכות בית הבחירה צא

מתוך מהדורת חזק

48 אשפות מפני השרצים, ואין מוציאין ממנה זיזין [קורות]
49 וגזוזטראות [מרפסות] לרשות הרבים מפני [החשש שיהיו]
50 אהל השמאה, ואין עושין בה ככשונות [משרפות] מפני
51 העשן, ואין מגדלין בה תרנגולין [שדרכו ללקט שרצים]
52 מפני הקדשים; וכן לא יגדלו הפהנים תרנגולין בכל ארץ
53 ישראל, מפני הטהרות. ואין הבית נחלט בה [נמכר
54 לצמיתות], ואינו מטמא בנגעים [של צרעת], ואינה נעשית
55 עיר הנדחת, ואינה מביאה עגלה צרופה לפי שלא
56 נתחלקה לשבטים.

57 **טו.** הר הבית מקדש ממנה - שאין זבין וזבות נדות ויולדות
58 [- שהן טמאות] נכנסין לשם; ומתיר להכניס המת עצמו להר
59 הבית, ואין צריך לומר טמא מת שהוא נכנס לשם.

60 **טז.** החיל מקדש ממנו - שאין גויים וטמא מת ובוועל
61 נדה נכנסים לשם.

62 **יז.** עזרת נשים מקדשת מן החיל - שאין טבול יום [טמא
63 שטבל ויטהר בלילה] נכנס לשם; ואסור זה מדבריהם [של
64 חכמים], אבל מן התורה מתיר טבול יום להכנס למחנה
65 לזוה. וטמא שנכנס לעזרת הנשים אינו חייב חטאת.

66 **יח.** עזרת ישראל מקדשת מעזרת נשים - שאין מחסר
67 כפורים [- שטורם הביא קרבנו] נכנס לשם, וטמא שנכנס
68 לה חייב פרת [- מיתה משמים עד גיל 50].

69 **יט.** עזרת כהנים מקדשת ממנה - שאין ישראל נכנסין
70 לשם אלא בשעת צרכיהם, לסמיכה [- סמיכת ידים על
71 הקורבן] ולחשיטה ולתנופה [הגבהת הקורבן].

72 **כ.** בין האולם ולמזבח מקדש ממנה - שאין בעלי מומין
73 ופרועי ראש [מגודלי שער] וקרועי בגדים נכנסין לשם.

74 **כא.** ההיכל מקדש מבין האולם ולמזבח - שאין נכנס
75 לשם אלא רחוק [- 'מקודש' בכיור ה] נדים ורגלים.

76 **כב.** בית קדש הקדשים מקדש ממנו - שאין נכנס לשם
77 אלא כהן גדול ביום הפורים בשעת העבודה.

78 **כג.** מקום שהיה בעליה [בקומה מ] על קדש הקדשים -
79 אין נכנסין לו אלא פעם אחת בשבוע [בשבוע שנים], לידע
80 מה הוא צריך לחזק בדקו [- לתקנו]. בשעת שנכנסין
81 הפנאין לבנות ולתקן בהיכל או להוציא משם את השמאה
82 - מצוה שהיה נכנסין כהנים חמימים; לא מצאו חמימים,
83 יכנסו בעלי מומין; ואם אין שם כהנים, יכנסו לזים; לא
84 מצאו לזים, יכנסו ישראל. מצוה בטהורים; לא מצאו
85 טהורים, יכנסו טמאים. טמא ובעל מום - יכנס טמא ואל
86 יכנס בעל מום, שהשמאה דחויה בצבור [שרובם טמאים].
87 וכל הנכנסין להיכל לתקן, יכנסו בתבות [שלא יביטו
88 בקודש]; אם אין שם תבות, או שאי אפשר להם שישעשו
89 בתבות - יכנסו דרך פתחים.

יום חמישי כ"ו תמוז ה'תשע"ג

פרק ח

א. שמירת המקדש מצות עשה, ואף על פי שאין שם

1 **ט.** אסור לו לאדם לעולם שיפנה [צרכיו] או יישן בין
2 מזרח למערב; ואין צריך לומר שאין קובעין בית הפסא
3 בין מזרח למערב בכל מקום, מפני שהיכל במערב.
4 לפיכך לא יפנה לא למערב, ולא למזרח שהוא כנגד
5 המערב, אלא בין צפון לדרום נפנים וישנים. וכל המטיל
6 מים [- צרכים קטנים] מן [הר] הצופים ולפנים - לא ישב
7 ופניו כלפי הקדש [המקדש], אלא יסלק המקדש לצדין
8 [ולא מול המקדש].

9 **י.** ואסור לאדם שיעשה בית תבנית [בדוגמת ומידות]
10 היכל, אכסדרה תבנית אולם, חצר כנגד העזרה, שלחן
11 כצורת השלחן, ומנורה כצורת המנורה; אבל עושה
12 מנורה של חמשה קנים, או של שמונה קנים, או מנורה
13 שאינה של מתכת, אף על פי שיש לה שבועה קנים.

14 **יא.** שלש מחנות היו ישראל במדבר - מחנה ישראל,
15 והיא ארבע מחנות [השבטים]; ומחנה לזוה, שנאמר בה:
16 "וסביב למשכן יחנו"; ומחנה שכניה, והיא מפתח חצר
17 אהל מועד ולפנים. וכנגדן לדורות - מפתח ירושלים עד
18 הר הבית, כמחנה ישראל; ומפתח הר הבית עד פתח
19 העזרה שהוא שער נקנור, כמחנה לזוה; ומפתח העזרה
20 ולפנים, מחנה שכניה. והחיל ועזרת הנשים, מעלה יתרה
21 בבית העולמים [ביהמ"ק].

22 **יב.** כל ארץ ישראל מקדשת מכל הארצות. ומה היא
23 קדשה? שמביאין [רק] ממנה [קורבן] העמר ושתי הלחם
24 [בשבועות] והכפורים - מה שאין מביאין בן משאר
25 הארצות.

26 **יג.** עשר קדשות הן בארץ ישראל, זו למעלה מזו: עירות
27 המקפות חומה [מימי יהושע בן נון] מקדשות משאר הארץ
28 - שמשלחין מתוכן את המצרעין, ואין קוברין מת בתוכן
29 עד שירצו שבועה טובי [ממוני] העיר או כל אנשי העיר;
30 ואם יצא המת חוץ לעיר, אין מחזירין אותו לתוכה אף
31 על פי שרצו כלן להחזירו.

32 **יד.** רצו בני העיר להוציא הקבר מן המדינה [- העיר],
33 מפנין אותו; וכל הקברות מפנין, חוץ מקבר נביא או
34 מלך. קבר שהקיפתו העיר [והוא קדם לעיר], בין מארבע
35 רוחותיו בין משתי רוחות זו כנגד זו - אם היה בינו ובין
36 העיר יתר מחמשים אמה לכאן וחמשים לכאן, אין מפנין
37 אותו עד שירצו כלן; פחות מכאן, מפנין אותו. ירושלים
38 מקדשת משאר העירות המקפות - שאוכלין שם קדשים
39 קלים [קורבנות] ומעשר שני לפנים מחומתה. ואלו דברים
40 שנאמרו בירושלים: אין מלינין בה המת, ואין מעבירין
41 בתוכה עצמות אדם, ואין משפירין בתוכה בתיים, ואין
42 נוהגין בה מקום לגר תושב [נכרי ששומר ד' מצוות בני נח],
43 ואין מקיימין בה קברות חוץ מקברי בית דוד וקבר חלדה
44 [הנביאה] שהיו בה מימות נביאים הראשונים, ואין נוטעין
45 בה גנות ופרדסים, ואינה נרצעת ולא נחרשת שמא תסרח
46 [מהזיבול], ואין מקיימין בה אילנות חוץ מגנת ורדים
47 שהיתה שם מימות נביאים הראשונים, ואין מקיימין בה

צב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ו תמוז - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש

מתוך מהדורת חזק

48 הממנה של מקדש, וידפק על הכהנים [הישנים] שבבית
49 המוקד, והן פותחין לו. נטל את המפתח, ופתח את
50 השער הקטן שבין בית המוקד ובין העזרה, ונכנס מבית
51 המוקד לעזרה, ונכנסו אחרי הכהנים ושתי אבוקות של
52 אור בידם, ונחלקו לשתי כתות - כת הולכת למזרח,
53 וכת הולכת למערב; והיו בודקין והולכין את כל
54 העזרה, עד שיגיעו שתי הכתות למקום בית עושי
55 [מנחת] חבתין. הגיעו - אלו ואלו אומרים: 'שלום, הכל
56 שלום', והעמידו עושי חבתין לעשות חבתין.
57 יב. כסדר הזה עושין בכל לילה, חוץ מלילי שבת - שאין
58 בידם אור, אלא בודקין בגרות הדולקין שם מערב שבת.
59 בריף רחמנא דסינן

הלכות כלי המקדש

והעובדים בו

62 יש בכללן ארבע עשרה מצוות - שש מצוות עשה,
63 ושמונה מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לעשות
64 שמן המשחה; (ב) שלא לעשות כמותו; (ג) שלא לסוף
65 ממנו; (ד) שלא לעשות כמתכנת הקטרת; (ה) שלא
66 להקטיר על מזבח הזהב חוץ מן הקטרת; (ו) לשאת
67 הארון על הכתף; (ז) שלא יסורו הבדים ממנו;
68 (ח) שיעבד הלוי במקדש; (ט) שלא יעשה אחד
69 במלאכת חבירו במקדש; (י) לקדש הכהן לעבודה;
70 (יא) שיהיו כל המשמרות שוות ברגלים; (יב) ללבש
71 בגדי כהנה לעבודה; (יג) שלא יקרע המעיל; (יד) שלא
72 יזח החשן מעל האפוד. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

פרק א

74 א. מצות עשה לעשות שמן המשחה, שיהיה מוכן
75 לדברים שצריכין משיחה בו - שנאמר: "ועשית אותו
76 שמן משחת קדש".
77 ב. וככה עשהו משה רבנו במדבר: לקח מן המר והקנמן
78 והקדה, מכל אחד משלשתן [במשקל] חמש מאות שקל
79 בשקל הקדש, ומקנה הבשם [במשקל] חמשים ומאתים;
80 וזה שנאמר בתורה: "וקנמן בשם מנחתו [במשקל]
81 חמשים ומאתים" - ששוקלין אותו בשני פעמים, חמשים
82 ומאתים בכל פעם. ושוחק כל אחד ואחד לבדו, וערב הכל,
83 ושרה אותם במים זכין ומתקין, עד שיצא כל כחן במים;
84 ונתן על המים שמן זית הין - והוא שנים עשר לג, כל לג
85 [מכיל] ארבע רביעיות; ובשל הכל על האש, עד שאבדו
86 [התאדות] המים ונשאר השמן. והניחו בכלי לדורות.
87 ג. המר - הוא הדם הצורר בחיה שבהו, הידוע לכל
88 שמתפשטין בו בני אדם בכל מקום. והקנמן - הוא העץ
89 הקא מאי הוד, שריחו טוב ומתגמרים [מתבשמים] בו בני
90 אדם. והקדה - הוא הקשט. וקנה בשם - הן הקנים הדקין

1 פחד מאויב ולא מלסטים; שאין שמירתו אלא כבוד לו;
2 אינו דומה פלטורין [ארמון] שיש עליו שומרין, לפלטורין
3 שאין עליו שומרין.
4 ב. ושמירה זו מצותה כל הלילה; והשומרים הם הכהנים
5 והלויים, שנאמר: "אתה ובניך אתה, לפני אהל העדת",
6 כלומר: אתם תהיו שומרים לו. וברי נאמר: "ושמרו את
7 משמרת אהל מועד", ונאמר: "והחנים". קדמה לפני אהל
8 מועד מזרחה משה ואהרן ובניו, שומרים משמרת המקדש".
9 ג. ואם בטלו שמירה זו עברו בלא תעשה, שנאמר:
10 "ושמרתם את משמרת הקדש", ולשון שמירה - אזרה
11 היא; הא [מכר] למדת, ששמירתו מצות עשה, ובטול
12 שמירתו בלא תעשה.
13 ד. מצות שמירתו, שיהיו הכהנים שומרים מבפנים
14 [למקדש] והלויים מבחוץ; וארבע ועשרים [משמרות של]
15 עדה [- עשרה] שומרין אותו בכל לילה תמיד בארבעה
16 ועשרים מקום - הכהנים בשלשה מקומות, והלויים
17 באחד ועשרים מקום.
18 ה. והיכן היו שומרים? כהנים היו שומרים בבית
19 אבטינס, ובבית הניצוץ, ובבית המוקד. בית אבטינס
20 ובית הניצוץ, היו עליות בנויות בצד שיערי העזרה;
21 והרובין [פרחי כהונה] היו שומרים שם. בית המוקד -
22 בארץ; וזקני בית אב של אותו היום היו ישנים שם,
23 ומפתחות העזרה בידם.
24 ו. לא היו הכהנים השומרים ישנים בבגדי כהנה, אלא
25 מקפלין אותם ומניחין אותם כנגד ראשיהן; ולובשין
26 בגדי עצמם, וישנים על הארץ, כדרך כל שומרי חצרות
27 המלכים, לא שישנו על המטות.
28 ז. ארע [טומאת] קרי לאחד מהם, הולך במסכה
29 [מחילה] שפתת הקרקע - שהמחלות הפתוחות להר
30 הבית לא נתקדשו - וטובל, וחוזר ויושב אצל אחיו
31 הכהנים עד שפותחין השערים בבקר, יוצא והולך לו.
32 ח. והיכן היו הלויים שומרים? על חמשה שיערי הר
33 הבית, ועל ארבע פנותיו מתוכו, ועל ארבע פנות העזרה
34 מבחוץ, שאסור לישוב בעזרה; ועל חמשה שיערי העזרה
35 חוץ לעזרה, שהרי הכהנים שומרים על שער המוקד
36 ועל שער הניצוץ. הרי שמונה עשר מקום.
37 ט. ועוד שומרים בלשפת הקרבן, ובלשפת הפרכת,
38 ואחורי בית הכפרת [קודש הקודשים].
39 י. ומעמידין ממנה אחד על כל המשמרות השומרים,
40 ואיש הר הבית היה נקרא; והיה מחזר על כל משמר
41 ומשמר כל הלילה, ואבוקות דולקות לפניו. וכל משמר
42 שאינו עומד ואומר: 'איש הר הבית, שלום עליך' -
43 נכר שהוא לשון, חובטו במקלו; ורשות היה לו לשרף
44 את כסותו [בגדו], עד שהיו אומרים בירושלים: 'מה קול
45 בעזרה? - קול בן לוי נלקה ובגדיו נשרפו', שישן לו
46 על משמרו.
47 יא. בשחר, קדם שיצלה עמוד השחר, סמוך לו - יבוא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ו תמוז - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש צג

מתוך מהדורת חזק

פלן - כיון שנשפשו בזה במקדש במלאכתו, נתקדשו, 48
שנאמר: "אשר ושרתו כם בקדש", בשרות הם מתקדשין. 49
יג. הכפות והקצרות שמקבלין בזה המנחות, וכן המזוקות 50
שמקבלין בזה הדם, ושאר כלי השרת - של כסף ושל זהב 51
היו; ומתקדשין על ידי שפשו, כמו שבארנו. וכלן 52
מתקדשין במלאכתן; ואם נשברו - מתיקן אותן ועושה 53
אותן כלי אחר, ואין קדשתן מסתלקת מהן לעולם. 54
יד. כלי הקדש שנשברו או שנסדקו - אין סותמין אותן, 55
אלא מתיבין אותן ועושין אותן חדשים. 56
טו. סכין שנשפוט מן הנצב [ידיה], או שנפגם - אין 57
מחזירין אותו [לידיה] ואין משחזרין אותו, אלא גוזזין 58
אותן בין הקדש והאולם לדרום, ועושין אחרים; שאין 59
[ראוי שתהיה] עניית במקום [המקדש שכולו] עשירות. 60
טז. שתי [סוגי] מדות של יבש היו במקדש - חצי 61
עשרון, ועשרון: העשרון למנחות, וחצי העשרון לחלק 62
בו מנחת כהן גדול שבכל יום. 63
יז. ושבע [סוגי] מדות של לח היו שם: הין, וחצי ההין, 64
ושלישית ההין, ורביעית ההין, ולג, וחצי לג, ורביעית. 65
ולמה היו? חצי ההין ורביעית ההין ושלישית ההין - 66
למדידת הנסכים של זבחים; ולג - למדידת שמן 67
המנחות; וחצי לג - למדידת שמן לכל גר מנחות 68
המנורה; ורביעית - לחלק בה השמן לחבתין. 69
יח. ואין לנו [במקדש] דבר [שנצרך] למדוד בו [בכלי של] 70
הין; ולמה היה שם? הואיל והיה במקדש בימי משה, 71
שמדד בו שמן לשמן המשחה. ובחצי לג שהיה במקדש, 72
היו מודדין מים למי שוטה ושמן לתודה [- קורבן תודה]; 73
ורביעית שהיתה שם, היו מודדין שמן לחם נזיר ומים 74
לטהרת מצרע. ולא מפני מעשים אלו נתקדשו [הכלים], 75
אלא מפני המלאכות של מקדש שאמרנו. 76
יט. כל [כלי] המדות האלו - קדש, ומבלי השרת; אלא 77
שמדות הלח נמשחו [בשמן המשחה] מבפנים ומבחוץ, 78
וכלי היבש לא נמשחו אלא מבפנים. לפיכך ברוצי [- 79
העודף הנשפך מכלי] מדות הלח, קדש; וברוצי מדות 80
היבש, חל. 81

פרק ב

א. הקטרת נעשית [מחדש] בכל שנה ושנה; ועשייתה 83
מצות עשה, שנאמר: "קח לך סמים". ונתפךשו בתורה 84
ארבעה מסמניה, והן: "נטף ושחלת וחלבנה ולבונה"; 85
ושאר סמניה - הלכה למשה מסיני. 86
ב. ואחד עשר סמנין נאמרו לו למשה בסיני, והן שעושין 87
אותן במשקל מכון [מדויק]; ומסיפין עמקן בלא משקל 88
[מדויק] מלח סדומית וכפת הירדן, ועשב אחד שמעלה 89
העשן; ולא היו יודעין [מכירין] אותו אלא אנשים ידועים 90
[מסוימים], והוא היה הלכה [מסורת] בידם איש מפי איש. 91
ג. וזה הוא משקל אחד עשר סמניה: נטף ושחלת 92
וחלבנה ולבונה, מפל אחד משקל שבועים מנה; והמנה 93

1 פתחן האדמים הבאים מאי הדו, וריחן טוב, והן ממני
2 בשמים שנותנין אותו הרופאים בצרי [בתרופות].
3 ד. העושה שמן המשחה כמעשה הזה וכמשקל הזה, ולא
4 הוסיף ולא גרע - במזיד, חיב כרת; ובשוגג, מביא חטאת
5 קבוצה [רגילה], שנאמר: "אשר ירקח כמהו". והוא
6 שיעשה אותו להמשח בו; אבל אם עשה להתלמד או
7 לתנו לאחרים - פטור.
8 ה. הסף [המורח] משמן המשחה [בכמות של] כזית -
9 במזיד, חיב כרת; ובשוגג, מביא חטאת קבוצה, שנאמר:
10 "ואשר יתן ממנו על זר - ונכרת". ואין חיבין אלא על
11 שמן המשחה שעשה משה - שנאמר: "ממנו", מזה
12 שנאמר בו: "שמן משחת קדש יהיה זה לי"; ומעולם לא
13 נעשה שמן המשחה אחר, חוץ ממה שעשה משה.
14 ו. אחד הסף את עצמו, ואחד הסף את אחרים - שנאמר:
15 "ואשר יתן ממנו על זר". הסף בלים, ובהמה, וגויים שהן
16 כבהמה, או שסף בו מתים - פטור, שנאמר: "על בשר
17 אדם לא יסף".
18 ז. אין מושחין ממנו לדורות אלא כהנים גדולים, ומשוח
19 מלחמה, ומלכי בית דוד בלבד; אפלו כהן בן כהן [גדול] -
20 מושחין אותו, שנאמר: "והכהן המשיח תחתיו מבניו וגו'".
21 ח. בית שני, שלא היה שם שמן המשחה - היה כהן
22 גדול מתרבה [מתמנה] בלבישת הבגדים בלבד, שהיה
23 לובש בגדי כהנה גדולה.
24 ט. כיצד מושחין את הכהן? צק את השמן על ראשו,
25 וסף ממנו על גבי עיניו כמין [צורת אות -] כף יוני כזה
26 (כ) - שנאמר: "ויצק משמן המשחה על ראש אהרן".
27 ומלכי בית דוד, מושחין אותן כמין גזר [כתור] על -
28 סביב ראשן. ולא ימשח במקומות אחרות [בגוף], ולא
29 ירבה בשמן.
30 י. הנותן משמן המשחה על גבי מלך או כהן גדול שבכור
31 נמשחו, פטור - שנאמר: "ואשר יתן ממנו על זר", ואין
32 אלו [נחשבים] זרים אצלו; אבל הסף ממנו אפלו למלך
33 וכהן גדול, חיב - שנאמר: "על בשר אדם לא יסף", כל
34 אדם במשמע. ולכן גדול שנטל שמן המשחה מראשו וסף
35 במצו [- על בטנו] - חיב כרת; והוא שישוף ממנו בכזית.
36 יא. אין מושחין את המלך אלא על גבי [סמוך ל:] מצח;
37 ואין מושחין מלך בן מלך - שהמלכות ירשה למלך
38 לעולם, שנאמר: "הוא ויבניו בקרב ישראל". ואם היתה
39 שם מחלקת - מושחין אותו כדי לסלק המחלקת ולהודיע
40 לכל שזה הוא המלך לבדו; כמו שמשחו שלמה מפני
41 מחלקת אדוניהו, ויואש מפני עתליה, ויהואחז מפני
42 יהויקים אחיו. וזה שמשח אלישע ליהוא - לא בשמן
43 המשחה משחו, אלא בשמן אפרסמון; ודבר זה מסרת
44 ביד החכמים.
45 יב. כל כלי המקדש שעשה משה במקדש - לא נתקדשו
46 אלא במשיחתו בלבד בשמן המשחה, שנאמר: "וימשחם,
47 ויקדש אתם". ודבר זה אינו נוהג לדורות; אלא הפלים

צד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ז תמוז - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש

מתוך מהדורת חזק

48 אחרת שאינה כזו, או שהקטיר עליו קטרת כזו שהתנדב
49 אותה יחיד או רבים, או הקריב עליו קרבן או הסיף נסוף
50 [ניסך משקה] - לוקה, שנאמר: "לא תעלו עליו קטרת זרה
51 ועולה ומנחה וגו'".

52 יב. בעת שמוליכין את הארון ממקום למקום, אין מוליכין
53 אותו לא על הבמה ולא על העגלות; ולפי ששכח דוד
54 ונשארו על העגלות, נפרץ פרץ בעצא [ומת]. אלא מצוה
55 לנטלו על הכתף, שנאמר: "כי עבודת הקדש עליהם, בכתף
56 ישארו".

57 יג. כשנושאים אותו על הכתף, נושאים פנים כנגד פנים,
58 ואחריהם לחוץ, ופניהם לפנים [לכיוון הארון]. ונזהרים
59 שלא ישמטו הבדים [המוטות] מן הטבעות; שהמסיר אחד
60 מן הבדים מן הטבעות - לוקה, שנאמר: "בטבעת הארון
61 יהיו הבדים, לא יסרו ממנו".

יום שישי כ"ז תמוז ה'תשע"ג

פרק ג

64 א. זרע לוי כל - מבידל לעבודת המקדש, שנאמר: "בעת
65 ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי"; ומצות עשה להיות
66 הלויים פגיוני ומוכנין לעבודת המקדש, בין רצו בין לא
67 רצו - שנאמר: "ועבד הלוי הוא". ובן לוי שקבל עליו כל
68 מצוות לזיה חוץ מאחת - אין מקבלין אותו, עד שיקבל
69 את כלן.

70 ב. עבודה שלקח היא שיהיו שומרים את המקדש, ויהיה
71 מהן שוערים לפתח שערי המקדש ולהגיד [לטגור]
72 דלתותיו; ויהיה מהן משוררין לשורר על הקרבן בכל יום,
73 שנאמר: "ושרת בשם ה' אלהיו" - אינה הוא שרות שהוא
74 בשם ה' ? הוי אומר: זו שירה. ומתי אומרים השירה ? על כל
75 עולות הצבור החובה [שחובה להקריב] ועל שלמי עצרת
76 [קרובן שבועות] - בעת נסוף היין [על המזבח]; אבל עולות
77 נדבה שמקריבין הצבור - [כשאינן יחידים שנדבו קרבנות] -
78 לקרין המזבח [שלא יהיה המזבח שומם], וכן הנסכים הבאין
79 בפני עצמן [בלי קרוב] - אין אומרים עליהן שירה.

80 ג. לוי האונן - שמת קרובו שחייב להתאבל עליו, וטרם
81 נקבר, מתר לעבד ולשורר. ואין פותחין משנים עשר לזים
82 עומדים על הדוכן [בימת השירה] בכל יום, אומרים שירה
83 על הקרבן; ומוסיפין עד לעולם. ואין אומרים שירה אלא
84 בפה, בלא כלי; שעקר השירה שהיא עבודתם - בפה.
85 ואחרים היו עומדים שם, מנגנין בכלי שיר - מהם לזים
86 ומהם ישראליים מיתסין המשיאין [בנותיהן] לפניהן
87 [לכוהנים, מפני יחוסן]; שאין עולה על הדוכן אלא מיתס.
88 ואין אלו המשוררים על פי הפלים עולין [נחשבים] למגן
89 השנים עשר.

90 ד. ובמה הם מנגנין? בנבלים וחלילים וכן נזירות וקצירות
91 והצלצל [מצלתיים]. ואין פותחין משני נבלים, ולא
92 מוסיפין על ששה; ואין פותחין משני חלילים, ולא

1 [משקלן]; מאה דינרין. ומר קציעה ושבילת נרד וכו',
2 מכל אחד ששה עשר מנה; קשט, שנים עשר מנה; קנמון,
3 תשע מנים; קלופה, שלש מנים. משקל הכל, שלש מאות
4 ושמונה ושישים מנה. שותקין הכל הדק; ומוסיפין לה
5 רבע הקב מלח סדומית, וכפת הירדן, ומעלה עשן כל
6 שהוא - [מעט]. ומקטיר ממנה בכל יום על מזבח הזהב
7 מנה - שלש מאות חמשה ושישים יום, כנגד [מספר] ימות
8 החמה. והשלש מנים הנשארות - שותק אותן ערב יום
9 הכפורים דקה מן הדקה, עד שמוציא ממנה מלא חפניו,
10 להקטיר ביום הכפורים. והנשאור - הוא מותר הקטרת
11 שאמרנו בשקלים - [בהלכות שקלים].

12 ד. "נטף" האמור בתורה, הוא עצי הקטף שיוצא מהן
13 הצרי [שרף]; והשחלת, היא הצפרן שנותנין בני אדם
14 במגמרות [בשמים]; והחלבנה, כמו דבש שחר, וריחו
15 קשה [חזק], והוא שרף אילנות בערי יין. וזה הוא שמתן
16 בלשון ערבי: עוד בלסאן, ואצ'פאר טיב, ומיעה, ולבן,
17 ומסך, וקציעה, וסנבל אלנאדרין, וזעפראן, וקסט, ועוד,
18 וקשר סליכ'ה, וענבר.

19 ה. כיצד מפטמין [וכותשין] את הקטרת? מביא תשעת
20 קבין בורית פרשינה [מין סבון], ושרף [משפשוף] בה את
21 הצפרן; ואחר כך שורה את הצפרן באחד ועשרים קב של
22 יין חזק ביותר; ואחר כך שותק כל אחד ואחד מן הסמנין
23 בפני עצמו הדק, וכשהוא שותק אומר: 'היטב הדק, הדק
24 היטב', כל זמן ששותק; ומערב הכל.

25 ו. וכל מעשיה בקדש בתוך העזרה, ומשל הקדש - בכלי
26 שרת; והמפטם את הקטרת מן החלין, פסולה.

27 ז. פעמים בשנה היו מחרירין אותה למכתשת [כלי
28 הכתישה]. בימות החמה היו מפזרין אותה כדי שלא
29 תתעפש, ובימות הגשמים צוברין [אוספים] אותה כדי שלא
30 יפוג ריחה.

31 ח. נתן לתוכה דבש כל שהוא, פסלה; חסר אחד מסמניה
32 - חייב מיתה, שהרי נעשית קטרת זרה. פטמה מעט מעט
33 [מכל מין] במתכנתה [לפי יחס המשקל הכללי], בשירה -
34 אפלו פטם פס [חצי מנה] בשחירת ופרס בין הערבים.

35 ט. העושה קטרת מן אחד עשר סמנין אלו, לפי משקלות
36 אלו, כדי להריח בה, ואף על פי שלא הרים - חייב כרת על
37 עשייתה, אם עשה במזיד; ובשוגג, מביא חטאת קבועה
38 [רגילה]. אף על פי שלא עשה המשקל כלו, אלא חציו או
39 שלישו, הואיל ועשה לפי משקלות אלו, חייב - שנאמר:
40 "במתכנתה לא תעשו: איש אשר יעשה כמוה להריח בה -
41 ונכרת מעמיו".

42 י. עשה להתלמד [להתאמן] בה או למסרה לצבור - פטור;
43 הריח בה ולא עשה - אינו חייב כרת, אלא דינו כדן הנהנה
44 מן הקדש; לא חובה תורה כרת, אלא לעושה במתכנתה
45 להריח בה.

46 יא. מזבח הזהב שבהיכל - עליו מקטירין הקטרת בכל
47 יום. ואין מקריבין עליו דבר אחר. ואם הקטיר עליו קטרת

פרק ד

48

א. הפהנים הקדלו מכלל הלויים לעבודת הקרבנות, שגאמר: "ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים"; ומצות עשה היא להקדיל הפהנים וילקדשם ולהכניסם לקרבן - שגאמר: "וקדשתו, כי את לחם אלהיך הוא מקריב".
ב. וצריך כל אדם מישאאל לנהג בו כבוד הרבה, ולהקדים אותן לכל דבר שבקדשה, לפתח [לקרוא בתורה] ראשון, ולקרן [לפני ואחרי המזון] ראשון, ולטל מנה [בסעודה] יפה ראשון.
ג. משה רבנו חלק הפהנים לשמונה משמרות, ארבעה מאלעזר וארבעה מאיתמר; וכן היו עד שמואל הנביא. ובימי שמואל, חלקם הוא ודוד המלך לארבעה ועשרים משמר; ועל כל משמר ומשמר ראש אחד ממה. ועולין לירושלים לעבודה, משמר בכל שבת [שבוע]. ומיום השבת ליום השבת הן מתחלפין - משמר יוצא, ומשמר שהוא אחריו נכנס, עד שיגמרו; וחורין חלילה.
ד. ומצות עשה להיות כל המשמרות שנים ברגלים [בחגים]; וכל שיבוא מן הפהנים ברגל ורצה לעבד - עובד וחולק עמהם, ואין אומרין לו: 'לך עד שיגיע משמרך', שגאמר: "וכי יבוא הלוי מאחד שעריך, ושרת".
ה. כמה דברים אמורים? בקרבנות הרגלים, ובחלוק לחם הפנים, ובחלוק שתי הלחם של עצרת [שבועות]. אבל נדרים ונדבות ותמידין - אין מקריב אותן ואפלו ברגל אלא משמר שזמנו קבוע [נשתורו השבוע], שגאמר: "חלק כחלק יאכלו, לבד ממקריביו על האבות" - חלק כחלק יאכלו בקרבנות הצבור, ואינם חלק כחלק בשאר הדברים, שכבר חלקו אותם האבות, וקבעו אותן כל משמר ומשמר בשבתו.
ו. וכן עבודת לחם הפנים - במשמר שזמנו קבוע; אבל עבודת שתי הלחם [בשבועות] - בכל המשמרות. ומנין שאינו מדבר אלא ברגלים? שגאמר: "מאחד שעריך, מפל ישראל" - בשעה שפל ישראל באין בשער אחד. ומנין שאינו מדבר אלא בפהנים? שגאמר: "חלק כחלק יאכלו", ואין שם מתנות להאכל אלא לפהנים בלבד.
ז. וכן כהן שהיה לו קרבן - הרי זה בא למקדש ומקריבו בכל יום שירצה, שגאמר: "ובא בכל אות נפשו ושרת"; ואפלו חטאתו ואשמו, הוא מקריב ומכפר על ידי עצמו; והעור של קרבנו, שלו. ואם רצה לתן את קרבנו לכל כהן שירצה להקריבו, נותן; ועור הקרבן ועבודתו, לאותו כהן בלבד שנתן לו.
ח. היה כהן בעל הקרבן בעל מום - נותן קרבנו לאנשי משמר, והעור שלהן. היה זקן או חולה שכול לעבד על ידי הדחק [במאמץ מיוחד] - נותן קרבנו לכל כהן שירצה, והעור והעבודה לאנשי משמר; ואם אינו יכול לעבד כלל, הרי הקרבן נאכל לאנשי משמר.
ט. היה טמא בקרבנות הצבור, וכל הפהנים טמאים - כשרוב הציבור טמאים, מקריבים בטומאה - נותנו לבצעלי

מוסיפין על שנים עשר; ואין פותחין משתי חצוצרות, ולא מוסיפין על מאה ועשרים; ואין פותחין מתשעה כנורות, ומוסיפין עד לעולם; והצלצל - אחד בלבד.
ה. בימי המועדות פלן ובראשי חדשים, היו הפהנים תוקעים בחצוצרות בשעת הקרבן, והלויים אומרין שירה - שגאמר: "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשכם - ותקעתם בחצוצרות". החצוצרת היתה נעשית מן העשת [גוש] של כסף. עשה אותה מן הגרזטאות [שברים] של כסף, לשירה; משאר מיני מתכות, פסולה. והחלילים שהיו מנגנין בהן - היה אבוב [קנה החליל] שלהן של [מ: קנה, מפני שקולו ערב; ולא היה מחלק [מסיים] אלא באבוב יחיד, מפני שהוא מחלק יפה [כשהסיום באחד].
ו. בשנים עשר יום בשנה החליל מכה - מכה באצבעו על החליל להנעים קולו; לפני המזבח - בשחיטת פסח ראשון, ובשחיטת פסח שני, וביום טוב הראשון של פסח, וביום טוב הראשון של עצרת, ובשמונת ימי החג. וחליל זה דוחה את השבת, מפני שהוא חליל של קרבן, וחליל של קרבן עבודה הוא, ודוחה את השבת.
ז. אין בן לוי נכנס לעזרה לעבודתו, עד שילמדוהו חמש שנים תחלה, שגאמר: "זאת אשר ללויים: מכן חמש ועשרים שנה", וכתיב אחד אומר: "מכן שלשים שנה" - הא כיצד? חמש לתלמוד. ואינו נכנס לעבודה עד שיגדיל ויהיה איש - שגאמר: "איש איש על עבודתו".
ח. זה שגאמר בתורה: "וימכן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה" - אינו אלא בזמן שהיו נושאים המקדש במקום למקום, ואינה מצוה הנוהגת לדורות. אבל לדורות - אין הלוי נפסל בשנים ולא במומין אלא בקול - כשיחקלקל קולו מרב הזקנה, ופסל לעבודתו במקדש. ויראה לי, שאינו נפסל אלא לומר שירה, אבל יהיה מן השוערים.
ט. שמואל הרוצה [הנביא] ודוד המלך חלקו הלויים לעשרים וארבעה משמרות; ועובד משמר בכל שבת [שבוע]. וכל אנשי המשמר, מחלק אותם ראש המשמר לבתי אבות; וכל יום יום מימי השבת, עובדים בו אנשים ידועים [מסומנים לאותו יום]. וראשי האבות מחלקין אלו העובדים ביום שלהם, איש איש על עבודתו. וכל הלויים מזהרין [אסורין] על עבודת המזבח, שגאמר: "אף אל כלי הקדש ואל המזבח לא יקרב, ולא ימתו" - לא יקרב לעבודה, אבל לגע מתרין.
י. וכשם שהלויים מזהרין שלא לעבד עבודת הפהנים - כך הפהנים מזהרין שלא לעבד עבודת הלויים, שגאמר: "גם הם גם אתם". וכן הלויים עצמם מזהרין שלא יעשה אחד מלאכת חבור, שלא יסיע המשורר לשוער, ולא השוער למשורר - שגאמר: "איש איש על עבודתו ועל משאו".
יא. לויים שעבדו עבודת הפהנים, או שסיע לוי במקלכה שאינה מלאכתו - חביבין מיתח בידי שמם, שגאמר: "ולא ימתו"; אבל כהן שעבד עבודת לוי - אינו במיתה, אלא בלא תעשה.

למרבח בגדים, ומרבח בגדים העומד לשרת קודם למשוח
שעבר [ממשרתו] מחמת [טומאת] קרי, והעובר מחמת קרי
קודם לעובר מחמת [שנהיה לו] מום, והעובר מחמת מום
קודם לכהן משוח [ממונה לו]: מלחמה, ומשוח מלחמה
קדם לסגן, וסגן קודם לקתיקול [מנהל כללי], וקתיקול
קודם לאמריאל [אחראי], ואמריאל קודם לגזבר, וגזבר
קודם לראש המשמר [שבועי], וראש המשמר קודם לראש
בית אב [משמרת יום], וראש בית אב קודם לכהן הדייט
משאר הכהנים. נמצאו הכהנים תמיד שמונה מעלות, זו
למעלה מזו.

כ. כשימות המלך, או כהן גדול, או אחד משאר הממנים
- מעמידין תחתיו בנו או הראוי לירשו, וכל הקודם בנהלה
[יורשה] קודם לשורות [לחפיד] המות, והוא שיהיה
ממלא מקומו בחכמה, או ביראה [יראת שמים] אף על
פי שאינו כמותו בחכמה, שנאמר במלך: "הוא ובניו
בקרוב ישראל", מלמד שהמלכות ירשה; והוא הדין לכל
שררה שבקרב ישראל - שהזוכה לה, זוכה לעצמו ולזרעו.
כא. משוח מלחמה - אין בנו מתמנה תחתיו לעולם, אלא
הרי בנו כשאר הכהנים; אם נמשח למלחמה, נמשח; ואם
לא נמשח, לא נמשח. וכשהכהן משוח מלחמה משמש
במקדש, משמש בארבעה כלים [בגדים] כשאר הכהנים.
מעלין משררה לשררה שהיא גדולה ממנה, ואין מורידין
אותו לשררה שהיא למטה ממנה - שמעלין בקדש, ולא
מורידין לעולם משררה שהיא בקרב ישראל אלא אם בן
סרח [חטא].

כב. וכהן גדול שעבר עברה שחיב עליה מלקות - מלקין
אותו בבית דין של שלשה כשאר מחיבי מלקות, וחוזר
לגדלו.

פרק ה

א. כהן גדול - צריך שיהיה גדול מכל אחיו הכהנים
בנאי, בלח, בעשר, בחכמה, ובמראה [חו והוד]. אם אין
לו ממוז - כל הכהנים נותנין לו משלחן פל אחד ואחד
לפי עשרו, עד שיעשיר יותר מעשיר שבכלם.

ב. ואין אחד מכל אלו מעבב [מונע מכהונתו], אלא כל
זה למצוה; אבל אם נתרבה [נתמנה בלי הנ"ל] - מכל
מקום, נתרבה.

ג. וחיב כהן גדול לנהוג כבוד בעצמו, ולא יקל עצמו
[בקלות ראש] עם שאר העם; ולא יראו אותו ערם, ולא
בבית הכסא, ולא במרחץ, ולא כשהוא מסתפר - שנאמר:
"הגדול מאחיו", מלמד שנוהגין בו גדולה יתרה. רצה הוא
שירחצו אחרים עמו, הרשות בידו.

ד. לא יכנס לבית המשתה, ולא לסעודות של רבים, אפלו
הם של מצוה. אבל הולך הוא, אם רצה, לבית האבל.
וכשהוא הולך, אינו הולך בערבוניא עם שאר הכהנים,
אלא הכהנים מסבכין [מקיפין] אותו, וחולקין לו כבוד;
והסגן ממעצו [עומד] בינו לבין העם, והסגן ומשוח שעבר

מומין טהורים שבאותו משמר; ועורו ועבודתו, לאנשי
משמר הטמאים.

י. היה הקרבן של כהן גדול, והיה אוגן [שמת קרובו
שחיב להתאבל עליו, וטרם נקבר] - נותנו לכל כהן שירצה,
ועורו ועבודתו לאנשי משמר; כהן שכהן גדול האוגן ראוי
לעבודה, כמו שיתבאר - הרי זה עושה שליח לקרבנו.
יא. כל ראש משמר ומשמר, מחלק משמרו לבתי אבות
[משמורות], עד שיהיה כל בית אב ואנשי עובד ביום אחד
מיום השבת [השבוע], והאחר ביום של אחריו, וכן עד
האחרון. וכל בית אב ואב, ראש אחד ממנה עליו.

יב. וממנין כהן גדול, הוא ראש לכל הכהנים; ומושחין
אותו בשמן המשתה, ומלבישין אותו בגדי כהנה גדולה,
שנאמר: "והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק וגו'". ואם אין
שם שמן המשתה - מרבין [ממנים] אותו בכגרי כהנה
גדולה בלבד, שנאמר: "אשר יוצק על ראשו שמן
המשתה, ומלא את ידו ללבש את הבגדים" - כשם
שמתרבה [מתמנה] בשמן המשתה, כך מתרבה בכגדים.

יג. כיצד מרבין אותו בכגדים? לובש שמונה בגדים
ופושטן, וחוזר ולובשן למחר, שבעת ימים יום אחר יום
- שנאמר: "שבעת ימים ילבשם הכהן תחתיו"; וכשם
שרבוי בגדים שבעה - כך משיחה בשמן שבעה, יום אחר
יום. ואם עבד קדם שיתרבה בכגדים כל שבעה, או קדם
שימשח כל שבעה - עבודתו כשרה; הואיל ונתרבה או
נמשח פעם אחת, נעשה כהן גדול לכל דבר.

יד. אין [הבדל] בין כהן משוח בשמן המשתה למרבח
בגדים, אלא פר [לקרבן] שמביא כהן המשח את שג
באחת מן המצוות שחיב עליהן חטאת, שנאמר: "אם
הכהן המשח יחטא וגו'"; אבל לשאר הדברים - שוין הן.
טו. אין מעמידין [ממנין] כהן גדול, אלא בית דין של
שבעים ואחד. ואין מושחין אותו אלא ביום, שנאמר: "ביום
המשח אותו"; וכן אם נתרבה בכגדים בלבד, אין מרבין
אותו אלא ביום. ואין ממנין שני כהנים גדולים כאחת.

טז. וממנין כהן אחר, [ש]: יהיה לכהן גדול כמו המשנה
למלך, והוא הנקרא 'סגן', והוא הנקרא 'ממנה'. ויהיה
עומד לימין כהן גדול תמיד, וזה כבוד הוא לו [לכהן
הגדול]. וכל הכהנים מתחת יד הסגן.

יז. ועוד ממנין קתיקולין [מנהל כללי], להיותן לסגן כמו
הסגן לכהן גדול; ואין פחות משנים. וממנין אמרפולין
[אחראים], אין פחות משבעה; ומפתחות העזרה בידם -
רצה האחד לפתח, אינו יכול עד שיתכנסו כל האמרפולין
ויפתחו.

יח. וממנין גזברין מפתח יד האמרפולין, ואין פותחין
משלשה גזברין; והגזברין - הן שגובין ההקדשות
[תרומות], ופודין [מוכרין] את הנפקה [הראוי למכירה]
מהן, ומוציאין אותן [משתמשים בהן] לדברים הראויין
להוצאה [לשימוש].

יט. כהן גדול המשוח [שנמשח בשמן] קודם [להצילן]

יג. בזמן שרוצה כהן גדול להקריב, היה עולה בכבש
והסגן מימינו; עלה למחצית הכבש, תפסו הסגן בימינו
והעלהו, והושיט לו הכהן שהוא מוליך את ראש העולה
האברים שבידו, וסומך [ידיו] עליהן וזורקן לאש.
יד. וכך היו מושיטין לו שאר האברים: כל אחד ואחד
נותן אברים שבידו לראשון, והראשון נותן לכהן גדול,
והוא סומך [ידיו] וזורק לאש. ואם רצה לסמך בלבד,
ויהיה אחד זורק לאש - עושה. ואין שם סמיכה על
האברים אלא לכהן גדול בלבד, מפני כבודו; אלא כל
הסמיכות - על בעלי חיים הן.
טו. כשיגדיל הכהן ויעשה איש [בן יג] - הרי הוא פשוט
לעבודה; אבל אחיו הכהנים לא היו מניחין אותו לעבד
במקדש עד שיהיה בן עשרים שנה. ואינו נכנס לעזרה
לעבודה תחלה, אלא בשעה שהלויים אומרים שירה.
טז. אין הכהן עובד תחלה, וכן כהן גדול אינו עובד
תחלה, עד שיביא [מנחה] עשירית האיפה משלו ועובדה
בידו, שנאמר: "זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה'
ביום המשח אותו". ואם עבד קדם שיביא עשירית
האיפה, וכן כהן גדול שעבד בכהנה גדולה קדם שיביא
עשירית האיפה - עבודתו כשרה.
יז. כהן שלא עבד עדין מימי שמונו אותו כהן גדול - הרי
זה מביא עשירית האיפה ועובדה בידו תחלה כשאר חנוף
כל כהן הקדוש [העובד לראשונה], ואחר כך מקריב עשירית
האיפה שניה, שהיא חנוף כהן גדול, ואחר כך מקריב
עשירית האיפה שלישית, שהיא חבתי כהן גדול שמקריב
בכל יום, כמו שיתבאר; ומעשה שלשון שוה הוא.

יום ש"ק כ"ח תמוז ה'תשע"ג

פרק ו

א. אי אפשר שיהיה קרבנו של אדם קרב, והוא אינו עומד
על גביו [לדין]; וקרבנות הצבור, הן קרבן של כל ישראל,
ואי אפשר שיהיו כל ישראל עומדין בעזרה בשעת קרבן.
לפיכך תקנו נביאים הראשונים, שיבררו מישראל כשרים
ויראי חטא, יהיו שלוחי כל ישראל לעמוד על הקרבנות;
והן הנקראין 'אנשי מעמד'. וחלקו אותם עשרים וארבעה
מעמדות, כמנזן משמרות כהנה ולויה. ועל כל מעמד
ומעמד, אחד מהם כמנה על כלם; והוא הנקרא 'ראש
המעמד'.
ב. בכל שבת ושבת [שבוע], מתקבצין אנשי מעמד של
אותה שבת; מי שהיה מהן בירושלים או קרוב לה, נכנסין
למקדש עם משמר כהנה ולויה של אותה שבת; והרחוקים
של אותו מעמד, בינן שהגיע מעמד שלהן, היו מתקבצין
לבית הכנסת שבמקומן.
ג. ומה הן עושין אלו שמתקבצין, בין בירושלים בין
בבתי כנסיות? מתעניין בשני בשבת [יום ב'] שלהן,

1 [שעבד תקופה במקום הכהן גדול] מימינו, וראש בית אב
2 והאבלים וכל העם משמאלו. ואומר לאבלים: 'תנחמו';
3 והן מכבדין אותו כפי כחן.
4 ה. מת לו מת - אינו יוצא אחריו, ואינו יוצא מפתח ביתו
5 או מן המקדש; וכל העם באים לנחמו לביתו. והוא עומד
6 בשורה [להתנחם], וסגן מימינו וראש בית אב משמאלו;
7 ואומרים לו: 'אנו כפרתך', והוא אומר להן: 'תתברכו מן
8 השמים'.
9 ו. כשמכריז [מאכילין] אותו [משל אחרים] - כל העם
10 מסבין על הארץ, והוא מסב על הספסל. ואינו קורע על
11 מתו כשאר הכהנים, שנאמר: "ויבגדיו לא יפרים"; ואם
12 קרע, לוקה. אבל קורע הוא מלמטה כנגד רגליו. ואינו
13 מרבה פרע [שער מגודל] לעולם, שנאמר: "את ראשו
14 לא יפרע" - ואפלו בעת שלא יכנס למקדש; אלא מספר
15 מערב שבת לערב שבת. ואינו מספר בתער [סכין] אלא
16 בזוג [מספרים], ראש שורה זו בעקר [בתחילת] זו, עד
17 שיבא קאלו הוא צמח כאחד - שנאמר: "ראשם לא
18 יגלחו, ופרע לא ישלחו; כסום יכסמו את ראשיהם".
19 ז. ובית יהיה לו מוכן במקדש, והיא הנקראת 'לשבת כהן
20 גדול'. וכבודו ותפארתו שיהיה יושב במקדש כל היום,
21 ולא יצא אלא לביתו בלבד בלילה, או שעה אחת או
22 שתיים ביום. ויהיה ביתו בירושלים, ואינו זו משם.
23 ח. וכהן גדול דן, ודנין אותו, ומעידין עליו; ואין דנין
24 אותו דיני נפשות אלא בבית דין הגדול בלבד, שנאמר:
25 "כל הדבר הגדול יביאו אליך".
26 ט. היה יודע עדות - אינו חייב להעידה, ואפלו בבית דין
27 הגדול; שזה אינו כבוד לו שילך ויעיד. ואם היתה עדות
28 למלך ישראל - הרי זה הולך לבית דין הגדול ומעיד לו.
29 י. וכבר בארנו בספר חמישי, שהוא אסור [להתחתן]
30 באלמנה, ומצוה על התולה. ואינו נושא שתי נשים, ואם
31 נשא שתיים - אינו יכול לעבד ביום הצום [כיפור] עד
32 שיגרש. וחולץ [לאשת אחיו שמת בלא בנים], וחולצים
33 לאשתו, ומבימין [מת בלא בנים, אחיו נושא] את אשתו.
34 ואם גרש אשה, מתרת להנשא לשאר העם.
35 יא. בזמן שכהן גדול נכנס להשתחוות, שלשה
36 אוזנין בו: אחד בימינו, ואחד בשמאלו, ואחד באבנים
37 טובות של אפוד מאחוריו; ויכנס להיכל וישתחוה. וכיון
38 שישמע הסגן קול רגליו של כהן גדול שהוא יוצא, מגביה
39 לו את הפרכת [בפתח ההיכל]; ואחר שיצא, יכנסו אחיו
40 הכהנים וישתחוו ויצאו.
41 יב. בכל יום שירצה להקטיר הקטרת, מקטיר. ונוטל חלק
42 בראש בקדשי המקדש כלם. כיצד? כשירצה, אומר: 'זו
43 החטאת שלי, וזה האשם שלי'; ואינו עובד בפני [על פי
44 גורל], אלא כל עת שירצה להקריב, מקריב כל מה
45 שירצה. והרי הוא בקדשי הגבול [תרומות ומעשרות]
46 כשאר הכהנים.

השומרים, רביעי על המשוררים, חמישי על הצלצל עם
שאר כלי שיר, ששי על הפנסות, שביעי על הקנים, שמיני
על החותמות, תשיעי על הנסכים, עשירי על החולים,
אחד עשר על המים, שנים עשר על מעשה לחם הפנים,
שלושה עשר על מעשה הקטרת, ארבעה עשר על מעשה
הפרוכות, חמשה עשר על מעשה בגדי כהנה גדולה.
ב. כל אחד ואחד מממנים אלו - תחת ידו אנשים הרבה,
כדי להכין את המלאכה שהוא ממנה עליה. זה שעל
הזמנים - הוא משמר את הזמנים, הוא ואנשיו: כיון
שיגיע עת הקרבן, מכריז הוא או אחד מאנשיו ואומר:
'עמדו כהנים לעבודה, ולזים לדוכן, וישראל למעמד'!
וכיון שישמע קולו, יבוא כל אחד למלאכתו.
ג. זה שעל נעילת השערים - על פיו נועלין, ועל פיו
פותחין. ואין התוקעין [בחצוצרות] תוקעין בכל יום
לפתיחת השערים, אלא ברשותו; ובכל יום תוקעין במקדש
שלוש תקיעות לפתיחת שערים, תקיעה תרועה תקיעה.
ד. זה שעל השומרים - הוא איש הר הבית שמסבב
[ומפקח] על הלזים בכל לילה; וכל מי שישן על משמרתו
- מלקין אותו במקלות, ושורפין את כסותו.
ה. זה שעל המשוררים - הוא בוגר בכל יום המשוררים
שעומדים על הדוכן לומר שירה בפה, ועל פיו תוקעין
[בחצוצרות] על הקרבנות. אין פותחין במקדש מאחת
ועשרים תקיעה בכל יום - שלש לפתיחת שערים, ותשע
לתמיד של שחר [הקרבן הראשון], ותשע לתמיד של בין
הערבים [הקרבן האחרון]. ויום שיש בו קרבן מוסף,
מוסיפין תשע על קרבן מוסף; ואם חל ראש חדש או יום
טוב להיות בשבת, או שחל ראש השנה להיות בשבת
שיש שם שלשה [קרבנות] מוספין - אין תוקעין לכל מוסף
ומוסף בפני עצמו, אלא תוקעין תשע בכלד לכל המוספין.
ו. בערב שבת מוסיפין שש - שלש להבטיל את העם מן
המלאכה, ושלש להבדיל בין קדש לחל. ובגל [בחג]
מוסיפין שלש לפתיחת שער התחתון, והוא שער עזרת
נשים, ושלש לפתיחת שער העליון, שהוא שער ניקור.
ולמה נקרא שמו 'שער העליון'? לפי שהוא למעלה מעזרת
נשים. וכן תוקעין שלש למלוי המים שמנסכין [על המזבח]
בבג, ואין תוקעין למלוי המים בשבת [של סוכות];
ותוקעין שלש על גבי המזבח בשעה שמנסכין המים. וכל
התוקעין שתוקעין על הקרבנות, מתחת יד זה שעל
המשוררים ובכרשותו; וכל אלו התקיעות, בחצוצרות הן.
ז. זה שעל הצלצל [מצלתיים] - הוא המעמיד כל
המשוררים על פי כלי השיר ששועדין את [מלווי] את
שירת [הלזים, כמו שבארנו].
ח. זה שעל הפנסות [גוללות] - הוא מפסיד בין הכהנים
בכל יום, עד שיהיה כל איש ואיש עושה מלאכתו שזכה
בה בפסיד; וארבעה פעמים היו מפסידין בכל יום. ובהלכות
תמידין אבאר ביצד מפיסין.
ט. הממנה שעל הקנים [קני עופות] - הוא שפוסקין

ובשלישי וברביעי ובחמישי. אבל בערב שבת לא היו
מתעניין, מפני כבוד השבת; ובאחד בשבת אינן מתעניין,
כדי שלא יצאו מענג שבת לצום.
ד. ובכל יום ויום משבת שהיא מעמדן, מתפללין ארבע
תפלות: שחרית ומנחה ונעילה, ועוד מוסיפין תפלה
אחרת בין שחרית ומנחה, והיא יתרה [נוספת] להן.
ונושאין הכהנים פניהן במעמד שלשה פעמים בכל יום -
בשחרית, ובתפלה זו היתרה, ובנעילה. וקוראין בספר
תורה שלשה אנשים, פעמים בכל יום: בשחרית, ובתפלה
זו היתרה שמוסיפין; אבל במנחה לא היו קוראין בספר,
אלא על פה, בקוראין את שמע [פרשת 'שמע ישראל'].
ולא היו מתקבצין לתפלת מנחה בערב שבת, מפני שהן
טרויין לשבת.
ה. וקבוצן לכל תפלה מארבע תפלות אלו, ועמידתן שם
לתפלה ולתחנה ולבקשה ולקרות בתורה - נקרא 'מעמד'.
ו. ובמה היו קוראין? במעשה בראשית. ביום הראשון
קוראין "בראשית" ו"יהי רקיע"; בשני, "יהי רקיע"
ו"קו המים"; בשלישי, "קו המים" ו"יהי מאורות";
ברביעי, "יהי מאורות" ו"ישרצו"; בחמישי, "ישרצו"
ו"תוצא הארץ"; בששי, "תוצא הארץ" ו"יובלו".
ז. פרשה גדולה קוראין אותה בשנים [העולים לתורה],
וקטנה קורא אותה אחד; ושתי פרשיות שקוראין שחרית
- הם שחזורין וקוראין אותן בתפלה השניה בספר
[תורה], וחזורין וקוראין אותן על פה במנחה.
ח. שמונת ימי חגכה - לא היו אנשי מעמד עושין מעמד
בשחרית. ובכל יום שיש בו קרבן מוסף - לא היה בו
מעמד לא בתפלה שניה שלהם ולא במנחה, אלא בשחרית
ובנעילה בכלד. וכל יום שהיה בו קרבן העצים [יבואר
בהמשך] - לא היה בו מעמד בנעילה, אלא בשחרית
ובתפלה שניה ובמנחה.
ט. ומה הוא קרבן העצים? זמן קבוע היה למשפחות
לצאת ליצרים להביא עצים למערכה [למזבח], ויום שיגיע
לבני משפחה זו להביא העצים, מקריבין עולות גדבה;
וזה הוא קרבן העצים. והיה להן כמו יום טוב, ואסורין
בו בספד ותענית, ואסורין במלאכה.
י. אפלו יחיד שהתנדב עצים או גזרים למערכה - אסור
באותו היום בספד ובתענית ובעשיית מלאכה; ודבר זה
מנהג.
יא. אנשי מעמד אסורין מלספור ומלכבס כל השבת
שלהן; ובחמישי מתירין מפני כבוד השבת. ומפני מה
אסרו עליהן לספור ולכבס? כדי שלא ינסו למעמדן כשהן
מגולין, אלא יספורו ויכבסו מקדם.

פרק ז

א. חמשה עשר ממנין היו במקדש, וכן ממנים לעולם על
כל דבר ודבר מחמשה עשר דבר אלו ממנה אחד; ואלו
הן: אחד על הזמנים, שני על נעילת שערים, שלישי על

הקדש וקדש הקדשים. וחוטא הפורכות כפולין [שזורים] 48
ששה ששה [כל חוט משה חוטים]. וארבעה מינין היו 49
בה: שש, ויתכלת, וארגמן, ותולעת שני; וכל אחד מהם 50
כפול [שזור מ:] ששה, הרי עשרים וארבעה חוטיין. וטפח 51
היה עבירה, ועל שבעים ושנים נירין [חוטים] היתה נארגת; 52
אך ארבעים, ורחבה עשרים. 53
יז. ושלש עשרה פרוכות היו במקדש שני - שבע על 54
שבעה שצרי העזרה, ואחת על פתחו של אולם, ואחת על 55
פתחו של היכל, ושתיים לדביר [קודש הקודשים] בינו ובין 56
הקדש, ושתיים כנגדן בעליה [בעלית הגג]. 57
יח. פרכת שנטמאת בולד השמאה [טומאה מגזרת 58
חכמים] - מטבילין אותה בפנים [בעזרה] ומכניסין אותה 59
מיד, לפי שאינה צריכה הערב שמש [להמתין לערב 60
להטהר]. ושנטמאת באב השמאה - מטבילין אותה 61
מבחוץ [לעזרה] ושוחטין אותה בחיל [חוץ לעזרה], מפני 62
שהיא צריכה הערב שמש. ואם היתה חדשה - שוחטין 63
אותה על גב האצטבה [קורות אבן בהר הבית], כדי שיראו 64
העם את מלאכתה שהיא נאה. 65
יט. וכל הכלים שהיו במקדש, היו להם שניים ושלישיים 66
- שאם ישמאו הראשונים, יביאו השניים תחתיהם. 67
כ. זה הממנה על מעשה בגדי כהנה - עוסק בהכנת בגדי 68
כהנים הדיוטות ובגדי כהן גדול, ובאריגתן; ומתחת ידו 69
נעשה הכל. ולשכה היתה לו במקדש. 70

פרק ח

א. בגדי כהנה, שלשה מינים: בגדי כהן הדיוט, ובגדי 72
זקב, ובגדי לכן. בגדי כהן הדיוט - הם ארבעה כלים 73
[בגדים]: כתנת, ומכנסים, ואבנט, ומגבעת; וארבעתם של 74
פשתן, לבנים, וחוטין כפול [ארוג מ:] ששה [חוטים]; 75
והאבנט לבדו רקום בצמר. 76
ב. בגדי זקב - הן בגדי כהן גדול, והם שמונה כלים: 77
הארבעה של כל כהן, ומעיל, ואפוד, וחשן וציץ. ואבנט 78
של כהן גדול - מעשה רקם [ריקמה] הוא, ואינו דומה 79
במעשיו לאבנט כהן הדיוט. ומגבעת האמורה באהרן, 80
היא המגבעת האמורה בבגדיו, אלא שבהן גדול צונף בה 81
כמו שלופף על השכר [ככריכת תחבושת], ובגדיו צונפין 82
בה ככובע; ולפיכך נקראת 'מגבעת'. 83
ג. בגדי לכן - הן ארבעה כלים שמשמש בהן כהן גדול 84
ביום הכפורים: כתנת, ומכנסים, ואבנט, ומגבעת. 85
וארבעתם לבנים, וחוטין כפול ששה, ומן הפשתן לבדו 86
הם. ושתי כתנות אחרות יהיו לכהן גדול ביום הכפורים 87
- אחת לובשה בשחר, ואחת בין הערבים. ושתייהן [נקנין] 88
בשלישים מנה משל הקדש. ואם רצה להוסיף [הכהן 89
הגדול] - מוסיף משלו; ומקדיש התוספת, ואחר כך עושה 90
בה הכתנת. 91
ד. בגדי כהנה - מצותם שהיו חדשים נאים ומשלשלים 92
[ארוכים], כדרך בגדי הגדולים, שנאמר: "לכבוד 93

1 [מסכמים] עמו שימכר הקנים לקרבנות, כך וכך בסלע.
2 וכל מי שהוא חוב תורים או בני יונה, יביא דמיהן
3 למקדש, וזה הממנה נותן הקנים לבעלי הקרבן, ועושה
4 חשבון עם הגזברין ונותנין לו. משלשים יום לשלשים יום
5 פוסקין עמו השער [מסכמים את המחיר]. ואם הולו
6 הקנים, מספק [מוכר] כשער הול; ואם הוקרו, מספק כמו
7 שפסקו עמו; שיד הקדש על העליונה. וכל קן שנמצא
8 פסול או שנפסל קדם שיקרב - נותן אחר תחתיו.
9 י. זה שעל החותמות [פתקאות] - הוא שמקבל דמי
10 נסכים ממחירי נסכים, ונותן להם חותמות; וזה שעל
11 הנסכים - הוא שמוכר הנסכים.
12 יא. כיצד? ארבעה חותמות היו במקדש: האחד כתוב
13 עליו 'עגל', והשני כתוב עליו 'זכר', והשלישי כתוב עליו
14 'גדי', והרביעי כתוב עליו 'חוטא'.
15 יב. כל מי שביא קרבנותיו למקדש - נותן דמי הנסכים
16 לזה הממנה על החותמות, ונותן לו חותמות כמנין
17 הקרבנות שלו. ואם היה מצרע עשיר, נותן לו חותם אחד
18 שכתוב עליו 'חוטא'; והלה הולף בחותמות שבידו לזה
19 הממנה על הנסכים, ונותן לו נסכים כמנין החותמות וכמו
20 שכתוב בהן. ולערב באים זה אצל זה; זה מוציא את
21 החותמות, ומקבל כנגדן מעות. אם הותירו [ונותרו] הפעולות
22 [יותר מהמכירות], הותירו להקדש; ואם פחתו, ישלם זה
23 שעל החותמות מביטו. מי שאבד חותמו, ממתינין לו עד
24 הערב; אם מצאו בפעולת יתר כדי חותם ששוען, נותנין
25 לו; ואם לאו, אין נותנין לו. ושם כל היום [תאריך] כתוב
26 על החותם, מפני הרמאין - שלא ישקא החותם אצלו עד
27 שיקרו [יתייקרו] הנסכים.
28 יג. משלשים יום לשלשים יום פוסקין שער [קובעין את
29 מחיר] היין והסלת עם הממנה על הנסכים. אם הוקרו
30 נסכים, מספק להן כמו שפסקו עמו; ואם הולו, מספק
31 להן כשער הול. והשכר שמשפך הקדש בשערים אלו
32 - הוא הנקרא 'מותר נסכים', ולוקחין [קונים] בו עולות
33 לקיץ המזבח. ואין מקצין את המזבח בעולות העוף,
34 שאין בקרבנות הצבור עוף.
35 יד. הכהנים - מפני שהן עומדין על הרצפה תמיד,
36 ואוכלין בשר הרבה, ואין עליהן בגדים בשעת העבודה
37 אלא חלוק אחד - הן חולין במעיהן; לפיכך מצמידין
38 ממנה אחד שהיה מבקר אותם, ומרפא כל תחלואיהם,
39 ועוסק בהם תמיד, הוא ואנשיו שתחת ידו.
40 טו. וכן ממנין אחר להיות חופר בורות ושיחין [תעלות],
41 ומתקן הבורות של רבים - כדי שהיה הפנים מצויין
42 בירושלים לכל אדם מיושביה ולכל עולי וגלים. ואחד
43 ממנה על כל אומי לחם הפנים, והוא מתקן כל מלאכתו.
44 ואחד ממנה על כל אומי הקטרת, והוא מתקן מלאכתה.
45 טז. זה שעל הפרוכות - ממנה על כל אורגי הפרוכות
46 והרוקמין בהן, שהיו מוכנות להיכל ולשערים. ושתי
47 פרוכות היו עושין בכל שנה ושנה, [בשביל] להבדיל בין

38 בשעת העבודה.
39 יב. אין הפהנים לובשין לעבודה אלא [בגדים מ:] צמר
40 ופשתים בלבד.
41 יג. וכל מקום שנאמר בתורה "שש" או "בד", הוא
42 הפשתים והוא הבוץ. והכלת האמורה בכל מקום, הוא
43 הצמר הצבוע כעצם השמים, שהוא פתוף [מעורב] מן הכחל
44 [גוני הכחול]; והארגמן, הוא הצמר הצבוע אדם; ותולעת
45 שני, הוא הצמר הצבוע תולעת [גרגירים אדומים מאד].
46 יד. כל מקום שנאמר בתורה "שש" או "שש משור",
47 צריך שיהיה חוט כפול ששה. ומקום שנאמר "בד" -
48 אם היה חוט אחד לבדו, כשר; ומצוה מן המבחר שיהיה
49 כפול ששה. ומקום שנאמר בו "משור" בלבד - צריך
50 שיהיה חוטן כפול שמונה.
51 טו. כל מקום שנאמר בתורה "מעשה רקם" - הוא
52 שתהינה הצורות הנעשות באריג נראין מצד אחד בפני
53 האריג בלבד; ו"מעשה חשב" - הוא שתהיה הצורה
54 נראית משני צדדין, פנים ואחור.
55 טז. וכיצד מעשה הבגדים? הכתנת, בין של כהן גדול
56 בין של כהן הדיוט - משבצת היתה, שהיא בתים בתים
57 באריגתה, כמו בית הכוסות [כגומות גדולות], כמו
58 שעושין האורגין בבגדים הקשים. ובית יד [שרוול] שלה
59 נארג בפני עצמו, ומחברין אותו עם גוף הכתנת בתפירה.
60 יז. ארף הכתנת - עד למעלה מן העקב. וארף בית יד
61 שלה - עד פס [כף] יד; ורחבו - ברחב היד.
62 יח. המכנסים, בין של כהן גדול בין של כהן הדיוט -
63 הם ממתנים ועד ירכים, שהוא למעלה מן הטבור קרוב
64 מן הלב, עד סוף הירך שהיא הארפקה [ברך]. ושנצים
65 [רצועות] יש להן; ואין להן לא בית הנקב [חור קדמין]
66 ולא בית [נרתיק] הערוה, אלא מקפין כמין כיס.
67 יט. המצנפת של כהן גדול או הדיוט - ארפה שש עשרה
68 אמה. והאבנט - רחבו כמו שלש אצבעות, וארכו שתיים
69 ושלשים אמה; מקיפו ומחזירו, כרך על גבי כרך. ובגדי
70 כהנה בלן - אין עושין אותן מעשה מחט [בתפירה], אלא
71 מעשה אורג [באריגה]. שנאמר: "מעשה ארג".

1 ולתפארת". היו מטשטשין [בטיט], או מקרעין, או ארפין
2 יתר על מדתו, או קצרים פחות ממדתו, או שסלקן
3 [כיוצאם] באבנט, ועבד - עבודתו פסולה; היו משחקין
4 [ישנים], או שהיו ארפים וסלקן באבנט עד שנעשו
5 כמדתו, ועבד - עבודתו כשרה.
6 ה. כל בגד מבגדי כהנה שנעשה צואי [מלובלך] - אין
7 מלבנין אותו ואין מכבסין אותו, אלא מניחין אותו
8 לפתילות, ולובש חדישים. ובגדי כהן גדול שכלו, גוזזין
9 אותן. ובגדי לכן שעובד בהן ביום הצום, אינו עובד בהן
10 פעם שניה לעולם, אלא נגזזין במקום שיפשט אותם שם,
11 שנאמר: "והניחם שם"; והם אסורין בהנהיה.
12 ו. מכנסים כהנים הדיוטים שכלו ואבנטיהם - היו עושין
13 מהן פתילות, ומדליקין בהן במקדש בשמחת בית
14 השואבה; וכתנות כהנים הדיוטים שכלו - היו עושין מהן
15 פתילות למנורה תמיד [מנורת המקדש].
16 ז. כל בגדי כהנים, אינן באין אלא משל צבור; ויחיד
17 שהתנדב בגד מבגדי כהנה - מוסרו לצבור, ומתן. וכן כלי
18 השרת ועצי המערכה שמסרן יחיד לצבור, הרי הן לשרין.
19 אף כל קרבנות הצבור שהתנדב אותן יחיד משלו, כשרים;
20 ובלבד שימסרם לצבור.
21 ח. בגדי כהנים הדיוטות, היו עושין מהן מחלצות [ד'
22 בגדי כהונה] רבות [לעת הצורך]. וששה ותשעים חלון היו
23 במקדש להניח בהן הבגדים, ארבעה חלונות לכל משמר;
24 ושם כל משמר כתוב על חלונותיו, וכלן סתומות.
25 וכשיפנסו אנשי משמר לעבודה בשבת שלהן, פותחין
26 חלונותיהן כל ימי שבתן ונוטלין הפלים; וכשיצאו,
27 מחזירין הבגדים לחלונותם וסותמין.
28 ט. ולמה עשו ארבעה חלונות לכל משמר? לפי שלא
29 יהיו הפלים מצרפבין, אלא כל המכנסים בחלון אחד,
30 וכתוב עליהם 'מכנסים'; כל האבנטים בחלון אחד, וכתוב
31 עליהם 'אבנט'; וכן המצנפות כלן בחלון אחד, והכתנות כלן
32 בחלון אחד.
33 י. כהן גדול מניח בגדי זהב בלשפה שלו בליה, או בעת
34 שיצא מן המקדש.
35 יא. בגדי כהנה, מתן להנות בהן; לפיכך לובש אותן
36 ביום עבודתו, אפלו שלא בשעת עבודה; חוץ מן האבנט
37 - מפני שהוא שעטנז, אסור לכהן הדיוט ללבושו אלא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ב כ"ח תמוז ה'תשע"ג

77 בשעריך מעשר דגנך. . ונדרך אשר תדר" - מפי
78 השמועה [מסורת ממושה רבינו] למדו, שזו אזהרה לאוכל
79 בשר העולה.
80 ב. והחלב של עולה, ובשרה, והסלת וזיזין והשמן של
81 נסכיה - חמשתן מצטרפין לכזית.
82 ג. וכן האוכל כזית מכל האמורין [אברים] - בין לפני
83 זריקה בין לאחר זריקה, בין כהן בין ישראל - לוקה,

יום ראשון כ"ב תמוז ה'תשע"ג

הלכות מעשה הקרבנות

פרק יא

75 א. כל האוכל כזית מבשר העולה - בין לפני זריקת דמה,
76 בין לאחר זריקת דמה - לוקה, שנאמר: "לא תוכל לאכל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני כ"ג תמוז - ספר עבודה - הלכות מעשה הקרבנות קא

מתוך מהדורת חזק

עצמן ואינן באות משום [בתור] נסכים - מהן מנחת צבור, 45
ומהן מנחת יחיד. 46
ב. וכל המנחות סלת חטים, חוץ ממנחת שוטה ועמר 47
התנופה [קרוב העומר] שהן מן השעורים. 48
ג. שלש מנחות לצבור: עמר התנופה - והוא קרב 49
למזבח, כמו שיתבאר. ושתי הלחם שמביאין ביום עצרת 50
[שבועות] - ואלו נקראו 'מנחה', ואינן קרבין לגבי 51
המזבח, והן חמץ, ועליהן נאמר: "קרבן ראשית תקריבו 52
אותם לה', ואל המזבח לא יעלו". והמנחה השלישית - 53
הוא לחם הפנים שעושין בכל שבת, ואינו קרב לגבי 54
המזבח, אלא פלו נאכל לכהנים, כמו שיתבאר. 55
ד. ותשע מנחות ליחיד, וכלן קרבין למזבח; ואלו הן: 56
(א) מנחת חטא - והיא המנחה שמקריב העני, כשיתחייב 57
חטאת ולא תגיע ידו [- שאין ביכולתו לקנות מהיקר יותר]. 58
(ב) מנחת שוטה - והיא מנחת הקנאות, שכבר נתפרשו 59
מעשיה בתורה. (ג) המנחה שמקריב כל כהן תחלה 60
כשיכנס לעבודה, שמקריב אותה בידי; והיא הנקראת 61
'מנחת חנוף'. (ד) המנחה שמקריב כהן גדול בכל יום, 62
והיא הנקראת 'מנחת חבתין'. (ה) מנחת הסלת, והיא באה 63
בגדר ונדבה. (ו) מנחת מחבת, והיא באה בגדר ונדבה. 64
(ז) מנחת המרחשת [טיגון עמוק]. והיא באה בגדר ונדבה. 65
(ח) מנחת מאפה תנור חלות, והיא באה בגדר ונדבה. 66
(ט) מנחת רקיקין [חלות רכות ודקות]. והיא באה בגדר 67
ונדבה. 68
ה. כל המנחות הקרבות לגבי המזבח - אין כל אחת מהן 69
פחותה מעשרון, ומעוטו [- כשחסר מעט] מעכב את פלו; 70
וחמש מנחות הבאות בגדר ונדבה - יש לו להתנדב ולגדר 71
מהן כל שירצה, אפלו אלף עשרון. אבל מנחת העמר, 72
ומנחת חטא, ומנחת קנאות, ומנחת חנוף, והחבתין - כל 73
אחת מהן עשרון אחד, לא פחות ולא יותר. 74
ו. כל המנחות הקרבות לגבי המזבח - טעונות [חייבות] 75
ב: [הנשה במערב בגדר חדה של קרן דרומית מערבית, 76
ואינן טעונות תנופה; חוץ ממנחת שוטה ועמר התנופה - 77
ששתיהן טעונות תנופה והנשה]. 78
ז. כל המנחות הקרבות לגבי המזבח, טעונות שמן 79
ולבונה - לג שמן לכל עשרון, וקמץ לבונה לכל מנחה, 80
בין שהיתה עשרון אחד בין שהיתה ששים עשרון, שאין 81
מביאין בכלי אחד יתר על ששים עשרון, כמו שיתבאר; 82
חוץ ממנחת קנאות ומנחת חטא, שנאמר: "לא ישים 83
עליה שמן, ולא יתן עליה לבונה". 84
ח. נתן והקריב - לוקה על השמן בפני עצמו ועל הלבונה 85
בפני עצמה; נתן פלי שיש בו שמן או לבונה על גביה - 86
אינו עובר ולא פסל. מנחת חנוף והחבתין - מוסיף לכל 87
אחת מהן שמן, כמו שיתבאר. 88
ט. כל המנחות הקרבות לגבי המזבח נקמצות [נוטל מהן] 89
קומץ, מקטירין הקמץ פלו על גבי המזבח, והשאר נאכל 90

שהאמורין כליל למזבח ככל העולה, והרי נאמר במנחת 1
כהנים: "כליל תהיה, לא תאכל" - כל שהוא כליל למזבח 2
אכילתו בלא תעשה, ולוקין עליו בכזית. וכן כל האוכל 3
כזית מבשר חטאות הנשפרות - לוקה, שנאמר: "וכל 4
חטאת אשר יקבא מדמה אל אהל מועד . לא תאכל, 5
באש תשרף". 6
ד. כל האוכל כזית מבשר הקדשים, אפלו קדשים קלים, 7
קדם זריקת דמים - לוקה, שנאמר: "לא תוכל לאכל 8
בשעריך מעשר דגנך . ונדבתיד"; כלומר, לא תוכל לאכל 9
נדבתיד בשעריך, קדם שזורקין דמן בשערי המקום [- 10
לה']. מפי השמועה למדו, שזו אזהרה לאוכל תודה או 11
שקלים קדם זריקת דמים; והוא הדין לשאר הקדשים, בין 12
קלים בין חמורים. וששה דברים שבתורה, שהם החלב 13
והבשר והסלת והשמן והזיין והלחם - כלן מצטרפין לכזית. 14
ה. כל האוכל כזית מבשר קדשי קדשים חוץ לעזרה - 15
לוקה, שנאמר: "לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך 16
ותירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך"; מפי השמועה למדו, 17
שזו אזהרה לאוכל מבשר חטאות ואשמות חוץ לעזרה; 18
והוא הדין לאוכל קדשים קלים חוץ לירושלים שהוא לוקה 19
- שחומת ירושלים לקדשים קלים, כחומת העזרה לקדשי 20
קדשים. ואחד בשר חטאת ואשם, או שירי מנחות. 21
ו. בשר קדשי קדשים שיצא חוץ לחומת העזרה, ובשר 22
קדשים קלים שיצא חוץ לחומת ירושלים - נפסל, ונאסר 23
לעולם. ואף על פי שחזר למקומו, אסור לאכלו; והאוכל 24
ממנו כזית - לוקה, שנאמר: "ובשר בשדה טרפה לא 25
תאכלו", ביון שיצא בשר חוץ למחיצתו - נעשה בטרפה, 26
כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות. 27
ז. נכנס בשר קדשים קלים להיכל - הרי זה כשר. 28
ח. זר שאכל כזית מבשר קדשי קדשים בעזרה אחר 29
זריקת דמים - לוקה, שנאמר: "ואכלו אותם אשר פפר 30
בהם . וזר לא יאכל" - במקום שהכהן אוכל, ובעת 31
שזרואי לאכל - אם אכלו שם הזר, לוקה. אבל אם אכל 32
הזר בשר קדשי קדשים בחוץ - לוקה משום אכלם בחוץ, 33
לא משום זר שאכל קדש, שהרי אינם ראויין שם לכהנים. 34
וכן אם אכלם בעזרה קדם זריקה - לוקה משום אוכל קדם 35
זריקה בלבד, לא משום זרות. 36
ט. זר שאכל כזית מחטאת העוף - לוקה שמים: אחת 37
משום זר שאכל את הקדש, ואחת משום אוכל נבלה; 38
שכל מלוכה [- שחיטה מיוחדת בעוף] נבלה היא, 39
וכשהתרה - לכהנים התרה, לא לזרים. והרי הן שני 40
אסורין הבאין באחד, כמו שבארנו. 41

יום שני כ"ג תמוז ה'תשע"ג

פרק יב

א. המנחות, הן מן הקרבנות; והמנחות הבאות בפני

קב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ג' כ"ד תמוז - ספר עבודה - הלכות מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת חזק

נפסלה קדם שתתחמץ; ואם גבלה בשמן של נסכים - מי פרות הן, ואינן מחמיצין.
כ. החטים של מנחות - אין לותתין אותן [שורין במים להפריד פטולתן], שמא יחמיצו; שהרי בחוץ לותתין אותן, ואין הכל זריזין לשמרן. אבל מנחת העמר - הואיל והיא של צבור, לותתין אותה; שהרי הצבור זריזין הן, ומשמרין אותה [שלא תחמיץ].
כא. כל המנחות הנאפות - נלושות בפושרין, ומשמרין שלא יחמיצו; הואיל ולישתן ואפיתן בפנים בעצרה, אנשי פנים זריזין הן.
כב. ובמקום שמבשלין קדשי קדשים - שם אופין את המנחות, שנאמר: "זה המקום אשר יבשלו שם הכהנים את האשם ואת החטאת ואשר יאפו את המנחה וגו'".
כג. כל המנחות - טחיתן והקדחתן [בנפה] בחוץ, ולישתן ועריכתן ואפיתן בפנים; וכל מצשיהן כשרים בנר, עד שיבואו לבית הקמיצה. ומחבת ומרחשת [מין מחבת] היו בעצרה; ושתייהם מכלי השרת, ומקדשין [את הניתן בהן]. ותנור של מקדש, של מחבת הנה.

יום ג' כ"ד תמוז ה'תשע"ג

פרק יג

א. מצות עשה לעשות כל מנחה כמנחתה האמורה בתורה.
ב. וכיצד עשית חבתי כהן גדול? מביא עשרון שלם, וחוצהו בחצי עשרון שבמקדש - שאף על פי שהיא קרבה חציין, אינה מתקדשת לחציין; ומביא עמה שלשת לגין שמן - שנאמר: "בשמן תעשה", להוסיף לה שמן כנספי הפכש. ובולל הסלת בשמן, וחולט [שורה] אותה ברותחין, ולש מפל חצי עשרון שש חלות; נמצאו שתיים עשרה חלות.
ג. ואחת אחת היו נעשות. וכיצד עושה? מחלק השלשת לגין ברביעית שבמקדש, רביעית לכל חלה; ואופה החלה מעט, ואחר כך קולה אותה על המחבת בשאר רביעית השמן שלה. ואינו מבשלה הרבה - שנאמר: "תפיני", בין בשל ונא [מבושל מעט].
ד. ואחר כך חולק כל חלה וחלה לשנים באמד [נע"פ הערכה - בידן] - כדי שיקריב החצי בבקר והחצי בערב; ולוקח החציים, וכופל כל אחד מהן לשנים, ופותת עד שתמצא כל פתיחה כפולה לשנים. ומקריב החציין עם חצי קמץ לבונה בבקר, והחצי הנשאר עם חצי קמץ לבונה בערב. ואם היתה מנחת חנוף - אינו חוצה, אלא מקריבה פלה כאחת עם קמץ לבונה. ושתייהן כליל לאשים.
ה. מנחת הסלת כיצד היתה נעשית? מביא עשרון סלת או כמה עשרונות כפי נדרו, ושמן הראוי לה; ומודד בעשרון של מקדש, ונותן שמן בכלי, ואחר כך נותן עליו

לכהנים; חוץ ממנחת זכרי כהנה - שאינה נקמצת, אלא מקטירין אותה פלה, שנאמר: "וכל מנחת כהן וגו'". הנה למדת, שמנחת חנוף, והחבתין, וכהן שהביא מנחת חוטא או מנחת נדבה - כלן נשרפות על גבי המזבח, ואינן נקמצות.
י. הכהנת - מנחתה נקמצת כמנחת ישראל, ושיריה נאכלין.
יא. ולדות שנתערבו, והרי כל אחד מהן ספק כהן - מנחתם נקמצת כמנחת ישראל, ואינה נאכלת כמנחת כהנים. כיצד עושים? הקמץ קרב בפני עצמו, והשירים מתפזרין על בית הדשן [מקום האפר, ואינם קרבים].
יב. כל הנשואות לכהנים, בין כהנת בין ישראלית - אין שירי מנחותיהן נאכלים, מפני חלק הפעל [ומנחת כהן קריבה כולה], ואינה פלה לאשים [למזבח], מפני חלק האשה [שרק מנחת כהן קריבה כולה]; אלא הקמץ קרב לעצמו, והשירים מתפזרין על בית הדשן. הקמיצה - בכל מקום בעצרה; ואם קמץ בהיכל, פשרה.
יג. ומקדשין מנחה בכלי [אפילו] שעל גבי קרקע, וקומצין מפלי שעל גבי קרקע; ואין מקדשין הקמץ בכלי שעל גבי קרקע. ומאימתי יתרו השירים באכילה? משציצת האור [האש] ברב הקמץ.
יד. כל המנחות הקרבות לגבי המזבח - מצה; וכן שירי המנחות שאוכלין הכהנים - אף על פי שהם מתרין לאכל אותן בכל מאכל, ובדבש - אין אוכלין אותה קמץ, שנאמר: "לא תאפה קמץ, חלקם" - אפלו חלקם לא יחמיצו. ואם הקמץ שיריה, לוקה; והמחמץ אחר המחמץ [לש בחימוץ ואחר אפה ביחמוץ], חייב. ולוקין על כל עשיה ועשיה שבה.
טו. כיצד? לשה קמץ, או ערבה [לישה נוספת] קמץ, או קטפה [הרטיבה] קמץ, או אפדה קמץ - לוקה, שנאמר: "לא תעשה קמץ", ונאמר: "לא תאפה קמץ" - לחייב על כל מעשה ומעשה יחידי שבה. עשה קמץ מתחלה ועד סוף - לוקה על כל מעשה מהן.
טז. הניח שאור [חומר התפחה] על גבי העפה, והלף וישיב לו, ונתחמצה מאליה - לוקה, שהנחת השאור הוא המעשה.
יז. תבל השירים בקצח [כמין כמון] או בשמשמין ובכל מיני תבלין ושמן - פשר; מצה היא, אלא שנקראת 'מצה מתבלת'.
יח. המחמץ מנחה פסולה - פטור, שנאמר: "אשר תקריבו לה' לא תעשה קמץ" - הכשרה לה, לא הפסולה. חמצה כשהיא פשרה, ויצאת לחוץ, וחזר וחמצה אחר שנפסלה ביציאתה - אינו לוקה [על חימוץ שני]; חמצה בראשו של מזבח - אינו לוקה, שנאמר: "אשר תקריבו לה'", וכבר קרבה זו, והיא פשרה.
יט. המחמץ לחם הפנים - לוקה, שנאמר: "כל המנחה".
כ. אכל מנחת נסכים אין בה מלקות, שאם גבלה במים - הרי

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ד' כ"ה תמוז - ספר עבודה - הלכות מעשה הקרבנות קג

מתוך מהדורת חזק

47 ואם מנחת כהנים היא - אינו קומץ, אלא נותן מלח על
48 בלה, ומשליך הכל על גבי האש.
49 יג. כיצד קומצין מנחות הנקמצות? כדרך שקומץ כל
50 אדם: פושט פס [כף] ידו, וקומץ [סוגר]. קמץ בראשי
51 אצבעותיו או מן הצדדין - לא יקטיר; ואם הקטיר,
52 הורצה [התקבל]. ואם הוסיף בקמץ, כגון שהרחיק
53 אצבעותיו וקמץ - הרי זה פסול.
54 יד. אין [מידת ה] קמץ פחות מכשני זיתים; ומקצת
55 הקמץ מעכב את כלו. והקמץ והלבונה מעכבין זה את זה.
56 הסלת והשמן מעכבין זה את זה. ומקצת השמן מעכב את
57 כלו - אין פחות מלג לעשרון, כמו שבארנו.

יום ד' כ"ה תמוז ה'תשע"ג

פרק יד

59 א. מתנדב אדם ונדר עולה ושלמים, וכל מין שיצא
60 מחמשה מיני מנחות הבאות בנדר ונדבה; ומתנדב או
61 נדר מנחה ממנחות נסכים לבדה, אינה מין משלשת מיני
62 מנחות נסכים שבארנו. ומתנדב או נדר יין בפני עצמו,
63 או שמן בפני עצמו, או לבונה בפני עצמה או עצים
64 למערכה [למזבח] - מפני שהן כקרבן, שנאמר: "ולקרבן
65 העצים".
66 ב. שנים מתנדבין או נודרין קרבן אחד, עולה או שלמים;
67 אפלו פרידה [יחידה] אחת של תורים או בני יונה, מביאין
68 אותה בשתפנות. אבל המנחה אינה באה בשתפנות. ודברים
69 אלו דברי קבלה [ממשה מסיני] הן.
70 ג. הניח מנחה לשני בניו, ונת - הרי אלו מביאין אותה.
71 ד. אינה הוא נדר, ואינו היא נדבה? האומר: 'הרי עלי
72 עולה', או 'הרי עלי שלמים', או 'הרי עלי מנחה', או 'הרי
73 דמי בהמה זו עלי עולה' או 'שלמים' - זה הוא הנדר;
74 אבל האומר: 'בהמה זו' או 'דמי בהמה זו עולה' או
75 'שלמים', או 'הרי העשרון הזה מנחה' - זה היא נדבה.
76 ה. מה בין נדרים לנדבות? שהנדר - אם הפריש קרבנו
77 ואבד או נגנב, חייב באחריותו עד שיקריב כמו שנדר;
78 והמתנדב ואמר 'זו' - אם מת או נגנב, אינו חייב
79 באחריותו.
80 ו. האומר: 'דמי שור זה עלי עולה, ודמי בית זה עלי
81 קרבן', ונת השור ונפל הבית - חייב לשלם; אומר: 'הרי
82 עלי עולה על מנת שלא אתחייב באחריותה' - אינו חייב
83 באחריותה.
84 ז. כבר בארנו שהעושה בית חוץ למקדש להקריב בו
85 קרבנות - אינו כבית עבודה וזה. והאומר: 'הרי עלי עולה
86 על מנת שאקריבנה במקדש', והקריבה בבית זה - לא
87 יצא. 'שאקריבנה בבית זה' - אם הקריבה במקדש, יצא.
88 הקריבה באותו הבית, יצא - הרי הוא כמי שנדר עולה
89 על מנת שלא יהיה חייב באחריותה. ופנשו כרת על
90

1 את הסלת, ואחר כך נותן שמן אחר על הסלת, וכולל
2 הסלת בו; ואחר כך נותנה בכלי שרת, וצק לתוכה שמן.
3 ושמן שנתן תחלה, עם שמן הכלילה, עם השמן שיוצק -
4 הכל לג לעשרון. ונותן עליה לבונתה.
5 ו. מנחת המזבח והמרחשת [מין מחבת] כיצד? נותן
6 השמן בכלי, ונותן עליו הסלת, ונותן על הסלת שמן אחר,
7 וכולל הסלת; ואחר כך לשה בפושרין, ואופה אותה
8 במחבת או במרחשת כמו שנדר; ופותת אותה פתים -
9 לפתיתים], ונותנה בכלי שרת, ויוצק עליה שאר השמן,
10 ונותן עליה לבונתה.
11 ז. מה בין מחבת למרחשת? מרחשת - יש לה שפה,
12 והבצק שאופין אותו עליה רך, שהרי יש לה שפה ואינו
13 יוצא; ומחבת - אין לה שפה, והבצק שאופין אותו כה
14 קשה, כדי שלא יצא מכאן ומכאן.
15 ח. מנחת מאפה תנור כיצד? אם חלות היא - בולל הסלת
16 בשמן, ולש בפושרין, ואופה, ופותת, ונותן בכלי שרת,
17 ונותן עליה לבונתה; ואין בה יציקת שמן, שנאמר:
18 "חלות מצת בלולת בשמן". ואם רקיין [חלות דקות
19 ורכות] היא - לשין את הסלת בפושרין, ומושח את
20 הרקיין בשמן, שנאמר: "ורקיין מצות משחים בשמן";
21 ויגאח לי, שאחר אפיה מושח אותם.
22 ט. וכיצד מושחן? מביא לג שמן לכל עשרון, ומושחן
23 וחוזר ומושחן עד שיקלה כל השמן שבלג.
24 י. כל ארבע מנחות אלו האפיות - כשאופין אותן, אופין
25 כל עשרון עשר חלות; ואם רבה בחלות או חסר, כשרה.
26 וכיצד פותתין אותן? כופל החלה לשנים, והשנים
27 לארבעה, ומבדיל [חותך]; ואם היתה המנחה של זכרי
28 כהנה [שכולה למזבח], אינו מבדיל; ופותת. וכלן
29 פתיתתן פתיתים, ואם הגדיל הפתיתין או הקטינן, כשרה.
30 יא. לא בלל, לא פתת, לא הגיש [המנחה לקרן המזבח],
31 לא משח את הרקיין - כשרה; לא נאמרו כל הדברים
32 האלו אלא למצוה, שכך היא מצוה.
33 יב. סדר הבאת המנחה כיצד? מביא אדם סלת מתוך
34 ביתו בקלות [כלים] של כסף ושל זהב או של שאר מיני
35 מתכות - כלי שהוא ראוי [להיות] לכלי שרת. ואם היתה
36 מנחת הסלת - נותנה לכלי שרת, ומקדשה בכלי שרת;
37 ואם היתה מן המנחות הנאפות - אופה אותה שם
38 במקדש, ופותת כמו שבארנו, ונותן הפתיתין לכלי שרת.
39 ונותן עליה שמנה ולבונתה, ומוליכה אצל כהן; והכהן
40 מוליכה אצל המזבח, ומגישתה בקרן דרומית מערבית כנגד
41 חדה של קרן, וידו. ומסלק את כל לבונתה לצד אחד,
42 וקומץ ממקום שנתרבה שמנה, שנאמר: "מסלתה
43 ומשמנה". ונותן הקמץ לכלי שרת, ומקדשו בכלי שרת;
44 וקמץ שחלקו בשני כלים, אינו קדוש. וחוזר ומלקט את
45 כל לבונתה, ונותנה על הקמץ שבכלי, ומעלה אותו על
46 גבי המזבח, ומולחו, ונותנו על גבי האש כמלי שרת.

קד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ה' כ"ו תמוז - ספר עבודה - הלכות מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת חזק

48 עובר בלא תעשה, עד שיעברו עליו רגלי השנה בלה. ואין
49 לזקין על לאו זה, לפי שאין בו מעשה.
50 יד. הקדיש בהמה למזבח, ועברו עליו שני רגלים ונפל
51 בה מום ופדיה על בהמה אחרת - אינו עובר בלא תעשה
52 עד שיעברו על האחרת שלש רגלים. ואחד האיש ואחד
53 האשה, עוברת בכל [- לא] תאחר; אבל היורש אינו עובר
54 בכל תאחר.
55 טו. כל הקרבנות שעברו עליהן שלשה רגלים - לא
56 נפסלו, אלא מקריבין וכשרים; ובכל יום יום אחר השלש
57 רגלים הוא עובר בלא תאחר, ובית דין מצוין לעשותו
58 מיד, עד שיקריב קרבנותיו ברגל שפגע בו תחלה.
59 טז. אף על פי שנגאמר: ["יקריב"] "לרצונו", כופין אותו
60 עד שיאמר 'רוצה אני'. בין שגדר ולא הפריש [בהמה],
61 בין שהפריש ולא הקריב - כופין אותו עד שיקריב.
62 יז. כל חבי עולות ושלמים, ממשיכין אותן; אף על פי
63 שאין מתכפר לו עד שירצה, שנגאמר: "לרצונו" - כופין
64 אותו עד שיאמר 'רוצה אני'. אבל חבי חטאות ואשמות,
65 אין ממשיכין אותן; הואיל והם מעכבי כפרה, אין
66 חוששין להם שפא יפגעו וישהו קרבנותיהם; חוץ
67 מחטאת נזיר, הואיל ואינה מעכבת אותו מלשחות יין -
68 שפא יאחר אותה, לפיכך ממשיכין אותו עליה.

יום ה' כ"ו תמוז ה'תשע"ג

פרק טו

71 א. האומר: 'ולדה של זו עולה', והיא [- אמה] - 'שלמים'
72 - דבריו קמיין. 'היא שלמים, וולדה עולה' - אם לכה
73 נתפנה, דבריו קמיין; ואם אחר שגמר בלבו [- שהתכוון]
74 והוציא בשפתיו שתהיה שלמים, חזר בו ואמר 'ולדה
75 עולה' - אף על פי שחזר בו בתוך כדי דבור [- מיד], הרי
76 ולדה שלמים; שאין חזרה בהקדש, ואפלו בתוך כדי
77 דבור.
78 ב. האומר: 'דה של זו עולה', או 'רגלה של זו עולה' -
79 תפטר לחבי עולות, ודמיה [הכסף ממכירתה] חלין חוץ
80 מדמי אותן האברים; והוא [בתנאי]: 'שהיה זה המקריב
81 עולה שקנה אותה, נדר עולה בדם קצובים' [- ובהמה זו
82 שווה כפי נדרו]. האומר: 'לבה' או 'ראשה של זו עולה'
83 - הואיל והקדיש דבר שהנשמה תלויה בו, הרי בלה
84 עולה; הקדיש אבר אחד מן העוף, הרי זה ספק אם
85 נתקדש בלו או לא נתקדש.
86 ג. האומר: 'בהמה זו, חצינה עולה וחצינה שלמים' -
87 קדשה; ואינה קרבה, אלא תרעה עד שיפיל בה מום,
88 ותפטר, ויביא בחצי דמיה עולה, ובחצי דמיה שלמים.
89 היה מחבי חטאת, ואמר: 'חצינה חטאת וחצינה עולה' או
90 'שלמים', או שאמר 'חצינה עולה' או 'שלמים', וחצינה
91 חטאת' - הרי היא תמות, כמו שיתבאר בחטאות המתות.
92 ד. בהמת השתפין שהקדיש אחד מהם חצינה שלו, וחזר

1 העלימה בחוץ. וכן אם אמר: 'הריני נזיר על מנת שאגלה
2 בבית זה' - אם גלח שם, יצא; הרי הוא כמי שנדר לצער
3 עצמו, והרי צער עצמו; ואינה נזירות.
4 ח. חטאת ואשם אינן באין אלא על חטא, ואינן באין
5 בנדר ונדבה. האומר: 'הרי עלי חטאת' או 'אשם', או
6 שאמר: 'הרי זו חטאת' או 'אשם' - לא אמר כלום. היה
7 מחבי חטאת או אשם, ואמר: 'הרי זו לחטאתי' או
8 'לאשמי', או 'הרי המעות האלו לחטאתי' או 'לאשמי' -
9 דבריו קמיין.
10 ט. האומר: 'קרפן מצרע זה', או 'ולדת זו', 'עלי' - אם
11 היה אותו מצרע או הולדת עניים, מביא הנודר קרבן עני;
12 ואם היו עצירים, מביא הנודר קרבן עשיר, אף על פי
13 שהנודר עני.
14 י. האומר: 'חטאתו ועולתו ואשמו ושלמיו של פלוני
15 עלי' - אם רצה אותו פלוני, הרי זה מניחו להקריבן על
16 ידו, ומתכפר לו. רצה בשעת הפרשתו ולא רצה בשעת
17 הקרבה אלא חזר בו - בעולה ובשלמים - מקריבן,
18 ומתכפר לו בהן אף על פי שאינו רוצה עתה, שהרי רצה
19 בשעת הפרשה. אבל בחטאת ואשם - לא נתכפר לו עד
20 שירצה מתחלה ועד סוף.
21 יא. האומר: 'הרי עלי בנזירי רשעים' [שנודדים בעת
22 כעס], שמנדרתו נזיר וקרפן ושבויה' - חבי בכלן
23 [בשלושה הנ"ל]; 'בנזירי כשרין' - לא נתחייב כלום
24 [שאינם נודדים מכעס]. 'הרי עלי בנדרות כשרין' - הרי זה
25 נדר בנזיר וקרפן. וכל כנויי קרבן, קרבן.
26 יב. אין הנודר ולא המתנדב חבי, עד שיהיה פיו ולבו [-
27 כוונתו] שוין. ביצר? המתפנה לומר: 'הרי עלי עולה',
28 ואמר 'שלמים', או שהתפנה לומר: 'הרי זו עולה', ואמר
29 'שלמים' - לא אמר כלום. נתפנה לנדר בעולה ואמר
30 'קרפן', לנדר בתרם [- להוצאות המקדש] ואמר 'הקדש' -
31 דבריו קמיין; שהעולה קרבן, והתרם הקדש. וכן כל
32 פיוצא בזה. בנדרים ובנדרות, אינו צריך להוציא בשפתיו,
33 אלא אם גמר בלבו ולא הוציא בשפתיו כלום - חבי.
34 ביצר? גמר בלבו שזו עולה או שביא עולה - הרי זה
35 חבי להביא, שנגאמר: "כל נדבי לבו יביאה" - בנדרית
36 הלב יתחייב להביא. וכן כל פיוצא בזה מנזרי קדשים
37 ונדרותם.
38 יג. אחד נדרים ונדרות עם שאר הדברים שאדם חבי בהן
39 מערכין ודמים [- כגון שאמר ערכי או דמי למקדש]
40 ומעשרות ומתנות עניים - מצות עשה מן התורה שיקריב
41 הכל ברגל שפגע בו תחלה [- בחג הראשון שבא], שנגאמר:
42 "ובאת שמה, והבאתם שמה", כלומר, בעת שתבוא לחג,
43 תביא כל מה שאמתה חבי בו ברגל ותתן כל חוב שעליך
44 לשם. הגיע הרגל ולא הביא - הרי זה בטל מצות עשה;
45 עברו עליו שלשה רגלים ולא הקריב קרבנותיו שנדר או
46 התנדב, או שלא נתן הערכים והתרמים ונדמים - הרי זה
47 עבר בלא תעשה, שנגאמר: "לא תאחר לשלמו". אינו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ז תמוז - ספר עבודה - הלכות מעשה הקרבנות קה

מתוך מהדורת חזק

1 אותו המקום רגילין לקרות בסתם לאחד מן המינין, מביא
2 כאנשי המקום. כיצד? נדר עולה מן הבקר, יביא שור.
3 אמר: 'הרי עלי עולה' - אם דרך אנשי המקום לקרות
4 'עולה' סתם אפילו לעולת העוף - מביא פרידה [יחידה]
5 אחת, תור או בן יונה; ואם דרך שאין קוראין 'עולה'
6 סתם אלא לעולת בקר, יביא שור. וכן כל כיוצא בזה.
7 ד. מי שנדר שור או איל או כבש או עגל וכיוצא בהן -
8 לא יביא כחוש ביותר שבאותו המין, מפני שדמיו
9 מועטין; ואינו חייב להביא הפה השמן ביותר שאין שם
10 למעלה ממנו, אלא יביא הבינוני. ואם הביא הכחוש, יצא
11 ידי נדרו.
12 ה. האומר: 'הרי עלי שור שנה מנה' - יביא שור ששנה
13 מנה באותו מקום, חוץ מנסכיו [יין ומנחה הבאים עמו];
14 הביא שנים במנה, לא יצא.
15 ו. האומר: 'שור זה עולה', ונפל בו מום - אם רצה, יביא
16 בדמיו שנים; ואפילו הביא בדמיו איל אחד, יצא. אמר:
17 'שני שורים אלו עולה', ונפל בהן מום - אם רצה, יביא
18 בדמיהן אחד. 'איל זה עולה', ונפל בו מום - אם רצה,
19 יביא בדמיו כבש; וכן אם נדר כבש ונפסל - אם רצה,
20 יביא בדמיו איל.
21 ז. אמר: 'הרי עלי עולה', והפריש שור, ונגנב - פוטר
22 עצמו בשה. אמר: 'שור זה ודמיו עלי עולה', הקבע [-
23 נקבע נדרו לשור]; ואם נפסל, לא יביא בדמיו אלא שור.
24 ח. האומר: 'אחד מכבשי הקדש', ו'אחד משורי הקדש',
25 והיו לו שנים - הגדול שבהן הקדש. היו שלשה - הגדול
26 שבהן הקדש, וחוששין לבינוני; כיצד יעשה? ימתין
27 לבינוני עד שיפיל בו מום, ותחול הקדשה על הגדול לבדו.
28 ואם אמר: 'שור שבשורי הקדש' - הגדול שבהן הקדש,
29 ואין חוששין לבינוני.
30 ט. פרש אחד מהם, ושכח [מי מהם], או שאמר לו אביו:
31 'אחד מהם הקדש' - הרי זה מקדיש גדול שבהם, ואחר
32 כף יצא ידי חובתו; וכן הנודר עולה מן הבקר, וקבע נדרו,
33 ושכח מה קבע, אם שור אם עגל - הרי זה יביא שור. וכן
34 אם קבע בכבשים ושכח מה קבע - יביא איל; קבע בעזים
35 ושכח - יביא שעיר. שכח באיזה מין מן ההמה קבע
36 עולתו - יביא שור ואיל ושעיר; ואם נסתפק לו שמה
37 בעוף קבע עולתו - יוסיף תור וכן יונה.
38 י. נדר תודה או שלמים, וקבע נדרו בבקר, ושכח כמה
39 קבעו - יביא פר ופרה; וכן אם נסתפק לו בכבשים - יביא
40 איל ורחל; נסתפק לו בעזים - יביא שעיר ושעירה. שכח
41 באיזה מין קבע נדרו - מביא פר ופרה, איל ורחל, שעיר
42 ושעירה. האומר: 'הרי עלי עולת עוף', מביא תור או בן
43 יונה; פרש, ושכח באיזה מין קבע נדרו - מביא תור וכן
44 יונה.
45 יא. האומר: 'הרי עלי למזבח' - יביא קמץ לבונה; שאין
46 לך דבר שקרב פלו למזבח כמות שהוא אלא לבונה. פרש
47 נדרו, ושכח מה פרש - יביא מפל דבר שקרב פלו למזבח; ואם

1 ולקח [קנה] החצי האחר והקדישו - הרי זו קדשה וקרבה;
2 אף על פי שמתחלתה דחוייה היתה [שלא יכלה להיקרב]
3 כשהקדיש חציה - אין הדחוי מעקרו דחוי; ואף על פי
4 שהוא קדשת דמים, הואיל והיא בעלי חיים, אין בעלי
5 חיים נדחים, והרי נראית [ראויה] פלה להקרבה - לפיכך
6 תקרב; ועושה תמונה [-] אם יחליף זו באחרת גם השניה
7 תהיה קדושה.
8 ה. האומר: 'דמי בהמה זו עולה', או 'הרי זו לעולה' -
9 אם היתה ראויה לקרב עולה - נמקדשה קדשת הגוף,
10 והיא עצמה תקרב עולה. ואם אינה ראויה - תמכר, ויביא
11 בדמיה עולה.
12 ו. אמר על בהמה טמאה, וכיוצא בה מאסורי הקרבן
13 שאין קדשה חלה עליהן: 'הרי אלו עולה' - לא אמר
14 כלום, כמו שבארנו בהלכות אסורי מנבח; אמר: 'הרי אלו
15 לעולה' - ימכרו, ויביא בדמיהן עולה.
16 ז. האומר: 'דמי פרה זו לעולה כל שלשים יום, וילאחר
17 שלשים יום לשלמים', או 'שאמר: 'לשלמים דמיה כל
18 שלשים יום, ולאחר שלשים יום לעולה' - דבריו קיימים;
19 ואם הקריב דמיה בתוך שלשים יום, מביא בהן כמו
20 שנדר; ואם הקריב לאחר שלשים יום, מביא כמו שנדר.
21 ח. היתה לו בהמה מעוברת, ואמר: 'אם ילדה זכר, הרי
22 הוא עולה, ואם נקבה, זבחי שלמים' - ילדה זכר, קרב
23 עולה; נקבה, תקרב זבחי שלמים; ילדה זכר ונקבה -
24 הזכר קרב עולה, והנקבה זבחי שלמים. ילדה שני זכרים
25 - האחד קרב עולה, והשני ימכר לצרכי עולה, ודמיו
26 חלין; וכן אם ילדה שתי נקבות - אחת תקרב שלמים,
27 ושניה תמכר לצרכי שלמים, ודמיה חלין. ילדה טמטום
28 [שארין ניכר בו סימן זכר ונקבה] ואנדרוגינוס [יש בו סימני
29 זכר ונקבה יחד] - אינן קדשים, והרי הן חלין כמו
30 שבארנו; והמקדיש עבר במעי בעלת מום, וכיוצא בה -
31 הרי זה קדוש.

יום שישי כ"ז תמוז ה'תשע"ג

פרק טז

1 א. הנודר גדול, והביא קטן - לא יצא; קטן, והביא גדול
2 - יצא. כיצד? אמר: 'הרי עלי עולה' או 'שלמים' 'כבש',
3 והביא איל, או שנדר עגל והביא שור, גדי והביא שעיר
4 - יצא.
5 ב. נדר עולה מן הכבשים או מן האילים, והביא פלגס
6 [כבש בחודשו ה 13, שאינו כבש ואינו איל] - הרי זה ספק
7 אם יצא ידי נדרו או לא יצא; וכן הנודר עולת עוף מן
8 התורים או מן בני היונה, והביא [מהם ב:] תחלת הצהוב
9 שבונה ושונה - הרי זה ספק. נדר שחור והביא לבן, לבן
10 והביא שחור, זכר והביא נקבה, נקבה והביא זכר - לא
11 יצא.
12 ג. הנודר סתם, מביא מן הגדולים שבמין שנדר; ואם

קו' שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק כ"ח תמוז - ספר עבודה - הלכות מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת חזק

45 'בשני כלים', והביאם בכלי אחד - מה שהביא הביא, וידי
46 חובתו לא יצא, שנאמר: "כאשר נדרת לה".
47 ג. 'אלו להביא בכלי אחד', והביא בשני כלים, 'אלו
48 להביא בשני כלים', והביא בכלי אחד - הרי אלו פסולין.
49 לא קבעו בשעת הנדר, אלא אמר: 'הרי עלי שני
50 עשרונות', ובשעת הפרשה קבעו והפרישו בשני כלים,
51 וחזר והביא בכלי אחד - הרי אלו פשרים, שנאמר:
52 "כאשר נדרת", ולא כאשר הפרשת. אמר: 'הרי עלי שני
53 עשרונות להביא בכלי אחד', והביא בשני כלים, אמרו לו:
54 'בכלי אחד נדרת' - הקריבם בשני כלים, הרי אלו פסולין;
55 הקריבם בכלי אחד, הרי אלו פשרים.
56 ד. אמר: 'הרי עלי שני עשרונות להביא בשני כלים',
57 והביא בכלי אחד, אמרו לו: 'בשני כלים נדרת' - הקריבן
58 בשני כלים, הרי אלו פשרים; הקריבן בכלי אחד, הרי אלו
59 פשתי מנחות שנתערבו -] שאם יכול לקדש מכל אחת
60 לבדה - כשירות].
61 ה. האומר: 'הרי עלי מנחה' - יביא אחת מחמשת מיני
62 מנחות הבאות בנדר ונדבה; אמר: 'הרי עלי מנחות' -
63 יביא שני מיני מנחות מחמשתן; אמר: 'הרי עלי מין
64 מנחות' - יביא שתי מנחות ממין אחד. 'הרי עלי מיני
65 מנחות' - יביא שתי מנחות משני מינים; וכן אם אמר:
66 'מיני מנחה' - יביא שני מינין. קבע נדרו במין מהן,
67 ושכחו - מביא חמשתן.
68 ו. אין היחיד מביא מנחה בכלי אחד יתר מששים עשרון;
69 ואם נדר יותר מששים - מביא ששים בכלי אחד, והשאר
70 בכלי שני; שאין יכולין להבליט באחד אלא ששים, אבל
71 יתר על ששים אין נבללין. אף על פי שאין הבליטה
72 מעכבת כמו שבארנו, אמרו חכמים: 'כל הראוי לבליטה
73 -] שיכול להתערבב], אין הבליטה [בפועל] מעכבת בו;
74 וכל שאינו ראוי לבליטה, הבליטה מעכבת בו'.
75 ז. אמר: 'הרי עלי מאה אחד ועשרים עשרון' - מביא
76 מאה ועשרים בשני כלים, ששים בכל כלי, ומביא עשרון
77 אחד בכלי שלישי. אמר: 'הרי עלי עשרון' - מביא עשרון
78 אחד. 'הרי עלי עשרונות' - יביא שנים; פרש נדרו, ושכח
79 כמה עשרון פרש - יביא ששים עשרון בכלי אחד. שכח
80 כמה עשרון פרש, ובאיזה מין קבעו - הרי זה מביא ששים
81 עשרון מכל מין ומין מחמשת מיני מנחות].
82 ח. קבע נדרו, ושכח כמה עשרונות נדר ובכמה כלים נדר
83 - הרי זה מביא מאחד ועד ששים, בששים כלי. כיצד?
84 מביא עשרון אחד בכלי ראשון, ושני עשרונים בכלי שני,
85 ושלישה עשרונים בשלישי, עד שיהיו ששים עשרון בכלי
86 האחרון. ואם שכח אף באיזה מין קבע - מביא על סדר
87 זה ששים כלי מכל מין; ונמצא מביא מכל מין אלה
88 ושמונה מאות ושלישים עשרון.
89 ט. האומר: 'הרי עלי מנחת שעורים', או 'מנחת חצי
90 עשרון', או 'מנחת שלא שמן וילבונה' - הרי זה פטור,

1 לפיכך מביא עולת בהמה, ועולת עוף, ומנחת נסכים,
2 וילבונה, וזין בפני עצמו -] חוץ מהיין שמביא עם מנחת
3 [נסכים].
4 יב. אמר: 'הרי עלי בסלע למזבח' - יביא פכש, שאין לה
5 דבר שקרב בסלע למזבח אלא פכש; פרש, ושכח מה
6 פרש - יביא בסלע מכל דבר ודבר שקרב למזבח.
7 יג. האומר: 'הרי עלי לבונה' - לא יפחת מקמץ. 'הרי
8 עלי עצים' - לא יפחת משני גזרים, עבין כמחוקות
9 [מישרת ו'מחוקה' עם שפת הכלין] וארפן אמה; 'הרי עלי
10 עץ' - מביא גזר אחד, ארפו אמה. ואם רצה להביא דמי
11 העצים, יביא.
12 יד. מי שנדר או התנדב שמן, כיצד עושין בו? קומץ
13 ממנו קמץ, ונותן עליו מלח, וזורקו על גבי האש, ו
14 והשאר נאכל לפניהם פשירי מנחות. וכיצד עושין בזין
15 הפא בפני עצמו? נותן עליו מלח, ומנסכו כלו על גבי
16 השיתין ככל הנסכים. והלבונה הפאה בפני עצמה - נותן
17 עליה מלח, וכלה לאשים.
18 טו. מי שנדר נדר, לא יביאנו ממעות מעשר שני, שהרי
19 נתחייב בקרבן זה; וכל המחייב בקרבן, לא יביא קרבנו
20 אלא מן החלין.
21 טז. אמר: 'הרי עלי תודה מן החלין, ולחמה מן המעשר'
22 - לא יביא לחמה אלא מן החלין; שהרי נדר בקרבן תודה,
23 והתודה אינה פאה אלא עם הלחם.
24 יז. פרש ואמר: 'הרי עלי להביא תודה ממעות מעשר
25 שני, ולחמה מן החלין' - יש לו להביא כמו שנדר; ואם
26 הביא הכל מן החלין, יצא. וכן אם פרש ואמר: 'הרי עלי
27 תודה, היא ולחמה מן המעשר' - יביא; ולא יביא לחמה
28 מחטי מעשר שני, אלא ממעות מעשר שני, כמו בהמה
29 שהיא ממעות מעשר שני. ואף על פי שפרש שייביא
30 לחמה מן המעשר, לא יביא נסכיה ממעות מעשר שני,
31 שאין הנסכים באין לעולם אלא מן החלין, כמו שבארנו;
32 לפי שנאמר בהן: "והקריב המקריב קרבנו" - עד שיהיו
33 משלו, ולא יהיה בהן צד [שייכות] לגבוה [לה] כלל.

יום ש"ק כ"ח תמוז ה'תשע"ג

פרק יז

36 א. הנדר מנחה מאפה תנור - לא יביא מאפה כפח [מין]
37 תנור, ולא מאפה [שנאפה על] רעפים [שחוממו], ולא
38 מאפה יורות [גומא בקרקע שאופין בה] הערביים.
39 ב. האומר: 'הרי עלי במחבת', והביא במרחשת [מין]
40 מחבת, 'במרחשת', והביא במחבת - מה שהביא הביא,
41 וידי חובתו לא יצא; ואם אמר: 'זו להביא במרחשת',
42 והביאה במחבת, או 'במחבת', והביאה במרחשת - הרי
43 זו פסולה. וכן כל פיצא בזה. וכן האומר: 'הרי עלי שני
44 עשרונות להביא בכלי אחד', והביאם בשני כלים, או

23 בהמה אחת, ולא לנסכי שתי בהמות. אבל מתנדבין
24 שלשה, וארבעה, וששה, ומששה ומעלה - מפני שהן
25 ראויין לנסכי בהמות.
26 יג. פיצד? נדר שבקה, הרי הן כנסכי כבש ואיל; נדר
27 שמונה, הרי הן כנסכי שני אילים; תשעה, הרי הן כנסכי
28 שור וכבש, או כנסכי שלשה כבשים; נדר עשרה, הרי אלו
29 כנסכי שור ואיל, או שני כבשים ואיל. וכן עד לעולם.
30 יד. נדר חמשת לגין - אומרין לו: 'השלים ששה', שהרי
31 קבען לקרבן; אבל אם נדר לג או שנים - פטור, שהרי
32 אינן ראויין כלל, לא הן ולא מקצתן. ואין מתנדבין ולא
33 נודרין פחות מלג שמן - שאין לה מנחה פחותה מעשרון,
34 והיא צריכה לג אחד שמן.
35 טו. האומר: 'הרי עלי יין' - לא יפחות משלשת לגין;
36 'הרי עלי שמן' - לא יפחות מלג. פרש נדרו, ושכח כמה
37 לגין נדר מן מין או מן השמן - יביא מאה וארבעים לג;
38 שאין לה יום שמקריבין בו הצבור קרנות מרבות יותר
39 מיום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת, ויהיו
40 הנסכים בו ביום מאה וארבעים (ו)לג שמן וכמותם יין,
41 כמו שיתבאר בהלכות תמידין ומוספין.

1 שלא התנדב דבר שפמזהו מקריבין. אמר: 'הרי עלי מנחה
2 מן השעורים', או 'מן העדשים', או 'מנחה בלא שמן
3 ולבונה', או 'מנחה חצי עשרון' - שואלין אותו; אם אמר:
4 'לא נדרתי אלא על דעת שמתר להקריב כזה, ואלו ידעתי
5 שאין מקריבין אלא עשרון שלם סלת בשמן ולבונה, לא
6 הייתי נודר' - הרי זה פטור; ואם אמר: 'אלו הייתי יודע,
7 הייתי נודר כדרך שמקריבין' - הרי זה חייב להקריב כדרך
8 שמקריבין.
9 י. נדר עשרון ומחצה, ואמר: 'אלו הייתי יודע, הייתי
10 נודר כדרך המתנדבין' - הרי זה מביא שנים. אמר: 'הרי
11 עלי קמח', או 'הרי עלי חצי עשרון', ולא הזכיר שם מנחה
12 - הרי זה פטור, כמי שלא נדר מעולם. וכן האומר: 'הרי
13 עלי תודה בלא לחם', 'ובח בלא נסכים' - הרי זה פטור;
14 ואם אמר: 'אלו הייתי יודע שאין מקריבין כן, הייתי נודר
15 כדרך הנודרין' - הרי זה חייב להביא כדרך המקריבין.
16 יא. האומר: 'הרי עלי לחמי תודה' - יביא תודה ולחמה;
17 שהדבר ידוע שאין מקריבין לחם בלא תודה, וסוף הקרבן
18 הזכיר. אמר: 'הרי עלי לחם לפטר תודתו של פלוני' -
19 יביא לחם תודה עם תודת חברו.
20 יב. מתנדב אדם או נודר יין בפני עצמו. ואין מתנדבין
21 לג יין, ולא שני לגין - שאין בנסכים לא לג ולא שנים;
22 ואין מתנדבין חמשה - שאין חמשת לגין ראויין לא לנסכי

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ב-כ"ג תמוז ה'תשע"ג

62 לא תמכר לצמתת" (שם, כג). וכבר נתבאר דיני מצנה זו
63 בסוף ערכין (כט, ואילך).
64 המצנה הקל"ט — הצווי שנצטוינו שתהא פדית
65 הקננים המכורים מבפנים לחומת עיר, עד לסוף שנה
66 אחת בלבד, ואחרי השנה תקנימו בידי הקונה ולא יצאו
67 בויבל, והוא אמרו יתעלה: "ואיש כי ימכר בית-מושב
68 עיר חומה וגו'" (שם, כט), ומצנה זו היא דין בתי ערי
69 חומה. וכבר נתבאר דיני מצנה זו במסכת ערכים (לא):
70 והיא אינה נוהגת אלא בארץ.

יום שני כ"ג תמוז ה'תשע"ג

71 מצות לא תעשה קסט. קע.
72 מצות עשה קפג.
73 מצות לא תעשה רכח. מצות עשה כ.
74 המצנה הקס"ט — האזהרה שהזהר כל-שכט לוי
75 מלקחת חלק בארץ ישראל (שנחלקה לשאר השבטים),
76 והוא אמרו יתעלה: "לא-יהיה לכם הלזים כל-שכט
77 לוי חלק ונחלה" (דברים יח, א).
78

79 המצנה הפשלימה מאה ושבעים — האזהרה שהזהר
80 עוד כל-שכט לוי מלקחת חלק בבנה שבויזים בשעת

יום ראשון כ"ב תמוז ה'תשע"ג

42 מצות עשה קלח.
43 מצות לא תעשה רכז. מצות עשה קלט.
44 המצנה הקל"ח — הצווי שנצטוינו שיחזרו כל-
45 הקרקעות המכורים בשנה זו — לבעליהם, ויצאו מתחת
46 ידי הקונים, בלי דמים. והוא אמרו יתעלה: "ובכל ארץ
47 אחזתכם גאלה תתנו לארץ" (ויקרא כה, כד). ובאר לנו,
48 שגאלה זו תהיה בשנה זו ואמר: "בשנת היובל הזאת
49 תשבו איש אל-אחזתו" (שם, יג). וכבר עסק הפתוב בדיני
50 מצנה זו ובאר איך יהיה דין המוכר עם הקונה, אם הוא
51 רוצה לפדות את-אדמתו המכורה קדם שתחול שנת
52 היובל. ובאר גם-כן שדין זה מיוחד לקרקעות שהן מחוץ
53 לחומת הערים, ושחצרות והבתים הבנוים בכפרים —
54 כיון שלא נבנו מבפנים לחומה, הרי דינם כדין השדות
55 והגנות. והם בתי החצרים שעליהם אמר הפתוב: "על-
56 שדה הארץ יחשב גאלה תהיה-לו ויביבל יצא" (שם, לא)
57 וכבר נתבאר דיני מצנה זו בערכים (ערכין כט). וגם היא
58 אינה נוהגת אלא בארץ ישראל ובזמן שהיובל נוהג.
59 המצנה הרכ"ז — האזהרה שהזהרנו מלמכור
60 אדמותינו בארץ כנען לצמיתות, והוא אמרו: "והארץ

ונכפלו בכהנים להשלמת הדין בלבד, כמו שנתבאר
בסוף מכות (כ): כשנתבאר דיני שלש המצוות האלה;
ואלו היו לאוין מיוחדים בכהנים ולא היו להשלמת דין
אלא היו מצוות נפרדות, כי אז היה הפהן חייב על
כל-מעשה מהם שתי מלקיות: משום שהוא ישראלי
ומשום שהוא כהן — ואין הדבר כן, אלא מלקות אחת
בלבד כשאר ישראל, כמו שנתבאר במקומו. והבן כלל
זה ודעהו.

המצוה הקפ"ג — הצווי שצטוינו לתן ערים ללויים
לדור בהן, כיון שאין להם חלק בארץ, והוא אמרו
יתעלה: "ונתנו ללויים וגו' ערים לשבת" (במדבר לה, ב).
וגם ערים אלו, כלומר: ערי הלוים, הן ערי מקלט
(שהורג נפש בשגגה מוגן שם מפני נקמתו של גואל הדם)
וקולטות בתנאים המיוחדים להן, כמו שנתבאר במכות
(ו).

המצוה הרכ"ח — האזהרה שהזהרנו מלמכור מגרשי
הלוים והוא אמרו: "ושדה מגרש עריהם לא ימכר"
(ויקרא כה, לד). ואתה יודע לשון התורה (במדבר לה, ביה)
שנותנים ללויים ערים ומגרש ושדה מגרש, כלומר: אלה
אמה מגרש ואלפים אמה חוצה להם לשדות וקרמים,
כמו שנתבאר במסכת סוטה (כו), ובאה האזהרה ללויים
מלשנות את-הגבולות האלה לכל יעשו את-העיר מגרש
ולא המגרש עיר, ולא השדה מגרש ולא המגרש שדה,
והוא אמרו: "לא ימכר". בא בקבלה שצנינו: לא ישנה.
ויכבר נתבאר דיני מצוה זו בסוף ערכין (לג).

המצוה המשלימה עשרים — הצווי שצטוינו לבנות
[לעשות] בית-הבחינה לעבודה שבו תהיה ההקדשה
והבערת האש תמיד (שתוקד על המזבח), ואליו תהיה
ההליכה ובו תהיה החגיגה והעליה לרגל וההתקבצות
בכל-שנה, כמו שיתבאר, והוא אמרו יתעלה: "ועשו לי
מקדש" (שמות כה, ח). ולשון ספרי (דברים יב, י): "שלוש
מצות נצטוו ישראל בשעת כניסתם לארץ: למנות להם
מלך ולבנות להם בית הבחינה, ולהכרית זרעו של
עמלק". הנה נתבאר לה, שבנין בית הבחינה מצוה בפני
עצמה. וכבר בארנו (לעיל כלל יב) שהכללות הזאת
(ששמה "מקדש") כוללת פרטים, ושהמנוחה והשלחן
והמזבח וזולתם כלם מחלקי המקדש והכל נקרא
"מקדש", וכבר נתיחד צווי לכל-חלק וחלק. אבל אמרו
על המזבח "מזבח אדמה תעשה-לי" (שמות כ, כא),
שאפשר לחשב על פסוק זה, שהוא מצוה בפני עצמה
מלבד מצות מקדש — הרי צנינו כמו שאבאר לה:
פשטה דקרא הרי הוא מדבר בשעת החרב הבמות, שהיה
מתר לנו בזמן ההוא לעשות מזבח אדמה בכל-מקום
ולהקריב עליו; וכבר אמרו עליהם השלום שצנינו הדבור
הוא, שהוא צוה לבנות מזבח מחבר בארץ, ושלא יהא

כבוש ארץ ישראל. והוא אמרו יתעלה: "לא-יהיה
לכהנים הלוים כל-שבת לוי חלק ונחלה". ולשון ספרי
(פרשת שופטים שם): "חלק בבזה, ונחלה בארץ". אפשר
להקשות עלי ולומר: למה מניח שני ענינים אלו שתי
מצות, והם: האזהרה מלקחת חלק בארץ והאזהרה
מלקחת חלק בבזה, והלא הם בלאו אחד ודבר זה לאו
שבכללות שהקדמת (כתבת בהקדמה — לעיל הכלל
התשיעי) שהוא נמנה לאו אחד? דע שכבר נתחלק לאו
זה ואמר: "ונחלה לא-יהיה-לו" (שם, ב), ודבר זה שני
לאוין בשני שמות, האחד מהם: "לא-יהיה לכהנים
הלוים חלק ונחלה" והוא האזהרה מלקחת חלק בבזה
הארץ (ונלמדת מהמילה "חלק" שבפסוק), והשני: "ונחלה
לא-יהיה-לו", האזהרה מלקחת חלק בארץ. ויכבר נכפל
הלאו על שני ענינים אלו עצמם בכהנים, והוא אמרו
יתעלה לאהרן: "בארצם לא תנחל וחלק לא-יהיה להם
בתוכם" (במדבר יח, כ), ובא הפרוש (ספרי פרשת קרח
שם): "בארצם לא תנחל" — בשעת חלוק הארץ:
"וחלק לא-יהיה להם בתוכם" — בבזה. ואולי תתשוב
ששני הלאוין האלה הנוכחים בכהנים שתי מצות
ולפיכך ראוי למנותם (בכהנים בפני-עצמם, ובשאר שבט
לוי בפני-עצמם) — דע שבנין שהלאו בא באופן כלי:
"כל-שבת לוי", הרי נכנסו הכהנים בכלל ואמנם כפלו
בכהנים לחזוק (ליתר תוקף) וכן כל-הדומה לזה מן-
הכלל והפרט אינו נכפל אלא לחזוק או להשלמת הדין,
כיון שלא השג הדין בשלמות מן-הלאו האחד. ואלו
מנינו אמרו לאהרן: "בארצם לא תנחל וחלק לא-יהיה
להם בתוכם" נוסף על אמרו: "לא-יהיה לכהנים הלוים"
וגו', כי אז נצטרף למנות לפי ההקש הזה (השוואה זו)
בעצמו אסור הגרושה והחללה והזונה על כהן גדול
שלושה לאוין נוסף על שלושה הלאוין שבאו בכל-כהן
בכלל, בין גדול בין הדייט. ואם יאמר האומר: שבו
באמת צריך למנות, נאמר לו: שבהכרח יהיה כהן גדול
בגרושה חייב שתיים: אחת משום שהוא כהן והגרושה
אסורה לו, והשנייה: משום שהוא כהן גדול והיא
אסורה עליו עוד בלאו אחר — ויכבר נתבאר בגמרא
קדושין (עו) שאינו חייב אלא אחת. נמצא שהלאו
הכללי בלבד הוא שנמנה וכל-לאו אחר שביבאו באותו
ענין בפרטות אינו אלא ללמד איזה דין, או להשלמת
הענין, כדרך שבארנו במצוה קס"א קס"ה במצות אלו.
ומן-הסוג הזה בעצמו (דוגמה נוספת מסוג זה) האזהרה
שהזהיר את-הכהנים שלא-יקרחו קרחה בראשם ופאת
זקנם לא יגלחו ובכשרם לא ישרטו שרשם (ויקרא כא,
ה), ושלושה לאוין אלו בעצמם כבר קדמו לכל-ישראל
בכלל ואמר: "לא תקפו פאת ראשכם ולא תשחית" (שם
יט, כז), "ולא-תשימו קרחה בין עיניכם למת" (דברים
יד, א) "ושרט לגפש לא תתנו בכשרכם" (ויקרא יט, כח),

על גופו כדי שיספוג הזיעה, ואין דרך ללבושו בלי מלבוש
עליו) ובאבק שעל רגליו ולא יעשנו קפנדריא (מעבר,
לקצר הדרך), ורקיקה מקל-וחמר" (— ודאי שאסור). וכבר
נתבאר בכמה מקומות בתלמוד, שאסור בהחלט לשבת
בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד; וכל-זה לפי שאמר
יתעלה: "ומקדשי תיראו" וזו חובה לעולם, אפלו בזמן
הזה שהוא חרב בענוותיניו שרבו. ולשון ספרא (שם):
"אין לי אלא בזמן שבת המקדש קנס, בזמן שאין בית
המקדש מנין? תלמוד לומר: את-שבתתי תשמרו
ומקדשי תיראו — מה-שמירת שבת לעולם, אף מורא
מקדש לעולם". ושם אמרו עוד: "לא מן-המקדש אתה
נרא, אלא ממי שפקד על המקדש".

יום חמישי כ"ו תמוז ה'תשע"ג

מצות עשה כב. מצות לא תעשה סז.

מצות עשה לה.

מצות לא תעשה פג. פד.

המצוה הכ"ב — הצווי שנצטוינו לשמר את-המקדש
ללכת סביבו תמיד בכל-לילה במשך כל-לילה כדי
לכבדו, ולרוממו ולגדלו, והוא אמרו יתעלה לאהרן:
"ואתה ובניך אתם לפני אהל העדת" (במדבר יח, ב),
כלומר: אתם תהיו לפניו תמיד. וכבר נכפל צווי זה
בלשון אחר, והוא אמרו: "ושמרו את-משמרת אהל
מועד" (שם, ד). ולשון ספרי (פרשת קרח שם): "אתה
ובניך אתם לפני אהל העדת — הפהנים מבפנים והלויים
מבחוץ", כלומר: לשמירה ולהליכה סביבו. ובמכלתא
אמרו בלשון הזה: "ושמרו את-משמרת אהל מועד —
אין לי אלא בעשה, מנין בלא-תעשה? תלמוד לומר:
ושמרתם את משמרת הקדש" (שם, ה) הנה נתבאר לך
ששמירתו — מצות עשה. ושם אמרו: "גדלה למקדש
שיש עליה שומרים. לא דומה פלטורין (היכל המלך)
שיש עליה שומרים לפלטורין שאין עליה שומרים".
וידוע שפלטורין — שם ההיכל רצונו לומר: שמגדלת
ההיכל ורוממותו, שיהיו שומרים קבועים עליו. וכבר
נתבאר כל-דיני מצוה זו בפרק א' ממסכת תמיד
ובמסכת מדות.

המצוה הס"ז — האזהרה שהזהרנו מלהשבית שמירת-
המקדש ולסב בו תמיד כל-לילה, והוא אמרו: "ושמרתם
את משמרת הקדש" (שם) וכבר בארנו במצוה כ"ב ממצות
עשה, ששמירת המקדש והסבוב בו מצות עשה; וכך
נבאר כאן, שבטול דבר זה — מצות לא-תעשה, ולשון
המכלתא: "ושמרו את-משמרת אהל מועד" (שם, ד), אין
לי אלא בעשה, ומנין בלא-תעשה? — תלמוד לומר:
"ושמרתם את משמרת הקדש" (שם, ה), וכבר נתבאר דיני
מצוה זו בריש תמיד ומדות.

מטלטל כמו שהיה במקדש, והוא אמרם במכלתא דרבי
ישמעאל בפרוש פסוק זה: "כשתפנס לארץ עשה לי
מזבח המחבר באדמה". פיון שהדבר כך — הרי הוא
צווי נוהג לדורות והרי הוא מחלקי המקדש, רצוני
לומר: שיבנה מזבח מן-האבנים דוקא. ובמכלתא (יתרו
פרשה יא) אמרו בפרוש אמרו יתעלה: "ואם-מזבח
אבנים תעשה-לי" אמרו: "רבי ישמעאל אומר: כל-אם'
ואם' שבתורה רשות, חוץ משלשה — אחד מהם:
ואם-מזבח אבנים תעשה-לי". אמרו: "ואם מזבח
אבנים" — חובה. אתה אומר חובה, או אינו אלא
רשות? תלמוד לומר: "אבנים שלמות תבנה את-מזבח
ה' אלהיך" (דברים כז, ו), וכבר נתבאר דיני מצוה זו
בכללם, כלומר בגין המקדש ותארו וחלוקו (חלוקות
החצר, הקדש וקדש הקדשים וכו'). ובגין המזבח ומשפטיו,
במסכתא שחברה לשם כך, היא מסכת מדות. וכן נתבאר
תאר המנונה והשלחן ומזבח הזהב ומקום הנחתם
בהיכל בגמרא מנחות (כה, צו ואילך) ויומא (לג).

יום שלישי כ"ד תמוז ה'תשע"ג

מצות לא תעשה עט. פ.

המצוה הע"ט — האזהרה שהזהרנו מלבנות מזבח
מאבנים שנגע בהן ברזל, והוא אמרו יתעלה: "לא-תבנה
אתהן גזית כי חרבך הנפת עליה ותחללה" (שמות כ, כב),
ואם בנה מהן מזבח — הרי הוא פסול ואין מקריבים
עליו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ג' ממדות (משנה
ד).

המצוה המשלימה שמנים — האזהרה שהזהרנו
מלעלות למזבח במעלות, כדי שלא יפסע פסיעות גסות
בשעת עלייתו, אלא ילך עקב בצד גדל, והוא אמרו
יתעלה: "לא-תעלה במעלת על-מזבחי וגו'" (שם, כג).
ולשון המכלתא (סוף פרשת יתרו): "מה-תלמוד לומר:
"אשר לא-תגלה ערותך עליו"? ששעולה למזבח לא
יהא פוסע פסיעה גסה, אלא מהלך עקב בצד גדל". וכבר
נתבאר צורת הפסע פסיעה גסה, בגין בפרק ג' ממדות (משנה
א). וכל-הפוסע פסיעה גסה על המזבח עד שתגלה
ערוותו עליו — לוקה.

יום רביעי כ"ה תמוז ה'תשע"ג

מצות עשה כא.

המצוה הכ"א — הצווי שנצטוינו ליראה מן המקדש
הזה מאד מאד, עד שנקבע לו בלבנו מקום היראה
והפחד — וזו היא מוראת מקדש, והוא אמרו יתעלה:
"ומקדשי תיראו" (ויקרא יט, ל). והגדרת יראה זו כמו
שהזכירו בספרא (קדושים): "איזה הוא מורא? לא יפנס
להר הבית במקלו ובמנעלו ובאפנדתו (בגד שלובש אדם

מתוך מהדורת חזק

המצוה הל"ה — הצווי שנגצטינו שיהא לנו שמן עשוי
 על כתפיהם כשנרצה להעבירו ממקום למקום, והוא
 אמרו יתעלה: "כי-עבדת הקדש עלהם בכתף ישאו"
 (במדבר ז, ט). ואף-על-פי שצווי זה נאמר אז ללויים, לא
 היה זה אלא מחמת מעוט מספר הכהנים באותו הזמן,
 כי אהרן הוא המתחיל (הכהונה החלה בו בלבד, ולכן היו
 הכהנים מעט בראשיתם); אבל לדורות הרי המצוה חובה
 על הכהנים, והם הנושאים אותה, כמו שנתבאר בספר
 יהושע (ג, ו) ובספר שמואל (שמואל-ב טו, כט). וכאשר
 צוה דוד להעביר את-הארון בפעם השניה אמר בדברי
 הימים (דברי הימים-א טו, טו): "וישאו בני-הלויים (והכוונה
 לכהנים) את ארון האלהים כאשר צוה משה כדבר ה'
 בכתפם במטות עליהם" (הרי שגם לדורות צריך לשאת
 בצורה זו). וכן כאשר הזכיר בדברי הימים (שם כד, יט)
 חלקת הכהנים לעשרים וארבע משמרות ואמר אחר-כך:
 "אלה קדקדקם לעבדתם לבוא לבית-ה' כמשפטם ביד
 אהרן אביהם כאשר צוהו ה' אלהי ישראל", פָּרְשׁוּ
 חֲכָמִים, שהוא רומז על שעבודת הכהנים היא נשיאת
 הארון על הכתף, וזהו שצוה ה' אלהי ישראל. ולשון
 ספרי (במדבר ז, ט): "כמשפטם וגו' כאשר צוהו ה' אלהי
 ישראל — היכן צוהו? ולכני קהת לא נתן וגו' בכתף
 ישאו". הנה נתברר שזה מפלל המצוה.

המצוה הפ"ו — האזהרה שהזהרנו מלהוציא בדי
 הארון (מוטות שבהם היו נושאים אותו) מתוך הטבעת, והוא
 אמרו יתעלה: "בטבעת הארון יהיו הבדים לא יסרו
 ממנו" (שמות כה, טו) והעובר על לאו זה — לוקה.
 ובסוף מכות (כב). אמרו, כאשר הזכירו מחיבי מלקות:
 "והא איפא המסיר בדי הארון?" כלומר: שגם הוא
 לוקה. ואזהרתיה מהקא, מ"לא יסרו". הנה נתבאר לך
 שהיא מצות לא-תעשה ולוקין עליה.

יום שבת קודש כ"ח תמוז ה'תשע"ג

מצות עשה כג.

מצות לא תעשה עב. מצות עשה לב. לו.

המצוה הכ"ג — הצווי שנגצטו הלויים בלבד, לעבד
 במקדש בעבודות ידועות, כגון: נעילת שערים (ופתיחתן),
 ואמירת השיר בצת הקרבן (קרבנות מסויימים), והוא
 אמרו: "ועבד הלוי הוא את-עבדת אהל מועד" (במדבר יח,
 כג). ולשון ספרי (שם): "שומע אני אם רצה — יעבד;
 ואם לא רצה — לא יעבד, תלמוד לומר: ועבד הלוי הוא
 — על-כרחו", כלומר: שזה חובה עליו ומצוה מטלת
 עליו בהכרח. וכבר נתבאר מה-היא עבודת הלויים הזאת
 בכמה מקומות בתמיד (פרק ה משנה ו. פרק ו משנה ז) ומדות
 (פרק א משנה א). ונתבאר גם-כן בפרק ב' מערכים (יא).
 שאין אומרים שיר אלא הלויים וכבר נקפל הצווי במצוה

המצוה הל"ה — הצווי שנגצטינו שיהא לנו שמן עשוי
 כפי התאור המיוחד (שמות ל, כב-כד) מוכן למשח בו
 כל-כהן גדול שימנה, כמו שאמר: "והכהן הגדול
 מאחיו אשר-יוצק על-ראשו שמן המשחה" (ויקרא כא, י),
 וכן מושחים בו מקצת המלכים (כלומר, רק מלכי בית דוד),
 כמו שיתבאר בהלכות מצוה זו. וכבר נמשח בו המשכן
 וכל-כליו; אבל אין מושחים בו את-הכלים לדורות, לפי
 שפרוש אמרו בספרי (במדבר ז, א), שבמשיחתם של אלו
 — כלומר כלי המשכן — הקדשו כל-הכלים לעתיד
 לבוא, אמר יתעלה: "שמן משחת-קדש יהיה זה לי
 לדתיכם" (שמות ל, לא). וכבר נתבאר דיני מצוה זו
 בריש פרשת (ה).

המצוה הפ"ג — האזהרה שהזהרנו מלעשות שמן
 כשמן המשחה, והוא אמרו יתעלה: "ובמתכנתו לא
 תעשו כמהו" (שם, לב) והעובר על לאו זה, אם הוא מזיד
 — חייב פרת, כמו שבא בפרש"י: "איש אשר-ירקח כמהו
 וכו'" (שם, לג). ואם הוא שוגג — חייב חטאת קבועה.
 וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק א' מפרשות (ה).

המצוה הפ"ד — האזהרה שהזהרנו מלמשח בשמן
 המשחה שעשה משה זולת כהנים גדולים ומלכים בלבד,
 והוא אמרו יתעלה: "על-בשר אדם לא ייסך" (שם, לב).
 וברור, שהנמשח בו במזיד — חייב פרת, אמר: "ואשר
 יתן ממנו על-זר ונכרת" (שם); ואם הוא שוגג — חייב
 חטאת קבועה. וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו בריש
 פרשות (ה).

יום שישי כ"ז תמוז ה'תשע"ג

מצות לא תעשה פה. פב.

מצות עשה לד. מצות לא תעשה פו.

המצוה הפ"ה — האזהרה שהזהרנו מלעשות מגמר
 (בשמים של עשן) במתכנת (כדוגמת) הקטרת, כלומר:
 שיהיו אותן סממני תעבדתו וביחס אותן המדות ויתבנן
 להתגמר (להתבשם) בו, והוא אמרו יתעלה: "ובמתכנתה
 לא תעשו לכם" (שמות ל, לו) ובאר לנו, שהעובר ועושה
 כמותו וכוונתו להריח תמרתה — חייב פרת, אמר: "איש
 אשר-יעשה כמותה להריח תמרתה" (שם, לח) אם
 הוא מזיד; ואם הוא שוגג — מקריב חטאת קבועה.
 וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו בריש פרשות (ה).

המצוה הפ"ב — האזהרה שהזהרנו מלהקריב שום
 קרבן במזבח הזהב שבהיכל, והוא אמרו יתעלה: "לא-
 תעלו עליו קטרת זרה ועלה ומנחה ונסף לא תסכו עליו"
 (שם ט) וכל-המקריב בו או הזורק עליו זולת מה שמיוחד
 לו — לוקה.

קודמת וראשונה (לתת להם דין קדימה) ואפלו יסרבו לך
— לא נשמע להם. כל־זה לשם כבוד לה' ותעלה, כיון
שלקחם לעבודתו והקרבת קרבנותיו, והוא אמרו:
"וקדשתו כי את־לחם אלהיך הוא מקריב קדש יהיה־לך"
(ויקרא כא, ח). ובא הפרוש (גיסין נט): "וקדשתו" "לכל־
דבר שבקדשה: לפתח ראשון (בתורה), ולכרך ראשון,
ולטול מנה יפה ראשון". וגם לשון ספרא (אמור שם):
"וקדשתו" — "על כרחו"; כלומר, שמצוה זו נצטוונו
בה אנחנו ואינה תלויה ברצון הנהן, וכך אמרו: "קדשים
יהיו לאלהיהם" (שם, ו) — "על כרחם"; "והיו קדש"
— לרבות בעלי מומין; שלא נאמר, כיון שנה אינו
ראוי להקריב לחם אלהיו, מדוע נצטוונו ונחלק לו כבוד
וגדלה? לפיכך אמר: "והיו קדש" — הנזע המקבד כלו
— תמים ובעל מום. וכבר נתבאר התנאים הראויים
להם, ואיך צריך לנהג עמם מנהג זה, במקומות מפוררים
בגמרא מכות וחלין (קלב:) ובכורות (מה): ושבת (נה):
ויולתן.

המצוה הל"ו — הצווי שנצטוונו שיהיו הפהנים
עובדים במשמרות (עבודת המקדש בימי השנה תחלק
לכבוצות): תעבד משמרת בכל־שבוע, ולא תהיה יד הפל
מערכת, אלא כרגלים בלבד, שאז כל־המשמרות עובדות
בשנה וכל־מי שבא מקריב. וכבר נתבאר בדברי־הימים (א
ט, כב). שדוד ושמואל חלקום וצאום כ"ד משמרות.
ונתבאר בספד (נה), שברגלים יד כלן שנה. והכתוב
שנאמר במצוה זו הוא אמרו: "וכי־יבא הלוי (הכהן) וגו'
ובא בכל־אות נפשו וגו' ושרת בשם ה' אלהיו בכל־אחי
הלויים העמדים שם לפני ה' חלק כחלק יאכלו" (דברים יח,
יח). ולשון ספרי (פרשת שופטים שם): "ובא בכל־אות
נפשו — יכול לעולם? תלמוד לומר: מאחד שצריך —
בשעה שישאל מנסיין בשער (עיר) אהד (וזהו בירושלים)
בשלישה רגלים. יכול כל־המשמרות שוות בקרבנות הרגל
הבאים שלא מחמת הרגל (כמו קרבנות השבת שבתוך
הרגל)? תלמוד לומר: לבד (חוץ) ממקריי על האבות.
מה־מקריי אבות זה לזה? אתה בשבתך ואני בשבתי";
כלומר: הספמם על סדור משמרות העבודה: כל־שבוע
— משמרה. וכך פשו התרגום (אונקלוס): בר ממשרתא
דייטי בשבתא, דכן אתקינו אבהתא (חוץ ממשמרת של
אותו שבוע). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בסוף גמרא ספד
(נה).

זו בלשון אחר: "ושרת בשם ה' אלהיו בכל־אחי הלויים"
(דברים יח, ז), ואמרו בפרק ב' מערכים (שם): "איזהו שרות
בשם ה'? הוי אמר: זו שירה".

המצוה הע"ב — האזהרה שהזהירו הלויים מלהתעסק
בשום עבודה מן־העבודות המיוחדות לפהנים, והפנהנים
— מלהתעסק בשום עבודה מן־העבודות המיוחדות
ללויים, לפי ששתי המשפחות האלה, כלומר: הפהנים
והלויים, לכל־משפחה מהן עבודה מיוחדת במקדש.
לפיכך באה האזהרה מאתו ותעלה לשתיהן יחד, שלא
תעבד אחת בעבודת האחרת — אלא כל־קבוצה במה
שנצטווה, כמו שאמר: "איש איש על־עבודתו וא־ל־
משאו" (במדבר ד, יט) ולשון הלאו שבא בהן הוא אמרו
ותעלה על הלויים: "אף אל־כלי הקדש וא־ל־המזבח לא
יקרבו ולא־ימתו" (שם יח, ג) אחר־כך חזר לדבר אל
הפהנים ואמר: "ולא ימתו גם־הם גם־אתם" (שם),
כלומר: שגם־אתם, כולל אתכם הלאו הזה. שכן
שהזהרתם מלהתעסק בעבודתכם. והיא: כלי המקדש
והמזבח, כך אתם מזהרים מלהתעסק בעבודתם. ולשון
ספרי (פרשת קרח שם): "אל־כלי הקדש וא־ל־המזבח לא
יקרבו" — אזהרה: "ולא ימתו" — ענש. אין לי אלא
לויים שצנושין ומזהרין על עבודת הפהנים; כהנים על
עבודת הלויים מניין? — תלמוד לומר: גם־הם מעבודה
לחקירתה (המופקד על עבודה מסוימת, ומשנה עבודתו
לאחרת — שגם היא מופקדת על בני אותו שבט) מניין? —
תלמוד לומר: גם־אתם. וכבר בקש רבי יהושע בן חנניה
לסייע את רבי יוחנן בן־גדלה, אמר לו: חזור לאחריך!
שכבר אתה מתחייב בנפשך, שאני מן־השוערים ואתה
מן־המשוררים. הנה נתבאר לך שכל־לוי המתעסק
בעבודה שאינה עבודתו המיוחדת לו — חייב מיתה בידי
שמים. וכן הפהנים לא יגשו לעבודת הלויים, אלא אם
עברו אינם במיתה כי אם במלקות. ובמקלפתא: "אף
אל־כלי הקדש וא־ל־המזבח לא יקרבו" יכול אם נגעו
יהיו חייבין? תלמוד לומר: "אף" — משום עבודה הם
חייבין. אין לי אלא הלויים על ידי הפהנים, הפהנים
על־ידי הלויים מניין? תלמוד לומר: "גם־הם גם־אתם",
ושם נאמר: "הלויים על של כהנים במיתה, ואין הפהנים
על של לויים אלא בלא־תעשה".

המצוה הל"ב — הצווי שנצטוונו לגדל זרע אהרן
ולכבדם ולרוממם, וליחס להם מעלת [קדשה] כבוד

מלכים-א טז כד-לד

כד וַיָּקֶן אֶת־הָהָר שְׁמֶרֶון מֵאֵת שְׁמֶר בְּכַפְרִים בְּסָף וַיִּבֶן אֶת־הָהָר וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם הָעִיר אֲשֶׁר בָּנָה עַל שֵׁם־שְׁמֶר אֲדָנֵי הָהָר שְׁמֶרֶון: כה וַיַּעַשׂה עֲמֹרִי הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיֵּרַע מְכֹל אֲשֶׁר לִפְנָיו: כו וַיִּלְךְ בְּכַל־דֶּרֶךְ יִרְבְּעָם בֶּן־נִבְטָם (ובחטאתיו) וּבַחֲטָאָתוֹ אֲשֶׁר הִחֲטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל לַחֲכָעִים אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַבְלִיהֶם: כז וַיֵּתֶר דְּבָרֵי עֲמֹרִי אֲשֶׁר עָשָׂה וּגְבוּרָתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה הִלְאֵיהֶם בְּתוֹבִים עַל־סֹפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל: כח וַיִּשְׁכַּב עֲמֹרִי עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקְבֹּר בְּשְׁמֶרֶון וַיִּמְלֹךְ אַחֲאָב בְּנוֹ תַחְתָּיו: כט וְאַחֲאָב בֶּן־עֲמֹרִי מָלַךְ עַל־יִשְׂרָאֵל בְּשָׁנֹת שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה לְאִסָּא מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ אַחֲאָב בֶּן־עֲמֹרִי עַל־יִשְׂרָאֵל בְּשְׁמֶרֶון עָשָׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה: ל וַיַּעַשׂ אַחֲאָב בֶּן־עֲמֹרִי הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה מְכֹל אֲשֶׁר לִפְנָיו: לא וַיְהִי הַנֶּקֶל לְכָתוֹ בַּחֲטָאוֹת יִרְבְּעָם בֶּן־נִבְטָם וַיִּקַּח אִשָּׁה אֶת־אִיזֶבֶל בַּת־אֶתְבָּעֵל מֶלֶךְ צִידֹנִים וַיִּלְךְ וַיַּעֲבֹד אֶת־הַפֶּעַל וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לוֹ: לב וַיָּקָם מִזִּבְחַ לַפֶּעַל בֵּית הַפֶּעַל אֲשֶׁר בָּנָה בְּשְׁמֶרֶון: לג וַיַּעַשׂ אַחֲאָב אֶת־הָאִשָּׁרָה וַיִּוֹסֶף אַחֲאָב לַעֲשׂוֹת לַחֲכָעִים אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מְכֹל מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיוּ לִפְנָיו: לד בַּיָּמִיו בָּנָה חִיאל בֵּית הָאֱלֹהִי אֶת־יְרִיחוֹ בְּאֲבִירָם כְּכָרוֹ יִסְדָּה (ובשגוב) וּבִשְׁגוּב צַעִירוֹ הָצִיב דִּלְתִּיהָ כְּדָבָר יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן:

מלכים-א יז א

א וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵינוּ הַתְּשִׁבֵנוּ מִתְּשִׁבֵנוּ גִלְעָד אֶל־אַחֲאָב חִירְיָהוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר עָמַדְתִּי לִפְנֵינוּ אִם־יְהִי־הַשָּׁנִים הָאֵלֶּה טַל וּמָטָר כִּי אִם־לֹא־יִדְבָּר:

רש"י

(לא) ויעבוד את הבעל. מוסיף על עגלים של ירבעם: (לג) אשרה. אילן הנעבד: (לד) חיאל בית האלי. חיאל אשר מבית אל, כמו (שמואל א טז א): ישי בית הלחמי. ולא נאמר מבית לחמי; וכן יהושע בית השמשי, בספר שמואל (א ו יד), ולא הבית שמשי; וכן בעפרת אבי העזרי (שופטים ו יא). ולא נאמר האבי עזרי. ויש פותרין: בית האלי, על שקבל עליו קללות יהושע (יהושע ו כז): ארור האיש אשר יקום ובנה וגו'. אמרו רבותינו (ירושלמי סנהדרין י ב) חיאל משל (בנימין) ויריחו משל יהושפט (בנימין) ומפני מה תלאו באחאב, שתולין את הקללה במקולקל [נספרים אחרים במקולל]: באבירם בכרו יסדה. כשיסדה, מת בנו בכורו, וקבר

מצודת ציון

(א) התשבי. מעיר ששמה תושב: מתושבי. מלשון ישב, ורוצה לומר: שישב בגלעד זמן רב: לפי. לשעור, כמו (בראשית מז יב) לחם לפי הטף:

כשמת זמרי בכ"ז לאסא וימי מלכותו י"ב שנים, ומת. ומיד מלך אחאב הרי ל"ח לאסא: עשרים וכו'. מקוטעות היו: (לא) ויהי הנקל. הקל שבמעשיו היה ללכת בחטאת ירבעם, כי הרשיע עוד יותר ממנו: (לב) בית הבעל. בבית הבעל: (לד) בית האלי. מבית אל כמו (שמואל א ט"ז א): בית הלחמי, ורוצה לומר: מבית לחם: באבירם בכורו יסדה. רצה לומר: בעת שהניח היסוד, מת אבירם בכורו, ושאר בניו מתו במשך הבנין, ובעת העמיד הדלתות, מת שגוב צעיר בניו: כדבר ה' וכו'. שאמר יהושע לפני ה' (יהושע ו כז): ארור האיש וכו' בבכורו ייסדנה ובצעירו יציב דלתיה [ואף כי יריחו היתה בגבול בנימין ממלכות יהודה אמר, 'בימיו' ותלה בו, לומר שכל זה ראה ולא לקח מוסר]: (א) ויאמר אליהו וכו'. אמרו רבותינו ז"ל (ירושלמי סנהדרין י ב): כאשר מתו בני חיאל בית האלי, הלכו אחאב ואלהיו לנחמנו, ואמר אליהו לחיאל שמתו בניו בדבר קללת יהושע, והשיב אחאב ומדוע לא יקרים קללת משה רבו, שאמר (דברים יא טז): ועבדתם אלהים אחרים וכו' ועצר את השמים. והלא כולם עובדי כוכבים, ואין הגשמים נעצרים. מיד קפץ אליהו ונשבע שיעצר טל ומטר: חי ה'. הוא ענין שבועה, לומר כשם שה' חי וכו': אשר עמדתו לפניו. אשר אני רגיל לעמוד לפניו בתפלה: כי אם לפי דברי. כי אם לשעור הזמן שאדבר [בתחלה] (בתפלה) שיהיה:

מצודת דוד

(כד) ויקן. בשנה השביעית למלכותו: את ההר שמרון. על שם סופו אמר, כי הוא קראה שומרון: ויבן. להיות לו לעיר מלוכה לשבת בה: (כט) שלשים ושמונה. כי עמרי מלך מיד

כשמת זמרי בכ"ז לאסא וימי מלכותו י"ב שנים, ומת. ומיד מלך אחאב הרי ל"ח לאסא: עשרים וכו'. מקוטעות היו: (לא) ויהי הנקל. הקל שבמעשיו היה ללכת בחטאת ירבעם, כי הרשיע עוד יותר ממנו: (לב) בית הבעל. בבית הבעל: (לד) בית האלי. מבית אל כמו (שמואל א ט"ז א): בית הלחמי, ורוצה לומר: מבית לחם: באבירם בכורו יסדה. רצה לומר: בעת שהניח היסוד, מת אבירם בכורו, ושאר בניו מתו במשך הבנין, ובעת העמיד הדלתות, מת שגוב צעיר בניו: כדבר ה' וכו'. שאמר יהושע לפני ה' (יהושע ו כז): ארור האיש וכו' בבכורו ייסדנה ובצעירו יציב דלתיה [ואף כי יריחו היתה בגבול בנימין ממלכות יהודה אמר, 'בימיו' ותלה בו, לומר שכל זה ראה ולא לקח מוסר]: (א) ויאמר אליהו וכו'. אמרו רבותינו ז"ל (ירושלמי סנהדרין י ב): כאשר מתו בני חיאל בית האלי, הלכו אחאב ואלהיו לנחמנו, ואמר אליהו לחיאל שמתו בניו בדבר קללת יהושע, והשיב אחאב ומדוע לא יקרים קללת משה רבו, שאמר (דברים יא טז): ועבדתם אלהים אחרים וכו' ועצר את השמים. והלא כולם עובדי כוכבים, ואין הגשמים נעצרים. מיד קפץ אליהו ונשבע שיעצר טל ומטר: חי ה'. הוא ענין שבועה, לומר כשם שה' חי וכו': אשר עמדתו לפניו. אשר אני רגיל לעמוד לפניו בתפלה: כי אם לפי דברי. כי אם לשעור הזמן שאדבר [בתחלה] (בתפלה) שיהיה:

תהלים פו יז.

י כִּי־גָדוֹל אַתָּה וַעֲשֵׂה נִפְלְאוֹת אַתָּה אֱלֹהִים לְבָדָךְ: יא הֲוֹרֵנִי יְהוָה | דִּרְכְּךָ אֶהְלֶךְ בְּאַמְתְּךָ יַחַד לִבִּי
לִירְאָה שְׁמֹךְ: יב אֹדְךָ | אֲדַנִּי אֱלֹהֵי בְּכָל־לִבִּי וְאֶכְבְּדָה שְׁמֹךְ לְעוֹלָם: יג כִּי־חֲסִדְךָ גָּדוֹל עָלַי וְהַצַּלְתָּ
נַפְשִׁי מִמָּוֶה מִשְׁאוֹל תַּחְתִּיתָה: יד אֱלֹהִים | זָדִים קָמוּ־עָלַי וְעַדְתָּ עֲרִיצִים בִּקְשׁוֹ נַפְשִׁי וְלֹא שְׁמוֹךְ לִנְגֹּדִי:
טו וְאַתָּה אֲדַנִּי אֱלֹהֵי־רַחוּם וְחַנּוּן אֲרַךְ אֲפִים וְרַב־חֲסִד וְאַמֶּת: טז פָּנָה אֵלַי וְחַנּוּנִי הִנֵּה־עוֹד לְעַבְדְּךָ
יְהוֹשִׁיעָה לִבְנ־אַמְתְּךָ: יז עֲשֵׂה־עִמִּי אוֹת לְטוֹבָה וִירָאוּ שְׂנְאֵי וִיבָשׁוּ כִּי־אַתָּה יְהוָה עֲזָרְתָנִי וְנַחְמָתִי:

תהלים פז א-ד.

א לִבְנֵי־קִנְיָן מְזֻמָּר שִׁיר יְסוּדָתוֹ בְּהַר־רִיקָדֶשׁ: ב אֶהֱבֶה יְהוָה שְׁעָרֵי צִיּוֹן מִפְּלַ מִשְׁכְּנוֹת יַעֲקֹב: ג נִכְבְּדוֹת
מִדְּבַר בְּךָ עֵיר הָאֱלֹהִים סֶלָה: ד אֶזְכֹּר | רַחֵם וּבָכַל לְיָדַעִי הִנֵּה פִלֶּשֶׁת וְצָר עִם־כּוֹשׁ זֶה יוֹלֵד־שָׁם:

רש"י

נפתחו עד שאמר (ד"ה ב' ו') אל תשב פני משיחך זכרה
לחסדי דוד עבדך: (א) יסודתו בהררי קדש. יסודת
מזמור זה על הר ציון וירושלים יסדו המשורר:
(ג) נכבדות מדובר בך. את ירושלים דברי כבוד
נדברו בך מפי הקב"ה ומה הן הנכבדות שאת עיר
האלהים סלה: (ד) אזכיר רהב ובבל ליודעי. עוד
זאת דיבר עליך אזכיר את מצרים ואת בבל על יודעי
להביא מנחה כענין שנאמר (ישעיה ס"ו) והביאו את כל
אחיכם וגו' מנחה לה' וגו': הנה פלשת וצור עם
כוש. גם הם כמצרים ובבל יתנו לב לבקש ולזכור
את כל א' וא': זה יולד שם. זה היה ממשפחות
הגולדים בציון כענין שנאמר (שם כ"ז) ואתם תלוקטו
לאחד אחד:

מצודת ציון

(יא) הורני. ענין למוד: יחד. מל' חד ואחד: (יג) תחתיה.
ענין עומק ושפלות: (יד) עריצים. חזקים כמו אל נערץ (לקמן
פ"ט:יז) אות. סימן ומופת: (ד) רהב. הוא מצרים כמ"ש
בהם רהב הם שבת (ישעיה ל') ויקראו כן ע"ש גאותם והוא מל'
ירבה הנער בזקן (שם ג'): ליודעי. ענינו האוב וחביב כמו
ומודע לבינה תקרא (משלי ד):

כבן אמה יליד בית: (יז) אות לטובה. סימן להודיע לכל שחפץ אתה בטובתי: ויבושו. בראותם כי אתה עמדי: כי אתה וגו'.
ר"ל הלא מעולם עזרתני ונחמתני ע"י נתן הנביא בכפרת מחילת העון דבת שבע לזה שאלתי עשה לי גם אתה לטובה להודיע
לכל: (א) יסודתו. יסוד השיר הזה הוא לדבר במהללי הררי קדש והם ציון וירושל': (ב) כל משכנות. כי אף שכל א"י אהובה
היא למקום מ"מ שערי ציון אהוב לפניו יותר מהכל: (ג) נכבדות. וזה לפי שמדובר בך אתה ציון אמרות נכבדות כי סנהדרין
יושבים בה ועוסקים בתורה ולזה תקרא עיר אלהים עד עולם: (ד) אזכיר. אמרו במקום ה' לעתיד אזכיר את מצרים ובבל על
יודעי ואהובי להביאם אל ציון הנה כן אזכיר פלשת וכו' להביאם שמה כי יאמר הלא זה יולד שם בציון ר"ל תולדות אבותיו
מציון הוא ולזה החזירוהו למקומו:

יהל אור

להתלבש במקור דממכ"ע. שכדי שיהי' כלי לקבל גלוי אור
זה זהו דוקא בהיכל קדה"ק בחי' ציון. והיינו כי חכמה כח
מה בחי' ביטול. וחוב"ב תרין ריעין. וכתר קש"י רצון
שלמעלה מהשכל כו' וע"י ביטול זה יוכל להיות כוס של
ברכה וחותם שוקע לקבל גלוי האור מבחי' סוכ"ע כו'.
ועכשיו בחי' זו הוא ד"א של הלכה שהן כחב"ד וע"ש
בסש"ב פנ"ג:

(י) ועושה נפלאות אתה אלהים לבדך. עד שלא
נבראו המלאכים נבראו השמים והארץ לפיכך יכבדו
כל הגוים לשמך: (יג) משאול תחתיה. דרך
המנאפים להנתן בעומקה של שאול ומשם הצלתני
שאמר לי נתן הנביא (ש"ב י"ב) גם ה' העביר חטאתך:
(יד) זדים קמו עלי. דואג ואחיתופל: ולא שמוך
לנגדם. לא זכרו אשר ראו שמשחני שמואל על פיך:
(טז) לבן אמתך. בן האמה משפיל את עצמו לפני
אדניו יותר ממקנת כסף, שבן האמה יליד בית הוא
וגדל בחיק אדוניו: (יז) עשה עמי אות לטובה.
שיהא ניכר לאחרים שמחלת לי: ויראו שונאי. האות
ויבושו, ולא שמע לו הקב"ה ליתן האות בימיו אלא
בימי שלמה בנו כשדבקו השערים זה בזה ולא

מצודת דוד

(י) כי גדול. אז ידע אשר אתה גדול ועושה נפלאות לבדך:
(יא) אהלך. למען אלך גם אני באמתך ר"ל ללכת באמתך
כמוך: יחד לבבי. עשה לי לב אחד ומחשבה אחת ליראה את
שמך ולא אהיה תלוי ומסופק: (יג) גדול עלי. הגדלת עמי
חסד: משאול תחתיה. הוא הגיהנם וזהו כמה שבשרו ע"י נתן
הנביא שנמחל לו העון דבת שבע: (יד) ולא שמוך. לא שמו
יראת אלהים נגד פניהם: (טז) לבן אמתך. ר"ל אני מוכנע

כבן אמה יליד בית: (יז) אות לטובה. סימן להודיע לכל שחפץ אתה בטובתי: ויבושו. בראותם כי אתה עמדי: כי אתה וגו'.
ר"ל הלא מעולם עזרתני ונחמתני ע"י נתן הנביא בכפרת מחילת העון דבת שבע לזה שאלתי עשה לי גם אתה לטובה להודיע
לכל: (א) יסודתו. יסוד השיר הזה הוא לדבר במהללי הררי קדש והם ציון וירושל': (ב) כל משכנות. כי אף שכל א"י אהובה
היא למקום מ"מ שערי ציון אהוב לפניו יותר מהכל: (ג) נכבדות. וזה לפי שמדובר בך אתה ציון אמרות נכבדות כי סנהדרין
יושבים בה ועוסקים בתורה ולזה תקרא עיר אלהים עד עולם: (ד) אזכיר. אמרו במקום ה' לעתיד אזכיר את מצרים ובבל על
יודעי ואהובי להביאם אל ציון הנה כן אזכיר פלשת וכו' להביאם שמה כי יאמר הלא זה יולד שם בציון ר"ל תולדות אבותיו
מציון הוא ולזה החזירוהו למקומו:

ב אהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב. וארז"ל פ"ק
דברכות דף ח' אהב ה' שערים המצויינים בהלכה כו' מיום
שחבר בהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה
בלבד. פי' דמבואר בזח"ג בסוף האדר"ז ציון הוא בחי'
קדה"ק ע"ש רצ"ו ע"ב. ועיין מענין קדה"ק בסש"ב פנ"ב
שהשכינה שהיא מל' דאצילות היא מתלבשת בהיכל קה"ק
דבריא כו'. ושם הוא היחוד עליון ר"ל ההמשכה מסוכ"ע

ה אין דנין לא את השבט ולא את נביא השקר ולא את כהן גדול, אלא על פי בית דין של שבעים ואחד. ואין מוציאין למלחמת הרשות, אלא על פי בית דין של שבעים ואחד. אין מוסיפין על העיר ועל העזרות, אלא על פי בית דין של שבעים ואחד. אין עושין סנהדריות לשבטים, אלא על פי בית דין של שבעים ואחד. אין עושין עיר הנדחת, אלא על פי בית דין של שבעים ואחד. ואין עושין עיר הנדחת בפספס, ולא שלש, אבן עושין אחת או שתים.

פירוש ברטנורא

ה את השבט. רובו של שבט שעבדו עבודה זרה במזיד, אין דנין אלא בב"ד של שבעים ואחד. דכתיב (דברים י"ז) והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההוא אל שערך, איש ואשה אתה מוציא אל שערך, ואי אתה מוציא את השבט אל שערך, אלא בבית דין הגדול: **ולא את נביא השקר.** גמר דבר דבר מוקם ממרא, כתיב הכא (שם י"ח) אשר יזיד לדבר דבר, וכתוב בזקן ממרא (שם י"ז) כי יפלא ממך דבר, מה זקן ממרא בב"ד הגדול דכתיב (שם) וקמת ועלית, אף נביא שקר בב"ד הגדול: **ולא את כהן גדול.** דאמר קרא (שמות י"ח) את הדבר הגדול יביאו אליך, דכריו של גדול יביאו אליך. ומשה במקום שבעים ואחד קאי: ואין מוציאין למלחמת הרשות. כל מלחמה הוין ממלחמת שבעה עממין ומלחמת עמלק, קרויה מלחמת הרשות: **אלא בבית דין של שבעים ואחד.** דכתיב ברור (ד"ה א' כ"ז) ואחרי אחתופל בניהו בן יהוידע. אחתופל זה יועץ, בניהו בן יהוידע זו סנהדרין, שהיה מופלא שבכולן וכולן נגדרים אחריו: **על העיר.** ירושלים. שקדושתה גדולה מקדושת שאר ארץ ישראל: **ועזרות.** קדושתן גדולה מקדושת ירושלים. ואי אפשר לחדש קדושה אלא בבית דין של שבעים ואחד, דאמר קרא (שמות כ"ה) ככל אשר אני מראה אותך וגו' וכן תעשו, לדורות. מה משכן קדוש על פי משה שהוא במקום סנהדרין גדולה, אף לדורות תוספת עיר ועזרות על פי סנהדרין גדולה: **ואין עושין סנהדראות לשבטים כו'.** כדאשכחן במשה דאוקי סנהדראות ומשה במקום שבעים ואחד קאי: **אין עושין עיר הנדחת כו'.** דכתיב (דברים י"ז) והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההוא, איש ואשה אתה מוציא אל שערך, לבית דין שבעיך, ואי אתה מוציא את כל העיר אל שערך, אלא לשער המיוחד: **בפספס.** עיר המבדלת בין ארץ ישראל לארץ העמים, דכתיב מקרבך, ולא מן הספר. ומעמא דקרא, שמא ישמעו נכרים ויבואו ויחריבו ארץ ישראל, לפיכך אין מניחין העיר תל עולם כמשפט עיר הנדחת אבל הורגין את יושביה בלבד: ולא

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ה

משנתנו באה ללמד, אלו דברים אינם נידונים או אינם נעשים אלא על פי בית דין הגדול של שבעים ואחד.

אין דנין לא את השבט ולא את נביא השקר ולא את כהן גדול, אלא על פי בית דין של שבעים ואחד – לא את השבט. כלומר אם השבט כולו או רובו עבדו עבודה זרה במזיד, אין דנים אותם אלא בבית דין הגדול, שכן ביחיד שעבד עבודה זרה נאמר (דברים יז, ח): "והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההוא אשר עשו את הדבר הרע הזה אל שערך", ודרשו חכמים: איש ואשה אתה מוציא אל שערך, כלומר לבית דין שבעיך, ואי אתה מוציא את השבט אל שערך, אלא לשער המיוחד, היינו לבית דין הגדול. ברם, אם חטאו בשאר עבירות. אין בהם שום חילוק בין רבים ליחידים. ולא את נביא השקר – היינו המתנבא מה שלא שמע במראה הנבואה, אף על פי שמתנבא בשם ה' (כמבואר להלן יא, ה), ומיתתו בחנק; ובאה המשנה ללמדנו, שאין דנים אותו אלא בבית דין הגדול. הטעם הוא, שלומדים בגזירה שווה של "דבר, דבר" מוקם ממרא ("וקן ממרא" היינו חכם שהורה לעשות דבר בניגוד לפסק דינא של הסנהדרין). שכן בנביא שקר כתוב (דברים יז, כ): "הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי", ובזקן ממרא כתוב (שם יח, ח): "כי יפלא ממך דבר" – מה זקן ממרא אינו נעשה זקן ממרא עד שימרה פיהם של בית הדין הגדול, שנאמר (שם): "וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו", כך נביא השקר אינו נידון אלא בבית הדין הגדול. ולא את כהן גדול – כהן גדול שעשה עבירה חמורה שחייב עליה מיתת בית דין, אינו נידון אלא בבית דין הגדול, שכתוב (שמות יח, כב): "והיה כל הדבר הגדול יביאו אליך", ודרשו: דכריו של גדול יביאו אליך, ומשה רבנו במקום בית דין של שבעים ואחד, שהיה שופט ודיין על פי הדיבור ושקול סנהדרין הגדולה שבירושלים (דס"י). ברם, בדיני ממונות נידון כהן הגדול ככל אדם. **ואין מוציאין למלחמת הרשות, אלא על פי בית דין של שבעים ואחד** – שכן במלחמת מצוה, כגון מלחמת כיבוש הארץ בימי יהושע או מלחמת עמלק, אין צורך לרשות בית הדין כדי לכופ את העם לצאת למלחמה, אבל במלחמת הרשות, כגון מלחמה בשביל להרחיב גבול ישראל ולקחת מס מהעמים, או מלך שנלחם כדי לפרסם את גבורתו, אין לכופ את העם לצאת למלחמה אלא על פי בית הדין של שבעים ואחד, שכן מוצאים ברור, שלפני צאתו למלחמה היה נמלך בסנהדרין (עין גמרא סז, א). **אין מוסיפין**

על העיר – היינו על ירושלים, להרחבת תחומיה, **ועל העזרות** – שבבית המקדש, **אלא על פי בית דין של שבעים ואחד** – שקדושת ירושלים גדולה מקדושת שאר ארץ ישראל, וקדושת העזרות גדולה מקדושת ירושלים, ואין לחדש קדושה אלא על פי בית דין הגדול, שכן כתוב במשכן (שמות כה, ט): "ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן... וכן תעשו" – כן תעשו לדורות, מה משכן מתקדש על פי משה, שהוא במקום סנהדרין של שבעים ואחד, אף לדורות תוספת עיר ועזרות על פי סנהדרין הגדולה. **אין עושין סנהדריות לשבטים** – היינו סנהדרין קטנה, של עשרים ושלושה דיינים, כמו שנאמר (דברים טז, יח): "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שערך... לשבטיך". **אלא על פי בית דין של שבעים ואחד** – שכן מוצאים במשה רבנו שהוא מינה את הסנהדראות. **אין עושין עיר הנדחת, אלא על פי בית דין של שבעים ואחד** – עיר שכולה או רובה עבדו עבודה זרה, נקראת "עיר הנדחת", ודינה מפורש בתורה (שם יג, טז-יז): "הכה תכה את יושבי העיר ההיא לפי חרב, החרם אותה ואת כל אשר בה ואת בהמתה לפי חרב. ואת כל שללה תקבץ את תוך רחובה ושפרת באש את העיר ואת כל שללה כליל לה' אלהיך, והיתה תל עולם לא תבנה עוד"; ובאה משנתנו ללמד, שאין דנים עיר הנדחת אלא בבית דין של שבעים ואחד. הטעם כמבואר בתחילת משנתנו בענין השבט, שנאמר (דברים יח, ח): "והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא... אל שערך", ודרשו חכמים: איש ואשה אתה מוציא אל שערך, ואי אתה מוציא את כל העיר אל שערך, אלא לשער המיוחד. **ואין עושין עיר הנדחת בפספס** – בגבול ארץ ישראל, כלומר שאין מחריבים את העיר שתהא "תל עולם", שמא ישמעו האויבים ויפרצו לתוך ארץ ישראל; **ולא שלש** – אין בית הדין עושים שלוש ערים נדחות, כשהן קרובות זו לזו (גמרא; רמב"ם הל' עכו"ם ד, ט; ועין השגת הראב"ד סט); **אבן עושין אחת או שתים** – בגמרא מובאת ברייתא: "אין עושין שלוש עירות מנודחות בארץ ישראל, אבל עושין אותם שתים, כגון אחת ביהודה ואחת בגליל. אבל שתים ביהודה ושתים בגליל אין עושין, וסמוכה לספר אפילו אחת אין עושין, מאי טעמא? שמא ישמעו נכרים ויחריבו את ארץ ישראל" (סנהדרין סז, ב). וזה ששינוי במשנתנו "עושין אחת או שתים" יש מפרשים: אפילו שתים שהן כאחת, שהן קרובות מאד ועומדות על הגבול שבין גליל ליהודה, עושים, אבל שלוש בכגון זה אין עושים (יתוספות יוס טוב; "תפארת ישראל").

ו סנהדרין גדולה היתה של שבעים ואחד, וקטנה של עשרים ושלשה. ומנין לגדולה שהיא של שבעים ואחד? שנאמר (במדבר יא, טו): "אספה-לי שבעים איש מזקני ישראל", ומשה על גביה – הרי שבעים ואחד; רבי יהודה אומר: שבעים. ומנין לקטנה שהיא של עשרים ושלשה? שנאמר (שם לה, כד-כה): "ושפטו העדה" "והצילו העדה", עדה שופטת ועדה מצלת – הרי כאן עשרים; ומנין לעדה שהיא עשרה? שנאמר (שם יד, כו): "עדר-מתי לעדה הרעה הזאת", יצאו יהושע וכלב; ומנין להביא עוד שלשה? ממשמע שנאמר (שמות כג, ב): "לא-תהיה אחר-רבים לרעת", שומע אני שאהיה עמהם למטובה, אם פן למה נאמר (שם): "אחרי רבים להטות"? לא כההפיתך למטובה הפיתך לרעה: הפיתך למטובה על פי אחד, הפיתך לרעה על פי שנים; ואין בית דין שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד – הרי כאן עשרים ושלשה. וכמה יהא בעיר ותהא ראויה לסנהדרין? מאה ועשרים; רבי נחמיה אומר: מאתים ושלשים, כנגד שרי עשרות.

פירוש ברטנורא

שלשה. עיריות. עיר הנחת בב"ד אחד ובמקום אחד, כלומר קרובים זו לזו. אבל בשנים ושלשה מקומות עושים: ו משה על גביהם הרי שבעים ואחד. דאמר קרא (במדבר יא) ונשאו אתך, ואת בהדיהו: רבי יהודה אומר שבעים. דרריש אתך, בדומין לך, ולא שיהיה הוא יושב עמך בדין. ואין הלכה כרבי יהודה: עדה שופטת. עשרה מחייבין: עדה מצלת. עשרה מוכין. ושמעין מינה דצריך שיהיו עשרים שאם יחלקו יהיו עשרה מחייבין ועשרה מוכין: חזכי קאמר קרא, לא תהיה אחרי רבים לרעות, לחייב על פי אחד שיהיה יתר על המוכין. אבל אחרי רבים, להטות בשנים, אפילו לרעות, כשהיו שנים מחייבין יותר על המוכין. הלכך על כרחך עשרים ושלשה בעינן, דבציר מעשרה מוכין לכא למימר, דהא כתיב והצילו העדה, ותו לא משכחת חובה בציר משנים עשר: ואין בית דין שקול. אין עושין בית דין ונותן, שאם יחלקו לחצאים הוי להו פלגא ופלגא ולא משכחת לה הפיתך למטובה על פי אחד. הלכך מוסיפין עליהם עוד אחד והווי עשרים ושלשה: מאה ועשרים. מפרש בגמרא, עשרים ושלשה, סנהדרין קטנה. ושלש שורות של עשרים ושלש עשרים ושלש יושבים לפניהם, שאם הוצרכו להוסיף על הדיינים מוסיפים מהם. ועשרה בטלנים, עשרה בני אדם בטלנים מכל מלאכה שיושבים תמיד בבית המדרש. ושני סופרים לכתוב דברי המוכין ודברי המחייבין. ושני חוננים, שמש בית דין להלקות החייב ולהזמין בעלי הדין. ושני בעלי דין. ושני עדים. ושני זוממים. ושני נבאים, ושלשי לחלק הצדקה, שצדקה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה. ורופא אומן להקין דם. ולכלל. ומלמד תינוקות. הרי מאה ועשרים: מאתים ושלשים כדי שרי עשרות. דהיינו עשרים ושלשה עשרות, שהיא כל דין שר של עשרה. דבציר משרי עשרה לא אשכחן שררה. ואין הלכה כרבי נחמיה:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ו

של אחד, אבל הטייתך לרעה – ההכרעה לחובה, אינה אלא על פי שנים – כלומר שהמחייבים יתרים על המזכים לכל הפחות בשני דיינים, וזהו שאומר הכתוב: "לא תהיה אחרי רבים לרעות" – אין לחייב אדם בדיני נפשות על פי רבים היתרים על המזכים בדין אחד, אבל "אחרי רבים להטות" – על פי רבים היתרים על המזכים בשני דיינים מכריעים אף לחובה, והואיל ואמרנו לעיל שיש עדה מצלת, דהיינו עשרה מזכים, הרי שצריכים לעוד שנים עשר דיינים, כדי שיהא אפשר להכריע לחובה על פי שניים, ואין בית דין שקול – אין בית דין יכול להיות מורכב ממספר זוגי של דיינים, שמא יהא שקול בדעותיו ולא תהא הכרעה, מוסיפין עליהן עוד אחד, הרי כאן עשרים ושלשה – ומכאן שסנהדרין קטנה היא של עשרים ושלשה דיינים. וכמה יהא בעיר – תושבים, ותהא ראויה לסנהדרין – קטנה? מאה ועשרים – בגמרא מבואר, שמספר זה הוא לפי החישוב דלקמן: הסנהדרין הקטנה שהיא של עשרים ושלשה דיינים, אחת מהן היא של עשרים ושלשה (כמבואר להלן ד. ט). עשרה בטלנים, הסופרים הכותבים את דברי המזכים ודברי המחייבים, שני שמשי בית הדין להלקות את החייב ולהזמין בעלי הדין, שני בעלי דין, שני עדים, שני זוממים, כדי שימנעו העדים מעדות שקר מחשש שמא ייזומו, ושני זוממים, שמא יתחייב בעל דין על פי עדים, וישכור שניים להזימם, לפיכך צריך שניים אחרים בעיר, שיתיראו אלו מהם, שאם יבואו להזים העדים, יבואו אלו ויזימו אותם (ורש"י), שני גבאי צדקה, ושלשי לחלוקת הצדקה, שכן צדקה נגבית בשנים ומתחלקת בשלושה (פאה ה. ט. ז). ורופא, לבלו, ומלמד תינוקות, הרי מאה ועשרים. רבי נחמיה אומר: מאתים ושלשים, כנגד שרי עשרות – שיהא כל דין מהסנהדרין הקטנה לפחות שר של עשרה, שאין שררה פחות מעשרה, ולפיכך צריך להיות בעיר עשרים ושלשה עשרות תושבים, כדי שתהא ראויה לסנהדרין של עשרים ושלשה דיינים. והלכה כתנא קמא.

סנהדרין גדולה – היינו בית הדין הגדול, היתה של שבעים ואחד – דיינים, וקטנה – סנהדרין קטנה, היתה של עשרים ושלשה – דיינים, כמו שכבר בארנו במשניות הקודמות. ומנין לגדולה שהיא של שבעים ואחד? שנאמר: "אספה-לי שבעים איש מזקני ישראל" – הרי שבעים, ומשה על גביהן – בראש השבעים, שנאמר (במדבר יא, יז): "ונשאו אתך במשא העם" – יחד אתך, הרי שבעים ואחד – מכאן שבית דין הגדול הוא של שבעים ואחד דיינים. רבי יהודה אומר: שבעים – שכן רבי יהודה דורש את הכתוב "ונשאו אתך", שיהיו דומים לך, מיוחסים ומנוקים ממום (ורש"י), ולא שיהא משה יושב עם השבעים בדין. והלכה כתנא קמא. ומנין לקטנה שהיא של עשרים ושלשה? שנאמר – בדין של רוצח: "ושפטו העדה" "והצילו העדה" את הרוצח מיד גואל הדם. על השופטת – עשרה מחייבים את הנידון, וזהו שכתוב: "ושפטו העדה", ועדה מצלת – ועשרה אחרים מזכים את הנידון, וזהו שכתוב: "והצילו העדה", הרי כאן עשרים – עשרה מחייבים ועשרה מזכים. ומנין לעדה שהיא עשרה? שנאמר – במרגלים: "עדר-מתי לעדה הרעה הזאת" – הרי שעדה היא עשרה, שכן המרגלים היו שנים עשר, יצאו יהושע וכלב – שלא הוציאו דיבת הארץ רעה כשאר המרגלים, הרי כאן עשרה. ומנין להביא עוד שלשה – מניין אנו לומדים שיש להוסיף עוד שלושה לעשרים הללו של העדה השופטת והעדה המצלת? ממשמע שנאמר – ממשמעות הכתוב שנאמר: "לא-תהיה אחר-רבים לרעת", שומע אני – לומד אני, שאהיה עמהם למטובה – כלומר שלטובה יש ללכת אחרי רבים. אם פן למה נאמר – למה צריך הכתוב להוסיף ולומר: "אחרי רבים להטות"? – אלא בא הכתוב ללמד: לא כהפיתך למטובה הטייתך לרעה – אין ההכרעה לחובה כמו ההכרעה לזכות, שכן הטייתך למטובה על פי אחד – ההכרעה לזכות היא ברוב

פ ר ק ש נ י

א כהן גדול דין ודין אותה, מעיד ומעיד אותה, חולץ וחולץ אותה, ומיבמין את אשתה; אבל הוא אינו מביא, מפני שהוא אסור באלמנה. מת לו מת – אינו יוצא אחר המטה, אלא הן נכסין והוא נגלה, הן נגלן והוא נכסה, ויוצא עמהן עד פתח העיר; דברי רבי מאיר; רבי יהודה אומר: אינו יוצא מן המקדש, שנאמר (ויקרא כא, יב): "ומן המקדש לא יצא". וכשהוא מנחם אחרים – דרך כל העם עוברין בזה אחר זה, והממנה ממצעו בינו לבין העם. וכשהוא מתנחם מאחרים – כל העם אומרים לו: אנו פפרתך, והוא אומר להן: תתברכו מן השמים. וכשמברין אותו – כל העם מסבין על הארץ והוא מסב על הספסל. ב המלך לא דין ודין אותה, לא מעיד ולא מעיד אותה, לא חולץ ולא חולץ אותה, לא מיבם ולא

פירוש ברטנורה

ב א כהן גדול. אינו יוצא אחר המטה. דלמא אתי למנגע מתוך טרדתו, ורחמנא אמר (ויקרא כ"א) ועל כל נפשות מת לא יבוא: הן נכסין והוא נגלה. כיון שנתכנסו נושאי המטה מן המבוי כלומר שיצאו ממנו, הוא נגלה ונכנס בתוכו. אבל כל זמן שהן נגלן ונראין במבוי, הוא נכסה ממנו שאינו נכנס לתוכו: ויוצא עמהן עד פתח העיר. שבעיר מצוין מבואות ויכול להתכנסות מהן, אבל חוץ לעיר ליכא הכיורא: שנאמר ומן המקדש לא יצא. רבי יהודה דריש ומן המקדש לא יצא כל עיקר. ור' מאיר דריש ומקדשו לא יצא, כלומר יזהר שלא יבא ליד מנע, ובתוך העיר שיש מבואות איכא הכיורא ומוזרה. והלכה כרבי יהודה: וכשהוא מנחם את אחרים. דבמת שאינו שלו כולי עלמא מודו דיכול הוא לילך, דלא מריר ולא אתי למנגע. וכשחורין מן הקברות ועומדין בשורה לנחם האבלים וכל העם עוברים זה אחר זה ומנחמין האבל שעומד במעמדו וכל אחד אומר לו תנחם מן השמים: והממונה ממצעו. שהוא הולך לימין כהן גדול וכל העם משמאלו, נמצא כהן גדול באמצע: הממונה. הוא הסגן, שהוא ממונה לעבוד תחת כהן גדול אם יארע פסול בכהן גדול ביום הכפורים: אנו פפרתך. בנו תתכפר אתה ואנחנו תחתך לכל הראוי לבא עליך: וכשמברין אותו. שאכל אסור לאכול סעודה ראשונה משלו, וקרוביו ואחביו מאכילין אותו: מסבין על הארץ. הן מצוין ומתאבלין בצערו: והוא מיסב. ככבוד על הספסל:

ב מלך לא דין ודין אותה. ודוקא מלכי ישראל שנים נשמעים לדברי הכהנים. אבל מלך ממלכת בית דוד. דין ודין אותה, שנאמר (ירמיה כ"א) בית דוד

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה א

לאחר שלמדנו בפרק הקודם (משנה ה') שאין דנים את הכהן הגדול אלא בבית דין הגדול, מוסיפה משנתנו ללמד, אלו דברים נוהגים בכהן הגדול משום כבודו ומשום קדושתו.

כהן גדול דין – אחרים, כלומר שיכול הוא להיות דיין ולשבת בבית דין, ואין הדיינים חוששים לכבודו שלא לחלוק עליו (המאיד). ודין אותו – על תביעה שיש נגדו, או על עביה שעשה. בדיני נפשות דנים אותו בבית דין של שבעים ואחד, כמו שהזכרנו לעיל, ובדיני ממונות – ככל אדם – בבית דין של שלושה. מעיד – מופיע כעד לפני בית הדין. לפי הגמרא אינו מעיד אלא לבן המלך, כלומר שעל המלך עצמו אינו מעיד, כמו ששנו להלן (משנה ב): "המלך לא מעיד ולא מעידין אותו", אלא שאם היה יודע עדות לבן המלך, בא המלך ויושב בבית הדין משום כבודו של הכהן הגדול, ואז בא הכהן הגדול להעיד את עדותו. אבל בדרך כלל אין זה לפי כבודו של כהן גדול שיבוא להעיד; ומעידין אותו – כל היודע עדות עליו, בכל תביעה שיש נגדו, יכול לבוא ולהעיד. חולץ – אם מת אחיו בלא בנים, הרי הוא מקיים מצוות חליצה באשת אחיו, ואף על פי שהיא יורקת בפניו, אין חוששים כאן לכבודו, וחולצין לאשתו – אם מת הכהן הגדול בלא בנים, אחד מאחיו חולץ לאשתו, ומיבמין את אשתו – וכן יכול אחיו לייבם את אשתו, שהרי כהן הדיוט הוא ומותר באלמנה, אבל הוא אינו מיבם – הכהן הגדול אינו רשאי לייבם את אשתו, שמת בלא בנים, מפני שהוא אסור באלמנה – שכהן גדול אסור לו לישא אלמנה (ויקרא כ"א, יד). מת לו מת – מת אחד מקרוביו, ואפילו אביו או אמו, אינו יוצא אחר המטה – ללוות את המת, שמת מתוך צערו ויטמא, והתורה אמרה (ויקרא כ"א, יא): "ועל כל נפשות מת לא יבוא, לאביו ולאמו לא יטמא", אלא הן נכסין והוא נגלה – כשנושאי מטת המת מתכסים מן העין, היינו לאחר שהם נכנסים לרחוב אחר, הוא מתגלה ברחוב שיצאו ממנו, הן נגלן והוא נכסה – וכשנושאי המטה מתגלים הוא מתכסה, כלומר שאינו נכנס לרחוב שהם נמצאים בו עד שיוצאים ממנו, ויוצא עמהן עד פתח העיר – כך מלווה הוא את המת מרחוק עד שער העיר, שכן בעיר יכול הוא להסתתר ולא להיראות יחד עם נושאי המטה ברחוב אחד, אבל חוץ לעיר אין לו אפשרות כזאת, לפיכך אינו מלווה משער

באור משנה ב

במשנה הקודמת עסקנו בדיני הכהן הגדול. החל ממשנה זו ועד סוף פרקנו נעסוק בדיני המלך.

המלך לא דין ודין אותה – בגמרא מבואר: לא שנו אלא מלך ממלכת ישראל, אבל מלך ממלכת בית דוד דין ודין אותו, שנאמר (ירמיה כ"א): "בית דוד כה אמר ה' דינו לבקר משפט והצילו גוול מיד עושק", מכאן – שמלכי בית דוד היו דנים אחרים, ואין אדם

מִיִּבְמִין לְאַשְׁתּוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם רָצָה לְחַלּוֹץ אוֹ לִיָּבֶם – זָכוֹר לְמוֹב; אֲמָרוּ לוֹ: אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. וְאֵין נוֹשְׂאִין אֶלְמֶנְתּוֹ; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: נוֹשֵׂא הַמֶּלֶךְ אֶלְמֶנְתּוֹ שֶׁל מֶלֶךְ, שֶׁכֵּן מְצִינוּ בְּדוֹד שֶׁנִּשָּׂא אֶלְמֶנְתּוֹ שֶׁל שְׂאוֹל, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׂמוּאֵל ב יב, ח): "וְאֶתְנָהּ לָךְ אֶת־בִּית אֲדוֹנֶיךָ וְאֶת־נָשֵׁי אֲדוֹנֶיךָ בְּחִיקָה".

ג מֵת לוֹ מֵת – אֵינוֹ יוֹצֵא מִפֶּתַח פְּלִטְרִין שְׁלֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם רוֹצֵה לְצַאת אַחֵר הַמָּטָה – יוֹצֵא, שֶׁכֵּן מְצִינוּ בְּדוֹד, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׂמוּאֵל ב ג, לא): "וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד הֵלֵךְ אַחֲרֵי הַמָּטָה". אֲמָרוּ לוֹ: לֹא הִיָּה הַדָּבָר אֶלָּא לְפִיִּם אֶת הָעָם. וּבְשִׁמְכֵרִין אוֹתוֹ – כָּל הָעָם מְסַבִּין עַל הָאֶרֶץ וְהוּא מְסַב עַל הַדֶּרֶגֶשׁ.

ד וּמוֹצִיא לְמַלְחָמַת הָרְשׁוּת, עַל פִּי בֵּית דִּין שֶׁל שְׂבָעִים וְאַחַד. וּפּוֹרֵץ לְעִשׂוֹת לוֹ דֶּרֶךְ, וְאֵין מְמַחִין בְּיָדוֹ; דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ אֵין לוֹ שְׁעוֹר. וְכָל הָעָם בּוֹזִין וְנוֹתֵנִין לְפָנָיו, וְהוּא נוֹטֵל חֶלֶק בְּרָאשׁ. "לֹא יִרְבֶּה־לוֹ נָשִׁים", אֶלָּא

פירוש ברטנורה

כה אמר ה' דינו לבוקר משפט: אין שומעין לו. המלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, וגנאי הוא לו שיחלוץ וירקה בפניו. וכל שאינה בת חליצה אינה בת יבום. וכן הלכה: מלך נושא אלמנתו של מלך. והלכה כר' יהודה בהא:

ג אינו יוצא מפתח פלטרין שלו. שגנאי הוא למלך להראות ענוות נפש לפני העם: לפיכך את העם. כדי שיכירו שלא בעצת דוד הרג יואב את אבנר. ואין הלכה כרבי יהודה: דרגש. מטה:

ד למלחמת הרשות. מלחמת שאר אומות חוץ ממלחמת עמלק ומלחמת שבעה עממין: ופורץ. גדר של אחרים: לעשות לו דרך. ללכת לכרמו ולשדהו: ואין ממחין בידו. אין מעכבין עליו: חלק בראש. חלק היפה בורר ראשון. ונוטל מחצה מכל הבוה: אלא שמונה עשרה. שהרי דוד היו לו שש נשים

משניות מבוארות – קהתי

יהודה אומר: נושא המלך אלמנתו של מלך – רבי יהודה חולק על תנא קמא וסובר שמלך נושא אלמנתו של מלך, שכן מציינו בְּדוֹד המלך, שְׂנִשָּׂא אֶלְמֶנְתּוֹ שֶׁל שְׂאוֹל המלך, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֶתְנָהּ לָךְ אֶת־בִּית אֲדוֹנֶיךָ וְאֶת־נָשֵׁי אֲדוֹנֶיךָ בְּחִיקָה" – ברם, תנא קמא סובר שכונת הכתוב לנשים הראויות לו (כלומר המותרות לו – רש"י) מבית המלך, והן מירב ומיכל בנות המלך שאלו.

באור משנה ג

משנתנו ממשיכה בדני המלך.

מֵת לוֹ מֵת – מת למלך אחד מקרוביו, אֵינוֹ יוֹצֵא מִפֶּתַח פְּלִטְרִין שְׁלֹ – אין המלך יוצא מפתח ארמונו, שגנאי הוא למלך להיראות עצוב ועגום לעיני העם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם רוֹצֵה – המלך – לְצַאת אַחֵר הַמָּטָה – אחר מטת המת, יוֹצֵא – רשאי הוא לצאת, שֶׁכֵּן מְצִינוּ בְּדוֹד המלך, שֶׁנֶּאֱמַר אַחֵר מִטָּתוֹ שֶׁל אֲבִנֵּר – כשנהרג על ידי יואב, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֹּאמֶר דָּוִד אֵל יוֹאָב וְאֵל כָּל הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ קְרָעוּ בְּגָדֵיכֶם וַחֲגָרוּ שָׁקִים וְסָפְדוּ לִפְנֵי אֲבִנֵּר. וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד הֵלֵךְ אַחֲרֵי הַמָּטָה" – ואבנר היה חכם, והלכה היא: חכם שמת הכל כקרוביו. אֲמָרוּ לוֹ – חכמים לרבי יהודה: לֹא הִיָּה הַדָּבָר אֶלָּא לְפִיִּם אֶת הָעָם – לא הלך דוד המלך אחרי מטתו של אבנר אלא כדי לפייס את העם, שידעו כולם שלא ברצונו ובעצתו הרג יואב את אבנר, וצורך שעה היה מפני שלום המלכות, אבל בדרך כלל אם רוצה המלך ללוות את מתו אין שומעים לו. וּבְשִׁמְכֵרִין אוֹתוֹ – כשנותנים למלך את סעודת ההכרזה (עיין באורנו למשנה הקודמת). דהיינו כשהמלך הוא אבל, ומבירים אותו סעודה ראשונה לאחר קבורת מתו, כָּל הָעָם מְסַבִּין עַל הָאֶרֶץ – כל העם הבאים לנחמו יושבים על הארץ להשתתף באבלו, וְהוּא – המלך, מְסַב עַל הַדֶּרֶגֶשׁ – בגמרא מבואר: "דרגש" – ערסא דצלא (עריסת עור), מן ספה קטנה ונמוכה (עיין בגמרא כ, א; ועיין באורנו למשנה נדרים ז, ה).

באור משנה ד

וּמוֹצִיא – המלך את צבאו, לְמַלְחָמַת הָרְשׁוּת – כגון להרחבת גבולות הארץ או כדי לפרסם את גבורתו, עַל פִּי בֵּית דִּין שֶׁל שְׂבָעִים וְאַחַד – כמבואר בפרק א משנה ה. וּפּוֹרֵץ – המלך גדרות של שדות אחרים, לְעִשׂוֹת לוֹ דֶּרֶךְ – לכרמו ולשדהו, וְאֵין מְמַחִין בְּיָדוֹ – אין מעכבים עליו. דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ אֵין לוֹ שְׁעוֹר – כלומר שעושה לו דרך רחבה, בתוך תחומיהם של אחרים, כפי צורכו (עיין

יכול להיות דין אם עליו אין סמכות משפטית לדונו בעד עבירותיו, שנאמר (צפניה ב, א): "הַתְּקוּשׁוֹ וְקוּשׁוֹ", ודרש ריש לקיש: קשוט עצמן תחילה ואחר כך קשוט אחרים. ומה הטעם במלכי ישראל? משום מעשה שהיה בעבדו של ינאי המלך שהרג אדם, הורה שמעון בן שטח להזמין את ינאי המלך עם עבדו לדין, שכן כתבו בשור שנגח (שמות כא, כט): "וְהוֹדַע בְּבַעְלִיו" – יבוא בעל השור ויעמוד על שורו, והוא הדין בעבדו, שהרי הוא ממונו. בא ינאי המלך לבית הדין וישב. אמר לו שמעון בן שטח: ינאי המלך עומד על רגליך ויעידו בך, ולא לפנינו אתה עומד, אלא לפני מי שאמר והיה העולם אתה עומד, שנאמר (דברים יט, יז): "וְעַמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי ה'". אמר לו: לא כשתאמר אתה אלא כמו שיאמרו חבריך. נפנה שמעון בן שטח לימינו, כבשו הדיינים פניהם בקרקע (שהיו יראים מפני המלך – רש"י); נפנה לשמאלו, וכבשו פניהם בקרקע. אמר להם שמעון בן שטח: בעלי מחשבות אתם?! יבוא בעל מחשבות ויפרע מכם! מיד בא גבריאל וחבטם בקרקע ומתו. באותה שעה – הואיל ויצאה תקלה זו – גזרו חכמים: מִלֵּךְ לֹא יֵלֵךְ דָּוִן אוֹתוֹ. ברם, לגבי מלכי בית דוד לא גזרו, משום שנאמר במפורש: "דינו לבוקר משפט", כמו שבארנו לעיל (עיין "יתוספות יום טוב"). לֹא מְעִיד וְלֹא מְעִיִּין אוֹתוֹ – אף זה משום המעשה שהיה בינאי המלך. ויש אומרים שאף מלך ממלכי בית דוד אינו מעיד, שכן בזיון הוא למלך להופיע כעד בבית הדין; ברם, מעידים אותו, שהרי אמרנו לעיל שדנים אותו. לֹא חוֹלֵץ – אם מת אחיו של המלך בלא בנים, אינו חייב לקיים מצוות חליצה באלמנתו של אחיו, שכן גנאי הוא למלך, שתהא היבמה יורקת בפניו. וְלֹא חוֹלֵצִין לְאַשְׁתּוֹ – של המלך, אם הוא מת בלא בנים, לפי שאלמנת המלך אינה יכולה להינשא לאחר, כמו שנלמד להלן במשנתנו. לֹא מְיָבֵם – את אלמנת אחיו, שאין זה כבוד למלך, שיהא טפל לאחיו כדי לקיים "והיה הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת" (עיין "יתוספות יום טוב"). וְלֹא מְיָבְמִין לְאַשְׁתּוֹ – של המלך, כמבואר לעיל בענין חליצת אשתו. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם רָצָה – המלך – לְחַלּוֹץ אוֹ לִיָּבֶם – את אלמנת אחיו שמת בלא בנים, זָכוֹר לְטוֹב – שהואיל וזו מצוה, אם המלך מחל על כבודו כדי לקיימה, זָכוֹר הוּא לְטוֹב. אֲמָרוּ לוֹ – חכמים לרבי יהודה: אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ – לזלזל בכבוד המלוכה, שכן מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, שנאמר (דברים יז, טז): "שׁוֹם תִּשֶׂים עֲלֶיךָ מֶלֶךְ" – שתהא אימתו עליך (גמרא יט, ב). וְאֵין נוֹשְׂאִין אֶלְמֶנְתּוֹ – של המלך, והוא הדין לגרושתו, ואפילו מלך אחר אינו נושאה. רַבִּי

שמונה עשרה; רבי יהודה אומר: מרבה הוא לו, ובלבד שלא יהו מסירות את לבו; רבי שמעון אומר: אפילו אחת ומסירה את לבו הרי זה לא ישאנה; אם כן, למה נאמר (דברים יז, יז): "ולא ירבה-לו נשים"? אפילו באביגיל. "לא ירבה-לו סוסים" (שם שם, טז), אלא כדי מרכבתו. "וכסף וזהב לא ירבה-לו מאד" (שם שם, יז), אלא כדי לתן אספניא. וכתב לו ספר תורה לשמו; יוצא למלחמה – מוציאה עמו; נכנס – מכניסה עמו; יושב בדין – היא עמו; מסב – היא כנגדו, שנאמר (שם שם, יט): "והיתה עמו וקרא בו כל-ימי חייו".

ה אין רוכבין על סוס, ואין יושבין על פסא, ואין משתמשין בשרביטו, ואין רואין אותו כשהוא מסתפר, ולא כשהוא ערם, ולא בבית המרחץ, שנאמר (דברים יז, טז): "שום תשים עליך מלך" – שתהא אימתו עליך.

פ ר ק ש ל י ש י

א דיני ממונות – בשלשה; זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד, ושניהן בוררין להן עוד אחד; דברי רבי פירוש ברטנורא

וקאמר ליה נביא ואם מעט ואסיפה לך כהנה וכהנה, כהנה קמא שית, וכהנה בתרא שית, הרי שמונה עשר: מרבה הוא לו. יותר מ"ח. ושלוש מחלוקות יש בדבר. ת"ק סבר נושא י"ח ואפילו פרוצות, ויותר מ"ח לא ישא ואפילו כשרות, שכן הוא נזיר הכתוב. ר' יהודה סבר נושא י"ח ואפילו פרוצות, ויותר מ"ח פרוצות לא ישא, וכשרות והגנות ישא כמו שירצה. ופליג אתנא קמא בתרא. ר' שמעון סבר אפילו אחת פרוצה לא ישא, וכשרות והגנות לא ישא יותר משמונה עשרה. ופליג אתנא קמא בתרא. ודרכי יהודה בתרתי. והלכה כת"ק: אלא כדי מרכבתו. דוקא סוסים במלים להרחיב דעתו ולהתגדל ברוב סוסים [אסור]. אבל כדי רכבו ופרשיו להלחם באויביו מותר: אספניא. שכן חילות הנכנסים ויוצאים עמו כל השנה: וכתוב לו ס'ית לשמו. חזן מס'ת שחייב כל אדם מישראל להיות לו ס'ית, והוא מונה בבית גזיו. וס'ית שכותב לשמו כשהוא מלך נכנס ויוצא עמו תמיד: מוסב. על השלחן:

ה כשהוא מסתפר. כשמגלח שער ראשו:

ג זה בורר לו אחד. אחד מהבעלי דינין בורר לו דיין אחד לדנו ולחפך בזכותו, וכן השני בורר לו דיין אחד. ושני הבעלי דינים בידר בוררים להם

משניות מבוארות – קהתי

מבואר, שאם אבותיו לא הניחו לו ספר תורה, חייב המלך לכתוב לו שתי תורות, שנאמר (דברים יז, יח): "וכתב לו את משנה התורה הזאת" – "משנה" שתיים במשמע (רש"י), שכן מצוה היא על כל אדם מישראל לכתוב לו ספר תורה, שנאמר (דברים לא, יט): "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת", ושונה הוא המלך מכל אדם, שכותב לו שתי תורות, אחת שמונת בבית גזיו, ואחת שהיא יוצאה ונכנסת עמו, ועל זו השניה מדובר כאן במשנתנו: יוצא למלחמה, מוציאה עמו – מוציא את התורה עמו; נכנס – כשהוא חוזר מהמלחמה, מכניסה עמו – לביתו; יושב בדין – כגון מלך ממלכי בית דוד שמותר לו לשבת בדין (עיין באור משנה ב). היא עמו – התורה עמו בבית הדין; מסב – לאכול, היא כנגדו – התורה כנגדו מונחת בארון, שנאמר: "והיתה עמו וקרא בו כל-ימי חייו" למען ילמד ליראה את ה' אלהיו לשמור את כל דברי התורה הזאת ואת החוקים האלה לעשותם."

ב א ו ר מ ש נ ה ה

משנתנו מסיימת את דיני המלך והיא מונה דברים אחדים שאסור לאנשים לעשות ביחס למלך משום יראת הכבוד.

אין רוכבין על סוס – של המלך; ברם לצורך הצלת המלך מותר לרכב על סוס (עיין סנהדרין צה, א). ואין יושבין על פסא, ואין משתמשין בשרביטו – בשבט המלוכה, והוא הדין לשאר כלי תשמישי המיוחדים לו, ואין רואין אותו כשהוא מסתפר – אסור להסתכל במלך שעה שהוא מסתפר, ולא כשהוא ערם, ולא בבית המרחץ – שדברים אלה מקילים כבודו של המלך בעיני הרואים, והרי מצווים להתייחס למלך ביראת הכבוד, שנאמר: "שום תשים עליך מלך" – צויה הכתוב הרבה "שימות", ללמד: שתהא אימתו עליך – ותהא זהיר בכבודו. בגמרא מובאת ברייתא: מלך מסתפר בכל יום, שנאמר (ישעיה לג, יז): "מלך ביפיו תחזינה עיניך".

ב א ו ר מ ש נ ה א

פרק זה בא ללמדנו, כיצד דיני ממונות. וכבר שנינו בראשית מסכתנו: "דיני ממונות בשלושה", והלכה היא שבית דין של שלושה, ואפילו הדיוטות, יכולים לכופף את הנתבע, שיבוא לרדן בפניהם עם הנתבע. ברם, יש והנתבע רשאי לומר, שאינו רוצה להתדיין בפני דיינים אלה אלא בפני אחרים, וכגון שבית הדין, שהתובע הגיש לו את תביעתו, אינו קבוע בעיר, או שיש בעיר בתי דין אחדים, או משום שהדיינים אינם מומחים. משנתנו באה ללמד, כיצד בעלי הדין בוררים

משנה בבא בתרא ו.ו.י. יש מפרשים שמדובר כאן דווקא בשעת מלחמה (רמב"ם הל' מלכים ה, ג; עיין שם בסוף משנה). וכל העם בוזזין – לוקחים ביה במלחמה, ונותנין לפנני – מביאים את הביזה לפני המלך, והוא נוטל חלק בראש – המלך נוטל ראשון את חלקו שהוא בורר לו. בגמרא מבואר, שהוא נוטל מחצה מכל הביזה, שכתוב (דברים הימים א, כט, כב): "וימליכו שנית לשלמה בן דוד וימשחו לה' לנגיד ולצדוק לכהן" – מקיש הכתוב נגיד לכהן, מה כהן הגדול בלחם הפנים, מחצה לו ומחצה לכל שאר הכהנים (עיין גמרא יומא יז, ב). אף ה"נגיד" (המלך) בביזה, מחצה לו ומחצה לעם. משנתנו באה, אפוא, ללמד, שהמלך בורר לו ראשון את מחציתו ליטול החלק היפה. "לא ירבה-לו נשים", אלא שמונה עשרה – עד שמונה עשרה נשים בלבד מותר לו לישא. בגמרא מבואר, שכן מצינו בדוד המלך שהיו לו שש נשים (שמואל ב ג, ב-ח), ואמר לו הנביא (שם יב, ח): "ואם מעט ואסיפה לך כהנה וכהנה", ודרשו: כהנה – שש, "וכהנה" – עוד שש, הרי שמונה עשרה. רבי יהודה אומר: מרבה הוא לו – נשים כרצונו, ואפילו יותר משמונה עשרה, ובלבד שלא יהו מסירות את לבו – ממצוות ה', כמו שאומר הכתוב: "ולא יסור לבבו". רבי שמעון אומר: אפילו אשה אחת ומסירה את לבו הרי זה לא ישאנה – בגמרא מבואר, שכן רבי שמעון דורש בכל מקום טעמו של הכתוב (טעמי המצוות). ואף כאן – לדעתו – היינו דורשים בעצמנו את טעם הכתוב "ולא ירבה לו נשים", ולמה כתבה התורה: "ולא יסור לבבו"? אלא להשיענו שאפילו אחת ומסירה את לבו, לא ישאנה. אם כן, למה נאמר: "ולא ירבה-לו נשים"? – ללמד: אפילו באביגיל – שהיתה "טובת שכל" (עיין שמואל א כה, ג) לא ישא יותר משמונה עשרה. והלכה כתנא קמא. "לא ירבה-לו סוסים", אלא כדי מרכבתו – כלומר שאסור למלך להרבות לו סוסים בשביל להרחיב דעתו ולהתגדל בהם, אבל כדי רכבו ופרשיו בשביל להלחם באויביו, מותר. "וכסף וזהב לא ירבה-לו מאד", אלא כדי לתן אספניא – העורך גורס: אפסניא, והיא מלה יוונית, ומובנה: הוצאות החזקת הצבא. משנתנו מלמדת, שאסור למלך להרבות לו כסף וזהב בשביל להניח בגזיו ולהתגאות או להתנאות בעשרו, אבל מותר לו לצבור כסף וזהב מצידי בידו להחזקת הצבא ולהרחבתו בשעת הצורך. וכתוב לו ספר תורה לשמו – בגמרא

מאיר. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: שְׁנֵי הַדִּינִין בּוֹרְרִין לָהֶן עוֹד אֶחָד. זֶה פּוֹסֵל דִּינּוֹ שֶׁל זֶה וְזֶה פּוֹסֵל דִּינּוֹ שֶׁל זֶה; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵימָתִי? בְּזֶמֶן שֶׁמֵּבִיא עֲלֵיהֶן רָאִיָּה שֶׁהֵן קְרוּבִין אוֹ פְּסוּלִין; אָבֵל אִם הָיוּ פְּשָׁרִים אוֹ מִמְחִין – אֵינּוּ יָכוֹל לְפַסְלָן. זֶה פּוֹסֵל עֲדֵיו שֶׁל זֶה וְזֶה פּוֹסֵל עֲדֵיו שֶׁל זֶה; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵימָתִי? בְּזֶמֶן שֶׁהוּא מֵבִיא עֲלֵיהֶם רָאִיָּה שֶׁהֵן קְרוּבִים אוֹ פְּסוּלִים; אָבֵל אִם הָיוּ פְּשָׁרִים – אֵינּוּ יָכוֹל לְפַסְלָן.

ב אָמַר לוֹ: נֶאֱמַן עָלֵי אָפָא, נֶאֱמַן עָלֵי אָבִיד, נֶאֱמַנִין עָלֵי שְׁלִשָּׁה רוּעֵי בָקָר – רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: יָכוֹל לַחְזוֹר פִּירוּשׁ בִּרְטוּרָא

עוד דין שלישי, ומתוך כך יצא דין אמת לאמתו דצייתי בעלי דינים דינא ואמרי קושטא קא דיני לך, דסבר החייב הרי אני בעצמי ביררתי האחד ואם היה יכול להפך בוכיתי היה מהפך. והדין השלישי בעצמו נוח לו להפוך בזכות שניהם, מפני ששניהם ביררו אותו: וְחֲכָמִים אוֹמְרִים שְׁנֵי הַדִּינִים בּוֹרְרִים לָהֶם אֶחָד. בלא דעת הבעלי דינים. כדי שלא יהיה לבו של זה השלישי נוטה אצל אחד מהן, והלכה כחכמים: זה פוסל דיניו של זה. יכול הוא לומר לא ארזן לפני בית דין שבוירתי: בְּזֶמֶן שֶׁהוּא מֵבִיא עֲלֵיהֶן רָאִיָּה. שוה מביא ראיה על דין שבוירי זה, לפוסלו: אָבֵל אִם הָיוּ פְּשָׁרִים וּמוֹמָחִים. הכי קאמר, אבל אם היו כשרים שאינן לא קרובים ולא פסולים, אע"פ שהם יושבי קרנות נעשו כמומחין ואינו יכול לפוסלן, ופסק ההלכה בזה, כשקיבלו בעלי הדין מי שדין להם בין יחיד בין רבים, ופסק עליהם את הדין, דינו דין ואין סותרין דינו ואע"פ שאינו מומחה לרבים. ואם נודע שטעה, אם בדבר משנה טעה או בדבר המפורש בנמרא, מחזירים הדבר כשהיה ודין בו כהלכה. ואם אי אפשר להחזיר כגון שהלך זה שנמל הממון שלא כדון למדינת הים, פטור הדין מלשלם מאחר שקיבלוהו עליהם, שאף על פי שגרם להזיק, לא נחבין להזיק. ואם טעה בשיקול הדעת, והוא בדבר שנחלקו בו תנאים או אמוראים או גאונים, וסוגיא דעלמא כחד מנייהו ודן זה הדין בדברי אותו הגאון שאין סוגיית העולם כמותו, אם לא נשא ונתן ביד לחזור הדין, ואם א"א להחזיר ישלם מביטו, ואם נשא ונתן ביד, מה שעשה עשוי ושלם מביטו. ודין שלא קיבלו אותו בעלי הדין שלא שעמד מאליו או מינה אותו המלך או קצת וקני הקהל העמידוהו, אם אינו מומחה לרבים, אע"פ שנמל רשות מראש הגולה, אין דינו דין, בין טעה בין לא טעה, ואינו בכלל הדינין אלא בכלל בעלי זרוע, וכל אחד מבעלי דינין אם רצה סותר דינו וחוזר ודן בפני ב"ד. ואם טעה ולא נשא ונתן ביד לחזור הדין, ואם א"א להחזיר ישלם מביטו כדון כל גורם להזיק, ואם נשא ונתן ביד ישלם מביטו וחוזר ונטל מבעל דין זה שנתן לו שלא כהלכה. ומומחה לרבים שקיבלו אותו בעלי דינים או שנמל רשות מראש גולה אע"פ שלא קיבלו אותו בעלי דינים, הואיל והוא מומחה, אם טעה בין בדבר משנה בין בשיקול הדעת וא"א להחזיר הדין, פטור מלשלם. ומומחה שנמל רשות מראש גולה יש לו לכופ לבעלי הדין שדיונו לפניו, בין רצו בין לא רצו, בין בארץ בין בחו"ל. ומי שנמל רשות מן הנשיא שבא"י אינו יכול לכופ לבעלי הדין אלא בא"י בלבד. ומומחה הוא, מי שלמד בתורה שבכתב ושבע"פ ויודע לסבור להקיש ולהבין דבר מתוך דבר (הוא הנקרא מומחה). וכשהוא ניכר וידוע ויצא מבענו אצל אנשי דורו, נקרא מומחה לרבים, והוא יכול לדון יחיד ואפילו לא נקט רשות מראש הגולה: זה פוסל עדיין של זה. פלוגתיהו דר"מ ורבנן מוקי לה בנמרא, כשאמר בעל דין יש לי שתי כתי עדים בדבר והביא כת ראשונה ועמד בעל דין שכנגדו עם אחר ואמר פסולין הן, ר"מ אומר יכול הוא עם אחר לפוסלן, ולא נוגע בעדותו הוא שהרי אמר יש לי כת אחרת. ואם בקש ולא מצא, יפסיד. ורבנן סברי אע"פ דאמר תחלה יש לי שתי כתי עדים יכול לחזור ולומר אין לי אלא אלו, ונמצא זה שבא לפסלן נוגע בעדותו הוא, ולא מפסלי אפומיה. והלכה כחכמים:

ב נֶאֱמַן עָלֵי אָבִיא. להיות דין. אף על פי שהוא פסול לדוננו לא ליכות ולא לחובה, כדנפקא לן מלא יומתו אבות על בנים: נֶאֱמַנִים עָלֵי שְׁלִשָּׁה רוּעֵי בָקָר. לדון. דאילו לעדות, רוּעֵי בָקָר כשרים הן: רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר יָכוֹל לַחְזוֹר בו. אפילו לאחר גמר דין, לאחר שקבל הדין העדות ואמר איש פלוני

משניות מבוארות – קהתי

דיינים, שהיו מוסכמים על ידי שני הצדדים.

לפסול את העדים של בעל דין שכנגדו: **דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר** – בגמרא מבואר, כגון שאמר בעל דין, שיש לו שתי כתי עדים, וסובר רבי מאיר, שכשהביא כת אחת יכול בעל דין שכנגדו בצירוף אדם אחר לפסול את העדים הללו, ואין זה נקרא נוגע בעדותו, שהרי יש לחברו כת אחרת. **וְחֲכָמִים אוֹמְרִים**: אין בעל הדין שכנגדו יכול לפסלם, שאף על פי שחברו אמר תחילה שיש לו שתי כתי עדים יכול הוא לחזור ולומר שאין לו אלא אלו, ונמצא זה שבא לפסלם הרי הוא נוגע בדבר, **אֵימָתִי** – יכול בעל דין לפסול את העדים של חברו? **בְּזֶמֶן שֶׁהוּא מֵבִיא עֲלֵיהֶם רָאִיָּה שֶׁהֵן קְרוּבִים אוֹ פְּסוּלִים; אָבֵל אִם הָיוּ פְּשָׁרִים** – שאינם קרובים ולא פסולים, **אֵינּוּ יָכוֹל לְפַסְלָן** – אף בצירוף אדם מן השוק, שכן נוגע הוא בעדותו, כמו שבארנו לעיל, ואין לפסול אותם על פיו.

באור משנה ב

אדם שהוא קרוב של בעל דין, כפי שיבואר להלן במשנה ד, או שהוא עבדין, כפי שיבואר במשנה הבאה, הרי הוא פסול להיות דין או עד. ברם, מי שקיבל עליו, שהיה קרוב, או פסול מחמת עבירה, דין או עד בדניו, בין שקיבל על עצמו להפסיד וזכויותיו, ובין שקיבל עליו לשלם כל מה שיתחייב על פי עדותו או על פי דינו, דבריו קיימים. ואם הוא רוצה לחזור בו, הדין הוא שאם קנו מידו על הסכמתו, אינו יכול לחזור בו, שאין לאחר קנין כלום. אבל אם לא קנו מידו, לדברי הכל יכול הוא לחזור בו כל זמן שלא נגמר הדין (וביחס לעד – קודם שהעיד עדותו בבית הדין). משנתנו באה ללמד, שאם הוא בא לחזור לאחר גמר דין, כאנו למחלוקת רבי מאיר וחכמים.

אָמַר לוֹ – בעל דין לחברו: **נֶאֱמַן עָלֵי אָפָא, או: נֶאֱמַן עָלֵי אָבִיד** – כלומר: מקבל אני עלי את אבי, או את אביך, שידון בינינו או שיהא עד בדנינו, אף על פי שהוא קרוב ופסול לדון או להעיד, כמו שבארנו לעיל, או שאמר: **נֶאֱמַנִין עָלֵי שְׁלִשָּׁה רוּעֵי בָקָר** –

דיני ממונות בשלשה – דיינים, ויכולים בעלי הדין (כפי שבארנו לעיל) לברור להם דיינים, דהיינו: **זֶה בּוֹרֵר לוֹ אֶחָד** – התובע בורר לו דין אחד, **וְזֶה בּוֹרֵר לוֹ אֶחָד** – והנתבע בורר לו דין אחד (מכאן הביטוי הנפוץ "וב"א" – ראשי תבות: זה בורר לו אחד). **וּשְׁנֵיהֶן** – שני בעלי הדין כאחד, **בּוֹרְרִין לָהֶן עוֹד אֶחָד** – את הדין השלישי: **דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר** – הסובר, שהדין השלישי צריך להיות נבחר בהסכמת שני בעלי הדין. **וְחֲכָמִים אוֹמְרִים**: לגבי הדין השלישי אין צורך בדעת בעלי הדין, אלא **שְׁנֵי הַדִּינִין** – שנבחרו על ידי בעלי הדין, **בּוֹרְרִין לָהֶן עוֹד אֶחָד** – את הדין השלישי. בגמרא מבואר, שאף רבי מאיר סובר ששני הדיינים בוררים להם את השלישי, אלא שצריכים הם לקבל גם את הסכמת בעלי הדין. והלכה כחכמים. **זֶה פּוֹסֵל דִּינּוֹ שֶׁל זֶה וְזֶה פּוֹסֵל דִּינּוֹ שֶׁל זֶה** – כל אחד מבעלי הדין רשאי לומר, שאינו רוצה להתדיין בפני הדיין שבידו חברו; **דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר** – בגמרא מבואר, שמדובר כאן בדין שאינו מומחה, דהיינו שאינו יודע דין תורה, אלא שהורגל לדון, ורכש לו נסיון בדיני ממונות, וסובר רבי מאיר שהואיל ואינו מומחה יכולים לפסלו. **וְחֲכָמִים אוֹמְרִים**: כיון שרבים המחווה עליהם, אין בעל דין נאמן לפסלו, שכן **אֵימָתִי** – יכול בעל דין לפסול דיינים? **בְּזֶמֶן שֶׁמֵּבִיא עֲלֵיהֶן רָאִיָּה שֶׁהֵן קְרוּבִין אוֹ פְּסוּלִין** – מחמת עבייה; **אָבֵל אִם הָיוּ פְּשָׁרִים אוֹ מִמְחִין** – בגמרא מבואר: אם היו כשרים, כלומר שאינם קרובים ולא פסולים, הרי הם כמומחים, ובכגון זה **אֵינּוּ יָכוֹל לְפַסְלָן** – ואמנם אף רבי מאיר סובר, שאם היו מומחים אינו יכול לפסלן. **זֶה פּוֹסֵל עֲדֵיו שֶׁל זֶה וְזֶה פּוֹסֵל עֲדֵיו שֶׁל זֶה** – כל אחד מבעלי הדין, בצירוף עד נוסף, יכולים

בו; וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ יָכוֹל לַחְזוֹר בּוֹ. הִנֵּה חֵיב לַחְבְּרוֹ שְׁבוּעָה, וְאוֹמֵר לוֹ: דֹּר לִי בְּחַיִּי רֵאשֶׁךְ – רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: יָכוֹל לַחְזוֹר בּוֹ; וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ יָכוֹל לַחְזוֹר בּוֹ.

ג וְאֵלֹהֵי הַן הַפְּסוּלִין: הַמְּשַׁח בְּקִבְיָא, וְהַמְּלוּה בְּרִבִּית, וּמַפְרִיחֵי יוֹנִים, וְסוֹחְרֵי שְׁבִיעִית. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: בְּתַחֲלָה הָיוּ קוֹרִין אוֹתָן אוֹסְפֵי שְׁבִיעִית, מְשַׁרְבּוּ הָאֲנָסִין חֲזוֹר לְקוֹרֶתָן סוֹחְרֵי שְׁבִיעִית. אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה: אֵימָתָּה? בְּזֶמֶן שָׁאִין לָהֶם אֲמֻנָה אֲלָא הֵיא, אָבָל יֵשׁ לָהֶן אֲמֻנָה שְׁלֵא הֵיא – בְּשִׁרְיָן.

פירוש ברטנורה

אתה זכאי: אֵינוֹ יָכוֹל לַחְזוֹר בּוֹ. לאחר גמר דין בלבד הוא דפליגי רבנן עליה דר"מ. דאילו קודם גמר דין מודים חכמים לר"מ דיכול לחזור בו. ואם קנו מידו נמי שמקבל עליו עדות איש פלוני או דינו של איש פלוני, אפילו קודם גמר דין אינו יכול לחזור בו, שאין לאחר קנין כלום. וכן הלכה: דור לי בחיי ראשך ואותן לך מה שאתה תובע. ואין צריך לומר ומחול לך מה שיש לי אצלך. ונדר לו או קנו מידו, אע"פ שעדיין לא נדר, אינו יכול לחזור בו, כדברי חכמים. וכן הלכה:

ג וְאֵלֹהֵי הַן הַפְּסוּלִים. לְדוֹן וּלְהַעֲדִי: הַמְּשַׁח בְּקִיבְיָא. פסול לעדות. לפי שאינו מתעסק ביישובו של עולם, ואסור לאדם שיתעסק בעולמו אלא או בתורה וגמילות חסדים, או בסחורה ואומנות ומלאכה שיש בהן ישובו של עולם: וּמַלְוֵי בְּרִיבִית. אחד חלוה ואחר המלוה שניהם פסולים, דקיימא לן המלוה וחלוה שניהם עוברים בלא תעשה: וּמַפְרִיחֵי יוֹנִים. אית דמפרשי, מין ממני השחוק, אם תקדים יונתך ליונתי אתן לך כך וכך. ואית דמפרשי, שמגדל יונה מלומדת להביא יונים לבית בעליה בעל כרחו, ויש בהן גול משום דרכי שלום ולא גול גמור: וְסוֹחְרֵי שְׁבִיעִית. עושים סחורה בפירות שביעית. והתורה אמרה (ויקרא כ"ה) והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, ולא לסחורה: רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר רַבִּי בְּגִמְרָא מִפְּרַשׁ מַלְתִּיה דר"ש הכי, בתחלה היו קוראים אותם אוספי שביעית כלומר אוספי פירות שביעית לעצמן היו פסולים לעדות כמו סוחרי פירות שביעית: מְשַׁרְבּוּ הָאֲנָסִין. השואל מנת המלך כך וכך כורין תבואה בכל שנה, והיו צריכין לאסוף תבואה של שביעית לפרוע ממנה מנת המלך, חזור לומר סוחרי פירות שביעית בלבד הם פסולים, אבל אוספי תבואה שביעית לתת למלך כשרים לעדות, כיון שאין אוספים לאצור לעצמן. ולענין פסק הלכה, כל מי שעבר עברה שחייב עליה מיתת ב"ד או כרת או מלקות, פסול לעדות. דמחוייב מיתה נקרא רשע, דכתיב (במדבר ל"ה) אשר הוא רשע למות, ובחייבי מלקות כתיב (דברים כ"ה) והיה אם בן הכות הרשע, והתורה אמרה (שמות כ"ג) אל תשת ירך עם רשע להיות עד חמס, ודרשינן אל תשת רשע עד. ואם לקח חור להבשרו, דכתיב ונקלה אחיך לעניך, כיון שלקה הרי הוא כאחיו. ואם לקח ממון שלא כדון, אע"פ שאינו חייב ביה לא מיתה ולא מלקות, פסול לעדות, כגון נגב וגולן והנבאים והמוכסים שלוקחים לעצמן, ומקבל צדקה פסול לעדות מדרבנן, כגון מפריחי יונים, וחמסן דיהיב דמי ולוקח החפץ שאין הבעלים רוצים למכרו, והנבאים והמוכסים שלוקחים לעצמן, ומקבל צדקה

משניות מבוארות – קהתי

שאינו עוסק ביישובו של עולם", כלומר שאינו עוסק בדברים המביאים תועלת ליישוב העולם, כגון תורה ומלאכה וכדומה; ויש מבארים: שאינו מכיר בטוורחם וצרותיהם של בני אדם, ואינו חס על חברו להפסיד ממנו, וכן אינו בוש לומר שקר, שכן רגיל הוא במשחקו להשתמש בדרכי הונאה ואינו מתגנה לבריות על ידי כך (המאירי). וְהַמְּלוּה בְּרִבִּית – ואפילו בריבית מדרבנן (ענין משנה בבא מציעא ה. א–ב). ולא רק המלוה אלא אף חלוה פסול (גמרא). שכן איסור ריבית חל בין על המלוה ובין על החלוה. וּמַפְרִיחֵי יוֹנִים – שני פירושים מובאים בגמרא: א. מין משחק, שמעיפים יונים לשם תחרות, ומי שיונתו קדמה ליונת חברו, הריהו זוכה בסכום הכסף שהתערבו עליו. לפי פירוש זה, הרי זה כמו משחק בקוביא. ב. "מפריחי יונים" – שמושכים את היונים על ידי צפצופיהם לבוא אליהם, ויש בזה משום גזל מדרבנן. וְסוֹחְרֵי שְׁבִיעִית – שעושים סחורה בפירות שגדלו בשנת השמיטה, והתורה אמרה (ויקרא כה, ו): "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה" – לאכלה ולא לסחורה. ואף על פי שזה איסור מן התורה, מכל מקום מונה המשנה סוחרי שביעית בין הפסולים מדרבנן – כפי שבארנו בהקדמה למשנתנו – שכן מדובר בשביעית בזמן הזה, ואין כאן איסור מן התורה (ענין "תוספות יום טוב" על המשנה ראש השנה א, ה); ויש מבארים, לפי שאינם יודעים שיש בזה איסור מן התורה, מאחר שחוזרים וקונים להם צרכי אוכל מדמי פירות השביעית (הרא"ן; המאירי). ברם, יש מפרשים שלא מדובר כאן באנשים שיודעים עליהם בוודאות שסוחרים בפירות שביעית, אלא באנשים שכל השנים היו הולכים בטל, וכיון שהגיעה שנת השמיטה התחילו לסחור בפירות, שחזקתם שעושים סחורה בפירות שביעית (רמב"ם).

ורמו לפירוש זה, שקוראים במשנתנו "סוחרי שביעית" ולא "סוחרי פירות שביעית" (המאירי). אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: בְּתַחֲלָה הָיוּ קוֹרִין אוֹתָן אוֹסְפֵי שְׁבִיעִית – כלומר בראשונה היו אומרים, שאף האוספים פירות שביעית לעצמם לאכול, הריהם פסולים לדון ולהעיד כמו סוחרי שביעית, ומבואר הטעם בגמרא, מפני שהעניים היו אוספים ומביאים את הפירות לאנשים שהיו ממצאים להם מעות, והיה זה כעין סחורה. מְשַׁרְבּוּ הָאֲנָסִין – לאחר החורבן, כאשר המלכות

להיות בית דין שלנו, אף על פי שאינם בקיאים בדינים, שהרי אינם באים ביישוב, ולא ראו ולא שמעו עסקי דין בין אדם לחברו, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: יָכוֹל לַחְזוֹר בּוֹ – אפילו לאחר גמר דין יכול הוא לחזור בו ולומר שאינו רוצה אלא בדינים ובעדים כשרים; וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ יָכוֹל לַחְזוֹר בּוֹ – לאחר גמר הדין אינו יכול לחזור בו ביחס לדיין, ולאחר שמיעת העדות אינו יכול לחזור בו ביחס לעד. הִנֵּה חֵיב לַחְבְּרוֹ שְׁבוּעָה – כגון שחברו תבע ממנו ממון, ובית הדין חייבוהו להישבע ולא לשלם, או שהוא תבע מחברו, כגון שהוא שכיר או נגזל, וחייבוהו בית הדין להישבע וליטול, וְאוֹמֵר לוֹ – חברו: דֹּר לִי בְּחַיִּי רֵאשֶׁךְ – נדר לי, היינו הישבע לי, בחיי ראשך, ואני מקבל את שבועתך זו במקום השבועה שאתה חייב להישבע בפני בית הדין, ואוותר לך על תביעתי, או כשהיה צריך להישבע וליטול ואמר לו חברו: הישבע לי בחיי ראשך, ואשלם לך כפי תביעתך, ונשבע לו, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: יָכוֹל לַחְזוֹר בּוֹ – ולדרוש שיישבע השבועה שחייבוהו בית הדין; וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ יָכוֹל לַחְזוֹר בּוֹ – מאחר שנשבע לו כפי דרישתו. והלכה כחכמים.

באר משנה ג

במשנה א בפרקנו למדנו, שחכמים אומרים: אימתי יכול כל אחד מבעלי הדין לפסול את הדיין שביר חברו או את העדים של חברו? "בזמן שמביא עליהם ראייה, שהם קרובים או פסולים". אילו הם קרובים: על כך נלמד במשנה הבאה. משנתנו עוסקת ב"פסולים", היינו בפסולים מחמת עבירה. ודין תורה הוא, שכל הנקרא "רשע" הריהו פסול לעדות, שנאמר (שמות כג, א): "אל תשת ירך עם רשע להיות עד חמס", ודרשו חכמים: אל תשת רשע עד. מכאן – כל מי שעבר עבירה שחייב עליה מלקות, פסול לעדות, שכן בחייבי מלקות כתוב (דברים כה, ב): "והיה אם בן הכות הרשע": וכל שכן במי שחייב כרת או מיתת בית-דין. כן מי שלקח ממון חברו שלא כדון, כגון נגב או גולן, אף על פי שאינו חייב מלקות אלא תשלומים, פסול לעדות. וכלל הוא בהלכה, שכל הפסול לעדות, פסול לדון (המאירי). ברם, משנתנו אינה מונה אלא "פסולים" מדברי חכמים.

וְאֵלֹהֵי הַן הַפְּסוּלִין – לדון ולהעיד: הַמְּשַׁח בְּקִיבְיָא – במשחק של קוביות: עצמות או חלוקי אבנים (כענין משחק הקלפים שבימינו). כדי לזכות בכספים, כפי תנאי המשחק. בגמרא מבואר הטעם: "לפי

ד ואלו הן הקרובין: אביו, ואחיו, ואחי אביו, ובעל אחותו, ובעל אחות אביו, ובעל אחות אמו, ובעל אמו, וחמיו, וגיסו; הן ובניהן וחתניהן; וחורגו לבדו. אמר רבי יוסי: זו משנת רבי עקיבא; אבל משנה ראשונה: דודו וכן דודו, וכל הראוי לירשו. וכל הקרוב לו באותה שעה; היה קרוב ונתרחק – הרי זה פשר. רבי יהודה אומר: אפלו מתה בתו ויש לו בנים ממנה – הרי זה קרוב.

פירוש ברטנורה

מן הנכרים בפרהסיא, אלו וכיוצא בהן פסולין לעדות מדרבנן, ואין עדותן בטלה עד שיראו עליהם ויפרסמו אותן. אבל פסולי עדות של תורה אין צריכין הכרזה. וכל הפסולין לעדות בין של תורה בין של דבריהם, אם נודע מענינם שעשו תשובה גמורה והממון שלקחו שלא כדין החזירוהו ועשו סייג וגדר לעצמן באותו דבר שהטאו בו שלא יוסיפו לעשותו עוד, הרי אלו חזרו להכשרן. ומשחקי בקוביא אע"פ שאין בזה גזל אפילו מדבריהם, הם פסולים לעדות, לפי שאין מתעסקין בישובו של עולם ואין בהם יראת שמים. ודוקא שאין להם מלאכה ואומנות אלא היא. כדברי רבי יהודה. וכן הלכה. ואימתי חזרתן, משישברו פספסיהן ויבקלו עליהם דאפילו בהנם לא עבדי:

ד ובעל אחותו וכו'. משום דבעל כאשתו: וגיסו. בעל אחות אשתו: הם ובניהן וחתניהן. ודוקא בנים ובנות שיש לו לגיסו מאחות אשתו. אבל אם יש לו בנים מאשה אחרת, או חתנים נשואים לבנות שיש לו מאשה אחרת, אין חשוכין קרובין; וחורגו. בן אשתו מאיש אחר. הוא בלכד חשוב קרוב, אבל בן חורגו וחתן חורגו לא. ואשת חורגו לא יעיד לה, ראשה כבעלה. והאחים זה עם זה, בין מן האב בין מן האם, הרי הן ראשון בראשון. ובניהם זה עם זה, שני בשני. ובני בניהם זה עם זה, שלישי בשלישי. ולעולם שלישי בראשון כשר. ואין צריך לומר שלישי בשני. אבל שני בשני ואין צריך לומר לומר שני בראשון, שניהם פסולים. וכדרך שאתה מונה בוכרים כך אתה מונה בנקבות, וכל אשה שאתה פסול לה כך אתה פסול לבעלה, וכל איש שאתה פסול לו

משניות מבוארות – קהתי

פסול לדון.

וְאֵלֶּה הֵן הַקְּרֹבִין – הפסולים לדון ולהעיד: **אָבִיו** – בנוסח המשנה שבגמרא אין גורסים "אביו"; ויש מבארים הטעם, לפי שאבות ובנים כתובים בפירוש בתורה – "לא ימותו אבות על בנים" – כפי שהזכרנו לעיל (דמב"ם; המאירי). **וְאָחִיו, וְאָחִי אָבִיו, וְאָחִי אִמּוֹ, וְבַעַל אָחוֹתוֹ** – שכן בעל כאשתו, כמבואר לעיל, והריהו מצד אשתו ראשון בראשון, ו**בַּעַל אָחוֹת אָבִיו, וְבַעַל אָחוֹת אִמּוֹ** – ראשון בשני מצד אשתו, ו**בַּעַל אִמּוֹ** – שאינו אביו, ו**חָמִיו** – אבי אשתו, ו**גִּיסוֹ** – בעל אחות אשתו, **הֵן וּבְנֵיהֶן וְחַתְנֵיהֶן** – כל המנויים לעיל הם וגם בניהם וגם חתניהם פסולים הם משום קירבת משפחה. ו**חֹרְגוֹ לְבִדּוֹ** – בן אשתו מבעל אחר הוא לבדו פסול משום קירבה, אבל בנו וחתנו כשרים. ברם אשת חורגו דינה כחורגו, שכן אשה כבעלה, כמו שבארנו לעיל. **אָמַר רַבִּי יוֹסִי: זֶה מִשְׁנַת רַבִּי עֲקִיבָא** – כך שנה רבי עקיבא במשנתו, **אָבֵל מִשְׁנַת רֵאשׁוֹנָה** – שנשנתה קודם רבי עקיבא, לימדה שאלו הם הקרובים: **דָּוִד וְכָן דָּוִד, וְכָל הָרֵאשִׁי לִירֵשׁוֹ** – המשנה נקטה לשון הכתוב (ויקרא כה, טז): "או דודו או בן דודו יגאלנו". ומפרש רש"י: "דהיינו קרובי האב, שכן מבארים: "דודו" זה אחי אביו, "בן דודו" זה בן אחי אביו, אבל קרובי האם, כגון אחי אמו, כשר לו, שהרי אינו ראוי לירשו... אבל הוא פסול לאחי אמו, שהרי ראוי לירשו..."; ויש מפרשים, שהמשנה הראשונה באה ללמדנו, שבין קרובי האב ובין קרובי האם, כל שיש להם שייכות בנחלה: או שנחלין ומנחלין, כגון אחיו, ואחי אביו; או שנחלין ולא נחלין, כגון אחי אמו וכן חמיו; או שנחלין ולא מנחלין, כגון בעל אחותו או בעל אחות אביו (עיי' משנה בבא בתרא פז, א). – כל אלה פסולים הם. ואין המשנה הראשונה חולקת על משנת רבי עקיבא אלא בבעל אחות אמו, ובעל אמו, וגיסו, שהואיל ואין להם שייכות בנחלה כלל, הרי הם כשרים (המאירי). ברם, הרמב"ם בפירושו כותב: "וכל הראוי לירשו" אינו מדברי משנה ראשונה, אבל הוא תשלום משנת רבי עקיבא" (עיי' שם, ועיי' ברטנורה: "חוספות יוס טוב; חידושי הרש"ם). מכל מקום אין הלכה כמשנה ראשונה. **וְכָל הַקְּרֹב לֹא בְּאוֹתָהּ שְׁעָה** – זה המשך משנת רבי עקיבא (לפי כל המפרשים). והיא באה ללמדנו שכל שהוא קרוב לו באותה שעה שראה את העדות, או בשעה שהוא בא להעיד, הרי הוא פסול. **הִיא הַקְּרֹב וְנִתְרַחֵק** – כגון חתנו שמתה אשתו, דהיינו בתו, קודם שראה את העדות, **הִרִי זֶה פֶּשֶׁר** – שכן בשעה שראה את העדות לא היה קרובו עוד. **רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: אֶפְלֹ מֵתָה בֵּתוֹ** – אשת חתנו, **וְיֵשׁ לוֹ בְּנִים מִמֶּנָּה** – אבל יש לחתנו בנים מביתו, **הִרִי זֶה קְרֹב** – והוא וחתנו פסולים זה לזה. ואין הלכה כדברי יהודה; אלא שמכל

הטילה מסים על פירות הקרקע, ורבו האנשים, דהיינו גובי המסים, שהיו אנוסים את העם להביא פירות למלך אף בשנת השביעית, התיירו החכמים לאסוף הפירות בשביעית, כדי לפרוע מהם את המסים, ולכן **חֲזָרוּ לְקִרְוָתָן** – את הפסולים, **סִיחֵרֵי שְׁבִיעִית** – כלומר שאין פסולים אלא הסוחרים בפירות שביעית, אבל האוספים פירות שביעית לעצמם כשרים. **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אִימָתִי** – פסולים המשחקים בקוביא, ומפריחי יונים (לפי פירוש א'). וסוחריו שביעית (לפי הרמב"ם)? **בְּזִמְן שֶׁאֵין לָהֶם אֲמֻנָת אֵלָּא הִיא** – התעסקות זו בלבד. **אָבֵל יֵשׁ לָהֶן אֲמֻנָת שְׁלֵא הִיא** – שמלבד התעסקות זו הרי הם עוסקים במלאכה או במסחר, **פֶּשֶׁרֵין** – הם לרדן ולהעיד. בגמרא מבואר, שרבי יהודה אינו בא לחלוק על תנא קמא, אלא בא לפרש את דבריו. וכן הלכה.

באור משנה ד

למדנו קודם, שהקרובים פסולים לעדות. ומניין? שנאמר (דברים כד, טז): "לא ימותו אבות על בנים ובנים לא ימותו על אבות", ודרשו חכמים: לא ימותו אבות על פי עדות בנים, ולא בנים על פי עדות אבות. מפסוק זה למדים כברייתא בגמרא, שלא רק אבות ובנים אלא אף קרובים אחרים פסולים לעדות. ויש שלושה סוגים של קירבה משפחתית: א) קירבה הבאה מצד האב; ב) קירבה הבאה מצד האם, ג) קירבה הבאה מצד האישות, דהיינו מצד האשה או הבעל. לפי הרמב"ם אין פסולים מן התורה אלא הקרובים ממשפחת האב. אבל שאר הקרובים פסולים מדברי סופרים (הל' עדות יג, א). לפי הגמרא (סנהדרין כח, א) אין הקרובים פסולים לעדות אלא עד שלוש דרגות, בין שהקירבה היא מצד האב ובין שהיא מצד האם, והן: א. ראשון בראשון, כגון אב ובנו, או שני אחים זה עם זה, בין מן האב בין מן האם; ב. ראשון בשני, כגון סב ונכדו, או דוד ואחינו, כגון ראוּבֵן וכן שמעון אחיו; ג. שני בשני, כגון בני האחים והאחיות זה עם זה. אבל הקרובים שקירבתם המשפחתית היא למטה משלש דרגות אלו, כגון נכדו של ראוּבֵן עם נכדו של שמעון אחיו, שהם שלישי בשלישי, או נכדו של ראוּבֵן עם בנו של שמעון, שהם שלישי בשני, וכן אפילו נכדו של ראוּבֵן עם שמעון, שהם שלישי בראשון – כל אלה כשרים לעדות (רי"ף רמב"ם). ויש אומרים, ששלישי בראשון פסול (רבנו תם): בעל הלכות גדולות, ברם, לדעת בעל הלכות גדולות אינו פסול אלא מדברי סופרים. עיי' תוספות בבא בתרא קנט, א. בענין הקירבה הבאה מצד האישות כלל הוא בהלכה, שהאשה כבעלה והבעל כאשתו, וכל שאני פסול לו, כגון שהוא אחי או בן אחי, כך אני פסול לאשתו, מפני שהיא כבעלה, וכן כל שאני פסול לה, כגון שהיא בתי או אחותי, כך אני פסול לבעלה, שהבעל כאשתו. מכאן – האב עם בנו חורגו, או חתן עם חמיו וכיוצא בהם, וכן בעלי שתי אחיות, או בעלי אשה ובתה, הרי הם ראשון בראשון, ופסולים לעדות, שכן הקירבה המשפחתית (מצד האשתו) היא בדרגת ראשון בראשון. ברם, שני אנשים שנשתייהם הן שני בשני, כגון בנות אחים, כשרים הם וכן כשרים קרובי הבעל עם קרובי אשתו. ויש עוד חילוקי דינים, אלא שאין כאן המקום להאריך (עיי' "תפארת ישראל"). לבאור משנתנו נוסף קצת עוד הערה: הקרובים שהם פסולי עדות אינם מעידים זה את זה, דהיינו שאין אדם מעיד על קרובו, וכן אינם מעידים זה עם זה, דהיינו שלא יצטרפו שני קרובים להעיד על אדם אחר. וכבר הזכרנו בהקדמתנו למשנה הקודמת, שכל פסול לעדות

ה האוהב והשונא, אוהב – זה שושבינו, שונא – כל שלא דבר עמו שלשה ימים באיבה. אמרו לו: לא נחשדו ישראל על כך.

ו כיצד בודקים את העדים? היו מכניסין אותן ומאמינן עליהן, ומוציאין את כל האדם לחוץ, ומשירין את הגדול שבהן, ואומרים לו: אמר, היאך אתה יודע שזה חייב לזה? אם אמר: הוא אמר לי שאני חייב לו, איש פלוני אמר לי שהוא חייב לו – לא אמר כלום; עד שיאמר: בפנינו הודה לו, שהוא חייב לו מאתים זוז. ואחר כך מכניסין את השני ובודקים אותו. אם נמצאו דבריהם מכוונים – נושאין ונותנין בדבר. שנים אומרים: זכאי, ואחד אומר: חייב – זכאי. שנים אומרים: חייב, ואחד אומר: זכאי – חייב. אחד אומר: זכאי, ואחד אומר: חייב, ואפילו שנים מזכין או שנים מחייבין, ואחד אומר: איני יודע – יוסיפו הדינין.

ז גמרו את הדבר, היו מכניסין אותן. הגדול שבדיניהם אומר: איש פלוני, אתה זכאי; איש פלוני, אתה חייב.

המשך בעמוד קסא

פירוש ברטנורה

כך אתה פסול לאשתו: אבל משנה ראשונה דודו וכן דודו. ואין הלכה כמשנה ראשונה: וכל הראוי ליורשו. תשלום משנתו של ר"ע היא ולא ממשנה ראשונה. וכל הראוי ליורשו, דהיינו קרובי האב. אבל קרובי האם כגון אחי אמו שהוכרנו, כשר לו, שהרי אין אחי אמו ראוי ליורשו. אבל הוא ראוי לירש אחי אמו, לפיכך הוא פסול להעיד לו: דהיינו קרוב. כגון חתנו וראוי ליורשו מחמת אשתו: ונתרחק. שמתה אשתו קודם שראה עדות זו: ר"ז אומר וכו'. ואין הלכה כר' יהודה:

ה שושבינו. רעהו בימי חופתו, פסול לו כל ימי החופה: לא נחשדו ישראל על כך. להעיד שקר משום איבה ואהבה. וכן הלכה. ודוקא בעדות פלוני רבנן עליה. אבל בדין מודו רבנן דפסול לו לדון, דאי רחום ליה אינו רואה לו חובה, ואי פני ליה לא מצי לאפוכי בכותיה:

ו ומאמינן עליהם. מודיעים אותם שהשוכרים עדי שקר הן עצמן מכזיבין אותן וקוראים להן רשעים, דכתיב (במלכים א' כ"א) בנבות, והושיבו שנים אנשים בני בליעל נגדו, שיעצי המלך שהיו יועצים לשכרן קוראים להן בני בליעל: הוא אמר לי. הלוה אמר לי: לא אמר כלום. דעביד איניש דאמר פלוני נושה בך, כדי שלא יחזיקוהו עשיר: הודה לו. שהיו שניהם בפניו ולהודות לו נכזיבין, להודות לו עדים בדבר: אפילו שנים מזכין או מחייבים ואחד אומר איני יודע יוסיפו דיינים. ואע"ג דאי הוה פליג עליהו היה במלך במיעוטו, כי אמר איני יודע הוה כמו שלא יושב בדין, נמצא הדין בשנים ואנן שלש בענין: ז היו מכניסין אותן. שלאחר ששמעו מענותיהן היו מוציאין אותן לחוץ כדי שישאו ויתנו בדבר ולא ישמעו הבעלי דינים מי מחייב ומי מוכח:

משניות מבוארות – קהתי

מקום אם רואה דין שהוא מחזר בעדות זו לתועלת בני ביתו, יחמיק את הדין (חמאירי).

באור משנה ה

משנתנו היא המשך דברי רבי יהודה.

האוהב והשונא – פסולים לדון ולהעיד: אוהב, זה שושבינו – שהביא לו דורון לחופתו ואכל ושתה עמו (עיין משנה בבא בתרא ט. טז). והריהו פסול לו כל ימי החופה (ברטנורה). שונא, כל שלא דבר עמו שלשה ימים באיבה – שנמנע מלדבר עמו שלשה ימים מחמת שנאה. אמרו לו – חכמים לרבי יהודה: לא נחשדו ישראל על כך – שיעידו שקר מחמת אהבה או שנאה. ברם, לא נחלקו חכמים על רבי יהודה אלא בענין עדות, שלדעתם אוהב ושונא כשרים להעיד, אבל מודים הם, שפסולים לדון, לפי שאין אדם רואה זכות לאויבו ולא חובה לאוהבו, ולא עוד אלא אפילו שני תלמידי חכמים ששונאים זה את זה, אסור להם לישב בדין כאחד (גמרא). שדבר זה גורם ליציאת משפט מעוקל, שמפני השנאה שביניהם דעת כל אחד נוטה לסתור דברי חברו (רמב"ם הל' סנהדרין כג. ו).

באור משנה ו

משנתנו דנה בבדיקת העדים על ידי בית הדין, וכן בענין פסק הדין.

כיצד בודקים את העדים – בדיני ממונות? ואף על פי שתקנת חכמים היא, שלא תהא דרישה וחקירה בדיני ממונות (כמבואר להלן ד, א), מכל מקום היו בודקים את העדים, כדי לכוון עדותם (חמאירי), וכיצד? היו מכניסין אותן – את העדים, לבית הדין, ומאמינן עליהן – מטילים עליהם אימה על ידי דברי כיבושין, שאומרים להם כמה חמור עווננו של המעיד עדות שקר, שגורם הוא לפורענויות קשות בעולם, ומלבד העונש הקשה הצפוי לעד שקר, הריהו מבוזה אף בעיני האדם שהוא מעיד בשבילו, ונמצא שהוא רע לשמים ורע לבריות, וכיוצא בדברים אלה; ומוציאין את כל האדם לחוץ – נוסח אחר: ומוציאין אותן לחוץ. כלומר שאחרי דברי האיום מוציאין את העדים מבית הדין (עיין "תוספות יום טוב"), ומשירין את הגדול

באור משנה ז

משנתנו באה ללמד בענין הודעת פסק הדין לבעלי הדין.

גמרו את הדבר – לאחר שגמרו הדיינים את המשא ומתן ביניהם ופסקו את הדין ברוב דעות, הוה מכניסין אותן – את בעלי הדין,

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף נג עמוד א. דעייל שתי הקטורות. בביאה אחת: קרא לקרא. הא נפקא ליה מכי בענן: עיקר. שורש: והא איפכא תניא. שהשורש יפה מן העלין: לשמי קורה. לשון שמים: ממשמש בכתלים. כן דרך העשן כשאינו יכול לצאת כנגדו מתפשט למעלה תמיד עד שמתמלא חלל הבית למעלה מכותל לכותל וכשאינו לו עוד מקום ממשמש ויורד אצל הכתלים: האי מוכן יעשה לאהל מועד. השוכן אתם נפקא. אל מקום שיהא שכני אתם יעשו כן: חד לעונש וחד לאזהרה. ואל יבא כי בענן אזהרה וכסה ענן ולא ימות זה עונש ואילו לא ימות דאל יבא לאו אחסרון ענן כתיב אלא אביאה ריקנית: תניא ר' אלעזר אומר. וכסה ולא ימות זה עונש מעלה עשן: יכול יהיו שניהן אמורים קודם מיתת בני אהרן. ונאמר שבעון מעלה עשן שלא נתנו מתו:

דף נג עמוד א. תירוצ' נוסף: רב אשי אמר, אפילו תימא שמדובר בהזיד כזו וכו' עדיין שייך אופן שיתחייב רק על ההקטרה ולא על ביאה ריקנית, כגון דעייל - הכניס לקודש הקדשים שתי הקטורות, אחת שלימה ואחת חסירה, אביאה ריקנית לא מיחייב, דהא עייל ליה קטורת שלימה, ואין ביאתו שלא לצורך, אבל אהקטרה של הקטורת החסירה מיחייב, דקא מקמר גם כן קטורת חסירה. אמר מר, ומניין שנותן פה מעלה עשן, תלמוד לומר 'וכסה ענן הקטרת את הפפרת'. מקשה הגמרא: וכי צריך להביא קרא של 'וכסה ענן' לראיה לקרא של 'כי בענן' שממנו למדנו לעיל שנותן בה מעלה עשן. מתרצת הגמרא: אמר רב יוסף, הכי קאמר, אין לי לידע מהפסוק 'כי בענן' אלא שיכול ליתן עלה של מעלה עשן שהוא החלק החשוב שבו, אבל עיקר - שורש של מעלה עשן מניין שאף הוא כשר, תלמוד לומר 'וכסה'.

אמר ליה אבני לרב יוסף, והא איפכא תניא, שהשורש חשוב ומעלה את העשן יותר מן העלים. דתניא, נתן פה עיקר מעלה עשן, היה העשן מתמר ועולה זקוף כמקל עד שמוציא לשמי קורה - לתקרת קודש הקודשים, כיון שהגיע העשן לשמי קורה והתפשט בתורה, החל ממשמש ויורד בכותלים, עד שנתמלא הבית עשן, שנאמר 'הבית ימלא עשן'. הרי שעל ידי העיקר היה העשן מיתמר ועולה יפה, יותר מן העלים. אלא אמר אבני, הכי קאמר, מהפסוק 'כי בענן' אין לי ללמוד אלא 'עיקר' מעלה עשן, אבל 'עלה' מעלה עשן מניין, תלמוד לומר 'וכסה'.

ישוב נוסף מדוע צריך שני פסוקים למעלה עשן: רב ששת אמר, אין לי שנותן מעלה עשן אלא בקטורת שבאהל מועד שבמקדש, אבל בקטורת שבמזבח שילה ובית עולמים - בית המקדש, מניין, תלמוד לומר 'וכסה' שאף בהם נותן בקטורת מעלה עשן.

שואלת הגמרא: הא - הלימוד לכך שאף בבית המקדש נותן מעלה עשן, מ'וכן יעשה לאהל מועד השוכן אתם' נפקא, שהפסוק 'השוכן אתם' מיותר, ומלמדנו שכסדר שנצטוו לעשות באהל מועד, כן יעשה בכל מקום שהשכינה תהיה עמם. משיבה הגמרא: אלא הכי קאמר, אין לי מהפסוק 'כי בענן' אלא שנותן מעלה עשן בקטורת שבזוים הכפורים, אבל בקטורת שבשאר ימות השנה מניין, תלמוד לומר 'וכסה'.

ישוב נוסף: רב אשי אמר, חד פסוק למצוה, וחד לעיב - ללמדנו שמעלה עשן מעכב ואם לא נתן אין הקטורת כשירה וצריך להקטיר שנית, שכן הוא הכלל בקדשים שכל דבר ששנה הכתוב וכפל הוראתו, לעכב בא.

ישוב נוסף: רבא אמר, חד פסוק בא לעונש מיתה בידי שמים על המקטיר בלא מעלה עשן, וחד לאזהרה - לאסור בלא תעשה.

תניא בברייתא סיוע לדברי רבא, רבי אליעזר אומר, נאמר 'וכסה ענן הקטורת וגו' ולא ימות' הרי עונש אמור, 'ואל יבוא בקל עת וכו' כי בענן אראה' הוא אזהרה. יכול יהיו שניהם - האזהרה והעונש למקטיר ללא מעלה עשן אמורין קודם מיתת שני בני אהרן נדב ואביהוא, אף שכתובים לאחר מכן, ונאמר שבעון זה שהחסירו מעלה עשן מתו, תלמוד לומר בתחילת הפרשה 'אחרי מות שני בני אהרן' ללמדך שבשעה שמתו עדיין לא נאמר העונש על כך. יכול יהיו שניהם האזהרה והעונש אמורים רק אחר מיתת שני בני אהרן, וקודם לכן לא היה אף איסור, תלמוד לומר 'כי בענן אראה על הכפרת' שמשמע אף קודם מיתתם כמבואר להלן. הא כיצד יתקיימו שני מקראות הללו, אלא אזהרה נאמרה קודם מיתת שלהם, ועונש נאמר אחר מיתתה.

60 וּבְפִלּוּתָא – (שהוא שני במחלוקת) דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבְנָן. דִּתְנִן –
 61 ששנינו במסכת טהרות (פ"ה מ"ה), הִנֵּכְנָם לְבִקְעָה וְהִרְבָּה שְׁדוֹת
 62 הַסְמוּכִים יַחֲדָא בְּיָמֵי הַשְּׁמִימִים, וּבִתְקוּפָהּ זֹו דִּינָה כְּדִין רְשׁוֹת הַיַּחֲדָא
 63 לְפִי שֶׁכֶּבֶר צִמְחוּ בָּהּ הַזֵּרִיעִים וְאִין רְשׁוֹת לְרַבִּים לְהֵלֶךְ שָׁם, וְשִׁמְעוֹנָא
 64 שֶׁל מַת נִמְצְאָת בְּשִׁדָּה פְּלוּנִית – בִּאחַת הַשְּׁדוֹת שֶׁבִּבְקָעָה, וְכֹל
 65 שְׂדֵה מְסוּמְנָת גְּבוּלוֹתֶיהָ, וְאִינוּ יוֹדְעִים בְּאִיזוֹ שְׂדֵה נִמְצְאָת
 66 הַטּוּמָא, וְאָמַר אִדָּם אֶחָד, הִלְכְּתִי בְּמָקוֹם הַזֶּה – בִּאֻתָּהּ בְּקָעָה,
 67 וְאוֹלָם אֵינִי יוֹדֵעַ אִם נִכְנְסְתִי בְּאוֹתָהּ שְׂדֵה שֶׁנִּמְצְאָת בָּהּ הַטּוּמָא,
 68 וְאִם – (או אִם) לֹא נִכְנְסְתִי בְּתוֹכָהּ, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְטַהֵר אִדָּם זֶה.
 69 וְהַכְּמִים מְטַמְּאִין אוֹתוֹ, שֶׁכֵּן הִלְכָּה בִּידְעוֹ שֶׁסֶפֶק טוּמָא בְּרִשּׁוֹת
 70 הַיַּחֲדָא טָמֵא. וְטַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַמְטַהֵר, מִשּׁוּם שֶׁהֵיחָה רַבִּי
 71 אֱלִיעֶזֶר אוֹמַר, כִּסֵּף בִּיאָה – כִּישֵׁי סֶפֶק הָאֵם נִכְנָס הָאִדָּם כֻּלָּל
 72 לְמָקוֹם שֵׁשׁ בּוֹ טוּמָא, סִפִּיקוֹ מְהוֹר אֶף בְּרִשּׁוֹת הַיַּחֲדָא, לְפִי שֶׁסֶפֶק
 73 סִפִּיקָא הוּא, סֶפֶק הָאֵם נִכְנָס לָשׁ, וְגַם אִם נִכְנָס סֶפֶק הָאֵם הָאִהִיל
 74 עַל הַטּוּמָא אוֹ לֹא. וְדוּקָא אִם וְדֹאִי נִכְנָס לָשׁ אִלָּא שְׂדֵה סֶפֶק
 75 מִנֵּעַ טוּמָא – הָאֵם נִגַּע אוֹ הָאִהִיל עַל הַטּוּמָא הַנִּמְצָאָת שָׁם,
 76 בְּרִשּׁוֹת הַיַּחֲדָא סִפִּיקוֹ מְטָא. וּמִדֵּין זֶה יֵשׁ לְלַמּוֹד עַל הַסֶּפֶק הָאִמּוֹר
 77 בְּחֻמָּה, שֶׁכֵּל זֶמַן שֶׁלֹּא נִדְעָה שֶׁנִּכְנָס הַעֲבָר לְבֵית, אִין לְחֹשֶׁשׁ
 78 שְׂמָא נִכְנָס וְהַשְׂאִיר בּוֹ חֻמָּה. וְאִין חֻמְמִים שׁוֹרְבִים סֶפֶק בִּיאָה
 79 בְּרִשּׁוֹת הַיַּחֲדָא טָמֵא מוֹדִים בְּחֻמָּה, שֶׁכֵּן חִיּוֹב בְּדִיקַת חֻמָּה הוּא
 80 מְדַרְבְּנָן, וְעַל כֵּן תוֹלִים אֶת סִפִּיקוֹ לְקוּלָא וְאוֹמְרִים שֶׁלֹּא נִכְנָס
 81 הַעֲבָר לְבֵית.
 82 הַגְמָרָא דְּנָה בְּחֻמָּה שֶׁאֵבֵד בְּבֵית וְלֹא נִמְצָא בְּבִידָקָה: אִם עָלָא
 83 וְנִכְנָס עֲבָר לְבֵית בְּפִנְיָנוּ עִם חֻמָּה, וְכִדָּק בַּעַל הַבֵּית אַחֲרָיו וְלֹא
 84 אִשְׁכַּח – וְלֹא מִצָּא אֶת הַחֻמָּה, פְּלוּתָא דְּרַבִּי מֵאִיר וְרַבְנָן – יֵשׁ
 85 לְלַמּוֹד עַל נִידוֹן זֶה מִדֵּין דּוֹמֵה לְעִנֵּין טוּמָא שֶׁנִּחְלַק בּוֹ רַבִּי מֵאִיר
 86 וְהַכְּמִים. דִּתְנִן – שֶׁכֵּן שִׁנְיָנוּ בְּמִסְכַּת נְדָה (פ"ה מ"ה), הֵיחָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמַר,
 87 כֹּל דְּכָר שְׂדֵהוּ בְּחֻמָּתָא, כְּגוֹן גֵּל אֲבָנִים שִׁידוּעַ שֵׁשׁ בְּתוֹכוֹ
 88 כּוֹזֵית מְבַשֵּׂר הַמַּת, לְעוֹלָם הוּא בְּטוּמָאָהּ עַד שֶׁיִּדְעַה לְדֵי הַטּוּמָאָה הֵיכָן
 89 הִיא, וְאִפִּילוֹ שֶׁנִּבְדָּק וְלֹא נִמְצָאָה בּוֹ הַטּוּמָאָה אִינוּ יוֹצֵא מִחֻזְקוֹתוֹ,
 90 וְכֹל הַמְאִהִיל עָלָיו נִטְמָא בְּטוּמָאָתָא מֵת. וְהַכְּמִים אוֹמְרִים, כּוֹדֵק בָּל
 91 וּבִקְרָקַע שֶׁמִּתְחַתִּיו, וְחוּפֵר עַד שֶׁמִּנְעֵה לְפָלַע אוֹ לְקַרְקַע בְּתוֹלָה שֶׁלֹּא
 92 זֶה מִמְקוֹמָה לְעוֹלָם, וְלֹא יִתְכַּן שֶׁנִּמְצָאָת שָׁם הַטּוּמָאָה, וְאִם לֹא
 93 מִצָּאָה תוֹלִים שֶׁנִּטְלָה עוֹרֵב אוֹ עֲבָר, וְהַמְקוֹם טָהוֹר. וְיֵשׁ לְלַמּוֹד
 94 מִכֵּן עַל חֻמָּה שֶׁהַכְּנִיס עֲבָר לְבֵית וְלֹא נִמְצָא בְּבִידָקָה, שֶׁאִין
 95 חוֹשְׁשִׁים לוֹ. וְאִפִּילוֹ רַבִּי מֵאִיר הַסּוֹבֵר שֶׁאִין הַטּוּמָאָה יוֹצֵא מִיָּד
 96 חֻזְקָתָהּ אֶף עַל יְדֵי בִידָקָה, מוֹדֵה בְּבִידָקַת חֻמָּה שֶׁאִינָה אִלָּא
 97 מְדַרְבְּנָן, שֶׁאִם לֹא נִמְצָא בְּבִידָקָה אִין חוֹשְׁשִׁים לוֹ, אִלָּא תוֹלִים
 98 שֶׁאֲכַלּוּ הַעֲבָר.
 99 הַגְמָרָא דְּנָה עַד כְּמָה צָרִיךְ לְבִדּוֹק אֶת הַבֵּית שֶׁעֲבָר הַכְּנִיס לְתוֹכוֹ
 100 חֻמָּה: עָלָא – (נִכְנָס) עֲבָר בְּפִנְיָנוּ לְבֵית בְּדוֹק כִּשְׁחֻמָּה בְּפִי, וְכִדָּק בַּעַל
 101 הַבֵּית אַחֲרָיו וְאִשְׁכַּח – (וּמִצָּא) פְּרוּסָת חֻמָּה, אִין אִינוּ יוֹדֵעַ בּוֹדֵאִי
 102 שׁוֹז הִיא אוֹתָהּ פְּרוּסָה שֶׁהַכְּנִיס הַעֲבָר, דִּין זֶה תְּלוּי בְּפִלּוּתָא
 103 וְ– בְּמַחְלּוֹקַת דְּרַבִּי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לְעִנֵּין טוּמָא. דִּתְנִין –
 104 שֶׁכֵּן שִׁנְיָנוּ בְּבִרְיָיָא, שְׂדֵה שְׁנֵאבֵד בָּהּ קָבֵר וְאִין יוֹדֵעַ הֵיכָן מְקוֹמוֹ,
 105 הִנֵּכְנָם לְתוֹכָהּ מְטָא מִסֶּפֶק, שְׂמָא הָאִהִיל עַל הַקָּבֵר. אוֹלָם אִם
 106 לְאַחַר מִכָּן נִמְצָאָה בָּהּ קָבֵר, הִנֵּכְנָם לְתוֹכָהּ שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם הַקָּבֵר מְהוֹר,
 107 מִשּׁוּם שֶׁאִינוּ אוֹמְרִים, אוֹתוֹ קָבֵר שְׁנֵאבֵד הוּא קָבֵר שְׁנֵמְצָא, וְשֶׁאִר הַשְּׂדֵה
 108 הִיא בְּחֻזְקַת טָהוֹרָה. דְּכָרֵי רַבִּי. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמַר, תִּיבְדָּק
 109 כֹּל הַשְּׂדֵה בּוֹלָה, מִשּׁוּם שֶׁיִּתְכַּן שְׂאוֹתוֹ קָבֵר שֶׁנִּמְצָא אִינוּ הַקָּבֵר
 110 הַיֹּדֵעַ לָנוּ, אִלָּא הוּא קָבֵר אַחֵר, וְעַד שֶׁלֹּא תִּבְדָּק כּוֹלָה עַדִּין הִיא
 111 עוֹמֶדֶת בְּסֶפֶק טוּמָאָה.
 112 וְהוּא הַדִּין לְחֻמָּה, שֶׁלְדַעַת רַבִּי מֵאִיר שֶׁנִּמְצָא חֻמָּה יֵשׁ לְתוֹלָת שׁוֹז
 113 הוּא אוֹתוֹ חֻמָּה שֶׁהַכְּנִיסוּ הַעֲבָר, וְאִין צָרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ וּלְבִדּוֹק אֶת
 114 כָּל הַבֵּית. אֶךְ לְדַעַת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל יִתְכַּן שֶׁהַחֻמָּה הַנִּמְצָא
 115 הוּא חֻמָּה אַחֵר, וְהַחֻמָּה שֶׁהַכְּנִיס הַעֲבָר עַדִּין בְּבֵית, וּלְפִיכָךְ צָרִיךְ
 116 לְהַמְשִׁיךְ וּלְבִדּוֹק אֶת כּוֹל.
 117 הַגְמָרָא דְּנָה בְּמִי שֶׁהֵנִיחַ כְּמָה חֲתִיכוֹת חֻמָּה בְּבֵית וּמִצָּא פְּרוּסָה
 118 יִתְרִי: הֵנִיחַ אִדָּם בְּבֵית תִּשְׁעָ פְּרוּסוֹת חֻמָּה לְאַחַר הַבִּידָקָה, וְאַחַר

1 כֵּן הוּא רַק בְּתַרְיָיָה בְּזִמְנָה זֹהָ שֶׁחִיּוּבָה הוּא מְדַרְבְּנָן וְלֹא מִן הַתּוֹרָה,
 2 וְעַל כֵּן אִינוּ תוֹלִים לְהַקְלָה, אֲבָל בְּחֻמָּה שֶׁאִסּוּרוֹ הוּא דְּאוֹרִיָּיתָא, מִי
 3 אֶמְרִינָן – וְכִי אִינוּ אוֹמְרִים שֵׁשׁ לְהַקְלָה וּלְתוֹלָת שֶׁהַחֻמָּה נִכְנָס לְבֵית
 4 שֶׁאִינוּ בְּדוֹק וְהַמְצָא נִכְנָסָה לְבֵית הַבְּדוֹק. מִתְרַצָּת הַגְמָרָא, אִמּוֹ
 5 וְ– (וְכִי) בְּדִיקַת חֻמָּה הִיא מְדְאוֹרִיָּיתָא, הִלָּא רַק מְדַרְבְּנָן הִיא, דְּהִירִי
 6 מְדְאוֹרִיָּיתָא בְּכִיּוּל הַחֻמָּה בְּעִלְמָא כִּי לִיה – דִּי לוֹ, וְשׁוֹב אִינוּ עוֹבֵר
 7 עָלָיו בִּבְלִי יִרְאָה, וְחִיּוֹב הַבִּידָקָה וְהַבִּיעוּר שֶׁלֹּאֲחֵר הַבִּיעוּר אִינוּ
 8 אִלָּא מְדַבְּרִי חֻכְמִים. עַל כֵּן כִּשְׁאֵנוּ מְסוּפִיקִים הָאֵם הַבֵּית הַבְּדוֹק
 9 מְחויֵב בְּבִידָקָה מְסוּפָּה, אִינוּ תוֹלִים לְקוּלָא, וְאוֹמְרִים שֶׁהַעֲבָר
 10 שֶׁחֻמָּה בְּפִיז נִכְנָס לְבֵית שֶׁאִינוּ בְּדוֹק, הַעֲבָר שֶׁמִּצָּא בְּפִיז נִכְנָס
 11 לְבֵית הַבְּדוֹק, וְאִין צָרִיךְ לְשׁוֹב וּלְבִדּוֹק.
 12 הַגְמָרָא דְּנָה בְּעֲבָר שֶׁהַכְּנִיס חֻמָּה לְאַחַר מִשְׁנֵי בָתִּים: צְבֹר אֶחָד
 13 שֶׁל חֻמָּה וְלִפְנֵי שְׁנֵי בָתִּים דְּרוֹקִין, וְאֶחָד – (וְבֹא) עֲבָר וְשִׁקָּל – וְנִטְל
 14 מִהַחֻמָּה וְנִכְנָס עִמּוֹ לְאַחַד הַבָּתִּים, וְלֹא יִדְעִין אִי לְהֵאִי עָלָא לְהֵאִי
 15 עָלָא – וְאִינוּ יוֹדְעִים הָאֵם נִכְנָס לְבֵית זֶה אוֹ לְבֵית זֶה, הֵינִי – (הִירִי) זֶה
 16 כְּדִין שֶׁנִּמְצָא לְעִנֵּין טוּמָאָה בְּשִׁנִּי שְׁבִילִי, וְאִפְשָׁר לְלַמּוֹד מִשּׁוּם עַל
 17 הַנִּידוֹן הָאִמּוֹר. דִּתְנִן – שִׁשְׁנֵינוּ בְּמִסְכַּת טְהוֹרוֹת (פ"ה מ"ה), שְׁנֵי שְׁבִילִי
 18 שֶׁחֻמָּה מְטָא בְּטוּמָאָתָא מֵת, שְׁמוּטָל בּוֹ קָבֵר לְכָל רַחְבּוֹ, וְכֹל
 19 הַעֲבָר בּוֹ בְּהִרְחָק מֵאִהִיל עָלָיו וְנִטְמָא בְּטוּמָאָתָא מֵת, וְאֶחָד
 20 מִהַשְּׁבִילִים מְהוֹר, וְהֵלֶךְ אִדָּם בְּאֶחָד מֵהֶן, וְאַחֵר כֵּךְ עָשָׂה מְהוֹרָה –
 21 וְנִגַּע בְּדַבְרֵים טְהוֹרִים, וְכֹא חֲבִירוֹ וְהֵלֶךְ בְּשִׁבִיל הַשְּׁנִי וְעָשָׂה גַם הוּא
 22 מְהוֹרָה – וְנִגַּע בְּדַבְרֵים טְהוֹרִים אַחֲרִים, וְיוֹדְעִים הֵם שֶׁכֵּל אֶחָד
 23 מֵהֶם הֵלֶךְ בְּשִׁבִיל אַחֵר, אִלָּא שֶׁאִינֵם יוֹדְעִים מִי הֵלֶךְ בְּשִׁבִיל זֶה וְמִי
 24 בְּשִׁבִיל זֶה, וְנִמְצָא שֶׁאֲחָד מֵהֶם וְדֹאִי טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר, רַבִּי הֵיחָה
 25 אוֹמַר, אִם נִשְׁאָלוּ – (בֹּא) לְשִׁאֻל לְחֻכְמָה זֶה בְּפִנִּי עֲצָמוֹ וְזֶה בְּפִנִּי
 26 עֲצָמוֹ מִזֶּה דִּין הַטְּהוֹרוֹת שֶׁנִּגְעוּ בָּהֶן, מְהוֹרִין שְׁנֵיהֶן, וְאִין שֶׁכֵּל אֶחָד
 27 מֵהֶם אִינוּ סֶפֶק טָמֵא אִין בִּידְעוֹ לְטַמְּאוֹתָם מִסֶּפֶק, לְפִי שֶׁשְּׁבִילִים
 28 אִלוֹהֵם רְשׁוֹת הַרְבִּים, וְהִלְכָּה בִּידְעוֹ שֶׁסֶפֶק טוּמָאָה בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים
 29 טָהוֹר. אֲבָל אִם שְׁנֵיהֶם בָּאוּ לְשִׁאֻל בְּבֵית אֶחָד, שְׁנֵיהֶם מְטָמִין, לְפִי
 30 שֶׁעָלִינוּ לְהַשִּׁיב לָהֶם בְּהוֹרָאָה אַחַת, וְהִלָּא אִי אִפְשָׁר לְהַשִּׁיב
 31 לְשְׁנֵיהֶם יַחֲדָא שְׁנֵים טְהוֹרִים, שְׁהִירִי אֶחָד מֵהֶם בּוֹדֵאִי הֵלֶךְ בְּשִׁבִיל
 32 הַטָּמֵא וְנִטְמָא, וּמֵאִיר שֶׁאִי אִפְשָׁר לְטַהֵר אֶת שְׁנֵיהֶם הִירִי הֵם
 33 מֵאִמִּים מִסֶּפֶק. רַבִּי יוֹסִי אוֹמַר, בֵּין כֹּד וְכִין כֹּד – בֵּין כִּשְׁבָּאוּ שְׁנֵיהֶם
 34 בְּבֵית אַחֵר, וְכִין כִּשְׁבָּא כֹל אֶחָד בְּפִנִּי עֲצָמוֹ, שְׁנֵיהֶם מְטָמִין.
 35 רַבָּא מְפָרֵשׁ שֶׁאִינוּ מְחַלְלִים רַבִּי יְהוּדָה רַבִּי יוֹסִי: וְאָמַר קָבֵא בְּבִיאִיר
 36 הַמַּחְלּוֹקַת, וְאִתְרַבָּא – (וְיֵשׁ אוֹמְרִים) שֶׁרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר כֵּן, אִם בָּאוּ
 37 שְׁנֵיהֶם לְשִׁאֻל בְּבֵית אֶחָד, לְדְבָרֵי חֶבֶל – בֵּין לְרַבִּי יְהוּדָה וְכִין לְרַבִּי
 38 יוֹסִי, שְׁנֵיהֶם מְטָמִין. וְאִם בָּאוּ בְּזֶה אַחֵר זֶה, לְדְבָרֵי חֶבֶל שְׁנֵיהֶם
 39 מְהוֹרִין. לֹא נִחְלָקוּ אִלָּא בְּאוֹפֵן שְׁבָא אֶחָד מֵהֶם לְפִנְיָנוּ לְהִשְׁאָל עָלָיו
 40 וְעַל חֲבִירוֹ, מִזֶּה דִּינָם. רַבִּי יוֹסִי קָדְמִי לִיה – (מִדְּמָה אוֹפֵן זֶה) לְאוֹפֵן
 41 שֶׁבָּאוּ שְׁנֵיהֶם לְהִשְׁאָל בְּבֵית אֶחָד, שֶׁכֵּן אִפִּילוֹ שֶׁאִין שְׁנֵיהֶם לְפִנְיָנוּ,
 42 מִכָּל מָקוֹם צָרִיכִים אִנוּ לְפִסּוֹק בְּהוֹרָאָה אַחַת אֶת דִּין שְׁנֵיהֶם, או
 43 טְמֵאִים אִתָּם אוֹ טְהוֹרִים אִתָּם, וּמֵאִיר שֶׁאִי אִפְשָׁר לְהַשִּׁיב לְשְׁנֵיהֶם
 44 בְּבֵית אַחַת טְהוֹרִים אִתָּם, שְׁנֵיהֶם טְמֵאִים. וְרַבִּי יְהוּדָה קָדְמִי לִיה
 45 וְ– (מִדְּמָה אוֹפֵן זֶה) לְאוֹפֵן שֶׁבָּאוּ שְׁנֵיהֶם לְשִׁאֻל בְּזֶה אַחֵר זֶה, שֶׁכֵּן
 46 אִין כָּאֵן אִלָּא שׁוֹאֵל אֶחָד, וְאִין צוֹרֵךְ לְהַשִּׁיב לוֹ גַם עַל דִּין חֲבִירוֹ,
 47 אִלָּא דִי לְהַשִּׁיבוּ טָהוֹר אֶתָּה מִשּׁוּם שֶׁסֶפֶק הוּא בְּאִיזוֹ שְׁבִיל הִלְכָּתָהּ,
 48 וּמֵאִילּוּ יִבֵּן שְׁמֵאוֹתוֹ טַעַם גַּם חֲבִירוֹ טָהוֹר כְּמוֹתוֹ, וְדוּקָא בְּאוֹפֵן
 49 שְׁנֵיהֶם שׁוֹאֵלִים יַחֲדָא בְּתוֹךְ כְּדִי דִּיבּוֹר, וְעָלִינוּ לְהַשִּׁיב לְשְׁנֵיהֶם
 50 כְּכֹחַ, אִי אִפְשָׁר לְאוֹר טְהוֹרִים אִתָּם.
 51 וְהוּא הַדִּין לְסֶפֶק הָאִמּוֹר בְּחֻמָּה, שֶׁאִם כֹּל אֶחָד מִבְּעִלֵי הַבָּתִּים בָּא
 52 בְּפִנִּי עֲצָמוֹ לְשִׁאֻל עַל בֵּיתוֹ הָאֵם הוּא צָרִיךְ בְּדִיקָה, מְשִׁיבִים לוֹ
 53 שֶׁאִינוּ חִיּוֹב לְבִדּוֹק, שֶׁכֵּן חִיּוֹב בְּדִיקָה אִינוּ אִלָּא מְדַרְבְּנָן, אִינוּ תוֹלִים
 54 לְקוּלָא וְאוֹמְרִים שֶׁסֶפֶק מוֹתֵר. אֲבָל אִם בָּאוּ שְׁנֵיהֶם לְשִׁאֻל בְּבֵית
 55 אַחַת, אִי אִפְשָׁר לְפִטּוֹר אֶת שְׁנֵיהֶם בְּהוֹרָאָה אַחַת, שְׁהִירִי בְּאֶחָד
 56 הַבָּתִּים בּוֹדֵאִי נִמְצָא חֻמָּה, וְעַל כֵּן שְׁנֵיהֶם חִיּוּבִים לְשׁוֹב וּלְבִדּוֹק.
 57 הַגְמָרָא דְּנָה בְּעֲבָר שֶׁנִּטְל חֻמָּה וְסֶפֶק אִם נִכְנָס לְבֵית: אִם רָאִינוּ
 58 נִטְל עֲבָר חֻמָּה מִהַחֲצֵר, וְסֶפֶק הוּא אִם עָלָא – (נִכְנָס) לְבֵית שֶׁכֶּבֶר
 59 נִבְדָּק סֶפֶק לֹא עָלָא לְתוֹכּוֹ, הֵינִי – (הִירִי) זֶה כְּדִין שֶׁנִּמְצָא בְּבִקְעָה,

פסחים. פרק ראשון – אור לארבעה עשר דף י עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קכה רש"י

בתינוה דרבנן – בזמן הזה. ולא ידעין אי להאי על – אי מצרכין בדיקה לתרויהו לא אי. היינו שני שבילין – מהא דתנן גבי שני שבילין מצינו למיפטט. אחד טמא – קבר מוטל בו לרחבו וממלא את כולו, ואין עובר בו שלא יאדיל. והלך ועשה מדרות – נגע בטירות אחר כך. והלך בשני – יודעין הן שבשביל שהלך זה לא הלך זה, והשתא דאי אחד מזה טמא. אם נשאלו –

כל א' לחכם ספקו בפני עצמו – טהור, ואין בית דין יכול לטמאו. בדקיימא לן בספק טומאה ברשות הרבים ספקו טהור, ואם באו בבית אחד, הואיל ובהוראה אחת יש לנו לומר טמאין או טהורין, אי אפשר לנו לומר להם טהורים אתם – שהרי האחד דאי טמא. רבי יוסי אומר: בין כך ובין כך טמאין, גרס. בזה אחר זה דברי הכל טהורין – אף על פי שכל אחד אומר לפנינו כך היה המעשה שלי ושל חברי, אבל איני נשאל אלא על עצמי מה תהא עלי, עליו ועל חברי – מה תהא על שנינו. רבי יוסי מדמי להו לבת אחת, ואף על פי שאין שניה לפניך – צריך אתה הוראה אחת לשניהן, או טמאין אתם, או טהורין אתם. והרי אין אתה יכול לומר טהורין אתם. רבי יהודה מדמי להו לזה אחר זה – הואיל ואין כאן שואל אלא אחד, משיבין לה טהור טהור, שהרי ספק בידיה הוא. ומעצמו יבין שאף חבריו כמודו. אבל כששנינו שואלין בתוך כדי דיבור – צריך אתה להשיב לשניהן כאחד. וגבי בתים נמי, אם באו לשאלו זה לעצמו וזה בפני עצמו – אמרין ליה לכל חד אי אתה צריך לבדוק. דכיון דבדיקת חמץ דרבנן תלינן לקולא, ואמרין ספקו מותר. ואי בבת אחת באו – שניהן צריכין בדיקה. ספק על ספק לא על – ראה עכבר שנטל חמץ בחצר, והבית בדוק, ואין יודע אם נכנס או לא נכנס. בקעה – הרבה שדות הסמוכים יחד קרי בקעה. כימות הנשמים – הויא בקעה רשות היחיד לטומאה, מפני שכבר צמח הורע, ואין רשות לכל אדם ליכנס לה. וקיימא לן: ספק טומאה ברשות היחיד – ספקו טמא. בשדה פלוגית – כלומר: באחת השדות, ויודעין אנו באיזו היא, וכל שדה ושדה מסוימת במצריה. במקום הלז – בבקעה זו, והכמים מטמאין – דהויא ליה ספק טומאה ברשות היחיד. ורבי אליעזר לא חשיב לה ספק טומאה אלא אם כן נכנס לשדה, אבל אינו יודע אם האדיל אם לא, אבל השתא הוה ליה ספק ספיא. וגבי בתים אפילו רבנן מודו, דכיון דבדיקת חמץ דרבנן – תלינן לקולא. על – העכבר נכנס לבית לפנינו, ובדק בעל הבית אחריי ולא אשכח. כל דבר שבחזקת טומאה – במסכת נדה. גל טמא שנתערב עם שני גלץ טהורין, בדק אחד מזה ונמצא טהור –

הוא טהור ושנים טמאים. שנים ומצאן טהורין – הן טהורין והשלישי טמא. שלשתן ומצאן טהורים – כולן טמאים. שהיה רבי מאיר אומר: כל דבר שבחזקת טומאה לעולם היא בטומאתה, עד שיועד לך טומאה היכן היא. וחכמים אומרים: בודק בקרקע, וחופר עד שיגיע לסלע או לקרקע בתולה שלא זזה ממקומה לעולם. ואם לא מצא – תולין ואומרים בא עורב ונטלה, בא עכבר ונטלה. וגבי בדיקת חמץ אפילו לרבי מאיר אמרין עכבר אכלה, דבדיקת חמץ דרבנן. על ובדק ואשכח – נכנס העכבר בפנינו ובדק בעל הבית אחריי ואשכח פרוסה ואינו יודע אם זו היא אם לאו. אמר בה קבר – אין יודע היכן מקומו. נמצא בה קבר – לאחר זמן, ואין יודע אי זהו קבר האבוד בה. הניח פנה – של מעשר שני. פטורין – ומביא סלעים בשוה מנה ואומר: כ"מ שוקן מעות מעשר שני הרי הן מחוללים על הסלעים הללו. ומעלה הסלעים לירושלים. הכל חולין – שהמנה נטל, ואלו הובאו אחרי כן. וגבי חמץ נמי, לרבנן ה"ט (נמי) שהניח אינן כאן, ואין צריך לבדוק כל הבית, שמא גררם חולדות והעשר הנמצאות איש אחר הביתן כאן. היינו סיפא – לרבי (מאיר) (דאמרן) זה הנמצא זהו אחד מן הראשונים, הבא נמי אין צריך לבדוק ולחור אלא על הפרוסה האבודת. ולרבנן צריך לחור אחר כולו, שאין כאן אחד מן הראשונים.

הלך באחד מזה ועשה טהרות – הא דנקט טהרות ולא קאמר אדם טהור – משום דלגבוי, אף על גב דמוקמינן לה בחזקת טהורים – מצרכין להו טבילה והואה שלא יגעו שניהם בתרומה, דאו התרומה טמאה ודאית, והאובל במיתה. ואם נגעו שניהם באחד ונכנס למקושו – חייב.

בבית אחת דברי הכל טמאים – נראה דהיינו מדרבנן דמדאורייתא אפילו בבית אחת טהורים. **ספק** על ספק לא על היינו בקעה – תימה לרבנו יצחק: מה שייך לדמויי לבקעה? דהבא אפילו ליכא אלא ספק אחד – אוקמא אחזקת בדוק, בדאמרין לעיל. ולעיל דימה אותו לספק טומאה ברשות הרבים, והבא מדמי לספק טומאה ברשות היחיד.

ספק ביאה טהור – פירש רבינו יצחק: דבספק ספיא פליגי. וכן פירש רבינו תם במסכת עבודה זרה פרק תתק"א (א, ע), אבל רש"י פירש שם בענין אחר. ונראה לרבנו יצחק דטעמא דרבי אליעזר דמטהר בספק ספיא – משום דלא גמרינן מסוטה לטמא ברשות היחיד. אלא ספיא אחת בסוטה, אבל תרי ספיא – לא. ורבנן סבירי: כיון דמן הדין אפילו בספיא אחת היה לטהר, דאוקמא אחזקת טהרה ואפילו הכי טמא – הוא הדין אפילו בתרי ספיא.

על ובדק ולא אשכח פלוגתא דרבי מאיר ורבנן – תימה: אפילו לרבי מאיר, דאמר לעולם היא בחזקת טומאה וכו'. ונפקא מניה לטהרות שנעשו על גביו. הכא, גבי בדיקה כיון שבדק ולא מצא מה יעשה? אם יצריכוהו לבדוק פעם שניה נמי לא ימצא: ורש"י פירש: דאפילו לרבי מאיר אומר: אימר עכבר אכלה, דבדיקת חמץ אינו אלא מדרבנן. וקשה: דהא בהדיא אמר פלוגתא דרבי מאיר ורבנן! ויש לומר: דמייירי בשלא בטלה. וקאמר לרבי מאיר לא טיג בבדיקה, כיון דלא אשכח הווי בספק לאו ד"ל א"ימצא" וצריך לבטלו. וסגי אפילו לרבי מאיר, דלא איירי אלא בספק טומאה דאורייתא, אבל הכא דבדיקת חמץ דרבנן – שרי.

חולין ומעשר שני מעורבים זה בזה – פירש הקונטרס: שיבאי סלעים בשוה מנה, ואומר: כל מקום שהוא מעות מעשר שני – יהיו מחוללים על מעות הללו. ובחנם פירש כן, דמייניהו גופייהו היה יכול ליקח שיעור מעות מעשר, ואומר: אם אלו מעות מעשר – הרי טוב, ואם לאו – כל מקום שהן הרי הן מחוללין על אלו. ורבנו יצחק בן אשר הקשה לפירש רש"י דאין יכול לחלל אסלעים? ובפרק "חזרה" (בבא מציעא מהא, א) אמר: טיבעא אטיבעא לא מחללין, ושם פירשתי.

הניח עשר ומצא תשע פלוגתא דרבי ורבנן – דרבי לטעמיה, דאמר: הוא קבר שאבד

הוא קבר שנמצא. וכיון שנמצא אחד – אין צריך לבדוק, ולרבנן – עד שמצא עשר, כדפירש הקונטרס. ומיירי שכל החכמות קשורים זה בזה, דומיא דפלוגתא דרבי ורבנן, דבפרק קמא דביצה (יב, א) אמר: מחלוקת בכיסים קשורים, אבל בשאין קשורים – דרבי הכל חולין ומעשר שני מעורבין זה בזה, ואף על גב דהשתא אין תולדות בעכברים – תלינן בקטנים.

הניח

הניח עשר ומצא תשע פלוגתא דרבי ורבנן – דרבי לטעמיה, דאמר: הוא קבר שאבד הוא קבר שנמצא. וכיון שנמצא אחד – אין צריך לבדוק, ולרבנן – עד שמצא עשר, כדפירש הקונטרס. ומיירי שכל החכמות קשורים זה בזה, דומיא דפלוגתא דרבי ורבנן, דבפרק קמא דביצה (יב, א) אמר: מחלוקת בכיסים קשורים, אבל בשאין קשורים – דרבי הכל חולין ומעשר שני מעורבין זה בזה, ואף על גב דהשתא אין תולדות בעכברים – תלינן בקטנים.

הבית

הניח בוית וז ומצא בוית אחרת פלוגתא דרבן שמעון בן גמליאל ורבנן — דלרבנן צריך בדיקה, דחוששין שמא עכבר עשה ולא הוה שהניח. ולית להו לרבנן הוא שאבד הוא שנמצא, אלא כרבן שמעון בן גמליאל, דאמר תיבדק כל השדה כולה. אי נמי: אתי אפילו כרבי, ומיירי כגון שאין יודע כמה ככרות הניח, וצריך בדיקה שמא לא מצא כולם.

שאני אומר אדם טמא נכנס לשם — ואם

תאמר: דהבא ובפרק קמא דחולין (טו, ב)

גבי צלוחית תלינן באדם טמא, ובפרק קמא דנדה

(דא, ג) גבי ככר הנתון על גבי הדף ומדף טמא מונח

תחתיה תלינן באדם טמא ותיירץ רבינו תם:

דאמר בפרק קמא דשבת (טו, ב) גורו על ספק כלים

הנמצאים, ולא גורו על ספק אוכלין הנמצאים. אי

נמי: גבי ככר — רגלים לדבר שטהור הסיירו, שלא

יפול על המדף ויטמא.

מפני שדרכו של תינוק לפרו — ומיירי שיש

פירורין ביד כל הכבד, ולכך אין צריך

בדיקה. ואפילו לרבן שמעון בן גמליאל דאמר:

תיבדק כל השדה כולה — הכא רגלים לדבר יש,

שהפורים מן הכבד, שהרי מיד נכנס אחריו.

מי אמרינן היינו תא דעל היינו תא דנפק —

ואפילו לרבן שמעון בן גמליאל, דאמר:

תיבדק כל השדה כולה — הכא רגלים לדבר,

שהרי הוא עם הכבד.

או דילמא אחרינא דורא — ואפילו לרבי דאמר:

הוא שנמצא הוא שנאבד — הכא חיישין,

דמסתמא הראשונה נשאר בבית, והוה אחר שיצא.

בממוניה לא אטרחוהו רבנן — פירוש: הכא

דוקא, דשמא יוציאנה או יאכלנה.

אבל היכא דאיכא חמץ — אמר לעיל (ד, ב):

דניחא ליה לאיניש דלעכבר מצוה בממוניה.

ואם לא בדק בתוך המועד — פירש הקונטרס:

בשעה ששית, וקשה: דלרבי יהודה קרי

ליה שעת הביעור, ולמה שינה לשונו? אלא "בתוך

המועד" — היינו מתחלת שבוע עד סוף הפסח.

ולאחר המועד יבדוק, כדי שלא יתערב לו חמץ

של איסור בשל היתר ואיכלנו. ורש"י לא רצה

לפרש כן, מפני שפירש במשנה בדוכנים שלא

יעבור ב"ב ל יראה".

קוצרין

הניח בְּוִית זו וּמָצָא בְּוִית אַחֶרֶת - פְּלוּגְתָּא דְּרַבְּנָן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבְּנָן. דִּתְנִינָא: קִרְדּוֹם שְׂאֵבֶד בְּבִית - הַבֵּית טָמֵא, שְׁאֵנִי אוֹמֵר: אֲדָם טָמֵא נִכְנָס לְשֵׁם וְנִטְלוֹ. רַבְּנָן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמְרִי: הַבֵּית טָהוֹר, שְׁאֵנִי אוֹמֵר: הַשְּׂאִילוֹ לְאַחֵר וְשָׂכַח, אוֹ שְׁנִטְלוֹ מְוִית זוֹ וְהֵנִיחַ בְּוִית אַחֶרֶת וְשָׂכַח. וְיֵית מָאן דְּכֵר שְׁמִיָּה? חֲסוּרִי מִחִסְרָא וְהֵכִי קִתְּנִי: קִרְדּוֹם שְׂאֵבֶד בְּבִית - הַבֵּית טָמֵא, שְׁאֵנִי אוֹמֵר: אֲדָם טָמֵא נִכְנָס לְשֵׁם וְנִטְלוֹ; אוֹ שְׁהֵנִיחוּ בְּוִית זוֹ וּמָצְאוּ בְּוִית אַחֶרֶת - הַבֵּית טָמֵא, שְׁאֵנִי אוֹמֵר: אֲדָם טָמֵא נִכְנָס לְשֵׁם וְנִטְלוֹ מְוִית זוֹ וְהֵנִיחוּ בְּוִית אַחֶרֶת. רַבְּנָן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמְרִי: הַבֵּית טָהוֹר, שְׁאֵנִי אוֹמֵר: הַשְּׂאִילוֹ לְאַחֵר וְשָׂכַח, אוֹ שְׁנִטְלוֹ מְוִית זוֹ וְהֵנִיחַ בְּוִית זוֹ וְשָׂכַח. אֲמַר רַבָּא: עֲכָבֵר נִכְנָס וְכָבֵר בְּפִי, וְנִכְנָס אַחֲרָיו וּמָצָא פִּירוּרִין - צָרִיד בְּדִיקָה, מִפְּנֵי שְׁאִין דְּרַבּוֹ שֶׁל עֲכָבֵר לִפְרֵי. וְאֲמַר רַבָּא: תִּינוֹק נִכְנָס וְכָבֵר בִּירוֹ, וְנִכְנָס אַחֲרָיו וּמָצָא פִּירוּרִין - אִין צָרִיד בְּדִיקָה, מִפְּנֵי שְׁדַרְבּוֹ שֶׁל תִּינוֹק לִפְרֵי. בְּעֵי רַבָּא: עֲכָבֵר נִכְנָס וְכָבֵר בְּפִי, וְעֲכָבֵר יוֹצֵא וְכָבֵר בְּפִי מַהוּ? מִי אֲמַרְיִנן: הֵינּוּ הָאִי דְּעַל, וְהֵינּוּ הָאִי דְּנִפְקָא. אוֹ דִּילְמָא: אַחֲרִינָא הוּא? אִם תִּמְצָא לּוֹמֵר: הֵינּוּ הָאִי דְּעַל וְהֵינּוּ הָאִי דְּנִפְקָא, עֲכָבֵר לָבֵן נִכְנָס וְכָבֵר בְּפִי, וְעֲכָבֵר שְׁחוֹר יוֹצֵא וְכָבֵר בְּפִי מַהוּ? הָאִי וְהָאִי אַחֲרִינָא הוּא, אוֹ דִּילְמָא אֲרַמּוּי אֲרַמִּיָּה מִינֵיהּ? וְאִם תִּמְצָא לּוֹמֵר: עֲכָבְרִים לֹא שִׁקְלִי מִתְּדִידִי, עֲכָבֵר נִכְנָס וְכָבֵר בְּפִי, וְחִוּלְדָּה יוֹצֵאָה וְכָבֵר בְּפִיהּ מַהוּ?

הבית **טמא** — כל כלי הבית טמאין, שאני אומר: אדם טמא נכנס לשם, ומשמש בכל כלי הבית. וזית **מאן דכר שמיא** — פתח באבדו, וסיים בנמצא בוית אחרת. חסורי מיחוסא וחכי קתני — שאני אומר: אדם טמא נכנס לשם ולקחו לאבדו. וגבי מצא בוית אחרת — שמא אדם טמא הניחו שם. רבן שמעון כו'. וגבי חמץ נמי, לרבנן חוששין שמא עכבר עשה, וכיון דחוששין לעכבר — יש לחוש נמי לא הוה

אלא אחר, ולרבן שמעון תולין באדם עצמו

שהוא עשה ושכח, ואין צריך בדיקה. ונכנס

אחריו ומצא פירוורין צריך בדיקה — ואין תולין

הכבד בו, שאין דרכו של עכבר לפרו, ולא הוה

ככר שהכניס העכבר. אם תמצא לומר היינו האי

כו' — דאי פשטת ליה דחיישין דילמא אחרינא

הוא — תו לא צריכא למיבעי שחור ולבן. אבל

אי פשטת ליה דלא חיישין — אבתי שחור ולבן

מיבעיא לן. ארימיות — השליכו ממנו ונטלו

הוא, וחבירו בחגיגה (טו, ב) אי נקטיה ביד, מאן

מרמי ליה מן ידי? לדירה תוה שקיל ליה — את

העכבר עצמו היה מבאי. כבר ועכבר כפי חולדה

— עכבר נכנס וכבר בפיו, וחולדה יוצא? כשנכנס

בו לבדוק, ובפיה כבר מכאן ועכבר מכאן. כבר

כפי נחש — בעיא באנפי נפשה היא, ולא דמי

להנך דלעיל. ולא גריסין אם תמצא לומר. לא

אטרחוהו — ויבטל כלבו. בממוניה — לשבור

חבר. משנה בתוך המועד — בשעה ששית,

שהוא מועד הביעור. לאחר המועד — משש

שעות ולמעלה, עד שתחשך. גמרא שלש

השבתות — שלש לשונות של השבתה: ראיה,

מצאיה, והשבתה. אלאא כמכאן ואילך הוא

דפליגי — ולאו במדי אחרינא. דרבי יהודה לא

מצריך שלש בדיקות, אלא הכי קאמר: או אור

לארבעה עשר, או שחרית, או בשעה ששית.

ורבנן אמרי: אם לא בדק בתוך המועד — יבדוק

לאחריו. ופר וזמרא פתני — בהדיא באחד

משלשה פרקים. לבתר איסורא — לא יבדוק,

דגרינן דילמא אידי דעסיק ביה אתי למיכל

מניה. משקרב העומר — בו ביום יוצאים

ומוצאים שוקי ירושלים מלאים קמח וקלי מן

החדש למכור. וקודם יום טוב נקטו ונטחון

ונתייבש הקלי בתנור.

שלא

חולדה ודאי מעכבר שקלתי, או דילמא: אחרינא הוא, דאם איתא דמעכבר שקלתי, — עכבר בפיה הוה משתפת, ואם

תמצא לומר: אם איתא דמעכבר שקלתי עכבר בפיה הוה משתפת — עכבר נכנס וכבר בפיו, וחולדה יוצאה וכבר ועכבר

בפי חולדה, מהו? הכא ודאי איהו הוא, או דילמא: אם איתא דאיהו ניהו — פכר בפי עכבר משתפת הוה בעי אישתפוחי.

או דילמא: משום ביעתותא הוא נפל, ושקלתי? תיקו. בעי רבא: פכר בשמי קורה צריך סולם להורידה או אין צריך? מי

אמרין כולי האי לא אטרחוהו רבנן פיון דלא נחית מנפשיה — לא אתי למיכלה, או דילמא: זימנן דנפל ואתי למיכלה. ואם

תמצא לומר זימנן דנפל ואתי למיכלה — פכר פכור צריך סולם להעלותה או אין צריך? הכא ודאי דלא עביד דסלקה

מנפשיה, או דילמא: זימנן דנחית למעבר צורפיה, ואתי למיכליה. אם תמצא לומר: זימנן דנחית לצורפיה ואתי למיכלה,

פכר בפי נחש צריך חפר להוציא או אין צריך? בגופיה אטרחוהו רבנן, בממוניה לא אטרחוהו רבנן, או דילמא לא שגא?

תיקו. משנה רבי יהודה אומר: בודקין אור ארבעה עשר, ובארבעה עשר שחרית, ובשעת הביעור. וחקמים אומרים: לא בדק

אור ארבעה עשר — יבדוק בארבעה עשר, לא בדק בארבעה עשר — יבדוק בתוך המועד, לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר

המועד. ומה שמשמיר ניהונו בצניעא, כרי שלא יהא צריך בדיקה אחריו. גמרא מאי טעמא דרבי יהודה? רב חסדא ורבה בר

רב הונא דאמר תרויהו: בגנדר שלש השבתות שבתורה: "לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור", "שבעת ימים שאור לא ימצא

בבתיכם", "אף ביום הראשון תשבתו שאר מבתיכם". מתיב רב יוסף, רבי יהודה אומר: כל שלא בדק בשלשה פרקים הללו

— שוב אינו בודק. אלאא: במכאן ואילך הוא דפליגי! מר וזמרא מתיב הכי? מתיב רב יוסף, רבי יהודה אומר: כל שלא בדק

באחד משלשה פרקים הללו — שוב אינו בודק. אלאא: בשוב אינו בודק הוא דפליגי! אלאא: רבי יהודה נמי אם לא בדק קאמר,

והכא בהא קמפליגי, מר סבר: מקמי איסורא — אין, בתר איסורא — לא, גזירה דילמא אתי למיכל מיניה. ורבנן סברי: לא גזרינן.

ומי גזר רבי יהודה דילמא אתי למיכל מיניה? והא תנן: משקרב העומר יוצאין ומוצאין שוקי ירושלים שהם מלאים קמח וקלי.

שלא

פסחים דף י עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קכז

הגמרא דנה במי שהניח חמץ בבית ומצא חמץ במקום אחר: הניח
חמץ בנזית זו של הבית, ואחר כך מצא חמץ בנזית אחרת, דין זה
תלוי בפלוגתא ו- במחלוקת דרבנן שמעון בן גמליאל ורבנן. דתנא –
ששינוי בברייתא, קרדום שאבד בפייה, כל כלי שנמצא בתוך הפיה
הוא טמא, משום שאני אומר, שמא אדם טמא נכנס לשם ונטלו
לקרדום, ותוך כדי כך משמש בכל כלי הבית וטימאם. כן היא
שיטת חכמים, אך רבן שמעון בן גמליאל אומר, הפיה טהור, ואין
לחשוש שמא נכנס לשם אדם טמא, משום שאני אומר שקרדום זה
השאילו הבעלים לאדם אחר ושבח מכר, או שנטלו מנזית זו והניח
בנזית האחרת ושכח מכר.

הגמרא מבררת את סוף דברי רבן שמעון בן גמליאל. שואלת
הגמרא: וית מאן דבר שמייה – היכן נזכר בדברי הברייתא שנמצא
הקרדום בנזית אחרת, הלא מדובר בקרדום שאבד ולא נמצא.
מפרשת הגמרא: חסוריה מחסרה – יש ללמוד את הברייתא כאילו
היא חסירה, והכי קתני – וכך יש לשנותה, קרדום שאבד בפייה,
הפיה טמא, משום שאני אומר שאדם טמא נכנס לשם ונטלו. או
כשהניחו לקרדום בנזית זו ומצאו בנזית אחרת, גם באופן זה הפיה
טמא, משום שאני אומר שאדם טמא נכנס לשם, ונטלו מנזית זו
והניחו בנזית אחרת, ותוך כדי כך נגע בשאר כלי הבית. רבן שמעון
בן גמליאל אומר, בשני האופנים הפיה טהור, משום שאני אומר
שבעל הבית השאילו לאדם אחר ושבח מכר, או שנטלו בעל הבית
מנזית זו והניח בנזית זו ושבח.

והוא הדין במניח חמץ בנזית זו ומצא בנזית אחרת, שלדעת
חכמים יש לחשוש שעכבר הזיז את החמץ ממקומו. ומאחר
שחוששים לעכבר, אף יש לחשוש שמא הכניס חמץ אחר, ואין זה
אותו חמץ שהונח כאן בתחילה, ועל כן הבית צריך בדיקה. אך
לדעת רבן שמעון בן גמליאל אין לתלות בעכבר, אלא תולים
שהאדם נטלו מכאן והניחו בנזית אחרת, ושכח שעשה כן, וזה הוא
אותו חמץ שהונח בבית מתחילה, ועל כן אין צריך לבדוק אחריו.
הגמרא מביאה גידונים נוספים בחמץ שנכנס לבית: אמר רבא,
עכבר שנכנס לבית וכבר בפיו, ונכנס האדם אחריו ומצא שם
פירוריו, עדיין הבית צריך בדיקה אחר כך, מפינו שאין דרכו של
עכבר לפרק, ואין לתלות שפירורים אלו הם הככר שהכניס העכבר
לשם. ועוד אמר רבא, תינוק שנכנס לבית וכבר בידו, ונכנס האדם
אחריו ומצא שם פירוריו, אין הבית צריך בדיקה אחר כך, מפינו
שדרכו של תינוק לפרק, ויש לתלות שהתינוק פירר את הככר
שבידו, ואלו הם הפירורים שנמצאו.

רבא מסתפק בכמה אופנים של הכנסת ככר והוצאתה מהבית על
ידי עכבר: פניו ו- הסתפק רבא, אם ראינו עכבר שנכנס לבית וכבר
בפיו, ואחר כך ראינו שעכבר יוצא מהבית וכבר בפיו, מהו דין
הבית. מי אמרין תינינו האי דעל והינינו האי דנפק – האם אנו
אומרים שהעכבר שנכנס עכבר בפיו הוא אותו עכבר שיצא עם
אותו ככר, או דילמא אחרתא הוא – או שמא עכבר וככר אחרים
הם, והככר הראשונה עדיין בתוך הבית וצריך לבדוק אחריה.

עוד הסתפק רבא: אם תמצא לומר תינינו האי דעל והינינו האי דנפק
– שאותו עכבר שנכנס הוא העכבר שיצא, עדיין יש להסתפק
בעכבר לכן שנכנס לבית וכבר בפיו, ואחר כך ראינו עכבר שחור
שיוצא משם וכבר בפיו, מהו דין הבית. האם תנא אחרתא הוא
– האם ככר זו היא ודאי ככר אחרת, שהרי עכבר אחר הוציאה,
או דילמא ו- שמא אותה ככר היא, ואמרנו ארמייה מיניה –
והשליכה העכבר הראשון ונטלה השני והוציאה.

עוד הסתפק רבא: ואם תמצא לומר עכברים לא שקלי מתדרי –
שאינן דרכם של עכברים ליטול זה מזה, ואין זו אותה ככר, עדיין
יש להסתפק בעכבר שנכנס לבית וכבר בפיו, ואחר כך ראינו
שחולדה יוצאה משם וכבר בפיה, מהו דין הבית. האם החולדה ודאי
מעכבר שקלתיה ו- נטלתו לככר, ואותה ככר היא, או דילמא ככר
אחרתא ו- אחרת, משום דאם איתא דמעכבר שקלתיה עכבר
בפיה הוה משתבח – שאם אכן נטלה את הככר מהעכבר, אף
העכבר עצמו ושה נמצא בפייה, שכן היתה נוטלת אותו יחד עם

הככר.
עוד הסתפק רבא: ואם תמצא לומר שאין זו אותה ככר, משום שאם
איתא דמעכבר שקלתיה עכבר בפיה הוה משתבח – שאם נטלה
אותה מהעכבר היה אף הוא נמצא בפייה, עדיין יש להסתפק
בעכבר שנכנס וכבר בפיו, ואחר כך ראינו חולדה שיוצאה, וכבר
ועכבר נמצאים זה בצד זה בפיה החולדה, מהו דין הבית. תנא ודאי
איהו הוא – האם כאן אנו אומרים שבדאי אותו עכבר וככר הם,
או דילמא ו- שמא אין זו אותה ככר, שהרי אם איתא דאיהו ניהו
אם אכן הם אותו עכבר ואותה ככר, כבר פני עכבר משתבח הוה
פניו איתא ביה – היתה הככר צריכה להמציא בפיה העכבר הנמצא
בפיה החולדה, ולא בפיה החולדה. או דילמא ו- שמא אין מכר ראייה
שעכבר וככר אחרים הם, שכן יתכן שמשום פיעותיה הוא נפל
ושקלתיה – מתוך פחד העכבר מהחולדה נפלה הככר מפיו,
ונטלתו החולדה בפיה יחד עם העכבר.

מסיקה הגמרא: תיקו – כל שאלות אלו עומדות בספק ולא נפשו.
מן התורה די בביטול החמץ כדי שלא לעבור ב'ב' יראה, אך
חיובו חכמים לבער את החמץ אף לאחר ביטולו. הגמרא מביאה
כמה ספקות בחיוב זה: פניו ו- הסתפק רבא, כבר הנמצאת בשמי
קורה – על גבי קורה שמתחת לגג, האם צריך להביא סולם
ולחודרה כדי לבערה, או אין צריך לעשות כן. מפרש רבא את
צדדי הספק, מי אמרין כולי האי לא אמרנהו רבנן – האם אנו
אומרים שלא הטריחוהו חכמים כל כך להביא סולם ולהורידו,
שבין דלא נחית מנפשיה – שאין החמץ נופל מעצמו משמי הקורה,
לא אתי למיכלה – אין לחשוש שמא יבוא לאוכלו, ודי לו בביטול.
או דילמא, וימנינו דנפל ואתי למיכלה – או שמא לפעמים החמץ
נופל מעצמו והוא עלול לאוכלו, ועל כן הטריחוהו להורידו
ולבערו.

עוד הסתפק רבא: ואם תמצא ו- תמצא לומר דוימנינו דנפל ואתי
למיכלה – שלפעמים היא נופלת משמי הקורה ויש לחשוש שמא
יבוא לאוכלה, ועל כן חייב לטרוח ולהורידה, עדיין יש להסתפק
בכבר הנמצאת בגופו, האם צריך להביא סולם ולהעלותה, או אין
צריך לעשות כן. מפרש רבא את הספק, תנא ודאי דלא עבידא
דפלקה מנפשיה – האם מאחר שכאן ראינו עשויה הככר לעלות
מהבור מעצמה ואין לחוש שיבא לאוכלה, לא הטריחוהו לבערה,
או דילמא, וימנינו דנחית למעבר צורפיה ואתי למיכלה – או שמא
לפעמים הוא יורד לבד כדי להשתמש בו לצרכיו, והוא עלול
לאכול ככר זו, ועל כן חייבוהו להעלותה ולבערה.

עוד הסתפק רבא: אם תמצא לומר דוימנינו דנחית לצורפיה ואתי
למיכלה – שלפעמים הוא יורד לבד להשתמש בו לצרכיו ויבוא
לאכול את הככר, ועל כן צריך לבערה, עדיין יש להסתפק בכבר
הנמצאת בפיו נחש, האם צריך לשכור חבר ו- אדם הלוחש
לנחשים כדי להוציא אותה מפיו ולבערה, או שמא אין צריך
לעשות כן. מפרש רבא את הספק, בגופיה אמרנהו רבנן – האם
דווקא בגופו הטריחוהו לחכמים לבער את החמץ, אבל בשאינו
יכול לבער בגופו, כממזניה לא אמרנהו רבנן – לא הטריחוהו
חכמים להוציא ממנו כדי לבער, ויבטל בליבו. או דילמא לא שניא
– או שמא אין חילוק בין גופו לממונו, וחייבוהו גם להוציא ממנו
על הביעור. מסיקה הגמרא, תיקו – כל שאלות אלו עומדות בספק
ולא נפשו.

משנה
המשנה מפרטת את זמני בדיקת החמץ, מלבד עיקר זמנה בליל
י"ד: רבי יהודה אומר, שלשה זמנים יש לבדיקת החמץ, בודקין
אותו אור ו- בליל ארבעה עשר בניסן, ובארבעה עשר בשחרית,
ובשעת הפיעור של החמץ, שהיא השעה השישית של יום ארבעה
עשר. ויחכמים אומרים, ארבעה זמנים הם, אם לא בדיק אור
לארבעה עשר, ובדיק ביום ארבעה עשר קודם זמן הביעור. ואם לא
בדיק גם בארבעה עשר קודם זמן הביעור, ובדיק בתוך המועד – בזמן
הביעור, שהוא משך כל השעה השישית. ואם לא בדיק גם בתוך

חכמים על דברי חכמים גם לא קשה, שכן אף הם לא חששו
לאכילה אלא בחדש, אבל בחמץ הרי הוא עצמו מחור עליו
לשורפו – כל התעסקותו בבדיקת החמץ היא כדי לבערו מן
העולם, ואם כן מִיִּבֵּל קִאֲבִיל מִיָּנִיה – וכי יבוא לאכול ממנו. הלא
עצם בדיקת החמץ לצורך ביעורו מזכיר את איסורו, ואין לך זכרון
גדול מזה.
הגמרא מביאה תירוץ נוסף על הסתירה שבדברי רבי יהודה,
דוחה אותו: רב אשי אמר, דרבי יהודה אדרבי יהודה לא קשיא,
משום ש'קמח וקלי' תנן [ושנינו] במשנה במנחות, ודווקא בהם
התיר רבי יהודה להתעסק ולא חשש שמא יבואו לאכול, משום
שאינם ראוים לאכילה. דוחה הגמרא תירוץ זה: הא דרב אשי
בדוחה היא – בדברים בדויים שאינם אמת, משום דהתנינן [אכן]
מובן מדוע אין חוששים משעה שנעשתה התבואה קלי ונתייבשה
בתנור ואילך, שאינה ראויה לאכילה עד שיעשו ממנה לחם, אך
מִעֲקָרָא – מתחילה, מאחרי הקצירה עד שנעשתה התבואה קלי
לפני גמר ייבושה בתנור, כשעדיין היא לחה ורכה, מאי איכא
למימר – מה יש לנו לומר בטעם מה שהתיר רבי יהודה להתעסק
עמה, הלא עדיין היא ראויה לאכילה, ומדוע לא חשש שמא יבואו
לאכול. הגמרא מחזקת את קושייתה: וְכִי תִימָא – ואם תאמר
לתרץ, שבסמוך לקצירה אין לחשוש לאכילה משום שהחדש
נתלש על ידי קיטוף ומתוך כך הוא זכור שלא לאכול, פתירוצו
דְּרַבָּא לעיל, ולא בא רב אשי לתרץ אלא מדוע אין חוששים
לאכילה בשעת הטחינה וההקדה, אִלָּא [הלא] עדיין יקשה, מה
ששנינו במנחות (ס), קוֹצְרִין במגל את תבואת בית השלחין ואת
התבואה שֶׁבַעֲמֻקִּים, וְאִיִּקְמָא [והעמדנו] משנה זו פְּרִיִּי יְהוּדָה,
מאי איכא למימר – מה יש לנו לומר בטעם ההיתר, הלא ראויה אז
התבואה לאכילה, וגם אין שינוי בקצירתה, ומדוע לא חשש רב
יהודה שמא יבואו לאכול. מסיקה הגמרא, אִלָּא תירוצו דרב אשי
בדוחה היא, ובהכרח החילוק שבין חמץ לחדש הוא, שמחדש
אנשים בדלים כל ימות השנה, מה שאין כן בחמץ שרגילים בו כל
השנה.
הגמרא מקשה על שיטת רבי יהודה בחמץ מדבריו במקום אחר:
וְכִל תִּימָא דְּלֹא בְּדִיל מִיָּנִיה – וכי כל איסור שאין בדלים ממנו, מי
[האם] גזר עליו רבי יהודה שמא יבואו לאכול. והתנן – והרי
שנינו במסכת שבת (כט), לא יקוב אדם שְׁפופֶרֶת של ביצה – קליפת
ביצה חלולה, וימלאנה שֶׁמֶן ויתננה בערב שבת בַּצֵּר הָנֵר [הכלי]
שבתוכו השמן והפתילה, בְּשִׁבְלִי שֶׁתֵּהָא השפופרת מְנַסֶּפֶת לתוך
הנר טיפות שמן דקות בזמן שהפתילה בוערת, ועל ידי כך תמשך
לבעור ולא תכבה. ואסרו חכמים את הדבר משום החשש שמא
יבוא בשבת לאכול מהשמן שבשפופרת, ונמצא עובר על איסור
כיבוי בשבת. ואסור לעשות כן אִפְּילוּ בשפופרת שהיא של חֶרֶס,
שהשמן שבתוכה נמאס, ואין דרך בני אדם לאכול, שמכל מקום
חששו שמא יבוא לחסות ממנו. וְרַבִּי יְהוּדָה מְתִיר לַעֲשׂוֹת כֵּן, והרי
שרבי יהודה אינו חושש שמא יאכל מהשמן, ואפילו שהכל
רגילים לאכול ואין בדלים ממנו, ומדוע בחמץ חשש שמא יבואו
לאכול תוך כדי בדיקתו. מתרצת הגמרא: הֵתֵם [שם] בשבת
סובר רבי יהודה, מִשּׁוּם חוּמְרָא דְּשֶׁבֶת מְבַדֵּל בְּרִילִי – שמשום חומר
איסור שבת בדלים בני אדם מהשמן, ואין לחשוש שמא יאכלו
ממנו ויעברו על איסור כיבוי. מה שאין כן בחמץ שאינו חמור כל
כך כמו שבת, ועל כן חוששים שמא יבואו לאכול.
הגמרא מקשה סתירה משיטת חכמים ורבי יהודה במשנה
האמורה על דבריהם במקום אחר. מקשה הגמרא: וְרַבִּי דְּשֶׁבֶת
אֲשֶׁבֶת – וקשה ממשנה זו בשבת על דין אחר בשבת שנחלקו בו
רבי יהודה וחכמים בברייתא. דְּתִנָּא, חָבֵל דְּלִי שְׂדוּלִים עִמּוּ מִים
מהבור, שֶׁנֶּפֶסֶק באמצעיתו, לא יתא קוֹשְׁרוֹ בשבת בקשר של
קיימא [קשר קבוע שעשוי שלא להחירו לעולם], שכן קושר הוא
אחד מליט מלאכות האסורות בשבת, אִלָּא יתא עֹנֵבֵי עֵנִיבָה
שאינה קשר של קיימא, ולא גזרו לאסור עניבה שמא מתוך כך
יבוא ליד קשירה. רַבִּי יְהוּדָה אֹמְרִי, מחבר האדם את שני קצות

ודבר זה היה שלא ברצון חכמים (הן עושין), משום שתבואה חדשה
אסורה באכילה עד לאחר הקרבת העומר, ויש לגזור שלא
להתעסק עמה עד לאחר הקרבתו כדי שלא יבואו לאכול. דְּרַבִּי
רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אֹמְרִי, בְּרִצּוֹן חֲכָמִים הָיוּ עוֹשִׂין כֵּן, לפי שלא
גזרו לאסור את ההתעסקות עם ה'חדש'. מסיקה הגמרא את
קושייתה, והרי לא קא גזר רבי יהודה ב'חדש'. דִּילָמָּא אֲתִי לְמִיבֵל
מִיָּנִיה – שמא יבואו לאכול ממנו, ואם כן מדוע אסר לבדוק את
החמץ לאחר זמן איסורו משום החשש האמור.
מתרצת הגמרא: אִמְרִי רַבָּא, שְׂאֵנִי [שונה] דִּין חֲדָשׁ מחמץ, משום
שמתוך שלא התרת לו לתלוש אִלָּא על ידי קיטוף [קטיפת]
השיבולים ביד, ולא על ידי קצירה בכלי כדרך כל השנה [שהרי]
אסור לקצור תבואה חדשה קודם קצירת העומר], הרי הוא זכור
על ידי שינוי מעשה זה שחדש הוא ואסור באכילה, ואין לחשוש
שמא יבוא לאכול תוך כדי העיסוק בו. מה שאין כן בחמץ שאין
מה שיוכיחנו שהוא אסור באכילה, ועל כן חשש רבי יהודה שמא
יבוא לאכול תוך כדי בדיקתו.
אביי מקשה על תירוצו של רבא: אִמְרִי לִיה אִמְרִי לרבא, תִּנָּא [אכן]
מובן מדוע שֶׁבֶת קִמְיָפָה אין לחשוש שמא יאכלנו באותה שעה,
אך בשעת חִינָה וְהִתְקָה [וגיפוי הקמח] של החדש מאי איכא
למימר – מה יש לנו לומר בטעם מה שהתיר רבי יהודה, ולא חשש
שמא יתן לתוך פיו מהקמח, הלא אין בהן שום שינוי שיוכיח שקמח
זה אסור באכילה, ואילו במשנה מבואר שהתיר רבי יהודה גם את
טחינת הקמח והעיסוק בו, שכן שנינו בה שהיו שוקי ירושלים
מלאים בקמח וקלי. תירץ לו רבא: הֵא לא קשיא – אין זו קושיא,
שכן גם מלאכות אלו נעשות בחדש על ידי שינוי כדי להזכיר
שהוא חדש האסור באכילה, שהחִינָה הותרה בו רק בְּרִחְיָא
[בריחים] וְיָד ולא בריחים של מים, וְהִתְקָה הותרה בו רק על גִּבִּי
נָפֶה – על צידה התחתון של הנפה, שהופכים אותה ומניחים את
הקמח על צידה החיצוני, ולא כדרך ניפוי רגיל שהוא בתוך הנפה.
שוב הקשה אביי על רבא: אִלָּא עדיין קשה מִהָא דְּתִנָּא – ממה
ששנינו במסכת מנחות (עא), קוֹצְרִין [ומתר לקצור] קודם קצירת
העומר במגל כדרך קצירה רגילה תבואה חדשה של בֵּית הַשְּׁלָחִים
שדה שצריכה השקאה בידי אדם, וכן את התבואה שֶׁבַעֲמֻקִּים,
משום שלא נאסרה קצירה קודם העומר אלא בתבואה שמקריבים
ממנה לעומר, ולא בתבואות אלו שאין מביאים מהן את העומר,
לפי שאין מן המובחר, אִלָּא לא גוֹדְשִׁין – אין עושים מהן גדיש
קודם הקרבת העומר. וְאִיִּקְמָא [והעמדנו] במנחות (ס) משנה זו
בְּשִׁיטַת רַבִּי יְהוּדָה, ובקצירה זו מאי איכא למימר – מה יש לנו לומר
בטעם מה שהתיר רבי יהודה, הלא אין בה שום שינוי שיוכיח
שהתבואה אסורה באכילה, ומדוע לא חשש בה רבי יהודה שמא
יבוא לאכול ממנה.
משום קושיא זו דוחה אביי את תירוץ רבא ומתיר באופן אחר:
אִלָּא אִמְרִי אִמְרִי, בְּחֶדֶשׁ לא חשש רבי יהודה שמא יבוא לאכול
ממנו, משום דְּבִדִּיל מִיָּנִיה – שפורש ממנו כל השנה עד להקרבת
העומר ואינו מוגרל באכילתו. מה שאין כן בְּחֶמֶץ, שלא בְּדִיל מִיָּנִיה
– שאינו פורש ממנו כל ימות השנה, שהרי נאסר באכילה רק
בימות הפסח, ועד עתה היה מותר לאכול, ועל כן יש לחשוש בו
שמא מתוך שיתעסק בו יבוא לאכול.
רבא מקשה על תירוץ אביי מסתירת דברי חכמים בחמץ על
דבריהם בחדש: אִמְרִי רַבָּא, וכי רק מדבריו דְּרַבִּי יְהוּדָה בחמץ
אִמְרִי יְהוּדָה [ועל דבריו] בחדש שְׂאֵנִי [קשה] כפי שהקשינו
לעיל, וְדִרְבָּנָא אֲדִרְבָּנָא לא קשיא – ומדברי חכמים בחמץ על דברי
חכמים בחדש לא קשה. הלא יש להקשות מדברי חכמים במשנתנו
[שהוא רבי מאיר] שבדקים את החמץ גם לאחר זמן איסורו ואין
חוששים שמא יבואו לאכול, על דברי רבי מאיר שהעסק בקמח
וקלי קודם העומר לא היה ברצון חכמים, משום שחששו שמא
יבואו לאכול. מתרצת הגמרא: מְדִרְבִּי יְהוּדָה אֲדִרְבִּי יְהוּדָה לא
קשיא, בְּדִשְׁנִין – מדברי רבי יהודה על דברי רבי יהודה לא קשה,
כפי שתירצנו לעיל. וכמו כן דְּרָבָנָא אֲדִרְבָּנָא נְמִי לא קשיא – מדברי

פסחים. פרק ראשון – אור לארבעה עשר דף יא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) קכט רש"י

שלא ברצון חכמים — דאיכא למיגור דילמא כי מעסקי ביה אחי למיכל מיניה. רבי יהודה אומר בו מתוך שלא התרתה לו — קצירה כדרך כל השנה, אלא בידים קוטפין המלילות מן הקרקע, דהא אסור לקצור לפני העומר דכתוב (ויקרא כג) "עומר ראשית קצירכם אל הבית", שהוא תחלה לקצירה — זכור הוא את אסור החדש על ידי שינוי המעשה, ולא

אחי למיכל. מחינה והקרקע — שהרי קמה תנינא, דהיה בידים, וכשחטנוהו והקידיוהו איזה שינוי היה שם דלא ליתא למיתב לפומיה ההיא שעתא? ופשענין פחינה — לא היו טוחנין אותו ברחים של מים, אלא ברחים של יד, דהוי שינוי לזכרון. על גבי נפה — לצד תחתון של נפה, הופך הנפה על פניה, אלא הא דתני — במנחות: קוצרין בית השלחין, כדרך חול, קודם לעומר, ושל בית העמקים — תבואה הגדילה בין העמקים, וטעמא מפרש התם: כתוב אחד אומר "וקצרתם את קצירה וזבאתם", אלמא מותר לקצור קודם לעומר, וכתוב אחד אומר "עומר ראשית קצירכם", דמשמע שהוא קודם לכל קציר. הא כיצד? ממקום שאתה מביא עומר — אי אתה קוצר קודם לו, וממקום שאי אתה מביא עומר — אתה קוצר. ותני בפרק "כל הקרבנות" (מנחות פה,א): אין מביאין סולת למנחה לא מבית חובלין, ולא מבית השלחין, ולא מבית העמקים. מפני שהתבואה שלחן אינה מן המובחר. מאי איכא למימר — הא ליכא התם שנינויא, דהא קוצרין קתני, ובמגלה, ולא גזרין דילמא אחי למיכל. ואוקמיה להאחר כרבי יהודה, במסכת מנחות בפרק "רבי ישמעאל" (עא,א) מדקתני סיפא: אנשי יריחו קוצרין לפני העומר ב', ולא מיהו בידים חכמים. ואמרינן: מאן שבעת ליה דאמר מיהו ולא מיהו — רבי יהודה, חדש מבדיל בדילי מיניה — שהרי לא הורגלו לאוכלו כל השנה, ואין למודין לפשוט יד להושיט לפיהם. אבל חמץ — למודין הן בכך כל השנה. ודרבנן אדרבנן לא קשיא — בתמיה, דלא משנית אלא לרבי יהודה, והא דרבנן נמי קשיא דבמתניתין לא גזרין, והתם קתני שלא ברצון חכמים — דמשמע דגור רבי מאיר דהוא מבני פלוגתיה דילמא אחי למיכל. הוא עצמו מחזיר עליו לשורפו — אף על גב דבעלמא גזרין דבר ששטוק בו שלא יושט לפי — הכא בבדיקת חמץ ליכא למיגור, דהוא עצמו כל עסקו זה בחמץ אינו אלא מחזיר עליו לשורפו, אין לך זכרון לאיסור גדול מזה. ומיכל קא אביל מיניה — בתמיה, קמה וקלי תני — ואין אלו ראויין לאכילה. מקלי ואילך — לאחר שנתייבש בתנור אין ראוי לאכול. מעיקרא — בעודו רך בקליות, קודם שיתייבש, מאי איכא למימר, וכי תימא — זכור הוא על

יד הקיטוף, בדשני רבא לעיל, בית השלחין דליכא קיטוף מאי איכא למימר? אלא בדותא — וטעמא דרבי יהודה משום דבדילי מיניה, וחמץ לא בדיל מיניה, שרגיל בו כל שעה. כל ימי שבגמרא היינו כהלי — קריישייל. מנפשת — טיפין דקות כשהתפילה מבערת. ואמילי היא של חרם — אותה שפופרת דמאיסא — אפילו הכי אסור, דילמא אחי למיכל מינה. ותניא: הנותן שמן לנר — חייב משום מבעיר, והמסתפק ממנו — חייב משום מכבה. ורבי יהודה מתייר — ואף על גב דשמן הכל תדירין בו. ודרבנן אדרבנן ליכא לאקשווי, דהא אוקימנא טעמא בחמץ משום דהוא עצמו מחזיר עליו לשורפו. קשר של קיימא — שהוא עשוי שלא להתירו לעולם — הוי אב מלאכה, במסכת שבת. לא יהא קשורו — דהוי קשר של קיימא, אלא עונבו, ולא גזרין עניבה אטו קשירה. כוור — בריכה בעלמא. פונדא — אזור חלל. פסיקיא — פסיקא, שכוורכן סביבות שוקיים. שלא יעניבנו — גזירה משום קשירה, הואיל ועסוק בכך. קשיא דרבנן — דשפופרת אדרבנן דחבל. שפן — זה בשמן דכל שנה מחילתה. ואתי למיכילה. קושירין דלי בפסיקיא — דלאו קשר שעשוי להתקיים הוא, דאינו מפסיד פסיקיא שלו בכך. אבל לא בחבל — שמא יניחנו שם עולמית. אי נימא חבל העלמא — שתשמישו לכך, ואיכא למיחש שמא יניחנו שם. חבל דגריד — שאינו ראוי למילוי מים תמיד. ורבי יהודה מתייר, ולא גזר גבי שבת, כדאוקימנא טעמא דמשום חומרא דשבת פריש אנשי מאיסורא דיליה, וזכרין הן. אבל דרבנן דהכא אדרבנן דעניבה — קשיא. ופשענין חבל בחבל מילחף בו — ודחשת איתרצו כולהו. דרבנן גזרו כל היכא דמילחף בין בשבת בין בשאר איסורי. חילכך: בחדש לפני העומר גזרו, וכן בשופרות, וכן בחבל. אבל בחמץ — לא. משום דמוזרו עליו לשורפו. ובעניבה נמי לא — משום דלא מיחלפא. ורבי יהודה גזר בכל מילי דלא בדילי מיניה, ובמדיד בדילי מיניה — לא גזר. חילכך: בחמץ גזר, אבל בחדש בדילי מיניה. ובכל הנך דשבת — משום דבדילי מיניהו. ודקא מחמיר בעניבה — משום דקסבר היא גופא קשירה היא. בכור — אסור להטיל בו מום, ואפילו לגרום, כדתניא: "מום לא ידחה בו", אין לי אלא שלא יטיל בו מום, מניין שלא יגרם לו — תלמוד לומר "כל מום", במסכת ביצה (כז,ב). אין מקוין דם — אפילו במקום שאינו עושה בו מום, דהיינו בכל מקום שבו אם אין חורק ממנו עצם או פגם שפתו או אנו, וכל דבר שאינו חורק לקדמותו הוי מום, איך לא הוי מום. קא גזר רבי יהודה אטו מקום שעושה בו מום. ואף על גב דקשיש

קוצרין בית השלחין — פירש רש"י: ממקום שאי אתה מביא — אתה קוצר וכו', ובית השלחין וכל הנהו, אף על גב דתניא בפרק "כל הקרבנות" (מנחות פה,א) אם הביא — כשר, כיון דלכתחלה לא יביא — חשבינן ליה ממקום שאי אתה מביא. ואין לתמוה: מי איכא מידי דמדאורייתא לכתחלה אסור, ובידעב שרי — דאיכא מילי טובא, דבעינן שישנה הכותב עליו לעכב, כגון קדשים.

שלא ברצון חכמים הן עושין, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: ברצון חכמים היו עושין. ולא קא גזר רבי יהודה דילמא אחי למיכל מיניה! אומר רבא: שאני חדש, מתוך שלא התרת לו אלא על ידי קטוף — הוא זכור. אומר ליה אבוי: תינה בשעת קטיפה, מחינה והקרקע מאי איכא למימר? הא לא קשיא; מחינה — ברחיני דיד, הקרקע — על גבי נפה. אלא הא דתני: קוצרין בית השלחין ושעמקים אבל לא גזרין, ואוקימנא דרבי יהודה, מאי איכא למימר? אלא אומר אבוי: חדש — בדיל מיניה, חמץ — לא בדיל מיניה. אומר רבא: דרבי יהודה אדרבי יהודה קשיא, דרבנן אדרבנן לא קשיא? דרבי יהודה אדרבי יהודה לא קשיא — דרשנינן, דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא: הוא עצמו מחזיר עליו לשורפו, מיכל קאביל מיניה? רב אשי אומר: דרבי יהודה אדרבי יהודה לא קשיא; קמה וקלי תני. הא דרב אשי בדותא היא; התינה מקלי ואילך — מעיקרא עד קלי מאי איכא למימר? וכי תימא על ידי קיטוף בדרבא — אלא קוצרין בית השלחין ושעמקים, ואוקימנא דרבי יהודה מאי איכא למימר? אלא דרב אשי בדותא היא. וכל היכא דלא בדיל מיניה מי אדם שפופרת של ביצה וימילאנה שמן ויתנגנה בצד הנר בשביל שתהא מנופפת, ואפילו היא של חרם, ורבי יהודה מתייר! התם משום חומרא דשבת מבדיל בדילי. ורמי דשבת אשבת; דתניא: חבל דלי שגנפסק לא יהא קשורו אלא עונבו, רבי יהודה אומר: כוורך עליו פונדא או פסקיא, וכלכד שלא יעניבנו. קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה, קשיא דרבנן אדרבנן! דרבנן אדרבנן לא קשיא, שמן בשמן — מיחלף, עניבה בקשירה — לא מיחלף. דרבי יהודה אדרבי יהודה לא קשיא, טעמא דרבי יהודה לאו משום דגזר עניבה אטו קשירה, אלא משום דקסבר: עניבה גופה קשירה היא. ורמי רבנן אדרבנן, דתני קושירין דלי בפסקיא אבל לא בחבל, ורבי יהודה מתייר. חבל דמאי? אילימא חבל דעלמא — "ורבי יהודה מתייר?" קשר של קיימא הוא! דודאי אחי לבפול. אלא פשיטא — דגריד, וגזרו רבנן חבל דגריד אטו חבל דעלמא? אין, חבל בחבל — מיחלף, עניבה בקשירה — לא מיחלף. וכל היכא דבדיל מיניה לא גזר רבי יהודה? והתניא: בכור שאחזו דם, אפילו הוא מת — אין מקוין לו דם, דברי רבי יהודה. וחכמים אומרים יקחו וכלכד שלא יטיל בו מום. התם, מתוך שאדם כהול על

אבל לא גזרין — דבגרישה ליכא פסידא אם ימתין אחר העומר. דדוקא משום פסידא התירו קצירה, שנמדודין ליקצר משאר פירות ואי לא קצרי ליה — פסדי. והא דשרי רבי יהודה קמה וקלי לעיל — יש לומר: משום עולי רגלים הקילו. ורבי מאיר אסור בקמה, ושרי קצירה לקמן בפרק "מקום שנהגו" (ג,א) דקתני במילתיה: קוצרין ברצון חכמים, והיינו משום פסידא. וכן פירש הקונטרס במנחות. ואם תאמר: אם כן מאי פריך? דילמא דהא שרי רבי יהודה משום פסידא, אבל גבי חמץ גזרין! ויש לומר: משום מצות ביעור יש להתיר כמו משום פסידא. כוורך עליו פונדא. לאו דוקא כוור, דאפילו לקשור יכול, דלא מבטל ליה. וכלכד שלא יעניבנו — אתחיל קאי. כל היכא דבדיל מיניה לא גזר רבי יהודה — דרבי מאיר אדרבי מאיר לא רצה להקשות, דלעיל גזר גבי חדש וגבי בכור לא גזר. דבפרק "כל פסולי המוקדשין" (בבורות לג,ב) ושם: תניא: בכור שאחזו דם — מקוין לו במקום שאין עושין לו מום, דברי רבי מאיר. ורבי יהודה אומר וכו', משום דאיכא לשנויי: שאני בכור דאיכא פסידא, זה

אדם שפופרת של ביצה וימילאנה שמן ויתנגנה בצד הנר בשביל שתהא מנופפת, ואפילו היא של חרם, ורבי יהודה מתייר! התם משום חומרא דשבת מבדיל בדילי. ורמי דשבת אשבת; דתניא: חבל דלי שגנפסק לא יהא קשורו אלא עונבו, רבי יהודה אומר: כוורך עליו פונדא או פסקיא, וכלכד שלא יעניבנו. קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה, קשיא דרבנן אדרבנן! דרבנן אדרבנן לא קשיא, שמן בשמן — מיחלף, עניבה בקשירה — לא מיחלף. דרבי יהודה אדרבי יהודה לא קשיא, טעמא דרבי יהודה לאו משום דגזר עניבה אטו קשירה, אלא משום דקסבר: עניבה גופה קשירה היא. ורמי רבנן אדרבנן, דתני קושירין דלי בפסקיא אבל לא בחבל, ורבי יהודה מתייר. חבל דמאי? אילימא חבל דעלמא — "ורבי יהודה מתייר?" קשר של קיימא הוא! דודאי אחי לבפול. אלא פשיטא — דגריד, וגזרו רבנן חבל דגריד אטו חבל דעלמא? אין, חבל בחבל — מיחלף, עניבה בקשירה — לא מיחלף. וכל היכא דבדיל מיניה לא גזר רבי יהודה? והתניא: בכור שאחזו דם, אפילו הוא מת — אין מקוין לו דם, דברי רבי יהודה. וחכמים אומרים יקחו וכלכד שלא יטיל בו מום. התם, מתוך שאדם כהול על

יד הקיטוף, בדשני רבא לעיל, בית השלחין דליכא קיטוף מאי איכא למימר? אלא בדותא — וטעמא דרבי יהודה משום דבדילי מיניה, וחמץ לא בדיל מיניה, שרגיל בו כל שעה. כל ימי שבגמרא היינו כהלי — קריישייל. מנפשת — טיפין דקות כשהתפילה מבערת. ואמילי היא של חרם — אותה שפופרת דמאיסא — אפילו הכי אסור, דילמא אחי למיכל מינה. ותניא: הנותן שמן לנר — חייב משום מבעיר, והמסתפק ממנו — חייב משום מכבה. ורבי יהודה מתייר — ואף על גב דשמן הכל תדירין בו. ודרבנן אדרבנן ליכא לאקשווי, דהא אוקימנא טעמא בחמץ משום דהוא עצמו מחזיר עליו לשורפו. קשר של קיימא — שהוא עשוי שלא להתירו לעולם — הוי אב מלאכה, במסכת שבת. לא יהא קשורו — דהוי קשר של קיימא, אלא עונבו, ולא גזרין עניבה אטו קשירה. כוור — בריכה בעלמא. פונדא — אזור חלל. פסיקיא — פסיקא, שכוורכן סביבות שוקיים. שלא יעניבנו — גזירה משום קשירה, הואיל ועסוק בכך. קשיא דרבנן — דשפופרת אדרבנן דחבל. שפן — זה בשמן דכל שנה מחילתה. ואתי למיכילה. קושירין דלי בפסיקיא — דלאו קשר שעשוי להתקיים הוא, דאינו מפסיד פסיקיא שלו בכך. אבל לא בחבל — שמא יניחנו שם עולמית. אי נימא חבל העלמא — שתשמישו לכך, ואיכא למיחש שמא יניחנו שם. חבל דגריד — שאינו ראוי למילוי מים תמיד. ורבי יהודה מתייר, ולא גזר גבי שבת, כדאוקימנא טעמא דמשום חומרא דשבת פריש אנשי מאיסורא דיליה, וזכרין הן. אבל דרבנן דהכא אדרבנן דעניבה — קשיא. ופשענין חבל בחבל מילחף בו — ודחשת איתרצו כולהו. דרבנן גזרו כל היכא דמילחף בין בשבת בין בשאר איסורי. חילכך: בחדש לפני העומר גזרו, וכן בשופרות, וכן בחבל. אבל בחמץ — לא. משום דמוזרו עליו לשורפו. ובעניבה נמי לא — משום דלא מיחלפא. ורבי יהודה גזר בכל מילי דלא בדילי מיניה, ובמדיד בדילי מיניה — לא גזר. חילכך: בחמץ גזר, אבל בחדש בדילי מיניה. ובכל הנך דשבת — משום דבדילי מיניהו. ודקא מחמיר בעניבה — משום דקסבר היא גופא קשירה היא. בכור — אסור להטיל בו מום, ואפילו לגרום, כדתניא: "מום לא ידחה בו", אין לי אלא שלא יטיל בו מום, מניין שלא יגרם לו — תלמוד לומר "כל מום", במסכת ביצה (כז,ב). אין מקוין דם — אפילו במקום שאינו עושה בו מום, דהיינו בכל מקום שבו אם אין חורק ממנו עצם או פגם שפתו או אנו, וכל דבר שאינו חורק לקדמותו הוי מום, איך לא הוי מום. קא גזר רבי יהודה אטו מקום שעושה בו מום. ואף על גב דקשיש

פסחים דף יא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קלא

אִכְלִים את החמץ כֹּל חֶמֶשׁ שעות ראשונות של יום י"ד, וְשׁוֹרְפִין
אותו בְּתַחֲלַת שָׁשׁ, שעה אחת קודם זמן ביעורו מן התורה, שכן
עלול אדם לטעות בשעה אחת, ויסבור בשעה השביעית שהיא
עדיין השעה הששית. ורבי יהודה אומר, אִכְלִין אותו כֹּל אֶרְבַּע
שעות ראשונות של היום בלבד, וְתוֹלִין כֹּל חֶמֶשׁ – כל השעה
החמישית החמץ אסור באכילה ומותר בהנאה, ועל כן עדיין אין
צריך לשורפו, וְשׁוֹרְפִין אותו בְּתַחֲלַת שָׁשׁ שעות. שכן לענין אכילה
חששו חכמים ביותר, שמא יטעה אדם בשעתיים, ויסבור על
השעה השביעית שהיא עדיין השעה החמישית. אבל לענין איסור
הנאה לא חששו כל כך, והקדימוהו רק בשעה אחת.
וְעוֹד אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, שְׁתֵּי חֲלוֹת חֶמֶץ שֶׁל תּוֹרָה פְּסוּלוֹת הֵיוּ מוֹנְחוֹת
בערב פסח עַל גֵּב הָאֵיצְטָבָא שבהר הבית, ששם היו מתקבצים בני
אדם ויושבים עליה. והניחו אותן שם לסימן, שְׁכָל זֶמַן שְׁשִׁיתִין
מוֹנְחוֹת הֵיוּ כֹּל הָעָם אִכְלִין חֶמֶץ. וכאשר נִפְלְאָה אַחַת בתחילת
השעה החמישית על ידי שליח בית דין, הֵיוּ תוֹלִין, לֹא אִכְלִין את
החמץ וְלֹא שׁוֹרְפִין אותו, שכן עדיין הוא מותר בהנאה. וכאשר
נִפְלְאוּ שְׁתֵּי תַחֲלִית השעה הששית, הִתְחִילוּ כֹּל הָעָם שׁוֹרְפִין את
חמצם.

המשנה מביאה שיטה שלישית המחלקת בין חולין לתרומה: רֶבֶן
נְמִיאֵל אֹמֵר, חוֹלִין של חמץ נִאֲכָלִין כֹּל אֶרְבַּע שעות ראשונות של
ערב פסח, ובשעה החמישית הם נאסרים באכילה. וְאִילוּ תְרוּמָה
של חמץ נאכלת כֹּל חֶמֶשׁ שעות, וְשׁוֹרְפִין אותה רק בְּתַחֲלַת שָׁשׁ.
שכן אסור להפסיד תרומה בידים כל זמן שאפשר לאוכלה,
ולפיכך לא הקדימו את זמן איסור אכילתה אלא בשעה אחת
בלבד, שבה טועים רוב בני אדם.

גמרא

הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בענין טעות בני אדם בזמנים:
עדים שבאים להעיד בבית דין בעדות נפשות צריכים להינינים
לחקור אותם בשבע חקירות, וביניהן, באיזה יום בחודש אירע
המעשה, ובאיזו שעה ביום. ואם הכחישו העדים זה את זה באחת
החקירות עדותם פסולה. וְהֵנָּה הָתָם – ושנינו שם במסכת סנהדרין
(מ.) עד אַחַד אֹמֵר בְּשָׁנִים בְּחֹדֶשׁ הֶרֶג פְּלוֹנִי את הנפש, וְעַד אַחַד
אֹמֵר בְּשָׁלֹשׁ בחודש הֶרֶג, עֲדוּתָן כְּנִימָה. ואין זו נחשבת להכחשה,
משום שיש לתלות שָׁנָה יוֹדֵעַ בְּעֶבְרֹתָ שֶׁל חֹדֶשׁ, שהיה החודש
הקודם מעובר בן שלשים יום, ונקבע ראש חודש זה ביום השלשים
ואחד, וְהָ אֵינוּ יוֹדֵעַ בְּעֶבְרֹתָ שֶׁל אותו חֹדֶשׁ, וסבר בטעות שהיה
החודש חסר בן עשרים ותשעה יום, ונקבע ראש חודש זה ביום
השלשים, ועל כן לפי חשבונו היום השני לחודש הוא השלישי בו,
ונמצא ששניהם התכוונו לאותו היום. אבל אם אַחַד מהם אֹמֵר
בְּשָׁלֹשׁ בחודש היה המעשה, וְאֶחָד מהם אֹמֵר בְּחֹמֶשֶׁת בו, עֲדוּתָן
כְּנִימָה, שכן אף אם טעה אחד מהם בעיבורו של החודש, לא היה
לו לטעות אלא ביום אחד בלבד, ולא בשני ימים.

המשנה ממשיכה לדרך בהכחשה בשעות: עד אַחַד אֹמֵר בְּשִׁתִּי
שְׁעוֹת ביום היה המעשה, וְעַד אַחַד אֹמֵר בְּשָׁלֹשׁ שְׁעוֹת ביום היה,
עֲדוּתָן כְּנִימָה, ואין זו הכחשה. אבל אם אַחַד מהם אֹמֵר בְּשִׁשָּׁה
שעות ביום היה המעשה, וְאֶחָד מהם אֹמֵר שֶׁבְחֶמֶשׁ שעות היה,
עֲדוּתָן כְּנִימָה. אבל רבי מאיר. אבל רבי יהודה אומר, גם באופן זה
עֲדוּתָן כְּנִימָה, ואין זו הכחשה משום שיש לתלותה בטעות. ולהלן
תבואר מחלוקתם. אולם אם אַחַד מהם אֹמֵר בְּחֶמֶשׁ שעות וְאֶחָד
אֹמֵר בְּשֶׁבַע שעות, לדברי הכל עֲדוּתָן כְּנִימָה, משום שֶׁבְחֶמֶשׁ שעות
ביום הַחֲמִשָּׁה עומדת בְּצַד מוֹרָה של הרקיע, וְאִילוּ בְּשֶׁבַע שעות
הַחֲמִשָּׁה עומדת בְּצַד מַעְרֵב של הרקיע, ועל כן אין אדם מחליף
ביניהן.

אב"י מפרש את מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה: אָמַר אַבְי, כְּשֶׁתִּמְצָא לֹמְד – כשתדקדק בדבריהם ותעמוד על יסודם תמצא,
שְׁלֹדְבִי רַבִּי מֵאִיר אֵין אֶדָם טוֹעֶה בזמני היום וְלֹא בְּלַיִם, וְלִדְבִי רַבִּי
יְהוּדָה אֶדָם טוֹעֶה בְּחֶצִי שְׁעָה. לִדְבִי רַבִּי מֵאִיר אֵין אֶדָם טוֹעֶה וְלֹא
בְּלַיִם, וכשאחד אומר שבשתי שעות ביום היה המעשה ואחד

עַל מָוֶנו כדי להצילו, ואם לא יקיו את דם הבכור, הוא עלול
למות ויפסיד הבעלים ממנו, ועל כן אָמְרִין – אנו חוששים
ואומרים, אֵי שְׁרִית לֵיה [שאם תתיר לו] לכהן שהוא בעל הבכור
להקז לו דם בְּמָקוֹם שְׁאֵין עוֹשִׂין בו מוֹם, אֲתִי לְמַעַבְד [יבוא
לעשות] כן אף בְּמָקוֹם שְׁעוֹשִׂין בו מוֹם מתוך בהילותו להציל את
ממונו, ולכן אף שאדם בדל מן הקדשים, גזר רבי יהודה שלא
להקז את דם הבכור.

הגמרא מבארת את דעת חכמים החולקים על רבי יהודה,
ומתירים להקז את דם הבכור במקום שאינו עושה מום: וְרַבֵּן
[ו-חכמים] סוברים, אדרבה, מכיון שאדם בהול על ממונו, כֹּל שֶׁכֵּן
דָּא לֹא שְׁרִית לֵיה כֹּלֵל אֲתִי לְמַעַבְד – שאם לא תתיר לו להקז דם
אפילו במקום שאינו עושה מום, ודאי יש לחשוש שמא יבוא
לידי איסור. שכן מתוך שהוא בהול להציל את ממונו, אם תאסור
עליו להקז את דם הבכור, הוא לא ישמע לך, ושוב לא יזהר
להקז דווקא במקום שאינו עושה מום, משום שיסבור שאין חילוק
בין האיסור להקז במקום זה שהוא מן התורה, לאיסור להקז
במקום שאינו עושה מום שאינו אלא מחמת גזירה. על כן עדיף
להתיר לו להקז במקום שאינו עושה מום, כדי שלא יקז במקום
שעושה מום.

מקשה הגמרא: וְכִי אָמְרִין [ו-וכי אנו אומרים] לְדַעַת רַבִּי יְהוּדָה
שְׁאֵדָם בְּהוֹל עַל מָוֶנו, ויש לחשוש שמתוך כך יבוא לידי איסור,
וְהֵנָּה – והרי שנינו במסכת ביצה (בג.) רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, אֵין מְקַדְרִין
ו-מסדרים את הַחֶמֶת להסיר את הטטט שעליה ביום מוֹם, מִפְּנֵי
שֶׁעַל יְדֵי הַקִּירוֹד הוּא עוֹשֶׂה בַּה חֲבוּרָה – מכה שעל ידה נצרר הדם
מתחת לעור, ועשיית חבורה בבעלי חיים אסורה בשבת ויום טוב
משום אב מלאכה של חובל. אֲכָל מְקַרְצִין את הבחמה ביום טוב,
משום שהקירצוף אינו עושה בה חבורה. ובסמוך יבואר מה בין
קירוד לקירצוף. וְהַכְּמִים אֹמְרִים, אֵין מְקַדְרִין וְאֵין מְקַרְצִין את
הבחמה ביום טוב, ואף שהקירצוף אינו עושה חבורה, גזרו עליו
משום קירוד. וְתִנְיָא – ושנינו בבביתא, אֵיזוהו קירוד וְאֵיזוהו קירצוף,
קירוד הוא בְּקַמִּינִים – במסרק ששיניו דקות, וְשִׁינֵי אֵלו עוֹשִׂין
חֲבוּרָה, ואילו קירצוף הוא בְּגוֹדִלִים – במסרק ששיניו גסות וְאֵין
עוֹשִׂין חֲבוּרָה. הרי שלא אסר רבי יהודה לקרצף, ולא חשש שאם
נתיר קירצוף יבואו לידי קירוד, ואפילו שגם שם הוא בהול לנקות
את בהמותו מחמת הפסד ממונו, שכן הטטט שעליה מכחיש אותה
ומצעררה.

מתרצת הגמרא: הָתָם [שם] בבכור, דָּא שְׁבִיק לֵיה מִיָּת – שאם
ניחנו מבלי להקז את דמו ימות, סובר רבי יהודה דְאָמְרִין [ו-שאנו
אומרים] אָדָם בְּהוֹל עַל מָוֶנו, ומשום כן יש לחשוש שמא יבוא
להקז ממקום שעושה בו מום. אבל הָכָא [ו-כאן] בקירצוף, אֵי
שְׁבִיק לֵיה – אם יניח את הבחמה מבלי לקרצפה, צִעְרָא בְּעֻלְמָא הוא
– צער בלבד יהיה לה בכך, ואין זו סכנת מיתה, ועל כן לדעת רבי
יהודה לֹא אָמְרִין [ו-אין אומרים] בַּה שְׁאֵדָם בְּהוֹל עַל מָוֶנו, ואין
חוששים שמא יבוא לידי קירוד.

הגמרא מקשה על דברי רבי יהודה בקירצוף מדברי רבי יהודה
במשנתנו: וְעֲדִין קשה על רַבִּי יְהוּדָה, מֵאֵי שְׁנָא [ו-במה שונה] הדין
לִגְבִי חֶמֶץ דְּגֹר עליו שלא לבודקו לאחר זמן איסורו שמא יבוא
לאוכלו, וְמֵאֵי שְׁנָא [ו-במה שונה] הדין לִגְבִי קִרְצוֹף דְּלֹא גֹר עליו
רבי יהודה לאוסרו שמא יבוא לקרד. מתרצת הגמרא: לָהֶם של
חמץ בְּלָחָם של מצה מִיחֻלָּף – מתחלף אצל בני אדם, והם עלולים
לטעות בו ולסבור שהוא מצה, ועל כן אסר רבי יהודה לבדוק חמץ
בשעה שהוא אסור באכילה, שמא יטעו בו ויאכלוהו. אבל קירוד
בְּקִרְצוֹף לֹא מִיחֻלָּף – אינו מתחלף, ואין לחשוש שמא יטעו ביניהם.

משנה

מן התורה החמץ נאסר בחצות יום י"ד בניסן שהוא בסוף השעה
הששית, אלא שהוסיפו חכמים על זמן האיסור והקדימוהו לפני
חצות היום, משום שחששו לטעות, כפי שיבואר להלן. המשנה
מביאה מחלוקת תנאים בשיעור הקדמה זו: רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר,

1 וְחָד מִיָּמֵיהֶו קָמְעִי – ואחד מהעדים טעה בשִׁעָה אחת יְעוֹד מִשָּׁהוּ.
2 שאם היה המעשה בסוף שלש, יש לתלות שזה שאמר 'חמש'
3 התכוין לתחילת חמש וטעה בשעה ומשהו, ואם היה המעשה
4 בתחילת חמש יש לתלות שזה שאמר 'שלש' התכוין לסוף שלש
5 וטעה בשעה ומשהו.

6 רבא דוחה את דברי אביי: אָל –[הלך] רב הונא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹדָה –
7 בנו של רב יהודה, וְאִמְרָה לְשִׁמְעֵתָא קָמִיה דְּרַבָּא – ואמר את
8 שמועת אביי זו לפני רבא. אָמַר לוֹ רבא, וכי אפשר לומר שלדעת
9 רבי יהודה אדם טועה רק בשעה ומשהו, הלא לפי זה יקשה מדוע
10 הכשיר את העדות כשאחד אומר שלש ואחד אומר חמש. וְכֵּה
11 אִילוּ דִּיִּקְיָנָא בְּהִנֵּי קָמְרִי – הלא אילו היינו בודקים עדים אלו
12 ומדקדקים בדבריהם, ומוצאים דָּהָא דְּקָאָמַר –[שזה שאמר] 'שִׁלְשׁ'
13 כוונתו לומר שהיה המעשה בְּתַחֲלִיל שִׁלְשׁ, וְהָאִי דְּקָאָמַר –[וזה
14 שאמר] 'חֲמִשׁ' כוונתו לומר שִׁבְסוּף חֲמִשׁ הִיָּה, וְאִם אֵכָן לִכְר הִיתָה
15 כוונתם ודאי הָוִיא –[היתה] זו ודאי עֲדוּת מוֹכְחָשָׁת, שהרי יש
16 ביניהם הפרש של כמעט שלש שעות, ולדברי אביי אין אדם טועה
17 בשיעור כזה, וְלֹא קָמְלִין – ולא היינו הורגים את הנידון על פי
18 עדות זו. וְאִם כֵּן אֲנִי נִיקוּם וְנִקְשָׁל מִסְפָּקָא – עתה שאינו יודעים
19 מה היתה כוונתם וכי נקום ונהרגנו מספק, וְרַחֲמָנָא אָמַר – והרי
20 אמרה התורה (דברים לה כד, כה) 'וְשִׁפְטוּ הָעֵדָה' וְהִצִּילוּ הָעָדָה, ומכאן
21 שיש לחפש אחר זכותו של הרוצח ולהצילו ממיתה ככל שבידינו.
22 ואם כן למה עלינו לקרב את עדותם זה לזה כדי שנוכל להורגו
23 על פיה, ולתלות שזה שאמר שלש נתכוין לסוף שלש וזה שאמר
24 חמש נתכוין לתחילת חמש, הלא אדרבה יש לנו להרחיק את
25 עדותם עד כמה שאפשר כדי להצילו.

26 רבא מפרש את מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה באופן אחר: אָלָא
27 אָמַר רַבָּא, לְדַבְרֵי רַבִּי מֵאִיר אָדָם טוֹעָה שְׁתֵּי שָׁעוֹת חֶסֶר מִשָּׁהוּ,
28 וְלְדַבְרֵי רַבִּי יְהוֹדָה אָדָם טוֹעָה שִׁלְשׁ שָׁעוֹת חֶסֶר מִשָּׁהוּ. לְדַבְרֵי רַבִּי
29 מֵאִיר שֶׁמְכַשִּׁיר אֶת הָעֲדוּת בִּאִזָּה בִּאִזָּה בִּאִזָּה מֵהָעֲדִים אִמַּר שֶׁהִיָּה
30 הַמַּעֲשֶׂה בְּשֵׁתִים וְאִחֶר אִמַּר שֶׁבִּשְׁלֹשׁ הִיָּה, אָדָם טוֹעָה שְׁתֵּי שָׁעוֹת
31 חֶסֶר מִשָּׁהוּ, וְהַמַּעֲשֶׂה בִּי הָוָה –[וכשהיה המעשה], או בְּתַחֲלִיל שְׁתֵּים
32 הִיָּה או בְּסוּף שִׁלְשׁ הִיָּה, וְנִמְצָא דָּהָר מִיָּמֵיהֶו קָמְעִי –[שאחד מהם
33 טעה] בְּשֵׁתִי שָׁעוֹת חֶסֶר מִשָּׁהוּ. שֶׁכֵּן גַּם אִם נִרְחִיק אֶת עֲדוּתָם זֶה
34 מִזֶּה כִּכֵּל שְׁנוּכֵל, וְנִאֲמַר שֶׁהִיָּה הַמַּעֲשֶׂה בְּתַחֲלִיל שְׁתֵּים, וְזֶה שֶׁאִמַּר
35 'שִׁלְשׁ' הַתְּכוּיִן לְסוּף שִׁלְשׁ, או שֶׁנִּאֲמַר שֶׁהִיָּה הַמַּעֲשֶׂה בְּסוּף שִׁלְשׁ
36 וְזֶה שֶׁאִמַּר 'שְׁתֵּים' הַתְּכוּיִן לְתַחֲלִיל 'שְׁתֵּים', הִרִי לֹא הִקְדִּימוּ או
37 איחרו את המעשה ביותר משתי שעות חסר משהו, ומשום שינוי
38 זה אין עדותם נפסלת, שכן אדם עשוי לטעות בשיעור זמן כזה.
39 וְלְדַבְרֵי רַבִּי יְהוֹדָה הַמְכַשִּׁיר גַּם בִּאִזָּה שֶׁאִחֶר אִמַּר שֶׁלֹּא וְאִחֶר אִמַּר
40 חֲמִשׁ, אָדָם טוֹעָה שִׁלְשׁ שָׁעוֹת חֶסֶר מִשָּׁהוּ. מַעֲשֶׂה בִּי הָוָה –[וכשהיה
41 המעשה], או בְּתַחֲלִיל שִׁלְשׁ הִיָּה או בְּסוּף חֲמִשׁ הִיָּה, וְנִמְצָא דָּהָר
42 מִיָּמֵיהֶו קָמְעִי שִׁלְשׁ שָׁעוֹת חֶסֶר מִשָּׁהוּ. שֶׁכֵּן גַּם אִם נִאֲמַר שֶׁהִיָּה
43 הַמַּעֲשֶׂה בְּתַחֲלִיל שִׁלְשׁ וְזֶה שֶׁאִמַּר 'חֲמִשׁ' הַתְּכוּיִן לְסוּף חֲמִשׁ, או
44 שהיה המעשה בסוף חמש וזה שאמר 'שלש' התכוין לתחילת
45 שלש, הרי לא הקדימו או איחרו את המעשה ביותר משלש שעות
46 חסר משהו, ומאחר שאדם עשוי לטעות בשיעור זמן כזה עדותם
47 קיימת.

48 הגמרא מקשה על ביאור רבא בדברי רבי מאיר ורבי יהודה
49 מתחילת דברי המשנה בסנהדרין: תָּנַן – שינוי ברישא של המשנה
50 בסנהדרין (מ) שהובאה לעיל, הִיָּה בִּזְרִיקָן (אותו) [אותן] – את
51 העדים [שִׁבְעָה חֲקִירוֹת, בְּאִזָּה שְׁבַע שְׁנִים מִתּוֹךְ שֶׁבַע
52 שְׁבִיעִית שְׁנִים] של היובל היה המעשה, בְּאִזָּה שְׁנָה של השבוע
53 היה המעשה, בְּאִזָּה חֹדֶשׁ בשנה היה, בְּכִפָּה –[באיה יום] בְּחֹדֶשׁ
54 היה, בְּאִזָּה יוֹם בשבת –[בשבוע] היה, בְּאִזָּה שָׁעָה ביום היה, וּבְאִזָּה
55 מָקוֹם היה. ומלבד שבע חקירות אלו היו מוסיפים לבדוקם
56 בבדיקות נוספות אודות פרטי המעשה, וכל המרבה בבדיקות הרי
57 זה משובח. [וְתִנְיָא] [וְתָנַן] – ושינוי בהמשך דברי המשנה, מִה בִּין
58 חֲקִירוֹת לְבִדּוּקוֹת, בְּחִקְרוֹת אִם אָמַר אֶחָד מִהֶן יוֹדֵעַ לְהַשִּׁיב עַל
59 אֶחָד מִהֶן, עֲדוּתָן בְּמִילָה. ואילו בבדיקות, אִפִּילוּ אִם שְׁנִיָּה אִמְרִים
60 אֵין אֲנִי יוֹדְעִים פֶּרֶט מִסוּמִים מִכֵּל מִקוֹם עֲדוּתָן קָיָמָת.

61 וְהִוָּיָן בָּהּ – ושאלנו בדין זה, מֵאִי שְׁנָא –[ממה שונה] דִּין חֲקִירוֹת
62 שאם אמר אחד העדים 'איני יודע' עדותם בטילה, וּמֵאִי שְׁנָא

63 –[ובמה שונה] דִּין בְּדִיקוֹת שאפילו אם לא ידעו שניהם להשיב
64 עליהן שעדותם קיימת. וְאִמְרִין – והשבנו, בְּחִקְרוֹת אִם אָמַר אֶחָד
65 מִהֶן אֵינִי יוֹדֵעַ עֲדוּתָן בְּמִילָה, מִשּׁוּם דְּהָוִיא לָהּ –[שזו היא] עֲדוּת שְׁאִי
66 אֶתָּה יָכוֹל לְהוֹמָה. שֶׁכֵּן הִזְמַת הָעֲדוּת הִיא רַק עַל יְדֵי שְׂבִאָה כֵּת
67 אַחֶרֶת שֶׁל עֲדִים וְאוֹמֶרֶת לְרֵאשׁוֹנִים, כִּיצַד אַתֶּם אוֹמְרִים שֶׁהִיָּה
68 הַמַּעֲשֶׂה בִּזְמַן פְּלוֹנִי וּבִמְקוֹם פְּלוֹנִי, הִלָּא בִּאוּתוֹ זְמַן הִיִּיתֶם עִמּוֹ
69 בִּמְקוֹם אַחֶר, שְׂבִאוּפִן זֶה נִעֲנָשִׁים הָעֲדִים הָרֵאשׁוֹנִים בִּאוּתוֹ עוֹנֵשׁ
70 שְׂבִאוֹ לְחִיבֵי אֶת זֶה שֶׁהִעִידוּ עֲלֵיו, שֶׁנִּאֲמַר בַּעַד זִוְמָם (דברים יט יט)
71 'וְעִשְׂתֶּם לוֹ כְּאִשֶּׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו'. אֲבָל אִם הוֹכַחְשׁוּ הָעֲדִים
72 בְּדֶרֶךְ אַחֶרֶת אֵינֶם נִעֲנָשִׁים. וְהִלָּכָה בִּידְעוֹ שֶׁכֵּל עֲדוּת שְׂאִי אִפְשָׁר
73 לְהוֹיָמָה פְּסוּלָה. לְפִיכָךְ אִם לֹא יִדְעוּ הָעֲדִים לִוְמַר בִּאִזָּה זְמַן
74 וּבִאִזָּה מָקוֹם הִיָּה הַמַּעֲשֶׂה, וְאִי אִפְשָׁר לְהוֹיָמָם, עֲדוּתָם פְּסוּלָה.
75 אֲבָל בְּבִדּוּקוֹת שֶׁאֵינֶן בִּזְמַן וּבִמְקוֹם הַמַּעֲשֶׂה, אִף אִם לֹא יִשִּׁיבוּ
76 עֲלֵיהֶן הָעֲדִים, עֲדִינִן עֲדוּת שְׂאִתָּה יָכוֹל לְהוֹיָמָה הִיא, וְעַל כֵּן גַּם אִם
77 אִמְרוּ עֲלֵיהֶן 'איני יודע' עדותם קיימת.

78 מְסִיקָה הַגְמָרָא אֶת קוּשְׁיֵיהֶּו: וְאִי אֶתְרֵת טָעִי אִינִישׁ בּוֹלִי הָאִי – ואם
79 תִּאֲמַר שֶׁאִדָּם טוֹעָה בְּשִׁיעוֹר גָּדוֹל כֵּל כָּךְ, לְרַבִּי מֵאִיר בְּשֵׁתִי שָׁעוֹת
80 חֶסֶר מִשָּׁהוּ, וְלְרַבִּי יְהוֹדָה בְּשִׁלְשׁ שָׁעוֹת חֶסֶר מִשָּׁהוּ, הִלָּא אִף
81 לְאַחַר שֶׁהִשִּׁיבוּ הָעֲדִים עַל הַחֲקִירוֹת דָּאִזּוֹ שָׁעָה, נִמִּי –[גם כן] עֲדוּת
82 שְׂאִי אֶתָּה יָכוֹל לְהוֹיָמָה הִיא. שֶׁהִרִי אִם יִאֲמְרוּ הָעֲדִים הַמְזִימִים
83 עִמּוֹ הִיִּיתֶם בִּאוּתָה שָׁעָה, עֲדִינִן אֵין הֶם מִזְמִינִים בְּכָךְ, מִשּׁוּם דְּאִמְרִי
84 מִטָּעִי קָמְעִין – שהרי יכולים הם לומר טעינו בשעות, ואף
85 שְׂבִאוּתָה שָׁעָה שֶׁהִעִדְנוּ אִמְנָם הִיִּינוּ בִּמְקוֹם אַחֶר, מִכֵּל מָקוֹם הִיִּינוּ
86 בִּאוּתוֹ מָקוֹם שֶׁהִעִדְנוּ עֲלֵיו שְׁעִתִּים או שִׁלְשׁ חֶסֶר מִשָּׁהוּ קוֹדֵם לָכֵן
87 או לְאַחַר מִכֵּן, וְרֵאִינוּ שֶׁם אֶת הַמַּעֲשֶׂה. מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: דִּיִּבְרִין
88 לָהּ בּוֹלִי מְעוֹתֵיהֶו – אֲכָן נִוְתִינִם לַעֲדִים אֶת כֵּל הַשְּׁעוֹת שֶׁהֶם
89 עֲלוּלִים לְטִעוֹת בְּהֶן, וּמִכֵּל מָקוֹם נִיתֵן לְהוֹיָמָה אִם יִאֲמְרוּ הַמְזִימִים
90 עִמּוֹ הִיִּיתֶם כֵּל אוֹתָן שָׁעוֹת.

91 הַגְמָרָא מְפַרֶשֶׁת בִּאִזָּה אוֹפֵן תִּיתְכֵן הִזְמָה לְשִׁיטַת רַבִּי מֵאִיר: לְרַבִּי
92 מֵאִיר הַסּוֹכֵר שֶׁאִדָּם טוֹעָה בְּשֵׁתִי שָׁעוֹת חֶסֶר מִשָּׁהוּ, וְהִבְיָן לָהּ –
93 נִוְתִינִם לְשֵׁנִי עֲדִים אֲלוֹ שֶׁאִחֶר מֵהֶם אִמַּר 'שְׁתֵּים' וְאִחֶר אִמַּר
94 'שִׁלְשׁ' אֶת כֵּל הַזְמַן שֶׁמִּתְחִילַת הַשָּׁעָה הָרֵאשׁוֹנָה עַד סוּף חֲמִשׁ
95 שָׁעוֹת. לִזֶּה שֶׁאִמַּר 'שְׁתֵּים' נִוְתִינִם מִתְחִילַת הַשָּׁעָה הָרֵאשׁוֹנָה עַד
96 סוּף הַשָּׁעָה הָרְבִיעִית, וְאִם יִאֲמְרוּ לוֹ הַמְזִימִים עִמּוֹ הִיִּיתָ בְּשָׁעָה
97 הַשְּׁנִיָּה, בִּידוֹ לִוְמַר אֲכָן לֹא הִיָּה הַמַּעֲשֶׂה בִּאוּתָה שָׁעָה שֶׁאִמְרִיתִי
98 אֲלֵא לְפָנֶיהָ או לְאַחֶרֶיהָ, וְטַעֲמִי בְּחִשְׁבוֹן הַשָּׁעוֹת. וְלִזֶּה שֶׁאִמַּר
99 'שִׁלְשׁ' נִוְתִינִם מִתְחִילַת הַשָּׁעָה הָרֵאשׁוֹנָה עַד סוּף הַחֲמִישִׁית, וְאִם
100 יִאֲמְרוּ לוֹ עִמּוֹ הִיִּיתָ בְּשָׁעָה הַשְּׁלִישִׁית בִּידוֹ לִוְמַר טַעֲמִי בְּשֵׁתִי
101 שָׁעוֹת לְפָנֶיהָ או לְאַחֶרֶיהָ. מוֹסִיפָה הַגְמָרָא: וְכִדִּין הוּא דְּנִיָּתִיב לָהּ
102 מְעִיקָרָא מִפִּי – ולכאורה מן הדין היה לנו לתת לזה שאומר 'שְׁתֵּים'
103 שָׁעָה נִוְסַפָּת בְּהַתְחַלָּה, שֶׁכֵּן יִתְכֵן שֶׁהִיָּה כוֹוֹנָתוֹ לְתַחֲלִיל הַשָּׁעָה
104 הַשְּׁנִיָּה, וְטַעֲמִי בְּשֵׁתִי שָׁעוֹת וְהִיָּה הַמַּעֲשֶׂה בְּשָׁעָה הָאַחֲרוֹנָה שֶׁל
105 הַלֵּילָה הַקּוֹדֵם. אָלָא שֶׁאֵין נִוְתִינִם לוֹ אוֹתָה מִשּׁוּם שֶׁבִּין דְּמִמָּא
106 לְלֵילָא לֹא טָעוֹ אִינִישׁ – בֵּין יוֹם לְלֵילָה אֵין בְּנֵי אָדָם טוֹעִים, וְעַל כֵּן
107 אִם אִמְרוּ הַמְזִימִים שֶׁהִיָּה עִמּוֹ מִתְחִילַת הַשָּׁעָה הָרֵאשׁוֹנָה אֵינוֹ יָכוֹל
108 לִוְמַר שֶׁהִיָּה הַמַּעֲשֶׂה בְּשָׁעָה הָאַחֲרוֹנָה שֶׁל הַלֵּילָה וְטַעֲמִי בְּשָׁעוֹת,
109 שֶׁהִרִי לֹא הִיָּה טוֹעָה בְּשָׁעָה זֶה לְחֻשׁוֹב שֶׁהִיא שָׁעָה הַשְּׁנִיָּה שֶׁל
110 הַיּוֹם.

111 הַגְמָרָא מְפַרֶשֶׁת בִּאִזָּה אוֹפֵן תִּיתְכֵן הִזְמָה לְשִׁיטַת רַבִּי יְהוֹדָה: וְלְרַבִּי
112 יְהוֹדָה יְהִיבִין לָהּ –[נִוְתִינִם לָהֶם] אֶת כֵּל הַזְמַן שֶׁמִּתְחִילַת הַשָּׁעָה
113 הָרֵאשׁוֹנָה יְעוֹד סוּף הַשָּׁעָה הַשְּׁשִׁית. לִזֶּה שֶׁאִמַּר 'שִׁלְשׁ' נִוְתִינִם אֶת
114 כֵּל הַזְמַן הַזֶּה, וְאִם יִאֲמְרוּ לוֹ הַמְזִימִים עִמּוֹ הִיִּיתָ בְּשָׁעָה הַשְּׁלִישִׁית,
115 בִּידוֹ לִוְמַר אֲכָן לֹא הִיָּה הַמַּעֲשֶׂה בִּאוּתָה שָׁעָה שֶׁאִמְרִיתִי אֲלֵא שִׁלְשׁ
116 שָׁעוֹת לְפָנֶיהָ או לְאַחֶרֶיהָ, וְטַעֲמִי בְּחִשְׁבוֹן הַשָּׁעוֹת. וְלִזֶּה שֶׁאִמַּר
117 'חֲמִשׁ' נִוְתִינִם מִתְחִילַת הַשָּׁעָה הַשְּׁנִיָּה עַד סוּף הַשְּׁשִׁית, וְאִם יִאֲמְרוּ
118 לוֹ עִמּוֹ הִיִּיתָ בְּשָׁעָה הַחֲמִישִׁית בִּידוֹ לִוְמַר טַעֲמִי שִׁלְשׁ שָׁעוֹת
119 לְפָנֶיהָ או לְאַחֶרֶיהָ. מוֹסִיפָה הַגְמָרָא, וְכִדִּין הוּא דְּנִיָּתִיב לָהּ מְעִיקָרָא
120 מִפִּי – ולכאורה מן הדין היה לנו לתת לזה שאומר 'שִׁלְשׁ' שָׁעָה
121 נִוְסַפָּת בְּהַתְחַלָּה, שֶׁכֵּן יִתְכֵן שֶׁהִיָּה כוֹוֹנָתוֹ לְתַחֲלִיל הַשָּׁעָה
122 הַשְּׁלִישִׁית, וְטַעֲמִי בְּשָׁעוֹת, וְהִיָּה הַמַּעֲשֶׂה בְּשָׁעָה הָאַחֲרוֹנָה
123 שֶׁל הַלֵּילָה.

פסחים. פרק ראשון – אור לארבעה עשר דף יב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) קלג רש"י

אלא אמר רבא לדברי רבי מאיר אדם טועה שתי שעות חסר משהו — ואם תאמר: אם כן אחד אומר בשלש ואחד אומר בחמש, אמאי עדותן בטילה? נימא דעובדא ברביעית הוה! ויש לומר: דסבר רבא דאין לתלות הטעות בשניהם. אך יש לחקש: אחד אומר בשלש ואחד אומר בחמש, אמאי עדותן בטילה? אילו דייקת בהני סהדי — דילמא האי דקאמר בשלש בסוף שלש. ויש לומר: דלהחמיר ולקיים עדותן — לא ברקין להו.

באיזה יום — תימא: כיון דכבר כיוונו יום אחד לחדש, למא למשיליעוה שעה אחת? והלא אפילו לא כיוונו איהו יום — הוה ליה חורין ומגידין, ואין יכולין לחזור בהם אחר כדי דבור. ויש לומר: כיון דשבע חקירות ילפינן מקראי, בפרק "היו בודקים" (סנהדרין מא.) צריכין שלא יכחשו זה את זה. ושלא יכחישו את עצמם, אי נמי: נפקא מינה לאחד אומר בשנים בחודש, ואחד אומר בשלשה, כדפרישית.

לרבי מאיר יחבינן להו מתחילת שעה ראשונה עד סוף חמש — הקשה רבינו יצחק בן אשר: אמאי לא נתלה הטעות במזמנים? וכשאומרים המזמנים עמנו הייתם עד סוף חמש — נאמר שטעו וקרו לארבע חמש, והמעשה היה בחמש, ולא יהיו מזמנים בכך. ונהי שהעדות מוכחשת היא, שהרי אותו שאמר שנים לא היה יכול לטעות עד חמש — מכל מקום מזמנים לא יהיו! ואומר רבינו יצחק: דלא תלינן הטעות כלל בשני עדים, כדפרישית לעיל.

ניבול

לבריות? חקירות, אמר אחד מהן איני יודע — עדותן בטילה. בדיקות, אפילו שניהם אומרים אין אנו יודעים — עדותן קיימת. והיונן בה: מאי שנא חקירות ומאי שנא בדיקות? ואמרין: חקירות, אמר אחד מהן איני יודע עדותן בטילה — דהויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה, בדיקות — עדות שאתה יכול להזימה היא. ואי אמרת טעי איניש פולין האי — חקירות דאיוז שעה נמי עדות שאי אתה יכול להזימה היא, דאמרי "מטעי קטעינן"! — דיהבינן להו פולין טעותיהו. לרבי מאיר יחבינן להו מתחילת שעה ראשונה עד סוף חמש. ובדין הוא דניתב להו מעיקרא טפי, אלא בין ימא לליליא לא טעו איניש. ולרבי יהודה יחבינן להו מתחילת שעה ראשונה ועד סוף ששית. ובדין הוא דניתב להו מעיקרא טפי, אלא

שלש — והאי דאמר בתחילת חמש — טעי שעה רביעית ומשהו של סוף שלש. אי נמי, בתחילת חמש הוה, והאי דאמר בסוף שלש — טעה שעה רביעית ומשהו. לשפעתא — דאביי, אמר — רבא: וכי אפשר לומר שאין תולין טעות אלא משהו לרבי מאיר, ושעה ומשהו לרבי יהודה? אם כן היאך אתה מצרף עדותן? מי אמר לך שזה המקדים נתבין לסוף השעה, והמאחר נתבין לתחילת השעה,

כדי לקרבן זה אצל זה ולצרף עדותן שלא תהא ביניהן אלא שיעור טעות האדם? ומה אילו דייקת בהני סהדי לחלק עדותן, מצינן למימר: האי דאמר שלש — בתחלת שלש, והאי דאמר חמש — בסוף חמש, ויש חילוק ביניהן שלש שעות חסר משהו, וכיון דאין אדם טועה כל כך — נחלקת עדותן, והויא מוכחשת, ולא קטלינן ליה להאי. ואנן ניקום ונקרב עדותן כדי שיהרג זה? והא רחמנא אמר והצילו העדה — את הרוצח, דמחפשין לזכות! אלא ודאי, מדקאמר עדותן קיימת — שמע מינה דסביא להו דאפילו אתה מחלקן כמו אשר תוכל, ולומר שהמוקדם נתבין לתחלת השעה והמאחר לסופה — יש לך לתלות בטעות, ואיך יכול להכחישם — שאדם טועה בכל זאת. אלא אמר רבא לרבי מאיר אדם טועה — כל מה שאתה יכול לחלק את אלו שהיה מקיים עדותן, דהיינו שתי שעות חסר משהו — ומשום הכי עדותן קיימת. דבי נמי אמרת, זה שאמר שנים — בתחלת שנים, וזה שאמר שלש — בסוף שלש, כל רגעים שבינתיים שאירע המעשה בהן יש לאלו לטעות, ולומר כמו שאמר. מעשה כי הוה אי בסוף שלש אי בתחילת שנים — כלומר: לא מביעאי אם היה המעשה בסוף שנים או בתחילת ג' — לטעות מועטת הוא, דאי נמי נאמר האי בתחילת שנים — אין כאן טעות אלא שעה, והאי אי נמי אמר בסוף שלש — אין כאן טעות אלא שעה, אלא אפילו הוה מעשה בתחילת שנים, והאי דאמר שלש בסוף שלש, ויש כאן טעות שתי שעות חסר משהו — אפילו הכי אין כח לנו לבטלן, שאף בכך אדם טועה. ולרבי יהודה נמי ב', ובהאי ענינא דפרישית, דבי נמי מרחקת להו בכל היכולת — אכתי טעו

בהכי, דהיינו שלש שעות חסר משהו, מעשה כי הוה ב'. כלומר: בכל מה שאתה יכול להרחיק, אפילו האחד אמר שבאותה שעה היה המעשה — אין עד הרוחק ממנו מוכחש, דטעו בהכי. היו בודקין אותו — לעדי נפשות. בשבע חקירות — מקראי נפקא לן בסנהדרין, בהוא פירקא (ד' מא.) שבו — שמטיה. באיוז שמטיה של יובל, שיש בו שבע שמטיות. באיוז שנה — של שמטיה. באיזה חודש — בשנה. בכמה ימים — בחודש. באיזה יום — בשבת, באחד בשבת או בשני בשבת או בשלישי בשבת, או אחד מן האחרים. (ותינא) מה בין חקירות לבדיקות — דקתני התם: מכירין אתם אותן? התירם ב? במה הרגו? בסיף הרגו, או בארץ הרגו? כליו שחורים או לבנים? וכל המרבה בבדיקות הרי זה משובח. ומה בין חקירות — הנך שבע קמיתא, לבדיקות אחרתניא. חקירות אמר אחד איני יודע — באחת מהן, ואפילו בשעות אומר איני יודע — עדותן בטילה. דהויא ליה עדות שאי אתה יכול להזימה — דרחמנא אמר "ודרשו השופטים היטב והנה עד שקר העד וגו' ועשיהם לו כאשר זמם לעשות" וגו', עדות שאתה יכול לקיים בה תורת הומה — הוי עדות, ואי לא — לא. והומה אינה אלא ב"עמנו הייתם", באותו היום ובאותה שעה שאתם אומרים שראיתם עדות זו במקום זה — הייתם עמנו במקום פלוני. וכי אמרי באחת מהן, אפילו בחקירות דאיוז שעה, איני יודע — שוב אינך יכול לומר לו עמי היית באותה שעה. ואם תאמר: אתה יכול להזימה על ידי היום, אם יבאו עדים ויאמרו כל היום הייתם עמנו! — מידא, בצרה להו תורת הומה מן חקירות השעות, ורחמנא רבי שבע חקירות בגורה שוה ד"היטב" "היטב" בסנהדרין. בדיקות — כי אמרי אין אנו יודעין — עדות שאתה יכול להזימה היא, שאין ההומה תלויה בהן אלא בחקירות. דמה "עמנו הייתם" יש לומר בכלים שחורים או לבנים? ואי אמרת טעי איניש בולי האי חקירות דאיוז שעה נמי — אין לך בה הומה, אפילו כי לא אמר איני יודע. דהא כי אמר בחמש, ואמרי ליה בחמש עמנו היית — יכול לומר: בארבע היית, אבל טעית. ומשני דיהבינן להו בולי טעותיהו — ואם יש מזמין כאן, יכולין להוסיף על ידי שעה וטעותה, ולומר לו: כל השעה וטעותה היית עמנו. לרבי מאיר — דאמר אדם טועה שתי שעות — יחבינן להו להני דשתיים ושלש מתחילת שעה ראשונה עד סוף חמש בין שיהיו דשתיים יחבינן ליה שעה ראשונה ושניה ושלישית ורביעית, ולהאי דשלש יחבינן ליה עד חמישית וכו' וכו'. דכי אמרי ליה להאי דשתיים בשניה עמנו היית — יש לומר טעיתי שתי שעות לאחוריי, ומעשה היה בראשונה. ועוד היה לו לומר: מעשה היה קודם לראשונה שעה אחת, אלא בין ימא לליליא לא טעו איניש, וכי אמרי ליה ראשונה ושניה עמנו היית — יש לו לומר טעיתי שתי שעות לפני, שלישית ורביעית. ואי אמרי ליה כל ארבע שעות עמנו היית — הרי הוה. ולבעל שלש נמי יחבינן לקמיה ראשונה ושניה, ולבתריה יחבינן רביעית וחמישית. ואי מזמין ליה לכולהו חמש — הרי הוה. ולרבי יהודה — דאמר: אדם טועה שלש שעות — יחבינן להו להנך דשלש וחמש, דאירי רבי יהודה בהן מתחילת שעה ראשונה ועד סוף שית, ולבעל שלש יחבינן לקמיה ראשונה ושניה. ודין הוא דניתב ליה טפי.

אלא

ניבול בלה שית – לא דוקא בלה שית, דהא צריך לשרוף תוך שש. ולחך ליטנא דאדם טועה שעה ומשנהו ניבול עד סוף חמש – אפילו טעה בשתי שעות היה יכול להקשות: ניבול עד סוף חמש, שבחמש חמה במזרח ובשבע חמה במערב.

בשית חמה בי קרנתא קאי – הקשה רבינו יצחק בן אשר: לאביי, דאמר לרבי יהודה

דאמר אדם טועה חצי שעה, ותלין הטעות בשניהן, אם כן, אחד אומר בחמש ואחד אומר בשבע אמאי עדותן בטלה? כיון דאין הכירא בתחילת שש לשבע, נימא: האי דקאמר חמש – בסוף חמש, והאי דקאמר שבע – בתחילת שבע, ועובדא הוה בפלגא דשית, וטעה כל אחד חצי שעה! ויש לומר: דהא דקאמר שית – חמה בי קרנתא קאי, וטעו בין תחילת שש לשבע – היינו חמץ דלכל מסור. אבל עדות מסורה לזרזין. אי נמי: דף שינויא דקאמר בי קרנתא קאי – לית ליה לאביי.

אימתי שלא בשעת ביעורו – פירש הקונטרס: שלא בשעת ביעורו – בשש, ובשעת ביעורו – מכאן ואילך. ופריך: דהאיל ובשעת ביעורו השבתו בכל דבר, ימתין עד שבע. וקשה לרבינו תם: היכי ימתין עד שבע לבערו? דא אסקין לעיל (ג,ב) דגור רבי יהודה בשעת איסורו לבדוק, דילמא אתי למיכל מיניה! ועוד: שעת ביעורו דמתניתין – היינו בשש. ועוד: דמגויר יליף רבי יהודה דחמץ בשריפה, ונותר אחד שיעורו טעון שריפה, וכמו כן חמץ. ומפרש רבינו תם: דשלא בשעת ביעורו – היינו אחר שש, שרוב העולם מבערין בשש בתקין חכמים. וטעם משום דיליף מגויר – דהיינו לאחר איסורו. אבל בשעת ביעורו, דהיינו בשש, כיון שאינה מצוה לבעור אלא מדרבנן – השבתו בכל דבר. וכן איתא בירושלמי פרק "כל שעה".

ארבע זמן סעודה לכל היא – לא שייך האי טעמא אלא לענין אכילה, אבל לענין עדות – לא.

רבן

אֵלָא בִּין יִמְכָּא לְלִילְיָא לֹא טַעוּ אִינְשֵׁי. וְכֵדִין הוּא דִּינְתִּיב לְקַמְיָה טַפִּי, אֵלָא שֶׁבְּחֻמֵּשׁ חֲמָה בְּמִזְרַח וּבְשֶׁבַע חֲמָה בְּמַעֲרָב. תַּנּוּ, רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: אֹכֵלִין כָּל חֲמִשׁ, וְשׁוֹרְפִין בְּתַחֲלִילַת שֵׁשׁ. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: אֹכֵלִין כָּל אַרְבַּע, וְתוֹלִין כָּל חֲמִשׁ, וְשׁוֹרְפִין בְּתַחֲלִילַת שֵׁשׁ. לֹאֲבִי אֱלִיפָא דְרַבִּי מֵאִיר, דְּאָמַר: אִין אָדָם טוֹעֶה וְלֹא כָּלּוּם – נִיבֹל כּוֹלֵה שִׁית! וְלַחֵךְ לִישְׁנָא נְמִי דְּאָמַר: אָדָם טוֹעֶה מִשְׁהוּ – נִיבֹל עַד סוֹף שִׁית! וְאֲבִי אֱלִיפָא דְרַבִּי יְהוּדָה, דְּאָמַר: אָדָם טוֹעֶה חֲצִי שָׁעָה – נִיבֹל עַד פְּלָגָא דְּשִׁית. וְלַחֵךְ לִישְׁנָא נְמִי דְּאָמַרְתָּ אָדָם טוֹעֶה שָׁעָה וּמִשְׁהוּ – נִיבֹל עַד סוֹף חֲמִשׁ! אֵלָא אָמַר אֲבִי: עֲדוּת מְסוּרָה לְזִרְזִים, חֲמִין – לְכָל מְסוּר. וְרַבָּא אֱלִיפָא דְרַבִּי מֵאִיר, דְּאָמַר: אָדָם טוֹעֶה שְׁתֵּי שָׁעוֹת חֲסֵר מִשְׁהוּ – מִתַּחֲלִילַת חֲמִשׁ לֹא נִיבֹל! חֲמִשׁ – חֲמָה בְּמִזְרַח וְשֶׁבַע בְּמַעֲרָב. אִי הָכִי, בְּשִׁית נְמִי נִיבֹל! אָמַר רַב אֲדָא בַּר אֲהֵבָה: שִׁית יוֹמָא בְּקִרְנָתָא קָאִי. וְרַבָּא אֱלִיפָא דְרַבִּי יְהוּדָה, דְּאָמַר: אָדָם טוֹעֶה שְׁלֹשׁ שָׁעוֹת חֲסֵר מִשְׁהוּ, מִתַּחֲלִילַת אַרְבַּע לֹא נִיבֹל! חֲמִשׁ – חֲמָה בְּמִזְרַח, וְשֶׁבַע – חֲמָה בְּמַעֲרָב. וְכָל שָׁנָן אַרְבַּע. אִי הָכִי, בְּחֻמֵּשׁ נְמִי נִיבֹל! תַּרְנֻמָּה אֲבִי אֱלִיפָא דְרַבָּא: עֲדוּת מְסוּרָה לְזִרְזִים, חֲמִין לְכָל מְסוּר. וְרַבָּא אָמַר: לֹא הִינּוּ טַעֲמָא דְרַבִּי יְהוּדָה, אֵלָא רַבִּי יְהוּדָה לְטַעֲמִימָה, דְּאָמַר: אִין בִּיעוֹר חֲמִין אֵלָא שְׁרִיפָה, וְיִהְיֶה לִיה רִבְּנָן שָׁעָה אַחַת לְלִקּוּט בֵּה עֲצִים. אִיחִיבִיה רַבִּינָא לְרַבָּא, אָמַר רַבִּי

יהודה: אימתי – שלא בשעת ביעורו, אבל בשעת ביעורו – השבתתו בכל דבר! אלא אָמַר רַבָּא: גְּזוּרָה מִשּׁוּם יוֹם הַמַּעֲוֶוֶן. אִי הָכִי, אֲפִילוּ בְּאַרְבַּע שָׁעוֹת נְמִי לֹא נִיבֹל! אָמַר רַב פֶּפְא: אַרְבַּע זְמַן סַעוּדָה לְכָל הָיָא. תַּנּוּ רַבְּנָן: שָׁעָה רִאשׁוֹנָה – מֵאֲכָל לֹדִים, שְׁנִיָּה – מֵאֲכָל לִסְמִין, שְׁלִישִׁית – מֵאֲכָל יוֹרְשִׁין, רְבִיעִית – מֵאֲכָל פּוֹעֲלִין, חֲמִישִׁית – מֵאֲכָל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, שְׁשִׁית – מֵאֲכָל כָּל אָדָם. וְהָאֵמַר רַב פֶּפְא: רְבִיעִית זְמַן סַעוּדָה לְכָל הָיָא! אֵלָא אִיפּוּךְ: רְבִיעִית – מֵאֲכָל אָדָם, חֲמִישִׁית – מֵאֲכָל פּוֹעֲלִים, שְׁשִׁית – מֵאֲכָל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. מִכָּאן וְאִילָךְ – פּוֹזֵרֵק אֲבָן לְחֶמֶת. אָמַר אֲבִי: לֹא אֶמְרֵן אֵלָא דְּלֹא טַעֲמִים מִיְּדֵי בְּצִפְרָא, אֲבָל טַעֲמִים מִיְּדֵי בְּצִפְרָא – לִית לָן בֵּה. אָמַר רַב אִשִּׁי: בְּמַחְלֻקַּת בְּעֻדוֹת בְּךָ מִחְלֻקַּת בְּחֻמֵּין. פְּשִׁטָּא, הִינּוּ תֵּךְ דְּאִמְרִינָן! הָא קָא מְשַׁמַּע לָן: שִׁינּוּי דְּשִׁנְיָנָן – שִׁינּוּיָא הוּא, וְלֹא תִימָא תַנְאִי הָיָא. אָמַר רַב שִׁימִי בַּר אִשִּׁי: לֹא שָׁנָן אֵלָא בְּשָׁעוֹת, אֲבָל אַחַד אֹמֵר קוֹדֵם הִנֵּן תַּחֲמָה, וְאַחַד אֹמֵר אַחֵר הִנֵּן תַּחֲמָה – עֲדוּתָן בְּטִילָה. פְּשִׁטָּא! אֵלָא: אַחַד אֹמֵר קוֹדֵם הִנֵּן תַּחֲמָה, וְאַחַד אֹמֵר בְּתוֹךְ הִנֵּן תַּחֲמָה – עֲדוּתָן בְּטִילָה. הָא נְמִי פְּשִׁטָּא! מָהוּ דְּתִימָא: תַּרְוִיחָהוּ חֲדָא מִילְתָּא קְאָמְרִי, וְהָא דְּקָאָמַר בְּתוֹךְ

ביעור חמץ אלא שריפה. שלא בשעת ביעורו – בתחילת שש וכל שש, דאמתי מדאורייתא שרי. אבל בשעת ביעורו, בשבע, שהוא מוזהר מן התורה – השבתתו בכל דבר, וטורח זה למזה אם אין לו עצים – ימתין עד שעת ביעורו, וישבינתו בכל דבר. יום המעונן – שאין חמה ורוחה, ואין יכולין לבדוק בחמה. זמן סעודה לכל היא – והכל בקאיא בה: לודים ולסטים רעבתנים הן, אלא שהלסטים נעורין כל הלילה וישנים שחרית שעה ראשונה, ואוכלין בשניה. יורשין – לאו משום רעבתנות, אלא הואיל ולא עמלו בו. במחלוקת – דרבי מאיר רבי יהודה בעדות, משום דלרבי יהודה טעי אינשי טפי, כך מחלוקת במתניתין נמי בחמץ, משום דלרבי יהודה טעי אינשי טפי. ובין לרבי מאיר ובין לרבי יהודה דלא מרחיק כולי טעותא בדאמרן בעדות, למר שהי שעות ולמר שלש שעות. משום שינוייא דשנינן – חמץ לכל מסור. דלא תימא תנאי היא, כי קשיא לך מתניתין דסנהדרין ומתניתין דהבא, לא תימא: תנאי היא אליבא דרבי מאיר ורבי יהודה, דתנא דמתניתין סבר לרבי מאיר אדם טועה שעה אחת ולרבי יהודה אדם טועה שנים, ותנא דסנהדרין סבר: לרבי מאיר אדם טועה שנים, ולרבי יהודה שלש. אלא דאי באותו מחלוקת של שם כך הוא כאן, אלא משום דחמץ לכל מסור הוא. אי נמי: כי קשה לך לרבי יהודה דאמר התם אין טעות בין חמש לשבע משום חמה, והבא אמר טעו – לא תימא תנאי היא. אלא כטעמו שם כך טעמו כאן, אלא שהחמץ לכל מסור. אי נמי: משום יום המעונן, לא שנו – דך דסנהדרין אלא שהעידו על השעות, אבל הוציאו בפייהם שם הנץ החמה – אין כאן טעות אלא כוזב. בתוך הנץ – כשמתחיל הנץ.

פסחים דף יב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קלה

באכילת חמץ מן התורה, ולסבור שהיא השעה החמישית ולאכול
בה את החמץ, ומדוע התיר רבי מאיר לאכול בשעה החמישית.
מתרצת הגמרא: בהמשך – בשעה החמישית החמץ עומדת בצד
מזרח של הרקיע והצל נוטה למערב, ואילו בתחילת שבעה – השעה
השביעית החמץ עומדת בצד מזרח של הרקיע והצל נוטה
למזרח, ועל כן אין לחשוש שמא יטעה אדם ויחליף ביניהן. מקשה
הגמרא: אי הכי בשית נמי ניכול – אם כן יש להתיר את אכילת
החמץ גם בשעה הששית, שהרי בשעה זו החמץ עומדת באמצע
הרקיע, ועדיין אינה נוטה לצד מערב, ומאחר שהיא זורחת בראש
כל אדם אין הצל נוטה לשום צד, ואילו בשעה השביעית עומדת
החמץ במערב והצל נוטה למזרח, ומדוע יבואו לטעות ביניהן.
מתרצת הגמרא: אמר רב אבא בר אבהו, שית, וימא בקרנתא קאי
– בשעה הששית החמץ עומדת באמצע הרקיע, בקרן הווית שבה
מתחברים מזרח ומערב, והיא קרובה לנטות גם למזרח וגם
למערב, ואי אפשר להבחין להיכן היא נוטה, ועל כן יש לחשוש
שמא יטעו בין השעה השביעית לששית.
ממשיכה הגמרא להקשות: ולדעת רבא אליבא – (בשיתו) דרבי
יהודה, דאמר אדם מועה שלש שעות חסר משהו, מתחילת ארבע
לא ניכול – הלא יש לאסור את אכילת החמץ מתחילת השעה
הרביעית, שמא יטעו בשעה השביעית ויסברו שהיא השעה
הרביעית. מתרצת הגמרא: הלא גם בעדות אמר רבי יהודה, שאין
אדם טועה בין השעה החמישית לשביעית, שכן בהמשך חמץ
במזרח ואילו בשבעה חמץ במערב, וכל שכן בארבע שהיא במזרח,
ולא יטעו בין השעה השביעית לביתה. מקשה הגמרא: אי הכי – אם
כן בהמשך נמי ניכול – (נאכל) חמץ, שכן לא יטעו בין השעה
השביעית לביתה, שהרי בחמש חמץ במזרח ובשבע היא במערב,
כמו שסובר רבי יהודה לענין עדות. מתרצת הגמרא: תרנקה
– (פירש) אבא בר אבא – (בשיתו) דרבי, עדות מסורה לריו, ועל
כן אין העדים טועים בין חמש לשבע, ואילו חמץ לכל מסור, ואין
הכל בקיאים להבחין בין חמש לשבע על פי מקום החמץ ברקיע.
אבל בין השעה הרביעית לתחילת השביעית ניכר הבדל מקום
החמץ לכל אדם, ואפילו שיש ביניהן פחות משלש שעות, ועל כן
לא אסר בה רבי יהודה את החמץ.
רבא מפרש באופן אחר את שיטת רבי יהודה במשנתו: ואולם
רבא עצמו אמר לתרץ את הקושיא האמורה, מדוע אסר רבי
יהודה לאכול חמץ בשעה החמישית, הלא אין אדם טועה בינה
לבין השעה השביעית, שאכן לאו היינו מעמא דרבי יהודה – טעמו
של רבי יהודה האוסר בשעה החמישית אינו משום חשש טעות
בשעות, ואכן מצד חשש זה היה די לאסור את החמץ מתחילת
השעה הששית. אלא רבי יהודה למעשה – הולך לשיטתו, על פי
מה דאמר במשנה להלן (אכא), אין ביעור חמץ אלא בשריפה, ויהיה
ליה רבנן – ונתנו לו חכמים שעה אחת שהיא השעה החמישית כדי
ללקוט בה עצים לצורך שריפת החמץ, ועל כן אסרוהו באכילת
חמץ במשך כל שעה זו כדי שיהיה לו פנאי לכך. רבינא דוחה את
תירוצו רבא: אייתיב – (הקשה) רבינא דרבא, הלא שנינו בברייתא,
אמר רבי יהודה, אימתי ביעור חמץ הוא דווקא בשריפה, שלא
בשעת ביעור – במשך השעה הששית שעדיין לא הגיע זמן ביעורו
מן התורה, אבל בתחילת השעה השביעית שהיא שעת ביעורו של
החמץ מן התורה, השתתתו ככל דבר, ולאו דווקא בשריפה אלא
אף בפירורו וזרייתו לרוח או בהשלכתו לים. ואם כן למה לנו
לאסור אכילת חמץ בשעה החמישית ולהטריחו ללקט בעצם
בשעה זו, הלא בידו להמתין עד לתחילת השעה השביעית
ולהשבותו בכל דבר, ולא יהיה לו צורך בעצם.
משום קושיא זו חזר בו רבא ומתרץ תירוצו אחר: אלא אמר רבא,
אף שביום רגיל אין אדם טועה בין חמש לשבע משום מקום
החמץ, יש לאסור את אכילת החמץ בשעה החמישית, ויהיה משום
יום המעונן שאין נראית בו החמץ, ויבואו לטעות ביום זה בשעה
השביעית ולסבור שהיא השעה החמישית. מקשה הגמרא: אי הכי
אפילו בארבע שעות נמי לא ניכול – אם כן אף מתחילת השעה

אלא שאין נותנים לו שעה נוספת זו, משום שבין ימא ללילא לא
מעי אינשי – שבין יום ולילה לא טועים בני אדם. וכמו כן דין הוא
דינתיב לקמיה קפי – ומן הדין היה ראוי שניתן לזה שאומר 'חמש'
שעתיים נוספות לאחר השעה הששית, שהן השעה השביעית
והשמינית. אלא שאין נותנים לו שעות אלו משום שבחמש החמץ
נמצאת בצד מזרח של הרקיע, ואילו בשבעה החמץ נמצאת בצד
מערב של הרקיע, ועל כן אין בני אדם טועים ומחליפים ביניהם.
לפיכך אם אמר שהיה המעשה בחמש ואמר לו המזימים עמנו
היית מהשעה הראשונה עד סוף השעה הששית הרי זו הזמה,
שכן לא יתכן שהיה המעשה בשעה השביעית וטעה העד וסבר
שהיא השעה החמישית.
הגמרא חוזרת למחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה במשנתנו לענין
חמץ, ומקשה ממנה על מה שביאר אבא לעיל בשיטתם לענין
עדות: תנן – שנינו במשנתנו, רבי מאיר אומר, אוכלין את החמץ
כל חמש השעות הראשונות של יום י"ד, ושוהין אותו בתחילת
שש. ואף שזמן איסורו מן התורה הוא בתחילת שבע, יש לחשוש
לטעות בשעה אחת, ואם נתיר את החמץ בשעה הששית יבואו
להתירו בשעה השביעית, משום שיסברו בטעות שהיא הששית.
רבי יהודה אומר, אוכלין את החמץ כל ארבע שעות הראשונות,
ותולין – (ומשהין) אותו כל חמש, שבאותה שעה הוא כבר נאסר
באכילה, אך אין צורך לשורפו ועדיין הוא מותר בהנאה. ושוהין
אותו רק בתחילת שש, לפי שבאותה שעה הוא נאסר אף בהנאה.
מקשה הגמרא: לפי הלשון הראשונה בדברי אבא אליבא
– (בשיתו) דרבי מאיר לגבי עדים המכחישים זה את זה בשעות,
דאמר אין אדם מועה בשעות ולא כלום, ניכול פולה שית – הלא
יש להתיר את החמץ באכילה כל השעה הששית, שכן מן התורה
אין החמץ נאסר אלא בתחילת השעה השביעית, ולמה הקדימו
חכמים את זמן איסורו.
ממשיכה הגמרא להקשות: ולחך לישנא נמי – וכן יש להקשות גם
על הלשון השניה בדברי אבא בשיטת רבי מאיר דאמר אדם מועה
משהו – (ומן מועט) ניכול עד סוף שית – הלא יש לאכול עד זמן
מועט לפני סוף השעה הששית, כדי שלא יטעה ויאכל בתחילת
השעה השביעית האסורה מן התורה, ומדוע אסר רבי מאיר את
כל השעה הששית. ממשיכה הגמרא להקשות: ולפי הלשון
הראשונה בשיטת אבא אליבא – (בשיתו) דרבי יהודה, דאמר אדם
מועה בחצי שעה, ניכול עד פלגא שית – הלא יש להתיר את
החמץ באכילה עד אמצע השעה הששית, חצי שעה לפני זמן
איסורו מן התורה.
ממשיכה הגמרא להקשות: ולחך לישנא נמי – וכן יש להקשות גם
על הלשון השניה בדברי אבא בשיטת רבי יהודה דאמר –
(שאומרים) אדם מועה שעה ועוד משהו, ניכול עד סוף חמש –
הלא יש לאכול עד זמן מועט לפני סוף השעה החמישית, שעה
ומשהו קודם זמן איסורו מן התורה, ומדוע אסר רבי יהודה את כל
השעה החמישית באכילה.
מתרצת הגמרא: (אלא) אמר אבא, אינו דומה דין הכחשה בעדות
לדין חמץ, שכן עדות מסורה לריו, שהרי אין אדם בא להעיד
עדות נפשות אלא אם כן הוא בקי בשעות, משום שהוא יודע
שיחקרוהו בית דין בשבע חקירות. לפיכך לדעת רבי מאיר אין
העדים טועים בשעות כלל, או שטועים במשהו בלבד, ולרבי
יהודה אינם טועים אלא בחצי שעה, או בשעה ומשהו. אבל איסור
חמץ לכל אדם הוא מסור, וסתם אדם אינו בקי בשעות, ולשיטת
רבי מאיר הוא עלול לטעות בשעה אחת, ולשיטת רבי יהודה
בשתי שעות. לפיכך הקדימו חכמים את איסור אכילת החמץ לפני
זמן איסורו מן התורה בשיעור האמור.
הגמרא מקשה מדין חמץ שבמשנתנו על שיטת רבא בביאור
מחלוקת התנאים בעדות: ולדעת רבא אליבא – (בשיתו) דרבי
מאיר, דאמר אדם מועה שתי שעות חסר משהו, מתחילת חמש לא
ניכול – הלא יש לאסור את אכילת החמץ מתחילת השעה
החמישית, שכן עלול אדם לטעות בשעה השביעית שאסורה

1 שהיה המעשה פתוך הנין החמה, בגילויא הוה קאי – היה עומד
2 במקום שהאיר בו ברק, ויתריר בעלמא הוא דהוא – וראה ניצוצות
3 אור אלו וסבר בטעות שהם אור החמה. קא משמע לן – משמינו
4 רב שימי בר אשי, שאין תלות את דבריו בטעות זו, אלא עדות
5 מוכחשת היא.

6 הגמרא חוזרת למחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה במשנתנו בזמן
7 איסור אכילת חמץ, ומבררת את ההלכה בדן זה: אמר רב נחמן
8 אמר רב, הלכה כרבי יהודה שתולים את החמץ כל השעה
9 החמישית של יום י"ד, ולא אוכלים ולא שורפים אותו, ועדיין הוא
10 מותר בהנאה עד השעה השישית. אמר ליה רבא לרב נחמן, ונימא
11 מר – ויאמר אדונין שהלכה כרבי מאיר שבשעה החמישית עדיין
12 החמץ מותר אף באכילה ואינו נאסר אלא בתחילת שש, משום
13 דסתם לן – ולנו התנא במשנה פלוניה – כמותו, וכלל הוא בדינו
14 שהלכה כסתם משנה. רבא מפרש מה היא המשנה שסותמת כרבי
15 מאיר: דתנן – ששנינו במשנה להלן (כא), כל שעה שמותר לאכול
16 חמץ, מאכיל אדם ממנו את בהמתו. ומשמע מכך שבשעה שאסור
17 לאכול חמץ אף אסור להאכילו לבהמה, משום שיש בהאכלתה
18 הנאה לבעלים. ואם כן משנה זו בהכרח שנויה בשיטת רבי מאיר
19 הסובר שכל חמש שעות ראשונות מותר החמץ בין באכילה ובין
20 בהנאה, שכן לשיטת רבי יהודה אף על פי שאסור לאכול חמץ
21 בשעה החמישית עדיין מותר להאכילו לבהמתו.

22 השיב רב נחמן לרבא: הריא לאו סתמא הוא – משנה זו אינה
23 סותמת כרבי מאיר, משום דאם כרבי מאיר היא קשיא – וקשה
24 לשון 'מותר לאכול' שנשנתה בה. שהרי היה לה לשנות 'כל שעה
25 שאוכל מאכיל', ומלשון 'מותר לאכול' משמע שכל שעה שמותר
26 לאדם אחר לאכול, מותר לאדם זה שאסור באכילה, להאכיל את
27 בהמתו, והרי לרבי מאיר אין הבדל בין אדם אחד לחבירו. אלא
28 בהכרח כוונת המשנה היא, שכל שעה שמותר לכהן לאכול
29 תרומת חמץ, מאכיל ישראל חמץ של חולין לבהמתו. והיא שיטת
30 רבן גמליאל במשנתנו, שחמץ של חולין מותר באכילה עד סוף
31 שעה רביעית, אבל תרומת חמץ נאכלת לכהן עד סוף שעה
32 חמישית, בכדי להימנע מהפסד התרומה. נמצא שדין אכילת
33 בהמה הנאה מהחמץ הוא כדין אכילת הכהן בתרומה, שהן
34 מותרות עד סוף השעה החמישית.

35 שוב שאל רבא את רב נחמן: ונימא מר – ויאמר אדונין שהלכה
36 כרבן גמליאל שתרומה נאכלת כל חמש, משום דהוה ליה רבן
37 גמליאל מבריע בין שתי השיטות ומפשר ביניהן, שכן בתרומת
38 חמץ הוא סובר כרבי מאיר שהיא מותרת באכילה בשעה
39 החמישית, ואילו בחמץ חולין הוא סובר כרבי יהודה, שהוא מותר
40 רק כל ארבע שעות, וכלל הוא בדינו שהלכה כדברי המכריע.
41 אמר ליה – ולן רב נחמן לרבא, רבן גמליאל לאו מבריע הוא בין
42 רבי מאיר ורבי יהודה, אלא מעם דנפשיה קאמר – את שיטת עצמו
43 אמר. שאילו היה רבי מאיר אומר שבין חולין ובין תרומה נאכלים
44 כל חמש, ורבי יהודה היה אומר שבין חולין ובין תרומה נאכלים
45 כל ארבע, היו נחשבים דברי רבן גמליאל להכרעה. אך מאחר
46 שלא נרמז בדבריהם שיש מקום לחלק בין תרומה לחמץ, ורק רבן
47 גמליאל חידש חילוק זה, אין זו הכרעה אלא סברא מחודשת
48 ודיעה שלישית.

49 הגמרא מביאה טעם נוסף לכך שפסק רבי יהודה: ואיבעית
50 אימא – ואם תרצה תוכל לומר, רב דאמר כי האי תנא – מה שאמר
51 רב שהלכה כרבי יהודה הוא על פי דברי התנא בברייתא הסתום
52 כמותו. דתנא, ארבעה עשר בניסן שחל להיות בשבת, מכערין את
53 הפל – את כל החמץ שברשותו, ביום י"ג מלפני השבת, ושורפין
54 תרומות חמץ בין ממואות בין תלויות – (ספס טמאות) ובין פתורות.
55 ומשירין מן התרומות הפתורות מוון שתי פתורות השבת, כדי
56 לאכול אותן עד ארבע שעות של יום י"ד. דברי רבי אלעזר בן יהודה
57 איש ברתותא, שאמר כן משום רבי יהושע. אמרו לו חכמים,
58 תרומות פתורות לא ישרפו כלל בערב שבת, ואפילו אם יש בהן
59 יותר ממזון שתי סעודות הנצרכות לכהן ולבני ביתו, שפא ומצאו

60 להן כהנים אורחים שהיו אוכלין אותן קודם זמן האיסור, וכל זמן
61 שהתרומה יכולה להיאכל אסור להפסידה. אמר להן רבי אלעזר
62 בן יהודה לחכמים, הלא כבר בקשו הבעלים לפני השבת בכל
63 העיר כהנים שיאכלו את התרומות ולא מצאו מי שיאכל את כולן,
64 ומאחר שהם כבר מכירים את כל כהני העיר ויודעים שאין בידם
65 לאכול את הכל, מנין ימצאו אוכלים נוספים. הלא אין לחשוש
66 שמא יבואו כהנים מחוץ לעיר, שכן בתוך השבת אסור לבוא
67 מחוץ לתחום ולהיכנס לתוך העיר. אמרו לו חכמים, שפא מחוץ
68 להלכה בתוך תחום העיר לנו כהנים אורחים בליל שבת, ולמחר
69 יכנסו אליה, ויאכלו את התרומה קודם זמן האיסור. אמר להם רבי
70 אלעזר בן יהודה, לדבריכם שיש לחשוש שמא יארע מקרה שתוכל
71 התרומה להיאכל, אם כן מדוע אתם חולקים עלי דווקא בתרומות
72 טהורות, הלא אף בתרומות תלויות – (ספס טמאות) יש לכם לומר
73 שלא ישרפו בערב שבת, שפא יבא אליהו היום או מחר לבשר על
74 הגאולה, ויפשוט לנו את כל הספיקות שבידינו, ויתכן שיאמר על
75 תרומות אלו שלא נגעה בהן טומאה ויטהרם, ותיאכלנה קודם זמן
76 האיסור. אמרו לו חכמים, כבר מוכח להן לישראל, שאין אליהו
77 בא לא בערבי שבתות, ולא בערבי ימים טובים, מפני הפזורה שיש
78 להם בהבנת סעודות שבת ויום טוב, ואם יבוא יהיו טרודים עמו
79 ולא יספיקו להכנין. על כן אין לחשוש שמא יבוא היום או מחר,
80 שהרי היום הוא ערב שבת ומחר הוא ערב יום טוב. אמרו, לא וזו
81 משם עד שקבעו הלכה כרבי אלעזר בן יהודה איש ברתותא, שאמר
82 משום רבי יהושע, שמשיריים רק מזון שתי סעודות.
83 מסיקה הגמרא את ראייתה: מאי לאו – (האם לא) נפסק כדברי רבי
84 אלעזר בן יהודה מפילו במה שאמר שמשיריים מהן כדי לאכול עד
85 ארבע שעות, וכשיטת רבי יהודה הסובר שאפילו תרומת חמץ
86 נאכלת רק עד ארבע שעות ולא בשעה החמישית. דוחה הגמרא:
87 אמר רב שפא משמיה דרבא, לא לענין זה נפסקה הלכה כמותו,
88 אלא רק לענין תרומה היתירה על מזון שתי סעודות, שצריך לבקר
89 אותה מערב שבת.

90 הגמרא מוכיחה שאף רבי פוסק כרבי יהודה: ואף רבי כבר להא
91 – (את מה) דאמר רב נחמן שהלכה כרבי יהודה. דאמר רבין בר רב
92 אריא, מעשה באדם אחד שקפיד דסקנא – (אמתחת עור) מלאה
93 חמין אצל יוחנן חקוקא, ונקבו עקביו, והיה חמין מכערין ויוצא
94 ממנה, ונחסר על ידי העכברים. ובא יוחנן לפני רבי בשעה ראשונה
95 של ערב פסח, ושאל אותו האם יש לו למוכרו כדי למנוע הפסד
96 מהמפקד, או שיש לו להמתין עם מכירתו, שמא יבואו הבעלים
97 ויאכלוהו. אמר לו רבי, המתן, ועדיין אל תמכרו. בא יוחנן שוב
98 בשעה שנייה, ושוב אמר לו רבי, המתן. בא שוב בשעה שלישית,
99 ואמר לו רבי, המתן. שוב בא בשעה רביעית, ואמר לו המתן.
100 וכשנאמר שוב בשעה החמישית, אמר לו רבי, צא ומוכרה לדיסקא
101 זו פשוט כדי להצילה, כל זמן שהחמץ שבה מותר בהנאה, שכן אין
102 תמחין עד לתחילת השעה השישית יאסר בהנאה ולא תוכל
103 למוכרו. מסיקה הגמרא את ראייתה: מאי לאו – (האם לא) אמר לו
104 רבי למכור את החמץ לנכרים, וברבי יהודה הסובר שבשעה
105 החמישית החמץ כבר אסור לישראל באכילה. דוחה הגמרא: אמר
106 רב יוסף, לא לנכרים אמר לו רבי למוכרו, אלא לישראל, וברבי
107 מאיר הסובר שבשעה זו עדיין החמץ מותר באכילה.

108 אביי מקשה על דחיית רבי יוסף: אמר ליה – (ולן) אפי' לרב יוסף, אי
109 – (אם) כדברך שאמר לו רבי למכור את החמץ לישראל, נישקליה
110 לנפשיה – הלא יכול היה רבי לומר לו שישלנו לעצמו ויאכלנו
111 בשעה החמישית, ויתן את דמיו למפקד, ולמה הצריכוהו לטרוח
112 ולמוכרו בשוק. השיב רב יוסף לאביי: אסור לנפקד לקנות את
113 הפקדון לעצמו אפילו כדי להציל את דמיו, משום חשדא – כדי
114 שלא יחשד שקנה אותו בפתות משוויו. רב יוסף מביא ראיה
115 לדבריו מברייתא: דתנא – (וכן שנינו בברייתא, גבאי צדקה שאין
116 להם עניים לחלץ להם את פרוטות הנחושת של הצדקה שבידיהם,
117 והן עלולות להחליד ולהתקלקל, הרי הם פורטין פרוטות אלו
118 ונותנים אותן לאחרים המותרות מעות כסף, ואולם אין הם פורטין

פסחים. פרק ראשון – אור לארבעה עשר דף יג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קלז רש"י

הלכה כרבי יהודה – דתולין כל חמש. ונימא הלכה כרבי מאיר – דאובלין כל חמש, דהא סתם לן תנא כוותיה, דתנן: כל שעה שמותר לאכול לאכול לבמה לחדה ולעופות, דמשמע כשאני מותר לאכול – אני מאכיל. ואי רבי יהודה – הא איכא חמש דאינו אוכל ומאכיל, אלא רבי מאיר היא. דאמר: אוכל עד תחלת שש, ומשעה שאינו אוכל אין מאכיל. משום דקשיא מותר – בפרק "כל שעה" מקשינן: כל שעה שאוכל מאכיל מיבעי ליה. ומותר משמע כל שעה שמותר אדם אחר לאכול – מאכיל זה האסור לאכול. ומדוחקא דהא קושיא אוקימנא כרבן גמליאל, דהכי קאמר: כל שעה שמותר כון לאכול בתרומה – מאכיל ישראל חולין לבמה. אלא: סתמא לא כרבי מאיר היא. כרבן גמליאל – במתניתין, לאו פכריע הוא – כדפרישית לקמן בפירקין (כא.א). דאין הכרעת דעת שלישית מוכרעת, והא הכרעת דעת שלישית היא, דהא רבי מאיר ורבי יהודה לא איירי דהנידו שייך חילוק בין זמן תרומה לזמן חולין כלל. דאי הוה תנן: רבי מאיר אומר אחד חולין וא' תרומה כל חמש, רבי יהודה אומר אחד חולין ואחד תרומה כל ארבע, ורבן גמליאל אומר: חולין כל ארבע, תרומה כל חמש – היא הכרעה. אבל השתא, דאיננו לא אדכור תרומה וחולין כלל, ולא גלו דעתם שיהא שום רמז דין לחלק בניהם – לאו הכרעה היא, אלא דעת שלישית: הכי גרסינן. ואיבעית אימא רב דאמר כי האי תנא – דקבע הלכתא כרבי אלעזר כרבי יהודה, דאמר: אפילו תרומה כל ארבע, ותו לא, דקתני דקבעו הלכה כמותו. תלויות – ספק טמאות ספק טהורות. מוזן שתי סעודות – ולא שלש. וכל שלש סעודות דשבת ערבית שחרית ומנחה, וערב פסח אסור לאכול מן המנחה ולמנחה. וטהורות לא ישרפו – כלל, הואיל ולא הגיע זמנן לבער. ואף על פי שיש לו שיעור כדי לאנשי ביתו של כהן – שמתא ימצא כהנים אורחים שיאכילום, ולא נפסיד תרומה בידיהם. ואם לא ימצא – יאכילום למחר לכלבי כהנים, או ינטלם בלבם. כבר בקשו ולא מצאו – כלומר: כל מה שיש לו לבקש – כבר ביקש, דהא בשבת לא יבואו אורחים, וכבר יודע ובקי הוא באותן שבעיר מי יבוא אצלו. לנו – לשון מלון, שמתא בתוך התחום לנים כהנים אורחים הלילה, ויבואו למחר. אף לדבריהם – דחיישין לשמא, אמאי לא פלגיתו אלא בטהורות? אף תלויות לא ישרפו קודם זמנן, שמתא יבוא אליהו היום או מחר קודם זמן ביעורן ויטהרם, ויאמר: לא נגע בהן טומאה, ויאכלום. לא בערי: שבתות בו' – דהיום ערב שבת, ולמחר ערב יום טוב מפני המורח – שיש לזון לעסוק בסעודות שבת, ויטרו בו. מאי לאו אפילו לאכול – בכל דבריו קבעו כמותו, ואף במה שקבע זמן האכילה עד ארבע שעות, ואפילו בתרומה. לא, לבער – הא דקבעו כמותו, לא איירי באכילה אלא בביעור, שהיו חביריו חלוקין עליו שלא יבערו טהורות עד למחר, קבעו דשורפין מערב שבת בשלשה עשר. אבל בשיור – לעולם אימא לך כדי לאכול עד חמש שעות, והיא בכלל. דיסקיא – שתי מלות מורכבות: שני שקים, אמתחת של עור. ונקבחו עכברים – דהיה נחסר, וארבעה עשר בניסין עדיה, וחמץ בול. ובא לפני רבי לידע אם ימכרוהו, מפני חסרונן של מפקד. הפתן – שמתא יבא ואכל בעליה. חמשיית – דמהשתא ותו לא אכיל ליה. אמר לו צא ומכורין בשוק – בעד שהוא מותר בהנאה. לא לישראל – וכיבי מאיר, דהכי קאמר ליה: אי שהייתו הא שעתא – לא משכחת ישראל דובין ליה. נישקליה לנפשיה – ויאכלנו, ויתן דמיו לבעלים. למה לו לטרוח ולילך בשוק, אחרי שנותן לו רשות למכור. פורשין – פרושות של נחשת שגבו לצדקה, וכשמשהין אותם מחלירות, צריך לפרוטין בבסק. תמחוי – מאכל לחם ומיני מאכל שגובין לחלק, ואין מוכריין לעצמן – שמתא יחדשם שלקחום בול. בפירוש אמרת לן בו' – רב יוסף חלה ושכח תלמודו, ולאחר זמן כשהיה מחליף דבריו דיו מוכירין אותו תלמידיו: כך לימדתנו בראשונה. כמאן אולא הא דרבי – שהורה למכור פקדון מפני שאבד. אבדין – נחסרין וחולקין.

בבדי חסרון — פירש הקונטרס: בדרך חסרון של פירות. וקשה לרבינו יצחק. אם כן מאי טעמא דרבן שמעון בן גמליאל, דאמר מוכרין בבית דין? ואומר רבינו יצחק: דמיירי דנחסר בחדש אחד יותר ממה שחסרון עולה לחדש, וקרי בבדי חסרון — לפי שעדיין לא נתחסרו יותר מכדי חסרון העולה לשנה, כדמפרש ב"המפקד" (בבא מציעא מ"א): לחסין ולאורו תשעה חצאי קבין לכור. אבל אם נחסרו

יותר — דברי הכל מוכרין בבית דין.

אמר רחבא אמר רבי יהודה — לפי שדיה רבו מבהק קרי ליה רבי.

אין מביאין תודה אחרת — פירש הקונטרס:

ואותו לחם פודים ויוצא לחולין, ויחך

בדמים תודה אחרת או לחם לתודה אחרת. ואין

נראה, כיון דלחם גופיה לא חזי לתודה אחרת —

דמים נמי לא חזו לתודה אחרת. דמאי שנא?

ובפרק "התודה" (מנחות פ"א) אמר בהדיא: הפרשי

מעות ללחמי תודה וניתותרו — אין מביא בזה

תודה אחרת. ואף על גב דהדמים אסורים פריך

שפיר וניפרקינהו דשמא תמצא תודה שאבודה. אי

נמי: ניפרקינהו בשוה פרוטה, ולכתחלה יכול

לחלל שוה מנה על פרוטה כשאין הפסד להקדש,

כדמוכח בעריכין (כ"ט).

אלא לעולם שנשחט עליהן חובב — אמר

רבינו יצחק בן אשר והשתא הדר ביה

ממה שאמר בשירות היו, דבשלשה עשר איירי

שנשחט חובב, כדאמר לעיל: אין מביאין תודה

בארבעה עשר, והשתא מיפסלו טפי שנשפך הדם

וגם נפסלו בלינה. ולכן מעמיד בנשפך הדם,

שהטעם הראשון שאמר רבי חנינא מתוך שזון

מרובות נפסלות בלינה נראה לו דוחק, דאין יתכן

דמפני ריבוי שלחן לא ימצא אוכלים: הלא

מותרין לזרים! ובירושלמי רבי חנינא גופיה משני

האי שיניא, דגרס התם: רבי חנינא אומר פסולות

היו, מפני שדיו ממדירים להביא תודותיהן מפני

חמץ שבתירות ואי אפשר שלא ישפך דמה של

אחת מהן חזן נפסלות. מודקאמר מפני שמתוורין

— משמע דבשלשה עשר מיירי, דכולם היו

מביאין.

שחטן שלא לשמן ונורק דמן שלא לשמן —

נראה: נורק דמן שלא לשמן — לאו

דקא, דהוא הדין אם נורק לשמן.

הלחם קדוש — ב"התכלת" (מנחות מ"ב)

איבא מאן דאמר קדוש לתפוס פדיונו.

ולא בעי למימר שיצא לחולין — אלא תופס

פדיונו ואינו יוצא לחולין, דאם לא כן אבתי

תיקשי: ולפירקינהו.

כל העומד לזרוק כורוק דמי — ואם תאמר: ורק

דמן שלא לשמן, נימא נמי כורוק דמי,

ואמאי קאמר רבי אלעזר בן רבי שמעון דאינו

קדוש? ויש לומר: כיון שעקרו מלשמן — גרע

בנשפך הדם, ואיגליא מלאת דלא הוי כורוק

בשעת קבלה. וקשה: דבפרק "המנחה והתוסבים"

(מנחות ק"א) אמר: פיגל בוריקה — מטמא

טומאת אוכלים לרבי שמעון, משום דכל העומד לזרוק כורוק דמי. ודוחק לחלק בין פיגול

לשלא לשמו. ויש לומר: דלגביה גופיה דחב חשיב כורוק, אף על גב דפיגל בוריקה. אבל

לגבי דברים המתקדשים עם חובה, כגון לחם — לא חשיב כורוק, כשנעשה הוריקה שלא

בהכשר.

בשירות היו — ואם תאמר: מאחר דבשירות היו אמאי משדין אותן עד שעת איסור? ויש

לומר: והדינו (כרבן שמעון בן גמליאל) דאמר לעיל (י"א). תרומה כל חמש,

ולחמי תודה בתרומה, והיו נוטלים האחרונה בסוף חמש. וכן משמע בירושלמי.

ושלא יפדה עוד. ואינו קדוש — ואינו נותר באכילה. ואף על פי שהכבשים עצמן מותרין, דקיימא לן: כל הובחים שנובחו שלא לשמן כשירק, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה. ותניא בפרק שני דביצה (כ"ב): בבשר עצרת שחטון שלא לשמן — הדם יורק והבשר יאכל. אינהו הוא ומתאכלי כשלמים בעלמא: אבל לחם, כיון דרבבשי אין שמן עליהן, דהא לא עלו לשם חובה אלא לשם שלמי נדבה עליהן — מי יתירנו? **באבוב** — בבבא קמא בפרק "מרובה" (ע"ג). הקויד לזיוור — שאינו מחוסר אלא זריקה. כורוק דמי — לחול עליו כל שם פסול קדשי קדשים. אבל לאישתרוי — לא מישתרי עד דוריק.

בבדי חסרון, אבל יותר מכדי חסרון — מוכרין בבית

דין, וכל ששן הכא דהא פסידו לגמרי. "ועוד אמר רבי

יהודה שתי חלות כו". תני תנא קמיה דרב יהודה:

על גב האיציטבא. אמר ליה: וכי להצינעין הוא צריך?!

תני: על גב האיציטבא. אמר רחבא אמר רבי יהודה.

הר הבית סטיו כפול היה. תנא נמי הכי: הר הבית

סטיו כפול היה, רבי יהודה אומר: איסטונית היתה

נקראת, סטיו לפנים מסטיו. "פסולות וכו". אמאי

פסולות? אמר רבי חנינא: מתוך שהיו מרובות —

נפסלות בלינה, דתניא: אין מביאין תודה בחג המצות,

מפני חמץ שבה. פשיטא! אמר רב אדא בר אבהו:

הכא בארבעה עשר עסקינן, וקסבר: אין מביאין

קדשים לבית הפסול. וכו'. עלמא בשלשה עשר מייתי

להו, ומתוך שהן מרובות — נפסלות בלינה. משום רבי

ינאי אמרו: כשירות היו, ואלא אמאי קרי להו פסולות

— שלא נשחט עליהן הובב. ונשחטו! שאבד הובב.

ונייתי זבח אחר ונשחטו! דאמר: זו תודה זו לחמה,

וכדרבה. דאמר רבה: אבד הלחם — מכא לאח, אחר,

אברה תודה — אין מביא תודה אחרת. מאי טעמא?

לחם גלל תודה, ואין תודה גלל לחם. וניפרקינהו

ונפקינהו לחולין! אלא: לעולם שנשחט עליהן הובב,

ונשפך הדם. וכמאן — פרבי, דאמר רבי: שני דברים

המתירין מעלין זה בלא זה. דתניא: כבשי עצרת אין

מקדשין את הלחם אלא בשחיטה. כיצד? שחטן

לשמן, ונרק דמן לשמן — קידש הלחם. שחטן שלא

לשמן ונרק דמן שלא לשמן — לא קידש הלחם. שחטן

לשמן ונרק דמן שלא לשמן — לחם קדוש ואינו קדוש,

דברי רבי. רבי אלעזר פרבי שמעון אומר: לעולם אינו

קדוש הלחם עד שישחט לשמן ויוורק דמן לשמן.

אפילו תימא רבי אלעזר פרבי שמעון, הכא במאי

עסקינן — בגון שנתקבל הדם בפום ונשפך. ורבי אלעזר

פרבי שמעון סבר ליה פאבוב, דאמר: כל העומד

לזרוק — כורוק דמי. תנא, משום רבי אלעזר אמרו:

כשירות היו, כל זמן שמונחות — כל העם אוכלין, נישלה

אחת מהן — תולין, לא אוכלין ולא שורפין. נישלו שתיהן

— התחילו בולן שורפין. תנא אבא שאול אומר:

שתי

— ומידו, עדיין אינן טעונות שריפה, וצריכות לעבר צורתן, דתנן ב"ביצד צולין" (פסחים

פ"א): כל שפסול בגופו — ישרף מיד; בדם ובבעלים — תעובר צורתו, ויצא לבית

השריפה. ואפילו הכי מזלזלין בהו, והיבין להו התם. כמאן — קאמרת דבשחיטה לחודה

קדוש גופו שלא לפדות עוד. שחיטה וזריקה — הן מתירין את חובב ואת התולין בו. מעלין

— מעלין אותו מעלה אחת ליקדש בגופו, ואף על פי שאינו נותר עד שתבוא השניה: שתי

הלחם של עצרת תולין בשני כבשי שלמים דבתיב (ויקרא כ"ב) "שני כבשים בני שנה

לזבח השלמים, והגוף הכהן אותם על לחם הבכורים תנופה לפני ה'". וגמירין להו מלחמי

תודה שאין קדושים אלא בזבחתה, במנחות בפרק "התכלת". קדוש — ליפסל ביוצא,

כל הובחים שנובחו שלא לשמן כשירק, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה. ותניא בפרק שני דביצה (כ"ב): בבשר עצרת שחטון שלא לשמן — הדם יורק והבשר יאכל. אינהו הוא ומתאכלי כשלמים בעלמא: אבל לחם, כיון דרבבשי אין שמן עליהן, דהא לא עלו לשם חובה אלא לשם שלמי נדבה עליהן — מי יתירנו? **באבוב** — בבבא קמא בפרק "מרובה" (ע"ג). הקויד לזיוור — שאינו מחוסר אלא זריקה. כורוק דמי — לחול עליו כל שם פסול קדשי קדשים. אבל לאישתרוי — לא מישתרי עד דוריק.

פסחים דף יג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזר והדר" (ליום רביעי) קלט

הלחם נותר באכילה עד שישחט הזבח ויזרק דמו. ומאחר שאין להן תקנה להיאכל, הניחו אותן על האיצטבא עד לאחר זמן האיסור, ולא היה בכך משום הפסד קדשים.

מקשה הגמרא: מדוע הן אסורות באכילה, וְנִשְׁחָטוּ – הלא בידינו לשחוט את הזבח ב"ג ולהתירן באכילה. מתרצת הגמרא: מדובר בחלות שְׂאֵבֶר הַזֶּבַח שלהן, ושוב אין להן תקנה. שוב מקשה הגמרא: וְנִיֵּיתִי [וְנִבְיֵא] ב"ג זָבַח תּוֹדָה אֲחֶה, וְנִשְׁחָטוּ אותו על חלות אלו שאבד זבחן הקודם. משיבה הגמרא: מדובר בחלות דְּאֶמֶר בעליהן בשעה שהקדיש את תודתו, 'בהמה זו תהיה קרבן תודה', וְחָלָה זו תהיה לְחֶמֶץ, ובאופן זה אינו יכול להביאה עם זבח אחר, כְּדִרְכָּהּ. דְּאֶמֶר רַבָּה, האומר 'זו תודה זו לחמה', אם אֶמֶר הַלֶּחֶם מְבִיא לָחֶם אֲחֶה במקומו עם בהמת תודה זו. אולם אם אֶמֶר הַתּוֹדָה, אֵין מְבִיא תּוֹדָה אֲחֶה במקומה יחד עם לחם זה, אלא יביאנה עם לחם אחר. מפרשת הגמרא: מֵאֵי מַעֲמָא – מה טעם חילוק זה, משום שְׁלֶחֶם לָלֶה תּוֹדָה – שהלחם בא מחמת זבח התודה ונגרר אחריו, ומכיון שנקבע לזבח זה אינו יכול לבוא עם זבח אחר. ואולם אֵין הַתּוֹדָה לָלֶה לָחֶם – הזבח אינו נגרר אחרי הלחם, אלא הוא העיקר, ועל כן יכול לבוא עם לחם אחר.

הגמרא דוחה פירוש זה, ומעמידה את דברי רבי ינאי באופן אחר. מקשה הגמרא: וְנִיֵּיתִי וְנִבְיֵא וְנִשְׁחָטוּ לְחֻלִּין – הלא אפשר לפדות את החלות על דמים ולהוציאן לחולין, שהרי כל זמן שלא נשחט הזבח עדיין לא התקדשו בקדושת הגוף אלא רק בקדושת דמים שיש לה פדיון, ולמה עלינו להפסיד את הקדשים ולהניח חלות אלו עד שיאסרו וישרפו. מסיקה הגמרא: אֵלֵא לְעוֹלָם מדובר בחלות שִׁכְבֶּר נִשְׁחָט עֲלֵיהֶן הַזֶּבַח, וְנִשְׁפָּח הַדָּם שלו, ושוב אינו ראוי להיזרק על גבי המזבח, ומשום כך אין לחלות אלו תקנה. ואפילו שלא נזרק הדם, מכל מקום מתקדשות החלות בקדושת הגוף, ושוב אין להן פדיון. וְכַמָּא – כשיטת מי הדברים אמורים, כְּשִׁיטַת רַבִּי. דְּאֶמֶר רַבִּי, שֶׁנִּי דְּכָרִים הַמְתִּירָן, כגון שחיטת הזבח וזריקת דמו המתירות יחד את הלחם באכילה, מַעֲלִין אותו במעלה אחת להתקדש בקדושת הגוף אף זָה בְּלֹא זָה, שאף שאין די באחד מהם לבדו להתיר את הלחם, מכל מקום די בו כדי לקדשו לענין שלא יוכל להיפדות בדמים.

הגמרא מבאיה את מקור שיטת רבי: דִּתְנֵי – ששנינו בברייתא, שתי הלחם הבאים בחג השבועות מתקדשים בקדושת הגוף על ידי שני כבשי שלמים הבאים עמם. וְכַבְשֵׁי עֶצְרָה אלו אֵין מְקַדְשִׁין אֶת הַלֶּחֶם אֵלֵא בְּשִׁחְטָה, ואף שאין הלחם נותר באכילה אלא רק לאחר זריקת הדם, מכל מקום די בשחיטה לבדה כדי לקדשו בקדושת הגוף, ושוב אין לו פדיון. כִּיִּצִי, שֶׁחֶטֶן לכבשי עצרת לִשְׁמֹן וְלֶשֶׁם שלמי ציבור וְגַם זָרֵק את דָּמָן לִשְׁמֹן, קִדֹּשׁ וְהַתְּקַדְּשׁ הַלֶּחֶם לגמרי וניתר באכילה. ואם שֶׁחֶטֶן שְׂלֵא לִשְׁמֹן אלא לשם קרבן אחר, וְגַם זָרֵק את דָּמָן שְׂלֵא לִשְׁמֹן, לא קִדֹּשׁ הַלֶּחֶם כלל. שכן שנינו בזבחים (ב), כל הקדשים שנשחטו או שנזרק דמם לשם לשמן כשרים, אך אינם עולים לשם חובה, ולפיכך אינם מקדשים את הלחם. ואם שֶׁחֶטֶן לִשְׁמֹן וְזָרֵק את דָּמָן שְׂלֵא לִשְׁמֹן, הַלֶּחֶם קִדֹּשׁ בקדושת הגוף, ואולם אֵינוֹ קִדֹּשׁ להיות מותר באכילה. דְּכָרִי רַבִּי. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אומר, לְעוֹלָם אֵינוֹ קִדֹּשׁ הַלֶּחֶם כלל עַד שִׁישְׁחָטוּ את הכבשים לִשְׁמֹן וְגַם יִזְרֹק דָּמָן לִשְׁמֹן. והוא הדין ללחמי תודה, שלדעת רבי די בשחיטה לבדה לקדש את הלחם בקדושת בגוף לענין שלא ייהיה לו פדיון. וכן סובר אף רבי ינאי, ועל כן אמר ששתי חלות התודה שהונחו באיצטבא היו חלות שנשחטו עליהן הזבח ולא נזרק דמו, שמאחר שנתקדשו בקדושת הגוף שוב לא היה להן תקנה על ידי פדיון.

דוחה הגמרא: אין הכרח להעמיד את דברי רבי ינאי דווקא כשיטת רבי, אלא אֶפְיֻלָּה תִּימָא וְאֵם תִּאמְרוּ כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, מכל מקום יש לומר, הָכֵא כְּמֵאֵי עֶקְקִינָן – במה דברי רבי ינאי אמורים, כְּגוֹן שֶׁנִּתְקַבַּל הַדָּם שֶׁל הַתּוֹדָה כְּכֹסֶם וְאַחַר כֵּן נִשְׁפָּח, שבאופן זה גם רבי אלעזר ברבי שמעון מודה שהחלות נתקדשו בקדושת הגוף, ושוב אין להן פדיון. ומשום שרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן סָבַר

כְּכָרִי חֶסְרוֹן – כשיעור חסרון רגיל של פירות, אֶבֶל אם הם נחסרים יותר מְכָרִי חֶסְרוֹן הרגיל, לדברי הכל מוֹכֵרִן בְּבֵית דִּין. ואם כן כָּל שֶׁנִּי הָכֵא [כֵּאֵן] בחמץ בערב פסח שצריך למכור, דִּקְחָא [וְשִׁחְרוּ] אם לא ימכרנו פְּסִידִי [וְיִפְסֹד] לְנִמְרִי לכשיגיע זמן ביעורו. לפיכך מה שפסק רבי במעשה זה למכור את החמץ הוא אף לדברי חכמים.

שנינו במשנתנו: וְעוֹד אֶמֶר רַבִּי יְהוּדָה, שְׁתֵּי חֲלוֹת כו' של תודה היו מונחות על גב האיצטבא שבהר הבית, שהיתה כעין ספסל שעליו היו יושבים בני אדם המתקבצים שם. ושימשו לסימן, שכל זמן ששתיהן היו מונחות היו כל העם מותרים באכילת חמץ. הגמרא מבארת היכן הניחו חלות אלו: תִּנִּי תִמָּא קְמִיָּה דְּרַבִּי יְהוּדָה – האמורה שהיה שונה משניות לפני רבי יהודה גרס לפניו במשנתנו שהיו החלות מונחות 'עַל גַּב הָאֵיצְטָבָא', כלומר, על מקום המושב ממש. אֶמֶר לִיה רַבִּי יְהוּדָה, וְכִי לְהַצְנִיעַן לחלות הוא צָרִיד, והרי ניתנו שם כדי שיהיו לסימן לכל העם על זמן איסור החמץ, וממקום זה אינן נראות לעיני כל. אלא תִּנִּי [וְתִשְׁנָה] עַל גַּב הָאֵיצְטָבָא, שהיה בנוי מעל האיצטבא גג כדי להגן על הלשונות שם מפני הגשמים, ועליו היו נותנים את לחמי התודה לסימן.

הגמרא מבארת את צורת האיצטבא: אֶמֶר רַבִּי יְהוּדָה, הָרַבִּית סְטִיו [וְאֵיצְטָבָא] כְּפֹלִי הָיָה, ששתי איצטבאות היו בהר הבית זו לפניו מזו, וכל אחת היתה מקיפה ונמשכת לאורך כל סביבותיה. תִּנִּיָּא נְפִי הָכֵי – וכן שנינו גם בברייתא, הָרַבִּית סְטִיו כְּפֹלִי הָיָה. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, איצטבא זו 'אִסְטָנוֹנִית' הָיָה נִקְרָאת. וסְטִיו לְפָנִים מְסָטִיו היתה, כדברי רחבא בשם רבי יהודה ססטיו כפול היה.

הגמרא מנשיכה לבאר את דברי המשנה. שנינו במשנתנו: שתי חלות של תודה כְּפֹלִי וכו' מונחות על גג איצטבא וכו'. שואלת הגמרא: אֶמֶאֱי פְּסוּלוֹת – מדוע נפסלו. משיבה הגמרא: אֶמֶר רַבִּי תִנִּיָּא, מִתּוֹךְ שְׁבִי"ג נִסָּן הָיוּ חֲלוֹת הַתּוֹדָה מְרֻבּוֹת מהטעם שיואב להלך, לא הספיקו לאכול את כולן, וכמה מהן היו נִפְסָלוֹת בְּלִיָּה בבוקר י"ד, שכן התודה ולחמיה נאכלים רק ביום הקרבתה ובליילה שלאחריו.

הגמרא מפרשת מדוע היו חלות תודה מרובות ביום זה: דִּתְנֵי – ששנינו בברייתא, אֵין מְבִיאִין קרבן תּוֹדָה כְּחַג הַמִּצּוֹת, מִפְּנֵי לַחְמֵי הַחֶמֶץ שֶׁבָּהּ. שכן התודה היתה באה עם ארבעה מיני לחם, עשר חלות מכל מין, שלשה מיני מצה, חלות, רקיקים, ורובוכה, ומין אחד של חלות חמץ. וקשה על דברי הברייתא, הלא פְּשִׁטָּא [פשוט] הוא שאי אפשר להביאה בפסח משום לחמי החמץ, ומה הרצויה הברייתא להשמיענו זאת. ואֶמֶר רַב אֲדָא בְּרַ אֲבִיָּה, הָכֵא כְּאִדְרָעָה עֶשְׂרִי עֶקְקִינָן – מדובר כאן ב"ד ניסן, וְקָסְבַּר התנא של הברייתא, אֵין מְבִיאִין קִדְּשִׁים לְבֵית הַתְּפִסָּל – אסור להקריב קרבנות באופן שימתעט הלאי לאכילתם מזמן האכילה, שפבעה להם התורה, כדי שלא יפסלו משום נותר ויצאו לשריפה. לפיכך אין להקריב תודה בארבעה עשר, שכן אף שאפשר לאכול את לחמיה בו ביום לפני זמן איסור החמץ, מכל מקום מתמעט זמן אכילתה. שכן הזמן המותר באכילתם הוא רק עד תחילת השעה הששית של יום י"ד, ויש לחשוש שמא לא יספיקו לאוכלם ויצאו לשריפה. ומאחר שאין מקריבים תודה מיום י"ד עד לאחר הפסח, כּוֹלֵי עֲלָמָא בְּשִׁלְשָׁה עֶשְׂרִי מִיָּתִי לָהּ – כל החיובים תורה מבאים אותה ב"ג עם לחמיה. וּמִתּוֹךְ שֶׁחֲלוֹת הַתּוֹדָה הֵן מְרֻבּוֹת ביום זה, ואין די אנשים שיאכלו את כולן, יש מהן שלא הספיקו לאוכלן בזמן והיו נִפְסָלוֹת בְּלִיָּה, ומשום שכבר נפסלו חלות אלו ויצאו לשריפה, היו מניחים אותן על גג האיצטבא בערב פסח עד לאחר זמן איסור חמץ, ואין בכך משום הפסד קדשים.

הגמרא מביאה שיטה אחרת בסיבת פסול חלות אלו מאכילה: מִשּׁוּם רַבִּי יְנָאי אֹמֵר, לְעוֹלָם בְּשִׁירֹת הָיוּ חֲלוֹת אלו מצד עצמן, ולא נפסלו בפסול גדול כלינה שמחמתו חל עליהן דין שריפה. ואֶלֵא אֶמֶאֱי קָרִי לָהּ [וְאֵם] מדוע הן קרויות 'פְּסוּלוֹת', לִפִּי שְׂלֵא נִשְׁחָט עֲלֵיהֶן הַזֶּבַח של התודה, ומשום כן הן אסורות באכילה, לִפִּי שאין

1 שְׁתֵּי פְּרוֹת הָיוּ חוֹרְשׁוֹת בְּחֶרֶם הַמִּשְׁתָּחָה [ה־ה' הוֹיִתִּים] בערב פסח, כֵּל
2 זָמַן שֶׁשְׁתֵּיהֶן הָיוּ חוֹרְשׁוֹת, כֵּל הָעֵם הָיוּ אוֹכְלִין אֶת הַחֻמֶּץ. וְכַאֲשֶׁר
3 נִפְלְאָה מִשֶּׁם אֶחָת מֵהֶן, הָיָה הַדָּבָר סִימָן לְכָךְ שֶׁהִגִּיעָה הַשְּׁעָה
4 הַחֲמִישִׁית, וְהָיוּ כּוֹלֵם תּוֹלִין אֶת הַחֻמֶּץ, לֹא אוֹכְלִין וְלֹא שׂוֹרְפִין
5 אוֹתוֹ. וְכַאֲשֶׁר נִפְלְאוּ מִשֶּׁם שְׁתֵּיהֶן, הָיָה זֶה סִימָן שֶׁהִגִּיעָה הַשְּׁעָה
6 הַשְּׁשִׁית, וְהִתְחִילוּ כָּל הָעָם שׂוֹרְפִין אֶת הַחֻמֶּץ.

משנה

7 ישנן כמה דרגות בטומאה: א. אבי אבות הטומאה, והוא המת
8 עצמו. ב. אב הטומאה, והוא הנוגע במת. וישנם עוד כמה אבות
9 הטומאה, כגון שרץ ונבילה. ג. הנוגע באב הטומאה נעשה ראשון
10 לטומאה, והוא הקרוי 'לד הטומאה'. ד. אוכלים ומשקים שנגעו
11 בראשון לטומאה נעשים שני לטומאה. ה. בתרומה וקדשים ישנה
12 דרגת טומאה נוספת, שאם נגעו אוכלים ומשקים בשני לטומאה
13 הרי הם נעשים שלישי לטומאה. אבל בחולין אין שני עושה
14 שלישי. ו. בקדשים ישנה דרגת טומאה נוספת, שאם נגעו אוכלים
15 ומשקים בשלישי לטומאה הרי הם נעשים רביעי לטומאה, אבל
16 בתרומה אין שלישי עושה רביעי.

17 חומר נוסף יש בתרומה וקדשים על חולין. שלענין חולין, אדם
18 טמא שטבל נטהר מטומאתו מיד, ושוב אינו מטמא אותם במגעו.
19 אבל לענין תרומה וקדשים, אין די לו בטבילה, אלא הוא טעון
20 הערב שמש, ועד הלילה הוא אסור באכילת תרומה וקדשים,
21 ופוסל אותם במגעו. והוא הקרוי 'טבול יום' שדינו כשני לטומאה,
22 ועושה את התרומה במגעו שלישי לטומאה.

23 נאמר בענין תרומה (במדבר יח ח) 'וַיִּדְבֶּר ה' אֶל אֶהֱרֹן, וְאָנִי הִנֵּה נִתְּנִי
24 לְךָ אֶת מִשְׁמֶרֶת תְּרוֹמָתִי, וּמִכָּאן דָּרָשׁוּ שִׁישׁ לְשִׁמּוֹר אוֹתָהּ בַּטְהָרָה
25 וְאִסּוֹר לְטַמְאוּתָהּ. וּמִתְרומה אנו למדים אף על קדשים שיש איסור
26 לטמאם.

27 המושג שלפנינו מתירה להוסיף טומאה לתרומה וקדשים שכבר
28 נטמאו, ודנה האם ניתן ללמוד מכך שמותר לטמא תרומת חמץ
29 שיוצאת לשריפה בערב פסח:

30 רַבִּי חִנְיָא בְּרִי חֲבִיבָא אָמַר, מִיִּמְיָהּ שֶׁל בְּהֵימָה – מַעֲלָם, כְּשֶׁהָיוּ
31 הַכֹּהֲנִים שׂוֹרְפִים אֶת בֶּשֶׂר הַקֶּרְבָּנוֹת שֶׁנִּטְמְאוּ, לֹא נִמְנָעוּ מִלְּשַׂרְף
32 אֶת הַבָּשָׂר שֶׁנִּטְמְאוּ עַל יְדֵי מִגַּע בְּוֹלֵד הַטּוֹמְאָה, יָחַד עִם הַבָּשָׂר
33 שֶׁנִּטְמְאוּ עַל יְדֵי מִגַּע בָּאֵב הַטּוֹמְאָה וְנַעֲשֶׂה רֹאשׁוֹן לְטוֹמְאָה, אֲפֹה עַל
34 פִּי שְׂדֵהוּ מוֹסִיפִין בְּכָךְ טוֹמְאָה עַל טוֹמְאָתוֹ. שְׁהָרִי בִּשְׁעַת שְׂרִיפָתָם
35 הֵם נוֹגְעִים זֶה בָּזֶה, וְהַבֶּשֶׂר שֶׁטּוֹמְאָתוֹ חֲמוּרָה מוֹסִיף טוֹמְאָה עַל
36 טוֹמְאָתוֹ שֶׁל הַבֶּשֶׂר שֶׁטּוֹמְאָתוֹ קֵלָה יוֹתֵר. וּמִכָּל מָקוֹם לֹא חֲשֵׁשׁוֹ
37 לְכָךְ, מֵאַחֵר שֶׁגַּם קוֹדֵם לְכֵן הָיָה דִּינוֹ שֶׁל הַבֶּשֶׂר הַטָּמֵא בְּטוֹמְאָה
38 הַקֵּלָה לְהִשְׁרֹף, כִּדָּן קִדְשִׁים פְּסוּלִים.

39 הוֹסִיף רַבִּי עֲקִיבָא וְאָמַר, מִיִּמְיָהּ שֶׁל בְּהֵימָה – מַעֲלָם, כְּשֶׁהָיוּ
40 הַכֹּהֲנִים מְדַלְּקִים שֶׁמֶן תְּרוֹמָה טָמֵא, לֹא נִמְנָעוּ מִלְּהַדְלִיק אֶת הַשֶּׁמֶן
41 שֶׁנִּפְסַל בְּמִגַּע טָבֹל יוֹם בְּתוֹךְ נֶר שֶׁנִּטְמָא בְּמִגַּע טָמֵא מָת, אֲפֹה עַל פִּי
42 שֶׁמוֹסִיפִין בְּכָךְ טוֹמְאָה עַל טוֹמְאָתוֹ. שְׁהָרִי טָבֹל יוֹם עוֹשֶׂה בְּמִגַּעוֹ
43 אֶת הַשֶּׁמֶן לְשִׁלְשִׁי בְּלָבָד, וְעַתָּה כְּשֶׁנוֹגַע הַשֶּׁמֶן בְּנֶר שֶׁנִּטְמָא בְּטָמֵא
44 מֵת נִוְסַפְתָּ טוֹמְאָה עַל טוֹמְאָתוֹ, וּמִכָּל מָקוֹם לֹא חֲשֵׁשׁוֹ לְכָךְ, לִפִּי
45 שֶׁכֵּבֶר קוֹדֵם לְכֵן הָיָה עַל הַשֶּׁמֶן שֶׁם טוֹמְאָה וְעַמֵּד לְשְׂרִיפָה.

46 רבי מאיר מוכיח שמותר לטמא תרומת חמץ בערב פסח: אָמַר רַבִּי
47 מֵאִיר, מְדַבְּרִיהֶם לְמַדְנֵי, שֶׁשׂוֹרְפִין חֻמֶּץ שֶׁל תְּרוֹמָה טְהוֹרָה יָחַד עִם
48 הַחֻמֶּץ שֶׁל תְּרוֹמָה טָמֵא בְּפֶסַח – בְּעֶרֶב הַפֶּסַח בְּהִגִּיעַ זְמַן בִּיעוֹר
49 הַחֻמֶּץ, וְאִפְּלוּ שְׂתוּךְ כִּדִּי שְׂרִיפָתוֹ יָחַד הֵן נוֹגְעוֹת זֶה בָּזֶה, וְנִטְמָא
50 הַתְּרוֹמָה הַטְהוֹרָה מִחֻמְתָּה הַטָּמֵא. שֶׁכֵּשֶׁם שֶׁלֹּא נֹאסֵר לְהוֹסִיף
51 טוֹמְאָה לְקִדְשִׁים וּלְתְּרוֹמָה טָמֵאִים עוֹשְׂמֵדִים לְשְׂרִיפָה, כִּמוֹ כֵּן לֹא
52 נֹאסֵר לְטַמֵּא תְּרוֹמַת חֻמֶּץ טְהוֹרָה בּוֹמֵץ הַבִּיעוֹר, מֵאַחֵר שֶׁהָיָה
53 הוֹלֵכֶת לְאִיבּוֹד, שְׁהָרִי הִיא אֲסוּרָה מִן הַתְּרוֹרָה בְּאִיסוֹר חֻמֶּץ.

54 רבי יוסי חולק על דברי רבי מאיר: אָמַר רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי מֵאִיר, אֵינִי
55 הָיָא הַפְּדָה – אֵינִי דוֹמָה תְּרוֹמָה בְּעֶרֶב פֶּסַח לְתְּרוֹמָה טָמֵא, וְאִי
56 אֶפְשָׁר לְלַמּוֹד אֶת זֶה מִזֶּה. וּבִגְמָרָא לַהֲלֵךְ (טז) יְבוֹאֵר מִהוּ הוֹחִילוֹק
57 בִּינְיָהִן. מִמִּשְׁךְ רַבִּי יוֹסִי וְאִמְרוּ: וּמוֹדִים רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ

59 דָּבָר זֶה, שֶׁשׂוֹרְפִין תְּרוֹמַת חֻמֶּץ טְהוֹרָה זֶה לְעֶצְמָהּ [–בִּפְנֵי עֲצֻמָּה],
60 וְתְּרוֹמַת חֻמֶּץ טָמֵא זֶה לְעֶצְמָהּ, מִבְּלִי שִׁיגְעוּ זֶה בָּזֶה, כִּדִּי שֶׁלֹּא
61 תִּטְמָא הַטָּמֵא אֶת הַטְהוֹרָה, וְאִפְּלוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁמֶקֶל בְּאִיסוֹר
62 לְטַמֵּא תְּרוֹמָה מוֹדָה בְּדָבָר זֶה. וְעַל מָה נִחְלָקוּ תְּנָאִים אֵלּוּ, עַל
63 הַתְּרוֹמָה הַתְּלוּיָה – סֶפֶק טָמֵא סֶפֶק טְהוֹרָה. וְעַל הַתְּרוֹמָה הַנִּטְמָאָה.
64 שְׂרָבִי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, תִּשְׂרָף זֶה הַתְּלוּיָה לְעֶצְמָהּ [–בִּפְנֵי עֲצֻמָּה] וְזֶה
65 הַטָּמֵא לְעֶצְמָהּ, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר, יִשְׂרָפוּ שְׁתֵּיהֶן בְּאַחָת.

גמרא

66 שנינו במשנה, שלא נמנעו הכהנים מלשרוף בשר קדשים שנטמא
67 בולד הטומאה, עם בשר קדשים שנטמא באב הטומאה, אף על פי
68 שמוסיפים טומאה על טומאתו. מקשה הגמרא: מִכָּדִי [הרי] בָּשָׂר
69 שֶׁנִּטְמָא בְּוֹלֵד הַטּוֹמְאָה – בְּרֹאשׁוֹן לְטוֹמְאָה, מֵאִי הָיוּ – מֵה הוּא,
70 הֲלֹא שְׁנֵי לְטוֹמְאָה הוּא, וְכִי שְׂרָף לִיה בְּחֶרֶם בָּשָׂר שֶׁנִּטְמָא בָּאֵב
71 הַטּוֹמְאָה – וְכַאֲשֶׁר שׂוֹרְפִים אוֹתוֹ יָחַד עִם בֶּשֶׂר שֶׁנִּטְמָא בָּאֵב
72 הַטּוֹמְאָה שֶׁהוּא רֹאשׁוֹן לְטוֹמְאָה, מֵאִי הָיוּ שְׁנֵי – מֵה הוּא, הֲלֹא
73 עֲדִין הוּא 'שְׁנֵי'. נִמְצָא שֶׁהִיא שְׁנֵי קוֹדֵם לְכֵן וְגַם עַתָּה שְׁנֵי הוּא, וְאִם
74 כֵּן מֵאִי 'מוֹסִיף לוֹ טוֹמְאָה עַל טוֹמְאָתוֹ' אָמַר – אִיזוֹ תוֹסַפֶּת טוֹמְאָה
75 יֵשׁ בְּשְׂרִיפָתוֹ יָחַד עִם הַבֶּשֶׂר הַרֹאשׁוֹן לְטוֹמְאָה. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא:
76 אָמַר רַב יְהוֹדָה, הָכָא בְּוֹלֵד וּוְלָד עֶסְקִינוּ – כֵּאֵן בְּמִשְׁנַתוֹ מְדוּבָר
77 בְּבֶשֶׂר שֶׁנִּגַּע בּוֹלֵד שֶׁל לֹד הַטּוֹמְאָה, כְּלוֹמַר בְּבֶשֶׂר שֶׁנִּגַּע בְּשֵׁנִי
78 לְטוֹמְאָה, דְּהָיוּ לִיה [–שְׁנֵיהֶן] שְׁלִישִׁי לְטוֹמְאָה. וְעַתָּה כְּשׂוֹרְפִים
79 אוֹתוֹ עִם בֶּשֶׂר שֶׁנִּטְמָא בָּאֵב הַטּוֹמְאָה, שֶׁהוּא רֹאשׁוֹן לְטוֹמְאָה, הָרִי
80 הוּא נַעֲשֶׂה שְׁנֵי לְטוֹמְאָה, וְנִמְצָא שֶׁנוֹסֶפֶת לוֹ טוֹמְאָה עַל טוֹמְאָתוֹ
81 הַקּוֹדֶמָת. וְקָסָבִר [–וְסָבִר] רַבִּי חִנְיָא סָג הַכֹּהֲנִים שֶׁבֶשֶׂר שְׁלִישִׁי
82 הַעוֹמֵד לְשְׂרִיפָה מוֹתֵר לְעֻשְׂתוֹ שְׁנֵי, וְלַהוֹסִיף טוֹמְאָה עַל טוֹמְאָתוֹ.
83 הַגְּמָרָא מְקַשֶּׁה עַל דִּין מִשְׁנַתוֹ מִמָּה שֶׁשִּׁנִּינוּ בְּבִרְיֵיתָא שְׂאִין אוֹכֵל
84 מִטְמָא אוֹכֵל. מְקַשֶּׁה הַגְּמָרָא: אִיךָ מִטְמָא הַדְּרִיטָא שְׂאִין אֶת
85 הַבֶּשֶׂר הַשְּׁלִישִׁי וְעוֹשֶׂהוּ 'שְׁנֵי' וְהָא [–וְהָרִי] הֲלֹכָה בִּידְיָנו שְׂאִין
86 אוֹכֵל טָמֵא מִטְמָא אוֹכֵל אַחֵר. דְּתִנָּא – שֶׁכֵּן שִׁנִּינוּ בְּבִרְיֵיתָא, יָבֹל
87 [–שְׂמַן] יְהֵא אוֹכֵל מִטְמָא אוֹכֵל, תְּלָמוֹד לִמְרָא בְּטוֹמְאָת שְׂרָץ (ויקרא
88 יא לח) 'וְכִי יִתֵּן מִיָּם עַל יָדְעוּ וְנִפְל מִנְּבִלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא', וּמִטְמָא
89 הוּא' מִשְׁמַע שֶׁרָק הוּא (וְהוֹרֵעַ, הַמֵּאכֵל) טָמֵא עַל יְדֵי מִגַּע נִבְלַת
90 הַשְּׂרָץ, וְאִלּוּם אִין הוּא עוֹשֶׂה דָּבָר אַחֵר כִּיּוֹצָא בּוֹ [–כְּמוֹתוֹ] טָמֵא,
91 כְּלוֹמַר, אִינוּ מִטְמָא אוֹכֵל אַחֵר בְּמִגַּעוֹ, אֲלֹא מִטְמָא רַק מִשְׂקָה.
92 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַחְלוקָת אַמּוּרָאִים בְּבִיאוֹר דְּבִרִי הַבְּרִייתָא.
93 וּמִפְּרִשְׁתָּ שֶׁהַקּוֹשִׁיא הָאִמּוּרָה הִיא רַק לִפִּי אַחַת הַשִּׁטּוֹת: הִנֵּחָא –
94 מוֹבֵן הַדָּבָר לְשִׁיתָא אֲפִי דְאָמַר, לֹא שְׁנֵי בְּבִרְיֵיתָא שְׂאִין אוֹכֵל
95 מִטְמָא אוֹכֵל אֱלֹא בְּחוּלִין, אֲבָל בְּתְרוּמָה וְקִדְשִׁים אוֹכֵל עוֹשֶׂה כִּיּוֹצָא
96 בּוֹ [–אוֹכֵל אַחֵר] טָמֵא. וְלִשְׁטֵית רַב אָדָא בְּרִי אֲהֵבָה מִשְׁמִיָּה דְרִבְנָא
97 [–בְּשִׁמּוֹ שֶׁל רַבָּא] נִמְי – גַּם כֵּן מוֹבִינִים דְּבִרִי הַמִּשְׁנָה. דְּהָרִי אָמַר, לֹא
98 שְׁנֵי בְּבִרְיֵיתָא שְׂאִין אוֹכֵל מִטְמָא אוֹכֵל אֱלֹא בְּחוּלִין וְתְרוּמָה, אֲבָל
99 בְּקִדְשִׁים אוֹכֵל עוֹשֶׂה כִּיּוֹצָא בְּתָן [–אוֹכֵל אַחֵר] טָמֵא, וְאִם כֵּן שְׂפִיר
100 [–יִפֵּה] שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה שֶׁבְּכָךְ שֶׁנִּשְׂרָף הַבֶּשֶׂר הַשְּׁלִישִׁי עִם הַבֶּשֶׂר
101 הַרֹאשׁוֹן נִוְסַפְתָּ טוֹמְאָה עַל טוֹמְאָתוֹ, שֶׁכֵּן בְּמִשְׁנָה מְדוּבָר בְּבֶשֶׂר
102 קִדְשִׁים. אֱלֹא לְשִׁיתָא רַבִּינָא מִשְׁמִיָּה דְרִבְנָא [–בְּשִׁמּוֹ שֶׁל רַבָּא] דְאָמַר,
103 מִקְרָא מִלֵּא דִּיבֶר הִתְנוּבֵה הָאִמּוּר שֶׁמִּמֶּנּוּ מ'הוּא' שְׂאִין אוֹכֵל מִטְמָא
104 אוֹכֵל, וְלֹא חִילַק בְּדַבְּרֵיו אֲלֹא כָּלֵל אֶת כָּל הָאוֹכְלִים בְּדִין זֶה, וְלֹא
105 שְׂנָא [–וְלֹא שׁוֹנֵה] דִּין חוּלִין, וְלֹא שְׂנָא [–וְלֹא שׁוֹנֵה] דִּין תְּרוּמָה, וְלֹא
106 שְׂנָא [–וְלֹא שׁוֹנֵה] דִּין קִדְשִׁים, אֲלֹא בְּכּוֹלֵם אוֹכֵל אִינוּ עוֹשֶׂה כִּיּוֹצָא
107 בּוֹ [–אוֹכֵל אַחֵר] טָמֵא, מֵאִי אָמַר לִמְרָא – מֵה לֵּנו לֹמַר בְּבִיאוֹר
108 תוֹסַפֶּת הַטּוֹמְאָה הָאִמּוּרָה בְּמִשְׁנַתָּנוּ.

109 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: הָכָא בָּמֵאִי עֶסְקִינוּ – כֵּאֵן בְּמִשְׁנַתוֹ בְּמֵה דְּבִרִים
110 אַמּוּרִים, בְּדִאֲבָא [–כְּשִׁישׁ] מִשְׁקִין בְּחֶרֶם [–עַל גְּבִי] הַבָּשָׂר בִּשְׁעָה
111 שֶׁנִּגַּע בָּאֵב הַטּוֹמְאָה, וְנִטְמָאוּ הַמִּשְׁקִים יָחַד עִמּוֹ וְנַעֲשׂוּ רֹאשׁוֹנִים
112 לְטוֹמְאָה, וּבִשְׁעָה שֶׁשׂוֹרְף אֶת הַבֶּשֶׂר עֲדִין הַמִּשְׁקִים עָלָיו, וְנוֹגְעִים
113 מִשְׁקִים אֵלּוּ בְּבֶשֶׂר הַשְּׁלִישִׁי לְטוֹמְאָה שֶׁנִּשְׂרָף עִמּוֹ. נִמְצָא דְקָא
114 מִיִּפְסָא [–שֶׁנִּטְמָא] הַבֶּשֶׂר הַשְּׁלִישִׁי מִחֻמְתָּה הַמִּשְׁקִין הָרֹאשׁוֹנִים
115 שֶׁנוֹגְעִים בּוֹ וְנַעֲשֶׂה שְׁנֵי לְטוֹמְאָה, וּבְכָךְ מוֹסִיפִים טוֹמְאָה עַל

פסחים. פרק ראשון – אור לארבעה עשר דף יד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קמא רש"י

שתי פרות היו חורשות – אותו היום, לסימן, בהר המושח – הוא הר הזיתים. **משנה** מימיהם של כהנים – הכא נקט לה משום סיפא, דקתני מדבריהן למדנו ששורפין תרומה כו'. **מלשון** את הכשר שנטמא בוולד הטומאה – שנגע בשר קודש זה בראשון לטומאה, ודזה ליה איתו שני, ולא נמנעו מלשורפו עם חמור ממנו, ממי שנגע באב הטומאה.

דחזיל ואף זה הקל לשריפה עומד – לא חשו אם מטמאין אותו יותר ממה שהי', ובגמרא פריך: מאי תוספת טומאה איכא? הלא גם בראשונה בוולד טומאה נגע, ועכשיו חזרו ונגע בוולד הטומאה. מלחלוק שכן – של תרומה. **שנפסל בטבול יום** – והוא שלישי. דטבול יום פוסל את התרומה מן התורה, ביבמות פרק "הערל" (ע"ה), מ"בבל קודש לא תגע", וילדת משטבלה לסוף ימי טומאה עד מלאת ימי טהרה שלה טבולת יום ארוך היא, שהרי אינה ראויה להביא כפרה עד יום שמונים ואחד, אלמא: לא הוי הערב שמש דילה עד שקיעת החמה דשמונים. **כגר שנטמא בטמא מת** – טמא מת אב הטומאה הוא, ומטמא כלים, דכתיב (במדבר יט) "וכל אשר יגע בו הטמא יטמא והנפש הנוגעת תטמא עד הערב", בפרשת פרה גבי טומאת מת. אלמא: טמא מת מטמא אדם, ועשרה הכותב אב הטומאה, כשרץ ונבלה שנטמאין אדם, ולא כנוגע בהן שאין מטמא אלא אוכלין ומשקין, דכתיב בשרצים (ויקרא יא) "כל אשר בתוכם יטמא, מכל האוכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא, וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא", אלמא: לא מקבל טומאה מן הכלי שקיבל טומאה מן השרץ אלא אוכל ומשקה בלבד, ולא אדם וכלים. ודאי נר הוי ראשון, ועכשיו יש כאן תוספת טומאה, שמתחלה היה שמן זה שלישי, וחזרו ונעשה שני על ידי דבר. דחזיל ויש טומאה עליו, לא חיישין ליה, ומותר להוסיף בידים. מדבריהן למדנו ששורפין תרומה טהורה עם הטמא בפסח – עם זמן הביעור, דחזיל ודולכלת לאיבוד אף הטהורה, ואסורה מדאורייתא – לא חיישין לשמירתה, ואף על גב שמוזהרין אנו לשומרה בטהרה, דכתיב (במדבר יח) "את משמרת תרומותי". אינה היא המדה – אי אתה יכול ללמוד את זו מדבריהן. ובגמרא מפרש אמאי אינה היא המדה, ומורים רבי אליעזר כו' – רבי יוסי קאמר לה דאף על גב דאילו גרבי אליעזר רובי יהושע בשריפת תרומה – בהי' מודו ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה. **גמרא** שני ושני הוא – מתחלה היה שני, ועדיין שני הוא. **הכא** בוולד וולד עסקינן – האי בוולד הטומאה דקתני מתניתין – וולד וולד קאמר, דהיינו שני. ובשר שנגע בו היה שלישי, ובי הדר שריף ליה בהדי בשר שנטמא באב הטומאה שהוא ראשון – חזרו ונעשה שלישי זה שני. והא אין אוכל מטמא אוכל – וזכין דלא מטמא ליה, מאי תוספת איכא. ואין עושה כיוצא בו – ואין מטמא אוכל כיוצא בו. הוא טמא – משמע מיעוטא. אבל תרומה וקדשים עושה כיוצא בה – דילפינן מנבואת חגי – לחם ונזיד יין ושמן (חגי ב), שפיר – דמתניתין בקדשים קיימי. מקרא מלא – לא הוציא ממשמעו לא תרומה ולא קדשים, אלא דבר שלם דיבר, דאין אוכל

שתי פרות היו חורשות בהר המושח, כל זמן ששתייהן חורשות – כל העם אוכלין, נישלת אחת מהן – תולין, לא אוכלין ולא שורפין. נישלו שתיהן – התחילו כל העם שורפין. משנה רבי חנינא סגן הכהנים אומר: מימיהם של כהנים לא נמנעו מלשורוף את הבשר שנטמא בוולד הטומאה עם הבשר שנטמא באב הטומאה, אף על פי ששומסין טומאה על טומאתו. הוסיף רבי עקיבא ואמר: מימיהם של כהנים לא נמנעו מלחלוק את השמן שנטמא בטבול יום בגר שנטמא בטמא מת, אף על פי ששומסין טומאה על טומאתו. אמר רבי מאיר: מדבריהם למדנו ששורפין תרומה טהורה עם הטמא בפסח. אמר רבי יוסי: אינה היא המדה. ומורים רבי אליעזר ורבי יהושע ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה, על מה נחלקו – על התלויה ועל הטמאה, שרבי אליעזר אומר: תשרף זו לעצמה וזו לעצמה, ורבי יהושע אומר: שתייהן פאחתה. **גמרא מנדי, בשר שנטמא בוולד הטומאה מאי הוי – שני, כי שריף ליה בהדי בשר שנטמא באב הטומאה מאי הוי – שני, שני ושני הוא, מאי מוסיף לו טומאה על טומאתו איכא?! אמר רב יהודה: הכא בוולד וולד עסקינן, דהוי ליה שלישי, וקסבר: שלישי מותר לעשותו שני. והא אין אוכל מטמא אוכל! דתניא: יכול יהא אוכל מטמא אוכל – תלמוד לומר: "וכי יתן מים על ידו ונפל מנבלתם עליו טמא הוא" – הוא טמא, ואין עושה כיוצא בו טמא. הניחא לאבי דאמר: לא שנו אלא בחולין, אכל בתרומה וקדשים – עושה כיוצא בו. ולרב אדא בר אבהו משמיה דרבא נמי, דאמר: לא שנו אלא חולין ותרומה אכל בקדשים – עושה כיוצא בהן – שפיר. אלא לרבינא משמיה דרבא, דאמר: מקרא מלא דיבר הכתוב, לא שנו חולין לא שנו תרומה, לא שנו קדשים – אינו עושה כיוצא בו. מאי איכא למימר? הכא במאי עסקינן – דאיכא משקין בהדי בשר, דקא מיטמא מחמת משקין. אי הכי, האי "עם הבשר שנטמא באב הטומאה"? "עם הבשר ומשקין" מיבעי ליה! אלא: נהי דאין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא, מדרבנן מיהו מטמא. "הוסיף רבי עקיבא מימיהן של כהנים לא נמנעו מלחלוק כו'". מנדי, שמן שנטמא בטבול יום מאי הוי – שלישי, וכי מדליק ליה בגר שנטמא בטמא מת מאי הוי – שני, מאי קא משמע לן – שלישי מותר לעשותו שני, היינו הך! אמר רב יהודה: הכא בגר של מחבת עסקינן, דרבנא אמר בחלל**

שתי פרות היו חורשות – בירושלמי דייק ירושלים לא מקום שנהגו בו שלא לעשות מלאכה? כלומר: סברא הוא לנהוג שם איסור, כיון שמתקבצין שם אף ממקומות שנהגו בהן איסור. ומשני: נראות כחורשות. **אבל** תרומה וקדשים עושין כיוצא בהן – פירש בקונטרס: דנפיק מקרא דחגי "אל הלחם ואל הנזיד", ולרבינו תם דמפרש לקמן (ז"א) "או אל הנזיד" אומר רבינו יצחק: דנפקא ליה מ"זהבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל" (ויקרא ז') – אפילו באוכל. ותרומה נפקא לן, כיון דלא מצינו למימר מקרא מלא דבר הכותב דהא איכא קדשים דעושין כיוצא בהן – נוקי קרא בדדמי טפי, דהיינו חולין.

דאיכא משקין בהדי בשר – מכאן מדרק רבינו יצחק בן אשר דמשקין מטמא בפחות מרביעית, דסתם משקין דבהדי בשר לית בהן רביעית. ולקמן (ז"ב) נמי אמרו גבי מים: אבל פחות מרביעית – טמאים. והא דאמר בפרק "אין מעמידין" (עבודה זרה לא, א) ושם גבי יין נסך דמטמא טמאת משקין ברביעית, ובפרק שני דנהל (י"ט, ג) גבי דם הירוק, ובבבא דוכתין – אומר רבינו יצחק בן אשר: דבפסול גייה איירי, דשיעורו ברביעית, כדאמר במעילה בפרק "קדשי מוכז" (ז"ב) דכל המשקים מצטרפין לפסול הגוייה ברביעית. ורבינו יצחק מפרש: דהא דענין רביעית – היינו בהך דעיקר טומאה לאו דאורייתא, כגון סתם יין כותים ודם הירוק, דאפילו ביהר מרביעית לא מטמא מדאורייתא. אבל שאר משקין – מדאורייתא בכל שהוא. ורבינו תם אומר: דמדאורייתא בעינן רביעית לטמא אחרים, אבל מדרבנן מטמא אחרים בכל שהוא. ולפירושו צריך לומר דהשתא לא מסיק אדעתיה שאוכל יטמא אוכל אפילו מדרבנן, מדאיצטרך לאוקמא במשקין ומדרבנן, ולא מוקי במסקנא דאוכל מטמא אוכל מדרבנן ואף על גב דאין אוכל מטמא אוכל אפילו מדרבנן, מכל מקום משכחנא שלישי על ידי עצים ולבונה, או על ידי משקין – דאכתי לא גזרו דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה.

עם בשר ומשקין מיבעי ליה – ואם תאמר: אמאי לא פריך: מאי איירא שנטמא באב הטומאה – אפילו בראשון ושני נמי, כדפריך לקמן על רבי עקיבא: ויש לומר: משום דרבי חנינא קאמר מימיהם של כהנים, משמע שמוטעם כן הוסיף, אף קודם "שמונה עשר דברי" דגזרו דכל הפוסל התרומה מטמא משקין להיות תחלה. דבפרק קמא דשבת (ד"ב, ו) ושם מוקי האוכלין והכלים שנטמאו במשקין במשקין הבאים מחמת ידים. ולפי שגזרו ידיים פוסלין התרומה – עושין המשקין שנגעו בהן תחלה.

מאי קא משמע לן דשלישי מותר לעשותו שני דהיינו דך – למאן דאמר אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא – לא פריך, דלדידה הוסיף דמותר לעשות אף שני דאורייתא. ואילו

מטמא אוכל לעולם. ונבואת חגי – טומאות דרבנן נינהו, וכבר נגזרו, כדלקמן. אבל דאורייתא – לא מטמא אלא אוכל משקה, ומשקה אוכל. לקמן בפירקין (יח,א) יליף לה דאוכל מטמא משקה ומשקה אוכל. **דאיכא** משקין בהדי בשר – כשנגע באב הטומאה היה משקה טופח עליה, ונטמא עמה, ודזה אף המשקה ראשון. וכששורפה עדיין הוא עליה, ומטמא הבשר ששרף עם זה מחמת המשקה, ונעשה שלישי שני. מדרבנן מטמא – וקא מוסיף ליה טומאה מדרבנן. מאי הוי שני – דנר הוי ראשון. היינו הך – דרבי חנינא דתריצנא בהכי, ומאי הוסיף רבי עקיבא: דמשמע דהוסיף עדות על עדות, חידוש על חידוש.

קמב פסחים. פרק ראשון – אור לארבעה עשר דף יד עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רש"י תוספות

ואילו הכא פסול וטמא – אף על גב דשלישי של תרומה מטמא הקודש כמו שלישי דקודש, דתנן במסכת טהרות (פרק שני משנה ז): שלישי שבכולן מטמא משקה קודש, ופסול אוכלי קודש. ואתרומה קאי, מכל מקום אומר רבינו יצחק: דמגע טבול יום לא חשיב כשלישי, דאפילו בקודש גופיה לא מטמא. דבמעילה בפרק "חטאת העוף" (ת"א) תנן: חטאת העוף מועלין בה משהקדשה. נמלקה – חוכשרה ליפסל בטבול יום. ודייק בגמרא: לאיפסולי – אין, לטמוי – לא. והכי סבר רבי עקיבא לקמן (ט"א), בהסולת והקטרת והלבונה וכו'. מיהו, תימא: דשלישי דטבול יום נעשה רביעי מקל וחומר ממחוסר כפורים, כדמסקי רבי יוסי שלישי דעלמא. ונימא: מה מחוסר כפורים שמוטר בתרומה – פסול בקודש, שלישי דטבול יום שפסול בתרומה – אינו דין שיעשה רביעי בקודש. ואם יש שום מיעוט בשלישי דטבול יום – אם כן כי עביד לקמן קל וחומר, נימא: שלישי דטבול יום יוכיח! ובירושלמי במסכת חגיגה פריך לה.

אפילו בראשון ושני נמי תחלה היו – מבאן משמע דשמן חשוב משקה ולקמן (ז"א). גבי משקה בית מטבחיא, וכן בכמה דוכתי. והא דתנן (טהרות) פרק שלישי משנה ב', רבי מאיר אומר: שמן תחלה לעולם, וחכמים אומרים: אף הדבש. ורבי שמעון שזורי אומר: היין. פירוש: דווקא יין, אבל הנך – לא. ופסקין ב"הקומץ רבה" (מנחות ל"א), דלכלתא כוותיה. אומר רבינו תם: דהתם מיירי בנקשר ואחר כך נמזח, כדמשמע בתוספתא. דקאמר התם: במה אמרו שמן תחלה לעולם – בנקשר ואחר כך נמזח. ובלא נקשר משמע דבולי עלמא מודו. וכן משמע בריש פרק שלישי דמסכת טהרות (משנה א) דקתני התם: דהרובט והגרניסין וחלב ושמן, שהן משקה טופח – הוי חן תחלה. קרשו ואחר כך נימזחו – הרי חן שניים. ובתר הכי קתני, רבי מאיר אומר: השמן תחלה לעולם. והיינו לעולם – אפילו קרשו. ואחא קאי רבי שמעון שזורי, והכא משמע ליה בלא נקשר. **הכא** טהור וטמא – הקשה רבינו יצחק: לוקמא בשבע דאסור מדאורייתא והיינו מדבריהם – כי היכי דשלישי דאורייתא מותר לעשותו שני, הכי נמי איסור דאורייתא. ורבי יוסי דאמר אינה היא המודה – אית ליה דלית לן למילף איסור מטמאה, כמו שאפרש לקמן לרש לקש משום בר קפרא, דלא ילפינן איסור מטמאה. ואומר רבינו יצחק: דלא בעי לאוקמא בשבע, דשורפין תרומה טהורה עם הטמאה – משמע ליה בדרך שבני אדם גרילין לשורף והיינו בשש. **התם** פסול וטמא והכא טהור וטמא – וקשה לרבינו יצחק: בשעתא דמאן דאמר אוכל מטמא אוכל – אתי שפיר, דלא יליף איסורא דרבנן בשעתא ששית מנסול דאורייתא. אבל למאן דאמר אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא – אמאי לא יליף שפיר, כמו שמותר לעשות מפסול דאורייתא ראשון דאורייתא – הכי נמי מותר לעשות מאיסורא דרבנן שני דרבנן, כדקדומי בסמוך, דקאמר: נימא דקסבר רבי מאיר כו! ואומר רבינו יצחק: דלא דמי. דמקלקול דאורייתא שיכול לקלקול עוד יותר – אין למודר שיוכל לקלקול דרבנן יותר, אפילו בקלקול דרבנן. אבל בסמוך מדמי שפיר קלקול איסור דרבנן, לקלקול שלישי דרבנן. תדע, דהא רבי יוסי דסבירא ליה לקמן (טו, א) טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא, והוה ליה וולד טומאה דרבי חנינא דאורייתא – לא יליף מיניה איסורא דרבנן שיהא מותר לעשותו שני דרבנן, דלמאן דאמר אין אוכל מטמא אוכל כששורפו עם טמאה – לא הוי אלא שני דרבנן. ואם תאמר: למאי דמוקים לה בולד טומאה דרבנן, רבי חנינא נמי מוסיף אדרבי עקיבא, דמרבי עקיבא דאמר פסול מדאורייתא מותר לעשותו ראשון – לא שמעינן שיהא שלישי דרבנן מותר לעשותו שני. ובירושלמי פריך לה, וקאמר: למאן דאמר בולד טומאה דרבנן – לא בא רבי עקיבא אלא לפחות תיפטר בטבול יום דבית הפרס שהוא מדבריהם. אך שמחליף דברי רבי יוחנן לבר קפרא.

באב

בולד הטומאה" דקתני – כגון שנטמא בולד הטומאה דרבנן, כגון כלי שנטמא במשקין, דמדאורייתא אין אוכלין ומשקין מטמאין כלי, שאין אוכל נעשה אב הטומאה. ורבנן גזרו שיהיו משקין מטמאין כלי, משום משקה זב וזהו שהן אב הטומאה, כגון רוקו ומימי רגליה, בפרק קמא דנדה (ז"ב). והאי בשר נטמא באותו כלי, דהוי וולד וולד דרבנן, שהמשקין היו וולד הטומאה, והכלי היא וולד וולד דרבנן. ומדאורייתא טהור הוא, והאי בשר שנעשה שלישי על ידו – טהור גמור מן התורה הוא, ואשמעינן רבי חנינא, דכין דאיכא עלה טומאה דרבנן – מטמאין לה בראשון דאורייתא.

"בַּחֲלָל חֶרֶב" – חֶרֶב הָרִי הוּא בַּחֲלָל, וְהוּא לִיָּה אֵב הַטּוֹמְאָה, וְקָסֶבֶר: שְׁלִישִׁי מוֹתֵר לַעֲשׂוֹתוֹ רִאשׁוֹן. וּמָאִי דוֹחֲקִיה דֶּרֶב יְהוּדָה לְאַקְמִיָּה בְּנֵר שֶׁל מִתְּחָבָה? נֹקְמִיָּה בְּנֵר שֶׁל חֶרֶם, וּמָאִי הוֹסִיף – דְּאִילוּ הָתָם טָמְאָ וּטְמֵאָ, וְאִילוּ הָכָא – פָּסוּל וּטְמֵאָ! אֲמַר רַבָּא: מִתְּנִיתִין קְשִׁיתִיה, מָאִי אִירִיא דִּתְנִי נֵר שְׁנִמְמָא בְּמִמָּא מֵת? יִתְנִי שְׁנִמְמָא בְּשִׁרְיָ! אָלָּא: אִיזְהוּ דְּבֵר שְׁחִלּוּקָה טוֹמְאָתוֹ בֵּין טוֹמְאָת מֵת לְשִׁרְיָ – הוּא אֹמֵר זֶה מִתְּחָבָה. אֲמַר רַבָּא: שְׁמַע מִינָּה, קָסֶבֶר רַבִּי עֲקִיבָא: טוֹמְאָת מִשְׁקִין לְטָמָא אַחֲרֵיהֶם – דְּאִוְרִייתָא. דְּאִי סִלְקָא דַּעְתָּךְ דִּרְבָּנָן – מִכְּדִי, הָאִי נֵר מָאִי קָא מִהֵנִיא לְהָאִי שְׁמִין? אִי לְאַיְפְסוּלִי גּוֹפִיָּה – הָא פָּסוּל וְקָאִי. מִמָּאִי, דִּילְמָא לְטָמָא אַחֲרֵיהֶם מִדְּרָבְנָן! אִי מִדְּרָבְנָן מָאִי אִירִיא בָּאֵב הַטּוֹמְאָה, אֲפִילוּ בְּרִאשׁוֹן וְשֵׁנִי נְמִי תַחֲלָה הוּי, דִּתְנִין: כֹּל הַפּוֹסֵל אֶת הַתְּרוּמָה – מִטְּמָא מִשְׁקִין לְחַיּוֹת הַתְּחָלָה, חוּץ מִטָּבּוֹל יוֹם. אָלָּא שְׁמַע מִינָּה: דְּאִוְרִייתָא הִיא. "אֲמַר רַבִּי מֵאִיר מְדַבְּרֵיהֶם לְמִדְּנֵי וכו'". מְדַבְּרֵיהֶם דִּמָּאִן? אִילִימָא מְדַבְּרֵי רַבִּי חֲנִינָא סָגֵן הַכֹּהֲנִים – מִי דְּמִי? הָתָם – טָמָא וּטְמֵאָ, הָכָא – טָהוֹר וּטְמֵאָ. וְאֵלָּא מְדַבְּרֵי רַבִּי עֲקִיבָא – מִי דְּמִי? הָתָם פָּסוּל וּטְמֵאָ, הָכָא – טָהוֹר וּטְמֵאָ. נִימָא קָסֶבֶר רַבִּי מֵאִיר: מִתְּנִיתִין בָּאֵב הַטּוֹמְאָה דְּאִוְרִייתָא, וְוֹלָד הַטּוֹמְאָה דִּרְבָּנָן. דִּמְדְּאִוְרִייתָא טָהוֹר מַעֲלִיא, וּמָאִי

בַּחֲלָל חֶרֶב – הָקִישׁ חֶרֶב לַחֲלָל. מִתְּחַבָּה שִׁנְגַּע בְּמַת הָרִי הוּא אֲבִי אֲבוֹת הַטּוֹמְאָה כְּמַת עֲצֻמָּה, וְשִׁנְגַּע בְּטִמְאָה מֵת – הָרִי הוּא אֲבִי הַטּוֹמְאָה כְּמִדּוּהָ. גִּזְרֵת הַכְּתוּב הוּא בְּמִתְּחַבָּה אֲצֵל טוֹמְאָת מֵת, וְלֹא אֲצֵל שְׁאֵר טוֹמְאָת. וְהוּא לִיָּה – נֵר אֲבִי הַטּוֹמְאָה, וְכִשְׁנוֹתָן שְׁמֵן שְׁלִישִׁי לְתוֹכָהּ נַעֲשֶׂה רִאשׁוֹן. נֹקְמָה בְּנֵר שֶׁל חֶרֶם – דִּאֵינוֹ אֵלָּא רִאשׁוֹן כְּנוֹגַע בְּטִמְאָה מֵת, וְאִשְׁמַעֲיָנָן רַבִּי עֲקִיבָא דְּשִׁלְשִׁי מוֹתֵר לַעֲשׂוֹתוֹ שֵׁנִי. וְדִקְשִׁינָא לֵךְ מָאִי הוֹסִיף אֲדִרְבֵּי חֲנִינָא, הוֹסִיף טוֹבָא, דְּאִילוּ הָתָם גָּבִי בְּשֵׁר קִדְשִׁים כִּי שְׁרִיף שְׁלִישִׁי בְּהָדִי רִאשׁוֹן וְעִשְׂהוּ שֵׁנִי – אֵין לוֹ הִיָּה מִתְּחַלָּה לְטִמְאָה אַחֲרִים, שֶׁהִשְׁלִישִׁי עוֹשֶׂה רַבִּיעִי בְּקוֹדֶשׁ, וְעִבְשִׁיו כְּשִׁהוּא שֵׁנִי הוּי טִמָּא – כְּלוֹמֵר לֹא נִשְׁתַּנָּה שְׁמֵן לְקַלְקֹל יוֹתֵר מִבְּרִאשׁוֹנָה. וְאִלוּ גָבִי עֲדוּתוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא גָבִי תְּרוּמָה קָאִי, דְּאִילוּ שְׁמֵן קוֹדֶשׁ אֵינוֹ אֵלָּא שֶׁל מִנְחוּת, וְנִאֲבָל הוּא וְאֵינוֹ רָאוּי לְהוֹלִיקֵךְ נֵר, וְאֵם נִטְמָא קוֹדֶשׁ שֶׁנִּתְּנוּ בְּמִנְחָה מִשְׁקֶדֶשׁ כְּלִי – אֵין לוֹ הִיָּה לְכַתְּנִים, וְנִשְׂרָף בְּקוֹדֶשׁ בְּבֵית הַדָּשָׁן כְּשֶׁאֵר פְּסוּלִי קִדְשִׁים, אֲבָל שְׁמֵן תְּרוּמָה שִׁנְטָמָא – כְּתָנִים מְדַלִּיקִין בּוֹ, דְּכִתְבִיב "וְתָתִי לֵךְ אֶת מִשְׁמֵרֵת תְּרוּמוֹתֶיךָ", בְּשִׁתִּי תְּרוּמוֹת הַכְּתוּב מְדַבֵּר, אֲחֻת תְּרוּמָה טְהוֹרָה וְאֲחֻת תְּרוּמָה טְמֵאָה. וְאֲמַר רַחֲמָנָא: שִׁלְךָ תֵּלֵא לְחִטִּיקָה תַּחַת תְּבִשִּׁילֵךְ, בִּיכְמוֹת בִּפְרֵךְ "הַעֲרֵל" (ע"ד, א). וְשִׁמֵן שְׁלִישִׁי שֶׁל תְּרוּמָה אֵינוֹ טִמָּא לְטִמְאָה אַחֲרִים, אֵלָּא פְּסוּל – דִּאֵין שְׁלִישִׁי עוֹשֶׂה רַבִּיעִי בְּתְרוּמָה, וְכִי הָדָר עֲבִיד לִיָּה שֵׁנִי – הוּא לִיָּה טִמָּא. מִתְּנִיתִין קְשִׁיתִיה – לִרְבִּי יְהוֹדָה. מָאִי אִירִיא דִּתְנִי טִמָּא מֵת? אִי בְּנֵר שֶׁל חֶרֶם קָאִי, וְבִרְאשׁוֹן עֲסָקִין – לְמַד לֵי דַּנְקֵט שְׁטִיבָל טוֹמָאֵה וְזֶה מִכָּא הַטּוֹמְאָה שֶׁל מֵת? לִיתֵּנִי שְׁטִיבָל סֵתֵם, וְאֵנָּן קִימָא לָן דִּאֵין כְּלִי מִקְבֵּל טוֹמָאֵה אֵלָּא מֵאֵב הַטּוֹמְאָה, וְזֶה לִי אֲבִי הַטּוֹמְאָה דְּמֵת מֵה לִי אֲבִי הַטּוֹמְאָה דְּשִׁרְיָ אֵלָּא מִדְּנָקֵט מֵת – שְׁמַע מִינָּה בְּנֵר שֶׁל מִתְּחַבָּה עֲסָקִין, דִּישׁ חִילּוֹק בּוֹ בֵּין נְגִיעַת אֲבִי הַטּוֹמְאָה דְּמֵת לֵאמֹר הַטּוֹמְאָה דְּעַלְמָא, וְאִשְׁמַעֲיָנָן דְּבֵנִר שְׁהוּא עֲצֻמָּה אֲבִי

הַטּוֹמְאָה קֶאֱמֵר, שְׁמַע מִינָּה – מִדְּקֶאֱמֵר "הוֹסִיף רַבִּי עֲקִיבָא" – קָסֶבֶר טוֹמְאָת מִשְׁקִים לְטִמְאָה אַחֲרֵים דְּאִוְרִייתָא הִיא, וְלֹא כְּתָנִי תְּנֵאִי דְּפִירִיקִי, דִּאֲמַרְי לְקֶמֶן שֶׁאֵין מִשְׁקִין מִטְּמָא אוֹכֵל מִן הַתּוֹרָה אֵלָּא מִדְּרָבְנָן. דְּאִי סִלְקָא דַּעְתָּךְ דִּאֵין מִשְׁקִין מִטְּמָאִין אַחֲרֵים אֵלָּא מִדְּרָבְנָן – מָאִי תוֹסֵפֶת דְּאִוְרִיָּה רַבִּי עֲקִיבָא דִּאֲמַר שֶׁהִשְׁמַעְנָן שְׁהִיָּה שְׁלִישִׁי נִשְׁאֲחָדוּ רִאשׁוֹן, וְזֶה בִּכְךָ הָאִי נֵר אֲבִי הַטּוֹמְאָה, כִּי עֲשָׂאוּ רִאשׁוֹן לְהָאִי שְׁמֵן – מָאִי מִהֵנִי לִיָּה, אַחֲרֵי שֶׁלֹּא יִטְמָא אַחֲרֵיהֶם; לְאַיְפְסוּלִי גּוֹפִיָּה – הוּא דְּמִהֵנִי לִיָּה, דֵּאֵת פְּסוּל וְקָאִי דִּילְמָא אֲזִנֵּי לִיָּה שְׁטִימָא אַחֲרֵים מַעֲבִישֵׁי מִדְּרָבְנָן, אִי – תוֹסֵפֶת דְּרָבְנָן אֲחֻת לְטִמְאָה מִדְּרָבְנָן, מָאִי אִירִיא דַּנְקֵט שְׁמִדְלִיקֵךְ אוֹתוֹ בְּנֵר אֲבִי הַטּוֹמְאָה, שְׁעוֹשִׁין אוֹתוֹ לְהָאִי שְׁמֵן רִאשׁוֹן דְּאִוְרִייתָא? אִי נְמִי אִשְׁמַעֲיָנָן שְׁמִדְלִיקֵךְ אוֹתוֹ בְּרִאשׁוֹן לְטוֹמָאֵה, אוֹ בְּשֵׁנִי לְטוֹמָאֵה, נְמִי תַחֲלָה הוּי. כְּלוֹמֵר: אֵיכָא נְמִי תוֹסֵפֶת מִדְּרָבְנָן כִּי הִיא, שֶׁנַּעֲשֶׂה רִאשׁוֹן מִדְּרָבְנָן מִטְּמָא עוֹד שֵׁנִי וְשְׁלִישִׁי, דֵּהָא גּוֹזֵר רַבָּנָן עַל הַמִּשְׁקִין שֶׁאִפִּילוּ נִגְעוּ מִשְׁקִין בְּשֵׁנִי יַעֲשֶׂה רִאשׁוֹנִים. דִּתְנִין כֹּל הַפּוֹסֵל אֶת הַתְּרוּמָה – כֹּל הֵנִי דְּמִיתִינָן בִּפְרֵךְ "צִיצִיּוֹת הַשֹּׁבֵת" (י"ג, ג) גָּבִי שְׁמוֹנָה עֶשֶׂר דְּבֵר שְׁגוֹרָה עֲלֵיהֶם תּוֹרַת שְׁנַיִם לְפָסוּל אֶת הַתְּרוּמָה – מִטְּמָאִין מִשְׁקִין אֲפִילוּ חוּלִין לְהִיּוֹת תַּחֲלָה, חוּץ מִטָּבּוֹל יוֹם שֶׁפּוֹסֵל לְתְּרוּמָה מִן הַתּוֹרָה, וְגִזְרֵת הַכְּתוּב הִיא. וּמִכָּל מְקוֹם אִיקְלִישָׁא טוֹמָאֵה דִּידֵיהּ, וְלֹא גּוֹרֵי בִּיה לַעֲשׂוֹת מִשְׁקִין תַּחֲלָה, דִּאֵין דְּבִרֵי תוֹרָה צִרְיִין חִיּוּק, וּמִשּׁוֹם דְּמִשְׁקִין עוֹלָמִים לְקַבֵּל טוֹמָאֵה, וְזֶה הִיא עֲלִילָתָן – שֶׁמִּקְבִּלִין טוֹמָאֵה שֶׁלֹּא בְּדַכְשֵׁר, גּוֹרֵי עֲלִיתוֹן חוֹמֵר הוֹרָה, שִׁדּוּ כְּהִנִּים נִזְרָחִין לְשׁוֹמְרָן, אֵלָּא שְׁמַע מִינָּה – מִדְּמַהֲדֵר לְמַעֲבִירָהּ רִאשׁוֹן דְּאִוְרִייתָא, שְׁמַע מִינָּה לְטַמְּוִי אַחֲרֵים וְלַעֲשׂוֹת שֵׁנִי דְּאִוְרִייתָא קֶאֱמֵר, כֹּל סֹדֵר טוֹמָאֵה דָּאֵב עוֹשֶׂה רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן שֵׁנִי בְּחוּלִין וְתוֹ לֹא, וְשֵׁנִי שְׁלִישִׁי בְּתְרוּמָה, וְשְׁלִישִׁי רַבִּיעִי בְּקוֹדֶשׁ – כּוֹלָה מִדְּאִוְרִייתָא הוּא, בִּפְרִיקִין. נִימָא קָסֶבֶר רַבִּי מֵאִיר – מְדַלִּיקִין מְדַבְּרִין קָסֶבֶר מִתְּנִיתִין דְּרַבִּי חֲנִינָא בְּשֵׁר שִׁנְטָמָא בָּאֵב הַטּוֹמְאָה דַּקְתֵּנִי – בָּאֵב הַטּוֹמְאָה דְּאִוְרִייתָא, דְּכֹל אֲבִי הַטּוֹמְאָה דְּאִוְרִייתָא הוּא. אֲבָל "בֵּשֶׁר שִׁנְטָמָא בּוֹלֵד הַטּוֹמָאֵה" דַּקְתֵּנִי – כְּגוֹן שִׁנְטָמָא בּוֹלֵד הַטּוֹמָאֵה דְּרַבְנָן, כְּגוֹן כְּלִי שִׁנְטָמָא בְּמִשְׁקִין, דְּמִדְּאִוְרִייתָא אֵין אוֹכְלִין וּמִשְׁקִין מִטְּמָאִין כְּלִי, שֶׁאֵין אוֹכֵל נַעֲשֶׂה אֲבִי הַטּוֹמָאֵה. וְרַבְנָן גּוֹזֵר שִׁדּוּי מִשְׁקִין מִטְּמָאִין כְּלִי, מִשּׁוֹם מִשְׁקָה זָב וְזֶהוּ שֶׁהֵן אֲבִי הַטּוֹמָאֵה, כְּגוֹן רֹקוּ וּמִימֵי רַגְלֵיהֶן, בִּפְרֵךְ קָמָא דְּנִדָּה (ז"ב). וְהָאִי בֵּשֶׁר נִטְמָא בְּאוֹתוֹ כְּלִי, דְּהוּא וּלְדֵּל וּלְדֵּל דְּרַבְנָן, שֶׁהִמְשַׁקִּין הִיוּ וּלְדֵּל הַטּוֹמָאֵה, וְהַכִּלִּי הִיא וּלְדֵּל וּלְדֵּל דְּרַבְנָן, וּמִדְּאִוְרִייתָא טָהוֹר הוּא, וְהָאִי בֵּשֶׁר שֶׁנַּעֲשֶׂה שְׁלִישִׁי עַל יָדוֹ – טָהוֹר גְּמוּר מִן הַתּוֹרָה הוּא, וְאִשְׁמַעֲיָנָן רַבִּי חֲנִינָא, דִּכִּין דְּאִיכָא עֲלֵה טוֹמָאֵה דְּרַבְנָן – מִטְּמָאִין לֹא בְּרִאשׁוֹן דְּאִוְרִייתָא.

פסחים דף יד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קמג

ובא להשמיענו שמותר לעשות שמן שלישי לראשון, ואפילו
שבכך מוסיפים לו טומאה על טומאתו, שכן עד עתה לא היה
בכוחו לטמא אחרים, ואילו מעתה בכוחו לטמא אוכלים. והוסיף
על דברי רבי חנינא, שכן מדברי רבי חנינא לא שמענו אלא
שמותר להוסיף על שלישי בקודש שטמא אחרים ולעשותו שני.
מקשה הגמרא על דברי רבא: **מאי** ו-**ננין** שמשקים מטמאים מן
התורה, **דילמא** ו-**שמא** טומאתם **למטא אחרים** היא רק **מדרבנן**,
וכוות רבי עקיבא היא אכן לתוספת טומאה מדרבנן, שמותר
לעשות את השמן השלישי לראשון שיש בכוחו לטמא אחרים
מדרבנן. מתרצת הגמרא: **אי** ו-**אם** בא רבי עקיבא להשמיענו
שמותר להוסיף לשמן טומאה שיש בכוחה לטמא אחרים **מדרבנן**,
מאי איריא ו-**מדוע** נקט שמדליקים את השמן הפסול **בג** שהוא
אב הטיפוח ועושים אותו ראשון מן התורה, הלא **אפילו** אם
ידליקו אותו **בג** ראשון לטומאה **ושני** ו-**או** בגר שני לטומאה, **נמי**
תחלה הוּי – גם כן יהיה השמן ראשון לטומאה מדרבנן ויטמא
אחרים. **דתנן** – שהרי שנינו במסכת פרה (פ"ה מ"ז), **כל** דבר שהוא
שני לטומאה **הפוסל את התרומה** ועושה אותה שלישית לטומאה,
מטמא מדרבנן את המשקין להיות **תחלה** – ראשונים לטומאה,
ואפילו משקים של חולין, **חזין מןכבול יום**, שאף על פי שהוא פוסל
את התרומה מכל מקום קלושה טומאתו, ואין המשקים שנוגעים
בו נעשים ראשון לטומאה. ואם נאמר שרבי עקיבא דן בטומאה
דרבנן, למה הוצרך רבי עקיבא להשמיענו שמותר לעשות שמן
תרומה שלישי לראשון דווקא באופן שמדליקים אותו בגר שהוא
אב הטומאה, הלא גם אם הנר אינו אלא שני לטומאה, הרי הוא
עושה את השמן לראשון, כדן כל דבר הפוסל את התרומה. **אלא**
שמינע מינה – מוכח ממה שנקט רבי עקיבא נר שנטמא בטמא מת,
שלשיתו טומאת משקים לטמא אחרים **דאורייתא** היא. והוסיף
רבי עקיבא, שמותר לטמא את השמן בטומאת ראשון מן התורה,
ויטמא השמן אחרים ויעשם שני מן התורה, ועל כן דיבר דווקא
בגר שנטמא מטמא מת ונעשה אב הטומאה.
הגמרא מבררת את דברי רבי מאיר במשנתנו, המוכיח שמותר
לטמא תרומת חמץ בזמן הביעור. שנינו במשנתנו: **אמר רבי מאיר**,
מדרבנן **למדנו** וכו' ששורפים תרומה טהורה עם הטמאה בפסול.
שאלת הגמרא: **מדרבנן** **דמאן** ו-**של** מין מהתנאים למד רבי
מאיר דין זה. **אלימא** ו-**אם** נאמר ששלמד כן **מדרבנן** **רבי חנינא** **סנן**
הבבלי, שהתיר לשרוף בשר קודש שלישי לטומאה יחד עם בשר
קודש ראשון לטומאה, אף שבכך נוספת לו טומאה ונעשה שני, **מי**
דמי – וכי דומים שני דינים אלו. הלא **התם** ו-**שם** בבשר קודש,
בתחילה היה הבשר **טמא**, וגם עתה לאחר שנטמא במגע הבשר
הראשון ונעשה שני הרי הוא **טמא**, ולא נשתנה שמו מבראשונה.
אבל **התם** ו-**כאן** בחמץ של תרומה, בתחילה היה **טהור**, ואילו
עתה כששורפים אותו עם תרומה טמאה הוא נעשה **טמא**. ואם כן
לא יתכן שלמד רבי מאיר מדרבנן רבי חנינא שמותר לשרוף תרומת
חמץ טהורה עם הטמאה. **ואלא** ו-**ואם** תאמר שלמד רבי מאיר דין
זה **מדרבנן** **רבי עקיבא** המתיר להדליק שמן שהוא שלישי לטומאה
מחמת מגע טבול יום, בתוך נר שהוא אב הטומאה, ולעשותו בכך
ראשון לטומאה, הלא עדיין יקשה, **מי דמי** – וכי דומים שני דינים
אלו זה לזה, הלא **התם** ו-**שם** בשמן, גם בתחילה היה **פסול** ונאסר
באכילה, ועתה בנתינתו לתוך הנר אנו רק מוסיפים לעשותו
ראשון לטומאה, ולהיות **טמא** גם לטמא אחרים. אבל **התם** ו-**כאן**
בחמץ של תרומה, בתחילה היה **טהור**, ועתה בשריפתו יחד עם
תרומה טמאה הוא נעשה **טמא**. ואם כן לא יתכן שלמד רבי מאיר
מדברי רבי עקיבא שמותר לשרוף תרומה טהורה עם הטמאה.
משיבה הגמרא: **נימא** – יש לנו לומר, **דקפבר** ו-**שסובר** **רבי מאיר**,
שדברי רבי חנינא במתניתין ו-**במשנתנו** אמורים בבשר אחד
שנטמא **באב הטיפוח דאורייתא** ונעשה ראשון לטומאה, ובבשר
אחר שנטמא **בולד הטיפוח דרבנן** ונעשה שלישי לטומאה
מדרבנן, **דמדרבנן דאורייתא** הוא **טהור** **מקלא** ו-**לגמרי**, ואף על פי כן
התיר רבי חנינא לשרופו עם בשר הטמא בטומאת ראשון
דאורייתא, ולעשותו טמא עם התורה, לפי שכבר נטמא קודם
בטומאה דרבנן.

יכל אשר יגע על פני השדה **תחלה** **חרב** או **במת** וגו' יטמא שבעת
ימים, ומכך נשמך הכתוב 'חלל' ל'חרב' למדנו שהוקשו זה לזה,
וחרב הרי הוא תחלה ו-**כמת** שהיא נוגעת בו, ונעשית החרב אבי
אבות הטומאה כמותו. וכן אם נגעה חרב באדם שנגע במת, שהוא
אב הטומאה, הרי היא נעשית אב הטומאה כמותו. והוא הדין לכל
כלי מתכת שנגע במת או בטמא מת, שהוא נטמא באותה דרגת
טומאה של הדבר שטימאו. ועל כן **הוּי** **ליה** ו-**נהיה** נר המתכת
שנגע בטמא מת **לאב הטיפוח** כטמא מת עצמו, והרי הוא עושה
את השמן שניתן בו לראשון לטומאה. ועל נר זה העיד רבי עקיבא
שלא נמנעו הכהנים מלהדליק בו שמן שנגע בטבול יום ונעשה
שלישי, **דקפבר** ו-**וסבר** רבי עקיבא **ששלישי** לטומאה **מותר**
לעשותו ראשון, והוסיף בכך על דברי רבי חנינא שלא אמר אלא
שמותר לעשותו שני.
שאלת הגמרא: **ומאי דוחקיה דרב יהודה** – מה דחק את רב יהודה
לאוקמה ו-**להעמיד** את דברי רבי עקיבא **בג** **של מכתב**, נוקמה
ו-**הלא** אפשר להעמידם **בג** **של חרס** שנגע בטמא מת ונעשה
ראשון לטומאה בלבד, שהוא עושה את השמן הניתן בתוכו שני
לטומאה. ועל מה שהקשינו לעיל, **מאי** ו-**מה** הוסיף רבי עקיבא
על דברי רבי חנינא סגן הכהנים, יש לתרץ, שהוסיף בכך רבי
עקיבא, משום **דאילו התם** ו-**שם** בעדותו של רבי חנינא על בשר
קודש, אף שנוספה לבשר השלישי טומאת שני, מכל מקום כבר
היה **טמא** קודם לכן, וגם עתה הוא **טמא**. שכן גם כשהיה שלישי
לטומאה היה בכוחו לטמא אחרים, שהרי שלישי עושה רביעי
בקודש, ובכך שנעשה שני לא נשתנה שם קלקולו יותר מבתחילה.
ואילו התם ו-**כאן** בעדותו של רבי עקיבא על שמן של תרומה
שנפסל בטבול יום, בתחילה היה **פסול** בלבד, שהרי לא היה בכוחו
לטמא אחרים, שכן היה שלישי לטומאה, ושלישי אינו עושה
רביעי בתרומה, ואילו עתה לאחר שנטמא מהנר ונעשה שני, הרי
הוא **טמא**, ובכוחו גם לטמא אחרים, שכן שני עושה שלישי
בתרומה. וחידוש רבי עקיבא, שלא זו בלבד שמותר להוסיף
טומאה על תרומה טמאה, אלא מותר גם לעשות תרומה פסולה
לתרומה טמאה.
משיבה הגמרא: **אמר רבא**, **מתניתין קשייה** – מכח קושיא שהיתה
לרב יהודה בדברי משנתנו הוכרח להעמידה בגר של מתכת.
שהוקשה לו, אם מדובר בגר של חרס שנטמא בטמא מת ונעשה
ראשון לטומאה, **מאי איריא דתני** ו-**מדוע** שנהו רבי עקיבא דווקא
נר שנטמא בטמא מת, **ניתני** – הלא היה יכול לשנות נר **שנטמא**
בשרין, שאף הוא נעשה ראשון לטומאה. **אלא** מכך שנקט רבי
עקיבא דווקא נר שנטמא בטמא מת, מוכח שכונתו לנר של
מתכת, משום **שאיהו דגר שחלוקה מומתו בין מומתת מל לשרץ**
– שיש חילוק בין אם נגע בטמא מת לבין אם נגע בשרץ, **הוּי אומר**
זה כלי מכתב, שהרי אם נגע כלי מתכת בטמא מת הוא נעשה אב
הטומאה כמותו, ואילו אם נגע בשרץ אינו נעשה אלא ראשון
לטומאה. מה שאין כן בכלי חרס, שאין בו חילוק בין אם נגע בטמא
מת לבין אם נגע בשרץ, ובשני האופנים הוא נעשה ראשון
לטומאה בלבד. לפיכך בהכרח בא רבי עקיבא להשמיענו שמותר
להדליק את השמן בגר שהוא אב הטומאה ולעשותו ראשון, ועל
כן הוכרח רב יהודה להעמיד את דבריו דווקא בגר מתכת.
רבא מוכיח מהמשנה שלדעת רבי עקיבא משקים מטמאים מן
התורה: **אמר רבא**, **שמינע מינה** – מוכח ממה ששנתנו 'הוסיף
רבי עקיבא, דקפבר ו-**שסובר** **רבי עקיבא**, שמומטת משקין **למטא**
אחרים היא **מדרבנן דאורייתא**. **דאי סלקא דעתך** – כי אם יעלה על דעתך
לומר שמשקים מטמאים רק **מדרבנן**, **מדרבנן** **הוּי נר מאי קא מתנינא**
להאי שמן – אם כן מה מועיל נר טמא זה להוסיף טומאה לשמן זה.
אי לא פסולי גופיה, **הא פסולי וקא** – הלא אם לפסול את השמן
גופו מאכילה, הרי כבר קודם לכן היה פסול ועומד מאחר שנגע
בטבול יום, ומה ההבדל בין פסול ראשון לטומאה לבין פסול
שלישי לטומאה, הלא שניהם אינם יכולים לטמא אוכלים אחרים.
נמצא שעשיתי השמן לראשון לטומאה לא הוסיפה לו כלום, ואם
כן לא הוסיף רבי עקיבא כלום על רבי חנינא סגן הכהנים. אלא
בהכרח סובר רבי עקיבא שמשקים מטמאים אוכלים מן התורה,

1 הגמרא ממשיכה לפרש את הוכחת רבי מאיר: וְאִי – [ומה] שאמר
 2 רבי מאיר 'מְדַבְּרֵיהֶם' למדנו' שמותר לטמא תרומת חמץ בשעה
 3 ששית של ערב פסח, כוונתו היא שיש להוכיח דין זה מְדַבְּרֵי רָבִי
 4 חֲנִינָא סָגֵן הַכֹּהֲנִים, שכשם שהתיר רבי חנינא להוסיף טומאה
 5 לבשר קודש שאינו אלא שלישי דרבנן ולעשותו שני, כמו כן מותר
 6 לטמא תרומת חמץ בשעה הששית על ידי שריפתה יחד עם
 7 תרומה טמאה, ואפילו שעד תחילת השעה השביעית עדיין היא
 8 מותרת מן התורה, ואינה אסורה באותה שעה אלא מדרבנן.
 9 הגמרא מביאה פירוש אחר בדברי רבי מאיר: אֲמַר רִישׁ לְקִישׁ מְשֻׁם
 10 בַּר קַפְרָא, מְתִנִּיתִין [משנתנו] מדברת בבשר אחד שנטמא בָּאֵב
 11 הַטּוֹמְאָה דְּאִוְרֵיתָא, ובבשר אחר שנטמא בְּלֹד הַטּוֹמְאָה דְּאִוְרֵיתָא,
 12 ואין צורך לדחוק ולהעמיד את דברי רבי חנינא סגן הכהנים
 13 במשנתנו בבשר שנטמא בולד הטומאה דרבנן. וְאִי – [ומה]
 14 שאמר רבי מאיר 'מְדַבְּרֵיהֶם' למדנו' ששורפים תרומה טהורה עם
 15 טמאה בשעה ששית של ערב פסח, אין כוונתו לדברי רבי חנינא
 16 ורבי עקיבא במשנתנו, אלא לדברי תנאים אחרים, וּמְדַבְּרֵי רָבִי
 17 אֱלִיעֶזֶר וְרָבִי יְהוֹשֻעַ שְׁנאמרו במקום אחר הוכיח דין זה.
 18 הגמרא מבררת את דברי ריש לקיש: תי' [מה הם] דברי רבי יְהוֹשֻעַ
 19 שמהם למד רבי מאיר את דינו. אִילִימָא מָהָא – אם נאמר שלמד
 20 מדין זה של רבי יְהוֹשֻעַ, דָּתָן – ששינו במסכת תרומות (פ"ח מ"ח),
 21 חֲבִית שֶׁל תְּרוּמָה שְׁנוּלָה [שאיננו] לָהּ סֶפֶק טוֹמְאָה, כגון שנכנס
 22 אדם טמא למקום שבו נמצאת החבית, וספק אם נגע בתרומה או
 23 לא. רָבִי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, אִם הָיְתָה מוֹנַחַת בְּמָקוֹם הַתְּרוּמָה [הפקר]
 24 שאינו משתמר, יִנְיָחָה בְּמָקוֹם הַמְּוַצֵּעַ, כדי שלא יגע בה אדם
 25 טמא, וְאִם הָיְתָה מְגֻלָּה יִכְסֶּהָ, כדי שלא יפול לתוכה שרץ
 26 ויטמאנה. ואף שהיא ספק טמאה, מכל מקום אנו מזהרים עליה
 27 לשומרה מטומאה. רָבִי יְהוֹשֻעַ אָמַר, אִם הָיְתָה מוֹנַחַת בְּמָקוֹם
 28 הַמְּוַצֵּעַ יִנְיָחָה [רשאי להניחה] בְּמָקוֹם הַתְּרוּמָה, וְאִם הָיְתָה
 29 מְכֻסָּה וְגֻלָּה – רשאי לגלותה, ואפילו שבכך הוא גורם לה להיות
 30 עלולה לקבל טומאה על ידי מגע אדם טמא או שרץ. שכן לא
 31 הזהירה התורה לשמור מפני הטומאה אלא בתרומה הראויה
 32 לאכילה, שהרי אם תיטמא תיאסר באכילה, ולא בתרומה ספק
 33 טמאה שאינה ראויה לאכילה. ולמד רבי מאיר מדברי רבי יְהוֹשֻעַ,
 34 שמותר לטמא אף תרומה טהורה בשעה ששית של ערב פסח,
 35 מכיון שהיא כבר אסורה באיסור חמץ וחיבת בביעור, ואינה
 36 ראויה לאכילה. דוחה הגמרא: מִי דָּמִי – וכי דומה דינו של רבי
 37 מאיר לדינו של רבי יְהוֹשֻעַ, הלא הָתָם [שם] בתרומה ספק טמאה,
 38 התיר רבי יְהוֹשֻעַ גִּרְמָא פְּעֻלָּא – לגרום לה טומאה על ידי הנחתה
 39 במקום התורפה או גילוייה, אבל לא על ידי מעשה בידים, ואילו
 40 הָקָא [כאן] בשריפת תרומת חמץ, התיר רבי מאיר לטמא את
 41 התרומה הטהורה בְּיָדָיו על ידי הנחתה על העצים יחד עם
 42 הטמאה, ואין למד היתר זה מדברי רבי יְהוֹשֻעַ.
 43 משום קושיא זו הגמרא מפרשת שרבי מאיר למד את דבריו מדין
 44 אחר של רבי יְהוֹשֻעַ: אֵלֶּא מָהָא – מדין זה של רבי יְהוֹשֻעַ למד רבי
 45 מאיר את דינו. דָּתָן – ששינו במשנה (שם מ"ט), חֲבִית שֶׁל יֵין תְּרוּמָה
 46 טהור שְׁנִשְׁכְּרָה בְּגַת הַעֲלִיזָה – בכלי שבו דורכים את הענבים,
 47 ובבור הגת הַתְּחִלְתָּהּ שְׁלֹתוֹכוֹ נִשְׁפָּךְ הַיֵּין נִמְצָא יֵין חוּלִין טָמֵאִין,
 48 ואם יפול יין התרומה לתוכו יִטְמָא ויאסור אף את יין החולין, אף
 49 על פי שבאופן שאין אפשרות להצילה נחלקו רבי אליעזר ורבי
 50 יְהוֹשֻעַ כפי שיובא בסמוך, מכל מקום מוֹדָה [מודים] רָבִי אֱלִיעֶזֶר
 51 וְרָבִי יְהוֹשֻעַ, שָׂאֵם יָבֹל לְהַצִּיל מִמֶּנָּה [מהתרומה] לכל הפחות
 52 רִבְעִית הַלֹּחַ בְּתִרְחָה, על ידי שיביא כלים טהורים ויקבל אותה
 53 בהם קודם שתיפול לתוך החולין, יִצִּיל – עליו לחזר אחר כלים אלו
 54 כדי להצילה מטומאה, ואפילו שעד שימצא כלים טהורים יפול
 55 חלק מן התרומה לתוך החולין ויאסרם, לא יקבלנה בכלים טמאים
 56 כדי להציל את החולין, שכן אסור לטמא תרומה לצורך הצלת
 57 החולין. וְאִם לֹא – ואם אינו יכול למצוא כלים טהורים, ועתידיה
 58 התרומה ליפול כולה לתוך החולין ולהיטמא, נחלקו תנאים בדיו.
 59 רָבִי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, תֵּרַד הַתְּרוּמָה לְבוֹר וְתִטְמָא מֵאִלֶּיָּה על ידי
 60 החולין הטמאים, וְאֵל יִטְמָאָהּ בְּיָד על ידי קבלתה בכלים טמאים,

61 ואפילו שמחת כן יאסרו החולין שבבור, לפי שאין לטמא תרומה
 62 בידים כדי להציל חולין מהפסד. וְרָבִי יְהוֹשֻעַ אָמַר, אֵף יִטְמָאָהּ
 63 בְּיָד, כדי שלא תפול לתוך החולין ותאסרם, ואין בכך משום איסור
 64 לטמא תרומה, שהרי בין כך ובין כך היא עומדת להיטמא וללכת
 65 לאיבוד. נמצא שלדעת רבי יְהוֹשֻעַ מותר לטמא בידים תרומה
 66 שסופה לאיבוד, ומדבריו אלו למד רבי מאיר שמותר לטמא
 67 תרומת חמץ בשעה ששית של ערב פסח, ואפילו שמן התורה היא
 68 עדיין מותרת באכילה, לפי שסופה לאיבוד, שהרי מדרבנן היא
 69 אסורה באכילה וחיבת בביעור.
 70 מקשה הגמרא: אִי הָיְ – אם אכן למד רבי מאיר את דינו מדברי
 71 רבי יְהוֹשֻעַ, הֲאִי [מה] שאמר רבי מאיר 'מְדַבְּרֵיהֶם' למדנו', קשה
 72 הוא, שהרי רק מדברי רבי יְהוֹשֻעַ למד כן, וּמְדַבְּרֵיוֹ לְמַדְנוּ בלשון
 73 יחיד מִיֵּבֶעַי לִיָּה [היה לו] לרבי מאיר לומר, ולא 'מדבריהם'
 74 בלשון רבים. מתרצת הגמרא: הָיְ קָאָמַר – כך אמר רבי מאיר,
 75 מִמְּחֻלְקֵתָן שֶׁל רָבִי אֱלִיעֶזֶר וְרָבִי יְהוֹשֻעַ לְמַדְנוּ, שלהלכה שורפים
 76 טהורה עם הטמאה, כשיטת רבי יְהוֹשֻעַ, שהרי הלכה כרבי יְהוֹשֻעַ
 77 בטהרות, ולא כרבי אליעזר. הגמרא מוכיחה כפירושו של ריש
 78 לקיש בדברי רבי מאיר: דִּיקָא נָמִי – כך מדויק גם ממנו דְּקָתָנִי
 79 [ששנינו] בהמשך משנתנו, שחלק רבי יוסי על רבי מאיר והשיב
 80 לו, מוֹדָה [מודים] רָבִי אֱלִיעֶזֶר וְרָבִי יְהוֹשֻעַ, ששורפים זו לעצמה וזו
 81 לעצמה. ומשמע מכך, שגם כוונת רבי מאיר היא לדברי רבי
 82 אליעזר ורבי יְהוֹשֻעַ, ולא לדברי רבי חנינא סגן הכהנים ורבי
 83 עקיבא. מסיקה הגמרא: שְׂמַע מִיָּנָה – אכן מוכח מדברי רבי יוסי
 84 שלכך כוונת רבי מאיר.
 85 הגמרא מביאה אמורא נוסף שפירש את דברי רבי מאיר כריש
 86 לקיש: וְכֵן אָמַר רַב נַחֲמָן אֲמַר רַבָּה בַּר אֲבָהוּ, מְתִנִּיתִין – דברי רבי
 87 חנינא סגן הכהנים במשנתנו אמורים בבשר אחד שנטמא בָּאֵב
 88 הַטּוֹמְאָה דְּאִוְרֵיתָא, ובבשר אחר שנטמא בְּלֹד הַטּוֹמְאָה דְּאִוְרֵיתָא,
 89 ואין להוכיח מדבריו על תרומת חמץ בשעה ששית שאינה
 90 אסורה אלא מדרבנן. וְאִי – ומה היא כוונת רבי מאיר באומרו
 91 'מְדַבְּרֵיהֶם' למדנו', מְדַבְּרֵי [ממחלוקת] רָבִי אֱלִיעֶזֶר וְרָבִי יְהוֹשֻעַ
 92 למד זאת, שכשם שלדעת רבי יְהוֹשֻעַ מותר לטמא בידים תרומה
 93 שסופה להיטמא וללכת לאיבוד, כמו כן מותר לטמא בידים
 94 תרומת חמץ בשעה ששית משום שהיא עומדת לשריפה, והולכת
 95 לאיבוד.
 96 רבא מקשה על פירושו של רב נחמן מבריייתא: אִי תִיכִּיה [הקשה]
 97 רָבָא לְרַב נַחֲמָן, הלא שינו בבריייתא, אֲמַר רָבִי יוֹסִי לְרַבִּי מֵאִיר, אֵין
 98 הַיֵּינוֹן של שריפת תרומת חמץ טהורה עם טמאה דוֹמָה לְרֵאָהָ –
 99 לעדויות של רבי חנינא סגן הכהנים ורבי עקיבא המובאות
 100 במשנתנו, שמהן אתה רוצה להוכיח לנידון האמור. שִׁכֵּן בְּשִׁחְעִירוֹ
 101 רְבֹאֲתִינוּ שְׁמוֹתָר לְהוֹסִיף טוֹמָאָה לְקֹדְשִׁים וְתוֹרֹמָה טְמֵאִים, עַל מָה
 102 הָעִידוּ בְּכִיד שְׁתוּכַל לְלַמּוֹד מִזֶּה עַל תְּרוּמַת חֻמֵּין. אִם כּוֹוֹנָתָךְ
 103 לְעֵדוּתוֹ שֶׁל רַבִּי חֲנִינָא סָגֵן הַכֹּהֲנִים עַל הַבֶּשֶׂר שֶׁנִּטְמָא בְּלֹד
 104 הַטּוֹמְאָה, שְׁשׁוֹרְפִין אוֹתוֹ עִם הַבֶּשֶׂר שֶׁנִּטְמָא בָּאֵב הַטּוֹמְאָה, אֵין מִשֶּׁם
 105 רֵאִיָּה, שהרי בשר זה שנטמא בולד הטומאה כבר טָמֵא הוא כדן
 106 שלישי לטומאה, וְכֵן בָּשָׂר זֶה שֶׁנִּטְמָא בָּאֵב הַטּוֹמָאָה טָמֵא הוא כדן
 107 ראשון לטומאה, ודווקא משום שכבר נטמא הבשר השלישי מותר
 108 להוסיף לו טומאה. וְאִם כּוֹוֹנָתָךְ לְעֵדוּתוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא עַל הַשֶּׁמֶן
 109 שֶׁנִּשְׁפָּס בְּמִטְבֵּל יוֹם שֶׁמֶן לִקְלִין אוֹתוֹ בְּנֵר שֶׁנִּטְמָא בָּטָמָא מֵת, גַּם מִשֶּׁם
 110 אֵין רֵאִיָּה, שהרי שמן זה פָּסוּל וְנֵר זֶה טָמֵא, ודווקא משום שכבר
 111 נִפְסַל שֶׁמֶן זֶה מוֹתֵר לְהוֹסִיף לו טוֹמָאָה. וְאִף אֲנִי מוֹדִים בְּתִרְחָה
 112 שֶׁנִּטְמָא בְּלֹד הַטּוֹמְאָה, שְׁשׁוֹרְפִין אוֹתָהּ עִם הַתְּרוּמָה שֶׁנִּטְמָא
 113 בָּאֵב הַטּוֹמְאָה. אֲבָל הֵיאָךְ נִשְׂרָף בְּעֶרֶב פֶּסַח תְּרוּמַת חֻמֵּין הַתְּלוּיָה
 114 [ספק טמאה ספק טהורה] עִם הַטָּמָאָה, מִכָּא עֵדוּתוֹ אֵלּוּ. הלא
 115 שָׂאֵם יָבֹא אֵלֶּיָּהּ לֵאחֹר זְמַן וַיִּפְשׁוּט אֶת הַסֶּפֶק וַיִּתְּרָהּ, ויתברר
 116 שטימאנו תרומה טהורה בידים, ואף שצריך לבערה מכל מקום
 117 אסור לטמאותה. וכל שכן שאין ללמוד מדברי רבי חנינא סגן
 118 הכהנים ורבי עקיבא שמותר לשרוף תרומה טהורה עם טמאה
 119 ולטמאותה.

פסחים. פרק ראשון – אור לארבעה עשר דף טו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קמה רש"י

ומאי מדבריהם — דרבי מאיר. מדברי רבי חנינא — דתרומה טהורה בשש שעות דמאי
להווא דשלישי דטהור דאורייתא וטמא דרבנן, והא נמי שריא מדאורי' עד תחילת שבע,
ואסירא מדרבנן. וכיון דאשמעינן רבי חנינא דמטמין טומאה דרבנן בטומאה דאורייתא,
דמטמא ליה מדרבנן אוכל את אוכל — מטמין נמי תרומה טהורה דאסירא מדרבנן
בטומאה דתרומה טמאה דאורייתא. ולא
מטמאי לה אלא מדרבנן, דאין אוכל מטמא
אוכל אלא מדרבנן. אמר רבי שמעון בן לקיש
— לא תדחק לאוקמא הכי, דמאי מדברין
דקאמר — מדברי רבי אליעזר ורבי יהושע
קאמר, ולאן אמתניתין קאי רבי מאיר, אלא
בעלמא קאי, והכי קאמר: מדברי סופרים שמענו
שזורפין בו, ומאן ניהו סופרים — רבי אליעזר
ורבי יהושע, והאי עדות דרבי חנינא ורבי עקיבא
לא שייך גבי פסח, ואידי דבעי לאורוי
שזורפין קדש טהור עם הטמא — נקט לה.
שגולד — שאירע, כגון שנכנס אדם טמא לשם,
ספק נגע בה ספק לא נגע. התורפה — הפקר.
יניחנה במקום המונע — עדין מזהר על
שמירתה. וטעמא מפרש בבכורות בפרק
(כמה) "את משמרת תרומתי" — שתיים במשמע,
אחת טהורה ואחת תלויה. ואמר רחמנא עבד
לה שימור. יניחנה במקום התורפה — כלומר:
אם רצה יכול לגרום לה טומאה, דקסבר: יש אם
למסורה. ו"תרומתי" כתיב. אלמא: שמעינן ליה
לרבי יהושע, וכיון דאיהא ראייה אלא להדלקה
— יכול לגרום לה טומאה. והא נמי, אפילו
טהורה בת ביעור היא, ומטמאין אותה. חבית
של תרומה בנת העליזות — היינו עדשים של גת
שקורין "מיט", שהענבים בתוכה. והתחתונה —
היינו בור שהיין יורד לתוכו. טמאין — חולין
טמאין יש בה. וראויין לו בימי טומאתו, או למי
שאנו אוכל חולין בטהרה. ואם תפול תרומה זו
לתוכו — הוה ליה מדומע טמא, ולא חזי
לישראל משום תרומה ואפילו טהורה, ולא
למכור לכהן דמלאכה היא אסורה. כיבמות
ב"הערל" (עגב). נפקא לן שהאוכל תרומה
טמאה עובר בעשה: "בשעריך תאכלנו", לזה
"טמא והטהור" יהודי, ולא לאחר. מודה רבי
אליעזר ורבי יהושע — אף על פי שנחלקו באין
יכול בסיפא, מודין ושזין הן בכך, שאם יכול
להציל ממנה רביעית בטהרה, אם יכול לזהר
אחר כלים טהורין ולקבל קודם שתרד כולה
לתוך הטמאין, ויקבל הימנה רביעית הלז. יציל
— יחזר אחריה, ואל יקבלנה בכלים טמאין כדי
להציל את החולין, שלא יתערב ממנה בוך
ויאסרו. ואף על פי שבתוך כך ירד ממנה לתוכם ויפסדם — לא מטמאין לה לתרומה
משום הצלת חולין. ואם לאו — שלא ימצא כלי טהור, וסוף סוף לטומאה אולא כולה —
בוז נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע. דרבי אליעזר אומר: אף על פי כן תרד וטמאנה מאלו,
ויפסיד החולין, ואל יטמאנה ביד כדי להציל. רבי יהושע אומר: יטמאנה ביד. אלמא:
לרבי יהושע, כיון דסופה לאיבוד — שרי לטמויה ביד. ובפסח נמי לא שניא. ורבי מאיר
מדברי יהושע יליף. פמחולקין למדנו — שהרי הלכה כרבי יהושע בטהרות, דרבי
אליעזר נמנו עליו שלא לקבוע הלכה כמותו מפני תנורו של עכנאי בבבא מציעא (נטב).
ויקא נמי — דרבי מאיר מדברי יהושע יליף, מדקא מזהר ליה רבי יוסי: אינה היא מן
המדה, דמודה רבי אליעזר ורבי יהושע בזה. שמע מינה: מינייהו הוה יליף לה. ולקמיה
פרקי: אמאי אינה היא מהדה? אמר רבי יוסי — לרבי מאיר אין הגדון דומה לראיה. נון
— שריפת אפסח, שאותה אין הלמד מאלו, אינו דומה לדרים שאותה מבאי ראה הוא
עליו. על מה העידו שתוכלו ללמוד מהן? זה טמא וזה טמא — שליש בקודש טמא הוא,
והראשון שהוא נשרף עמו טמא הוא. שניא יבא אליהו — לאחר זמן, ויאמר טהורה היתה,
ונמצא למפרע שטימאנו תרומה בידים. אף על פי שהיא טעונה שריפה מפני איסור חמץ
— אסור לטמאה בידים.

הפיגול

ומאי מדבריהם — מדברי רבי חנינא סגן הכהנים. אמר
ר'ש לקיש משום פר קפרא: מתניתין באב הטומאה
דאורייתא וולד הטומאה דאורייתא, ומאי מדבריהם
— מדברי רבי אליעזר ורבי יהושע. הי רבי יהושע?
אלימא הא רבי יהושע, דתנן: חבית של תרומה
שגולד לה ספק טומאה, רבי אליעזר אומר: אם היתה
מונחת במקום התורפה — יניחנה במקום המונע, ואם
היתה מגולה — יכסנה. רבי יהושע אומר: אם היתה
מונחת במקום המונע — יניחנה במקום התורפה, ואם
היתה מכוסה — יגלה. מי דמיו? התם — גרמא בעלמא,
הכא — בידים. אלא — הא רבי יהושע, דתנן: חבית של
תרומה שגשגברה בנת העליזות, ותחתונה חולין טמאין,
מודה רבי אליעזר ורבי יהושע שאם יכול להציל ממנה
רביעית בטהרה — יציל. ואם לאו, רבי אליעזר אומר:
תרד ותטמא ואל יטמאנה ביד, רבי יהושע אומר: אף
יטמאנה ביד. אי הכי, האי "מדבריהם"? "מדבריו"
מיבעי ליה! הכי קאמר: במחלוקתן של רבי אליעזר
ורבי יהושע למדנו. דיקא נמי, דקתני: מודה רבי
אליעזר ורבי יהושע, שמע מינה. וכן אמר רבי נחמן
אמר רבה בר אבוב: מתניתין באב הטומאה דאורייתא
וולד הטומאה דאורייתא. ומאי "מדבריהם" — מדברי
רבי אליעזר ורבי יהושע. איתביה רבא לרב נחמן,
אמר רבי יוסי: אין הגדון דומה לראיה, שפשהעידו
רבותינו, על מה העידו — אם על הכשר שנטמא
בוולד הטומאה שזורפין אותו עם הכשר שנטמא
באב הטומאה — זה טמא וזה טמא; אם על השמן
שנפסל בטבול יום שפדלקין אותו בנר שנטמא בטמא
מת — זה פסול וזה טמא. אף אנו מודים בתרומה
שנטמאת בוולד הטומאה, שזורפין אותה עם
התרומה שנטמאת באב הטומאה. אבל היאך נשרף
התלויה עם הטמא? שניא יבא אליהו ויטהרה.

הפיגול

הקודש מזהר למימני ביה ראשון ושני, אף על גב דריש לקיש בעי לה (פסחים דף ב) ולא
איפשיט.

דמדאורייתא — הקשה רבינו יצחק: הניחא למאן דאמר אוכל מטמא
אוכל — יליף שפיר איסור דרבנן לעשותו שני משלש מדרבנן, אף על גב
דאיסור הוי כמו פסול ולעיל משמע דטמא ופסול אינם שוין דחשיב ליה הוסיף — מכל מקום
בטומאה דרבנן לא משמע ליה לחלק. אלא למאן דסבר אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא, מאי
קסבר? אי קסבר דיש להשוותם — אם כן בלא שום ראייה יתא איסור דרבנן מותר לעשותו שני
דרבנן. ואי קסבר דאין להשוותם — אם כן היכי יליף משלש ויש לומר: דלא יליף טפי, אלא
מכיון דחזיונא דשלישי שהוא מקולקל דרבנן מותר לעשותו שני — אם כן אין לחלק בין דרבנן
לדאורייתא. ולפינן איסורא דרבנן מפסול דאורייתא לרבי עקיבא דמותר לעשותו טמא. ואומר
רבינו יצחק: דהא דשרי רבי יהושע בומתניתין לשרוף תלויה עם הטמא לרבי יוסי — היינו
תלויה דאורייתא, דלדידיה שלישי דרבנן אסור לעשות שני.

ולד — טומאה דאורייתא — הכא דקימין אליבא דריש לקיש — לא אשכחן שלישי דאורייתא
למאן דאמר אין אוכל מטמא אוכל אלא על ידי משקין. ואז הוי שני דרבנן, ומאי תוספת
איכא? וצריך לומר: דלא נגזרה גזירה עדין דכל הפסול וכו', כדפרשתי. ועל ידי עצים ולבונה ליכא
לאוקמא, דריש לקיש הוא דבעי בפרק שני דחולין (ל,א) אי מהני חבית הקודש למימני ביה ראשון

ושני. והא דנקט ריש לקיש ולד טומאה דאורייתא — כלומר: אפילו אם נאמר בולד טומאה דאורייתא איכא לפרושי מדבריהם דרבי אליעזר ורבי יהושע. אי נמי: נקט דאורייתא — לאוקמא אפילו לרבי
אליעזר, אבל לרבי יהושע אפילו שלישי דרבנן מותר לעשותו שני. וכן חמץ בשש שעות שהוא איסור דרבנן וליף רבי מאיר מדבריו של רבי יהושע. מדברי רבי אליעזר ורבי יהושע — הא דנחמא במתניתין
מילתיה דרבי חנינא ורבי עקיבא — משום דרבי יוסי קטעי, וסבר דרבי מאיר מרבי חנינא סגן הכהנים קאמר, כדקאמר בסמוך. חבית שגולד לה ספק טומאה — פירש הקונטרס: כגון שנכנס שם אדם טמא
ולא

כאב — הטומאה דאורייתא — נראה לרבינו יצחק דלחכי נקט דאורייתא — משום דאיכא אב
הטומאה דרבנן, כגון מעט לעת שבנדה, ובית הפרס, וארץ העמים, והרבה כיוצא בזה.
והא דנקט דאורייתא — לא נפקא מינה מידי, למאן דאמר אין אוכל מטמא אוכל — דמכל מקום
לא מטמא אלא מדרבנן, ולא נקט דאורייתא אלא משום דבעי למימר ולד טומאה דרבנן, דהוי
דחוקא דרבנן.

ולד — טומאה דרבנן — פירש הקונטרס: כגון כלי
שנטמא במשקין. וחק' הרב רבינו יעקב
דאורליני: אם כן היכי יליף רבי מאיר מדברי רבי
חנינא? הא בשר קודש שנטמא מכלי שנטמא
במשקין אינו נשרף אלא בעיבור צורה, כדמוכח
במסכת תניגא (כב,א ושם) ובפרק "על אלו פומין"
(בכורות לז,א ושם) דקאמר: כלי שנטמא במשקין
מאחריו — תוכו ואונגו ואונגו וידיו טהורין, דעבוד
בהו רבנן היכרא דלא שריף לשרוף עליה תרומה
וקדשים. ומאחר שנעשה נותר, אפילו היה טהור
לגמרי — מותר לשרוף עם הטמא, כדמוכח לקמן
(עמוד ב). מידה, אי עיבור צורה היינו למה בעלמא,
אף על גב דלא הוי נותר — לא קשה מידי. ולפירוש
רש"י אינה היא מן המדה דרבי יוסי — היינו דלא

מדמינן איסור דרבנן לטומאה דרבנן. ונראה לרבינו
יצחק: דולד טומאה דרבנן — היינו בדכרפשי רבי
ירמיה הכהן, בבשר שנטמא במשקין. ורבי מאיר
לטעמיה וכו', ורבי יוסי לטעמיה דאמר: טומאת
משקים לטמא אחרים דאורייתא. אף על גב דבבבלי
שנטמא במשקין אין שורפין קדשים אלא בעיבור
צורה — בשאר טומאה דרבנן שורפין, דלא כל
הטומאות שוות. ואומר רבינו יצחק: דלמאן דאמר
אוכל מטמא אוכל — לא איצטריך למשכת לעיל
בולד ולד, אלא לרבי יוסי, דאמר משקין לטמא
אחרים דאורייתא, דהוי ולד טומאה דאורייתא.
אבל לרבי מאיר דהוי ולד טומאה דרבנן — בלא
ולד ולד איכא תוספת טומאה, דמעיקרא טמא
דרבנן והשתא כששורפין טמא דאורייתא. הקשה
רבינו יצחק: למאן דאמר אין אוכל מטמא אוכל
מדאורייתא — אם כן לרבי יוסי לא משכת שלישי
דאורייתא, אלא שנגע שלישי במשקין שנגעו
באוכל ראשון. אם כן — מאי תוספת טומאה איכא
כששורפו עם הבשר שנטמא באב הטומאה? דכיון
דאין אוכל מטמא אוכל — לא הוי שני אלא
מדרבנן, ובלאו הכי הוי שני דרבנן, כיון שנטמא מן
המשקין דהוי תחלה. ואומר רבינו יצחק: דאכתי לא
נגזרה גזירה דכל התרומה שנטמא משקין
להיות תחלה, כדפרשתי לעיל. אי נמי: דהאי
שלישי נטמא בעצם ולבונה, כדפרש רבינו תם
לקמן גבי רביעי בקדש. וסבירא ליה השתא דחובת

הקודש מזהר למימני ביה ראשון ושני, אף על גב דריש לקיש בעי לה (פסחים דף ב) ולא
איפשיט.

דמדאורייתא — הקשה רבינו יצחק: הניחא למאן דאמר אוכל מטמא
אוכל — יליף שפיר איסור דרבנן לעשותו שני משלש מדרבנן, אף על גב
דאיסור הוי כמו פסול ולעיל משמע דטמא ופסול אינם שוין דחשיב ליה הוסיף — מכל מקום
בטומאה דרבנן לא משמע ליה לחלק. אלא למאן דסבר אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא, מאי
קסבר? אי קסבר דיש להשוותם — אם כן בלא שום ראייה יתא איסור דרבנן מותר לעשותו שני
דרבנן. ואי קסבר דאין להשוותם — אם כן היכי יליף משלש ויש לומר: דלא יליף טפי, אלא
מכיון דחזיונא דשלישי שהוא מקולקל דרבנן מותר לעשותו שני — אם כן אין לחלק בין דרבנן
לדאורייתא. ולפינן איסורא דרבנן מפסול דאורייתא לרבי עקיבא דמותר לעשותו טמא. ואומר
רבינו יצחק: דהא דשרי רבי יהושע בומתניתין לשרוף תלויה עם הטמא לרבי יוסי — היינו
תלויה דאורייתא, דלדידיה שלישי דרבנן אסור לעשות שני.

ולד — טומאה דאורייתא — הכא דקימין אליבא דריש לקיש — לא אשכחן שלישי דאורייתא
למאן דאמר אין אוכל מטמא אוכל אלא על ידי משקין. ואז הוי שני דרבנן, ומאי תוספת
איכא? וצריך לומר: דלא נגזרה גזירה עדין דכל הפסול וכו', כדפרשתי. ועל ידי עצים ולבונה ליכא
לאוקמא, דריש לקיש הוא דבעי בפרק שני דחולין (ל,א) אי מהני חבית הקודש למימני ביה ראשון

ושני. והא דנקט ריש לקיש ולד טומאה דאורייתא — כלומר: אפילו אם נאמר בולד טומאה דאורייתא איכא לפרושי מדבריהם דרבי אליעזר ורבי יהושע. אי נמי: נקט דאורייתא — לאוקמא אפילו לרבי
אליעזר, אבל לרבי יהושע אפילו שלישי דרבנן מותר לעשותו שני. וכן חמץ בשש שעות שהוא איסור דרבנן וליף רבי מאיר מדבריו של רבי יהושע. מדברי רבי אליעזר ורבי יהושע — הא דנחמא במתניתין
מילתיה דרבי חנינא ורבי עקיבא — משום דרבי יוסי קטעי, וסבר דרבי מאיר מרבי חנינא סגן הכהנים קאמר, כדקאמר בסמוך. חבית שגולד לה ספק טומאה — פירש הקונטרס: כגון שנכנס שם אדם טמא
ולא

ולא ידעין אי נגע אי לא נגע. וקשה לרבינו יצחק בן אשר: אי ברשות היחיד - ספיקו טמא, ואי ברשות הרבים - ספיקו טהור! ונראה לרבינו יצחק לפרש: כגון שתי תביות ברשות היחיד, ונגע באחת מהן, ואינו יודע באיזה מהן נגע, והשתא שתיקה תלויה דבר תורה. ולא ילפינן מסוטה דברשות היחיד ספקו טמא אלא דבר שיכול להיות אמת, כעין סוטה. אבל

הבא דודאי אחת מהן טהורה - אין לטמאות שתיהן מספק, כדתנן בפרק "שני מידים" (נויר גא). שני נזירים שאמר להם אחד ראיתי אחד מכם שנטמא - מביאין קרבן טומאה וטהרה ומפרש בגמרא דהוי ספק טומאה ברשות היחיד, ואפילו הכי לא אמרינן דכל אחד יביא קרבן טומאה - משום דודאי לא נטמא רק אחד מהן. **נימא** קסבר רבי יוחנן כו' מדברי רבי חנינא - פירש הקונטרס: דמשמע ליה מוקדאמר מחלוקת בשש, דאי מדברי יהושע - מאי איריא בשש אפילו ארבע וחמש נמי, כיון דאזיל לאיבוד. ואין נראה לרבינו יצחק: דדילמא הא דנקט שש - לא למעוטי ארבע וחמש, אלא משום דבעי למימר אבל בשבע - דברי הכל שורפין. ועוד: דבארבע וחמש לא אזיל לאיבוד, דכיון דשרי באכילה נימצא להן אוכלין הרבה! ונראה לרבינו יצחק: דדיק מוקדאמר אבל בשבע דברי שורפין, ואי מדברי רבי יהושע קאמר - אם כן מנלן דבשבע שורפין לרבי יוסי? כיון דסבירא ליה דהתם שאני דאיכא הפסד חולין, אבל בעלמא לא, אף על גב דאזיל לאיבוד, אם כן, אפילו בשבע לא ישרפו עם הטמא. ואם תאמר: דהא דבשבע שורפין אפילו לרבי יוסי - משום דליף מדברי רבי עקיבא דשרי לשרוף פסול עם הטמא ויש לומר: כיון דמדברי יהושע ליקף, ולא מצונו דרבי מאיר ליקף איסור מטומאה מסבירא - אין לנו ללמוד איסור מטמא. אבל אי מדבריהם - היינו מדברי רבי חנינא, וליקף רבי מאיר איסור מטמא, ורבי יוסי דאמר אינה היא המדה - משום דסבירא ליה ולד טומאה דאורייתא, ולא ילפינן מיניה איסור דרבנן, דהיינו בשש, אבל בשבע, איסור דאורייתא - לילפינן מיניה.

ונשרפת עם הטמאה - נראה לו לדמות האי דאזיל לאיבוד לשבע, אבל בשש אין שורפין. כיון דלא אזיל לאיבוד אלא משום גזירה דרבנן. **רבי** יוסי לטעמיה - קשה: רבי יוסי גופיה אית ליה לקמן (דחב) טומאת משקין לטמא אחרים דרבנן, והא דאית ליה הבא דאורייתא - בשטת רבי עקיבא רבו אמר, ואין זה לטעמיהו ועוד קשה:

הפיגול והנותר והטמא, בית שמאי אומרים: אין נשרפין פאחת, ובית הלל אומרים: נשרפין פאחת. ואי סלקא דעתך רבי מאיר מדברי רבי יהושע קאמר - אמאי מהדר ליה רבי יוסי מדברי חנינא סגן הפהנים? אמר ליה רב נחמן: רבי יוסי לאו אדעתיה, דהוא סבר: רבי מאיר מדברי חנינא סגן הפהנים קאמר ליה, ואמר ליה: אמא מדברי יהושע קאמינא. ואמר ליה: ואפילו לרבי יהושע נמי אינה היא המדה, דהא מודה רבי אליעזר ורבי יהושע ששורף זו בפני עצמה וזו בפני עצמה. ואמאי אינה היא המדה? מדה ומדה היא! שאני התם, דאיכא הפסד חולין. מתקיף לה רב ירמיה: מתניתין נמי איכא הפסד דעצים! אמר ליה ההוא סבא: להפסד מרובה - חששו, להפסד מניעט - לא חששו. אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: מחלוקת בשש, אבל בשבע - דברי הכל שורפין. אמר ליה רבי יוירא לרבי אסי, גימא קסבר רבי יוחנן: מתניתין פאב הטומאה דאורייתא, וולד הטומאה דרבנן, ומאי מדבריהם - מדברי רבי חנינא סגן הפהנים. אמר ליה: אין, איתמר נמי, אמר רבי יוחנן: מתניתין פאב הטומאה דאורייתא וולד הטומאה דרבנן, ומאי מדבריהם - מדברי רבי חנינא סגן הפהנים. ומחלוקת בשש, אבל בשבע - דברי הכל שורפין. לימא מסייע ליה: הפיגול והנותר והטמא, בית שמאי אומרים: אין נשרפין פאחת, ובית הלל אומרים: נשרפין פאחת. שאני התם, דאית להו טומאה מדרבנן. דתנן: הפיגול והנותר - מטמאין את הידים. לימא מסייע ליה: הפת שעופשה ונפסלה מלאכול לאדם, והפכל יכול לאכלה - מטמאה טומאת אוכלין בכביצה, ונשרפת עם הטמאה בפסה. שאני התם, דעפרא בעלמא הוא. אי הכי, מאי מודה? הכי קאמר ליה רבי יוסי לרבי מאיר: אפילו לרבי יהושע דמיקל, כי מיקל - בתלויה וטמאה, אבל בטהורה וטמאה - לא. אי הכי, אמאי אינה היא המדה? מדה ומדה היא! אמר רבי ירמיה: הכא בבשר שנטמא במשקין שנטמאו מחמת שרץ, ואודא רבי מאיר לטעמיה ורבי יוסי לטעמיה: רבי מאיר לטעמיה, דאמר: טומאת משקין לטמא אחרים - דרבנן, ורבי יוסי לטעמיה, דאמר: טומאת משקין לטמא אחרים - דאורייתא, דתניא:

ספק

הפיגול - לא צריך הבא, אלא מסיים הברייתא. **הפיגול והנותר** - של קדשים. **והטמא** - בשר קודש שננטמא, דקיימא לן בפרק אחרון (קכב) דגזרו עליהן שיטמאו את הידים. ואף על פי שאין אוכל מטמא אדם - גזרו עליהן לטמא מידה את הידים, ולא לטמא את הגוף. משום חשדי כהונה ועצלי כהונה, כדמפרשין התם. ואפילו הכי, דאית עליהו טומאה דרבנן, אמרי בית שמאי דאין שורפין פיגול ונותר שאין טמאים מן התורה, עם הטמאה שהוא טמא מן התורה. וכל שכן בתרומה טהורה וטמאה. ואפילו בית הלל לא קשרו אלא משום דאית לפיגול ונותר טומאה דרבנן, ואמר ליה - רבי יוסי לרבי מאיר: כי ילפת ליה מדברי יהושע - נמי אינה היא המדה, דמודין הן בזה. ולקמן פריך: אמאי אינה היא המדה? מדה ומדה היא - דהא טהורה גמורה היא החבית הזאת, ומשום דסופה לאיבוד - שרי לטמוי בידים. **דעצים** - שעצין ליהסך שתי היסקות. **מחלוקת** **בשש** - שעצין אין על הטהורה אלא איסור דרבנן, אבל בשבע, שנאסרה כבר מן התורה - אין לך טומאה גדולה מזו, ודברי הכל, אף לרבי יוסי שורפין. **גימא קסבר רבי יוחנן** - דמתניתין דרבי חנינא בולד הטומאה דרבנן, ורבי מאיר מיניה ליקף, דווקא נקט שש רבי יוחנן. ומשום דאית עליה איסור דרבנן הוא טעמא דרבי מאיר. אבל אם לא לשרוף בחמש וארבע - מודה רבי מאיר דאין שורפין, ואף על גב דסופה לאיבוד. דלאו מדברי יהושע קא ליקף, דטעמיה דרבי יהושע התם משום הפסד חולין, או דילמא לרבי יוחנן נמי רבי מאיר מדברי יהושע ליקף, וטעמא דרבי מאיר לאו משום איסורא דרבנן הוא - דהוא דרין נמי לחמש וארבע, והאי דקאמר רבי יוחנן שש - אורחא דמילתא נקט. **אמר ליה אין** - דווקא שש קאמר, ולקמיה פריך: אמאי קאמר רבי יוסי אינה היא המדה. **נימא מסייע ליה** - דבשבע מודה רבי יוסי. **הפיגול ונותר כו'** - רבי יוסי אמר ליה לעיל, דקאמר ליה לרבי מאיר: הלא הוא דאמר בית הלל נשרפין פאחת - משום דפיגול ונותר איסורי מדאורייתא, אבל באיסורא דרבנן - לא שרו לטמויי בידים. שמועין מינה מהא, דבאיסורא דאורייתא מודה רבי יוסי, ואף על גב דליכא שם טומאה עליה. **שאני התם כו'** - מהא לא מיתסתייעא לרבי יוחנן, ואפילו בשבע אימא לך דפילי רבי יוסי. ואף על גב דאסיירא, הוזיל ואין עליה שם טומאה - לא ממטין ליה. והא דמודה בפגול ונותר - משום דאית עלייהו שם טומאה דרבנן. **מטמאה טומאת אוכלין** - הוזיל ומתחלה נראה לאדם - ירדה לה תורת טומאה. ואין עולה ממנה עד שתפסל מאכילת כלב. **ונשרפת עם הטמאה בפסה** - ואפילו היא תרומה טהורה. והא דאי רבי יוסי קאמר לה, דאי רבי מאיר - אפילו פת מעלייתא שרי. ושמע מינה דמודה רבי יוסי דהבא דלאו בת אכילה היא, והוא דרין לפת מעלייתא בשבע שעות. **אי הכי** - דרבי מאיר מדברי חנינא ליקף, מאי מודה רבי אליעזר דקאמר ליה רבי יוסי,

פסחים דף טו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קמז

החולין ותפסידם, אבל להפסד מועט של עצים לא חששו, ועל כן
אין להוכיח מדברי רבי יהושע משום הפסד זה מותר לשרוף
תרומת חמץ טהורה עם הטמאה.
הגמרא מביאה את שיטת רבי יוחנן בביאור מחלוקת רבי מאיר
ורבי יוסי במשנתנו: אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן, מחלוקת רבי
מאיר ורבי יוסי היא רק בשש – בשעה השישית של ערב פסח,
שלדעת רבי מאיר מותר לשרוף באותה שעה את תרומת החמץ
טהורה עם הטמאה, ולדעת רבי יוסי אסור לשרוף יחד, משום
שמן התורה עדיין מותרת הטהורה באכילה, ואסור לטמאותה.
אבל בשש – בשעה השביעית, כשהתרומה טהורה כבר נאסרה
באכילה מן התורה, לדברי הכל שורפין אותה יחד עם הטמאה
ומטמאים אותה, משום שהיא כמו תרומה שכבר נטמאה, שכן אין
לך טומאה גדולה יותר מאיסור תורה של חמץ, ועל כן אין
מוזהרים על שמירתה מטמאה.
הגמרא מבררת את דברי רבי יוחנן: אמר רבי ירמיה לרבי אסי,
נימא קפך – האם נאמר שסובר רבי יוחנן שדברי רבי חנינא סגן
הכהנים במתניתין אמורים בבושר אחד שנטמא בלב הפומא
דאורייתא ונעשה ראשון, ובבושר אחר שנטמא בולד הפומא
דרבנן ונעשה שלישי לטומאה מדרבנן, ואפילו שבכך נוספת
טומאה דאורייתא לבושר ה'שלישי' ונאמר – ומה שאמר רבי מאיר
למדבריהם למדנו, כוונתו שיש ללמוד זאת מדברי רבי חנינא סגן
הכהנים, שממה שהתיר לטמא בושר קודש שעד עתה היה טמא רק
מדרבנן, יש להוכיח שמותר לטמא תרומת חמץ בשעה שישי
משום שהיא כבר אסורה, ואפילו שבאותה שעה אין איסורה אלא
מדרבנן. שכן ממה שאמר רבי יוחנן 'מחלוקת בשש', משמע
שדווקא בשעה שישי התיר רבי מאיר לטמאותה, אבל בשעה
הרביעית או החמישית כשתרומת החמץ עדיין מותרת באכילה
גם מדרבנן, מודה רבי מאיר שאסור לטמאותה, ואפילו שסופה
ללכת לאיבוד. ואם כן מוכח שההיתר אינו משום דברי רבי יהושע
שמותר לטמא תרומה שסופה לאיבוד, אלא בהכרח שמקור
ההיתר של רבי מאיר הוא מדברי רבי חנינא שמותר לטמא תרומה
שטמאה מדרבנן, והוא הדין לתרומה שאסורה מדרבנן באיסור
חמץ בשעה השישית. או שמא, גם לדעת רבי יוחנן הוכחת רבי
מאיר היא מדברי רבי יהושע, שמותר לטמא תרומה שסופה
לאיבוד, ומה שאמר 'מחלוקת בשש' לא דווקא הוא, אלא הוא
הדין בשעה הרביעית והחמישית, שלשיטת רבי מאיר מותר
לטמאותה משום שסופה לאיבוד, ונקט רבי יוחנן 'מחלוקת בשש'
משום שהדרך היא לבער את החמץ באותה שעה.
אמר רבי אסי לרבי זירא, אין – אכן כן הוא, שלדעת רבי יוחנן
הוכיח רבי מאיר את דבריו מעדותו של רבי חנינא סגן הכהנים
ולא מדברי רבי יהושע, והתיר לטמא תרומת חמץ דווקא משעה
שישית, משום שהיא כבר אסורה מדרבנן מאותה שעה, אבל
קודם לכן לא התיר רבי מאיר לטמאותה, ואפילו שסופה ללכת
לאיבוד. הגמרא מביאה כדברי רבי אסי בשם רבי יוחנן עצמו:
איתמר נמי – כך גם נאמר בבית המדרש, אמר רבי יוחנן, דברי רבי
חנינא סגן הכהנים במתניתין, לדעת רבי מאיר הם אמורים בלב
הפומא דאורייתא וולד הפומא דרבנן. ונאמר 'מדבריהם למדנו'
שאמר רבי מאיר, מדברי רבי חנינא סגן הכהנים, ומחלוקת רבי
מאיר ורבי יוסי היא בשש, אבל בשש, לדברי הכל – בין לרבי
מאיר ובין לרבי יוסי, שורפין תרומת חמץ טהורה עם הטמאה.
הגמרא מבקשת להוכיח כדברי רבי יוחנן מדברי הברייתא
שהובאו לעיל: לימא מסייע ליה – האם יש סיוע לדברי רבי יוחנן,
שלדברי הכל מותר לטמא תרומה שאסורה מן התורה, ממה
שאמר רבי יוסי בברייתא, הפיגול והנוטר והטמא, בית שמאי
אומרים אין נשרפין באתה, משום שאסור לטמא את הפיגול
הנוטר על ידי שריפתם עם הבשר הטמא, ובית הלל אומרים כולם
נשרפין באתה. והוכיח רבי יוסי משם, שלא נחלקו בית שמאי ובית
הלל אלא בקדשים פסולים מן התורה, אבל בתרומה בשעה
שישי שאינה אסורה אלא מדרבנן, אין בית הלל מודים שאסור

רבי יוסי מביא הוכחה נוספת לאיסור שריפת תרומת חמץ טמאה
עם הטהורה: הפיגול – קרבן שנשחט במחשבה לזרוק את דמו או
לאוכלו או להקטירו חוץ לזמנו או חוץ למקומו, והנוטר – קרבן
שעבר זמן אכילתו או הקטרתו, והטמא – בושר קרבנות טמא, שהם
פסולים ויוצאים לשריפה, בית שמאי אומרים, אין הם נשרפין
באתה – ביחד, אלא הבשר הטמא נשרף בפני עצמו, והפיגול
הנוטר נשרפים בפני עצמם, משום שאסור לטמא אף קדשים
פסולים, ואם ישרף הטמא יחד עם הפיגול והנוטר יטמא אותם.
ובית הלל אומרים, נשרפין באתה, משום שאין איסור לטמא פיגול
ונותר. ובהמשך הסוגיא תבואר מחלוקתם, וכיצד הוכיח מכאן רבי
יוסי שלא כדברי רבי מאיר. מסיק רבא את קושיתו: ואי סלקא
דעתך – ואם יעלה על דעתך לפרש כדברי רב נחמן, שרבי מאיר
שאמר 'מדבריהם למדנו ששורפים תרומה טהורה עם הטמאה
בפסח', מדברי רבי יהושע שהתיר לטמא תרומה טהורה בידים
קאמר – למד את דינא אמאי מהדר ליה – מדוע השיב לו רבי יוסי
שאין להוכיח מעדותו דרבי חנינא סגן הכהנים בבושר קודש
'שלישי' על תרומת חמץ. הרי לא מדברי רבי חנינא סגן הכהנים
הוכיח רבי מאיר את דבריו, והיה לו לרבי יוסי לדחות את הוכחתו
מדברי רבי יהושע בחבית של תרומה שנשברה, ולחלק בינה לבין
תרומת חמץ.
רב נחמן מתיר את קושיית רבא: אמר ליה רב נחמן לרבא, רבי יוסי
לאו אדעתיה – רבי יוסי לא ירד לסוף דעתו של רבי מאיר, והוא
קבר שרבי מאיר מדבריו דרבי חנינא סגן הכהנים קאמר ליה – אמר
לו שמוכח ששורפים תרומת חמץ טהורה עם הטמאה, ועל כן
השיב לו שאין משם ראיה, לפי שאין לדמות תרומה אסורה
לתרומה טמאה. ושוב אמר ליה רבי מאיר לרבי יוסי, אמאי – אני
מדבריו דרבי יהושע קאמינא – ואמרתיו להוכיח ששורפים תרומת
חמץ טהורה עם הטמאה, ולא מדברי רבי חנינא סגן הכהנים. וחזר
ואמר ליה רבי יוסי, ואפילו לרבי יהושע המתיר לטמא בידים
תרומה שסופה להיטמא נמי אינה היא מהדר – גם כן אין להוכיח
מדבריו שמותר לטמא תרומת חמץ טהורה, דהא מודה – שהרי
מודים רבי אליעזר דרבי יהושע ששורף זו – תרומה טהורה בפני
עצמה, וזו – ותרומה טמאה בפני עצמה.
ההגמרא מפרשת את תשובת רבי יוסי במשנתנו, לשיטת ריש לקיש
שהוכחת רבי מאיר היא מדברי רבי יהושע. שואלת הגמרא:
ואמאי – מדוע אינה היא הנהגה להוכיח מדברי רבי יהושע בחבית
תרומה שנשברה על תרומת חמץ טהורה, הלא מדה ומדה היא
להשוות זו לזו. שהרי טעמו של רבי יהושע שהתיר לטמא בידים
את יין התרומה הטהור, הוא משום שסופו ליפול לתוך החולין
הטמאים שבבור וללכת לאיבוד. ואם כן מטעם זה יש להתיר גם
לשרוף תרומה טהורה עם טמאה ולטמאותה בידים, שהרי סופה
להשרף משום איסור חמץ וללכת לאיבוד. משיבה הגמרא: שאני
התם – שונה שם הדין בתרומה טהורה שסופה ליפול לתוך חולין
טמאים, שהתיר רבי יהושע לטמאותה בידים משום דאיתא – שיש
הפסד חולין בנפילתה לתוכם, שהרי בכך הם נאסרים מחמת
תערובת התרומה, וכדי למנוע הפסד זה התירו לקבלה בכלים
טמאים ולטמאותה. מה שאין כן בתרומת חמץ טהורה, שאין
הפסד בכך שישרפה בפני עצמה ולא עם הטמאה, ועל כן אף על
פי שהיא הולכת לאיבוד לא התיר רבי יהושע לטמאותה.
הגמרא מביאה קושיא על היתרוך האמור: מתקיף לה – והקשה
רב ירמיה, הלא כשם שבחבית שנשברה יש הפסד של יין החולין,
כמו כן במתניתין – במשנתנו בנידון שריפת תרומת חמץ טהורה,
נמי איתא – גם כן יש הפסד דעצמים, שהרי אם נאסור עליו לשרוף
את התרומה הטהורה עם הטמאה, יצטרך עצים בפני עצמם
לשריפת כל אחת מן לבדה. ואם כן לשיטת רבי יהושע יש
להתיר את שריפת הטהורה יחד עם הטמאה, מאחר שהיא הולכת
לאיבוד. מתרצת הגמרא: אמר ליה הווא קבא – אותו זקן לרבי
ירמיה, דווקא להפסד מרובה חששו, ועל כן התיר רבי יהושע
לקבל את התרומה הטהורה בכלים טמאים כדי שלא תיפול לתוך

1 כָּפַק טומאה שנוגד בַּמִּשְׁקָן, כְּגוֹן שְׁהוֹשִׁיט אֶדָם טֹמֵא אֶת רִגְלוֹ
2 לַמִּשְׁקָה טְהוֹר, וּסְפֵק אִם נִגַּע בּוֹ אוֹ לֹא, לִפְטָמָה – לַעֲנִין טוֹמֵאֶת
3 עֲצָמוֹ הָרִי הוּא **טָמֵא**, שֶׁכֵּן טוֹמֵאֶת מִשְׁקִים עֲצָמָם הִיא מִן הַתּוֹרָה,
4 וּסְפֵק טוֹמֵאֶה דְּאוֹרִייתָא בְּרִשּׁוֹת הַיַּחֲדִיד מוֹכֵרֶע לְחוֹמְרָא. אֲבָל סִפֵּק
5 מִשְׁקִים לִפְטָמָה **אַחֲרֵיהֶם** – כְּשִׁישׁ סִפֵּק הָאֵם נִגַּע מִשְׁקָה טֹמֵא בְּדַבֵּר
6 אַחֵר, כְּגוֹן שֶׁהוֹזִיק אֶדָם בִּידוֹ מִקַּל שֶׁבְּרָאֲשׁוֹ מִשְׁקָה טֹמֵא וְזִיקוֹ
7 לְבִין כִּכְרוֹת טְהוֹרִים, וּסְפֵק הָאֵם נִגַּע בָּהֶם הַמִּשְׁקָה אוֹ לֹא, **כְּהוּרָה** –
8 הַכִּכְרוֹת טְהוֹרִים, לִפִּי שְׁטוֹמֵאֶת מִשְׁקִים לִטְמֵא אַחֲרֵיהֶם הִיא רַק
9 מִדְּרַבֵּנָן, וּסְפֵק דְּרַבֵּנָן לִקְלוּלָא, שֶׁכֵּן לֹא גִזְרוּ חֻכְמִים עַל טוֹמֵאֶה זֹו
10 אֲלֵא בּוֹדֵאִי וְלֹא בִסְפֵק. **דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר**, **יְבֵן הָיָה רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר**
11 **בְּדִבְרֵיהֶוּ**.

75 והגמרא דנה במחלוקת רב ושמואל במשקי בית מטבחי: **גופא** –
76 נבאר את מחלוקת רב ושמואל בעדותו של יוסי בן יעזר. **רב אמר**,
77 מה ששינוי שמשקי בית מטבחיא טהורים, היינו **דבן** [ו-טהורים]
78 **ממש**, ואינם מקבלים טומאה כלל. **וישמואל אמר**, **דבן** [ו-טהורים]
79 הם רק **מלמא טומאת אחרים**, אבל **טומאת עצמן** יש לזון. מפרשת
80 הגמרא: **רב אמר** שמשקי בית מטבחיא **דבן** [ו-טהורים] **ממש**, משום
81 שדשירוטא קפרי [וכן יוסין] בן יעזר שכל עיקר **טומאת משקין**
82 היא מדרבנן, וכי [וכאשר] גזרו עליהם רבנן טומאה, רב במשקין

83 **דַּעֲלֵמָה** וְשֵׁלָא בְּמִקְדָּשׁ גִּזְרֵי וְאוֹלָם בְּמִשְׁקֵין שֶׁל בֵּית מִטְבְּחָיָא
84 שֶׁבַעֲזֶרֶה לֹא נוֹזֵר וְ—לֹא גִזְרֵי, כִּי שֵׁלָא יִטְמְאוּ אֶת הַקִּדְּשִׁים
85 שֶׁבַעֲזֶרֶה וּבִינְיָאוֹם לִידי הַפֶּסֶד. וְשִׁמְוָאֵל אָמַר, דִּבְּן [וְ—הַהוּרִים] הֵם רַק
86 מִלְּמִלְמָא טוֹמְאָת אַחֲרִים, אֲבָל טוֹמְאָת עֲצָמֵן יֵשׁ לָהֶן, מִשּׁוּם
87 שֶׁלִּשְׂשִׁיתָו קִבְּרֵי וְ—סוֹבֵר] יוֹסִי בִּי יוֹעֵזֶר שֶׁטְּמִמָּה מִשְׁקֵין עֲצָמֵן
88 מִלְּמִדְּוִיטֵיתָו, שְׁהוּי נִגְמַר (יִקְרָא יֵד) לֹד' מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בָּכֶל
89 קִבְּלֵי יִטְמָא, אֲבָל מִלְּמָא אַחֲרִים הֵם מִטְמְאִים רַק מִדְּרַבָּנָן, וְכִי נוֹזֵר
90 וְ—כֹאשֶׁר גִּזְרֵוּ עֲלֵיהֶם רַבָּנָן שִׁיטְמְאוּ אַחֲרִים רַק בְּמִשְׁקֵין דַּעֲלֵמָה
91 גִּזְרֵי, וְאוֹלָם בְּמִשְׁקֵין בֵּית מִטְבְּחָיָא לֹא נוֹזֵר — לֹא גִזְרֵי כֵן, כִּי שֵׁלָא
92 יִטְמְאוּ קִדְּשִׁים. וְכִי לֹא נוֹזֵר רַבָּנָן — וְנִמָּה שֵׁלָא גִזְרֵי חֻבְמִים עֲלֵיהֶם
93 בַּעֲזֶרֶה, וְאֵין רַק לַעֲנֵן לְמִטְמֵי — (שִׁיטְמְאוּ) אַחֲרִים אֲבָל טוֹמְאָת עֲצָמֵן
94 יֵשׁ לָהֶן גַּם בַּעֲזֶרֶה, שֶׁמֶן טוֹמְאָה זֶה הוּא מִן הַתּוֹרָה, וְאֵין כֹּחַ בְּיַד
95 חֻבְמִים לְהַפְעִיעַ דְּכַדְרֵיטֵיתָא.

96 הגמרא מביאה קושיא על שיטת שמואל: **אמר ליה רב הונא** פה
97 **היננא לבריה** – לבנו, **כי עזילת לקמייה דרב פפא** רמי ליה – כשתבוא
98 לפני רב פפא תקשה לה, **מי וכו'** [אמר שמואל שמשקי בית
99 מטבחיא דכן (–טורורין) מלטימא שומתא אחרים אבל שומתא עצמן
100 יש להן, הלא אם הם עצמם טמאים מן התורה קרי –יש לקרוא]
101 **באן** את מה שנאמר בבשר קדשים (ויקרא זט) **והבשר אשר יגע בכל**
102 **טמא לא יאכל**, ומכאן שכל דבר טמא מטמא קדשים. אם כן אפילו
103 אם נאמר שמשקה אינו מטמא חולין, מכל מקום לדברי שמואל
104 המשמקה עצמו טמא מן התורה, וכל דבר טמא קדשים, שכן
105 כשנגעו במשקים הרי נגעו בדבר טמא, וכל דבר טמא מטמא
106 קדשים כמובח מהכתוב האמור. ואיך יתכן שמשקים אינם
107 מטמאים קדשים מן התורה. מתרצת הגמרא: **אמר רב שישא בריה**
108 **ו–בנו** דרב אידי, איך ללמוד מהכתוב זה שכל דבר טמא מטמא
109 קדשים, אלא יתכן שיהיה טמא ולא יאכל, **מידי דהנה אביי**
110 **פקדש** – כמו שמצאנו בדין רביעי לטומאה בקדשים, שהוא עצמו
111 טמא ומכל מקום אינו מטמא קדשים אחרים. דוחה הגמרא תירוץ
112 זה: **מתקיף לה** (–הקשה) **רב אשר**, הלא רביעי **פקדש לא איקרבי** –לא
113 נקרא **טמא** בשום מקום בתורה, אלא מקור פסולו הוא מקל
114 וחומר, כפי שיבאר להלן (דף), ועל כן אינו בכלל מה שנאמר
115 **והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל**, ואינו מטמא את בשר
116 הקדשים שנגע בו. אבל **האי** – משקה זה – אינו מטמא את בשר
117 הלא **איקרבי** (נקרא) **טמא**, שכן נאמר **טמא** משקה אשר יטעה
118 **בכל כלי טמא**, ואם כן יש לו לטמא את בשר הקדשים. מסיקה

המשך בעמוד יב

פסחים. פרק ראשון – אור לארבעה עשר דף טז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קמט

תוספות

קשה: במה חולקין? כיון דרבי יוסי אליבא דרבי עקיבא אומר, וכי אינו מודה רבי מאיר דלרבי עקיבא משקין לטמא אחרים דאורייתא? הא רבי עקיבא דריש בהדיא "טמא יטמא" בהדיא דבו ביום דרש רבי עקיבא. ותירץ הרב רבינו יוסף מירושלים: דסבירא ליה לרבי מאיר דטמא דכתיב גבי משקין — היינו הכשר, ומשקה דמקבל טומאה — נפקא ליה מדרש רבי עקיבא גבי חולין יטמא, דשני עשרה שליש. וחולין לכולי עלמא אין אוכל טמא אוכל שליש, על כרחך היינו משקין.

בשלמא לשמואל דאמר דכן מלטמא אחרים — אף על גב דרבי אלעזר קאמר אין לחן טומאה כל עיקר — היינו משום דקאי בתורת כהנים אמילתיה דרבי שמעון, דאמר לאובלין טמא כללים טהור.

חד בתלושין וחד במחוברין — והא דכתיב (ויקרא יא) "וכי יתן מים על זרע" — הא אמרין בפרק שני דחולין (לוב, ושם) דחד במת וחד בשריף, וצריכי, וכיון דגלי לן קרא בחד מינייהו דאין חילוק בין תלושין ובין מחוברים — הוא הדין באידך. ומחוברים פירש רבינו יצחק בן אשיר: דבשעת יציאתו נפיק באוכל, והחלה האוכל מן המים. אבל אם נגע בעודו במים — אינו מוכשר. דתנן במסכת מכשירין (פרק רביעי משנה ו): צנון במערה — נדה מדידתו הוא טהור, העלתו כל שהוא מן המים — טמא.

תירגמא אדם — בפרק שני דחולין (לוב, פריך) אהא שניטא: והא "משקין" קאמר בי"ד, דמשמע שני משקין ודבא לא חיש אהאי פירכא, משום דמצי לשנויי מאי משקין — משקה דעלמא, בדאמר (קדושין סד, ב) בגרות דעלמא. והתם פריך, משום דאית ליה שניטא אורינא.

דס

וכי לא גזור רבנן — לטמא אחרים, אכל טומאת עצמן — יש להן. אמר ליה רב הונא בר חיננא לבריה: כי עיילת לקמיה דרב פפא, רמי ליה: מי אמר שמואל דכן מלטמא אחרים, אכל טומאת עצמן — יש להן, קרי פאן: "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל"! אמר רב שישא בריה דרב אידי: מידי דהוה ארביעי בקדש. מתקין לה רב אשי: רביעי בקדש — לא איקרי טמא, האי — איקרי טמא! קשיא. תא שמע: "וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא"! מאי יטמא — הכשיר. הכשיר? מרישא דקרא שמעת ליה "מפל האכל אשר יאכל וגו'!" חד בתלושין וחד במחוברין. וצריכי, דאי אשמעינן בתלושין — משום דאחשבינהו, אכל מחוברין — אימא לא. ואי תנא מחוברין — משום דקיימי בדוכתייהו חשיבי, אכל תלושין — אימא לא, צריכי. תא שמע: "אף מעין ובור מקוה מים יהיה טהור"! מאי "יהיה טהור" — מוטמאתו. ותלושין מי מבשרין? והאמר רבי יוסי פרבי חנינא: משקין בית מטבחיא, לא דיין שהן דכן — אלא שאין מכשירין! תירגמא על דם. דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: מנין לדם קדשים שאינו מכשיר — שנגמא: "על הארץ תשפכונו כמים" דם שנגשף כמים — מכשיר, דס

בית המטבחיים שבעבורה, כגון הדם והמים, שהן דכן — שאין מקבלין טומאה. אלמא: טומאת משקין דרבנן, ובהני לא גזור משום הפסד קדשים. דאי דאורייתא — היכי מצו רבנן לטהרינהו? הא ניהא — הא דאמרת לרבי אלעזר יש לחן טומאה — לשמואל דאמר האי דכן דיוסף בן יעזר — דכן מלטמא אחרים קאמר, אבל טומאת עצמן — יש בהן. מצית לתרוצי דהאי אין טומאה למשקין דקאמר רבי אלעזר — לטמא אחרים קאמר. דהא מעדות דיוסף בן יעזר מביא רביא לדבריו, ויוסף בן יעזר לטמא אחרים קאמר. אלא לרב דאמר דכן ממש — קאמר יוסף בן יעזר, ואפילו מטומאת עצמן, על ברוך רבי אלעזר נמי מטומאת עצמן קאמר. אחרא — הא דקאמר רבי אלעזר דבריו דרבי מאיר — אלטמא אחרים טהור דרבי מאיר קא, אבל לטמא טמא — לא סבירא ליה כותיה: הני גרסינן. והא דבריו דנפיש קאמר ועוד הא וכן קתני קשיא — דנפיש, כלומר: דבריו לשון דברים רבים משמע. קפבר — יוסף בן יעזר טומאת משקין אפילו לטומאת עצמן דרבנן. ושמואל אמר בו' — קסבר יוסף בן יעזר טומאת משקין דאורייתא לעצמן, מן "וכל משקה אשר ישתה", אבל לטמא אחרים — דרבנן, וכי גזור רבנן לטמא אחרים — במשקין בעלמא, אבל משקין בית מטבחיא לא גזור לטמא אחרים, אבל טומאת עצמן יש בהן. דהא מדאורייתא רמיא עליהו ולא מצו רבנן למשקליה. קרי כאן וחכשר אשר יגע בו' — ונהי דמשקין לא מטמאו אוכלין דחולין, מיהו גבי קדשים "אשר יגע בכל טמא" כתיב, וכיון דאמר משקין מטמאין מדאורייתא לעצמן — בשר קודש הנוגע בהן הרי נגע בטמא. מידי דהוה ארביעי בקודש — דהוא עצמו פסול, ואינו מטמא קודש. רביעי בקודש לא איקרי טמא — ומקל חומרא הוא דנפיק לן ביה פסולא לקמן. הלכך, כי נגע ביה קודש — לא קרינן ביה "הבשר אשר יגע בכל טמא". תא שמע וכל משקה אשר ישתה בו' — דקא משתעי בכלי חרס שקיבל טומאה מן השרץ, וכתיב: "כל אשר בתוכו יטמא, מכל האוכל וגו' וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא" וגו'. וקא סלקא דעתך דרבי קאמר: אחד אוכלין שבתוכו ואחד משקין שבתוכו — יטמאו. ונהי דלא דרשת יטמא יטמא — מיהו טומאת עצמן מיהא מיטמו. מאי "שפא הכשר" — והכי קאמר: כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אשר יבא עליו מים, או שיבא עליו כל המשקה אשר ישתה בכל כלי — דהו הכשר, ויטמא האוכל מחמת אור כל חרס טמא. בכל כלי — היינו משקין תלושין. דאחשבינהו — הואיל ומלאן — גילה דעתו שהוא צריך להם, והוה חשיבתו, אך מעין ויהי טהור — דאשמעינן: הואיל ומחוברין גיהו — לא מיטמו. הא תלושין — מקבלין טומאה, וקשיא לרב. יהיה טהור מוטמאתו — והכי קאמר: אם יבא הטמא במעין ובור מקוה מים — יהיה טהור, ואוכל לא מטמא. לא מטמא ליה. ותלושין מי מבשר — אמנם הוא דמממה, משום דאמר דמלאן תלושין לא חשיבי, אבל אשאר משקין לא מתמה, דכולהו תלושין גיהו. אלא שאין מבשרים — אלמא: הכשר תלושין דרבנן הוא. דאי מדאורייתא — מאן שקליה ממשק בית מטבחיא דלא ליכשר? תירגמא — להא דקתני אין מבשרין — אדם דמשקה בית מטבחיא, ולא אמים. ודם קדשים רחמנא אפקיה דלא ליכשר, כדריבא חייא. שנגשף כמים — דם חולין, שאין חשין לקבלו בכלי — מבשר, דאיתקש למים. אבל דם קדשים מתקבל בכלי, וצריך ממנו למזבח, ואינו נשפך לאיבוד כמים — אינו מכשיר, דלא איתקש למים.

דס

ספק משקה ליטמא טמא, לטמא אחרים טהור — כשנולד ספק במשקה בתדילת טומאה, כגון טמא שפשט רגלו במשקין טהורין, ספק נגע ספק לא נגע — דהו ספק משקה ליטמא. שנולד לו ספק טומאה — טמא מן הספק. דקסבר: טומאת משקין להיות עצמן טמאין — דאורייתא היא, דכתיב "וכל משקה אשר ישתה" וגו', הלכך היא ליה ספיקא דאורייתא, ולחומרא: ספק משקה לטמא אחרים, כגון הדיתה

מקל בידו ובראשה משקין טמאין, וזרקה לבין הכבדות טהורין, ספק נגיעה ספק לא נגיעה — זה הוא ספק משקה לטמא אחרים. כך היא שנויה במסכת טהרות. טהור — אותן הכבדות טהורות הן. דקסבר: משקין לטמא אחרים מדרבנן הוא, ולא מדאורייתא, ולא דורש "יטמא" דכתיב גבי משקין בלשון יטמא, הלכך היא ליה ספיקא דרבי, ולקולא. וגרסא הכי איתא: ספק משקה ליטמא — טמא, לטמא אחרים — טהור. רבי אלעזר — גרסינן, לכל טמא — אספק משקה לטמא אחרים קאי, כשנולד ספק נגיעה שום דבר טהור במשקין טמאין, בין שנולד ספק זה בכלים בין שנולד באוכלין — הרי הוא טמא מספק. דקסבר: משקין מטמאין כלים מן הטהרה, וילוף טעמא מ"אשר ישתה בכל כלי יטמא", ודרשי: "יטמא" — יטמא. ומדסמכיה לכלי — משמע יטמא את הכלי. והכי דרשינן ליה בתורת כהנים. הלכך, כי הוי ספק — הוי ליה ספיקא דאורייתא, וברשות היחיד ספיקו טמא. רבי יוסי ורבי שמעון אומרים לאובלין טמאין — אם נולד ספק זה באוכלין, ועל משקין טמאין שנשפכו לבין הכבדות, ספק נגעו ספק לא נגעו — טמאין, דקא סברי משקין מטמאין אוכלין מדאורייתא, הלכך ספק נמי ברשות היחיד טמא. לכלים טהורים — אבל אם נולד ספק זה בכלים, כגון משקין טמאין שנשפכו לבין הכבדות, ספק נגעו ספק לא נגעו — טהורין, דקסברי: משקין אין מטמאין כלי אלא מדרבנן, ועל ספיקא לא גזור. ורבי יוסי ורבי שמעון דריש "יטמא" יטמא כרבי יהודה, ומיהו כלים לא, כדילף בפירוק: יטמא — לטמא את האוכלים, או אינו אלא לטמא את הכלי — אמרת: לא כך היה. שומא בעולם — מדאורייתא, ואפילו לטומאת עצמן, רבי אלעזר אומר אין טומאה למשקין — מן הטהרה כל עיקר, ואפילו לטומאת עצמן, והאי "כל משקה אשר ישתה" מוקי לה לקמן לענין הכשר במשמעתין. תדע — דאין להם טומאה מן הטהרה כל עיקר, ואפילו לטומאת עצמן. שהרי העיד יוסף בן יעזר על איל קמצא וכן — מין חב שמו איל קמצא — דכן, שהוא טהור וכשר לאכילה. ועל משקה בית מטבחיא אין — על משקין של

בית המטבחיים שבעבורה, כגון הדם והמים, שהן דכן — שאין מקבלין טומאה. אלמא: טומאת משקין דרבנן, ובהני לא גזור משום הפסד קדשים. דאי דאורייתא — היכי מצו רבנן לטהרינהו? הא ניהא — הא דאמרת לרבי אלעזר יש לחן טומאה — לשמואל דאמר האי דכן דיוסף בן יעזר — דכן מלטמא אחרים קאמר, אבל טומאת עצמן — יש בהן. מצית לתרוצי דהאי אין טומאה למשקין דקאמר רבי אלעזר — לטמא אחרים קאמר. דהא מעדות דיוסף בן יעזר מביא רביא לדבריו, ויוסף בן יעזר לטמא אחרים קאמר. אלא לרב דאמר דכן ממש — קאמר יוסף בן יעזר, ואפילו מטומאת עצמן, על ברוך רבי אלעזר נמי מטומאת עצמן קאמר. אחרא — הא דקאמר רבי אלעזר דבריו דרבי מאיר — אלטמא אחרים טהור דרבי מאיר קא, אבל לטמא טמא — לא סבירא ליה כותיה: הני גרסינן. והא דבריו דנפיש קאמר ועוד הא וכן קתני קשיא — דנפיש, כלומר: דבריו לשון דברים רבים משמע. קפבר — יוסף בן יעזר טומאת משקין אפילו לטומאת עצמן דרבנן. ושמואל אמר בו' — קסבר יוסף בן יעזר טומאת משקין דאורייתא לעצמן, מן "וכל משקה אשר ישתה", אבל לטמא אחרים — דרבנן, וכי גזור רבנן לטמא אחרים — במשקין בעלמא, אבל משקין בית מטבחיא לא גזור לטמא אחרים, אבל טומאת עצמן יש בהן. דהא מדאורייתא רמיא עליהו ולא מצו רבנן למשקליה. קרי כאן וחכשר אשר יגע בו' — ונהי דמשקין לא מטמאו אוכלין דחולין, מיהו גבי קדשים "אשר יגע בכל טמא" כתיב, וכיון דאמר משקין מטמאין מדאורייתא לעצמן — בשר קודש הנוגע בהן הרי נגע בטמא. מידי דהוה ארביעי בקודש — דהוא עצמו פסול, ואינו מטמא קודש. רביעי בקודש לא איקרי טמא — ומקל חומרא הוא דנפיק לן ביה פסולא לקמן. הלכך, כי נגע ביה קודש — לא קרינן ביה "הבשר אשר יגע בכל טמא". תא שמע וכל משקה אשר ישתה בו' — דקא משתעי בכלי חרס שקיבל טומאה מן השרץ, וכתיב: "כל אשר בתוכו יטמא, מכל האוכל וגו' וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא" וגו'. וקא סלקא דעתך דרבי קאמר: אחד אוכלין שבתוכו ואחד משקין שבתוכו — יטמאו. ונהי דלא דרשת יטמא יטמא — מיהו טומאת עצמן מיהא מיטמו. מאי "שפא הכשר" — והכי קאמר: כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אשר יבא עליו מים, או שיבא עליו כל המשקה אשר ישתה בכל כלי — דהו הכשר, ויטמא האוכל מחמת אור כל חרס טמא. בכל כלי — היינו משקין תלושין. דאחשבינהו — הואיל ומלאן — גילה דעתו שהוא צריך להם, והוה חשיבתו, אך מעין ויהי טהור — דאשמעינן: הואיל ומחוברין גיהו — לא מיטמו. הא תלושין — מקבלין טומאה, וקשיא לרב. יהיה טהור מוטמאתו — והכי קאמר: אם יבא הטמא במעין ובור מקוה מים — יהיה טהור, ואוכל לא מטמא. לא מטמא ליה. ותלושין מי מבשר — אמנם הוא דמממה, משום דאמר דמלאן תלושין לא חשיבי, אבל אשאר משקין לא מתמה, דכולהו תלושין גיהו. אלא שאין מבשרים — אלמא: הכשר תלושין דרבנן הוא. דאי מדאורייתא — מאן שקליה ממשק בית מטבחיא דלא ליכשר? תירגמא — להא דקתני אין מבשרין — אדם דמשקה בית מטבחיא, ולא אמים. ודם קדשים רחמנא אפקיה דלא ליכשר, כדריבא חייא. שנגשף כמים — דם חולין, שאין חשין לקבלו בכלי — מבשר, דאיתקש למים. אבל דם קדשים מתקבל בכלי, וצריך ממנו למזבח, ואינו נשפך לאיבוד כמים — אינו מכשיר, דלא איתקש למים.

1 דם שאינו נשפך במים אינו מכשיר — הקשה הרב רבינו יעקב דאורליניש: אם כן, דם חיה
2 ועוף טעונים ביסוי — לא יהיו מכשירים, דכיון טעונים ביסוי לא חשיב נשפך במים,
3 דאמרין בפרק "ביסוי הדם" (חולין פד. ב. וסם): אמריתו חיה בכלל בהמה לסימנים, אימא נמי
4 בהמה בכלל חיה לכיסויו ומנשי: אמר קרא "על הארץ תשפכנו במים", אלמא: דם חיה לא
5 חשיב נשפך במים ולא פירא. וכל דם

6 הנשפך במים לארץ, ואין צריך לקבלו בכלי כגון
7 דם חיה — הוקש למים לענין הכשר. וגם לענין
8 כיסוי היה ראוי להקישו למים, אי לאו דגלי קרא
9 להדיא.

10 מדרבנן ודלא כרבי יוסי בן יעזר — היה מצי
11 לאוקמא מדאורייתא, וכמאן דאמר
12 טומאת משקין דאורייתא — אלא נחא לאוקמא
13 מדרבנן, וסבר דאי תנא מאי נטמא — הכשר, כמו
14 שאמר רב.

15 על הבשר — בפרק "כיצד צולין" (פסחים עח. א)
16 אמרין: לרבי אליעזר, דאמר יש דם אף על
17 פי שאין בשר — הציץ מרצה על האכילות. למאי
18 הלכתא — לאקבועי בפגול, ולאפוקי מיד מעילה.
19 ודלא כפירוש הקטורת דפירש דלא אתי אלא
20 כרבי יחושע.

21 הכי גרים רבינו תם: אם עון פיגול הוא נושא
22 הרי כבר נאמר לא יחשב ואם עון
23 נותר הרי כבר נאמר לא ירצה — דהכי איתא
24 במסכתא בהדיא בפרק שני דובחים דריש
25 תריהי מחד קרא אריבא דפרשת צו. וירשיה
26 דקרא דכתיב "ביום השלישי" — מוקי למחשב
27 לאוכלו חוץ לזמנו, וסיפא במחשב לאוכלו חוץ
28 למקומו. ובתורת כהנים אהאי קרא דצו איתא
29 הא גירסא. ורשי' הגיה איפכא על פי תורת
30 כהנים דפרשת קדושים, דדחת ודאי דריש מקרא
31 זוטא. ואותה ברייתא נשנית לפי מה שרצה
32 הגמרא בובחים בתחלה ללמוד חוץ למקומו
33 מקרא זוטא דקדושים, ולכל הפירושים קצת קשה
34 אמאי נקט עון פיגול ברישא. **הא** אינו נושא
35 אלא עון טומאה שהותרה מכללה — תימה לרבינו תם: למה לי שהותרה מכללה: תיפוק ליה

36 דליכא לאוקמא לקרא אלא הכי, כדמפרש אי עון פיגול וכו'. ואומר רבינו תם: משום דקרא
37 משמע דלא מרצה אלא דבר שיש לו היתר בשום מקום, דכתיב בסיפא דקרא "לרצון להם"
38 ופיגול ונותר נמי הותרו מכללם במנחת כהנים ובמנחת נסכים, דחנן בפרק בית שמאי (ובחים
39 מג. ב. וסם) דאין יחייבים עליהם משום פיגול, ועוד: דפיגול חוץ למקומו הותר מכללו במנה.
40 וכן משמע ב"הקומץ רבה" (מנחות כה. א) דפריך: אימא עון שמאל, שהותר מכללו ביום
41 הכפורים, אמר קרא: עון — עון שהיה בו דוחיתו. והיינו משום דא"ל רצון סמיך, דהכי קאמר:
42 עון שהוא לרצון, ואם תאמר: דחתה פריך נמי. אימא עון ירצא, דהותר מכללו במנה. ומנשי:
43 "לרצון להם לפי" — עון דלפני השם הוא נשפך, ולא ירצא. ואם כן, בפיגול דחוץ למקומו
44 — נמי נימא הכי, ומאי קאמר אם עון פיגול וכו'? ויש לומר: דירצא ודאי אינו לפני ה', אבל
45 מחשב להוציא — "לפני השם" קרינן ביה.

רביעי

נאמר "לא ירצה" ב"קדושים תהיו", כדפרשינן. ואם עון נותר, מחשבת נותר, ששחטו על מנת להותר ולאלול חוץ לזמנו — הרי כבר נאמר "לא יחשב" — ואם האכל יאכל מבשר
זבח שלמינו ביום השלישי" וגו' בפרשת "צו את אהרן", ואמרין בובחים ובתורת כהנים: במחשב לאכול שלא בזמנו ביום השלישי הכתוב מדבר, וכתיב "לא יחשב לו" — אלמא לית
ליה תקנתא. ורובא גרסי איפכא: אם עון פיגול — הרי כבר נאמר "לא יחשב", ומוקמין ליה לפיגול חוץ לזמנו, שכן לשונו בכל הגמרא. ואם עון נותר — הרי כבר נאמר "לא ירצה",
ומוקמי' ליה בנותר נמשא. דלא יתכן. דא"ל כתב "לא ירצה" אלא במחשבת חוץ למקומו וחוץ לזמנו. ועוד: אי נותר ממש — למאי לא ירצה? אי לאבשרי כרב — הרי כשר ועומד
הוא משעה שנעשו עבודתו דמו בהכשר, כדאמרין בתורת כהנים: או אינו אלא באוכל מזבח ביום השלישי הכתוב מדבר? וכי אפשר לומר כן? מאחר שהוכשר חזרו ויפסלו? ואם "לא
ירצה" לא יתכפר האוכל נותר קאמר — וכי יש כפרה לחייבי כריתות! ועוד: "לא ירצה" — הקרבן משמע. ותו: מי איצטרך למימר דציץ לא מכפר על המחייב כרת? והא "עון הקדשים"
כתיב, ולא עון ואוכלים. וכלישנא קמא גרסינן בתורת כהנים, ועיקר הוא. והאי דקרי ליה לאוי פיגול ולהאי נותר — משום דתורת כהנים מדרש הוא, ונטק לישנא דקרא. **הא** — כמו:
הרי. כלומר. הרי יש לך להבין על כרחך, שאין לך עון הקדשים שיוכל ציץ לרצות עליו אלא עון טומאה, ומאי שנא טומאה מפסול ירצא ושאר הפסולין? שהותרה מכללה בצבור —
גדרתה מפני קרבן צבור, דכתיב "במועד", ואפילו בשבת, ואפילו בטומאה. וכיון דהיקלטה אצלך לכך — היקלטה אף ביחיד, שלא הותרה אצלו לכתחלה בלא ציץ, ירצה הציץ
עליו. **מאי עון פומא** — לאו טומאת דם, דאין מצריך רצוי אלא אם כן נטמא דם שהכפרה תלויה בו, אלמא: דם מקבל טומאה. לא **פומא** קמציץ — שהקומץ מותר את המנחה
כדם המתיר את הזבח, וכל הכפרה תלויה בו. והוא הדין דמצי לשנוי: לא. בטומאת בשר וחלב, ואלוהא דרבי יחושע בעי ציץ. דאמר: אם אין בשר אין דם. אלא נחא ליה לאוקמיה
כדברי הכל. **בשר קדש** — שרץ, לשון "קדש היה בארץ" (מלכים א יד) — טומאה. והיה חגי הנביא בודק את הכהנים בשנת שתיים לדרישו, שהיה בבנין בית שני, לידע אם בקאין
בהלכות טומאה. לפי שנשתכח מהן בגולה, שלא נתעסקו בה בקדשים. **ונגע בנפשו** — באותו כנף שהשרץ בו, כלומר: השרץ עצמו. ועל כרחך הכי הוא, דאי משום כנף שהוא ראשון
— כוליה בגד נמי ראשון הו'. ומאי איריא דנקט כנף? אלא משום שרץ, שהשרץ עצמו נגע אל הלהם, והלהם אל הנזיר, והנזיר אל היין, והיין אל השמן ואין כל מאלו, "הקדש?"
— כלום נטמא האחרון הזה שהוא רביעי בקודש? דלחם ראשון, וניד שני, ויין שלישי, ושמן רביעי. ניד — תבשיל, כמו "וניד ערשים" (בראשית כה.) ויין ושמן — של נסכים.

ואמר

1 דם התמצית — אינו ראוי לזריקה, דכתיב "כי הדם הוא (הנפש) בגוף יכפר" — דם
2 שהנפש יוצאה בו מכפר, ושאיין הנפש יוצאה בו — אינו מכפר. אלמא: נשפך במים אינו
3 מכשיר, כדכתיב יוסי בר חנינא. **דאפילו בחולין לא מכשיר** — כדמפרש טעמא. קיבלה
4 מינה רבי שמואל — לפירושה דהאי טעמא מרבי ירמא אמאי לא מכשיר דם התמצית
5 — לפי שאינו קרוי דם. וחקרי דם קרוי משקה

6 כדכתיב (במדבר כג) "ודם חללים ישתה";
7 ומכשיר — כדכתיב "וכל משקה" וגו', ואוקימנא
8 אהכשר. ושאינו קרוי דם — אינו קרוי משקה.
9 הורצה — קרבן לבעלים, דמרצה ציץ, כדלקמן.
10 במזיד לא הורצה — להיות בשר קרבן נאכל
11 לכהנים, דקנסא הוא, אבל בעלים נתכפרו,
12 כדאמרין ביבמות ב"האשה רבה" (צא), דכיון
13 דמדאורייתא מרצי נמי אמזיד — לא מצו רבנן
14 למימר ליה זיל אייתי חולין לעורה. קתני מיהת,
15 דם שנטמא — אלמא דם קדשים, שדוא משקה.
16 בית מטבחיא, מקבל טומאה. אלמא: משקין
17 טומאת עצמן דאורייתא, ודכן דיוסף בן יעזר —
18 מלטמא אחרים הוא, וקשיא לרב. ומנשי לעולם
19 **טומאת משקין דרבנן** — והך טומאת דם —
20 דרבנן היא, ודקשיא לך הא העיד יוסף בן יעזר
21 דגורית רבנן לא אגזור אמשק בית מטבחיא —
22 האי תנא לית ליה דיוסף בן יעזר. ועל דם ועל
23 הבשר ועל החלב — בין שנטמא הדם, בין
24 שנטמא הבשר, בין שנטמא החלב — הציץ
25 מרצה. ולא שיהא בשר טמא נאכל, דאין ציץ
26 מטרה ודוחה לא תעשה ד"והבשר אשר יגע
27 בכל טמא לא יאכל". אלא לרבי יחושע
28 איצטרך דאמר ב"כיצד צולין" (פסחים עז. א),
29 אם אין בשר — אין דם. וקאמר הכא: הני מילי
30 — כשיצא בשר חוץ למחיצתו, שאין ציץ מרצה
31 על הירצא, או שאבד הבשר. אבל נטמא בשר
32 קודם זריקת דם — הציץ מרצה עליו להותר דם
33 לזריקה. בין בשוגג בין במזיד — והאי דתני לעיל
34 בשוגג הורצה במזיד לא הורצה — ב"כיצד

35 צולין" פליגי בה אמוראי, חד אמר: טומאתו בין בשוגג בין במזיד, אבל זריקתו — בשוגג
36 אין, במזיד לא, וחד אמר איפכא. בין ביחיד — בקרבן יחיד, מזיד ורצון אחד הוא, אבל
37 גבי שוגג שייך מזיד, וגבי אונס שייך רצון. ושוגג ואונס תרי מילי נניהו, וקתני מידת "על
38 הדם", אלמא: דם קדשים מקבל טומאה, ושמע מינה טומאת משקין דאורייתא, ולא רצו
39 רבנן לטורח משקין בית מטבחיא, וקשיא לרב. מדרבנן — וקסבר האי תנא דאמשק בית
40 מטבחיא נמי גזור, ודלא כיוסף. ונשא אהרן — בעיץ כתיב. **את עון הקדשים** — פסול
41 הקרבן יכשיר וירצה, ואינו מכפר על האוכלין אותו טמא — ד"עון הקדשים" כתיב, ולא
42 עון הכהנים. **זיוה עון הוא נושא** — איהו פסול הוא מכשיר: אם עון פיגול — הרי כבר
43 נאמר "לא ירצה". גרסינן בתורת כהנים: ואם עון נותר — הרי כבר נאמר "לא יחשב",
44 והכי פירושו: אם עון פיגול, והוא מחשבת חוץ למקומו, שנקראת פיגול, כדכתיב
45 ב"קדושים תהיו": ואם האכל יאכל ביום השלישי פגול הוא לא ירצה, ומוקמין לה
46 בובחים בפרק שני (כח. ב) אם אינו ענין לחוץ לזמנו — נתנו ענין לחוץ למקומו. הרי כבר

47 נאמר "לא ירצה" ב"קדושים תהיו", כדפרשינן. ואם עון נותר, מחשבת נותר, ששחטו על מנת להותר ולאלול חוץ לזמנו — הרי כבר נאמר "לא יחשב" — ואם האכל יאכל מבשר
48 זבח שלמינו ביום השלישי" וגו' בפרשת "צו את אהרן", ואמרין בובחים ובתורת כהנים: במחשב לאכול שלא בזמנו ביום השלישי הכתוב מדבר, וכתיב "לא יחשב לו" — אלמא לית
49 ליה תקנתא. ורובא גרסי איפכא: אם עון פיגול — הרי כבר נאמר "לא יחשב", ומוקמין ליה לפיגול חוץ לזמנו, שכן לשונו בכל הגמרא. ואם עון נותר — הרי כבר נאמר "לא ירצה",
50 ומוקמי' ליה בנותר נמשא. דלא יתכן. דא"ל כתב "לא ירצה" אלא במחשבת חוץ למקומו וחוץ לזמנו. ועוד: אי נותר ממש — למאי לא ירצה? אי לאבשרי כרב — הרי כשר ועומד
51 הוא משעה שנעשו עבודתו דמו בהכשר, כדאמרין בתורת כהנים: או אינו אלא באוכל מזבח ביום השלישי הכתוב מדבר? וכי אפשר לומר כן? מאחר שהוכשר חזרו ויפסלו? ואם "לא
52 ירצה" לא יתכפר האוכל נותר קאמר — וכי יש כפרה לחייבי כריתות! ועוד: "לא ירצה" — הקרבן משמע. ותו: מי איצטרך למימר דציץ לא מכפר על המחייב כרת? והא "עון הקדשים"
53 כתיב, ולא עון ואוכלים. וכלישנא קמא גרסינן בתורת כהנים, ועיקר הוא. והאי דקרי ליה לאוי פיגול ולהאי נותר — משום דתורת כהנים מדרש הוא, ונטק לישנא דקרא. **הא** — כמו:
54 הרי. כלומר. הרי יש לך להבין על כרחך, שאין לך עון הקדשים שיוכל ציץ לרצות עליו אלא עון טומאה, ומאי שנא טומאה מפסול ירצא ושאר הפסולין? שהותרה מכללה בצבור —
55 גדרתה מפני קרבן צבור, דכתיב "במועד", ואפילו בשבת, ואפילו בטומאה. וכיון דהיקלטה אצלך לכך — היקלטה אף ביחיד, שלא הותרה אצלו לכתחלה בלא ציץ, ירצה הציץ
56 עליו. **מאי עון פומא** — לאו טומאת דם, דאין מצריך רצוי אלא אם כן נטמא דם שהכפרה תלויה בו, אלמא: דם מקבל טומאה. לא **פומא** קמציץ — שהקומץ מותר את המנחה
57 כדם המתיר את הזבח, וכל הכפרה תלויה בו. והוא הדין דמצי לשנוי: לא. בטומאת בשר וחלב, ואלוהא דרבי יחושע בעי ציץ. דאמר: אם אין בשר אין דם. אלא נחא ליה לאוקמיה
58 כדברי הכל. **בשר קדש** — שרץ, לשון "קדש היה בארץ" (מלכים א יד) — טומאה. והיה חגי הנביא בודק את הכהנים בשנת שתיים לדרישו, שהיה בבנין בית שני, לידע אם בקאין
59 בהלכות טומאה. לפי שנשתכח מהן בגולה, שלא נתעסקו בה בקדשים. **ונגע בנפשו** — באותו כנף שהשרץ בו, כלומר: השרץ עצמו. ועל כרחך הכי הוא, דאי משום כנף שהוא ראשון
60 — כוליה בגד נמי ראשון הו'. ומאי איריא דנקט כנף? אלא משום שרץ, שהשרץ עצמו נגע אל הלהם, והלהם אל הנזיר, והנזיר אל היין, והיין אל השמן ואין כל מאלו, "הקדש?"
61 — כלום נטמא האחרון הזה שהוא רביעי בקודש? דלחם ראשון, וניד שני, ויין שלישי, ושמן רביעי. ניד — תבשיל, כמו "וניד ערשים" (בראשית כה.) ויין ושמן — של נסכים.

פסחים דף טז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קנא

47 ודלא (כיוסף) [כיוסף] בן יעקב איש צרידה הסובר שלא גזרו על
48 טומאת משקים במקדש.
49 הגמרא מקשה על רב מברייטא נוספת: תא שמע – בוא ושמע
50 ראייה שלא כדברי רב. שנינו בברייטא, נאמר בציץ (שמות כח לח),
51 'יהיה על מצח אהרן, ונשא אהרן את ציץ הקדשים', ומכאן שהציץ
52 מכשיר את פסול הקרבנות ומרצה עליו. שואלת הברייטא, וכן
53 איזה ציץ הוא נישא ו-מרצה, אם תאמר שהוא מרצה על ציץ פיגול,
54 שאם חישב הכהן בשעת הקרבת הקרבן לאוכלו מחוץ למקום
55 אכילתו, או להקטירו או לזרוק את דמו מחוץ לעזרה, ובכך הוא
56 פוסל, שהציץ מכשיר פסול זה, הרי כבר נאמר בפסול פיגול (ויקרא
57 ט ז) 'פיגול הוא לא ירצה', ולא יתכן שהציץ ירצה עליו ויכשירו.
58 ואם תאמר שהוא מכשיר ציץ נותר, שאם חישב הכהן בשעת
59 ההקרבה להותיר ממנו, ולאוכלו או להקטירו או לזרוק את דמו
60 חוץ לזמנו, ובכך הוא פוסל, שהציץ מכשיר פסול זה, הרי כבר
61 נאמר בפסול נותר (ויקרא י ז) 'לא ירצה', הרי שאין לו תקנה, ולא
62 יתכן שהציץ יכשירו. מסיקה הברייטא: מאחר שאין לנו פסול אחר
63 שנוכל לומר עליו שהציץ מכשירו, הא – הרי בהכרח עלינו לומר
64 שהציץ אינו נישא אלא ציץ טומאה, משום שמצינו שהקילה
65 התורה באיסור זה, שהרי הותרה טומאה מכללה ו-מכלל איסורה
66 בקרבנות ציבור, שכן כאשר רוב הציבור טמאים הרי הם מקריבים
67 לכתחילה את קרבנותיהם בטומאה. ומאחר שמצינו שהקילה
68 התורה בפסול טומאה לענין ציבור, יש לומר שכמו כן הקילה גם
69 בקרבן יחיד, שאף שללא ריצוי ציץ אינו קרב בטומאה, מכל מקום
70 מרצה הציץ על פסול טומאתו, והרי הוא מכפר לבעלים.
71 מסיקה הגמרא את קושיתו: תא לאו – האם לא בטומאת הדם
72 הכתוב מדבר, שהציץ מכשיר את זריקת הדם הטמא שתכפר
73 לבעלים, ואם כן מוכח מכאן שדם טמא מן התורה, ולא כדברי
74 רב שמן התורה אין למשקים את טומאת עצמם. מתרצה הגמרא:
75 אמר רב פפא, לא בטומאת דם דיבר הכתוב, אלא בטומאת קמציס
76 של מנחות, שהם אוכלים ולא משקים. שכשם שכפרת הקרבן היא
77 בזריקת דמו, כן כפרת המנחה היא בהקטרת קומצה על המזבח.
78 ואם נטמא הקומץ הרי הוא פסול להקטרה, אך הציץ מרצה על
79 טומאתו ומכשירו, והקטרתו מכפרת לבעלים.
80 הגמרא מקשה סתירה בדברי רב: תא שמע – בוא ושמע קושיא על
81 דברי רב שאמר שאין למשקים טומאה מן התורה כלל, מדבריו
82 במקום אחר. שכן נצטוו חגי הגבאי מאת ה' לבדוק את הכהנים,
83 האם הם בקיאים בהלכות טומאת קדשים, שנאמר (חגי ב יא) 'בה
84 אמר ה' צבאות שאל נא את הכהנים תורה לאמר'. ונצטוו לשאול
85 אותם (שם ב יב), 'הן ישא איש פשר קדש בכנה כגדו, ויגע בכנפו אל
86 הלחם, ואל תניז, ואל חנו, ואל שמו, ואל כל מאכל, היקדש, ויענו
87 הכהנים ויאמרו לא' (ויקדש). כלומר, כשאדם נושא בכנה בגדו בשר
88 שרץ, ונוגע השרץ בלחם ועושהו ראשון לטומאה, והלחם נוגע
89 בניזיד ו-בתבשיל ועושהו שני לטומאה, והניזיד נוגע ביין נסכים
90 ועושהו שלישי, והיין נוגע בשמן של נסכים או בכל מאכל קדשים,
91 האם לא עושה אותם רביעי לטומאה ופוסלם. והשיבוהו
92 הכהנים, שאינם נפסלים.

1 אבל דם קדשים שאינו נשפך והולך לאיבוד פמים, אלא מתקבל
2 בבלי כדי להיזרק על גבי המזבח, לא הוקש למים, ואינו מכשיר
3 כמותם.
4 הגמרא מקשה על דברי רבי יוחנן שדם קדשים אינו מכשיר:
5 מתקיף לה -[הקשהו] רב שמואל בר אמי, הרי דם התמצית – דם
6 שמתמצה ושותת מבהמת הקרבן לאחר מיתתה, דנשפך פמים
7 ואינו נזרק על גבי המזבח, ואף על פי כן אינו מכשיר את האוכלים
8 לקבלת טומאה, ואם כן לא יתכן שטעמו של רבי יוסי בר חנינא
9 שאמר שדם של בית מטבחיא אינו מכשיר הוא משום שאינו נשפך
10 כמים. מתרצה הגמרא: אמר ליה רבי ירמיה לרב שמואל בר אמי,
11 הנה לרם התמצית, דאפילו בבהמת חולין נמי לא מכשיר, ועל כן
12 אינו מכשיר בבהמת קדשים. קבלה מניה ו-קיבל ממנו רב שמואל
13 בר אמי מרבי זירא, שטעם מה שדם התמצית אינו מכשיר, הוא
14 משום שהמקור לכך שדם נחשב למשקה הוא ממה שנאמר
15 בנבואת בלעם (במדבר כג כד) 'ודם חללים ישתה', ועל כן הוא בכלל
16 מה שנאמר בהכשר 'וכל משקה אשר ישתה', אבל דם התמצית
17 אינו בכלל ריבוי זה, משום דאמר רחמנא (דברים יב כג) 'דך חוק
18 לבלתי אכול הדם, כי הדם הוא הנפש'. הרי שרק דם שהנפש יוצאה
19 בו קרוי דם, ואילו דם התמצית שאין הנפש יוצאה בו אינו קרוי דם,
20 ועל כן אינו בכלל 'דם חללים ישתה' ואינו נחשב משקה לענין
21 הכשר.
22 הגמרא חוזרת לדברי רב הסובר שמשקי בית מטבחיא אינם
23 מקבלים טומאה כלל, משום שטומאת משקים אינה מן התורה,
24 ומקשה עליהם מברייטא: תא שמע – בוא ושמע ראייה מברייטא
25 שלא כדברי רב. הציץ מרצה בדיעבד על קרבן שקרב בטומאה
26 ומכשירו, ועל ידי כן הקרבן מכפר לבעלים. ושנינו בברייטא, דם
27 הקרבן שנטמא וזרקו על גבי המזבח, אם נעשה הדבר בשוגג,
28 הורצה ו-כיפר הקרבן, אף לענין שבשרו מותר לכהנים באכילה.
29 אבל אם נעשה בכוונה, לא הורצה הקרבן לענין שיאכל בשרו. הרי
30 שדם קרבן מקבל טומאה אפילו שהוא ממשקי בית מטבחיא, ואם
31 כן עדותו של יוסי בן יעזר על משקים אלו שהם טהורים, בהכרח
32 אמורה רק לענין לטמא אחרים, ולא כדברי רב הסובר שאינם
33 נטמאים מן התורה כלל. מתרצה הגמרא: אכן טומאת הדם היא
34 רק מדרבנן וכדעת רב, ומה ששנינו שבמזיד אינו מרצה אינו אלא
35 מדרבנן, וסוברת ברייתא זו דלא כרבי יוסי בן יעקב איש צרידה
36 שאמר שלא גזרו על טומאת משקים במקדש, אלא גזרו עליה בכל
37 מקום, ועל כן דם נטמא אף במקדש, וצריך ריצוי ציץ כדי
38 להכשירו.
39 הגמרא מוסיפה להקשות על דברי רב מברייטא אחרת: תא שמע
40 – בוא ושמע ראייה שלא כדברי רב. שנינו בברייטא, על מה הציץ
41 מרצה, על הדם של הקרבנות שנטמא, ועל הנפש של הקרבנות
42 שנטמא, ועל החלב של הקרבנות שנטמא, בין בשוגג ובין בכוונה, בין
43 באונס ובין ברצון, בין בקרבן יחיד ובין בקרבן צבור. הרי שדם
44 נטמא מן התורה, ולולי ריצוי ציץ היה נפסל לזריקה, ולא כדברי
45 רב הסובר שאין למשקים טומאה מן התורה כלל. מתרצה הגמרא:
46 טומאת הדם היא רק מדרבנן, ואכן מן התורה אינו צריך ריצוי ציץ.

המשך ביאור למס' פסחים ליום רביעי עמ' א

12 הגמרא דנה בפסק רבי במעשה האמור: אמר רב יוסף, במאן אולא
13 הא שמעתיא דרבי – בשיטת מי שנויה שמועתו של רבי שפסק שיש
14 למכור את החמץ בשעה החמישית, בשיטת רבן שמעון בן גמליאל
15 היא. דתנן – ששנינו במסכת בבא מציעא (לח), המפקיד פירות אצל
16 תביר, אפילו הן אבודין לא יגע בהן – אפילו שנחסרים והולכים
17 לאיבוד לא ימכרם. רבן שמעון בן גמליאל אומר, מוכרין בשוק על
18 פי שומת בית דין מפני השבת אבידה, כדי להציל את ממון של
19 המפקיד. ואף רבי ציוה למכור את החמץ מפני השבת אבידה,
20 כשיטת רבן שמעון בן גמליאל. אמר ליה אביי לרב יוסף, ולא
21 אתמר עלה – וכי לא נאמר בביאור משנה זו, אמר רבה בר רב הנה
22 אמר רבי יוחנן, לא שנו חכמים שלא יגע בהם, אלא כשהם נחסרים

1 אותן לעצמן. וכן נבא תמחוי ו-מאכלים שאין להם עניים לחלק
2 להם את הלחמים ומיני המאכל שגבו לצורכם, הרי הם מוכרין
3 אותם לאחרים קודם שיתקלקלו, ואולם אין מוכרין לעצמן. וטעם
4 הדבר הוא, משום שנטמא (במדבר לב כב) 'והייתם נקיים מה'
5 ומישרתו, ואם מכרו לעצמם יחשדו בהם שפרטו או קנו אותם
6 בפחות משוויים.
7 הגמרא מביאה שרב יוסף עצמו פירש בדברי רבי כשיטת רבי
8 יהודה: אמר ליה רב אדא בר מתנה לרב יוסף, הלא בפירוש אמרת
9 לן ו-אמרת לנו, שאמר רבי ליוחנן חקוקאה בשעה החמישית, צא
10 ומוכרין לנכריי. ומכאן שסובר רבי בריי יהודה, שהחמץ מותר
11 באכילה רק עד סוף השעה הרביעית.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 מ' אבל לומר לנכרי שיביא לו גר הדלוק כבר במקום אחר יש מתירים אפילו אם אפשר לו בלעדו בין גר
- 2 של שעה וחלב בין גר של שמן⁶⁵ לפי שטלטול הנר אינו אסור אלא מפני שהוא מקצה⁶⁶ כמו שיתבאר
- 3 בסימן רע"ט⁶⁷ וכל מקצה מתיר לטלטלו בטלטול מן הצד כמו שיתבאר בסימן שי"א⁶⁸ ובין שתישראל
- 4 בעצמו היה יכול להביא הנר לכאן בהתיר בטלטול מן הצד כגון באחורי ידיו או בין אצילי ידיו⁶⁹ וכיוצא
- 5 בזה בשמביאו הנכרי באסור בטלטול נמור אין בכך כלום שלא אסרו לעשות על ידי נכרי בשבת אלא
- 6 דברים שאין שום היתר לישראל לעשות בעצמו⁷⁰ ואין להורות היתר זה אלא לבני תורה אבל לעמי הארץ
- 7 אין להתיר שלא יתגלו באמירה לנכרי וידמו דבר לדבר ויקילו יותר:

חלק ב סימן רעו דיני נר שהדליק הנכרי בשבת סעיף ט

הלכתא רבנא

- בז] נר של שמן - אף שעל ידי טלטול נר שמן נעשית מלאכת כיבוי והבערה - על ידי ריחוק וקירוב השמן אל הפתילה⁶⁵.
- בח] שהוא מוקצה - היתר זה רק באיסור דרבנן, אבל באיסור דאורייתא - אף אם יש בו צד היתר - עליו

ציונים והוספות

- 65) כיון שלא אסרו אמירה נכרי במקום שהאיסור נעשה על ידי 'פסיק רישיה' בלא כוונתו, כדלעיל סימן רנג ס"י.
- 66) כן חילק בקו"א אחרון ס"ק ג בין איסור טלטול לאיסור הוצאה, ועפ"י במלאכה דאורייתא כגון בורר שאומר לנכרי לנקות עבורו מאכל מסויים עליו לומר לו בפירוש שיברור האוכל מן הפסולת (עיין שו"ת מנחת שלמה ח"א סימן ה ס"ק ג), וכן כשחפץ שהנכרי יטלטל מרה"י לרה"י דרך רה"ר דבר מסויים לצורך מצוה - עליו לומר לו בפירוש שלא יעצור לפוש בדרך (מלבד זאת שאין מורין כן לעמי הארץ), ולא לסמוך על צד ההיתר שבדבר, ואז מותר לו ליהנות ממלאכתו - גם אם נח בדרכו, ובלבד שלא יהיה באופן של הערמה (ע"ד המבואר להלן סי"א).
- וראה חילוק נוסף בקו"א שהיתר זה אינו אלא בדבר שבידו של ישראל לעשותו בהיתר, ולא כשהיתר אינו תלוי בו.
- 67) סעיף א: נר דולק . . אסור בטלטול אפילו לצורך גופו ומקומו מפני שהיה בסיס לשלהבת הדולקת בו שהיא מוקצה ונעשה הנר מוקצה כמותו.
- 68) סעיף טו: וכל זה בטלטול בידיו ע"י דבר אחר אבל

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 יח לא יקשור גמלים זה בזה והוא תופס בידו אפסור
- 2 הראשון וכולם נמשכים על ידו ואפילו אינן אלא שנים
- 3 ואפילו היו קשורים זה בזה מערב שבת לא ימשכם כן
- 4 בשבת אפילו היא עיר המעורבת מפני שנראה כאילו מוליכם לשוק למכור אבל אם תופס כמה אפסרי גמלים
- 5 בידו מותר וכן שאר כל הבהמות (ועיין ביו"ד סימן רצ"ז):
- 6 יט המוציא בהמה ומושכה בחבל האפסור צריך ליהדר
- 7 שלא יצא ראש החבל מתחת ידו טפח למטה מפני
- 8 שדומה כמו שנושא חבל טפח זה בידו ואינו נראה שהוא
- 9 מהאפסור שעל הבהמה ומכל מקום אם הוציא טפח אחד
- 10 מתחת ידו לא עשה איסור אלא אם כן הוציא ב' טפחים
- 11 אלא שלענין מעשה צריך להחמיר שלא יצא אפילו טפח
- 12

לכרמלית להמתירין כן בתכשיטי אדם כמ"ש שם אבל
להאוסרים שם הוא הדין שאסור גבי בהמה וכבר נתבאר
שם שכל אדם יש לו להחמיר לעצמו כדברי האוסרים אבל
לדברי הכל מותר שתצא הבהמה בחצר (אפילו בדבר
שאסור שתצא בו מן התורה) שאף שיש אוסרים באדם אף
בחצר משום גזרה שמא ישכח ויצא בו לרשות הרבים כמ"ש
שם מכל מקום בבהמתו לא החמירו לגזור כל כך לדברי
הכל:

כג אין רוכבים על גבי בהמה ולא נתלים עליה ולא
נשענים עליה שאין משתמשין בבעלי חיים כל עיקר
שכללו חכמים כל שימוש בבעלי חיים בכלל גזרת הרכיבה
שגזרו עליה משום שמא יבא לחתוך זמורה מאילן המחובר
כדי להנהיג בה הבהמה שרוכב עליה ואפילו בצדי הבהמה
אסור להשתמש כגון לשפשף התינוק בצדי גבה כדי
לשעשעו וכן להסמך לצדה אבל צדי צדדין כגון שדבר אחר
מונח על צדי גבה או על שאר צדדיה והוא משתמש בצדי
אותו דבר הרי זה מותר אבל אסור להשתמש על גבי אותו
דבר המונח על צדה מפני שהוא כמשתמש על צדה ממש.

לפיכך קרון שהבהמה מוליכה אותו בתוך התחום אע"פ
שנכרי מנהיג הבהמה אסור ליכנס לקרון מפני שידות הקרון
הן על צדי הבהמה והידות עם גוף הקרון הכל דבר אחד
והנכנס לקרון הרי זה משתמש בדבר המונח על צדי הבהמה
ולא התירו אלא להשתמש בצדי אותו דבר וגם על הדף
היוצא מאחורי הקרון אסור לישב מפני שהקרון עם כל
המחובר בו ויוצא ממנו הכל נחשב לדבר אחד ואסור
להשתמש על גביה אלא בצדיהם.

אבל ספינה שמוליכות אותה בהמות ההולכות בשפת הנהר
מותר לילך בה בשבת שכיון שהבהמות הולכות רחוק ממנה
הרי הוא צדי צדדים וגם אין לחוש בהולך בספינה שמא
יחתוך זמורה להנהיג הבהמות כמו שיש לחוש ביושב
בקרון כמ"ש בס' רמ"ח:

כד מי שעלה על גבי בהמה בשבת אפילו עלה במזיד
שהיה ראוי לקנסו שישב עליה כל השבת ולא ירד
ממנה עד לערב כמו שקנסו בעולה על גבי אילן בשבת
אעפ"כ משום צער הבהמה לא רצו לגזור על זה וצריך לירד
ממנה מיד וכן פורקין המשווי מעל גבי הבהמה משום צער
בעלי חיים ואפילו היה המשווי דבר שהוא מוקצה ואסור
בטלטול הרי זה מכניס ראשו תחת המשווי ומסלקו לצד אחר
והוא נופל מאיליו שאין איסור טלטול מוקצה אלא בידיו
כמו שיתבאר בס' שי"א ואינו רשאי להניח המשווי עליה
עד למוצאי שבת מפני צער בעלי חיים (ואם יגיע לו הפסד
אם יפול המשווי נתבאר בסיומן רס"ו):

אחד מידו וצריך שהחבל שבין ידו לבהמה יהיה גבוה מן
הארץ טפח או יותר דהיינו שיזהר שלא להניח הרבה מן
החבל בין ידו לבהמה כדי שלא יכביד כל כך באמצעו עד
שיגיע בטפח הסמוך לארץ כדי שתהא נראית הבהמה
נמשכת בו שאל"כ אין נראה שאוחז ראש האפסר בידו אלא
חבל אחר ואם החבל ארוך הרבה יכרוך אותו סביב צווארה
כמו שנתבאר למעלה:

כה לא יצא החמור בסולם שבצוארו והם לוחות שקושרים
סביב צוארו שלא יוכל לחכך מכתו בשיניו ולוחות אלו
חשובים יותר מקשקשים שעל גבי השבר ואם יפלו מעליו
יחוס עליהם ויביאם בידו לכן לא יצא בהם וכן לא יצא
ברצועה שברגלו והוא כמין טבעת עבה שעושים מקש
וקושרים ברגלי הבהמה שפסיעותיה קצרות ומכה רגליה זו
בזו ועושים לה זה להגן שלא תכה זו בזו ואין התרנגולים
יוצאים בחוטין שקושרים ברגליהם שלא יתחלפו באחרים
ולא ברצועה קצרה שקושרים בה שתי רגליהם יחד כדי
שלא יוכלו להרים רגליהם להתיז שלא ישברו את הכלים
ואין האילים יוצאים בעגלה קטנה שתחת אליותיהם
שעושים להם כן שלא תלקה האליה בסלעים וטרשים
כשתהא נגירת בארץ ואין העזים יוצאים בעץ ידוע שנותנים
בחוטמיהן כדי שיתעטשו ויפלו התולעים שבראשיהן שבכל
אלו יש לחוש שמא יפלו ויביאם בידו ולא יצא העגל בעול
קטן שנותנים על צוארו שיהא למוד לכוף ראשו לכשיגדל
ולא בזמם שמניחים בפיו של עגל כדי שלא יינק מהפרה
כשהיא במרעה (שכיון שאינו לשמירת גופו משוי הוא לו).

ולא תצא פרה בעור שרץ שנימיו חדין כמחט וקושרים עורו
בדדי הבהמה שלא יינקוה שרצים ולא ברצועה שקושרים
לה בין קרניה בין שקשרה לשימור דהיינו לאחזה ולמשכה
בה כשתרצה לברוח בין שצבעה וקשרה לה לנוי מפני שנוי
זה אינו רגיל בכל והרי הוא משוי ושימור אין הפרה צריכה
כלל שאין דרכה לברוח וכן הדין בשור ולכן לא יצאו שור
ופרה בחבל שבצוארם שמשוי הוא להם אבל עגלים מותר
מפני שהם מורדים בקל וצריכים שמירה ודרכם לצאת
באפסר לפעמים:

כז הבהמה יוצאה בקמיע שהוא מומחה אבל לא בקמיע
שלא נתמחה עדיין לבהמה אע"פ שנתמחה לאדם
מפני שהאדם יש לו מזל ומלאך המליץ עליו למעלה ומזלו
מסייע לו שיועיל לו הקמיע הזה מה שאין כן לבהמה:

כח כל דבר שאסור שתצא בו הבהמה לרשות הרבים מפני
שהוא משוי לה אסור שתצא בו לכרמלית מדברי
סופרים לדברי הכל אף שהיא הוצאה שלא כדרכה כמ"ש
בס' ש"ג ביציאת האשה וכל דבר שהוא תכשיט לה לפי
שדרכה לצאת בו בחול אלא שאסור שתצא בו בשבת מדברי
סופרים משום גזרה שמא יפול ויביאנו מותר שתצא בו

לקוטי תורה

[וביאור הקשר בין "עלי" ל"שביתה":]

1 עד"מ כאדם המדבר, שבשעה שהוא מדבר
2 מצמצם שכלו ומורידו בהדבורים, וכאשר אינו
3 רוצה לדבר פוסק ושובת, והרי אז עלה שכלו
4 למקורו אשר שם משכן החכמה.

5 כמו אדם (להבדיל) הרוצה לבאר סברא עמוקה
6 לתלמיד, שצריך לעמול למצוא מלים מתאימות
7 שיוכלו לבטא את הרעיון העמוק, ונמצא שבשעה
8 שמדבר דברי שכל הוא מצמצם את רעיונותיו
9 ומורידם במלים מסויימות, ובגמר דיבורו כאשר
10 הוא פוסק ושובת מדבר, אזי חוזר ו"עולה" השכל
11 למקורו, למקום ששוכנת שם החכמה תמיד,
12 ששכלו שב ו"עולה" למדריגתו העצמית, כפי
13 שהוא בלי צמצום וירידה בתוך המילים;

14 וכך הוא בנמשל, שבמשך ששת ימי המעשה
15 הקב"ה מצמצם ומשפיל את אורו וחיותו בתוך
16 "עשרה מאמרות" (דיבורו ית'), וביום השבת שובת
17 ו"עולה" מצמצום זה.

18 ונמצא, שהתוכן הפנימי של "שביתה" הוא
19 "עלי".

20 בן, ויותר מכך לאין קץ ותכלית, מתעלה ביום
21 השבת למעלה ממדרגת החכמה, שנחשבת
22 כעשי' גופני' כמ"ש כולם בחכמה עשית.

23 בנמשל, ה"עלי" שבאה על ידי השביתה
24 מדיבורו ית', היא גדולה הרבה יותר לאין קץ
25 מהעלי' שבמשל הנ"ל מאדם השובת מדיבורו.

26 כי בדיבור האדם, שנפשו היא נפש שכלית

28 (היינו שהשכל הוא ממהות הנפש עצמה), הרי
29 בגמר הדיבור, כשהאדם שב למדריגתו העצמית
30 (כפי שהיא למעלה מירידה וצמצום בדיבור), הרי
31 העלי' למקורו היא ל"משכן החכמה".

32 אבל למעלה, הרי הקב"ה בכבודו ובעצמו הוא
33 למעלה מעלה מגדר החכמה, והוא מרומם כל כך
34 מחכמה עד שמדריגת החכמה נחשבת כעשי'
35 גופנית אצלו ית' (שזהו הפירוש הפנימי ב"כולם
36 בחכמה עשית", שאף גילוי בחינת חכמתו ית'
37 (שהיא הבחינה הראשונה והעליונה ביותר
38 בבריאה) נחשב כמו עשי' גשמית לגבי הקב"ה.

39 אלא במאמר את חכים ולא בחכמה ידיעא בו'.
40 ועל זה אמרו בתיקונים "אנת הוא חכים ולא
41 בחכמה ידיעא", דזה שהקב"ה הוא "חכם" ("אנת
42 חכים") אינו כלל ענין החכמה הידוע אצל נבראים,
43 כי חכמתו כפי שבאה לידי גילוי בשביל בריאת
44 העולמות (היינו חכמה דאצילות), אף שהיא
45 חכמתו ית' וחכמה עילאה, אין לה שום ערך ודמיון
46 אל הקב"ה עצמו, עד שהיא כעשי' גופנית אצלו
47 ית', כנ"ל, שמזה מובן, דזה ש"אנת הוא חכים"
48 אינו בערך כלל וכלל לנבראים.

49 ולפיכך, ה"עלי" של אורו ית' (מהצמצום
50 בעשרה מאמרות) ביום השבת "בבחינת פנימית
51 אין סוף ב"ה", היא עלי' למעלה מעלה מחכמתו
52 ית', מאחר שהקב"ה בכבודו ובעצמו אינו בגדר
53 חכמה כלל.

ושמרו בני ישראל את השבת פרק ראשון

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

9 בלב. וע"כ נק' לב לפי שמקבל מל"ב נתיבות חכמה
10 (וכמ"ש בע"ח בענין הלב. לפי שבו מסתיים אורות
11 דאו"א שהן בבחי' ל"ב שבילין כו'. שע"י הדעת נחלק
12 לד' מוחין כידוע ובכל מוח יש ח' אותיות דהוי"ה
13 אדנ"י. וכמ"ש במ"א בענין האבנט ומצנפת) והנה
14 כללות שניהם ל"ב נ"ח שבמוח ול"ב נ"ח שבלב. עולה
15 גי' ס"ד כי ב"פ ל"ב הוא ס"ד. וחלק שמיני שבשמינית
16 הוא חלק א' מס"ד (כי ח' פעמים ח' הוא ס"ד. וכאשר

1 (כב) וזהו כי טוב טוב לגנוז כו'. טוב לגנוז אור
2 ההתלהבות שבלב בתפלה. בתורה שהיא
3 הפך זה בבחי' בטול עצמותו כו'. כמ"ש ודברי אשר
4 שמתו כו' כמים שמכבים אש כו'. ולא כבוי לגמרי אלא
5 כמאמר רז"ל שת"ח צריך להיות בו חלק שמיני
6 שבשמינית ומעטרא ליה כסאסא' כו'. דהנה ידוע
7 שהחכמה יש בה ל"ב נתיבות והן מתפשטים בל"ב
8 חדרים שבמוח. ומן המוח מתפשטים הל"ב נתיבות

מתפשט אל הלב. ואין הלב מחובר למוח כ"א בבחי' העלאה תחלה מן הלב. כי אין המשכה בלתי העלאה תחלה. כי רוח אייתי רוח כו'. ומכ"ש רוח החיים שבחלל הימני שבלב שמקבל ממוח החכמה כו'. רק ע"י בחי' הגבהת הלב קצת בחלק שמיני שבשמינית בזה עולה הלב ומתחבר במוח. ונמשך אח"כ המוח דחכמה בלב בבחי' בטול כנ"ל. וע"כ דוקא ת"ח צריך לחלק ס"ד דגסות כו'. ויותר מזה הוא גסות הרוח שבלב להיות בבחי' יש ממש ולא יועיל אח"כ בבחי' בטול דחכמה כו' אבל חלק ס"ד מעטרא ליה כו' בבחי' מקיף:

שער הפורים

ל"ב נ"ח באין בלב. הרי יש כאן ח' פעמים ח' שד' מוחין כשכל א' כלול מח' הוא ל"ב. וכשנכפלין בלב הרי ח' פעמים ח'. וחלק א' שמיני שבשמינית שהוא חלק ס"ד אין זה רק כאשר יש ח' פעמים ח' דוקא והענין הוא שת"ח הוא בחי' הארת ח"ע שבמוח שהוא בבחי' בטול דכח מ"ה כנ"ל. ול"ב נתיבות דח"ע צריכים להיות בלב ג"כ בבחי' בטול ושוב כנ"ל. רק חלק א' מס"ד בלבד. שהוא שמיני שבשמינית שבלב צ"ל בבחי' הגבהת הלב והתנשאות. כנ"ל בענין לבו למעלה כו'. שבלתי זה אין חבור ללב אל המוח כי הרי ידוע שהמוח הוא העיקר ששם בבחי' חכמה ומן המוח

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו – [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

שמחי אותם והחיות אלקות הוא בהעלם שמחי אפי' דברים טמאים שהוא היפוך הרצה"ע וזה כל עיקר ענין קליפת נוגה שנמשך ממנה חיות לכל דברים גשמיים, ובכלל יש ב' מרכבות מרכבה דקדושה שהוא ביטול הנברא לאלקות כדוגמת ביטול האיברי' להרצון, ויש מרכבה דקליפה את הגמל ואת הארנבת והשפן והחזיר שמשפיעים חיות גשמי' כדמיון חיות האצטומכא כו' אעפ"י שלא נמצא בהם גילוי הרצון, משא"כ המצות כמו ציצית ותפילין שהארת הסוכ"ע הוא בהם בגילוי בתפילין בבחי' ח"ע ול"ב חוטיין לבנ"ח כו' ולכן נק' בשם איברים כמשל הרצון באיברי' וכנ"ל.

להבין ענין התנו"צ שמבואר בלק"א פכ"ג

והנה עפ"י יובן ענין מה שהמצות נק' בשם איברי' דמלכא והוא לפי שהם כלים לגילוי רצון העליון ב"ה בהם וכדוגמת משל האיברים גשמיים שהרצון מלוכש בהם בהלבשה ממש כמו"כ למעלה במצות שורה אא"ס בהלבשה ובגילוי ממש, הגם דכתיב כל אשר חפץ ה' עשה בשו"א שמהווה ומחיי את כל העולמות עליונים ותחתונים כי התהוות כל הדברי' גשמי' הוא מבחי' סוכ"ע, אך הוא כדוגמת האברים פנימי' הקרביים כו' שגם שמקבלים חיות מהרצון אעפ"י אינו מלוכש בתוכם כמו"כ ענין מה שמהווה ומחי' את כולם וכמ"ש ואתה מחי' הוא

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

מהראוי שיהי' אסור ענין עשיית מלאכה, כמשל לפני המלך אסור לעשות מלאכה כמשארז"ל אחוי לי' בידי' קטעו לו ימינו דמאן דמחוי במחוג קמי' מלכא קטלא חייב, ומכ"ש לפני מלך מה"מ הקב"ה דלית אתר פנוי מיני' כנ"ל הי' [צ"ל] אסור עשיית מלאכה, לזה נא' ששת ימים תעשה מעשיך שהוא היתר על עשיית מלאכה, ומפסוק ששת ימים תעבוד לבד לא היו יודעים היתר ברור על מלאכה, שהרי במד"ר בראשית פט"ז פי' פסוק ויניחחו בג"ע לעבדה ולשמרה, לעבדה

ויובן זה בהקדם ענין ר"ח שכת' ובאת אל המקום אשר נסתר שם ביום המעשה, ות"י ביומא דחולא וקאי על ער"ח, אבל ר"ח עצמו לא מצינו שיהי' נק' יום המעשה בל' הפסוק, וצ"ל הלא ר"ח מותר בעשיית מלאכה ומפני מה אינו נק' יום המעשה, אך הענין הוא דכתי' ששת ימים תעשה מעשיך, וצ"ל למה צריך היתר לעשיות מלאכה, וגם הלא כתי' ששת ימים תעבוד כו', אך הנה מפני שאת השמים ואת הארץ אני מלא שלית אתר פנוי מיני' ומכה"כ לכן הי'

19 העולם ליש ודבר נפרד כו'. ולכן מותר בעשיית
20 מלאכה, דהן אמת שלית אתר פנוי מיני' עכ"ז הרי זהו
21 בהעלם, ואפי' בחי' מלא כל הארץ כבודו ג"כ אינו
22 בבחי' גילוי לכן מותר עשיית מלאכה, וגם כי הוא ית'
23 עושה מלאכה בשית' יומין דחול כמ"ש ובטובו מחדש
24 בכי"ת מע"ב, שבכל עת ובכל רגע נמשך חיות חדש
25 להוות ולהחיות מאין ליש ע' בד"ה אבות מלאכות
26 ארבעים חסר אחת, אבל שבת להיות כי הוא בחי'
27 שבת להו' וכן יו"ט שנק' מועדי הוי' או מועדי,
28 אסורים בעשיית מלאכה, רק ביו"ט הותר מלאכת אוכל
29 נפש כו', מטעם שנת' בפע"ח שער מקראי קדש רפ"ג
30 שהנהגת חול לא בטלה יעו"ש, וע' בסדור בסעודת
31 שבת בפ' ביני ובין בני' אות היא לעולם. והגם כי
32 הגילוי הוא רק בפנימיות העולמות דהיינו בנשמות
33 ובמלאכים ולא בחיצוניות כו', מ"מ אסור בעשיית
34 מלאכה כו', משא"כ בששת ימי החול שלא יש הגילוי
35 משם הוי' כ"א משם אלקי' מדת הצמצום כנ"ל מותר
36 בעשיית מלאכה.

שלוש פנמים בשנה

בס"ד. (ש"פ משפטים, בדר"ח אדר ראשון, ל"ב).

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

18 וגם אם נאמר שיש פה ענין של מחלוקת אצל משה, הרי
19 שגבי משה היה זה לשם שמים, מכל מקום צריך להבין
20 את המהות הפנימית של זה, מהו הענין דבמחלוקת
21 שלשם שמים יש שני צדדים ובמחלוקת שאינה לשם
22 שמים רק צד אחד כו'.
23 ולהבין כל זה יש להקדים מה שנתבאר לעיל במאמר
24 הקודם דבשרש ומקור הקו כמו שהוא באור אין סוף
25 שלפני הצמצום יש גם כן עשר ספירות והן עשר ספירות
26 הגנוזות במאצילן.
27 ונתבאר שהעשר ספירות הגנוזות הן בבחינת התערבות
28 והתאחדות שאין הספירות במדרגות פרמיות נפרדות
29 אחת מהשניה, כמו שהם כבר אחרי הצמצום, אלא כולם
30 הם בבחינת התערבות יחד, והיינו - מה הסיבה לזה
31 שהם בהתערבות? מצד העדר מציאותם שאינם
32 במציאות ניכרת והרי הם בבחינת פשיטות - וכהמשלים
33 שהובאו על זה במאמר הקודם, על כן הם בבחינת
34 התערבות והתאחדות כו'.

שבת פרשת קרח תער"ב

1 ששת ימים תעבוד, ונת' במ"א בדברי רז"ל שלעבדה
2 הוא רמ"ח מ"ע, וא"כ י"ל שזהו הכוונה גם בפ' ששת
3 ימים תעבוד בעבודת רמ"ח מ"ע, ועשית כל מלאכתך
4 קאי על מלאכת התורה שנק' ג"כ בשם מלאכה
5 כמארז"ל בסוטה דמ"ד ע"א ע"פ הכן בחוץ מלאכתך
6 זה מקרא, ע' בד"ה אבות מלאכות, לזה נא' עוד פסוק
7 ששת ימים תעשה מעשיך שזהו היתר על עשיית
8 מלאכה בחול, והיינו מפני כי גם הוא ית' עשה מלאכה
9 בששת ימים כו'. וזהו שבע"מ לא נאמר רק שם אלקי'
10 כמ"ש בראשית ברא אלקי', רק לאחר שבת נא' הוי'
11 אלקי', דהנה שם אלקי' הוא מדת הצמצום והמסתיר
12 שיהי' יש ודבר נפרד, דמצד בחי' שם הוי' בחי' ביטול
13 אינו תופס מקום כלל וכולא קמי' כלא חשיב כו', אך
14 מפני שעלה ברצונו אנא אמלוך ואין מלך בלא עם
15 בחי' נפרדי', לזה הוא בחי' ש' אלקי' שמסתיר ומעלים
16 עד שיהי' נראה העולם ליש ודבר נפרד כו', וזהו שמש
17 ומגן ה' אלקי' כמו שהמגן מסתיר על השמש, כן בחי'
18 שם אלקי' מסתיר על ש' הוי' להיות בחי' התהוות

1 פתיחת המאמר

2 כל³² מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים ושאינה
3 לשם שמים אין סופה להתקיים, איזה מחלוקת שהיא לשם
4 שמים שיש לה קיום ו"אלו ואלו דברי אלקים חיים"³³,
5 כגון מחלוקת הלל ושמואל ושאינה לשם שמים שאין לה
6 קיום זו מחלוקת קרח ועדתו שלבסוף נבלעו באדמה.
7 וצריך להבין מהו המעלה דסופה להתקיים דלכאורה
8 ענין המחלוקת אין זה מעלה - שהרי מחלוקת זה ענין
9 של פירוד, ואם כן מהו ענין שמשבחים מחלוקת שלשם
10 שמים שהמעלה בזה שסופה להתקיים. וכי לא היה עדיף
11 שיגיעו להסכמה ולאחדות?

12 גם צריך להבין - שאלה נוספת, שבמחלוקת שלשם
13 שמים חושב - כלומר מונה, הלל ושמואל היינו שני
14 צדדים המחלקים, ובמחלוקת שאינה לשם שמים חושב
15 רק קרח ועדתו ואינו מזכיר את משה, ועל פי פשוט
16 ההסבר הוא שהרי משה לא חלק עמם ורק הם עשו
17 מחלוקת ולכן לא יכול לומר שם 'מחלוקת' על משה,

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"ט

תורה צוה לנו משה – מחבר נש"י עם התורה, וע"י התורה – מורשה קהלת יעקב,
יורשים ניצוצות דתהו בעבודת הבירורים יחד עם קביעות עתים לתורה

וּבְזֶה יִבָּאֵר מֵה שֶׁכָּתוּב "תּוֹרָה צִוְּהָ לָנוּ מֹשֶׁה", דְּמֹשֶׁה
הוא מְחַבֵּר נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל עִם הַתּוֹרָה,
וְאַתְּפִשְׁטוּתָא דְּמֹשֶׁה בְּכָל דְּרָאִיט, דְּגִדּוֹל הַדּוֹר מְחַבֵּר
אֶת דּוֹרוֹ בַּתּוֹרָה, וְאִזּוּ הִנֵּה עַל יְדֵי הַתּוֹרָה מוֹרְשָׁה
קֹהֶלֶת יַעֲקֹב, דִּיעֲקֹב הוּא י' עֲקֹב, שְׁגָם בְּכַחֲנִית עֲקָבִים
שֶׁהֵם בְּעָלֵי עֲסָקִים וְיִוִּשְׁבֵי קֶרְנוֹת, אִם הִנֵּהגָתָם הִיא
עַל פִּי הַתּוֹרָה בְּמִשְׁא וּמִתֵּן בְּאַמּוּנָה אֲזֵהם מְבָרְרִים
בְּרִירִים, שֶׁזֶהוּ הַעֲנִין דִּירוּשָׁה, שִׁיּוּרִשִׁים נִיצוּצוֹת דִּתְהוּ,
דְּכִתִּיב "וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֱהָלִים", דִּיעֲקֹב שֶׁהוּא
י' עֲקֹב בְּעִבּוּדַת הַבְּרִירִים בְּשִׁשֶּׁת יָמֵי הָעִבּוּדָה, אִם

הוא יושב אהלים באהלי התורה בפרק אחד שחרית
ופרק אחד ערבית, הוא היורש את ניצוצי התהו כנ"ל,
דסדרי הירושה באמות העולם אינם כסדר הירושה
בישראל, ואם כן הלא אצלם בכלל הוא על דרך
דכתיב "ויבן אין לו כו' ונתתם את נחלתו לאחיו",
וכתיב "הלא אח עשו לי עקב" כו', ולזאת יעקב הוא
היורש, והינו דמי שהוא עוסק בעבודת הברורים
ולומד תורה בקביעות עתים (ובפרט זה שזוכה ללמד
גם לאחרים), הוא יורש כל הטוב בניצוצות דתהו
שנפלו בשבירה.

י"ב וי"ג תמוז, תרצ"ה

כט. התפשטותו של משה - בכל דור.

לקוטי דיבורים

כדורי הרגעה

המכולת" שלהם בכדורי ארגעה.

כל עסקני הכלל והעתונאים מנחמים את כלל
ישראל בהבטחות פוליטיות, בהפצת סיפורים, עריכת
ועידות ואסיפות, ובינתיים נגר דמו של כלל ישראל.
לא אחד מעסקני הכלל, הדוברים השונים ועורכי
עתונים, מדברים ונואמים על הסיבות לצרות ישראל
ועל המקור (שליסל קוואל) לכל הגזירות הקשות
והמיתות המשונות על בני ישראל, ואף אחד מהם אינו
נותן את העצה כיצד להרגיע ולכל הפחות למתן את
מצב הצרות היהודי הכללי.

י"ד אייר, פסח שני, ה'תש"ד

לדאבוננו הרב מוכרחים אנו לומר בצורה ברורה
ובהירה שיסודות תכנית ההצלה שנתקבלו, הנם
ביטויים פוליטיים בלבד. וזאת כאשר מעמידים את
כל כלל ישראל וארץ ישראל עם העושר של מאות
מיליונים - בסכנה. וגם במדינתנו כאן יש בכך משום
אמצעי הטעיה בלבד.
עסקני הכלל, אלה הנקראים "קופצים בראש"
והעתונות היהודית, והיהודית-אנגלית, בראש, בידעם
את ענן האנטישמיות הגדול השורר בעמקי לבותיהם
של שונאי ישראל, ממלאים את אלפי "חנויות

יומן כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

ספורי רא"פ:

(א) הסבה וההשתלשלות איך חותן חותנו, החסיד ר"ז ווילענקער^א, נהי' לחסיד. חגיגת רעים
בסעודת מצוה על אשר זכה להיות מוכה עבור עניני חסידות.

לא) בארוכה ב"התמים" חיו ע' ח' ואילך.

- 1 (ב) אודות החסיד ר' שמעון מנשה⁵⁴ ונסיעתו לאה"ק ת"ו והברכה באריכות ימים.
- 2 (ג) אודות החסיד ר' שלמה רפאל'ס⁵⁵ שהי' מן האברכים המצוינים בוויילנא, והי' בעל מדות
- 3 טובות, רגשן גדול, ומסר נפשו על חסידות וחסידים.
- 4 (ד) אודות החסיד הישיש ר' חיים שמואל קרעסלאווער⁵⁶ שהי' חמש פעמים אצל הרב המגיד
- 5 ממעזריטש וברכו באריכות ימים לראות דור רביעי וחמישי עוסקים בתורה וחסידות, וכשהכניס
- 6 את נכד נכדו לחדר נפטר בן מאה ושש עשרה שנה.

(לב) ראה אודותו "התמים" ח"ח ע' צב. שיחת חה"ש תרצ"ד אות ח"י"י"ט [לקו"ד ח"א קע, ב ואילך].

- 54 ר' שמעון מנשה חייקין. נולד לערך תקנ"ח-תקס"ב. עלה לאה"ק לערך תקע"ה-תק"פ. נפטר כ"ט סיון תרנ"ג (ראה ספר תולדות חב"ד בארץ הקודש פרק ט. פרק יד. קובץ יגדיל תורה
- ירושלים, תש"מ שנה ד גליון ב (יד) ע' 7 ואילך (בשוה"ג)).
- 55 מהחומות על תקנות לאזניא (אגרות-קודש אדמו"ר הזקן (קה"ת, תש"מ) ע' עט (בהוצאת תשע"ב - ע' קעח).

אגרות קודש

- 1 ב"ה, א' י"ט מ"ח פ"ב
- 2 כבוד ידידי הרב הנכבד וו"ח אי"א
- 3 מוהר"ד שי, וידי"ע הנכבד וו"ח אי"א
- 4 מוהרש"ח שי' שו"ב, וידי"ע הנעלה וו"ח
- 5 אי"א מוהרי"ק שי'
- 6 שלום וברכה!
- 7 מכתב ידידינו רש"ח שי' לכ' אמי מורתי הרבנית
- 8 הכבודה תחי' קראתי.
- 9 וע"ד בית הכנסת, שנעשה בהבית חומה, בודאי ענתה
- 10 כבוי' א"מ הרבנית הכבודה תחי' ועליו אין לי מה להוסיף.
- רק זה כי הסכמנו, כבוי' אמי מורתי הרבנית הכבודה תחי' ואני, ליתן לעי"ע, בסך מיליליאן רו"כ בתיקון בית הטבילה והמרחץ, וסך כזה נוכל לשלוח בעזה"י במשך כחדש ימים, והוא רק לטובת תיקון בית הטבילה. והוא עפ"י תוקף צוואת הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, כאשר זה כבר כתבנו להם ע"ד איזה תיקון, אמנם עתה יהי' לעי"ע זה, ואי"ה בימים אלו אשלח איזה סכום להתחלה טובה, ויזדרזו בזה, והשי"ת יהי' בעזרם.
- והיו ברכה ושלוי' כאו"י והדו"ש ידי"ע, בן מו"ר יי"ש.
- אג"ק מוהרי"צ כך יד

המשך ביאור למס' פסחים ליום שני עמ' ב

- 1 אומר שבשלש שעות היה, יש לתלות שמעשה ב' הנה ב'מ"פ
- 2 תרתי ומעיל תלת - שהיה המעשה ביציאת השעה השניה וכניסת
- 3 השעה השלישית. והא' דקאמר [ומה שאמר] העד הראשון 'שתים'
- 4 - שהיה המעשה בשעה השניה, כוונתו שבסוף 'שתים' היה. והא'
- 5 [ומה] דקאמר העד השני שהיה המעשה בשלש שעות, כוונתו
- 6 שבתחלת שלש היה, ונמצא ששניהם אמרו דבר אחד. אבל אם
- 7 אחד אמר שהיה המעשה בשלש שעות והשני אמר שהיה בחמש
- 8 שעות, בהכרח שאחד מהם משקר, שהרי אין אדם טועה בזמני
- 9 היום כלום. ולדברי רבי יהודה, אדם מו"ע בהצי' שעה, ועל כן גם
- 10 כשאחד אומר שלש ואחד אומר חמש עדותם קיימת. משום שיש
- 11 לתלות שמעשה ב' הנה, בפלגא דארבע הנה - באמצע היום
- 12 הרביעית היה, כלומר בשלש שעות ומחצה. והא' דקאמר [וזה
- 13 שאמר] שהיה המעשה בשלש שעות, כוונתו שבסוף שלש היה,
- 14 וקמעי פלגא דשעתא לקמיה - ונמצא שטעה והקדים את המעשה
- 15 בחצי שעה לפני זמנו. והא' דקאמר [וזה שאמר] שהיה המעשה
- 16 בחמש שעות, כוונתו שבתחלת חמש שעות היה, וקמעי פלגא
- 17 דשעתא לאחוריה - ונמצא שטעה ואיחר את המעשה בחצי שעה
- לאחר זמנו. לפיכך עדותם קיימת, שכן עד כמה שאפשר לתלות בטעות, אין זו הכחשה.
- הגמרא מביאה שיש שונים את דברי אב"י באופן אחר: איבא דאמר - יש אומרים, שכך אמר אב"י, כשתמצא לומר כשתדקדק בדברי תנאים אלו תמצא, שלדברי רבי מאיר אדם מו"ע משהו - שיעור זמן מועט בלבד, ולדברי רבי יהודה אדם מו"ע שעה ועוד משהו. לדברי רבי מאיר, אדם מו"ע משהו, וכשאחד אומר 'שתים' ואחד אומר 'שלש', יש לתלות שמעשה ב' הנה - שהיה המעשה או בסוף 'שתים' הנה [והיה], או בתחלת שלש היה. וחד מינייהו - ואחד משני העדים מו"ע במשהו. שזה שאמר 'שתים' כוונתו לסוף שנים, וזה שאמר 'שלש' כוונתו לתחילת שלש, ונמצא שאם היה המעשה בתחילת שלש טעה העד הראשון במשהו, ואם היה בסוף שנים טעה העד השני במשהו. ולדברי רבי יהודה המכשיר את העדות גם כשאחד אומר שלש ואחד אומר חמש, אדם מו"ע שעה ועוד משהו, ומעשה ב' הנה - ושהיה המעשה או בסוף שלש היה או בתחלת חמש היה,

פרק ו הלכה א

הַמִּקְדָּשׁ כָּלוּ לֹא הָיָה בְּמִישׁוֹר, אֲלָא בְּמַעְלָה הָהָר. בְּשֹׂאדָם נִבְנָם מִשְׁעָר מְזֻרְחֵי שֶׁל
הַר הַבַּיִת מִחֶלֶד עַד סוֹף תַּחִּיל בְּשָׁוִה, וְעוֹלָה מִן תַּחִּיל לְעֹזֶרֶת הַנָּשִׁים בְּשָׁתִּים עֶשְׂרֵה
מַעְלֹת. רוֹם כָּל מַעְלָה חָצִי אִמָּה וְשִׁלְחָה חָצִי אִמָּה:

נקודות משיחות קודש

הטעם שהרמב"ם מתחיל בשלילה – "המקדש כולו לא היה במישור", ואינו כותב את החיוב בלבד "המקדש כולו היה במעלה ההר" – יש לומר: לדעת הרמב"ם קיום מצוות העשה של "ועשו לי מקדש" בבנין בית המקדש, היה בהמשך לה"משכן שעשה משה רבנו (במדבר) כמו שכתב הרמב"ם בתחילת הלכות בית הבחירה. לכן היה מקום לומר שכשם שכל המשכן היה במישור, וחלק אחד בו לא היה גבוה מן האחר, כך היה גם המקדש באופן זה. לכן מתחיל הרמב"ם: המקדש כולו לא היה במישור (כמו המשכן), אלא במעלה ההר".

כיוון שספר היד החזקה תוכנו הוא "הלכות הלכות", מובן שהמקדש היה הולך ועולה בשיפוע לא רק מצד מבנה ההר אלא זהו עניין של הלכה ב"מקדש כולו". על המקדש: א) לא להיות במישור. ב) להיות "במעלה ההר". יתירה מזו: אין זה תנאי של לכתחילה בלבד, אלא זהו תנאי לעיכובא.

אבל צריך להבין: מה הסברא שבעניין זה צריך המקדש להיות שונה מהמשכן? ויש לומר הביאור בזה: חילוקי המקומות שהיו במקדש "במעלה ההר" – הם בהתאם עם זה שכל אחד מהם היה בו תוספת ועליה בקדושה לגבי המקום שלפניו. דין זה הוא רק במקדש, ולא במשכן, כי זה קשור עם גדר הקדושה שנתחדש במקדש.

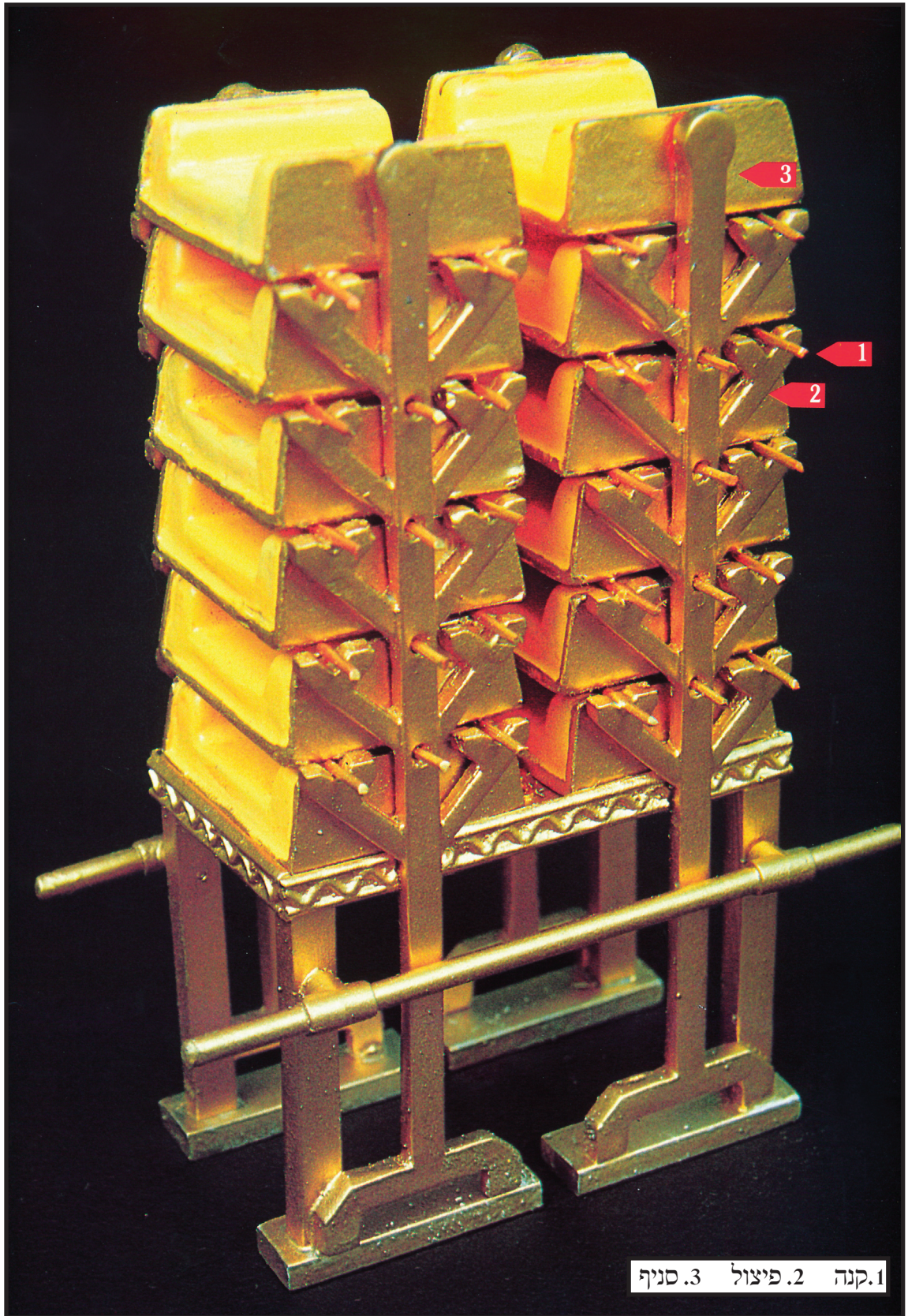
ההסברה בזה: ישנו חילוק עיקרי בין המשכן ובין המקדש: המשכן היה בנין ארעי, ואילו בית המקדש היה "דירת קבע". במשכן חלות הקדושה היתה רק בהבנין וחלקיו – הקרשים והיריעות. אבל בבית המקדש היתה גם "קדושת מקום" – עצם מקום

המקדש נתקדש, ובשני עניינים: א) בנוגע לבית המקדש נאמר "המקום אשר יבחר ד' אלקיכם בו". ב) היה מעשה קידוש של קרקע (ריצפה) של המקדש. במשכן לאחר שפרקוהו ונסעו משם – לא נשארה שום קדושה במקום הראשון. מה שאין כן בבית המקדש בו הבחירה היא במקום, לכן הקדושה קבועה שם לעולם ועד. לכן מדגיש הרמב"ם חילוק זה שבין המשכן למקדש, כי דווקא בזה בא לידי ביטוי חידוש עיקרי שבמקדש לעומת המשכן – בקדושת המקום.

מאחר שעניינו של בית המקדש הוא להמשיך את השראת השכינה בעולם, באופן שהקדושה תחדור בתוך הגשמיות ותעלה אותה, לכן התבטא זה גם במציאותו הגשמית של העולם – המקום שבו עמד בית המקדש היה בהר, למעלה מהמקומות שסביבו. וככל שהעליה ומדרגת הקדושה שבמקדש היו נעלות יותר, היה גם המקום הגשמי גבוה יותר בגשמיות.

על פי זה מובן גם הטעם שקדש הקדשים שבמקדש לא היה נבדל בגובהו מהיכל המקדש: העניין שהקדושה של המקדש פועלת במקום הגשמי שייך למדרגות הקדושה שהדרגה הנמוכה הינה בערך להעליונה, שהיא נעלית הימנה "בשתיים עשרה מעלות", וכיוצא בזה. אבל כשמדובר על מדרגה בקדושה שהיא נעלית באין ערוך – אין שייך שזה יתבטא בגובה מקום גשמי. בקדושה של קדש הקדשים, ששם בהמקום היה הגילוי של עצמותו ומהותו ית', במקום הארון שהוא לא בערך כלל לשאר חלקי המקדש – עילוי כזה אינו יכול להתבטא בגובה של מקום גשמי, שהוא מדוד ומוגבל.

(לקוטי שיחות חלק כט, פר' ראה)

1. קנה 2. פיצול 3. סניף

פרק ב משנה ג

הוּוּ זְהִירִין בְּרִשּׁוֹת, שְׁאִין מְקַרְבִּין לוֹ לְאָדָם אֶלָּא לְצַדִּיק עֲצֻמָּן. נִרְאִין כְּאוֹהֲבִין בְּשַׁעַת הַנֶּאֱתָן. וְאִין עוֹמְדִין לוֹ לְאָדָם בְּשַׁעַת דְּחִקּוֹ:

נקודות משיחות קודש

היצר הרע על מנת להופכו לטוב, וכמאמר רז"ל⁶ "בכל לבבך – בשני צריך". אלא שעליו לעשות זאת מתוך זהירות יחירה – "הוּוּ זְהִירִין בְּרִשּׁוֹת".

(ועל דרך זה יש לומר בפירוש "ואל תתודע לרשות": צריכים להתעסק עם ה"רשות", כנ"ל, אך לא באופן של "דעת" – מלשון התקשרות והתחברות?).

ויש לומר עוד שהכוונה ב"רשות" היא ליצר הטוב – השכל ומדות דקדושה. במקרים מסוימים אין לציית אפילו ל"רשות" זו – היינו כשנדרש מיהודי עבודה של מסירות נפש שלמעלה מטעם ודעת⁸.

וזהו "שאין מקרבין לו לאדם אלא לצורך עצמן" ו"נראין כאוהבין בשעת הנאתן": מצד כחותי הגלויים של הנשמה (שכל ומדות) רצונה בעבודה המביאה לשלימותה (השלימות דשכל ומדות); ולא מסירת נפש – ביטול ושליטת מציאותה. ומכל מקום הרי זה רק "נראין כאוהבין", כי על ידי העבודה של מסירת נפש מגיע לו לאדם אמינות הטוב וההנאה.

ןוהרי הוכחה לדבר:

ידוע⁹ שה"בית יוסף" ה' צריך להשרף על קידוש ה', אך בגלל סיבה מסוימת נענש ולא זכה לכך. והנה, זה שנשאר בחיים איפשר לו לכתוב את השולחן ערוך; ובכל זאת נחשב לו הדבר לעונש. הרי שמסירת נפש היא נעלה יותר אפילו מחיבור השולחן ערוך, שכל בית ישראל עד סוף כל הדורות הולכים לאורו¹⁰.

השאלות במשנתנו: א. לכאורה אין בהוראה זו ענין לעבודת ה', ופשיטא שאינה הנהגה של מילי דחסידותא. ב. לכאורה אין זו הוראה השווה לכל נפש, דהרי היא מכוונת רק לאנשים כאלה שיש להם עסק עם השלטונות. ג. בפרק ראשון¹ שנינו "ואל תתודע לרשות", היינו שיש להשתדל לא להיות ידוע ומוכר לשלטון²; וכאן אומר שיש להתעסק עמהם, אלא באופן של זהירות³.

והביאור:

"רשות" היא ה"שליטים" שבאדם – שכלו ומדותיו⁴. ואמר "הוּוּ זְהִירִין בְּרִשּׁוֹת", כי האדם מוכרח וזקוק ל"שלטון" זה, אך עליו להיות זהיר בו. כי לפעמים מתאווים המוח והלב דבר בלתי רצוי, ואז על האדם לדעת שאף שהן "מקרבין לו לאדם" ו"נראין כאוהבין", הרי זה "לצורך עצמן" ול"הנאתן" בלבד.

ובאופן אחר קצת יש לומר דהכוונה ב"רשות" לשלטון של היצר הרע, והפירוש ב"מקרבין לו לאדם" ו"נראין כאוהבין", מבואר על פי הידוע⁵ שאחד מתחבולות היצר הרע הוא להופיע כ"אוהבו" של האדם ו"מסכים" לו בכל אשר יעשה, גם בהנהגה טובה, רק שמשפיע עליו לעשות הנהגה זו מתוך פניו, או בקרירות, בדרך "מצוות אנשים מלומדה", ועל ידי זה לוכד את האדם ברשתו עד שמסיתו גם לדברים אסורים ר"ל.

ועבודה זו היא במילי דחסידותא, כי ממדת הדין רשאי האדם לא לעסוק כלל עם ה"רשות" דהיצר הרע (ובלבד שיהי' שלם במעשה בפועל); אך במדת חסידות חייב להתעסק עם

1. מ"י.

2. אבות דר"ב פ"א, ג.

3. ראה מחזור ויטרי. מד"ש בשם הרשב"ץ.

4. ראה זח"ב קנ"ג, א: תלת שליטין אינן באדם, מוחא לבא וכבדא.

5. ספח"מ קונטרסים ח"א עמ' לו, א. ושם מפרש לפ"ז מארז"ל (שבת קז, ב) כן אומנתו של יצה"ר, היום אומר לו עשה כך וכו'.

6. ברכות נד, א במשנה.

7. תניא ספ"ג.

8. ראה תו"א מג"א צט, ב.

9. מגיד מישרים ר"פ בראשית.

10. משיחת מוצש"ק פ' תו"מ תשל"ט – על פי רשימת השומעים בלבד.

המשך מעמוד קכב

מסכת סנהדרין פרק שלישי משנה ז

וּמִנֵּין, לְבִשְׁצֵא אֶחָד מִן הַדִּינִים, לֹא יֹאמֶר: אֲנִי מְזַכֵּה וְחֻבְרִי מְחַבֵּין, אֲבָל מָה אֶעֱשֶׂה, שְׁחֻבְרִי רַבּוּ עָלַי? עַל זֶה נֶאֱמַר (ויקרא יג, טו): "לֹא־תִלְךָ רֶכֶל בְּעַמִּיךָ", וְאֹמֵר (משלי יא, יג): "הוֹלֵךְ רֶכֶל מְגַלֵּה־סוֹד".

משניות מבוארות – קהתי

שְׁחֻבְרִי רַבּוּ עָלַי – והכריעו בפסק הדין לחובתך, מניין שאסור לדיין לומר כך, שכן על זה נאמר: "לֹא־תִלְךָ רֶכֶל בְּעַמִּיךָ", וְאֹמֵר – פסוק אחר: "הוֹלֵךְ רֶכֶל מְגַלֵּה־סוֹד" – והרי המשא ומתן של הדיינים סוד הוא, שכן אין לשום אדם להימצא בחדר בית הדין בשעה זו כפי שבארנו לעיל, וזה כדי שלא ידעו בעלי הדין מי מחייב ומי מזכה, שעל ידי כך לא יהיו הדיינים שנואים אצל בני אדם, ואותו דיין המגלה את הסוד, הרי הוא עובר על "לא תלך רכיל בעמך".

שכן תחילה היו מוציאים אותם מבית הדין לאחר שהשמיעו טענותיהם, ולא היו נותנים לשום אדם להימצא יחד עם הדיינים בשעה שהיו נושאים ונותנים ביניהם, ולאחר שפסקו את הדין היו מכניסים את בעלי הדין, כדי להודיעם את פסק הדין. הַגְדוֹל שְׁפָדִינִים אֹמֵר – לנתבע: אִישׁ פְּלוֹנִי, אָתָּה זָכָאי; או: אִישׁ פְּלוֹנִי, אָתָּה חַיִּב – וכך נגמר הדין. וּמִנֵּין, לְבִשְׁצֵא אֶחָד מִן הַדִּינִים, לֹא יֹאמֶר – הדיין לאחד מבעלי הדין: אֲנִי מְזַכֵּה – דעתי היא שאתה זכאי, וְחֻבְרִי מְחַבֵּין – ודעתם של חברי שאתה חייב, אֲבָל מָה אֶעֱשֶׂה,

פרשת מטות

ל וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: אִישׁ כִּי־יִדָּר לַיהוָה אִוְּהַשְׁבַּע שְׁבַעַת לְאַסֵּר אֶפֶס עַל־נַפְשׁוֹ לֹא יֵחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל־הֵצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה: וְאִשָּׁה כִּי־תִדָּר לַיהוָה וְאָסְרָה אֶפֶס בֵּית אָבִיהָ בְּנִעְרֶיהָ: וְשָׁמַע אָבִיהָ אֶת־נִדְרָהּ וְאָסְרָה אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ וְהַחֲרִישׁ לָהּ אָבִיהָ וְקָמוּ כָל־נִדְרֶיהָ וְכֹל־אֶסֶר אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם: וְאִם־הָיָא אָבִיהָ אֹתָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כָּל־נִדְרֶיהָ וְאָסְרָה אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם וְיִהְיֶה יִסְלַח־לָהּ כִּי־הָיָא אָבִיהָ אֹתָהּ: וְאִם־הָיָא תַּהִיָּה לְאִישׁ וְנִדְרֶיהָ עָלֶיהָ אוֹ מִבְטָא שְׁפָתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ: וְשָׁמַע אִשָּׁה בְּיוֹם שָׁמְעוֹ וְהַחֲרִישׁ לָהּ וְקָמוּ נִדְרֶיהָ וְאָסְרָה אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקָמוּ: וְאִם בְּיוֹם שָׁמַע אִשָּׁה יָנִיא אוֹתָהּ וְהִפָּר אֶת־נִדְרָהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְאֵת מִבְטָא שְׁפָתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ וְיִהְיֶה יִסְלַח־לָהּ: (ל"ו) וְנָדָר אֱלֹמָנָה וְגִרּוּשָׁה כָּל אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ: וְאִם־בֵּית אִשָּׁה נִדְרָה אוֹ־אָסְרָה אֶפֶס עַל־נַפְשָׁהּ בְּשִׁבְעָה: וְשָׁמַע אִשָּׁה וְהַחֲרִישׁ לָהּ לֹא הָיָא אֹתָהּ וְקָמוּ כָל־נִדְרֶיהָ וְכֹל־אֶסֶר אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם: וְאִם־הִפָּר יָפָר אֹתָם וְאִשָּׁה בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כָּל־מוֹצֵא שְׁפָתֶיהָ לַנִּדְרָה וְלֶאֶסֶר נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם אִשָּׁה הַפָּרִם וְיִהְיֶה יִסְלַח־לָהּ: (ישראל) וְכָל־נָדָר וְכָל־שְׁבַעַת אֶסֶר לַעֲנַת נַפְשׁ אִשָּׁה יִקְיָמוּ וְאִשָּׁה יִפְרֹנוּ: וְאִם־הַחֲרִישׁ יַחֲרִישׁ לָהּ אִשָּׁה מִיּוֹם אֲלִיּוֹם וְהַקִּים אֶת־כָּל־נִדְרֶיהָ אוֹ אֶת־כָּל־אָסְרֶיהָ אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַקִּים אֹתָם כִּי־הַחֲרִישׁ לָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ: וְאִם־הִפָּר יָפָר אֹתָם אַחֲרֵי שָׁמְעוֹ וְנִשָּׂא אֶת־עֹנָהּ: וְאֵלֶּה הַחֻקִּים

אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין־אָב לְבָתּוֹ בְּנִעְרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ: פ (עד כאן בחול) לֹא וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: בְּנִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים אַחֵר תִּאָּסֵּף אֶל־עַמִּיד: וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם לֵאמֹר הַחֲלִצוּ מֵאִתְּכֶם אֲנָשִׁים לְצַבָּא וְיִהְיוּ עַל־מִדְיָן לְתֵת נִקְמַת־יְהוָה בְּמִדְיָן: וְאֵלֶּךְ לַמִּטָּה אֵלֶּךְ לַמִּטָּה לְכָל מִטּוֹת יִשְׂרָאֵל תִּשְׁלַחוּ לְצַבָּא: וַיִּמְסְרוּ מֵאֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל אֵלֶּךְ לַמִּטָּה שְׁנַיִם־עָשָׂר אֵלֶּךְ חֲלוּצֵי צַבָּא: וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֵלֶּךְ לַמִּטָּה לְצַבָּא אֹתָם וְאֶת־פִּינְחָס בֶּן־אֱלֵעָזָר הַכֹּהֵן לְצַבָּא וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ וְחֻצְצֹרוֹת הַתְּרוּעָה בִּידָו: וַיִּצְבְּאוּ עַל־מִדְיָן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וַיַּהֲרֹגוּ כָּל־זָכָר: וְאֶת־מִלְכֵי מִדְיָן הָרָגוּ עַל־חֲלָלֵיהֶם אֶת־אֹוִי וְאֶת־דָּקָם וְאֶת־צֹר וְאֶת־חוּר וְאֶת־רַבֵּעַ חֲמִשַּׁת מַלְכֵי מִדְיָן וְאֵת בָּלָעַם בֶּן־בְּעֹזָר הָרָגוּ בַּחֲרֹב: וַיִּשְׁבּוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־נָשֵׁי מִדְיָן וְאֶת־טַפָּם וְאֵת כָּל־בְּהֶמְתָּם וְאֶת־כָּל־מִקְנֵהם וְאֶת־כָּל־חֵילָם בָּזְזוּ: וְאֵת כָּל־עֲרִיָּהֶם בְּמוֹשְׁבָתָם וְאֵת כָּל־טִירָתָם שָׂרְפוּ בָּאֵשׁ: וַיִּקְחוּ אֶת־כָּל־הַשִּׁלָּל וְאֵת כָּל־הַמִּלְקוֹחַ בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה: וַיָּבֹאוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֱלֵעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשְּׁבִי וְאֶת־הַמִּלְקוֹחַ וְאֶת־הַשִּׁלָּל אֶל־הַמַּחֲנֶה אֶל־עֶרְכַּת מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־יַרְדֵּן יְרֵחוֹ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 107)

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת (ל, ב)

"למד שהפרת נדרים בנחיד ממקח" (רש"י). וז"ל אָמְרוּ "דייך מה שאסרתו תורה", כי יש להתעסק עם העולם ולהעלותו. מאידך אָמְרוּ "נדר סיגי לפרשות", כי אם יש חשש שהתעסקות זו תביא ירידה ומכשול, יש לנדר. מובן אפוא, שאם יש דין בנדר השנן לבעל דרשה, ממקח, מסתבר שהוא דין בהפרת נדר - הממקח מעלה את הנדר לדרשה כזו שאינו זקוק עוד לנדר.

מִן־הַחֲמִירִים וּמִן־הַצָּאֵן מִכָּל־הַבְּהֵמָה וְנִתְּנָה
 אֹתָם לָלוֹיִם שְׁמִרֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן יְהוָה:
 וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 אֶת־מֹשֶׁה: ^כוְיְהִי הַמִּלְקוֹחַ יִתֵּן הַזֶּה אֲשֶׁר בָּזוּ
 עִם הַצֹּבֵא צֵאֵן שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וְשִׁבְעִים אֶלֶף
 וַחֲמִשָּׁת אֲלָפִים: ^{כז}וּבִקֵּר שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים אֶלֶף:
^{כח}וַחֲמִירִים אֶחָד וְשִׁשִּׁים אֶלֶף: ^{כט}וַנִּפֹּשׂ אָדָם
 מִן־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר כָּל־נֶפֶשׁ
 שְׁנַיִם וְשָׁלֹשִׁים אֶלֶף: ^לוְתָהִי הַמַּחֲצֵה חֵלֶק
 הַיָּצְאִים בַּצֹּבֵא מִסֶּפֶר הַצָּאֵן שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף
 וְשָׁלֹשִׁים אֶלֶף וְשִׁבְעֵת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת:
^{לא}וְיָתִי הַמֶּכֶס לִיהוָה מִן־הַצָּאֵן שֵׁשׁ מֵאוֹת חֲמִשׁ
 וְשִׁבְעִים: ^{לב}וְהַבִּקֵּר שִׁשָּׁה וְשָׁלֹשִׁים אֶלֶף וּמִכְסָם
 לִיהוָה שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים: ^{לג}וַחֲמִירִים שְׁלֹשִׁים אֶלֶף
 וַחֲמִשׁ מֵאוֹת וּמִכְסָם לִיהוָה אֶחָד וְשִׁשִּׁים:
^{לד}וַנִּפֹּשׂ אָדָם שִׁשָּׁה עָשָׂר אֶלֶף וּמִכְסָם לִיהוָה
 שְׁנַיִם וְשָׁלֹשִׁים נֶפֶשׁ: ^{לה}וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־מֶכֶס
 תְּרוּמַת יְהוָה לְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 אֶת־מֹשֶׁה: ^{לו}וּמִמַּחֲצִית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חֲצֵה
 מֹשֶׁה מִן־הָאֲנָשִׁים הַצֹּבֵאִים: ^{לז}וְתָהִי מַחֲצֵת
 הָעֵדָה מִן־הַצָּאֵן שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וְשָׁלֹשִׁים
 אֶלֶף שִׁבְעֵת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: ^{לח}וּבִקֵּר
 שִׁשָּׁה וְשָׁלֹשִׁים אֶלֶף: ^{לח}וַחֲמִירִים שְׁלֹשִׁים אֶלֶף
 וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: ^לוַנִּפֹּשׂ אָדָם שִׁשָּׁה עָשָׂר אֶלֶף:
^{לא}וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִמַּחֲצֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הָאֲחֹזֹ
 אֶחָד מִן־הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאָדָם וּמִן־הַבְּהֵמָה וַיִּתֵּן
 אֹתָם לָלוֹיִם שְׁמִרֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן יְהוָה כַּאֲשֶׁר
 צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^{לב}וַיִּקְרְבוּ אֶל־מֹשֶׁה
 הַפִּקְדִּים אֲשֶׁר לְאֲלָפֵי הַצֹּבֵא שְׁרֵי הָאֲלָפִים וְשְׁרֵי
 הַמֵּאוֹת: ^{לג}וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה עֲבֹדֶיךָ נִשְׂאוּ אֶת־
 רֹאשׁ אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר בִּידְנֵנו וְלֹא־נִפְקַד
 מִמֶּנּוּ אִישׁ: ^{לד}וַנִּקְרָב אֶת־קֶרְבֵּן יְהוָה אִישׁ אֲשֶׁר
 מֵצָא כְּלִי־זָהָב אֶצְעָדָה וְצִמִּיד טֹבַעַת עָגִיל

שְׁנֵי י^אוַיֵּצְאוּ מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְכָל־נְשֵׂי־אֵי
 הָעֵדָה לִקְרֹאתָם אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה: ^{יב}וַיִּקְצֹף
 מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הַחֵיל שְׁרֵי הָאֲלָפִים וְשְׁרֵי
 הַמֵּאוֹת הַבָּאִים מִצֹּבֵא הַמִּלְחָמָה: ^{יג}וַיֹּאמֶר
 אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה הִחַיִּיתֶם כָּל־נַפְקָה: ^{יד}הֵן הִנֵּה
 הָיוּ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדִבְרֵי בָלָעַם לְמַסְר־מַעַל
 בִּיהוָה עַל־דְּבַר פָּעוֹר וְתָהִי הַמַּגֵּפָה בַּעֲדַת
 יְהוָה: ^{טו}וְעַתָּה הֲרָגוּ כָּל־זָכָר בַּטָּף וְכָל־אִשָּׁה
 יָדְעַת אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר הֲרָגוּ: ^{טז}וְכָל־הַטָּף
 בְּנָשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר הִחַיּוּ לָכֶם:
^{יז}וְאַתֶּם חָנוּ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה שִׁבְעֵת יָמִים כָּל־
 הַיּוֹם נֶפֶשׁ וְכָל־^{יח}נֶגַע בַּחֲלָל תִּתְחַטְּאוּ בֵּינֶם
 הַשְּׁלִישִׁי וּבֵינֶם הַשְּׁבִיעִי אַתֶּם וְשִׁבְיָכֶם: ^{יט}וְכָל־
 בָּגֵד וְכָל־בְּלִיעוֹר וְכָל־מַעֲשֵׂה עֵזִים וְכָל־בְּלִי־
 עֵץ תִּתְחַטְּאוּ: ^כוַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶל־
 אֲנָשֵׁי הַצֹּבֵא הַבָּאִים לַמִּלְחָמָה זֹאת חֻקַּת
 הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^{כא}אֵךְ אֶת־
 הַזָּהָב וְאֶת־הַכֶּסֶף אֶת־הַנְּחֹשֶׁת אֶת־הַבְּרֹזֶל אֶת־
 הַבְּדִיל וְאֶת־הָעֹפֶרֶת: ^{כב}כָּל־דְּבַר אֲשֶׁר־יָבֹא
 בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּאֵשׁ וְטָהַר אֵךְ בְּמִי נָדָה יִתְחַטְּאֶה
 וְכָל אֲשֶׁר לֹא־יָבֹא בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בַמָּיִם:
^{כג}וּבְכַסְתֶּם בְּגִדֵיכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְטָהַרְתֶּם
 וְאַחֵר תָּבֹאוּ אֶל־הַמַּחֲנֶה: ^{כד}וַיֹּאמֶר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^{כה}שָׂא אֶת רֹאשׁ מִלְקוֹחַ הַשְּׁבִי
 בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה אֹתָהּ וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְרֹאשֵׁי
 אֲבוֹת הָעֵדָה: ^{כו}וַחֲצִיֹת אֶת־הַמִּלְקוֹחַ בֵּין תַּפְשֵׁי
 הַמִּלְחָמָה הַיָּצְאִים לַצֹּבֵא וּבֵין כָּל־הָעֵדָה:
^{כז}וְהִרְמֵת מֶכֶס לִיהוָה מֵאֵת אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה
 הַיָּצְאִים לַצֹּבֵא אֶחָד נֶפֶשׁ מִחֲמִשׁ הַמֵּאוֹת מִן־
 הָאָדָם וּמִן־הַבִּקֵּר וּמִן־הַחֲמִירִים וּמִן־הַצָּאֵן:
^{כח}מִמַּחֲצִיתָם תִּקְחוּ וְנִתְּנָה לְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
 תְּרוּמַת יְהוָה: ^{כט}וּמִמַּחֲצֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל תִּקַּח
 אֶחָד^ל אֶחָד מִן־הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאָדָם מִן־הַבִּקֵּר

וְכִוְּמוֹ לְכַפֵּר עַל־נַפְשֵׁתֵינוּ לִפְנֵי יְהוָה: ^א וַיִּקַּח מִשָּׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת־הַזֹּהֵב מֵאֵתָם כָּל כְּלִי מַעֲשֵׂה: ^ב וַיְהִי | כָּל־זֶהב הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הָרִימוּ לַיהוָה שָׁשָׁה עָשָׂר אֲלָף שְׁבַע־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל מֵאֵת שְׂרֵי הָאֲלָפִים וּמֵאֵת שְׂרֵי הַמֵּאוֹת: ^ג אֲנִשִּׁי הַצָּבָא בָּזְזוּ אִישׁ לוֹ: ^ד וַיִּקַּח מִשָּׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת־הַזֹּהֵב מֵאֵת שְׂרֵי הָאֲלָפִים וְהַמֵּאוֹת וַיָּבִיאוּ אוֹתוֹ אֶל־אַהֵל מוֹעֵד זַכָּרוֹן לִבְנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי יְהוָה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (2 קוסי שיחות יג עמ' 112)

וְהָיָה מִחֲצַת הָעֵדָה (לא, מג)

בְּיָדָי עָבַר זָמַן רַב עַד שֶׁהָרִימוּ אֶת הַמָּקֶס, וּבְדֶרֶךְ הַשָּׁבַע אִי אֶפְשָׁר שֶׁבְּמִשָּׁף זָמַן זֶה לֹא מֵת אֶף אֶחָד מִכָּל הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה, וְאִם כֵּן לֹא הָיוּ הַחֲצָאִים שׁוֹיִם. וְהַכְּתוּב מְפָרֵט אֶת מִחֲצַת הָעֵדָה כְּדִי לְהוֹדִיעַ דְּבַר פֶּלֶא (לֹא כְּתוּר מֵאֶמֶר הַמִּסְגָּר): הַחֲצִי הַשֵּׁנִי הָיָה כְּדִיּוֹק כְּמוֹ הַחֲצִי הָרִאשׁוֹן, כִּי לֹא מֵת אֶף אֶחָד. וְזוֹהִי כֹנֶנֶת רַש"י: "כָּף וְכָף". וּבִטְעַם הַדָּבָר יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁאִם לֹא הָיוּ הַחֲצָאִים שׁוֹיִם הָיָה עֲדָף שֶׁלֹּא נִלְקַח מִמֶּנּוּ מָקֶס.

לב ^א וּמִקֵּנָה | רַב הָיָה לִבְנֵי רְאוּבֵן וּלְבִנְיָמִן עֲצוּם מְאֹד וַיֵּרְאוּ אֶת־אַרְצָן יַעֲזֹר וְאֶת־אַרְצָן גִּלְעָד וְהָיָה הַמָּקוֹם מְקוֹם מִקֵּנָה: ^ב וַיָּבִיאוּ בְּנֵי־גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־גִּישֵׁי הָעֵדָה לֵאמֹר: ^ג עֲטֹרוֹת וְדִיבָן וַיַּעֲזֹר וּנְמֹרָה וַחֲשַׁבּוֹן וְאֶלְעֵלָה וּשְׁבָם וְנָבֹ וּבָעֵן: ^ד הָאָרֶץ אֲשֶׁר הֵבֵא יְהוָה לִפְנֵי עַדְתִּי יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ מִקֵּנָה הוּא וְלַעֲבָדֶיךָ מִקֵּנָה: ^ה וַיֹּאמְרוּ אִם־מִצָּאֵנוּ חֵן בְּעֵינֶיךָ יִתֵּן אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לַעֲבָדֶיךָ לְאַחֲזָה אֶל־תַּעֲבֹרָנוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן: ^ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְבִנְיָמִן וּלְבְנֵי רְאוּבֵן הָאֲחִיכֶם יָבִיאוּ לְמַלְחָמָה וְאַתֶּם תֵּשְׁבוּ פֹה: ^ז וְלָמָּה כְּתִיב תִּנְאוּן קִרִי תִּנְיָאוֹן אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַבְרֵי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם יְהוָה: ^ח פֹּה עָשׂוּ אֲבֹתֵיכֶם בְּשִׁלְחִי אֹתָם מִקֶּדֶשׁ בְּרַגְעַ לְרֹאוֹת אֶת־הָאָרֶץ: ^ט וַיַּעֲלוּ עַד־נַחַל אֲשַׁפּוֹל

וַיֵּרְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וַיָּבִיאוּ אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבִלְתִּי־בֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם יְהוָה: ^א וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּשָּׁבַע לֵאמֹר: ^ב אִם־יֵרְאוּ הָאֲנָשִׁים הָעֲלִיִּים מִמִּצְרַיִם מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמִעֵלָּה אֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב כִּי לֹא־מִלְאוּ אַחֲרָי: ^ג בְּלֹתִי כָּלֵב בֶּן־יִפְנֹה הַקִּנְזִי וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון כִּי מִלְאוּ אַחֲרָי יְהוָה: ^ד וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּנָּעַם בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־תָּם כָּל־הַדּוֹר הָעֹשֶׂה הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: ^ה וְהָיָה קִמָּתָם תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם תְּרַבּוֹת אֲנָשִׁים חֲטָאִים לְסַפּוֹת עוֹד עַל חֲרוֹן אַף־יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל: ^ו כִּי תִשׁוּבוּן מֵאֲחֲרָיו וַיִּסַּף עוֹד לְהַנִּיחוֹ בַּמִּדְבָּר וַיִּשְׁחַתֵּם לְכָל־הָעָם הַזֶּה: ^ז וַיִּגָּשׁוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ גְּדֵרֶת צֶאֱן נִבְנָה לְמִקְנֵנוּ פֹה וְעָרִים לְטַפָּנוּ: ^ח וַאֲנַחְנוּ נַחֲלֵץ חֲשִׁים לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עַד אֲשֶׁר אִם־הִבִּיאֲנָם אֶל־מְקוֹמָם וַיֵּשֶׁב טַפָּנוּ בְּעָרֵי הַמִּבְצָר מִפְּנֵי יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ: ^ט לֹא נָשׁוּב אֶל־בְּתִינוּ עַד הַתְּנַחֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלָתוֹ: ^י כִּי לֹא נִנְחַל אֹתָם מֵעַבְרֵי לַיַּרְדֵּן וְהִלָּאָה כִּי כָּאֵה נַחֲלָתָנוּ אֵלֵינוּ מֵעַבְרֵי תִירְדֵן מִזֹּרְחָה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשנ"ב ב עמ' 616)

גְּדֵרֶת צֶאֱן . . . וְעָרִים לְטַפָּנוּ (לב, טז)

"שֶׁהַקְדִּימוֹ מִקְנֵיהֶם לְטַפָּם" (רש"י). בְּנֵי גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן רָצוּ לְהַתִּישָׁב בְּעָבֵר הַיַּרְדֵּן כְּדִי לְהַמְשִׁיךְ קִנְיָן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גַּם שָׁם, בִּ"אֶרֶץ מִקֵּנָה", הֵינּוּ בְּרוּר הַנֶּפֶשׁ הַפְּהַמִּית וּבְרוּר מִן הַחַי כְּפִשׁוּטוֹ. לָכֵן הַקְדִּימוּ מִקְנֵיהֶם, כִּי עָקֵר כֹּנֶנֶתָם בְּהַתִּישְׁבוּת זוֹ הִיְתָה כְּדִי לְבָרֵר אֶת הַלֵּקָם בְּעוֹלָם, ה"מִקֵּנָה רַב", לֹא לְמַעַן עֲצָמָם וְטַפֵּיהֶם.

רביעי ^א וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה אִם־תַּעֲשׂוּן אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה אִם־תַּחֲלֹצוּ לִפְנֵי יְהוָה לְמַלְחָמָה: ^ב וְעַבְרֵי לָכֶם בְּלִחְלוּץ אֶת־הַיַּרְדֵּן לִפְנֵי יְהוָה עַד הוֹרִישׁוּ אֶת־אִיְבֹי מִפְּנֵינוּ: ^ג וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה וְאַחֲרֵי תִשְׁכּוּ וְהִייתֶם נָקִים מִיְּהוָה

בְּנֵי־מִנְשֶׁה הֶלְךְ וַיִּלְכֹּד אֶת־חֹתֵינֵיהֶם וַיִּקְרָא אֶתְהֵן
חֹת יֹאִיר: ^כ וַנִּבַּח הֶלְךְ וַיִּלְכֹּד אֶת־קִנְיָת וְאֶת־
בְּנֵיתֶיהָ וַיִּקְרָא לָהּ נֹכַח בְּשֵׁמוֹ: פפפ

ק"ב פסוקים, בק"י יק"ב סימן:

פרשת מסעי

לג א אֱלֹה מַסְעֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יֵצְאוּ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְצִבְאוֹתָם בְּיַד־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:
ב וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־מוֹצְאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם עַל־פִּי
יְהוָה וְאֵלֶּה מַסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם: ג וַיִּסְעוּ
מֵרַעְמָסֶס בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם
לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן מִמִּדְבַּר הַפָּסָח יֵצְאוּ בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל בְּיַד רָמָה לְעֵינֵי כָל־מִצְרַיִם: ד וּמִצְרַיִם
מִקְבְּרִים אֵת אֲשֶׁר הִכָּה יְהוָה בָּהֶם כָּל־כְּבוֹד
וּבִאלֹהֵיהֶם עָשָׂה יְהוָה שְׁפָטִים: ה וַיִּסְעוּ בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל מֵרַעְמָסֶס וַיַּחֲנוּ בְּסֶכֶת: ו וַיִּסְעוּ מִסֶּכֶת
וַיַּחֲנוּ בְּאֵתָם אֲשֶׁר בְּקִצֵּה הַמִּדְבָּר: ז וַיִּסְעוּ
מֵאֵתָם וַיָּשֶׁב עַל־פִּי הַחִירֹת אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי בַּעַל
צָפוֹן וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי מִגְדָּל: ח וַיִּסְעוּ מִפְּנֵי הַחִירֹת
וַיַּעֲבְרוּ בְּתוֹד־הַיָּם הַמִּדְבָּרָה וַיֵּלְכוּ דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת
יָמִים בְּמִדְבָּר אֵתָם וַיַּחֲנוּ בְּמִרָה: ט וַיִּסְעוּ מִמִּרָה
וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה וּבְאֵילָם שְׁתֵּים עָשָׂרָה עֵינַת מַיִם
וּשְׁבַעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ־שָׁם: י וַיִּסְעוּ מֵאֵילָם
וַיַּחֲנוּ עַל־יַם־סוּף: יא וַיִּסְעוּ מִיַּם־סוּף וַיַּחֲנוּ
בְּמִדְבַר־סִין: יב וַיִּסְעוּ מִמִּדְבַר־סִין וַיַּחֲנוּ
בְּדַפְקָה: יג וַיִּסְעוּ מִדַּפְקָה וַיַּחֲנוּ בְּאֵלוֹשׁ: יד וַיִּסְעוּ
מֵאֵלוֹשׁ וַיַּחֲנוּ בְּרַפְיָדִים וְלֹא־הָיָה שָׁם מַיִם לָעָם
לְשִׁתּוֹת: טו וַיִּסְעוּ מִרַפְיָדִים וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַר סִינִי:
טז וַיִּסְעוּ מִמִּדְבַר סִינִי וַיַּחֲנוּ בְּקִבְרֹת הַתְּאוֹהָ:
יז וַיִּסְעוּ מִקִּבְרֹת הַתְּאוֹהָ וַיַּחֲנוּ בַּחֲצֹרֹת: יח וַיִּסְעוּ
מִבַּחֲצֹרֹת וַיַּחֲנוּ בְּרַתְמָה: יט וַיִּסְעוּ מִרַתְמָה וַיַּחֲנוּ
בְּרַמֶּן פָּרִץ: כ וַיִּסְעוּ מִרַמֶּן פָּרִץ וַיַּחֲנוּ בְּלִבְנָה:
כא וַיִּסְעוּ מִלִּבְנָה וַיַּחֲנוּ בְּרַפָּה: כב וַיִּסְעוּ מִרַפָּה
וַיַּחֲנוּ בְּקַהֲלָתָה: כג וַיִּסְעוּ מִקַּהֲלָתָה וַיַּחֲנוּ בְּהַר־

וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהָיְתָה הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם לְאֻחֻזָּה
לִפְנֵי יְהוָה: כד וְאִם־לֹא תַעֲשׂוּן כִּן הִנֵּה חֲטֹאתֶם
לַיהוָה וְדַעוּ חֲטֹאתֶכֶם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶתְכֶם:
כה בְּנוֹי־לָכֶם עָרִים לְמִפְּכֶם וּגְדֹרֹת לְצִנְאוֹכֶם
וְהֵיטֵא מִפִּיכֶם תַּעֲשׂוּ: כו וַיֹּאמֶר בְּנֵי־גֹד וּבְנֵי
רְאוּבֵן אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר עֲבָדֶיךָ יַעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר
אָדָּנִי מִצִּוָּה: כז מִפְּנֵי נִשְׁיָנוּ מִקִּנְיָנוּ וְכָל־בְּהֵמָתָנוּ
יִהְיוּ־שָׁם בְּעָרֵי הַגִּלְעָד: כח וְעֲבָדֶיךָ יַעֲבְרוּ כָל־
חֲלוּץ צֶבֶא לִפְנֵי יְהוָה לְמַלְחָמָה כַּאֲשֶׁר אָדָּנִי
דִּבֶּר: כט וַיֵּצֵאוּ לָהֶם מֹשֶׁה אֶת אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶת
יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן וְאֶת־רָאשֵׁי אֲבוֹת הַמִּטּוֹת לְבְנֵי
יִשְׂרָאֵל: לו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִם־יַעֲבְרוּ בְנֵי־
גֹד וּבְנֵי־רְאוּבֵן א אֶתְכֶם אֶת־הַיָּרְדֵּן כָּל־חֲלוּץ
לְמַלְחָמָה לִפְנֵי יְהוָה וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵיכֶם
וְנִתְּתֶם לָהֶם אֶת־אֶרֶץ הַגִּלְעָד לְאֻחֻזָּה: לב וְאִם־
לֹא יַעֲבְרוּ חֲלוּצִים אֶתְכֶם וְנִאֲחֲזוּ בְּתוֹכְכֶם בְּאֶרֶץ
כְּנָעַן: לד וַיַּעֲנוּ בְנֵי־גֹד וּבְנֵי רְאוּבֵן לֵאמֹר אֵת
אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־עֲבָדֶיךָ כֵּן נַעֲשֶׂה: לה נַחֲנוּ
נַעֲבֹר חֲלוּצִים לִפְנֵי יְהוָה אֶרֶץ כְּנָעַן וְאֶתְנוּ
אֲחֻזַּת נַחֲלָתָנוּ מֵעֵבֶר לַיָּרְדֵּן: לו וַיִּתֵּן לָהֶם א מֹשֶׁה
לְבְנֵי־גֹד וּלְבְנֵי רְאוּבֵן וּלְחֻצֵי א שְׁבַט א מְנַשֶּׁה
כִּן־יוֹסֵף אֶת־מַמְלַכְתּוֹ סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי וְאֶת־
מַמְלַכְתּוֹ עֹוג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן הָאֶרֶץ לַעֲרִיָּה בְּגִבְלֹת
עָרֵי הָאֶרֶץ סָבִיב: לז וַיָּבֹנוּ בְנֵי־גֹד אֶת־דִּיבֵן
וְאֶת־עֵטֶרֶת וְאֶת עֵרְעֶר: לח וְאֶת־עֵטֶרֶת שׁוּפָן
וְאֶת־עֵזֹר וַיִּגְבְּהָה: לט וְאֶת־בֵּית נִמְרָה וְאֶת־בֵּית
הָרֹן עָרֵי מִבְצָר וּגְדֹרֹת צָאן: לו וּבְנֵי רְאוּבֵן בָּנוּ
אֶת־חִשְׁבּוֹן וְאֶת־אֶלְעָלָא וְאֶת קְרִיתִים: לה וְאֶת־
נָבֹו וְאֶת־בַּעַל מְעֹז מוֹסַבֶּת שָׁם וְאֶת־שִׁבְמָה
וַיִּקְרָאוּ בְּשֵׁמֹת אֶת־שְׁמוֹת הָעָרִים אֲשֶׁר בָּנוּ:
לז וַיֵּלְכוּ בְנֵי מְכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה גִּלְעָדָה וַיִּלְכְּדוּ
וַיֹּזְרֹשׁ אֶת־הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר־בָּה: מ וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־
הַגִּלְעָד לְמְכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה וַיָּשֶׁב בָּה: מא וַיֹּאִיר

מהמבאר ב'אור התורה' פ'שתנו: "יש בחינת מ"ב מסעות גם בן בכל יום".

חמישי נ' וידבר יהוה אל-משה בערבת מואב על-ידין ירחו לאמר: ^א דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם כי אתם עברים את-הירדן אל-ארץ כנען: ^ב והורשתם את-כל-ישוב הארץ מפניכם ואבדתם את כל-משפחתם ואת כל-צלמי מסכתם תאבדו ואת כל-במותם תשמידו: ^ג והורשתם את-הארץ וישבתם-בה כי לכם נתתי את-הארץ לרשת אתה: ^ד והתנחלתם את-הארץ בגורל למשפחתכם לר' תרבו את-נחלתו ולמעט תמעט את-נחלתו אל אשר-יצא לו שמה הגורל לו יהיה למטות אבותיכם תתנחלו: ^ה ואם-לא תורישו את-ישובי הארץ מפניכם והיה אשר תותירו מהם לשפים בעיניכם ולצנינם בצדיכם וצורו אתכם על-הארץ אשר אתם יושבים בה: ^ו והיה כאשר דמיתי לעשות להם אעשה לכם: **פ לד** ^א וידבר יהוה אל-משה לאמר: ^ב צו את-בני ישראל ואמרת אליהם כִּי-אתם באים אל-הארץ כנען זאת הארץ אשר תפל לכם בנחלה ארץ כנען לגבלתיה: ^ג והיה לכם פאת-נגב ממדבר-צן על-ידי אדום והיה לכם גבול נגב מקצה ים-המלח קדמה: ^ד ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקרבים ועבר צנה כתיב והיה קרי והיו תוצאתיו מנגב לקדש ברגע ויצא חצר-אדר ועבר עצמנה: ^ה ונסב הגבול מעצמון נחלה מצרים והיו תוצאתיו הימה: ^ו וגבול ים והיה לכם הים הגדול וגבול זה-יהיה לכם גבול ים: ^ז וזה-יהיה לכם גבול צפון מן-הים הגדל תתאו לכם הר ההר: ^ח מהר ההר תתאו לכא חמת והיו תוצאת הגבול

שפר: ^ט ויסעו מהר-שפר ויחנו בחרדה: ^י ויסעו מחרדה ויחנו במקהל: ^{יא} ויסעו במקהל ויחנו בתחת: ^{יב} ויסעו מתחת ויחנו בתרח: ^{יג} ויסעו מתרח ויחנו במתקה: ^{יד} ויסעו ממתקה ויחנו בחשמנה: ^{טו} ויסעו מחשמנה ויחנו במסרות: ^{טז} ויסעו ממסרות ויחנו בבני-יעקן: ^{יז} ויסעו מבני-יעקן ויחנו בחר הגדגד: ^{יח} ויסעו מחר הגדגד ויחנו ביטבתה: ^{יט} ויסעו מיטבתה ויחנו בעברנה: ^כ ויסעו מעברנה ויחנו בעצין גבר: ^{כא} ויסעו מעצין גבר ויחנו במדבר-צן הוא קדש: ^{כב} ויסעו מקדש ויחנו בחר ההר בקצה ארץ אדום: ^{כג} ויעל אהרן הכהן אל-ההר ההר על-פי יהוה וימת שם בשנת הארבעים לצאת בני-ישראל מארץ מצרים בחדש החמישי באחד לחדש: ^{כד} ואהרן בן-שלוש ועשרים ומאת שנה במתו בחר ההר: ^{כה} וישמע הפנעני מלך ערד והוא-ישב בנגב בארץ כנען בבא בני ישראל: ^{כו} ויסעו מהר ההר ויחנו בצלמנה: ^{כז} ויסעו מצלמנה ויחנו בפונן: ^{כח} ויסעו מפונן ויחנו באבת: ^{כט} ויסעו מאבת ויחנו בעי העברים בגבול מואב: ^ל ויסעו מעיים ויחנו בדיבן גר: ^{לא} ויסעו בדיבן גר ויחנו בעלמן דבלתימה: ^{לב} ויסעו מעלמן דבלתימה ויחנו בהרי העברים לפני נבו: ^{לג} ויסעו מהרי העברים ויחנו בערבת מואב על ידין ירחו: ^{לד} ויחנו על-הירדן מבית הישמות עד אבל השמים בערבת מואב: **ס**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כג עמ' 225)

אלה מסעי בני ישראל (לג, א)

הבעל שם טוב אומר, שכל אחד עובר את כל המסעות במשך חייו. ואף שישנם מסעות שהם נגד רצון ה', ואיך אפשר לומר שחייבים לעבור גם אותם – הנה המסעות עצמם הם בחינות קדושות ומעלות רמות, אלא שהבחינה נתונה, ומצד מעשי ישראל ארעו בהם דברים שליליים. ויש להעיר

כ וּלְמַטֵּה בְנֵי־יִשְׁשַׁכָּר נָשִׂיא פְּלִמְיָאֵל בֶּן־עֵזֶן:
 כז וּלְמַטֵּה בְנֵי־אָשֶׁר נָשִׂיא אַחִיהוּד בֶּן־שְׁלֹמִי:
 כח וּלְמַטֵּה בְנֵי־נַפְתָּלִי נָשִׂיא פְּדַחְאֵל בֶּן־עַמִּיהוּד:
 כט אֱלֹהָ אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לְנַחֵל אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
 בָּאָרֶץ כְּנָעַן: פ לֹה « וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן יְרֵחוֹ לֵאמֹר: ד צֹ אֶת־
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַנּוּ לָלוֹיִם מִנַּחֲלַת אֲחֻזָּתָם עָרִים
 לַשֹּׁבֵת וּמִגֵּרָשׁ לָעָרִים סְבִיבֹתֵיהֶם תִּתְּנוּ לָלוֹיִם:
 ג וְהָיוּ הָעָרִים לָהֶם לַשֹּׁבֵת וּמִגֵּרֵשֵׁיהֶם יִהְיוּ
 לִבְחֻמֹּתָם וְלִרְכֻשָׁם וְלִכְלָ חֵיתָם: ה וּמִגֵּרֵשֵׁי
 הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָלוֹיִם מִקִּיר הָעִיר וְחוּצָהּ
 אֶלֶף אַמָּה סְבִיב: ה וּמִדֹּתָם מִחוּץ לָעִיר אֶת־
 פֶּאת־קִדְמָה אֶלְפִים אֶלְפִים בָּאֲמָה וְאֶת־פֶּאת־נֹגֶב
 אֶלְפִים בָּאֲמָה וְאֶת־פֶּאת־יָם | אֶלְפִים בָּאֲמָה
 וְאֶת פֶּאת צָפוֹן אֶלְפִים בָּאֲמָה וְהָעִיר בִּתְּוֹךְ זֶה
 יִהְיֶה לָהֶם מִגֵּרֵשֵׁי הָעָרִים: ו וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר
 תִּתְּנוּ לָלוֹיִם אֶת שְׁש־עָרֵי הַמִּקְלָט אֲשֶׁר תִּתְּנוּ
 לָנֶם שָׁמָּה הָרֹצֵחַ וְעַלִּיָּהֶם תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים
 וּשְׁתֵּים עִיר: ז כְּלִי־הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָלוֹיִם
 אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה עִיר אֶתְּהֶן וְאֶת־מִגֵּרֵשֵׁיהֶן:
 ח וְהָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ מֵאַחֲזֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֵת
 הָרֶבֶת תִּרְבּוּ וּמֵאֵת הַמַּעֲט תַּמְעִיטוּ אִישׁ כְּפִי
 נַחֲלָתוֹ אֲשֶׁר יִנְחָלוּ יִתֵּן מֵעָרָיו לָלוֹיִם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כג עמ' 212)

ועליהם תתנו ארבעים ושנים עיר (לה, ו)

ל"ו ערים היו בארץ ישראל ויש בעבר הירדן. ויש לתמה:
 הבקשה להשאיר בעבר הירדן לא היתה רצויה, ככתוב "נחלה
 מבהלת בראשונה ואחריתה לא תברך" (שמהרו לטול חלקם
 בעבר הירדן, רש"י. וברש"י לבראשית רבה רפ"ב: תפסו
 בעבר הירדן שהיה מצוי להם ראשונה, אף על פי שארץ
 ישראל טובה הימנה). ואף על פי כן צוה ה' להושיב את שבט
 לוי בעבר הירדן!

שביעי וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דָּבַר
 אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כִּי אַתֶּם עֹבְרִים

צִדְדָה: ט וַיָּצֵא הַגָּבֹל וְהָיוּ תוֹצְאָתָיו חֲצֵר
 עֵינָן וְהִיְהִיָּה לָכֶם גָּבֹל צָפוֹן: י וְהִתְאֵוִיתֶם לָכֶם
 לַגָּבֹל קִדְמָה מִחֲצֵר עֵינָן שְׂפָמָה: יא וַיֵּרֶד הַגָּבֹל
 מִשְׁפָּם הָרִבְלָה מִקֶּדֶם לָעֵין וַיֵּרֶד הַגָּבֹל וּמִחָה
 עַל־פֶּתַח יַם־כְּנָנִת קִדְמָה: יב וַיֵּרֶד הַגָּבֹל
 הַיֵּרֶדָּה וְהָיוּ תוֹצְאָתָיו יַם הַמֶּלַח זֹאת תִּהְיֶה
 לָכֶם הָאָרֶץ לְנַחֲלָתָהּ סְבִיב: יג וַיָּצֵא מֹשֶׁה אֶת־
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּתְּנָחֲלוּ
 אֹתָהּ בְּגוֹזֵל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לָתֵת לָתֵת לְתִשְׁעַת
 הַמִּטּוֹת וּחֲצֵי הַמִּטָּה: יד כִּי לָקְחוּ מִטָּה בְּנֵי
 הָרְאוּבֵנִי לְבֵית אֲבֹתָם וּמִטָּה בְּנֵי־הַגָּדִי לְבֵית
 אֲבֹתָם וּחֲצֵי הַמִּטָּה לָקְחוּ מִנִּשְׁלָתָם: טו שְׁנֵי
 הַמִּטּוֹת וּחֲצֵי הַמִּטָּה לָקְחוּ נַחֲלָתָם מֵעֵבֶר לַיֵּרֶדן
 יְרֵחוֹ קִדְמָה מִזְרָחָה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 126)

זאת הארץ אשר תפל לכם (לד, ב)

ארץ - לשון רצוא, רומז לנשמה, המשתקקת תמיד לה'.
 תפל - רומז לירידתה לעולם. מן הגבולין הללו. . המצות
 נוהגות - כוננת הירידה היא קיום מצות מעשיות, ה'תלויות
 בארץ, שנתן לקנמן רק במגבלות של העולם. על שם
 שנתחלקה בגורל. . לשון נפילה - על ידי ירידה זו מגיעה
 הנשמה לבחינת 'גורל', עבודה שלמעלה מטעם ודעת, עצם
 הנשמה.

ששי טו וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: יא אֱלֹהָ
 שְׁמוֹת הָאָנָשִׁים אֲשֶׁר־יִנְחָלוּ לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ
 אֲלֻעָזֹר הַכֹּהֵן וְיִהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוֹן: יב וְנָשִׂיא אֶחָד
 נָשִׂיא אֶחָד מִמִּטָּה תִּקְחוּ לְנַחֵל אֶת־הָאָרֶץ:
 יג וְאֱלֹהָ שְׁמוֹת הָאָנָשִׁים לְמִטָּה יְהוּדָה בָּלָב
 בֶּן־יִפְנֶה: ד וּלְמַטֵּה בְנֵי שְׁמֹעֹן שְׁמוּאֵל בֶּן־
 עַמִּיהוּד: ה לְמַטֵּה בְנִמֵּן אֱלִידָד בֶּן־בְּסֹלוֹן:
 ו וּלְמַטֵּה בְנֵי־דָן נָשִׂיא בָקִי בֶן־יִגְלִי: ז לְבְנֵי
 יוֹסֵף לְמִטָּה בְנֵי־מְנַשֶּׁה נָשִׂיא חֲנִיָּאל בֶּן־אֶפְרַי:
 ח וּלְמַטֵּה בְנֵי־אֶפְרַיִם נָשִׂיא קִמּוּאֵל בֶּן־שַׁפְּטָן:
 ט וּלְמַטֵּה בְנֵי־זְבוּלֹן נָשִׂיא אֲלִיצָפָן בֶּן־פְּרֻזָּה:

אֶת־הַיָּרְדֵּן אֶרְצָה כְּנָעַן: ^א וְהַקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים
 עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם וְגַם שָׂמָּה רֹצֵחַ
 מִכַּה־נֶּפֶשׁ בְּשִׁנְגָּה: ^ב וְהָיוּ לָכֶם הָעָרִים לְמִקְלָט
 מִגֹּאֵל וְלֹא יָמוּת הָרֹצֵחַ עַד־עָמְדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה
 לְמִשְׁפָּט: ^ג וְהָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ שְׁש־עָרֵי מִקְלָט
 תִּהְיֶינָה לָכֶם: ^ד אֵת ^ו שְׁלֹשׁ הָעָרִים תִּתְּנוּ
 מֵעֵבֶר לַיָּרְדֵּן וְאֵת שְׁלֹשׁ הָעָרִים תִּתְּנוּ בְּאֶרֶץ
 כְּנָעַן עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה: ^ה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגֵּר
 וְלִתּוֹשֵׁב בְּתוֹכָם תִּהְיֶינָה שְׁש־הָעָרִים הָאֵלֶּה
 לְמִקְלָט לָנוּם שָׂמָּה כָּל־מִכַּה־נֶּפֶשׁ בְּשִׁנְגָּה:
^ו וְאִם־כִּכְלִי בְּרוֹל ^ז הִכְּהוּ וַיָּמָת רֹצֵחַ הוּא מוֹת
 יוֹמָת הָרֹצֵחַ: ^ח וְאִם בְּאֶבֶן יָד אֲשֶׁר־יָמוּת בָּהּ
 הִכְּהוּ וַיָּמָת רֹצֵחַ הוּא מוֹת יוֹמָת הָרֹצֵחַ: ^ט אֹ
 כִּכְלִי עֵץ־יָד אֲשֶׁר־יָמוּת בּוֹ הִכְּהוּ וַיָּמָת רֹצֵחַ
 הוּא מוֹת יוֹמָת הָרֹצֵחַ: ^י גֹּאֵל הָדָם הוּא יָמִית
 אֶת־הָרֹצֵחַ בְּפָגְעוֹ־בּוֹ הוּא יִמָּתְנוּ: ^{יא} וְאִם־בְּשִׁנְגָּה
 יִהְיֶה־פָּגוּ אוֹ־הַשְּׁלִיךְ עָלָיו בַּצִּדִּיהַ וַיָּמָת: ^{יב} אֹ
 כְּאִיָּה הִכְּהוּ בְּיָדוֹ וַיָּמָת מוֹת־יוֹמָת הַמִּכָּה רֹצֵחַ
 הוּא גֹאֵל הָדָם יָמִית אֶת־הָרֹצֵחַ בְּפָגְעוֹ־בּוֹ:
^{יג} וְאִם־בִּפְתָּע בְּלֹא־אִיָּה הִדְּפוֹ אוֹ־הַשְּׁלִיךְ עָלָיו
 כָּל־כְּלִי בְּלֹא צִדִּיהַ: ^{יד} אֹ כִּכְלִי־אֶבֶן אֲשֶׁר־יָמוּת
 בָּהּ בְּלֹא רְאוּת וַיִּפֹּל עָלָיו וַיָּמָת וְהוּא לֹא־אִיָּב
 לוֹ וְלֹא מִבְּקֵשׁ רַעְתּוֹ: ^{טו} וְשָׁפְטוּ הָעֵדָה בֵּין
 הַמִּכָּה וּבֵין גֹּאֵל הָדָם עַל הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה:
^{טז} וְהִצִּילוּ הָעֵדָה אֶת־הָרֹצֵחַ מִיָּד גֹּאֵל הָדָם
 וְהָשִׁיבוּ אֹתוֹ הָעֵדָה אֶל־עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר־נָם
 שָׂמָּה וַיֵּשֶׁב בָּהּ עַד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל אֲשֶׁר־
 מִשָּׁח אֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ: ^{יז} וְאִם־יָצָא יָצָא
 הָרֹצֵחַ אֶת־גְּבוּל עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר יָנוּם שָׂמָּה:
^{יח} וּמָצָא אֹתוֹ גֹּאֵל הָדָם מִחוּץ לְגְבוּל עִיר
 מִקְלָטוֹ וְרֹצֵחַ גֹּאֵל הָדָם אֶת־הָרֹצֵחַ אִין לוֹ דָּם:
^{יט} כִּי בְּעִיר מִקְלָטוֹ יֵשֶׁב עַד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל
 וְאַחֲר־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל יָשׁוּב הָרֹצֵחַ אֶל־אֶרֶץ

אֶחָזְתוּ: ^כ וְהָיוּ אֵלֶּה לָכֶם לַחֲקֹת מִשְׁפָּט
 לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֵיכֶם: ^{כא} כָּל־מִכַּה־נֶּפֶשׁ
 לְפִי עֵדִים יִרְצַח אֶת־הָרֹצֵחַ וְעַד אֶחָד לֹא־יַעֲנֶה
 בְּנֶפֶשׁ לָמוּת: ^{כב} וְלֹא־תִקְחוּ כֹפֶר לְנֶפֶשׁ רֹצֵחַ
 אֲשֶׁר־הוּא רָשָׁע לָמוּת בְּיָמוּת יוֹמָת: ^{כג} וְלֹא־
 תִּקְחוּ כֹפֶר לָנוּם אֶל־עִיר מִקְלָטוֹ לָשׁוּב לְשִׁבְתָּ
 בְּאֶרֶץ עַד־מוֹת הַכֹּהֵן: ^{כד} וְלֹא־תַחֲנוּפוּ אֶת־הָאֶרֶץ
 אֲשֶׁר אַתֶּם בָּהּ כִּי הָדָם הוּא יַחֲנוּף אֶת־הָאֶרֶץ
 וְלֹא־אֶרֶץ לֹא־יִכָּפֵר לָדָם אֲשֶׁר שָׁפַד־בָּהּ בְּיָאִם
 בָּדָם שָׁפְכוּ: ^{כה} וְלֹא תִטְמֵא אֶת־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר
 אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ כִּי אֲנִי
 יְהוָה שֹׁכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^{כו} פ לו ^{כז} וַיִּקְרְבוּ
 רֹאשֵׁי הָאָבוֹת לְמִשְׁפַּחַת בְּנֵי־גִלְעָד בֶּן־מְכִיר
 בֶּן־מְנַשֶּׁה מִמִּשְׁפַּחַת בְּנֵי יוֹסֵף וַיִּדְבְּרוּ לִפְנֵי
 מֹשֶׁה וּלְפָנֵי הַנְּשָׂאִים רֹאשֵׁי אָבוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:
^{כח} וַיֹּאמְרוּ אֶת־אֲדֹנֵי צִוָּה יְהוָה לָתֵת אֶת־הָאֶרֶץ
 בְּנַחֲלָה בְּגוֹרֵל לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲדֹנֵי צִוָּה בִּיהוָה
 לָתֵת אֶת־נַחֲלַת צִלְפַּחֵד אַחִינוּ לִבְנָתָיו: ^{כט} וְהָיוּ
 לְאַחַד מִבְּנֵי שִׁבְטֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְנָשִׁים וְנִגְרַעַה
 נַחֲלָתָן מִנַּחֲלַת אֲבֹתֵינוּ וְנוֹסֵף עַל נַחֲלַת הַמָּטֵה
 אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִגֵּרֵל נַחֲלָתָנוּ יִגְרַע:
^ל וְאִם־יִהְיֶה חֵיבֵל לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנוֹסֵפָה נַחֲלָתָן
 עַל נַחֲלַת הַמָּטֵה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִנַּחֲלַת
 מָטֵה אֲבֹתֵינוּ יִגְרַע נַחֲלָתָן: ^{לא} וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל עַל־פִּי יְהוָה לֵאמֹר כֵּן מָטֵה בְנֵי־יוֹסֵף
 דְּבָרִים: ^{לב} וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַבָּנוֹת
 צִלְפַּחֵד לֵאמֹר לָטוֹב בְּעֵינֵיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים
 אֵךְ לְמִשְׁפַּחַת מָטֵה אֲבֵיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים:
^{לג} וְלֹא־תִסָּב נַחֲלָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמָּטֵה אֶל־מָטֵה
 כִּי אִישׁ בְּנַחֲלַת מָטֵה אֲבִיתוֹ יִדְבְּקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל:
^{לד} וְכִלְכִּיתָ יִרְשֶׁת נַחֲלָה מִמַּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לְאַחַד מִמִּשְׁפַּחַת מָטֵה אֲבִיהַ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה
 לְמַעַן יִירָשׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת אֲבִיתוֹ:

בַּעֲגָלָא וּבְזִמְן קָרִיב וְאָמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן יְהִי שְׁמֹה רַבָּא מְבָרַךְ
לְעָלְמָא וּלְעָלְמָא עָלְמָיָא. יְחֻבְרָד: יְהִי שְׁמֹה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא
וּלְעָלְמָא עָלְמָיָא. יְחֻבְרָד, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר, וְיִתְרוֹמֵם,
וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא
בְּרִיךְ הוּא. אֲמֵן לְעָלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
הַשְׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְּאֲמִירָן בְּעָלְמָא, וְאָמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן

מַפְטִיר יִי וְתִהְיֶינָה מַחְלָה תְּרֻצָּה וְחֻגְלָה וּמַלְכָּה
וְנֻעָה בְּנוֹת צִלְפָּחַד לִבְנֵי דִדְיָהּ לְנָשִׁים:
יִי מִמְּשַׁפַּחַת בְּנֵי־מִנְשֶׁה בְּנֵי־יוֹסֵף הָיוּ לְנָשִׁים
וְתִהְיֶינָה נִחְלָתָן עַל־מִטָּה מִשְׁפַּחַת אַבְיָהֶן: יִי אֱלֹהֵי
הַמִּצְוֹת וְהַמְּשַׁפְּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בִּיד־מִשְׁה
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְכַּת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יִרְחוֹ:

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (ספר השיחות תשנ"ח ב עמ' 568)

אֱלֹהֵי הַמִּצְוֹת וְהַמְּשַׁפְּטִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' (לו, יג)
הַפְּנִיסָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִתְּהָ לְאַחַר הַקְּדָמַת הַמַּסְעוֹת
בַּמִּדְבָּר, בְּהֵן הַכְּנִיעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבִרְרוּ אֶת הַנֶּחֱשׁ שָׂרָף
וְעֶקְרֵב. כִּי נִשְׁלַלְהָ הָאֲפָשְׁרוֹת שֶׁקִּלְפוֹת אֵלֶּיָּהּ וְכִסְלוּ אֶת
הַפְּנִיסָה לְאֶרֶץ, שֶׁהָיָה כְּבֹר הַתְּבַרְרוּ. לִכְן הַסְתִּימִי הַמַּסְעוֹת
בְּעֶרְכוֹת מוֹאָב, הַדְּרָגָה הַנְּמוּכָה בְּיוֹתֵר: מוֹאָב הוּא חֻקְמָה
דְּקִלְפָּה, וּבְנָה גּוֹפָא – עֲרֻכּוֹת, לְשׁוֹן עֲרֵב וְחֻשָּׁף. לְאַחַר
הַכְּנָעַת וּבִרְרוֹ קִלְפָּה זֹה, מוֹכְנִים לְהַכְנִס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

קל"ב פסוקים, חול"ה מחל"ה סימן.

וְלֹא־תִפֹּב נִחְלָה מִמִּטָּה לְמִטָּה אַחֵר בִּי־אִישׁ
בְּנִחְלָתוֹ יִדְבְּקוּ מִטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: בְּאִשֶּׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עֶשְׂרֵי בָנוֹת צִלְפָּחַד:
יִי וְתִהְיֶינָה מַחְלָה תְּרֻצָּה וְחֻגְלָה וּמַלְכָּה וְנֻעָה
בְּנוֹת צִלְפָּחַד לִבְנֵי דִדְיָהּ לְנָשִׁים: יִי מִמְּשַׁפַּחַת
בְּנֵי־מִנְשֶׁה בְּנֵי־יוֹסֵף הָיוּ לְנָשִׁים וְתִהְיֶינָה נִחְלָתָן
עַל־מִטָּה מִשְׁפַּחַת אַבְיָהֶן: יִי אֱלֹהֵי הַמִּצְוֹת
וְהַמְּשַׁפְּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בִּיד־מִשְׁה אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְכַּת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יִרְחוֹ:

חֻזַּק חֻזַּק וְנִתְחַזַּק

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 256)

בֶּן מִטָּה בְּנֵי יוֹסֵף דְּבָרִים (לו, ה)
עַל הַפְּסוּק (פנחס כז, ז) "בֶּן בְּנוֹת צִלְפָּחַד דְּבָרוֹת" פִּרְשׁ
רש"י: "יָפָה תִּבְעֶנּוּ". וְהִינוּ, שְׁלֹא רַק שְׁתִּבְעֶנָּה צוּדְקָת, אֲלֵא
הִיא גַם תִּבְעֶנָּה יָפָה. וְאֵף כָּאן: לֹא רַק שְׁתִּבְעֶנָּה צוּדְקָת (וְלִכְן
כָּאן צוּי ה' לְבָנוֹת צִלְפָּחַד), אֲלֵא הִיא גַם טְעָנָה יָפָה, וְלִכְן
"וְכָל בַּת . . לֹאֲחֹד מִמְּשַׁפַּחַת מִטָּה אַבְיָהּ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה" (אף
שְׁלֹא דְבָרוֹ עַל כָּךְ).

חֲצִי קֹדֶשׁ

וְתִגְדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. אֲמֵן בְּעָלְמָא דִּי בְּרָא
כְּרֻעוֹתֶיהָ וְיִמְלִיד מַלְכוּתֶיהָ, וְיִצְמַח פְּרוֹקְנָהּ וְיִקְרַב
מְשִׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחֵיכּוֹן וּבְיוֹמֵיכּוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
(= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכֶּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרִכָּיָה דְּרִכֵּי־נַעַם, וְכָל־נִתְיבְתֶיָּה שְׁלוֹם. אֲרֻךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ,
בְּשִׂמְלָה עֲשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חַפֵּץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וְיִאֲדִיר:

מדדיקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים
בתחילת שליש התחנות של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנִּבְיָאִים בְּאַמֶּת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבֹדוּ וּבִישְׂרָאֵל עִמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לקריאה בציבור ולשנים מקרא ואחד תרגום

בירמיה פרק ב

דִּשְׁמָעוּ דְּבַר־יְהוָה בֵּית יַעֲקֹב וְכָל־מִשְׁפְּחוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל: הִנֵּה אֲמַר יְהוָה מִה־מִּצְאוֹ אֲבוֹתֵיכֶם בִּי עוֹל בִּי רָחֲקוּ מֵעָלַי וַיִּלְכּוּ אַחֲרֵי הַהֶבֶל וַיַּהֲבִילוּ: וְלֹא אָמְרוּ אֵינָהּ יְהוָה הַמַּעֲלָה אֶתְנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הַמּוֹלִיד אֶתְנוּ בְּמִדְבָּר בְּאֶרֶץ עַרְבָּה וְשׁוּחָה בְּאֶרֶץ צִיָּה וְצִלְמוֹת בְּאֶרֶץ לֹא־עֶבֶר בְּהָ אִישׁ וְלֹא־יָשֵׁב אָדָם שָׁם: וַאֲבִיָּא אֶתְכֶם אֶל־אֶרֶץ הַכְּרָמִל לֵאמֹר פְּרִיָּה וְטוֹבָה וּתְבֹאוּ וּתִטְמְאוּ אֶת־אֶרְצִי וְנַחֲלָתִי שְׂמַתֶּם לְתוֹעֵבָה: הִנֵּה הִנֵּה לֹא אָמְרוּ אֵינָהּ יְהוָה וְתַפְשִׁי הַתּוֹרָה לֹא יִדְעוּנִי וְהָרַעִים פָּשְׁעוּ בִּי וְהַנְּבִיאִים גִּבָּאוּ בַּפֶּעַל וְאַחֲרֵי לֹא־יֹעֲלוּ הִלְכוּ: ט לָכֵן עַד אָרִיב אֶתְכֶם נֹא־יְהוָה וְאֶת־כְּנִי בְּנִיכֶם אָרִיב: י כִּי עֲבָרוּ אֲנִי כְּתִיבִים וְרָאוּ וְקָדַר שִׁלְחוּ וְהַתְּבַנְּנוּ מְאֹד וְרָאוּ הֵן הִיִּתָּה כְּזֹאת: יא תְּהִימִיר גּוֹי אֱלֹהִים וְהִמָּה לֹא אֱלֹהִים וְעַמִּי הַמִּיר בְּבוֹדוֹ בְּלוֹא יוֹעִיל: יב שָׁמוּ שָׁמַיִם עַל־זֹאת וְשָׁעֲרוּ חֲרָבוֹ מְאֹד נֹא־יְהוָה: יג כִּי־שִׁתִּים רָעוֹת

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים ע"פ שי למורא

(ה) אֲבוֹתֵיכֶם, הידועות שעבדו עבודה זרה אחרי שנכנסו לארץ. אַחֲרֵי הַהֶבֶל, אחרי עבודות זרות, שָׁבְלוּ הֶבֶל וְאִין בְּהֵן מִמֶּשׁ. וַיַּהֲבִילוּ, ובעבור זה נעשו גם הם הֶבֶל בְּלִי מִמִּשְׁנָה, שְׁהָרִי הַשְּׁפֵלָה מִמִּשְׁלָתָם מֵאֶד. (ו) עַרְבָּה, מישור במדבר. וְשׁוּחָה, ומקום גִּמּוּת וְבוֹרוֹת. בְּאֶרֶץ צִיָּה, במקום שְׂמִמָּה. וְצִלְמוֹת, צל של מוֹת, השִׁכְתָּ הַקֶּבֶר. לֹא עֶבֶר בְּהָ אִישׁ, בדרך מעבר. וְלֹא יָשֵׁב אָדָם שָׁם, לא התישב בקביעות מעולם. (ז) אֶרֶץ הַכְּרָמִל, מקום שדות וקרימים. אֶת אֶרְצִי, בלומר, הארץ הראויה להשרות שכנתי בה. לְתוֹעֵבָה, לעבודה זרה, שהיא תוֹעֵבָה ה'. (ח) הַכְּנִיָּים, שמתקדיר הכהנים להורות לָעַם דְּרָבִי ה'. לֹא אָמְרוּ אֵינָהּ ה', לא הוֹחִירוּ אֶת הָעַם לומר לָעַם לְהַתְּבַנְּנוּ בְּגִלְתָּ ה'. וְלֹא לְמֹדוֹס יִרְאֵת ה'. וְתַפְשִׁי הַתּוֹרָה, הם הסנהדרין. לֹא יִדְעוּנִי, לא למדו את הָעַם לְרַעַת אֶת ה'. וְהָרַעִים, המלכים. פָּשְׁעוּ בִּי, מָרְדוּ בִּי. וְהַנְּבִיאִים, נְבִיאֵי הַשִּׁשָּׁר. בַּפֶּעַל, בְּשֵׁם הַפֶּעַל, שהוא עבודה זרה. (ט) עוֹד אָרִיב אֶתְכֶם, לִפְנֵי שְׂאֵבִי עֲלֵיכֶם רָעָה, אֶתּוֹכַח עֲפֹכֶם עוֹד עַל יְדֵי נְבִיאִי. וְאֶת כְּנִי בְּנִיכֶם אָרִיב, וְיֹדַע אֲנִי שְׁנֵם עִם כְּנִי בְּנִיכֶם אָרִיב, כִּי הַשְּׁמָה תִּלְךְ מִהֲאֲבוֹת לְבָנִים דוֹר אַחֵר דוֹר. (י) אֲנִי כְּתִיבִים, אֲנִי הָיִים שֶׁל רוֹמִי וְקָדַר שִׁלְחוּ, וְשִׁלְחוּ שְׁלִיחִים לְאֶרֶץ קִדְרָה, וְהֵם עֲרַבִּים. הֵן הִיִּתָּה כְּזֹאת, הֵם הִיִּתָּה פְּעֻלָּה כְּזֹאת, הַנּוֹפֶרֶת לְחֵלֶן. (יא) תְּהִימִיר גּוֹי אֱלֹהִים, וְהִמָּה לֹא אֱלֹהִים, וְכִי הַמִּיר גּוֹי מִהֵם אֶת אֱלֹהִיו, וְאֵף עַל כִּי שְׁהִמָּה לֹא אֱלֹהִים. בְּבוֹדוֹ, אֲשֶׁר בּוֹ הָיָה נִכְבֵּד. (יב) שָׁמוּ שָׁמַיִם עַל זֹאת, בְּלוֹמֵר, רָאוּ הָיָה שִׁיחֵי הַשָּׁמַיִם מִשְׁתַּמְּחִים עַל זֹאת הָרָעָה. וְשָׁעֲרוּ חֲרָבוֹ מְאֹד, וְהָיוּ בִּסְעָרָה וּבְחֶרֶב גְּדוֹלָה. (יג) שִׁתִּים רָעוֹת, אֵם הַגּוֹיִם הַמִּיר וְרָאִתָּם כְּכִזָּא בּוֹ, וְשֶׁ כָּאֵן רָעָה אַחֶת.

ועבשיו, שאותי עובד, שאני מקור מים חיים, ללכת אחר עבודות זרות שהם כמו בורות המיערים להחזיק את המים, והם נשברים ונסדקים וממיהם נבלעים בסדקים, הרי שתי רעות. יד) העבד ישראל, וכי עבד הוא, שאין האדון משגיח כל כך עליו כמו שמשגיח האב על הבן. אם יליד בית הוא, או הוא יליד השפחה שבבית, לבן, לבנה ושלל. זו) עליו ישאגו כפרים, על ישראל ישאגו הכפרים, הם מלכי הגוים. נתנו קולם, גערו בו. וישיתו ארצו לשמה, עשו את ארצו לשממה. נצתנו, נהיו הערים ציה ושממה. זו) נח, אלכסנדרה של מצרים. ותחפנחם, שם עיר במצרים. ורעוד קנדקד, ושבדו לך את ראשך. וזה היה יאשיהו מלך יהודה, שהרגו פרעה נבד. "רעוד", לשון שבירה ורצוצה, כמו "רעו דליותיו" (ירמיה יא, טו), שפרשו "רצצו את ענפיו". יז) הלוא זאת תעשה לך וגו', הלא את הפרענות הזאת תגרם לך האשמה והעון אשר עובת את ה' אלתיך. בעת מולכך בדרך, בעת שהיה מלמד אותך את הדרך הטובה והישרה. יח) מה לך לדרך מצרים, למה תעובי אותי ורוצה לבטח על מצרים. מי שחור, הוא בנוי למי הנחר גילום. לדרך אשור, ללכת לבקש עזרה ממלך אשור. לשטות מי נחר, כלומר, להנות מעזרת מלך אשור אשר הם שותים ממי נחר פרת. יט) תנסך רעתך, הסוף יהיה שרעתך תביא עליך יסורים. ומשבותיך, השוככות שלך. תוכחך, תשפט אותך בגמול מעשך. ולא פחדתי אליה, ולא היה לך פחד ממני (פחד ה'). ב) מעולם שברתי עלך, תמיד הייתי לך לעזרה לשבר העל אשר הכבירו עליך הגוים. נתקתי מוסרותיך, קרעתי את רצועות העור של העל שהכבירו עליך. ותאמר לא אעבור, ואז אחרי התשועה שעשיתי לך אמרת לא אעבר עוד על מצות ה'. כי על כל גבעה וגו', אבל את לא שמרת הבטחתך ועד שעל כל גבעה וגו'. צעה זזנה, ממשלת ממקום למקום כמו הזנה, כלומר שהיו חולכים מבית עבודה וזה זו

לכית עבודה וזה אחרת. כא) נטעתיד שורק, מתחלה נטעתיד מענפי גפן משבת, כלומר, בני אבות בשרים וצדיקים. סורי הגפן נכריה, להיות כמו ענפי הגפן הרעים שמסירים אותם מן הגפן, כי פרוחיה נכרים, כלומר באישים ולא ענבים. כב) אם תכבסי בנתר, אם תנקי את עצמך כמו שמכבסים בגד בנתר ובבוזית. כלומר, שתשובי בתשובה. נכתם עונך, כלומר, אפלו אם תעשי מעשים טובים לפני הבריות, הרי לא יכפרו על העונות שבפסח. כג) לא נטמאתי, לא עבדתי עבודה זרה. ראי דרכך בניא, ראי מה עשית בניא מול בית פעור, ועד עכשיו את מתזקת באותו הדרך. בכרה קלה משרכת דרכיה, כמו בכרה קלה שמשרכת דרכיה, פעם תרוץ הנה ופעם תרוץ הנה, בן את, פעם עובדת עבודה זרה פלוגית, ופעם עובדת זרה אחרת. "בכרה", גמלה צעירה. "משרכת", ענין המשכה והקפה וקשירה, כמו "שרוך נעל" (בראשית יד, כג) שהוא נמשך מהנעל והיו נוהגים להקוף בו סביב הנעל כמה פעמים וקושרים אותו. וכן את כשהתחלת בעבודת בעל פעור נדפקת בעבודה זרה עד היום הנה. כד) פרה, הנה את כמו חמור הכר. למד מדבר, שהוא רגיל לרוץ במדבר. באות נפשה שאפה רוח, כלומר, אין מי שמכריח אותה לרוץ ולדרוך, אלא היא בחפצה תרוץ ותדרוך בכל עת ושואפת אור בדרך הרצים במהירות. תאנתה מי ושיבנה, בכל פעם שתרוץ תחזור במרוצה למקומה, כאלו היה לה דאגה מי ושיבנה למקומה.

עשה עמי אתי עזבו מקור | מים חיים לחצב להם בארות בארת נשברים אשר לא יכלו המים: יד העבד ישראל אם יליד בית הוא מדוע היה לבן: זו עליו ישאגו כפרים נתנו קולם וישיתו ארצו לשמה עריו נצתו מבלי ישב: זו גם-בני-נף ותחפנחם ורעוד קנדקד: יז הלוא-זאת תעשה-לך עובד את-יהוה אלהיך בעת מולכך בדרך: יח ועתה מה-לך לדרך מצרים לשטות מי שחור ומה-לך לדרך אשור לשטות מי נחר: יט תנסך רעתך ומשבותיך תוכחך ודעי וראי פירע ומר עובד את-יהוה אלהיך ולא פחדתי אליך נאם-אדני יהוה צבאות: כ פי מעולם שברתי עלך נתקתי מוסרותיך ותאמרי לא אעבור כי על-כל-גבעה גבהה ותחת כל-עץ רענן את צעה זזנה: כא ואנכי נטעתיד שורק בלה ורע אמת ואיד נהפכת לי סורי הגפן נכריה: כב כי אם-תכבסי בנתר ותרכיך ברית נכתם עונך לפני נאם אדני יהוה: כג איך תאמרי לא נטמאתי אחרי הבעלים לא הלכתי ראי דרכך בניא דעי מה עשית בכרה קלה משרכת דרכיה: כד פרה | למד מדבר באות נפשה שאפה רוח תאנתה מי ושיבנה כל-

מִבְקִשֶׁיהָ לֹא יִיעָפוּ בְּחִדְשָׁהּ יִמְצְאוּנָהּ: כֹּה מִנְעִי
 רְגֵלְךָ מִיַּחַף וּגְרוּנְךָ מִצִּמְאָה וּתְאִמְרֵי נֹאֵשׁ לֹא
 כִּי־אֶהְבֶּתִּי זָרִים וְאַחֲרֵיהֶם אֵלֶיךָ: כֹּה כְּבֹשֶׁת גָּנֹב כִּי
 יִמְצֵא בֶן הַכִּישׁוֹ בֵּית יִשְׂרָאֵל הֵמָּה מַלְכֵיהֶם
 שָׂרֵיהֶם וְכֹהֲנֵיהֶם וּנְבִיאֵיהֶם: כֹּה אֲמַרִים לְעֵץ אֲבִי
 אֶתָּה וְלֹאֲבֹן אֶת־יִלְדֹתֵנוּ כִּי־פָנּוּ אֵלַי עָרֹף וְלֹא
 פָּנִים וּבַעֲת רַעְתָּם יֹאמְרוּ קוֹמָה וְהוֹשִׁיעֵנוּ: כֹּה וְאֵיהָ
 אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ לָּךְ יָקוֹמוּ אִם־יֹשִׁיעוּךָ בַּעֲת
 רַעְתָּךְ כִּי מִסְפָּר עָרִיךְ הָיוּ אֱלֹהֶיךָ יְהוּדָה: ד'
 א אִם־תָּשׁוּב יִשְׂרָאֵל | נֹאֵם־יְהוָה אֵלַי תָּשׁוּב
 וְאִם־תִּסָּר שְׁקוּצִיךָ מִפָּנַי וְלֹא תָנוּד: ד וְנִשְׁפָּעַתְּ
 חִי־יְהוָה בְּאַמֶּת בְּמִשְׁפָּט וּבְצִדְקָה וְהִתְפָּרְכוּ בּוֹ
 גוֹיִם וְבוֹ יִתְהַלְּלוּ:

תשוב יִשְׂרָאֵל נֹאֵם ה' אֵלַי, אִם תשוב בתשובה אֵלַי, אָמַר ה'. תשוב, אִם תשוב לְחֹדֶר לְבָבְךָ וּגְדִלְתָּךְ הִרְאִשׁוּנָהּ. פִּרְשׁ אַחֵר, אִם תִּהְיֶה בְּשׁוּבָה וְנַחַת בְּאַרְצֶךָ. פִּרְשׁ אַחֵר, תִּתְקַבֵּל תְּשׁוּבָתְךָ, וְלֹא תִתְחַם עֲלֶיךָ גְּזֵרָה רָעָה. וְלֹא תָנוּד, אִם לא תָנוּד מֵאַרְצְךָ לְצֵאת בְּגוֹלָה. (ב) בְּמִשְׁפָּט, בְּשִׁתְּחֻב מִן הַדִּין בְּשִׁבְעָה. וּבְצִדְקָה, שֶׁאִם תִּפְרֹץ שֶׁהַמִּשְׁפָּט אֵינוֹ בְּצִדְקָה, לֹא תִקַּבֵּל הַשְּׁבִיעָה. וְהִתְפָּרְכוּ בּוֹ גוֹיִם, אִם עֲשֵׂה יִשְׂרָאֵל בּוֹ, אִם יִתְפָּרְכוּ בּוֹ גוֹיִם. כָּל גוֹי יֹאמַר לָבֵנו "תִּהְיֶה בְּפִלּוּנִי יִשְׂרָאֵל". וְבוֹ יִתְהַלְּלוּ, מִי שִׁיּוּבֵל לְהַדְבִּק בְּיִשְׂרָאֵל, יִתְפָּאֵר בְּדַבָּר.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צֹדִיק בְּכָל הַדִּוְרוֹת,
 הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שָׁכַל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצִדְקָה:
 נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבַר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא
 יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל
 דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמִהְרָה
 בְּיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׁמִיחָנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנָּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵינוּ, עַל כְּסֹא לֹא יֵשֵׁב זֶר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֲרֵיהֶם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי כִשֶּׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁפָּעֶת לּוֹ, שְׁלֹא יִכָּפֶה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וּלְמִנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יְתִבְרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמוֹלָד: יוֹם ב' שָׁעָה 9 בְּבוֹקֶר 18 דְּקוֹת.

רֹאשׁ חֹדֶשׁ מְנַחֵם-אָב, בְּיוֹם הַשְּׁנִי הַבָּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה.

המשך ביאור למס' פסחים ליום שלישי עמ' ב

33 חוששים בו אלא לטעות של שעה אחת בלבד. ואף שבין לרבי
34 מאיר ובין לרבי יהודה שיעור הטעות בעדות אינו שוה לשיעור
35 הטעות בחמץ, אין בכך סתירה, כמבואר לעיל. מקשה הגמרא:
36 הלא פְּשִׁטָא ו-פשוט שכן הוא, והיינו תָּךְ דְּאִמְרִינָן – והרי אלו הם
37 דברי אביי ורבא שהובאו לעיל ביישוב הסתירה שבין שיטות רבי
38 מאיר ורבי יהודה במשנה בסנהדרין לענין עדות, לבין שיטותיהם
39 במשנתנו לענין חמץ. מתרצת הגמרא: הָא קָא מְשַׁמַּע לָן – דבר זה
40 בא להשמיענו רב אשי, דְּשִׁנּוּי דְּשִׁנּוּיָא שְׁנִינָא הוּא – שהתירוצים
41 שתייצנו לעיל ביישוב הסתירה האמורה הם תירוצים אמיתיים,
42 וְלֹא תִּימָא תַנָּאי הִיא – ואין לומר שמחלוקת תנאים היא בשיטות
43 רבי מאיר ורבי יהודה, שלדעת המשנה בסנהדרין סובר רבי מאיר
44 שאדם טועה בשתי שעות ולדעת רבי יהודה בשלש שעות, ואילו
45 לדעת משנתנו רבי מאיר סובר שאדם טועה בשעה אחת ורבי
46 יהודה סובר בשתי שעות. ומשמיענו רב אשי שלא כן הוא, אלא
47 אין סתירה בין שתי המשניות, כמבואר לעיל.
48 הגמרא חוזרת לדון בדיון הכחשת העדים בשעות: אָמַר רַב שִׁמִּי בְר
49 אֲשִׁי, לֹא שָׁנוּ בַּמִּשְׁנָה בַּסְנֵהדְרִין שֶׁאִם הִכְחִישׁוּ הָעֵדִים זֶה אֶת זֶה
50 בַּשָּׁעָה או בשעתיים עדותם קיימת, אֲלֵא בְּאֹפֶן שֶׁהוֹכִיר שְׁעוֹת
51 בַּלְבַּד. אָכֵל אִם אֶחָד מֵהֶם אֹמֵר שֶׁהִיא הַמַּעֲשֶׂה קוֹדֵם הֵנִי
52 ו-יציאת, זריחת חֲמָתָה, וְאֶחָד אֹמֵר שֶׁהִיא אַחֵר הֵנִי חֲמָתָה, עֲדוּתָן
53 בְּטִיּוֹלָה, שכן אין אדם טועה בין קודם הנץ לאחר הנץ, ואין זו טעות
54 אלא שקר. מקשה הגמרא: הלא פְּשִׁטָא שאין אדם טועה בדבר
55 זה, שהרי זריחת החמה היא סימן מובהק שאי אפשר לטעות בו,
56 ומה הוצרך רב שימי להשמיענו דבר זה. מתרצת הגמרא: אֲלֵא כִּי
57 אמר רב שימי בר אשי, אֶחָד אֹמֵר קוֹדֵם הֵנִי חֲמָתָה, וְאֶחָד אֹמֵר
58 בְּתוֹךְ ו-בתחילת הֵנִי חֲמָתָה, עֲדוּתָן בְּטִיּוֹלָה. שוב מקשה הגמרא:
59 הָא נִמְי פְּשִׁטָא – הרי גם מה שאין אדם טועה בין קודם הנץ
60 לתחילת הנץ הוא דבר פשוט, ומה הוצרך רב אשי להשמיענו דבר
61 זה. מתרצת הגמרא: מָהוּ דְּתִימָא, תְּרִיּוּהוּ דְּהָא מִלְּתָא קְאָמְרִי –
62 שמא תאמר ששניהם אומרים דבר אחד, ולעולם היה המעשה
63 קודם הנץ החמה, וְהָא דְּקָאָמְרִי – ועד זה שאמר

1 הרביעית יש לאסור את אכילת החמץ, גזירה משום יום המעונן,
2 שהרי לדעת רבי יהודה ללא היכר על פי מקום החמה אדם טועה
3 בשלש שעות פחות משהו. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב פֶּפְא, שעה
4 רְבִיעִית וְזֶמַן מְעוּדָה לְכָל אָדָם הִיא, והכל בקיאים בה, ואינם
5 מחליפים אותה בשעה אחרת.
6 הגמרא מקשה סתירה מדברי רב פפא לדברי ברייתא: תָּנוּ רַבָּנָן,
7 שָׁעָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל הַיּוֹם הִיא זֶמַן הַמֵּאכֵל שֶׁל לַיְלָה – אומה של
8 אוכלי אדם, ומתוך רעבתנותם הם מקדימים לאכול בתחילת
9 היום. שעה שְׁנִיָּה הִיא זֶמַן הַמֵּאכֵל לְיִסְטִין ו-גנבים שאף הם
10 רעבתנים, אך משום שהם נייעורים כל הלילה הם ישנים בשעה
11 הראשונה של היום והוא אוכלים בשניה. שעה שְׁלִישִׁית הִיא זֶמַן הַמֵּאכֵל
12 וְיִרְשִׁין שִׁירְשׁוּ הוּן רַב, שמקדימים את סעודתם לשעה זו, משום
13 שלא עמלו עליה. שעה רְבִיעִית הִיא זֶמַן הַמֵּאכֵל פְּוִעֲלִין. שעה
14 חֲמִישִׁית הִיא זֶמַן הַמֵּאכֵל תְּלִמְדֵי חֲכָמִים. שעה שְׁשִׁית הִיא זֶמַן הַמֵּאכֵל
15 כָּל אָדָם. מקשה הגמרא: וְהָאִמְרַן רַב פֶּפְא שעה רְבִיעִית וְזֶמַן מְעוּדָה
16 לְכָל הִיא, ולא כדברי הברייתא שזמן סעודת כל אדם הוא בשעה
17 השישית. מתרצת הגמרא: אֲלֵא אִיפְּדִי – הפוך את סדר הדברים
18 בברייתא, וכך יש לשנותה, שעה רְבִיעִית מֵאכֵל כָּל אָדָם, חֲמִישִׁית
19 מֵאכֵל פְּוִעֲלִים, שְׁשִׁית מֵאכֵל תְּלִמְדֵי חֲכָמִים.
20 הגמרא מביאה את המשך דברי הברייתא, ומבארת אותם: הָאוֹכֵל
21 מִבָּאָן – משעברה השעה השישית וְאֵלֶּה, הרי הוא בְּזוֹרֵק אֶת
22 לְחֶמֶת ו-שק עורו, לפי שאין אכילה זו מועילה לגוף כלום. אָמַר
23 אֲבִי, לֹא אֶמְרִין ו-לא אמרנו שלאחר שש שעות אין המאכל
24 מועיל גוף, אֲלֵא דְּלֹא מַעֲסֵי מִיַּד בְּצִפְרָא – כשלא טעם כלום
25 בבוקר, אָכֵל אִם מַעֲסֵי מִיַּד בְּצִפְרָא לִית לָן בָּה – אבל אם טעם
26 משהו בבוקר לא אמרנו זאת, אלא באופן זה מועיל לו המאכל
27 אפילו לאחר שש שעות.
28 הגמרא חוזרת לדון במחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה בעדות
29 ובחמץ: אָמַר רַב אֲשִׁי, בְּמַחְלֻקַּת פְּעוּדוֹת בְּדִ מַחְלֻקַּת בְּחִמִּין, וכשם
30 שבעדות שיעור הטעות לדעת רבי יהודה גדול יותר משיעור
31 הטעות לדעת רבי מאיר, הוא הדין בחמץ, שלדעת רבי יהודה
32 חוששים בו לטעות של שתי שעות, ואילו לדעת רבי מאיר אין

לוח זמנים לשבוע פרשת מטות-מסעי בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה	סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה	שקיעה הנראית	צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת	
		מג"א		אדמוה"ז								
		ש	א	ש	א							
באר שבע (ק)	5:36	5:39	8:36	8:38	9:08	9:10	10:20	10:22	19:52	20:19	19:32	20:30
חיפה (ק)	5:31	5:34	8:34	8:35	9:05	9:07	10:18	10:20	19:56	20:23	19:25	20:34
ירושלים (ק)	5:31	5:34	8:34	8:36	9:05	9:07	10:18	10:19	19:54	20:21	19:14	20:30
תל אביב (ק)	5:35	5:38	8:35	8:37	9:08	9:10	10:20	10:22	19:54	20:21	19:33	20:33
אוסטריה, וינה (ק)	4:53	4:57	8:22	8:25	8:53	8:56	10:15	10:17	21:03	21:01	20:44	21:59
אוסטרליה, מלבורן (ח)	7:33	7:32	9:24	9:25	9:56	9:57	10:45	10:46	17:15	17:18	17:45	17:57
אוקראינה, אודסה (ק)	5:04	5:08	8:28	8:31	9:00	9:03	10:20	10:22	20:57	20:55	20:37	21:34
אוקראינה, דונייצק (ק)	4:28	4:32	7:57	7:59	8:28	8:31	9:50	9:52	20:36	20:34	20:16	21:15
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	4:38	4:42	8:07	8:09	8:39	8:41	10:00	10:02	20:49	20:46	20:29	21:28
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	4:56	5:00	8:28	8:31	9:00	9:03	10:23	10:25	21:22	21:19	21:02	22:03
אוקראינה, קייב (ק)	4:46	4:50	8:20	8:23	8:52	8:54	10:15	10:17	21:17	21:14	20:57	21:59
איטליה, מילאנו (ק)	5:34	5:38	8:57	8:59	9:28	9:31	10:48	10:50	21:19	21:17	21:00	22:11
אקוואדור, קיטו (ח)	6:06	6:07	8:40	8:41	9:10	9:11	10:12	10:14	18:29	18:30	18:12	18:56
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:59	7:58	9:53	9:54	10:26	10:26	11:16	11:17	17:56	17:58	17:40	18:37
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	9:05	9:04	10:54	10:54	11:25	11:25	12:13	12:13	18:33	18:36	18:17	19:09
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:40	5:44	8:51	8:53	9:23	9:25	10:39	10:41	20:40	20:38	20:21	21:13
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:24	5:27	8:38	8:40	9:10	9:12	10:26	10:28	20:35	20:34	20:16	21:20
ארה"ב, גריס סיטי (ק)	5:25	5:28	8:38	8:40	9:10	9:12	10:27	10:29	20:35	20:33	20:16	21:20
ארה"ב, דטרויט (ק)	5:54	5:58	9:12	9:14	9:43	9:45	11:01	11:03	21:17	21:16	20:58	22:03
ארה"ב, הווסטן (ק)	6:21	6:23	9:19	9:21	9:51	9:53	11:02	11:04	20:29	20:29	20:11	21:06
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:41	5:43	8:45	8:47	9:17	9:18	10:30	10:32	20:13	20:12	19:54	20:51
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:30	6:32	9:23	9:24	9:55	9:57	11:05	11:06	20:19	20:19	20:01	20:55
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:19	5:23	8:33	8:35	9:05	9:08	10:22	10:24	20:31	20:30	20:12	21:18
ארה"ב, שיקאגו (ק)	5:13	5:17	8:31	8:33	9:02	9:04	10:19	10:21	20:35	20:34	20:16	21:20
בוליביה, לה-פס (ח)	6:52	6:52	9:13	9:14	9:42	9:43	10:40	10:41	18:21	18:23	18:04	18:50
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:27	5:32	9:02	9:05	9:35	9:37	10:58	11:00	22:04	22:01	21:44	23:10
בלגיה, בריסל (ק)	5:28	5:33	9:04	9:06	9:35	9:38	10:59	11:01	22:04	22:01	21:44	23:07
ברזיל, ס. פאולו (ח)	6:44	6:44	8:54	8:54	9:25	9:26	10:20	10:21	17:36	17:39	17:20	18:10
ברזיל, ריו דה ז'נירו (ח)	6:29	6:29	8:40	8:40	9:11	9:11	10:06	10:07	17:24	17:26	17:08	17:57
בריטניה, לונדון (ק)	4:42	4:46	8:20	8:22	8:51	8:54	10:15	10:17	21:26	21:23	21:06	22:31
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	4:39	4:44	8:22	8:25	8:54	8:57	10:20	10:22	21:45	21:42	21:25	22:59
גרמניה, ברלין (ק)	4:43	4:48	8:23	8:26	8:54	8:57	10:20	10:22	21:36	21:34	21:16	22:21
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:14	5:18	8:48	8:51	9:19	9:22	10:42	10:44	21:44	21:41	21:24	22:25
דרום-אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:48	6:48	8:58	8:58	9:28	9:28	10:22	10:23	17:34	17:37	17:18	18:05
הודו, בומביי (ח)	6:02	6:04	8:48	8:49	9:20	9:22	10:28	10:29	19:22	19:22	19:04	19:50
הודו, פונה (ח)	5:57	5:59	8:44	8:45	9:16	9:17	10:23	10:25	19:19	19:19	19:01	19:47
הונגריה, בודפשט (ק)	4:46	4:50	8:13	8:15	8:45	8:47	10:06	10:08	20:48	20:46	20:29	21:27
טורקיה, איסטנבול (ק)	5:32	5:35	8:46	8:48	9:18	9:20	10:34	10:36	20:43	20:42	20:24	21:17
יוון, אתונה (ק)	6:02	6:05	9:11	9:13	9:44	9:46	10:59	11:00	20:55	20:54	20:36	21:27
מולדובה, קישינב (ק)	5:10	5:14	8:35	8:37	9:07	9:10	10:27	10:29	21:06	21:04	20:46	21:44

לוח זמנים לשבוע פרשת מטות־מסעי בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ק)	6:54	6:56	9:45	9:47	10:15	10:16	11:23	11:25	20:27	20:27	20:51	20:51	20:09	20:55
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	8:02	8:00	9:43	9:43	10:15	10:15	11:01	11:02	17:04	17:08	17:35	17:39	16:50	17:43
נפאל, קטמנדו (ח)	5:05	5:07	8:03	8:05	8:34	8:36	9:45	9:47	19:10	19:10	19:36	19:35	18:52	19:39
סינגפור, סינגפור (ח)	7:00	7:01	9:29	9:31	10:02	10:03	11:04	11:05	19:17	19:18	19:39	19:40	18:59	19:44
פולין, ורשא (ק)	4:13	4:18	7:53	7:56	8:24	8:27	9:49	9:51	21:06	21:03	21:50	21:46	20:46	21:50
פרו, לימה (ח)	6:27	6:28	8:45	8:46	9:17	9:18	10:16	10:16	17:57	17:58	18:20	18:21	17:40	18:25
צרפת, ליון (ק)	5:50	5:54	9:13	9:16	9:45	9:47	11:05	11:07	21:38	21:37	22:14	22:12	21:19	22:30
צרפת, פריז (ק)	5:46	5:50	9:17	9:19	9:48	9:51	11:10	11:12	22:02	22:00	22:41	22:38	21:42	23:00
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:41	5:42	8:19	8:20	8:48	8:50	9:52	9:53	18:19	18:20	18:42	18:42	18:02	18:46
קנדה, טורונטו (ק)	5:35	5:38	8:54	8:57	9:26	9:28	10:44	10:46	21:07	21:06	21:41	21:39	20:48	21:55
קנדה, מונטריאול (ק)	5:05	5:09	8:28	8:30	8:59	9:02	10:19	10:21	20:51	20:49	21:26	21:23	20:31	21:42
קפריסין, לרנקה (ק)	5:34	5:36	8:36	8:38	9:09	9:11	10:23	10:24	20:04	20:04	20:32	20:32	19:46	20:36
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	5:17	5:22	9:05	9:08	9:36	9:39	11:04	11:06	22:42	22:38	23:32	23:27	22:21	23:31
רוסיה, מוסקבה (ח)	4:42	4:47	8:35	8:38	9:05	9:09	10:34	10:37	22:24	22:20	23:18	23:12	22:03	23:49
רוסיה, רוסטוב נא-דון (ח)	5:25	5:29	8:51	8:53	9:23	9:25	10:44	10:46	21:24	21:22	22:00	21:58	21:04	22:02
שווייץ, ציריך (ק)	5:27	5:31	8:55	8:58	9:26	9:29	10:47	10:49	21:32	21:30	22:09	22:06	21:12	22:25
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:51	5:53	8:32	8:33	9:04	9:06	10:10	10:11	18:52	18:52	19:15	19:16	18:34	19:20

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר הדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הכבלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף כל-אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840

Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00380
30/06/2013

P.P.
שולם
1949
תל אביב

